

Über dieses Buch

Dies ist ein digitales Exemplar eines Buches, das seit Generationen in den Regalen der Bibliotheken aufbewahrt wurde, bevor es von Google im Rahmen eines Projekts, mit dem die Bücher dieser Welt online verfügbar gemacht werden sollen, sorgfältig gescannt wurde.

Das Buch hat das Urheberrecht überdauert und kann nun öffentlich zugänglich gemacht werden. Ein öffentlich zugängliches Buch ist ein Buch, das niemals Urheberrechten unterlag oder bei dem die Schutzfrist des Urheberrechts abgelaufen ist. Ob ein Buch öffentlich zugänglich ist, kann von Land zu Land unterschiedlich sein. Öffentlich zugängliche Bücher sind unser Tor zur Vergangenheit und stellen ein geschichtliches, kulturelles und wissenschaftliches Vermögen dar, das häufig nur schwierig zu entdecken ist.

Gebrauchsspuren, Anmerkungen und andere Randbemerkungen, die im Originalband enthalten sind, finden sich auch in dieser Datei – eine Erinnerung an die lange Reise, die das Buch vom Verleger zu einer Bibliothek und weiter zu Ihnen hinter sich gebracht hat.

Nutzungsrichtlinien

Google ist stolz, mit Bibliotheken in partnerschaftlicher Zusammenarbeit öffentlich zugängliches Material zu digitalisieren und einer breiten Masse zugänglich zu machen. Öffentlich zugängliche Bücher gehören der Öffentlichkeit, und wir sind nur ihre Hüter. Nichtsdestotrotz ist diese Arbeit kostspielig. Um diese Ressource weiterhin zur Verfügung stellen zu können, haben wir Schritte unternommen, um den Missbrauch durch kommerzielle Parteien zu verhindern. Dazu gehören technische Einschränkungen für automatisierte Abfragen.

Wir bitten Sie um Einhaltung folgender Richtlinien:

- + *Nutzung der Dateien zu nichtkommerziellen Zwecken* Wir haben Google Buchsuche für Endanwender konzipiert und möchten, dass Sie diese Dateien nur für persönliche, nichtkommerzielle Zwecke verwenden.
- + *Keine automatisierten Abfragen* Senden Sie keine automatisierten Abfragen irgendwelcher Art an das Google-System. Wenn Sie Recherchen über maschinelle Übersetzung, optische Zeichenerkennung oder andere Bereiche durchführen, in denen der Zugang zu Text in großen Mengen nützlich ist, wenden Sie sich bitte an uns. Wir fördern die Nutzung des öffentlich zugänglichen Materials für diese Zwecke und können Ihnen unter Umständen helfen.
- + *Beibehaltung von Google-Markenelementen* Das "Wasserzeichen" von Google, das Sie in jeder Datei finden, ist wichtig zur Information über dieses Projekt und hilft den Anwendern weiteres Material über Google Buchsuche zu finden. Bitte entfernen Sie das Wasserzeichen nicht.
- + *Bewegen Sie sich innerhalb der Legalität* Unabhängig von Ihrem Verwendungszweck müssen Sie sich Ihrer Verantwortung bewusst sein, sicherzustellen, dass Ihre Nutzung legal ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass ein Buch, das nach unserem Dafürhalten für Nutzer in den USA öffentlich zugänglich ist, auch für Nutzer in anderen Ländern öffentlich zugänglich ist. Ob ein Buch noch dem Urheberrecht unterliegt, ist von Land zu Land verschieden. Wir können keine Beratung leisten, ob eine bestimmte Nutzung eines bestimmten Buches gesetzlich zulässig ist. Gehen Sie nicht davon aus, dass das Erscheinen eines Buchs in Google Buchsuche bedeutet, dass es in jeder Form und überall auf der Welt verwendet werden kann. Eine Urheberrechtsverletzung kann schwerwiegende Folgen haben.

Über Google Buchsuche

Das Ziel von Google besteht darin, die weltweiten Informationen zu organisieren und allgemein nutzbar und zugänglich zu machen. Google Buchsuche hilft Lesern dabei, die Bücher dieser Welt zu entdecken, und unterstützt Autoren und Verleger dabei, neue Zielgruppen zu erreichen. Den gesamten Buchtext können Sie im Internet unter <http://books.google.com> durchsuchen.

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Hi
0535

UNI

GENT

Digitized by Google

ACTA ERVDITORVM

A N N O
M D C C X I V

publicata,

*Cum S. Cæsareæ Majestatis & Regis Pol.
atque Elect. Sax. Privilegiis.*

L I P S I Æ,

Prostant apud JOH. GRÖSSII Hæredes,
JOH. FRID. GLEDITSCH & FIL.
THOMAM FRITSCHIUM

&

FRID. GROSCHUF.

TYPIS JOH. CASP. MULLERI,

▲ M D C C X I V.

N. I.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsia
Calendis Januarii Anno M DCC XIV.

HEXAPLORUM ORIGENIS, QUÆ SUPER-
sunt, multis partibus auctiora, quam a FLAMINIO NOBILIO & JOANNE DRUSIO edita fuerint: ex MSS. & libris editis eruit & notis illustravit D. BERNHARDUS DE MONFAUCON, Monachus Benedictinus & Congregat. S. Mauri.

Tomi II.

Parisiis, apud Ludov. Guerin & c. 1713, fol. maj.

Alph. 16 plag. 7.

Novum & insigne doctrinae industriaeque argumentum editurus Cl. *Monfauconius* Hexapla Origenis, tenebris hucdum sepulta, ita in lucem reduxit ex MSS. ut de magna eorum parte gratulari sibi in posterum eruditi possint. Quamvis enim *Flaminus Nobilius* in Bibliis Graecis Romae excusis A. 1587 huic labori manum jam admoverit, multas Aquilae, Symmachi & Theodotionis aliorumque Interpretum lectiones notis suis inserens, ejusque deinde vestigiis *Jo. Drusus*, in *Veterum Interpretum Graecorum in V. T. Fragmentis collectis* & Arnheimiae 1622, 4 editis, ita institerit, ut illius collectionem egregiis accessionibus locupletarit; Nostri tamen tanta fuit industria, ut ex Codd. MSS. in Gallia aequae ac Italia, & potissimum Romae evolutis hunc apparatus multis modis amplificaret, Drusianaque collectio, cum ista comparata, ne decimam quidem imo nec decimam quintam ejus partem, quod in praefatione ipse profitetur, attingeret. Toti Operi Praeliminae, quae vocat, ampliora praemittit, quae in aliquot capita distincta, de Tetraplorum & Hexaplo-

A

rum

pag. 6

rum nominibus & forma, textu Hebraico aliisque huc pertinentibus exponunt, & quædam aliis non observata suggerunt. Sic ex cap. I intelligas, *Tetrapla & Hexapla* illa ab Origene, Eusebio, Epiphanio & Hieronymo τετραπλᾶ & ἑξαπλᾶ, a Scriptoribus vero Græcis recentioris ævi frequentius in singulari numero τετραπλᾶν & ἑξαπλᾶν appellata fuisse, quod apparet ex nota ad caput extremum libri II *Regum*. Sicut vero hoc nomen ferebant a quadruplici vel sexduplici Scripturæ textu, uno conspectu per quatuor vel sex columnas posito; ita usu venit, ut Græce vocentur τετρασέλιδον i. e. *quadruplex columna*, ut patet ex nota ad Psalm. LXXXVI, & ἑξασέλιδον *sextuplex columna*, ut docet nota ad Michæ c. V, & ὀκτασέλιδον, ut perspicitur iterum ex nota ad Pf. LXXXVI. Semel quoque, nempe in notis ad Jes. III, 24, occurrit πεντασέλιδον i. e. *quinque columnarum opus*; ideo forte, ut Noster suspicatur, quod librarii quidam Hebraicam columnam, literis quippe Hebraicis exaratam, prorsus omiserint, cujus rei exemplum exstat in Codice Barberino Hof. II, 1, nisi etiam dicere velis, appellationem hanc inde esse repetendam, quod textus Hebraicus, semel Hebraicis, deinde Græcis literis expressus, pro una columna habitus sit. Interdum adjective, ut ab Epiphanio lib. de Ponderibus, qui ἑξαπλάς τὰς βίβλους memorat, voces hæc usurpantur. Præterea certum est, in Psalmis, in Prophetis minoribus & forsitan alibi, præter duas columnas Hebraicas, alteram Hebraicis, Græcis alteram literis descriptam, & sex columnas Græcorum interpretationum, Aquilæ scilicet, Symmachi, τῶν LXX, Theodotionis, Quintæ & Sextæ, quæ proinde Octapla constituebant, Septimam fuisse editionem Græcam, quæ nonam occuparet columnam, atque adeo Enneapla constitueret. Nihilominus tamen *Enneaplorum* nomen nusquam occurrit, sive Origenes eam non in columnarum serie sed in imo margine collocaverit, sive veterum incuriæ id sit tribuendum. In hoc opere concinnando illud fuit Origenis consilium, ut Lectori copiam faceret diversas interpretationes facili operæ inter se comparandi, & primo quidem Tetraplis, deinde vero Hexaplis manum admovit. Quamvis enim Henr. Valesius Hexapla primum elaborata contendat, testimonio Eusebii *Hist. Eccles.* VI, 16 nixus, & pro ἐπισκευάσας ex MSS. ἐπινοητικεύσας substitua-

ens;

ens; Noster tamen, quæcunque lectio magis se probet, eum esse loci sensum ostendit: *Hexaplorum nobis exemplaria reliquit: cum seorsim editionem Aquila, Symmachi & Theodorionis cum LXX Int. in Tetraplis digessisset.* Recte enim monet, & adducto simili Strabonis locutione ostendit, Aoristum, hoc situ positum, rem postremo enunciata prius factam esse denotare, quam eam, quæ præcedenti verbo indicetur. Ut promptius sit de tota causa iudicium, locum ipsum afferemus: τὰυτας δὲ, inquit Eusebius, ἀπάσας ἐπὶ ταυτὸν συναγαγὼν, διελὼν τε πρὸς κῶλον, καὶ ἀντιπαράθεϊς ἀλλήλους, μετὰ καὶ αὐτῆς τῶν Ἑβραίων σημειώσεως, τὰ τῶν λεγομένων Ἑξαπλῶν ὑμῖν ἀντίγραφα καταλέλοιπεν ἰδίως τὴν ἀκύβη, καὶ Συμμάχῃ, καὶ Θεοδοσιᾶνος ἔκδοσιν ἅμα τῇ τῶν Ὀν τοῖς Τετραπλοῖς ἐπικατασκευάσας. Hanc sententiam de Tetraplis primo loco elaboratis confirmat Noster amplius ex nota Origenis ad Gen. XLVII, 6, quæ ad eum locum affertur. Postea de tempore Hexaplorum concinnatorum sollicitus Noster, turbatas Epiphaniai rationes Huetiique ex Origenianis lib. l. c. III n. 2 ac denique Tillemontii affert iudicium, & in postremi potissimum sententia acquiescens, statuit, Origenem Hexaplis edendis manuum admovisse, postquam Sextam editionem repererit, hanc autem, teste Epiphaniao, reperit anno Alexandri Severi VII, i. e. Christi 228. Quoniam vero ab eo tempore ad annum 231, quo Cæsaream se recepit, non sat otii commodique ad arduam hanc rem perficiendam habuisse videtur, totum negotium in annum 231 commodè rejici posse idem affirmat, præcipue cum ratio dubitandi, ab ipso Tillemontio allata, non satis idonea Autori nostro videatur. Ordinem in his versionibus eum observavit Origenes, ut neglecto, quo elaboratae singulae erant, tempore, primo loco *Aquila*, qui scrupulosius Hebræum textum sequitur, hinc *Symmachus*, qui eidem, quam ceteri, erat propior, tum LXX, quia hos *Theodorio* extremus presse sequi videtur, comparerent. Hæc *Tetrapla* manu sua emendavit Origenes, & scholiis quoque instruxit, quibus Eusebius nova addidit, quod Noster loco illustri in *Palæographia Græca* p. 226 edito, & hic repetito probat. In Hexaplis idem ordo observatus fuit, quod ad Græcas interpretationes, quibus tamen accessit textus Hebræus, in columna prima Hebræis, in secunda Græcis literis exaratus: qua ratione in Codice Barberi-

pag. 10

11

13

14

15

no, ubi v. 1c. II Hofez legitur, exhibentur. Quoniam porro in quibusdam Scripturæ libris duæ aliæ versiones, nempe V & VI aditæ erant, octo columnæ iisdem in libris e regione positæ *Oftapla* appellabantur, quæ tamen ab Origene non fuerunt seorsim elaborata, tanquam a Tetraplis aut Hexaplis distincta. Hæc ut rectius capiantur, Cl. Editor p. 16 singulorum & ipsorum quoque Enneaplorum specimen exhibet. Tres alias editiones Græcæ quatuor illis celebrioribus in nonnullis libris Biblicis additas fuisse exploratum est, quibusnam vero id usu venerit, non æque cognitum; id quod investigandum Noster diligentius censuit. Accesserunt itaque tres illæ in libro Psalmorum & duodecim Prophetis minoribus: de illo id evincunt frequentia fragmenta, de his Hieronymi testimonium, quemadmodum nec fragmenta defunt, Quintæ quidem versionis frequentissima, ceterarum rariora. Canticum Habacuci Noster totum ex una harum trium versionum exhibet, quæ cum nec *Quinta* nec *Sexta* esse possit, *Septima* videtur statuenda. In *Canticis Canticorum* V solum & VI lectiones adferuntur, quod idem etiam in *Pentateucho* fit. Cum vero constat, Origenem tres illas editiones non in omnibus libris Biblicis attulisse, dubium videtur, utrum illæ in totum Sacrum Codicem unquam exstiterint. Probabilius tamen est, integrum Sacrum Codicem ab illis interpretibus translatum fuisse, cum causa dari nulla possit, cur illi, qui Pentateuchum, Psalmos, &c., ex Hieronymi fide, Jobum & Proverbia, Cantica item & minores Prophetas verterint, medios omiserint libros. Origenes quidem illas non semper commemoravit, quemadmodum in Threnis Jeremiæ solum Symmachum cum *τοῖς Ὁ* collocavit, cum tamen & Aquilæ & Theodotionis in eos exstarent versiones. Hexapla illa amplis marginibus instructa fuerunt, quos Origenes impleverat notis suis, ad interpretationem Nominum Propriorum potissimum pertinentibus, quod ex nota quadam Origenis ad Genes. XXXVI, 36 apparet, sicut & Cl. Montfauconius passim ex Cod. Coisliniano ejusmodi interpretationes attulit. Cumque in marginibus vetustissimorum exemplarium, quæ fragmenta Hexaplorum exhibent, Lectiones Samaritani & Syri sæpe observentur, quos etiam Patres IV, V & sequentium seculorum commemorant, veri sit simile, easdem ab Origene ipso in marginibus

Hexa-

pag. 17.

18.

Hexaplorum fuisse collocatas. Hac occasione Noster de eo di- pag. 19.
 sputat, utrum illæ Samaritani & Syri lectiones ex ipsa versione Sa-
 maritana & Syra, an ex utriusque translatione Græca, quæ jam
 tum exstiterit, depromptæ sint: nec unum affert argumentum, quod
 priori sententiæ majorem veri speciem conciliet, præcipue cum
 credi vix possit, Patres, qui ad utrumque provocant, ipsius authen-
 ticum contextum ante oculos semper habuisse. Hinc pergit No- 21.
 ster ad caput II, quod de *textu Hebraico* commentatur, ac primo
 quidem ostendit, Origenem adhibuisse textum Hebraicum, non
 Samaritanis, ut quidam putavit, sed iisdem, quibus hodie Hebræi
 utuntur, literis exaratum, ideo quod Eusebius, cujus ætate iidem,
 qui hodie, characteres apud Judæos in usu fuerunt, lib. VI Hist.
 Eccles. testatur, eas in Codice Origeniano literas fuisse, quæ apud 22.
 Judæos circumferantur. Hinc Specimen aliquod literarum He-
 braicarum veterum ex MS. suppeditat, ac deinceps de singulis 23.
 ostendit, quis earum olim ductus vel similis hodierno vel dissimilis
 fuisse videatur. Sic v. c. טֹ נ, ך & ך eandem olim habuisse for-
 mam, vel ex eo evincit, quod jam olim ך cum ך & ך cum ך confu-
 sum fuerit. Vicissim aliam olim formam טֹ ך, quod hodie maxime
 affine est טֹ ך habuisse, ex eo colligit, quia vix aliam pro alia uspi-
 am lectam fuisse in veterum interpretationibus apparet. Sic & טֹ
 ך & ך olim aliter, ac hodie fit, pictum fuisse, non solum ex Speci-
 mine Alphabeti Hebraici a Nostro allato, in quo טֹ ך sic ך טֹ ך
 vero sic H scribitur, patet, sed ex eo quoque perspicitur, quod In-
 terpres illas literas, quod alias in similibus fieri solet, non miscue-
 rint, aut unam pro altera acceperint. Præterea vero טֹ ך olim
 clausum fuisse, alii Codd. antiquissimi evincunt, nominatimque
 Colbertinus in nota ad Ps. LXXI, 18 &c. in quibus vox ך ך ך, qua
 certissime Hebraicum ך ך ך exprimitur, bis literam ך superne
 clausam exhibet. Atque hæc quidem verior hujus scriptionis, ut
 hoc obiter moneamus, ratio esse videtur, cujus alii alias reddide-
 runt minus idoneas, quæ apud Steph. le Moyne p. 132 ad Varia Sa-
 cra, Rich. Simonem in Hist. Crit. V. T. lib. II c. 10, Steph. Morin-
 um in Exercitationibus de Lingua Primæva p. 336 & Jo. Walli-
 sum Tomo I Opp. p. 42 legi possunt. Literam ך olim ad for-
 mam ך propius accessisse, ideo credendum est, quod illarum litera-
 rum

- rum confusio fecunda errorum mater Interpretibus fuerit, quem-
admodum & Hieronymus in ep. ad Suniam & Fretelam in Pl.
CXXIX harum literarum similitudinem agnoscit. His præstru-
ctis Noster aliquot speciminibus manifestum facit, quanta inter-
pretationum varietas ex literarum quarundam similitudine orta
sit, כ pro כ, ך pro ך, ם pro ם & ן pro ן, ac vice versa, lectis. Ad
hanc varietatum causam accedunt & aliz, e. g. modus dividendi
voces, similitudo soni, ut Aquila Pl. LXXXIX, II. שׂן pro שׂן, &
עׂי ׁ Ezech. XIII, 5 pro לעכר לעכר. Caput III de hi-
storia LXX Interpr. quæ *Aristea* nomine circumfertur, ita disserit, ut
proposito illius historiz compendio, quid Aristobulus, quid Phi-
lo, quid Josephus de ea dixerint, & quam longe Justinus Martyr
Epiphaniusq; ab Aristea & ceteris aberrarint, refertur. Deinde to-
ta causa ad tria capita revocata, ostenditur, Aristæ exemplaria, quæ
superfunt, genuina, ceterorum autem argumenta respuenda esse,
quorum illa 17, LXXII Senes simul congregatos mutuoque collo-
quia miscentes introducunt, hæc vero eosdem in distinctas cellu-
las divisos, Spiritu S. afflante, affirmant, idque inprimis Justinus,
Cyrillus Hierosol. Epiphanius & alii faciunt Patres. His vero fi-
des habenda non est, cum jam Hieronymus in Prologo in Genesin
illam de cellulis narrationem mendacii arguerit, ut Justinus, qui
primus id tradidit, populari famæ in Admonitione ad gentes
omne illud acceptum ferat. Præterea vero Aristæ historia, qua-
lis adhuc habetur, primigeniam illam esse, nec postea interpola-
tam, suadet Josephus, qui eam, quod ad sensum & res gestas, presse
sequitur, sicut & Eusebius longissima ejus excerpta dedit. Penta-
teuchi Interpretes Græcos non item ceteros Scripturæ libros
transulisse, cum Hieronymo in Ezechiel. XVI, 13 affirmat Noster,
idemque ultimo loco de eo disquirens, utrum ista Aristæ historia
primigenia vera an supposita sit, argumenta utrinque affert, nihil
ipse definiens, de eo tamen certus, quod versio ista Græca pro vera
sanctaque fidei ac morum norma habenda sit, cum eam & Apostoli
non semel adhibuerint, & Ecclesia Græca, imo etiam prioribus
Seculis Latina receperit. Cap. IV LXX Int. versionem, ut in He-
xaplis erat, delineat. Cum scilicet jam Origenis ætate varia vitia
in illa observarentur, consilium is cepit addenda vel mutanda

afte-

Asteriscis, amputanda vero *obelis* notandi, idq; in aliis libris frequentius in aliis rarius factum esse, ex Fragmentis observavit Noster, quæ sigillatim persequitur. Hos *Asteriscos* & *Obelos*. ipsis Hexaplis suis, non alii editioni seorsim adornatæ, ut recentiores quidam putant, addidisse Origenem ex Hieronymi epistola ad Suniam & Fretelam p. 627 & Codice quodam MS. Seculi X apparet. Quæ post asteriscum ponebantur, ex editione Theodotionis ut plurimum excerptæ erant, non infrequenter ex Aquila, interdum, sed rarius, ex Symmacho, nonnunquam ex duobus vel tribus simul. Post Asteriscos nomina Interpretum, quod ad primas literas, v. c. O, i. e. LXX, vel Θ, i. e. Theodoro, sequuntur, rarius vero nomen asteriscum præcedit. Quæ hoc modo post asteriscum inferebantur, aliquando ad sensus integritatem & explicationem faciebant, ut plurimum vero inutilia erant & scrupulosiora, quia Hebraismi omnes, a LXX consulto omitti, adjiciebantur. Vicissim Origenes obelo sæpe notavit, quæ recte a LXX vel claritatis vel elegantie causa, sensu suffragante, Hebraico addita erant. Singula hæc suis probantur exemplis a Nostro, qui proxime de *Lemniscis* & *Hypolemniscis*, quibus Origenes itidem usus est, disserit. Allata enim de etymo vocis *λημνίσκου* V. C. Bernardi Moneta sententia, qui *λημνίσκου* primitus angustam fasciam significasse & a *λήν* i. e. *lana*, ex qua *fasciæ* fieri solebant, derivatam censet, inserto a Syracusanis *μ*, quibus propterea hanc vocem acceptam fert Hesychius, ostendit, rejecto, quem Epiphanius, Hesychius, Carterius & Mæsius his notis tribuunt, usu, *Lemniscum* adhibitum fuisse, ubi LXX lectionem quidem Hebr. sed non ita accurate & distincte exhibebant, ut proinde ex aliis Int. melior, priori tamen in textu relicta, substitui deberet, quemadmodum *Hypolemniscum* tùm usitatam fuisse credit, quando lectio in LXX Int. notata, illorum solum erat, sicut *Lemniscus* infervit illi voci notandæ, quæ & a LXX Int. & a Theodotione fuit adhibita. Ex ista Hexapli editione multa tum in MSS. LXX Int. tum in hodiernis eorum editiones, translata sunt, idque jam Hieronymi ævo, quod apparet ex epistola ejus 74 postremæ editionis, ut propterea hodie editio τῶν LXX pura, qualis ante Origenem fuit, frustra quaratur. Post Origenem vero itidem ex variis causis, ac potissimum ex similitudine litterarum variè

pag. 37.

38.

39.

40.

41.

44.

muta-

- pag. 45. mutationes in istam versionem invec̄tæ sunt. Capita olim & com-
 mata ab hodierno diversa fuisse ex Catenis MSS. ac speciatim Co-
 dice Coisliniano, qui Ostateuchum complectitur, patet. In hoc
 enim duplex capitum divisio exstat, quarum unaquæque ab hodie-
 rna differt: sic v. c. altera earum in Genesi capita CVI, altera
 XCIX, hodierna vero L exhibet &c. Verficulorum, longe olim
 breviorum, rationem variis speciminibus in Palzographia Græca
 46. exhibuit Cl. Editor, quæ novo hic auget, in quo ex lib. Jobi XXI,
 28, ubi sex hodie versus leguntur, ex more veterum tredecim exhi-
 bentur. Cap. V de *Aquila Editionibus* præcipit, expositaque ex
 47. Epiphanio Aquilæ historia, duas enim interpretationes edidisse
 ostendit, primam liberio rem, alteram adstrictiorem Hebræo pro-
 priam, quam Hebræi, teste Hieronymo ad Ezechielem p. 716,
 48. κατὰ ἀκριβείαν appellant. In hac is voculam ΗΝ, accusativi no-
 tam, per σὺν reddidit, v. c. in primo Genesios I commate, ἐν κε-
 Φαλαίῳ ἔκτισεν ὁ Θεὸς σὺν τὸν ἔρανον καὶ σὺν τὴν γῆν, & passim
 Hebraismi studio singulare plurali junxit. Cumque hujusmodi
 exempla in fragmentis Hexaplorum frequenter occurrant, Noster
 merito colligit, Secundam illam editionem ab Origone usurpatam
 49. fuisse. Hic Aquila a Patribus quibusdam, nominatim Irenæo,
 Eusebio, Epiphanio, interdum etiam Hieronymo, qui tamén dein-
 de benignius judicavit, notatus est, quod de industria loca quædam
 V. T. futurum Christi adventum nunciantia, in alium sensum de-
 50. torserit. Sed hanc suspicionem ab eo amolitur Noster, produ-
 ctis in medium locis, quæ veteres illi præter rationem, tanquam mi-
 nus candide fideliterque conversi, reprehenderunt. *Onkelosi* sive
Onkeli & *Aquila* nomina adeo affinis sunt, ut pro iisdem habeat
 Noster, cum *Onkelos* vox sit Hebræis extranea, ac præterea O cum
 51. A in pronunciatione facile confundatur. Neque tamen inde
 simul conficitur, eundem esse, ut nonnulli putant, Chaldaicam
 Paraphrasten & Græcum Interpretem: quod ut in medio relin-
 quit Noster, ita Paraphrasin Chaldaicam cum versione Aquilæ
 Græca nihil affinitatis habere affirmat. Caput VI *Symmachi in-*
 52. *terpretationem* persequitur, & primo quidem loco ostendit, errare
 Epiphanium & pugnantly loqui, quando Symmachum ante Theo-
 dotionem Scripturam vertisse affirmat, quem errorem Autor Sy-
 mopsos,

nospeos, quæ Athanasio falso tribuitur, sensit, Chronicon vero Alexandrinum & Ado emendavit. Idem cum Epiphonio statuerunt etiam recentiores, interque eos cum Petavio Cl. Editor, qui ex posterioribus his cogitatis priora, quæ ad Synopsis Scripturæ S. prolata, emendari cupit. Duas & Symmachum editiones emisisse, tradit Hieronymus in Nahum III, 1, idemque ex diversis, quæ tanquam Symmachi interdum v. c. ad Jes. XLVII, 2, Hof. XII, 11 &c. afferuntur, lectionibus colligi poterat, nisi veri foret similis, cum non tam duplicem editionem curasse, quam priorem aliquot in locis emendasse. Interpretationem ipsam Noster clarissimam & elegantissimam omnium putat, cum res ut plurimum apte & dilucide exprimat, nec verba singula scrupulose referat, ut Aquila, nec LXX presse sequatur, ut Theodotio, sed, Hebraïsmos raro sectatus, vel in difficillimis locis sensum legenti ita exhibeat, ut statim intelligatur. Hinc factum quoque est, ut in annis Chronologicis ab Adamo usque ad Abrahamum Hebraïci textus, quem unicum sequendum sibi proposuit, annos exprimeret. Perspicuitatem illam sæpe laudant Hieron. & Euseb. ut hic in Ps. XLVI, 10, XXI, 31 &c. ille in Amos III, 11, quamvis *Theodoro Heracleota* non adeo se probarit. Cap. VII ad editionem *Theodorionis* refertur. Hic a Græcis interdum *Θεόδωρος* vocatur, & ab Eusebio ac Hieronymo *Ebiunita* Christianus fuisse traditur, Nostro vero incredulus potius & Judæus habendus videtur, ex interpretatione subdola vaticinii egregii Dan. IX, 26, quæ ita habet: καὶ μετὰ τὰς ἑβδομάδας τὰς ἑξήκοντα δύο ἐξέλθοι τρευθήσεται χροῖσμα: pro χροῖσος, cum in Hebræo legatur *רִשְׁמָה*. Ceterum in versione ipsa τὰς LXX inprimis secutus est, unde factum, ut, ubi LXX deficerent, defectus ille ex Theodotione suppleretur. Interdum tamen adoptat interpretationem Aquilæ. Ceteris idem indoctior merito habetur, cum passim verba Hebraïca, haud difficulter interpretanda, Græcis literis expresserit, v. c. Levit. VII, 13 & XIII, 6 &c. Cap. VIII reliquis editiones, quæ V, VI & VII vocantur, perstringit, fateturque Noster, non constare, quo tempore, quibusque autoribus elaboratæ illæ fuerint. Quinta in doliis Hierichunte reperta fuit, teste Origene apud Euseb. Hist. Eccl. VI, 16. Sexta itidem in doliis inventa Nicopoli tempore Alexandri Severi. Septimam etiam

pag. 53.
54.
55.
56.
57.
58.

- iam in Hexaplis posuit Origenes, teste Eusebio l. c. unde error Auctoris Synopseos Scripturæ S. manifestus evadit, qui istam edit. VII cum Luciani Martyris versione confundit, quem securius secutus est Waltonus Prolegom. IX n. 20. *Quinta* illa editio liberior est & paraphrasin quandoque sapit, *Sexta* Christianum habet Autorem, ut patet ex versione Habacuci III, 13, & liberiorém interpretandi rationem secum fert. *Septimam* editionem Judæi hominis fuisse, ex interpretatione Cantici Habacuci probat Noster: illam enim, quæ versioni τὸν Ὁ subjuncta est in Hexaplis, esse ex editione VII depromptam ex nota Codicis Barberini, in quo describitur, apparet, quippe quæ monet, cum nec Aquilæ, nec Symmachii, nec Theodotionis esse, & disquirendum restare, num ad *Quintam* vel *Sextam* pertineat. Jam vero cum ex fragmentis utriusque constat ad neutram earum pertinere, relinquitur *Septimæ*. Quod si jam illius fragmentum cap. III, 13 Habacuci evolveris, videbis, Judaico more versum esse. Atque hac Hexaplarum editione Hieronymus ad Vulgatam editionem ita usus est, ut post Hebræum textum Aquilam inprimis & Symmachum, utque illum quidem inprimis in Psalmis & Prophetis majoribus sequeretur, in Prophetis vero minoribus *Quintam* non raro exprimeret. Cap. IX in singulos Scripturæ libros, ut in Hexaplis erant, quædam annotat, simulque monet, quid in unoquoque libro ab ipso Cl. Editore præstitum sit. Quæ quidem omnia in compendium redigi vix possunt, & ex ipsis Prolegomenis peti debent. Sic in Genesi, Levitico & aliis Pentateuchi libris præter sex Hexaplorum columnas *Quinta* quoque editio, ut fragmenta fidem faciunt, & *Sexta* locum habuerunt, lectionibus Samaritani Interpretis, ut & Hebræi cujusdam & Syri Interpretis, marginem occupantibus. Cap. X explicat *notas* ad Hexapla vel Tetrapla spectantes, quæ in MSS. Codd. qui Hexaplorum lectiones præferunt, subinde compendii causa adhibitz occurrunt. Illarum alias, alibi non inveniendas nec explicatas, diuturna tractatione cognitæ sibi reddidit Cl. Editor, aliarum vero, sed paucarum, explicationem assequi hucdum non potuit: utrasque in conspectum profert. Inter cetera, non vulgaria, ostendit notam *oi r* passim obviam significare tres Interpretes, nempe *Aquilam*, *Symmachum* & *Theodotionem*, contra *Brianum*

Brianus Waltonus in Append. Polyglottorum Anglic. p. 123 confidenter id, allatis etiam argumentis, quæ Noster solide confutat, inficiantem. Cap. XI Hexaplorum apographa ob sumtuum operæque difficultatem perpauca facta esse evincit, ex quo factum est, ut plerique lectiones Aquilæ, Symmachi, Theodotionis atque alias, quæ majoris momenti videbantur, in marginibus exemplarium τῶν ὀ exscribi sibi curarent, quod ipsum effecit, ut dum alius aliud in habito delectu annotandum putavit, pauci reperiantur MSS. qui easdem interpretum lectiones exhibeant. Hac occasione præcipuos Codd. recenset Noster, quibus illæ Hexaplorum varietates adscriptæ fuerunt, ac proxime enumerat commentarios Scriptorum Ecclesiasticorum, qui Hexaplis usi sunt, ipsique una cum Codd. MSS. laudatis, illum veterum interpretationum apparatus suppeditarunt. Hi sunt *Pamphilus, Eusebius Pamphili, Athanasius, Chalcidius, Asterius, Didymus*, alii plures, quorum agmen claudit *Euthymius*. Ultimo loco disquiritur, quo tempore Hexapla perierit; cumque certum videatur, primigenium illud Tetraplorum & Hexaplorum Origenis exemplar in celebri Bibliotheca Pamphili Martyris remansisse, quam nota quædam Codicis Coisliniani antiquissimi memorat, relinquitur, illud cum ipsa Bibliotheca periisse, cum urbs a Persis sub Cosroe capta fuit, aut non diu postea, cum in Arabum potestatem delapsa est.

Hæc Prolegomena sequuntur ἀνέκδοτα ad veteres Scripturæ interpretationes pertinentia, primum *Origenis* ipsius ex Codice Regio n. 1307 descriptum, alterum ejusdem ex Cod. Vatic. n. 754 sub titulo: ὑπόμνημα Ὀριγῆνος εἰς τὰς ψαλμῶς, tertium ejusdem ex Cod. Regio n. 1818, ubi de veteribus Hebræorum characteribus agitur, quos alios ab hodiernis, suæ scilicet ætatis, fuisse affirmat. Quartum est *Epiphani* de LXX Interpr. ex 2 Codd. Regio & Vatic. descriptum & epitomen comprehendens eorum, quæ idem in libro de ponderibus & mensuris tradidit. Singula illa cum versione Latina exhibentur ordiæ commemorato usque ad p. 91. Calcem denique claudunt veterum Scriptorum Græc. & Latin. de Interpretibus illis testimonia. Sequuntur deinde ipsa Hexaplorum fragmenta, quod ad Tomum I, qui præter Pentateuchum, librum Josuæ, Judicum, Ruth; quatuor Regum libros & Paralipomenon duos,

Jobi item & Psalmorum complectitur, ac præterea in Appendice exhibet fragmenta & notas ex Codice Coisliniano antiquissimo in libros Pentateuchi, Josuæ, Judicum & Ruth collectas, quippe cujus copia postliminio ipsi facta est, primo ceteroquin loco ob vetustatem & marginalium notarum præstantiam collocandi. Ipsius itaque Operis hæc forma est, ut caput I Geneseos totum, speciminis causa per sex columnas Origenianas dispositum, primo Hebraicum contextum Hebraicis, deinde eundem Græcis literis, hinc Aquilæ, postea Symmachi, porro $\tau\omega\nu$ O ac denique Theodotionis versionem exhibeat, versione Lat. singulorum sub textu collocata. Eodem modo Cl. Fabricius idem caput repræsentavit in Biblioth. Græcæ lib. III p. 346. In sequentibus capitibus ea solum loca a Nostro cum versione Latina e regione posita afferuntur, quorum interpretatio vel secundum Aquilam vel secundum alios reperta fuit, ita ut lectiones illæ cum Hebr. LXX Interpr. & Vulgata comparatæ oculis offerantur. Ubi vero plures Interpretes eodem modo verterunt, versio semel tantum memoratur nominibus singulorum per primam literam expressis. Hebraici textus versio Latina petita est ex Interpretatione Santis Pagnini vel Ariæ Montani, nisi ubi utraq; nimis est barbara. Asteriscos & Obeliscos apposuit Noster, ubi in MSS. notatos deprehendit, in ceteris non item. Singulis capitibus notæ subjectæ sunt, ubi primo monetur, unde lectiones veterum Interpr. sint desumptæ, & si qua ad asserendam veram lectionem suppetant, afferuntur. Adjiuntur quoque loca selectiora Patrum, ea inprimis, quæ tanquam fragmenta Operum deperditorum ex Catenis MSS. tantum excerpti potuerunt. Ex Drusianis notis, quæ interdum *γραμματικώτεροι* sunt, utiliores suis interserpsit Editor. Inter fragmenta, quæ commemoravimus, non contemnendum illud Diodori est, quod ad Genes. c. I, 1 p. 14 ex Cod. Reg. 1825 affertur, quodque prima illa Mosis verba Philosophis Barbaris, qui ipsius ætate celum & terram omnium rerum causam statuerint, opposita esse statuit. Ita p. 24 locum Origenis bene longum eundemque ineditum de arcæ forma affert: p. 30 diverforum loca, quæ Abrahamum עברי i. e. *περάτην, transitorum*, dictum tradunt, ex MSS. Catenis producit. Hujusmodi plura recenseri poterant, si instituti nostri ratio pateretur. Hoc itaque monuisse

monuisse suffecerit, ex Schedis Combesifianis sæpius loca ejusmodi ἀνεύδοξα transferri, v. c. p. 44 ad Gen. XXXVI, 24, ubi de inventis **ממני** sermo est.

Tomus II luculenti hujus Operis præter libros Biblicos ceteros, eadem ratione per fragmenta Hexaplorum notasque illustratos continet notas aliquot posteriores ad Tomum II pertinentes pag. 390 seq. Has sequitur p. 294 seq. disquisitio de eo, quomodo veteres Interpr. Hebraice legerint, quæ præmittitur Lexicis duobus, quorum prius Hebraicum voces Hebraicas exhibet cum interpretationibus veterum, quæ in Fragmentis Hexaplorum occurrunt, additis simul illis, quas Lexicographi recentiores illis vocibus tribuerunt. Posterius Græcum verba præcipua repræsentat, quibus Aquila, Symmachus, Theodotio aliique in edit. suis usi sunt. Addita vero illis sunt verba Hebraica, quæ iis respondent. Utrumque Lexicon optimo & utilissimo consilio concinnatum est, cum hoc modo intelligatur, quas veteres illi significationes, quamque diversas eidem voci Hebr. subjecerint, ne de aliis commodis dicamus. His igitur Lexicis ea, quam diximus, disquisitio præmittitur, propterea quod vel Hieronymi testimonio constat, magnum intercessisse inter veteres & recentiores in lectione discrimen, id quod tum de literis tum de vocalibus ordine probat Noster. Ita v. c. de **N** monet, Eusebium legisse αλφ, Cod. Jes. αλφα, Alphabetum Murbacense ALEPH, Hieronymum vero Quæstionibus in Genesis observare, literam illam sæpe per *e* sæpius vero per *a* legi. Aliquando etiam per *o* lecta deprehenditur, ut 3 Reg. I, 5 **לרנין** LXX *ὀρνίαις*. Sic **ד** Euseb. & MSS. Jes. **καφ** exprimunt, ab Interpretibus etiam adspiratur semper. Quod ad vocales, magna inter veteres Int. & Masorethas legendi varietas deprehenditur, ut ubi illi *a*, *hi* *e* legant, & vicissim. Sic 1 Reg. XVII, 18 Masoretha *arubarb*, Aquila *εργβα* legit, | vicissim Malach. II, 13 Masorethæ legunt *Cassorb*, Græci Int. *χεσσσδ*. In affixo **ה** veteres Interpretes non *ca* sed *ac* legisse, patet ex Psal. XLIV, 8, ubi Græci habent *ελωδχ* pro **הההה** &c. Scheva ab initio Græci sæpe non legerunt, & frequenter pro Scheva initiali eam vocalem adhibent, quæ in sequenti syllaba habetur, ut Gen. XIV, 5 pro *Rephaim* legunt *εραφαιμ*; Levit. XIX, 27 pro *Phearb* habent *φαιδ*. Hæc & alia antea vix obser-

vata ibidem leguntur, quæ ex ipso fonte Lectorem harum rerum studiosum haurire juvabit.

LEXICON ANTIQUITATUM ROMANARUM, in quo Ritus & Antiquitates cum Græcis ac Romanis communes, tum Romanis peculiare, sacræ & profanæ, publicæ & private, civiles ac militares, exponuntur; Autore SAMUELE PITISCO.

Volumina II.

Leovardiz, excudit Franciscus Halma, 1713, fol. maj.

Alph. 24 plag. 8 & tab. æn. 8.

Magna hæc laus, insignia fuere in elegantiores literas merita Clarissimi Viri, Samuelis Pitisci, a quo illustratos singulari studio præclaros Scriptores, Curtium ac præcipue Suetonium, inter optimas facile editiones & ad usum accommodatissimas experiuntur, quotquot eas evolvunt: ne dicamus de ejus Aurelio Victore, & Lexico elaboratissimo Latino Belgico, recensitisque ab eo Rosini Antiquitatibus Romanis, & Francisci Pomey Pantheo mythico, jam sextum recuso, quæ omnia de ejus industria, accurate ac doctrina satis superque testantur. Præsentem autem stupendi annorum decem laboris & utilitatis maximæ opus, quod jam, ut ex effigie Autoris priori Volumini præmissa apparet, annos quinque & septuaginta natus Orbi literato offert, non modo longissime post se reliquit alios Lexicorum hujusmodi scriptores, *Janum Laurenbergium* in Antiquario, Lugd. 1622, 4, *Jo. Adamum Schillium* in Nomenclatura Philologica, Isnaci 1682, 8, *Jo. Georgium Schielen* in Aurifodina, Ulmæ 1679, 4, *Fried. Hildebrandum* in Antiquitatibus Romanis ordine digestis Alphabetico, & post primam editionem, Jen. 1657, 8, decies amplius recusus: *Josephum Laurentium* libro V & VI Polymathiz, Lugd. 1666, fol. *Matthiam Zimmermannum* in florilegio Philologico, Misenz 1687, 4, & *Petrum Danetium* in Lexico Antiquitatum Græcarum Romanarumque, Amstelod. 1701, 4: verum etiam se ipse ita vicit atque exsuperavit, ut si nihil aliud per omnem vitam egisset, plus tamen videri posset ad comoda studiosorum hominum contulisse, quam multi alii, qui tota

TASA

tam aetatem in literis contriverunt, & scriptis multis atque locupletibus famam sibi peperere & laudem. Ratio operis totius, quale Lipsius olim molitum se esse materia ad illud per sex & viginti annos congesta fuit testatus, sed elaborare omisit, quodque jam Pitisco autore perfectum a Francisco Halma, qui ante decennium illi natalem suum quartum & sexagesimum inter familiares celebranti spartam hanc ornandam detulit, sumtusque splendide & emendate excudendo liberaliter impendit, consecratum est in victo Eugenio, Sabaudiae Duci, ita se habet. Ex omni Antiquitate Romana (non Christiana praesertim) nihil est praetermissum quod cognitione dignum sit, & expositione indigeat, quod non suo quodque loco per literarum ordinem descriptum & perspicuis verbis illustratum in hoc Lexico legatur, allegatis statim magna cura & industria in testimonii fidem jam locis ipsis selectis veterum Autorum, vel productis quae rem declarent, aut declarentur ipsae, antiquis Inscriptionibus, jam scriptoribus recentibus qui a duobus abhinc seculis in Antiquitate Romana illuminanda defudarunt, non tantum his qui in utroque Thesaurio Graeviano & Gronoviano leguntur, sed aliis etiam infinitis. Allegationes ita sunt ubique accuratae ac definitae, ut Lectorem taedio diu quaerendi liberent, & non modo volumen, sed caput & paginam designent. Populorum quoque & civitatum, quarum in Romana Historia frequentior occurrit mentio, nomina & situs suo quaeque loco explicantur. Non raro etiam obiter vel emendantur veteres scriptores, vel notantur verbo hallucinationes virorum doctorum, qui a vero sensu vocum, quas Autor illustrat, aberrarunt. Itaque & Index locuples est praemissus Autorum, qui vel emendantur, vel notantur, vel explicantur. Praeter icones ad ornamentum & splendorem operis in limine pulchre descriptas aere, praefationi subjuncta est imago pavimenti tessellati A. 1712 in Britannia reperi, in quo Bacchus Leoni insidens conspicitur. Ad vocabulum *Barba*, integrum *Antonii Hotomanni* de barba dialogum, qui Antwerpiae A. 1586 lucem vidit, & raro obvius erat, inseruit. In Etymologia & notatione nominum, quam initio praemittere singulis vocibus instituerat, de industria parcior est, Antiquitates, quas

quas in Etymologico suo magnus Vossius attigit, in Lexicon suum transtulisse contentus.

STUDIO D' ARCHITETTURA CIVILE &c.

i. e.

ARCHITECTURÆ CIVILIS STUDIUM IN
ornamentis portarum, & fenestrarum, delineatis ex insigni-
oribus Romæ ædificiis; cum dimensionibus &c. editore
DOMINICO DE ROSSI.

Pars I.

Romæ, ad signum Pacis, 1702, f. ch. reg. augustiss.
Constat figuris æn. 143 nitidissimis.

ETsi titulus hujus operis annum exhibeat 1702, satis tamen com-
pertum nobis est, id errore quodam contigisse, librumque anno
demum 1712 prodiisse. Splendidum imprimis est & elegans opus, illis
profuturum maxime, qui non contenti commode ac solide habi-
tationes suas construxisse, ornamentis etiam indulgere, & ex ce-
lebrum Architectorum operibus, quæ sibi convenient, seligere cu-
piunt. Aliis proderit ad artis incrementa, & quibus autoribus va-
riationes ejus introductæ sint, cognoscenda. Complectitur vero
varia monumenta Michaelis Angeli Buonarruoti, ejusque discipuli
Jacobi del Duca, Joh. Laurentii Bernini, Francisci Borromini, Jo-
hannis & Caroli Fontanæ, Antonii de S. Gallo, Alexandri Gaulli,
Domenici Zampieri, Camilli Arcucci, Johannis Mariæ Barattæ, Pe-
tri de Cortona Berretini, Antonii Labacco, Caroli Maderno, Sanctii
Raphaelis Urbinatis, Caroli Rainaldi, Joh. Antonii & Matthiæ
Rossi, Nicolai Sebregundii & Horatii Turriani. Postquam enim
illustria Romæ ædificia integra jam pridem celo expressit diligen-
tissimus Editor, minores illorum partes, quæ unitæ symmetria sua
ac ordine oculos oblectant, sigillatim exhibere voluit, ut artificum
ingenium etiam in portarum ac fenestrarum ornamentis ostende-
ret. Transtulit icones ab operibus, quæ in palatiis, Pamfilio, Bar-
berino, Chigio, Farnesio, aliisque, in basilica Lateranensi, & Pelri-
na, in collegiis sapientiæ, propagandæ fidei, aliisque plurimis con-
spicua sunt, nec non a portis aliquot Urbis Romæ. Pleraque Ale-
xander

xander Specchi delineavit, ita quidem ut singulorum membrorum proportio ac figuræ etiam in superliminaribus & portibus aperturarum, in arcibus item & frontispiciis optime discerni possint. Magna apparet in una re disponenda ornandaq; varietas, & cum ars jam non amplius sufficeret, ingenium secuti Architecti, ab illa simplicitate, tam sollicitè ab antiquis observata, sensim recesserunt. Condonari debet hominibus semper aliquid novi habere cupientium curiositati, quod neglecta est Vitruvii regula, nihil admittentis, cujus ratio reddi nequit, & quod pro ratione oculorum subinde judicium fuit. Quod quoniam non idem est omnibus, multis interdum displicent, quæ paucis probantur. Ejus generis sunt columnæ, postesve, qui ad nullum Architecturæ ordinem referri possunt, & figuris pro arbitrio inventis, quasque Galli *grotesques* vocant, insigniuntur, cujus generis exempla Nicolaus Sebregundius tab. 125 & Joh. Bapt. Crescentius tab. 128 reliquit. In columnarum etiam, quæ simplicissimæ solent esse, capitulis exornandis ingenii fecunditatem mire exercuerunt sculptores. Non licet nobis per minutias ire: annotamus tamen Angeli Buonaruotti discipulum, J. del Duca, capitulo Ionico seriem foliorum inseruisse, tab. 6, quod & Joh. Laur. Bernini fecit tab. 56, 57, & Joh. Maria Baratta 126. Contra Franciscus Borromini capitulo Composito tab. 63 IV volutas ab eodem latere addidit, quales in Ionico solent occurrere. Debentur eidem Rossio præter alia iconum volumina, inter quæ insigne illud Statuarum, de quo in his Actis A. 1707 pag. 385, multæ hortorum, sacellorum, altarium, fontium delineationes, & huic ipsi operi, præter ea quæ titulus promittit, immiscuit tab. 43 typum cochleæ, præclari operis, in qua Franciscus Borromini axis vice adhibuit columnas Toscanas conjugatas cum Stylobatis, mutuo sibi superimpositas. Duo etiam camini occurrunt, alter tab. 97, alter tab. 127, & hic quidem peculiari modo eodem autore dispositus.

JACOBI BERNOULLI, PROFESSORIS
Basileensis & urivusque Societ. Reg. Scientiar. Gall. & Pruss. Sodal. Mathematici celeberrimi, Ars Conjectandi. Opus posthumum. Accedit Tractatus de seriebus infinitis & Epistola Gallice scripta de ludo pileæ reticularis.

C

Basilæ,

Basileæ, impensis Thurnisiorum Fratrum, 1713, 4.

Constat Alph. 1 plag. 22.

PRodiit demum sub finem anni præcedentis opus ingeniosissimum celeberrimi *Bernoulli* senioris, de arte conjectandi, plurimorum hæcenus votis expetitur, ex quo tum in Historia Academiae Regiæ Scientiarum A. 1705, tum in Diario Eruditorum Parisino A. 1706, tum etiam in his Actis A. 1709 p. 463, ejus facta est mentio, in primis quod Analyseos ad quæstiones morales, politicas & civiles circa fortuitas rerum eventus applicatio in eodem contineri perhiberetur. Quamvis autem ingeniosissimus Autor partem quartam, quæ hunc usum ostensura erat, præmatura morte impeditus, imperfectam reliquerit; multa tamen in hoc opere deprehendent ex sublimiorum cognitione voluptatem capientes, quæ sitim sciendi abunde restinguere poterunt. Quoniam Vir summus *Hugenius* fundamenta artis conjectandi primus expressius docuit in Tractatu ingeniosissimo de Ratiociniis in ludo alex, inter Exercitationes Mathematicas *Francisci Schootenii* primum in lucem edito (etsi specimina ante ipsum dederint in Gallia Mathematici insignes, ut indicavimus in Actis A. 1709 p. 462, & *Hugenius* pro eo, qui viros eruditos decet, candore in præfatione ad Tractatum suum ipse confitetur). Nostro commodum visum est Tractatum *Hugenianum* instar introductionis operi suo præmittere. Enimvero cum egregiis annotationibus, in quibus *Hugeniana* non modo illustrantur & nova ratione plerumque demonstrantur, verum etiam subinde promoventur, eandem locupletaverit; merito is primam operis *Bernoulliani* partem absolvit. Speciminis loco afferimus tres propositiones priores, in quibus totius Artis fundamentum exponitur. Earum prima hæc est: *Si a vel b expectem, quorum utrumvis a que facile mihi obtingere possit, expectatio mea dicenda est valere $(a+b)$:*
 2. Hanc alio magis populari & ad cujusque captum accommodato ratiocinio demonstraturus *Bernoullius*, assumit unumquemque tantundem expectare dicendum esse, quantum infallibiliter obtenturus sit, & hinc ita ratiocinatur: Cogitemus, inquit, quendam altera manu occultasse 3 solidos seu *a*, altera 7 solidos seu *b*: alteraque mecum permittere, ut unus quod in una, alter quod in altera, manu est, accipiamus: qua ratione fiet, ut simul ambo infallibiliter
 liter

liter consecuturi simus, ac proinde expectare debeamus, id quod, in utraque manu reconditum est, nempe 10 solidos seu $a + b$. Sed, concedendum quoque est, utrumque nostrum æquale jus habere, in hoc quod expectamus. Quare consequitur, expectationem, totalem in duas æquas portiones dividendam esse & cuique tribuendum seorsim dimidium expectationis totalis, i.e. 5 seu $(a + b) : 2$. Monet præterea, vocabulum expectationis in arte conjectandi ita accipi, ut per ejus valorem aliquid intermedium inter optimum, quod speramus, & pessimum, quod metuimus, significet. Propositione secunda [si a, b vel c expectem, quorum unumquodque pari facilitate mihi obtingere possit, expectatio mea aestimanda est $(a + b + c) : 3$] a Nostro sic ostenditur: Fingamus, inquit, tres esse loculos, in quorum uno reconditum sit a , in altero b , in tertio c , mihi que, cum duobus aliis potestatem fieri, ut quisque pro se loculum accipiat, fervetque quod inibi reperit: sic fiet, ut omnes tres accipiamus omnes loculos, habeamusque quicquid in iis reconditum est, scilicet $a + b + c$. Unde cum dici nequeat, unum altero, potiore spem habere, consequens est uniuscujusque expectatio, nem seorsim æquivalere tertiæ parti hujus aggregati, videlicet, $(a + b + c) : 3$. Propositionem denique tertiam, quæ generaliter enunciat, si numerus casuum, quibus mihi eveniet a , sit p , numerus autem casuum, quibus mihi eveniet b , sit q , sumendo omnes casus æquos in proclivi esse, expectatio mea valebit $(pa + qb) : (p + q)$, hoc ratiocinio confirmat: Ponamus, inquit, tot una mecum esse collusores, quot sunt in universum casus, nimirum $p + q$, singulisque, singulos evenire casus; quo fit, si totidem concipiantur loculi, & in singulis reconditum intelligatur, quantum unoquoque casu accipitur, videlicet in singulis p loculorum a & in singulis q loculorum b ; singuli jam collusores accipiant singulos loculos, universi ergo accipient omnes, obtinebuntque infallibiliter, quicquid, in loculis reconditum est, id est, $pa + qb$. Igitur cum omnes, expectant æqualiter, distribuendum erit, quod universi accipient, per numerum collusorum seu casuum, sic ut singulorum expectatio fiat $(pa + qb) : (p + q)$. Atque eadem ratione ostendetur, si mihi p casibus eveniat a , q casibus b & r casibus c , sortem meam, fore $(pa + qb + rc) : (p + q + r)$. Observat præterea, hanc regulam

Iam coincidere cum *regula alligationis* Arithmeticorum. Dum sub finem Tractatus *Hugeniani* quinque problemata solvit, quæ suppressa analysi ad exercendum lectoris ingenium coronidis loco adjecerat *Hugenius*, inter alia quoque seriem infinitam demonstrat, qua problema quoddam de sorte allatorum in Actis A. 1690 pag. 223 solvit, & methodum generalem talia plura solvendi, quam ad propos. 12 *Hugenii* aperuerat, variis exemplis aliis illustrat.

Ex hæcenus dictis apparet, ad solutiones problematum circa fortuitos rerum eventus apprime opus esse, ut omnium casuum possibilium numerus inveniatur eorumque varietas distinguatur: quod cum plerumque sine regulis Actis combinatoriæ fieri non possit, plenum vero ejus systema hæcenus desideratum fuerit; ideo Autor parte secunda hoc argumentum plenius pertractat, quam ab aliis factum, & novis quoque inventis passim auget. Agit autem primo loco de permutationibus, hoc est, de variationibus, juxta quas servata eadem rerum multitudine ordo situsque inter ipsas diversimode permutatur. Tradit de his more consueto duplicem regulam: prior satisfacit, si res nullæ sint eadem; posterior vero, si earum nonnullæ sint eadem. Ad regulam posteriorem inter alia exempla apparet hexameter a *Bernbardo Baubusio* Jesuita Lovanienfi in laudem B. Virginis constructus: *Tot tibi sunt doctes, Virgo, quot sidera celo.*

Cum enim *Erycius Puteanus* in libello, quem *Thaumata Pietatis* inscripsit, & qui eum sequitur *Gerhardus Vossius* c. 7 de scientiis Mathematicis 1022, *Presfetus* in priori editione Elementorum Mathematicorum p. 348, 2196 & in altera editione p. 133 Tomi prioris 3276, qui denique in his Actis Tractatum *Wallisianum* de Algebra recensuit, 2580, ipse autem *Wallisius* in Latina ejusdem editione (cum in Anglica nihil determinare fuisset ausus) 3096 variationes utiles ejusdem assignent; Noster ostendit, eum exclusis spondaicis, admissis vero iis, qui cæsura destituti sunt, salva metri lege omnino ter millies ter centies ac duodecies variabilem esse. A permutationibus ad combinationes progreditur, hoc est, ad conjunctiones, juxta quas ex data rerum multitudine nonnullæ eximuntur, interq; se conjunguntur, nullo ordinis situsve ipsarum respectu habito. Explicata regula, quæ pro inveniendis omnibus combinationibus tradi solet,

solent, si res omnes sunt diversæ, ad numeros figuratos delabitur^r laterales puta, triangulares, pyramidales & generalem regulam eos inveniendi seu summandi exhibet, sicque inutilem judicat operam *Ismælis Bullialdi*, quam in Arithmeticam infinitarum impendit, immenso nempe labore tantum priorum sex potestatum summationes demonstrans. Expendit etiam alios casus, ubi multæ rerum combinandarum sunt eadem, nec negligit combinationes & permutationes mixtim spectatas.

Quantus doctrinæ hujus de permutationibus & combinationibus in arte conjectandi sit usus, multis problematibus circa varios ludos parte tertia luculenter ostendit. Hæc inter comparet æstimationo fortis in ludo, qui dicitur *Cinq & neuf*; in ludo chartarum, quem vulgo *Trijaques* appellant; in alio chartarum ludo, cui capriludii (das *Bockspiel*) est nomen; in ludo Bassæ; in alea transferarum cœcarum circulatoribus solennium. Fundamentum solutionis generale in eo consistit, ut omnes permutationes vel combinationes, quarum materia subjecta capax est, pro totidem casibus æque possibilibus habeantur, utque diligenter attendatur, quot horum casuum huic illive collusori faveant vel adversentur; unde vi propositionum *Hugenianarum* superius adductarum æstimationo fortis eruitur. Sed non parum sæpius difficultatis habet horum præceptorum generalium applicatio, & hanc quoque, sicut omnem aliam artem, exemplis potius quam præceptis exerceri consultissimum.

Ejusdem doctrinæ de permutationibus usum in civilibus, moralibus & œconomicis monstrare decreverat Parte quarta. Sed præter fundamenta, quibus tam augustum ædificium superstrui debebat, & quæ non cuivis ponere datum est, nihil comparet: quia Autor morte præventus exempla addere non potuit. *Nicolaus* itaque *Bernoullius*, defuncti agnatus, qui præfationem præmisit, nobilissimum *Montmortium* & Cl. *Moyraum*, quorum uterque hujus Artis specimina dedit, rogat, ut suis meditationibus hunc defectum supplere dignentur. Sed agendum videamus, quænam sint illa fundamenta, quæ Noster posuit. Præmittuntur quædam præliminaria de certitudine, probabilitate, necessitate & contingentia rerum. Notat Cl. Autor, *certitudinem* spectari vel objective, vel subje-

Ætve. Illa significari veritatem existentiae aut futuritionis rei; hanc vero consistere in mensura cognitionis nostrae circa hanc veritatem. *Probabilitatem* esse gradum certitudinis & ab hac differre ut partem a toto. E. gr. si certitudo integra quinque partibus constet, earumque tres militent pro futuritione alicuius eventus; hunc quidem habere $\frac{3}{5}$ certitudinis. Unde *probabilius* dici, quod majorem certitudinis partem habeat, ut in positivo id demum *probabile* audiat, quod semissem certitudinis notabiliter superet. *Possibile* esse, quod vel tantillam certitudinis partem obtineat, *impossibile*, quod nullam habeat aut infinite parvam. Ita possibile esse, quod $\frac{1}{10}$ aut $\frac{1}{100}$ certitudinis habeat. *Moraliter certum* esse, cujus probabilitas fere æquetur integræ certitudini, sic ut defectus sentiri nequeat: *moraliter impossibile esse*, quod tantum duntaxat probabilitatis gradum habeat, quantum moraliter certo ad omnimodam certitudinem deest. *Necessarium* esse, quod non possit non esse, fore aut fuisse, idque necessitate vel physica, vel hypothetica, vel pacti seu instituti. *Contingens* esse, quod posset non esse, fore aut fuisse. *Contingentiam* respicere potissimum cognitionem nostram, in quantum nos nullam repugnantiam videamus in objecto ad non esse vel fore, etiam si hic & nunc vi causæ proximæ, sed nobis ignotæ, necessario sit vel fiat. *Fortunam* denique vocat Noster, cum nobis bonum vel malum obtingit, quod probabilius aut saltem æque probabiliter non poterat obtigisse. His notionibus utcunque evolutis ulterius explicat, quid sit scire, quid conjicere, quid ipsa ars conjectandi. *Sciri* nempe vel *intelligi* dici ea, quæ certa sunt & indubia: cetera omnia *conjici*. Rem aliquam *conjicere* idem esse ac probabilitatem ejus metiri, atque hinc *ars conjectandi* seu *stochasticen* esse artem metiendi, quam fieri potest, exactissime probabilitates rerum, eo sine ut in judiciis & actionibus nostris semper eligere vel sequi possimus id, quod melius, satius, tutius aut consultius fuerit deprehensum. Probabilitatem æstimandam esse inculcat & ex numero, & ex pondere argumentorum seu vi probandi. *Argumenta* esse vel *intrinseca* seu *artificialia*, ex locis topicis causæ, effectus, subjecti, adjuncti, signi aut alterius cujusvis circumstantiæ desumpta; vel *extrinseca* seu *inartificialia* ab autoritate & testimonio hominum petita. Antequam vero argumentorum indolem & pondera distinctius

ex-

explicat, axiomata quaedam generalia profert, quibus in metiendis
 probabilitatibus sit utendum & quorum numerus propria uniuscu-
 jusque experientia facile augeri possit. Nimirum 1 conjecturis
 non esse debere locum in iis, de quibus omnimodam certitudinem
 assequi licet. 2 Non sufficere, ut unum alterumve argumentum
 expendatur, sed conquirenda esse omnia, quæ in cognitionem no-
 stram venire possunt atque ullo modo ad probationem rei facere
 videntur. 3 Non tantum illa esse attendenda, quæ rei probandæ
 conducant; sed & omnia illa, quæ in contrarium adduci possunt,
 ut trutinatis probe utrisque constet, ultra præponderet. 4 Ad
 judicandum de universalibus sufficere argumenta remota & uni-
 versalia; sed ad conjecturas formandas de individuis propiora quo-
 que & specialia adjungenda esse, si modo haberi possint. 5 In re-
 bus incertis & dubiis actiones nostras suspendendas esse, donec ma-
 jor lux affulserit; sed si occasio agendi nullam patiatur moram,
 inter duo semper eligendum esse id, quod convenientius, tutius,
 consuetius aut probabilius videtur, etsi neutrum in positivo tale sit.
 6 Quod aliquo casu prodesse, nullo nocere potest, præferendum
 esse illi, quod nullo vel profit, vel noceat. 7 De actionum huma-
 narum pretio non statuendum esse ex eventu. 8 In judiciis nostris
 cavendum, ne rebus plus tribuamus quam par est, neque quod
 probabilius est ceteris, pro absolute certo habeamus ipsi aut ob-
 trudamus aliis. 9 Cum raro admodum omnimodam certitudi-
 nem assequi liceat, quod moraliter tantum certum est, pro ab-
 solute certo habendum. Jam quod argumenta attinet, quibus
 conjectura generatur, triplex in iis discrimen annotat Cel. Autof.
 Quædam scilicet necessario existere & contingenter indicare;
 alia contingenter existere & necessario indicare; alia denique &
 contingenter existere, & indicare. Ulterius eadem distinguit in
pura & mixta: quorum illa in quibusdam casibus rem ita probant,
 ut in aliis nihil positive probent; hæc vero rem ita probant,
 ut in ceteris probent contrarium. *Vim probandi seu pondus* deducit
 a multitudine casuum, quibus argumentum existere vel non ex-
 istere, indicare vel non indicare aut etiam contrarium rei indicare
 posse, adeoque per propositiones *Hugenianas* ex casibus istis pro-
 babilitatem non aliter elici, quam sortes aleatorum in ludis alex.
 Hiñt

Hinc si numerus casuum, quibus argumentum existens potest, sit b ; numerus vero casuum, quibus fieri potest, ut non existat c ; amborum $a = b + c$; item numerus casuum, quibus contingere potest ut indicet, β ; ut non indicet, aut indicet rei contrarium, γ ; amborum $\alpha = \beta + \gamma$: argumentum contingenter existens & necessario indicans probaturum ($b' + c^o$): a seu b : a certitudinis rei argumentum necessario existens & contingenter indicans probaturum ($\beta' + \gamma^o$): α , hoc est, β : α certitudinis rei, atque insuper, si sit mixtum, ($\gamma' + \beta^o$): $\alpha = \gamma$: α certitudinis contrarii; argumentum contingenter existens & contingenter indicans probaturum ($b. \beta: \alpha + c^o$): a , hoc est, $b\beta: a\alpha$ rei & ($b. \gamma: \alpha + c^o$): a , hoc est, $b\gamma: a\alpha$ contrarii. Si plura concurrant argumenta ad ejusdem rei probationem vocenturque

numeri casuum argumenti	pr.	sec.	tert.	quart.	quint.	&c.
omnium	a	d	g	p	s	&c.
probantium	b	e	h	q	t	&c.
non probantium	c	f	i	r	u	&c.
aut probantium contrarium						

„vim probandi sic elicit. Sint, inquit, omnia argumenta pura; erit
 „primi seorsim spectati pondus $b: a = (a - c): a$ [vocando sic β :
 „ α , si contingenter indicet; aut $b\beta: a\alpha$, si simul contingenter
 „existat.] Accedat nunc alterum argumentum, quod e vel $d - f$
 „casibus probat rem seu t , & f casibus nil probat, solumque adeo
 „pondus primi argumenti, quod ostensum est esse $(a - c): a$, effi-
 „cax relinquit: valebit pondus ex utroque argumento conflatum
 „[$(d - f)' + f(a - c): a$] $d = (ad - cf): ad = 1 - cf: ad$
 „rei. Jungatur & tertium: erunt b seu $g - i$ casus, qui probant
 „rem, & i casus, quibus nullum est argumentum, solaque duo pri-
 „ora vim suam probandi $(ad - cf): ad$ retinent: unde vis omni-
 „um trium censetur [$(g - i)' + i. (ad - cf): ad$]: $g = (adg$
 „ $- cfi): adg = 1 - cfi: adg$, & ita deinceps, si plura fuerint argu-
 „menta. - - Sint omnia argumenta mixta. Quoniam nume-
 „rus casuum probantium primi argumenti est b , secundi c , tertii
 „ b &c. & probantium contrarium c, f, i &c. probabilitas rei ad pro-
 „babilitatem contrarii vi solius argumenti primi se habet ut b ad c ,
 „& vi solius secundi ut e ad f , & vi solius tertii ut h ad i &c. unde sat
 evidens

evidens est, quod vis probandi totalis ex omnium argumentorum, concursu resultans componatur ex viribus omnium argumentorum particularium, i. e. quod probabilitas rei ad probabilitatem, contrarii se habeat in ratione beb & c . ad cfi & c . adeo ut probabilitas absoluta rei sit beb : ($beb + cfi$) & probabilitas absoluta, contrarii cfi : ($beb + cfi$). Sint quædam argumenta pura (velut, tria priora) & quædam mixta (ut duo reliqua). Considero primo, sola pura, quæ probant ($adg - cfi$): adg certitudinis rei, defectu, ad unitatem existente cfi : adg ; sunt ergo velut $adg - cfi$ casus, quibus tria hæc argumenta junctim sumta probant rem seu 1; & cfi , casus, quibus nil probant, solisque proin argumentis mixtis locum, probandi concedunt: probant autem hæc duo qt : ($qt + ru$) rei, & ru : ($qt + ru$) contrarii. Quare probabilitas rei ex omnibus, argumentis resultans est [$(adg - cfi) + cfi$. qt : ($qt + ru$)]: adg , = ($adgqt + adgru - cfi ru$): ($adgqt + adgru$) = ($1 - cfi ru$):, adg ($qt + ru$), quæ ab omnimoda certitudine seu unitate deficit, producto partis cfi : adg (qua ab eadem deficit probabilitas rei ex, solis argumentis puris resultans) per ur : ($qt + ru$) probabilitatem, absolutam contrarii ex argumentis mixtis elicitam. Ceterum non diffitetur Autor, in applicatione harum regularum multa occurrura, cur quis sæpe hallucinari possit, nisi in discernendis argumentis caute procedat. Ut vero regulæ ad usum transferri possint, tum numeri casuum accurate determinandi, tum definiendum, quanto facilius alii aliis accidere possint. Fatetur autem Cel. Autor, in paucissimis hoc præstare licere, nec alibi fere succedere, quam in ludis alexæ. Non tamen prorsus desperandum ipsi videtur, quia ex eventu in exemplis similibus observato a posteriori numerum casuum eruere licet: recte nimirum præsumi, quod tot casibus unumquodque posthac contingere & non contingere possit, quoties id antehac in simili rerum statu contigisse & non contigisse fuerit deprehensum. Quemadmodum vero hæc unicuique nota sunt; ita Noster, ut aliquid non vulgare præstaret, inquirendum sibi sumsit, an aucto observationum numero continuo augeatur probabilitas assequendæ genuinæ rationis inter numeros casuum; quibus eventus aliquis contingere & quibus non contingere potest, ut probabilitas tandem datum quemvis certitudinis

D tudinis

tudinis gradum superet. Demonstrat igitur, si numerus casuum, in quibus eventus contingere potest, fuerit ad numerum casuum, in quibus contingere nequit, vel præcise, vel proxime in ratione $r : s$, adeoque ad numerum omnium in ratione $r : (r + s)$ seu $r : t$, quam rationem terminent limites $(r + 1) : t$ & $(r - 1) : t$, tot posse capi experimenta, ut datis quotlibet (puta c) vicibus verisimilius evadat, numerum observationum fertilium (vocat autem fertiles, in quibus eventus contingere potest) intra hos limites quam extra casurum esse, h. e. numerum fertilium ad numerum omnium observationum rationem habiturum nec majorem quam $(r + 1) : t$, nec minorem quam $(r - 1) : t$. Digna equidem foret demonstratio theorematis, quod in toto opere suo palmarium iudicat Autor, quæ huc transcriberetur; sed quo minus id fiat, multitudo lemmatum obstat, sine quibus intelligi nequit.

In Tractatu de seriebus infinitis, jam olim sub forma 3 Dissertationum academicarum edito, Geometriam sublimiorem egregie promoveri, non ignotum est iis, qui his delitiis utuntur. Quamobrem cum dudum rarissimus fuerit factus & a multis frustra quaesitus; operæ pretium fecere editores, quod eundem ad calcem operis subjecerint.

PRIMITIVE CHRISTIANITY REVIV'D.

i. e.

PRIMÆVUS CHRISTIANISMUS RESUSCITATUS, V Voluminibus; Autore GVILIELMO WHISTON, A. M.

Londini, impensis Autoris, 1711, 1712, 2.

Alph. 8 pl. 15.

Sistimus Opus novæ Orbi Christiano induendæ faciei destinatum, ac quantum ex sparsis subinde Autoris verbis conjicere datur, glorioso Christi in his terris Regno, quod Autor propediem expectat, viam ex mente ejus paraturum. E Voluminibus vero, quibus illud absolvitur, quinque primum quatuor Partes distinctas complectitur, Præmittitur ante omnia *Brefatio Historica*, quam multo ante ipsum Opus editam nos quoque Suppl. T. V Sect.

Sect. V p. 206 sqq. prolixè recensuimus, cui in hac quidem Editione nihil accessit præter Historiam motuum in Synodo Ecclesie Anglicanæ (Convocationem vocant) circa Controversiam Whistonianam obortorum. Ejus enim Synodi Curiam superiorem pariter & inferiorem ineunte Martio A. 1711 de novis Whistonii placitis consultare cœpisse, & post complures de modo Censuræ in ipsum statuendæ, nec non de Jure Synodi in Censura ferenda, denique de ipsis quoque Thesibus atro Hæreseos calculo notandis, (inter quas illa præcipue, quæ de subordinatione Filii erga Patrem agit, in superiori curia notata, apud inferiorem approbari meruit) disceptationes, tandem eo processisse inde discimus, ut circa finem Maji ejusdem anni Theses ex Libris Whistonii decerptas Synodali censura, Reginz deinceps exhibita, castigaret. Eam Censuram Vir Cl. p. 63 integram exhibet, quam tamen summo studio a Synodo ipsa celari, iteratasque preces suas, quibus per literas ab Archiepiscopo Cantuariensi, nec non curiæ inferioris prolocutore, ac toto denique corpore accuratum sententiæ suæ examen flagitaverat, in cassum abiisse conqueritur, literas vero suas, nec non Apologiam ac solennem, quam eorundem Synodo publice prælegere meditatus erat, protestationem integras adjicit. Sequitur Dissertatio Autoris de Epistolis Ignatii, a nobis etiam, tum primum ederetur, Suppl. T. V Sect. IV p. 159 sqq. recensita, hic autem magna parte aucta, quippe in qua comparatis LVI utriusque editionis locis, ex styli nexusque in brevioribus, quam putat, sæpe non probat, quandoque & per *ψευδεργωνειαν* fingit, absurditate, alterius editionis *αυθεντικων* asserit. Ita testimoniis, quæ olim pro sua sententia adduxerat, magnifica cum præfatione addit testimonium e *Chronico Paschali* ad A. D. 32 desumptum, quippe cujus Chronici partem priorem, ad A. D. 354 pertingentem, recentioribus interpolationibus & continuatione multo antiquiorem esse, Carolus Fresneus editor monuerit, ut Stephani Gobari apud Photium & Anastasii Antiocheni testimonia præteream. Imprimis novum penitus est argumentum, quo breviores V. Cl. impetit, quod in iis Epistolæ ad Philadelphienses inscriptio *Φιλαδελφίαν* ΘΗCΑCΙΑC profiteatur, cum hanc Epistolam ad urbem longe aliam, Philadelphiam quippe Ciliciæ, Tarso propinquam, ab Ignatio missam fuisset

pag. 20-33.

57 sq.

76 sqq.

contendat Whistonus. Totam enim ait Epistolam loqui, spectare hæc ad auditores quondam Ignatii, Dioecesi ipsius subjectos, inter quos *μετὰ ξὺν ἂν ἐκράυγασεν, ἤκαστέ τινων λέγοντων*, inter quos *ἐυθυνοειδῆτι* & ἦν, & talia multa. Quemadmodum similiter multo prolixius pro *ἀνθεντία* trium ad Antiochenos, Tarsenses, & Heronem Epistolarum, quam antea, decertat, nec non culpam antea Marcello impactam, quasi ille falsarium Ignatii egerit, longe amplius probatam dare, denique Acta Martyrii Ignatii spuria omni- que antiquitate & autoritate cassa pronuntiare nititur. Succedunt Dissertationi huic ipsæ *Ignatii Epistole*, Græce Angliceque ex utraque cum breviori, tum prolixiore editione, additis omnium, quæ hactenus cognita sunt, MStorum diversis Lectionibus. Denique clausulam primi Voluminis *Eunomii Apologeticus*, adversus quem Basilii M. confutationem suam scripsit, Anglice a Whistono translatus, constituit. Secundum Volumen nihil aliud nisi novam *Constitutionum Apostolicarum & Canonum* idem nomen gerentium Editionem Græcam Anglicamque complectitur, additis in titulo verbis Apocalypseo. C. XI v. 19: *καὶ ἡνοίγη ὁ ναὸς τῆς Θεῆς ἐν τῷ ἕρῳ καὶ ἠΐδι ἡ κιστὸς τῆς διαθήκης αὐτῆς ἐν τῷ ναῷ αὐτῆς*. Circa quam notandum, Constitutiones hic Græce juxta editionem Venetam A. 1563 esse impressas, distinctiones Capitum & paginas vero ex Editione Cotelariana, quæ Joh. Cletico curante prodiit, servatas esse. Accedunt collationes duorum, quæ in Bibliotheca Vindobonensi habentur, MStorum, nunc primum publicatæ, quorum recentius magis emendatum, antiquius interpolatum V. Cl. judicat. Ipsos interea textus, etiam, quos interpolatos esse censuit, imprimi curavit, duplici tamen parenthesi nota inclusos, & versione destitutos, unum Caput XVII Libri V, quod de Paschate celebrando agit, ex Epiphanio restituit, cujus sensum prorsus corruerat interpolatorum audacia, & Libro IIX e Doxologiis, quæ ibi habentur, ejecto in marginem, quod spurium appellat, τῷ καὶ Spiritui S. tributo, textui τὸ ἐν inseruit, Canonum denique Apostolicorum numerum ad LXXXV, Johannem Antiochenum secutus, reduxit. Tertium itaque Volumen comprehendit *An Essay on the Apostolical Constitutions*, h. e. *Tentamen de Constitutionibus Apostolicis*, in quo probatur, esse illas *Librorum N. T. Canonum*.

Canonicorum sacratissimum. Quod ut confirmet, Cap. I Lemma-
ta sive Observationes præliminares exhibet, quæ viam sequentibus
sternant, in quibus non immerito majorem ordinem desideres.
Fundamenti loco supponit, præcipuas Fœderis novi leges ab ipso p. 14 sqq.
Christo in monte Sionis Apostolis tradi debuisse, atque ita in fa-
moso *Ἰεωσαφακὸν ἰασημέρω* post resurrectionem ipsius traditas fuisse, 24 sqq.
cujus rei memoriam celebri illo in Ecclesia jejunio *τῆς τρωσαφακο-
σῆς*, ante Paschale jejunium non 40 diebus, ut vulgo existimatur,
sed 5 tantum diebus acto renovatam fuisse quotannis, Autor non
alia fere ratione, quam loco in ipsis Constitutionibus Lib. V C. 13 p.
316 obvio inductus existimat. In ea vero traditione Legum Chri- 29 sqq.
stianarum, & prima earum conscriptione nullas Pauli fuisse partes,
observat, de quo ad Lib. usque VIII Constitutionum semper in ter-
tia persona loquantur Apostoli, ipso quoque Varadato monacho
Seculi V teste in Epistola ad Leonem Imperatorem Tom. IV Con- 33 sqq.
cil. Labb. pag. 978. Tertio Lemmate Chronologiam Librorum
sacrorum N. T. init, e numero citationum in Constitutionibus ob-
viarum, aliisque circumstantiis deductam, unde priorem ad Timo-
theum Epistolam 25 vicibus ibi citatam ad A. D. 57, Marci Evangeli-
um Lucæ postpositum ad A. D. 62, imprimis Johannis Evangelium
contra omnem antiquorum traditionem ad A. D. 63 (excepto
Capite XXI, quod serius additum fuisse censet) Epistolam Jacobi
ad A. D. 66, non obstante Josephi testimonio, (quod martyrimum Ja-
cobi ad A. 62 videtur referre, variis vero argumentis ab Autore non
id docere, quod vulgo creditur, probatur.) Epistolas ad Thessa-
lonicenses ad A. D. 67 referre ipsi placuit. Mox ubi V. T. leges 55 sqq.
Mosaicas triplici distinctione e Constitutionibus petita dispescuit,
perfectum omnium legum Mosaicarum exemplar solis Sacerdoti-
bus & Regi obvium, non omni vulgo expositum fuisse contendit.
Sextum Lemma nomen Librorum *Canonicorum* V. & N. T. enucle- 64 sqq.
at, & eos inde *canonicos* dici ostendit, quod *Canone* Apostolico ul-
timo sint comprehensi, ne utiquam vero illam appellationem Li-
bros reliquos post hunc Canonem scriptos a *θεοπνευσία* exclude-
re, quam non obscure cum plerisque Libris V. T. apocryphis, tum
in N. T. duabus Clementis Epistolis, Hermæ Pastori, Barnabæ,
Ignatii & Polycarpi Epistolis, dubitanter Libro secundo Esdræ

- p. 76 sq. apocrypho, & deperditis nunc Apocalypsi Petri & Actis Pauli ad-
scribit, & octavo quidem Lemmate de Libro secundo Esdræ ex in-
stituto agens, a quodam Judæo converso circa A. D. 99 vel 100 scri-
ptum, non vaticinia, sed mysticam eorum, quæ seculo I Christianæ
Ecclesiæ contigerunt, narrationem, complecti supponit. IX, XIV,
79 sq. XV, XVI & XVII Lemmatibus multa de quinque Conciliis, quæ ipsi
videntur, Apostolorum, nusquam fere alia nisi sola Constitutio-
num, quæ tamen adhuc sunt τὸ ζῆτέμενον, autoritate nixis, dispu-
tat Autor, primum Act. XV descriptum, A. D. 48, secundum Hiero-
solymsis A. D. 64, in quo Libros V priores Constitutionum cum
118. dimidio sequente conscriptos existimat, tertium A. D. 67 ibidem
præsentem Jacobo & Paulo, in quo reliqua Constitutionum cum Di-
dascaliam Apostolorum composita putat, quartum ibidem A. D. 71
110 sq. ordinationi Simeonis Episcopi Hierosolymitani destinatum, (quod
123, 124. Eusebio etiam L. III H. E. Cap. XI observatum,) quintum denique
a paucis, qui supererant, Apostolis eorumque sociis A. D. 84 aut 88,
in quo Apostolicos Canones publicatos esse arbitratur, actum fuisse
contendens. Eos quippe Canones omnino Apostolorum opus
96, 97, 98, 99. esse, prolixè pag. 83 & seqq. defenderat, quomodo & Lemmate XI
Seriem primorum Romæ Episcoporum ad A. D. 230, ex Apostolicis
præcipue Constitutionibus aliisque monumentis restitutam, &
multis defensam, exhibet, cui novos Annales Paulinos subjungit, in
quibus Paulum in Hispaniis & Occidente paulo ante mortem su-
am A. D. 65 & 66 Evangelium prædicasse putat, & Pearsonum in
127 sqq. alia omnia abeuntem castigat. Multum porro de ætate Basilidis
& Saturnini, hæreticorum in Constitutionibus nominatorum, di-
sceptat, ut eos A. D. 86, quo ultima illis additamenta accessere, atti-
gisse monstret, Marcum quoque hæreticum Apostolicæ ætati æqua-
125 sqq. lem, & Valentiniano illo, quem Irenæus allegat, antiquiorem sup-
ponit, præcipuo loco Clem. Alex. Strom. L. VII pag. 549 qui est
inter τὰ δυνόντα istius scriptoris, usus. Postremis tribus Lem-
130 sqq. matibus, ut finem denique faciamus, multa de antiqua Ecclesiæ di-
sciplina arcani e Patribus compilata exhibet, e quibus ad Constitu-
tiones innuendas potissimus haud dubie est Basilii locus ex Epist.
de Spiritu S. ad Amphilocho. Opp. Tom. II C. 27 pag. 210, in quo si-
gnationem crucis, conversionem inter preces ad orientem, for-
mulam

mulam pani & calici benedicendi, trinam in Baptismo immerfionem & talia multa ἐκ τῆς ἀγράφου διδασκαλίας, ἐκ τῆς σιωπωμένης καὶ μουσικῆς παραδόσεως derivat, unde Noster Constitutiones eadem sacra silentii lege 19 Episcopis, qui ab Apostolis ipsis fuerant constituti, testante ipso Canone LXXXV αὐτὸς ἔχρη δημοσιεύειν ἐπὶ πάντων, de quo multis disputat, traditas, circa medium vero Seculi IV in Syria forte ab Euzojo Antiochiæ Episcopo, vindicandæ sanæ doctrinæ ergo adversus Athanasium & asseclas, primum publicæ luci duro necessitatis telo commissas esse existimat. Cap. II interna argumenta pro Constitutionibus Apostolicis proponit Autor, quas per omnia Ecclesiæ Christianæ ritibus antiquissimis, Apostolorum μετὰ ἑξουσίας docentium gravi divinoque stylo, divinis in V. T. ordinationibus, doctrinæ & praxi maxime primævæ, disciplinæ ante Montani hæresin multo quam posthac moderatiori, Liturgiæ devotioni & pietati, Energumenorum ea ætate frequentia, Librorum reliquorum Scripturæ S. hæreticorumque Chronologiæ exacte respondere, denique accurata diei destructioni Hierosolymorum divinitus dictæ, δεκάτης τῆ μηνὸς γορπιαίης Lib. V Cap. 20 pag. 324, 325 cum Josephi Historia exactissime congruentis, nec non Ecclesiæ fatorum Canone LXXXV prænunciatorum prædictione, Spiritum quoque propheticum luculenter loqui, Noster graviter ac sedulo urget. Succedunt Cap. III interna argumenta Chronologica pro Constitutionibus Apostolicis, si tamen argumenta dicere fas est, quæ vel ipse V. Cl. in suppositionibus ceteroquin haud parum temerarius, plerumque verbis valde dubiis veluti hypotheses probabiles in medium adducit. In eo igitur capite Librum I Constitutionum ad Laicos spectantem non minorem ætatem A. D. 63 flagitare, Libros II, III & IV citationibus librorum Scripturæ, aliisque characteribus temporis, ultra destructionem urbis sanctæ non ascendere, quintum etiam & sextum usque ad Cap. XIX ante eam destructionem scriptos esse putat, siquidem originaria διαταγή de Paschate vel cum errantibus Judæis celebrando Lib. V C. XVII florentem adhuc Judaicam Ecclesiam supponere videatur, qua destructa longe aliud Apostolico Canone IIX fuerit injunctum, sexto vero libro (præter Acta Concilii secundæ Hierosolymitani A. D. 64 congregati, quæ C. XIV-XIIX contineantur,)

p. 291 sq.

149.

152.

159-199.

200-244

tur,) Petrus ipse de Simone Mago aliisque hæreticis loquens introducatur, Cap. IIX sqq. ubi tamen verba illa, quæ reliquos hæreticos Cerinthum, Marcum, Menandrum, Basilidem nominant, incipiendo a vocibus *ἔτα οἱ Νικολαῖται*, usque ad ista: *ὁ μέντοι Σίμων*, tanquam recentioris ævi A. D. 86 demum in postremo Apostolorum Consilio inserta fuisse supponit. Ultimam Libri VI partem IV Synodo Hierosolymitanæ A. D. 71 actæ attribuit, quam his VI Libris *καθολικὴν διδασκαλίαν* absoluisse autumat. Septimum Librum Synodo Cæsarensi, quam A. D. 64 ad Zachæum Cæsareæ Episcopum ordinandum convenisse credit, vindicat, ejusque Acta complecti, Liturgiam certe eo libro comprehensam evidenter ad Judaicam Ecclesiam spectare, Catalogum quoque Episcoporum ab Apostolis constitutorum C. XLVI manifeste ætatem istam loqui, nisi quod A. D. 86 nomina quorundam a Johanne solo superstite creatorum addita fuerint, urget, imprimis multum in eo roboris collocans, quod Corinthiacæ ac Philippenſi Ecclesiis, quas ætate ista Episcopis solas caruisse aliunde constet, pariter in Constitutionibus quoque nullum tribui Episcopum inveniatur. Octavi Libri pleraque ad A. D. 86 refert, & post multam de titulo Hippolyti martyris, quo initium libri hujus *ἀποστολικὴ παράδοσις περὶ τῶν χαρισμάτων* ipſi vindicatur, disceptationem nihil tamen habet, in quo acquiescat, vel suæ hypothefi quicquam lucretur. Cap. IV externa testimonia, citationes & allusiones, quæ Constitutionibus favent, prodigioso numero adducuntur, quem mirari tamen desines, ubi ipſo Autore monente, intellexeris, ubicunque nomina *τῶν ζῶντων, διατάξεως, ἐντολῶν, παραδόσεων, εὐαγγελικῆ ἢ ἀποστολικῆ κηρύγματι, διδασκαλίας τῶν ἀποστόλων, κανόν, ἐκκλησιαστικῆ, τῆς ἀληθείας, τῆς πίστεως, τῆς λειτουργίας, διαθήκης καινῆς*, & talia comparent, protinus ea, tanquam citationes harum Constitutionum ab Autore hic jactari. Nobis in istum Oceanum descendere integrum non est, igitur non nisi aliqua delibabimus. Clementis Romani in Epistolis stylum & voces cum *διαταγαῖς* miro convenire, urget p. 281 seqq. nec minus in præfatione Didascalie Arabicæ MSCrptæ, quam integram in Act. A. 1712 M. Majo p. 197 exhibuimus, sibi placet p. 287, imo Libro secundo Esdræ C. 14 v. 19-48 mysticam descriptionem operis *τῶν διαταγῶν* exarati per quinque

Scribas,

p. 269.

Scribas, mira, non tamen, si quid nos videmus, invidenda felicitate invenisse, pag. 304 sqq. sibi viderur. Seculo II Ignatii, quas Whistonus agnoscit, Epistolas, Constitutionibus, ut ovum ovo, similes, magno ambitu jactari nemo non prævitet, imprimis p. 364 sqq. ad 374 prolixè Liturgia Constitutionum cum Justini Martyris de cultu divino inter Christianos agi solito insigni narratione comparatur, denique omnes Asiæ Ecclesiæ Polycrate duce adversus Romanam decertantes, de Paschate celebrando, ac pro Judaico Paschate παράδοσιν ἀρχαιοτέραν uno ore urgentes, veluti irrefragabilem testium nubes, pro Constitutionum Lib. V C. XVII ex Epiphonio restituto in medium adducuntur. Seculo III Clementis Alexandrini ἀλήθεια ἡ ἐγγράφως τὰ ἀρχαῖα δηλῶσα Strom. L. I pag. 200, Tertulliani proluxa de Traditione Ecclesiæ commentatio de Coron. mil. C. 3, Origenis multiplex in libris περὶ ἀρχῶν ad Ecclesiasticam prædicationem provocatio, Cypriani in defendenda hæreticorum rebaptizatione adversus Stephanum Romanum constantia, Dionysio Alexandrino etiam probata, quanquam Constitutionibus non nisi vaga ratione citatis, tandem Synodus tota Antiochena ejusque Symbolum Constitutionibus exacte parallelum, testium loco laudantur. Seculo IV præter Concilia Neocæsariense & Nicænum, multum a p. 439-481 in eo laborat, ut Eusebium, quem inter libros sacros Constitutiones has non nominasse manifestum est, id disciplinæ arcani reverentia fecisse, ceteroquin perpetuo nomina Constitutionum supra adducta, verbaque ac sententias earum in ore habuisse, non aliis nisi his in Historia Seculi I documentis usum fuisse, non alios N. T. libros nisi in Constitutionibus citatos pro ἐνδιαθήμοις habuisse, ac ne quidem Canones Apostolicos διαταγῆς æquiparasse ostendat. Non minus ipsi præsidium videtur Concilium Hierosolymitanum A. D. 335 actum suppeditare, quod Confessionem Arii & Euzoji disertis verbis dicat ἀναμφήριον σώζειν τὴν παρὰ τοῖς πᾶσιν ἡμολογεμένην ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗΝ ΠΑΡΑΔΟΣΙΝ ΤΕ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΝ. Non omittuntur hic ipsi orthodoxiæ patroni Athanasius & Julius Romanus, at imprimis magno studio urgetur testimonium Ecclesiæ Æthiopicæ Canoni N. T. librum Synodalem (Mandam vocant) teste Ludolpho, perpetuo accensentis, ex quo libro titulos capitum, quæ ha-

p. 382 sqq.

393.

397 sqq.

405 sqq.

416 sqq.

481-490.

500 sqq.

520.

526 sqq.

E

bet

- bet 71, cum Constitutionibus comparatos, nec non Copticæ apud Wanslebium, & Arabicæ, quæ in Bodlejana existat, Didascaliz titulos inter se comparat, Athanasium vero, ut antea, fraudatæ Ecclesiæ Æthiopicæ, & resectorum in hac Epitome Æthiopicæ Constitutionibus, quæ ad palatum ipsius haud erant, raultis reum agit, quem & postea, ubi Pseudo-Dionysii Arcopagitæ, rectius ex ipsius mente Didymi Alexandrini, testimonia commemorat, ab hoc sub Hierothei nomine de divinis nominibus C. 1 & 3 indigitari statuit.
- Prætereo Basilium, Epiphanium inter primarios quippe (pene dixeram primum) eorum, qui has Constitutiones allegarunt, Liturgias Jacobo, Marco, Petro, Basilio, Chrysofomo adscriptas, in quarum exacta cum Liturgiis primævis in *διαταραχῆς* consonantia & luculentis, ubi discrepant, interpolationis signis multum momenti collocat Autor, & alios recentiores, quibus accedunt Concilia generalia VI, VII, IIX, Photius, & nonnulli minorum gentium Dii. Cap. V de eo dispicit, quomodo moderna Constitutionum exemplaria sint emendanda & ab interpolationibus repurganda. Inter eas a solis Orthodoxis ac præcipue ab Ecclesia Romana, ut vult,
682. Operi huic insertas refert *ψευδοδιαταραχῆν* de Paschate Lib. V C. 17
 685. ejusdem Libri C. 13, constitutionem de Festo *γενεθλίου & ἐπιφάνειας*, quæ festa Seculi IV in Oriente, III in Occidente ætatem non excedere docet, mox Lib. VI C. 2. locum, ubi fides describitur, *εἰς*
 689 sqq. *ἕνα Θεόν, ἑνὸς υἱὸς πατέρα, & πλειόνων, ἑνὸς παρακλήτου διὰ χριστοῦ τῶν ἁλῶν ταγματῶν ποιητὴν ἕνα δημιουργόν, quem MSCptum Vindobonense præstantissimum ita exhibet ἑνὸς παρακλήτου διὰ χριστοῦ προβολέας, τῶν ἁλῶν ταγματῶν ἕνα δημιουργόν: Noster sic legi jubet, ἑνὸς παρακλήτου δ.χ. ποιητὴν ἕνα κ.λ. & statim locum subjungit de *ψυχῇ ἀσωμάτω* ibidem. Ejusdem Libri C. 14 nomina Apostolorum plane spuria pronunciat, magno zelo verba: *ἐκτιθέντα* de Filio Lib. VII C. 41 dicta rejicit, Doxologiarum mutationem Lib. IIX multum exaggerat, ut alia minoris momenti cum Cap. 6, quod breviter ex antecedentibus porismata didascalica, practica, ac historica deducit, prætereamus. Festinamus enim ad IV Operis Volumen, quo continetur: *An Account of the Faith &c. i. e. Hypotyposis Fidei priorum duorum seculorum de SS. Trinitate, & Incarnatione Domini nostri, ipfis sacrorum ac primitivorum Scriptorum verbis & origi-**

originalibus Graecis vel Latinis & Anglice versis, tradita. Eo deli-
bro parcius dicemus, quandoquidem XXIII Articulos, quos huic
Operi fundamenti loco substravit Autor, integros in Act. Erud.
1712 M. Majo pag. 198-201 exhibuimus, ad quos Lectorem nunc re-
mittere, ac non nisi hinc & inde quaedam decerpere integrum erit,
cum istos articulos non verbis tantum Scripturae & Patrum muniat
Autor, sed saepissime observationibus singularibus ex mente sua il-
lustret. Ita p. 13 locum Rom. IX, 5 contra constantem inde a Se-
culo II, ut ipse fatetur, expositionem Filio abjudicat, pariterque al-
terum i Joh. V, 20 pag. 20, & occasione verborum Irenaei Lib. V C.
18 pag. 427, 428 in phrascos originem, qua tres Personas *unum De-*
um appellamus, inquirens, eam non nisi postremis Athanasii die-
bus invaluisse, nec alios fere nisi Valentinianos, qui in Eclogia
Theodoti pag. 566 τὸν ἐν ταυτότητι λόγον Θεὸν ἐν Θεῷ, ἀδιάστατον,
ἀμέριστον ἕνα Θεὸν confessi fuerint, ac Pseudo-Trismegistum in
verbis a Suida servatis huic phrasi praeluisse judicat. Ad Artic-
ulum III monet singularem & extraordinariam Filii a Patre deriva-
tionem ad minimum ipsi hoc notare, quod *ἀμοσιτύτως* a Patre
productus fuerit, de aliis notionibus parum curioso. Circa VI
Articulum *creatum* Filium esse dictum contendit ab Herma scri-
ptore Θεοπνεύτω, cujus verba Simil. V §. 6 ita legit: *Αὐδὶ*
illum Spiritum Sanctum, qui creatus est omnium primus, in Corpore
in quo habitaret, Deus collocavit, in electo scilicet corpore, quod ei vi-
debatur. Ibidem de Melitonis operum omissione, imo tituli in
Eusebio servati, *περὶ κτίσεως καὶ γενέσεως Χριστοῦ* orthodoxa falsi-
tatione acerbè conqueritur; denique inveciam post Justin Martyris
aetatem metaphysicam, quam vocat, Filii in Patre existentis, anto-
quam generaretur, aeternitatem, quam unice a Concilio Nicæno, de
aeterna generatione ne quidem cogitante, assertam fuisse docet,
Athenagoræ, Theophilo, Tatiano, Irenæo, Tertulliano memora-
tam, in Ecclesiae doctrinam nunquam ante Seculum IV receptam, sed
philosophicæ meditationis instar habitam prolixè persequitur.
Circa VII Articulum curiosas de creatione *ex nihilo* cogitationes
in Philosophia satis probabiles e Theologia, in qua seculis priori-
bus audita non fuerint, nunc quoque exulare mavult. Ad IX ar-
ticulum de celebri voce τὸ ὁμοούσιον disputat, & eam, veluti alias

p. 48-99
77.
116.
126.
127-159.
170, 171
188, 207.

fidei sanæ corruptiones Romanæ potissimum Ecclesiæ vult deberi, ad quam veluti magnam Anti-Christi matrem omnes fere hæreticos antiquiores ad Athanasium usque confluisse Tabula chronologica ostendit. Ad Lemma articulo XIV præmissum de tribus hominis partibus probandum, periisse lamentatur Melitonis librum *περί ψυχῆς καὶ σώματος* (καὶ νοῦς, mox tamen e Jusjini, Tatiani & Irenæi verbis edoctus, quod & a nobis in Suppl. T. V Sect. V pag. 208 adversus V. Cl. observatum est, πνεῦμα ab iis non nisi regeneritis, irrogenitis vero non nisi duas partes; ψυχὴν καὶ σῶμα, tribui, qui tamen perfecti sint homines, inde concludit, ubi a Patribus τέλει (ἀνθρώπων) Christus vocetur, nihil aliud eo notari, quam assumpsisse eum tale σῶμα, talem ψυχὴν, qualem a natura omnes homines habeant, quod si concedatur a Viro docto, quomodo rationalis animæ vices ὁ λόγος in Christo obiisse dici possit, non videmus, cum irrogenitos per eam ipsam ψυχὴν, quam ipsis Vir Cl. concedit, rationales fuisse haud dubium sit. Certe insignis est ejusdem Viri docti παραρρημεία, ad Articulum XV circa Irenæi verba Lib. V Cap. I pag. 394: *Quemadmodum ab initio plasmationis nostræ in Adam, ea qua fuit a Deo inspiratio vite unita plasmati, animavit hominem, & animal rationale ostendit; sic in fine verbum Patris & Spiritus Dei adunitus antiqua substantia plasmationis Adæ, viventem & perfectum fecit hominem, accipientem perfectum Patrem.* Etenim per viventem & perfectum hominem hic Christum planissime notari vult Autor, quem verbum Patris & Spiritus Dei perfectum hominem h. e. rationalem constituerit, cum nihil possit esse manifestius, quam per hominem hic totum Genus humanum indigitari, quod partim Filius assumpta carne humana, partim Spiritus S. in carne nostra habitans perfectum ac vita spirituali vivens effecerit. Mirifice tamen doctrinam hanc suam de λόγῳ animæ rationalis in Christo vices obeunte commendat ac pingit Vir Cl. & quomodo ea in Ecclesia oblivione sepulta fuerit, non sine acerbitate enarrat. Articulo XVI cum asseruisset, Christum secundum divinam suam naturam pro nobis passum esse, multum gloriatur, orthodoxam sententiam, quam nos tuemur, nihil aliud esse, nisi meram Cerinthi hæresin, quem Irenæus Lib. I Cap. 25 testatur docuisse, *Jesum passum esse & resurrexisse, Christum autem*

impasji-

impaffibilem perseveraffe, existentem spiritualem, modo loco Christi divinam, loco Jesu humanam naturam ponas. At statim mire se torquet V. Cl. ubi ejusdem Irenzi verba L. III C. 21 p. 250, & Eusebii Demonstr. Evang. L. IV C. 13 p. 169, 170, orthodoxæ sententiæ omnino faventia eludit, quod quidem in Irenæo pessimo successu tentavit. Quis enim Viro docto Autor fuerit, ut verba: ἡσυχάζοντος τοῦ λόγου ἐν τῷ περὶ ἄρεσθαι καὶ σωφροσύναι καὶ ἀποδνησκειν, verteret: *Verbo ACQUIESCENTE, cum tentaretur, crucifigetur & moveretur*, nos non capimus, nisi ὑποθέσεως δειλία, cui vox *quiescendi* non congruebat, *acquiescendi* tutior videbatur. Inter testimonia articulo XIX de Spiritu S. subjecta habes magno cum ambitu laudata dura Recognitionum Clementis verba L. III C. 2 p. 521, ubi de Spiritu S. ait: *Factus est enim per factum*, eaque occasione acerbam digressionem facit Autor, ut e Sozomeni H. E. L. VI C. 22 probet τὸ ὁμοίσιον Spiritus S. simplici Romani Episcopi Epistolæ unice deberi, probro ad reliquas ætates Antichristi invalescentis exemplo. Ad XX articulum ostendit Autor, ne Athenagoram quidem, vel Irenæum, vel Cyprianum, quos sublimissime inter veteres de Spiritu S. locutos esse constet, cum ejus rei esset occasio, ausos fuisse diserte Deum appellare illum, quod nemo ante Basilium M. invocare vero illum, ante Pseudo-Dionysium Areopagitam nemo ausus fuerit. Magno vero imprimis zelo circa articulum XXI vexatissima verba 1 Joh. V, 7 tanquam evidentissimam & perniciosissimam, quæ in orbe Christiano cognita sit, cognitionem repudiat, Dialogum quoque, *Philoparris* dictum, inter opera Luciani confidenter Seculo V aut IV exeunti adjudicat, si quis eum antiquiorem habuerit, eum sibi in stylo priorum seculorum penitus hospitem videri pronuncians. Articulo vero XXII loca Act. V, 4 & 1 Cor. II, 10, 11 orthodoxæ de Spiritu S. sententiæ eripere studiose conatur. Appendicem adjunxit V. Cl. qua primo Doxologias antiquissimas cum observationibus adversus modernas Doxologias, deinde Symbola antiquissima collegit, non omisso quidem, sed non paucis tamen argumentis κισθηλότητι & sollicitato Gregorii Thaumaturgi Symbolo, quod Gregorius Nyssenus tanquam cælo delatam laudavit. Totum Volumen clauditur Libro secundo Esdræ apocrypho, quem cum juxta vul-

p. 316, 317.

352.

354.

368 sqq.

379.

381, 383.

398, 400.

garem editionem, tum juxta MStum Arabicum in Bodlejana asser-
 vatum, & a Viro Cl. Simone Ockley, Linguae Arabicae apud Can-
 tabrigienses Professore Latine versum, in quo Caput I, II, XV &
 XVI editionis Latinae desiderantur, Anglico idiomate exhibet.
 Quintum denique Volumen accessit, cujus potissimam partem Li-
 bri 55 Recognitionum Clementis Anglice versi occupant. Nam
 eos quoque Libros communi eruditorum judicio hucusque pro
 spuris & ab impostore *κακοπλάστη* confarcinatis damnatos, non
 Clementi quidem, sed non nemini ex auditoribus Clementis ac-
 ceptum referri, & non infimae autoritatis in Ecclesia cense-
 ri jubet, quod ut Autos judicium ferret, nonnihil contulisse
 videtur proluxa, quae Libro III a Ruffino quidem est omis-
 sa, sed ab alia tamen manu translata, de Trinitate Disputatio, in
 qua Spiritus S. *factus per factum* dicitur, & complura vel Ebioni-
 ticae, vel Arianae vel Eunomianae doctrinae non obscura vestigia ap-
 parent. Ceterum, ut autoritatem libro huic vindicaret V. Cl. Dis-
 sertatione praeparari laborat, in qua ante omnia Ruffini autori-
 tas comparet, diserte hunc librum Clementi Apostolico tribuen-
 tis, & non nisi de corruptelis haereticorum (quas nullas tamen Vir
 doctus agnoscit) conquerentis. Tum in genere asseritur, con-
 tenta libri plane conspirare cum ea aetate, quam illis tribuit V. Cl.
 nec quicquam in eis esse, quod minorem Justino Martyre aetatem
 loquatur, & *παροράματα* quidem chronologica, quae in eo appa-
 rent, talia esse, ut Clementi vel alteri Apostolorum socio tribui vix
 possint, at in auditorem Clementis aliquem cadere haud difficul-
 ter queant. Itaque Libros hos ad minimum parte priori Seculi II
 scriptos esse contendit ex citationibus antiquorum, inter quos Bar-
 desanem Syrum primum collocat, quem, quae habet in fragmen-
 to notissimo apud Eusebium Praepar. Evang. L. VI C. 10 cum L. IX
 Recogn. C. 19 prorsus consonantia, ex illis petiisse contra Grabi-
 um contendit, Irenaei deinde duo loca L. II C. 48 p. 176 ex L. X
 Recogn. C. 14 p. 585 & imprimis L. V C. 36 p. 461 ex L. VI Re-
 cogn. C. 7 & 8 manifestissime, ut vult, petita, mirifice urget, ut
 Origenem, Epiphanium, Hieronymum, & Synopsis S. Scripturae
 inter opera Athanasii praetereamus, in qua quidem inter dubios
 S. Scripturae Libros hoc opus referri meruit. Scriptum vero fuisse,
 hoc

hoc opus existimat dramatica & parabolica ratione, eodem fere modo, quo Liber Jobi conscriptus est, eo fine, ut doctrinæ Evangelicæ Philosophicæ sapientia adpersæ in usum Græcorum & Romanorum sifterentur, nec a Clemente ipso, sed ab ignoto quodam Clementis auditore, quæ ex ejus ore acceperat, ita picta atque illustrata sub Clementis nomine publicante, denique eodem fere mystico ac obscuro modo, quo Constitutiones Apostolorum olim citatas fuisse credit, hos quoque libros allegari solitos fuisse, ex Bardesanis & Irenæi, quas putat, citationibus, Eusebii vero & Eunomii, qui planissime pleraque *Φιλοσοφίμεινα* sua ex hoc opere desumpserit, silentio tantum non certissime confici posse arbitratur. Unde decem Librorum analysi & brevi conspectu sigillatim tradito, concludit, non posse sibi hoc opus nisi publicum & authenticum, & magno Ecclesiæ Christi usui existens videri, quod, si non & ipsum uno vel alio sensu *Sacris Libris* N. T. accenseri debeat, certe *proximo gradu* a vere Sacris N. T. Libris distare credendum sit. Circa textum ipsum nihil monendum est, nisi quod Lib. III a Cap. II--XII non nisi Latina exhibeantur, quippe vitio Latini Interpretis ita obscura, ut vix bene transferri potuerint, idemque V. Cl. circa L. X Cap. XVII--XXXV statuerit, ne vulgi aures obscœnitatum Ethnicarum aperta commemoratione offenderet. Duæ huic Volumini accedunt Appendices, prior *Observationes ad Samuelis Clarkii Doctrinam Scripturæ S. de Trinitate*, a nobis in Actis M. Junii A. 1713 p. 258 sqq. exhibitam, continet, quem librum, cum de cetero suæ sententiæ mirifice patrocinari magnumque splendorem addere gaudeat, in nonnullis tamen nimiam *ἀνδροπαρεστικῶν* spirare, latitudinem sensus in recipiendis vulgatis Deum colendi formulis non tolerandam introducere, æternitatem Christi non fidenter quidem asserere, attamen paucis Irenæi, Patris, ut vult Whistonus, in ratiocinando parum felicitis, imo in non paucis a sana & apostolica traditione abeuntis, testimoniis probabilem reddere conari, imprimis reclamante conscientia *creationis* vocem, de Filio ab omnibus fere antiquis a Salomone inde ipsaque Scriptura Col. I, 15, Hebr. III, 2, Apoc. III, 14 usurpatam, repudiare, & alia talia in hominum gratiam cum divinæ veritatis præjudicio admittere conqueritur. Altera appendice Historia continuatur eorum, quæ in contro-

controversia hac vel a Synodo, vel ab aliis acta fuerunt, inter que tamen nihil fere agit, quam ut Libellos a compluribus adversus se editos vel recenseat vel perstringat. Duo nos hic commemorabimus. Alterum, quod V. Cl. p. 35 profiteatur, ab amico nonneminem in Historia Concilii Nicæni interpolationem maxime gravem fuisse detectam, vocis scilicet ἡ κρισὶν in anathematibus istius Concilii insertæ, quam omnia fere Concilia aliique Seculi IV & V Scriptores omittant, idque a se peculiari scheda sub titulo: *Atbanasius convicted of forgery, h. e. Athanasius de impostura convictus*, latius fuisse demonstratum, quæ tamen ad nos non pervenit. Alterum monemus, Autorem, postquam bis frustra ab Episcopo Cicestrienti admissionem ad Eucharistiæ communionem flagitavit, jam fere scissionem de integro minari, eoque sine *Articulos communionis pro Christianis Ecclesiis* vel congregationibus composuisse, quos hic p. 38, 39 integros exhibet. Primarii inter eos hi fere sunt, ut accipiantur in his Ecclesiis Sacri V. & N. T. Libri *cum omnibus aliis originalibus Traditionibus, doctrinis, & Constitutionibus* a Christo & Apostolis derivatis, quotquot earum genuinæ apparuerint, ut Liturgia e Constitutionibus Apostolicis & Scriptura S. verbotenus extracta usurpetur, ut, quibus vere scrupulus circa Pædobaptismum, nec non Diei Dominicæ celebrationem hæreat, iis permittatur, liberos adultos ad Baptismum adducere, & Sabbathum pariter cum Die Dominico celebrare, ut omnes hæretici vel humanis diætatis adhærentes excludantur, ut non aliud nomen distinctivum Sectæ, nisi Christianorum admittatur, ut hebdomatim congregatio membrorum Disciplinæ Ecclesiasticæ ergo habeatur, statui publico cum politico, tum ecclesiastico nihil derogetur, neque ulla persecutione quisquam a veritate defendenda deterreatur. Cui instituto ut porro serviret, peculiari scheda Propositiones de erigendis Societatibus ad promovendum primævum Christianismum unice spectantibus, publicavit, haud dubius, ut fere conjicere licet, de Sectatoribus colligendis.

GEORGII WOLFFGANGI WEDELII EX-
ercitatio de usurationis humanæ in Sacris.

Jenæ,

Jenæ, apud Jo. Felicem Bielkium, 1713, 4.

Plag. 8.

Sacra aggreditur celeberrimus suaque in Arte experientissimus Autor, principioque sapientiam effert in Principe, & numos, in quibus Constantino sapientia modo in genere, modo cum addito Principis providentissimi elogio fuit attributa, in medium profert. Neminem sapientem agnoscit, nisi pium, sensu forsan prægnante, quandoquidem alibi nec sapientiam in genere & spiritualium cognitionem rationi tribuit.

Dedic.

Ἀνθρώπους διεφθαρμένους τὸν ἕν ex Hippocrate, προσώπε διαφθορὰν θανάσιμον, faciem cadaverosam, qua ægroti ne familiaribus quidem ulterius innotescerent, allegante, exponit. Formalis imaginis divinæ ratio in essentiali, & propria Trinitati Sanctitate collocatur, ita tamen, ut etiam ἐπι-
 γνωσις τῆς Θεῆς ad imaginem referatur, & memorata Sanctitas essentialis per expressam adessentialem illam postea explicetur. Rationi adeo denegatur in sacris arbitrium, ut diserte doceatur, citra gratiam nec in γνώσεις illam valere quippiam, donaque ministrantiæ directorio divini Spiritus submittantur. Studium pietatis & devotio vitiorum mediis alicubi ad fidem, ejusque augmentum suggerentibus accensentur, Fidei vero analogiam rationem capere nudam, rectissime negatur. Simulacra Trinitatis petuntur postea ex natura, dum loquens, sermo & balisus, tria licet, in uno tamen concurrerent verba faciente. Corporaliter simul impertiri animæ pabulum in S. Coena, & ex veteri Adamo consurgere novum, ut per tincturam Philosophicam fieret ex metallo aurum, postea docetur. Locus Matth. VI, 3, nesciat sinistra tua, quod fecit dextra, non tam de occultatione & ostentationis fuga, sed de eo exponitur, quod dextra ordinarie demus, sinistra sumamus, hæcque adeo illam retinere non debeat, tantoque, quanto sinistra dextra, nobiliter sit dare, quam accipere. Usus rationis in conjectandis sacris quibusdam, iisque Apocalypticis numeris perinde ostenditur, periodusque Turcarum ab anno 1308 usque ad 1700 definitur, & Apoc. IX, 15 latere, creditur. Peccatores in Spiritum S. non consequi veniam, exinde docetur, quod mentem assumserint diaboli, spe omnis veniæ exclusi. Subjective primum, dum in summam res, omnis contrahitur, postea obsecrative & denique collective

Præf.

pag. 10.

17.

20.

21.

22.

29.

30.

35.

38.

48.

F usum

usum in sacris habere ratio perhibetur, moreque Medicorum asseritur, posse aliquid rationem in fontibus, quorum diceretur primum: τῶν ἐσσιωδῶς ἐνεόντων, essentialiter inhzrentium, secundus: τῶν ἐπρσιωδῶν, essentialiter consequentium, tertius: causarum, quartus: Ἀναλογισμῶν.

ALOYSII LUISINI UTINENSIS DE COMPESCENDIS ANIMI AFFECTIBUS TRACTATUS.

Argentorati, impensis Jo. Reinh. Dulfseckeri, 1713, 8.

Plag. 13.

LÆLII PEREGRINI DE NOSCENDIS ET EMENDANDIS ANIMI AFFECTIONIBUS LIBER SINGULARIS.

Accessit VINC. PLACCII *moralis studii succincta historia.*

Lipsiæ, sumpt. Jo. Frid. Gleditschii & Filii, 1714, 8.

Plag. 21.

TRes heic una eademque opera exhibemus libellos morales, sua laude jam conspicuos, in usum orbis literarii denuo recusos. Prior parentem agnoscit *Aloysium Luisinum*, Medicum Venetum, sed patria Utinensem, qui gemina ratione animi affectus compescere docet, & primum quidem per philosophiæ moralis regulas & medicamina, tum per ipsam medendi artem. Major tamen tractatus hujus in tres libros divisi, pars generaliora continet; nisi quod in iræ, furoris, tristitiæ, metus, melancholiæ, invidiæ, quoad causas, effectus & remedia sua tum moralia tum medica, delineatione, perinde juxta ac in adjecta diætæ servandæ descriptione ad paullo specialiora autor descendat. Interim ad hoc institutum compulsus se meminit Luisinus in dedicatione editionis primæ hujus tractatus, qui Venetiis A. MDLXI primum prædiit, & mox quoque Basileæ A. MDLXII typis exscriptus fuit, ex eo, quod nulla retro ætas magis Medicorum opera indiguisset sibi visa fuisset, quam illa sua, qua & animi affectibus indomitis omnes obtemperarent, & nonnisi corpori incrassando indulgerent, velut nulla animæ rationalis vis homini esset indita. Factum inde esse, dicit Luisinus, ut propter immodicam desidiam, edulia, ebrietates, venerem, non solum

lum podagrizarent eunuchi; sed & mulieres, propter errorum magnitudinẽ, omnia morborum genera, factò velut agmine, invaderent interficerentque. Non melior, sed multo pejor est nostræ ætatis facies hominumque utriusque sexus in eadem conditio. Indeque operæ pretium fore non diffusus est Dulsseckerus, bibliopola Argentoratensis, si tractatum illum Luifini brevem quidem, sed ad compescendos animi affectus valde comparatum, e tenebris denuo protraheret, iisque, qui rectius sapere volunt, legendum daret.

Alter liber, quem heic exhibemus, parentem habet *Lalium Peregrinum*, Philosophum & Oratorem Romanum, & Jano Nicio Erythreo in Pinacotheca ex eo admodum laudatum, quod & orator disertus esset ac eloquens, & ipse perpetuo honestæ ac laudabilis vitæ tenore usque ad senectutem vixerit. Prodiit ejusdem liber de noscendis & emendandis animi affectionibus, quantum ex catalogo bibliothecæ Barberinæ conjicere licet, primum Romæ, A. MDXCVII, isque postea Ursellis, A. MDCIII, & Argentorati, A. MDCXIV, cum libris Ethicorum Abrahami Sculteti est recusatus. Absolvitur autem ille duabus partibus, quarum prior naturam & indolem affectionum animi in genere excutit; posterior autem in specie de amore, de desiderio, de gaudio & delectatione, de odio & malevolentia, de aversatione seu fuga mali, de tristitia & dolore, de misericordia sive miseratione, de invidia, de verecundia seu pudore, de indignatione, de æmulatione, de spe, confidentia & desperatione, de timore, audacia & ira, horumque affectuum tum natura, tum causis, tum effectibus, tum remediis tractat. Ornavit præterea præsentem libri hujus Læliani editionem Præfatione non incompta Vir Cel. Christianus Gottlieb Schwartzius, Professor Altorfinus, ubi de *λογομαχία* virorum eruditorum in doctrina affectuum disserit, & duo cum primis in eadem se concoquere non posse significat. Et unum quidem est, quod Cartesiani sedem affectuum in intellectu collocent, qua in re vero Ruardus Andala haut ita pridem a magistro suo secessisset. Alterum vero est, quod celeberrimus Buddæus æmulationem in pravorum affectuum numerum referat; quam sententiam nuper etiam laudatus Schwartzius peculiari dissertatione excussit. Demum apparet heic quoque *Vincentii Placcii* foetus quidam, ex commentario ejusdem de morali scientia au-

genda desumptus, & a Bibliopola Lipsiensi Peregrini libro de animi affectionibus nunc adjectus. Continet ille succinctam moralis studii historiam, per omnes gentes inde ab orbe condito deductam; cumque idem propria jam laude sua orbi literario se commendaverit, nostra non opus habebit hœdera.

*M. FRIDERICI GOTTHELFF GOTTERI,
Lycei Eisenbergensis Rectoris, Elogia clarorum Virorum, quæ
Altenburgum nostra patrumque memoria tum scriptis,
tum egregiis meritis illustrarunt.*

Jenæ, apud Ernestum Claudium Baillar, 1713, 8-

Plag. 8.

Pietate in patriam excitatus Autor Clarissimus libellum hunc, futurorum ejusdem argumenti scriptorum prodromum, haud ita pridem in publicam lucem emisit. In eo namque labor studiumque ejus versatur, ut celebres Altenburgi viros, qui vel promulgatis scriptis, vel insignibus in Rempublicam meritis a Divi Lutheri reformatione ad nostra usque tempora inclaruerunt, succinctis elogiis extollat. Hinc, ut tum brevitati, tum eruditorum commodo eo felicius inservire valeat, omissis, quæ liberos, fœminas, aliaque, in prolixis biographiis obvia, concernunt, quæque a Ch. Forstero, Bibliothecæ Altenburgensis aulicæ præfecto, in sua, quam componit, Historia Altenburgensi suppleri pollicetur, potissimam historię sacre rationem habet, & partim muneris, quo defuncti, rationem exponit; partim scripta, si quæ ediderunt, recenset; de cetero autem singularia illorum fata enarrat. Primum ergo locum Gabriel Didymus, Senatui Altenburgensi a Megalandro nostro summis elogiis commendatus, occupat, quem Wenceslaus Linkius, Georgius Spalatinus, Augustinus Himmelius, Alexius Bresnicerus, Eberhardus Brisgerus, Andreas Misenus, Esaias Oswaldus, Caspar Melissander, Josua Loenerus, Bathasar Mullerus, Marcus Gerstenbergerus, Abrahamus Suarinus, Elias Fœrsterus, Burchardus Lucanus, Caspar Facius, Henricus Gebhardus, alias Wesener, Martinus Mendius, Henricus Eckhardus, Josephus Clauderus, Thomas Reinesius, Georgius de Freywald, Bernhardus Bertramus, Egidius Hunnius secundus, Arnoldus Mengerius, Johannes Eridericus.

ricus de Brand, Jacobus Freisleben, Wolfgangus Conradus de Thumshirn, Michael Crellius, Martinus Casselius, Tobias Seifartus, Sebastianus Urfinus, Hector Poemerus, Ludovicus Braunius, Georgius Crauferus, Johannes Christfried Sagittarius, Johannes Freisleben, Johannes Thomæ, Johannes Dietericus de Schœnberg, Gabriel Clauderus, Fridericus Gotterus, & Paulus Martinus Sagittarius iusto ordine atque concinna brevitate sequuntur. Reliquos, quos Altenburgum fovit, eruditissimos viros secuturis proxime elogiis reservabit. Denique ad calcem opellæ Reinesii, Lambeckii, Seckendorffii, & Casparis Sagittarii literas, rem literariam quodammodo illustrantes, adjecit.

NOVA LITERARIA EX ANGLIA ET BEL-
gio e Literis J. C. B. ad J. B. M.
excerpta.

Londini nuperrime prodit *Theologia Reformata, or the Body and Substance of the Christian Religion comprised in distinct Discourses upon the Apostoles Creed, the Lords Prayer, and ten Commandments, by John Edwards D. D.* 2 Voll. in fol. Idem D. Jo. Eduardus paulo post edidit *A Supplement to the Animadversions on Dr. Clarks Scripture-Doctrine of the Trinity, wherein is probably gathered from Scripture and Reason, and the Testimony of some of the Fathers, that there is no subordination in the Holy Trinity, and that the Son of God is Self-Existent as well as the Father; with a Defence of the Liturgy of our Church against Dr. Clarks gross misinterpretations of several Passages of it,* Londini in 8. Contra Clarkium alias etiam hoc anno non solum Wilh. Lorimer, Evangelii Minister, Explicationi priorum XII versuum cap. I Johannis Londini in 8 editz, subjunxit *A Scriptural Demonstration of the true Deity of the eternal World;* sed etiam Eduardus Wells publicavit *Remarks on Dr. Clarks Introduction to his Scripture-Doctrine of the Trinity,* Oxon. in 8. Contra Neo-Arianos generatim prodit *The Harmony of the Canonical and Apocryphal Scriptures, with the Catholick Tradition of Faith in the Trinity and Unity and the Incarnation of the Eternal word and Son of God, under 17 Chapters or Titles, by Sam. Hill,* Lond. 1713, in 8. Speciatim contra Whistonum comparaverunt

erunt *Heretical Characters illustrated and confirmed with some Applications of them to Mr. Whiston from Passages in his Primitive Christianity &c.* ibid. eod. 8. Item, *Arianism not the Primitive Christianity, or the Ante-Nicene Fathers vindicated from the Imputation of being favourable to that Heresie, by John Hancke,* ibid. eod. 8. Ut alia nunc taceam. Ipse Whistonus, novæ sectæ autor, Tabulam, quæ uno obtutu sistit Symbola doctrinæ priorum quatuor Christianismi seculorum, prout quidem erroribus ipsius favere videntur, typis excudi curavit. Idem emisit *Proposals, ut dicuntur, for Printing by Subscription a very cheap and correct edition of all the Primitive Fathers before the Council of Nice, ending with Eusebius's Ecclesiastical History, in 12 Volumes.* Patres autem isti ex optimis edit. cum criticis & selectis notis, ipsius Whistoni cura, imprimendi subscriptentibus constabant circiter septem libris Sterl. Patet etiam in ædibus Whistoni Bibliotheca Primitiva, vulgo *Primitive Library*, (de qua procul dubio jam audivistis) neque contemnendus jam in illa apparatus deprehenditur. Contra Atheos prelo exiit *Physico-Theology, or a Demonstration of the Being and Attributes of God from his Works of Creation; being the Substance of Sixteen Sermons preached in St. Mary le Bowchurch London at the honourable Mr. Boyl's Lectures in the years 1711 and 1712 with large notes, and many curious observations never before published.* By W. Derham, Rector of Upminster in Essex, and F.R.S. Ill. Rymerus in edendo Tomo XV Actorum publicorum Regum Angliæ occupatus est, in Tomo XVI tandem, qui historiam ad Annam Reginam perducet, finiturus. Chamberlaynii liber, *The present State of England*, proximo vere denuo prodibit.

Cantabrigiæ eruditissimi Bentleji, qui semper eximium quid molitur, Emendationes in Menandri & Philemonis reliquias, sub nomine Phileleutheri Lipsiensis anno 1710 editas, addita ejusdem Epistola ad Jo. Millium de Johanne Malela Antiocheno, quæ anno 1691 pariter jam in lucem prodiit, nuperrime rursus impressas esse, forte jam innotuit. Prelo quoque non longe post absoluta est pars altera Animadversionum (*Remarks*) ejusdem, quas Anglice edidit sub eodem Phileleutheri Lipsiensis nomine contra scriptum aliquod, cui titulus: *A Discourse of Free-thinking occasion'd by the Rise and*

and Growth of a Sect call'd Freethinkers. Ceterum idem Bentlejus novam Terentii editionem parabit, simulac lectiones quasdam ex Codice Parisiensi nactus fuerit.

In Belgio Hagæ Comitum Jo. Gerh. Meuschen, Lutheranz Ecclesiæ Minister, parat novam editionem Leonis Allatii de Vitiis magnorum Virorum, cui Vitam Autoris ex scriptis ejusdem tam publice extantibus, quam Epistolis quibusdam ad Marcum Meibonium exaratis & nondum editis, quas possidet, præmittet. Wase-wyckii, Scholæ Hagenfis Rectoris, Virgilius cum Servii Commentariis, e MS. Cod. emendatis, prelo fere liberatus est. Lugduni Catalogus MStorum, quæ in Bibliotheca Academiæ publica aservantur, imprimuntur. Cl. Marckius in elaborando sexto Tomo Exercitationum in V. & N. T. occupatus est. Trajecti ad Rhenum Leydeckerus molitur tertium Tomum Libri de Rep. Hebræorum, in quo de statu Judæorum, a Christo nato ad hodierna usque tempora acturus est. Cl. Relandi Palæstina, quæ sub initium anni proximi prodibit, tribus partibus distincta est. In prima differit de Palæstina nominibus, situ, terminis, partitione, aquis, montibus & campis: in secunda de intervallis locorum: in tertia ordine Alphabetico ipsa loca exponit. Tabulæ Geographicæ adjectæ sunt accuratissimæ. Amstelodami Surenhusius Thesaurum Antiquitatum Judaicarum ex Mischna, Gemara & Maimonidis Jad Chafeka colligit. Hemsterhuisius Jamblichum evulgabit quoad posteriorem partem; cum quoad priorem dederit Cl. Kusterus. In Bibliopolio Jansenio - Waesbergiano exstat specimen Concordantiarum LXX Interpretum, quas olim Kircherus edidit, jam vero auxit, & meliori ordine disposuit Abrahamus Trommius, Ecclesiastes Groninganus. Bibliopolæ spem faciunt, fore, ut intra anni spatium utilissimum opus prelo exiret. Franequeræ Campegi Vitringæ Commentarius in Jesaiam, quoad priorem partem capita 22 complectentem, jam publice prostat in fol. Filius ipsius ejusdem nominis superiori anno Præside D. Henr. Philipponeo de Hautecour Dissertationem Theologicam habuit *de Usu notionis Spiritus Sancti quibusdam in locis Scriptura Sacra restricto ad secundam SS. Triados hypostasim.* Lamb. Bos in publicum emisit Compendium

dium Antiquitatum Græcarum. Sub prelo vero habet observationes Philologicas ad varios autores Græcos. In Rhenferdii locum superiori mense successit Albertus Schultens, Animadversionibus in V. T. clarus. Inter Ruardum Andalam & Joh. Regium, illum Theologiæ, hunc Philosophiæ Professore, lites exortæ sunt circa dependentiam actionum a Deo. Conscripserat hic superiori anno Dissertationem *de genuina causa secunda notione, veraque ejus efficacia*, & statuerat in illa, creaturas activas, totas quantas licet in cunctis, nullo excepto, a Creatore dependentes, vera tamen & proprie dicta operandi facultate non carere. Quæ sententia cum Andalæ adversari visa sit doctrinæ, quam Ecclesia Reformatæ profitetur, sub censuram illam in Disp. *de Libero Peccatoris Arbitrio* hoc ipso anno habita, quamvis tacito Regii nomine, revocavit. Hic ergo brevi post in annexo Disputationis *de Mente Humana* se defendit contra Andalam; qui propterea non solum in Disputationis conflictu opponentis partes egit, sed etiam edidit *Vindicias Veritatis, quam Ecclesia Reformatæ profitentur de Dependētia Actionum a Deo. Sive auctarium Dissertationis III Pentadis A. 1712 editæ. Adjecta est Disputatio Theologica de Libero Hominis Peccatoris Arbitrio*, Franequer. in 8. Quarum litium fama cum ad Nob. Academiæ Curatores pervenisset, utrique parti, ne Academiæ turbaretur tranquillitas, ulteriori non tantum scriptione sed & disputatione de re inter ipsos controversa interdixerunt; donec plenior causæ cognitio suscipi possit. Regius autem veritus, ne ob infrequentem Nob. Curatorum congregationem editio Apologiæ suæ, cujus spem ab uno illorum membro obtinuerat, in longum tempus differretur, illam non obstante interdicto, per cognatum quendam Amstelodami imprimendam curavit. Prodiit ergo hoc titulo: *Wilhelmi Vaji S. S. Th. Stud. Pietas, Avunculo suo honorando, Johanni Regio, Med. & Phil. Doctori, hujusque Professori, exhibita in maturanda editione ejus Moderaminis inculpatæ tutela, quo Cl. Autor maculam Heterodoxia circa Veritatem de dependentia actionum a Deo ipsi nuper falso adspersam eluit*, in 8. Andala interim sperat, fore ut vicissim respondendi permissionem obtineat.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsia

Calendis Februarii Anno M DCC XIV.

C. JULII CÆSARIS QUÆ EXTANT ACCURATISSIME cum libris editis & MSS. optimis collata, recognita & correctæ. Accesserunt Annotationes SAMUELIS CLARKE, S. T. P. item Indices Locorum, rerumque & verborum utilissimæ. Tabulis æneis ornata.

Londini, sumptibus & typis Jacobi Tonson, 1712, f. ch. reg.

Alph. 6 pl. 4 tab. æn. 77 nitidiss.

Opus hoc Regiis oculis dignum, summoque Heroi Joanni de Marlborough dicatum, Cæsaris & Hirtii Commentarios splendide impressos, & quantum per humanas vires licuit, emendatissimos complectitur. In quo eruditissimus Editor non tantum lectiones codicum diligenter contulit, sed & accurata imprimis interpunctione id effecit, ut sua nitidissimo auctori, qua super alios omnes excellit, dilucida & perspicua constet locutio. Multum vero sibi profuisse fatetur Codicem ex antiquissimis exscriptum, quem e Bibl. Regia suppeditavit Vir celeb. Rich. Bentejus, nec non Lectiones MScriptæ a Roberto Cannon ex museo If. Vossii communicatas, & pulcherrimum Codicem e Bibl. Episcopi Eliensis Joannis Moore denuo (nam & Davifius illo usus est) exhibitum. His eo judicio usus est Cl. Clarkius, ut in Annotationibus ad finem operis adjectis loca non pauca, adhibitis & sæpe curis posterioribus, felicissime emendaverit. Nos unicum exemplum ex Libro VIII de Bello Gallico §. 19 producemus. Verba sunt in ipso opere p. 207 : *Quum in colloquium ventum esset, & ut convenerat, manum Comii Volusenus arripisset, & Centurio, velut insueta re permotus, vellet hominem confice-*

G

re ;

re; *celeriter a familiaribus prohibitus Comii, non potuit: graviter tamen &c.* Ad hunc locum Noster in Annotationibus editos omnes omiſſa voce (C) exhibere ait: (*Quum - arripuiſſet; centurio &c.*) Qui cum ſenſus eſſet nullus, ipſe vocem iſtam (C) interpoſuit. Verum cum particula illa in nullis reperiatur MSS; atque etiam vox (*vellet*) in omnibus MSS deſit; & voces iſtae (*velut inſueta re permotus*) non bene in eo, quo poſitæ ſunt, loco convenient; & tum in MSS. tum in Editt. Vett. tranſpoſita legatur pars ſententiæ poſterior (*celeriter a familiaribus prohibitus Comii, hominem conficere non potuit,*) utique ne iſtam quidem, quam edidit, veram eſſe putat Lectionem. Cum vero MS. Elienſe hoc modo exhiberet: *Quum -- manum Comii Voluſenus arripuiſſet; centurio, velut inſueta re permotus, vel, celeriter a familiaribus prohibitus Comii, conficere hominem non potuit: graviter tamen &c.*) hinc, ne literula quidem mutata, ſed (*vel ut*) ſolummodo pro (*velut*) poſita, iſto demum modo ipſum ſcripſiſſe Hirtium nullus dubitat: (*Quum -- manum Comii Voluſenus arripuiſſet; centurio, VEL ut inſueta re permotus, VEL celeriter a familiaribus prohibitus Comii, conficere hominem non potuit: graviter tamen &c.*) Plura non addimus, quam ut moneamus, Indices locorum multo nunc quam antehac locupletiores prodiſſe, nihilque in univerſum in pretioſiſſima hac editione deſiderari, quod ad ornatum ſpectet, plurimis quippe figuris longe elegantiffimis identidem admixtis, in quibus apparatus omnis Veterum militaris, caſtrorum metationes, prælia, oppugnationes, cultusque & habitus gentium exactiſſime repræſentantur.

BIBLIA SACRA QUADRILINGUA NOVI
Teſtamenti Græci, cum Verſionibus, Syriaca, Græca Vulgari,
Latina & Germanica. Univerſa ad optimas quasque Editiones recognita; adjectis Variantibus Lectionibus, tum
Græcis ex Editt. N. T. JOH. MILLII, tum Syriacis ex
Polyglottis Anglicanis & ed. SCHAFFII &c. nec non lo-
ais Parallelis, & Annotationibus Philologicis & Exegeticis;
accurante M. CHRISTIANO REINECCIO,

SS. Theolog. Baccal.

Lipſiæ.

Lipfiz, sumtibus hæredum Lanckisianorum, 1713, fol.

Alph. 10 plag. 18.

Veteris Testamenti Bibliis, quæ ante Novum Testamentum prolo jam subjecta & quoad partem priorem typis fere excricta sunt, hæc Novi Testamenti Quadrilinguia anteverunt. In hæc istud imprimis sibi propositum fuisse Cl. Editor monet, ut per facillimam textus authenticæ & versionum collationem S. Literarum Cultoribus exhiberet *Biblia & Bibliarum Commentaria*. Quod enim Philippus Melanchthon de Versione Germanica B. Lutheri adseruit, ipsam *vice Commentarii* esse posse, magis deprehendi verum censet, si cum textu Græco & reliquis hæc insignes Versiones conferantur. Laudat maxime Celeberrimi *Job. Millii* operam, quam in conferendis Codicibus sacris locavit, eamque ipsi verbis Cl. *Ludovici Küstleri* vindicat. Prudenter vero requirit, ut non minor diligentia, in examinandis & juxta regulas criticas discernendis Variantibus Lectionibus adhibeatur in sanctis antiquæ ætatis monumentis conquirendis, eorumque varietatibus congerendis. *Textum Græcum* Novi Testamenti ad optimas quasque Editiones recensuit, eique, quas *Job. Millius* collegit, & in repetita Editione Novi Test. Milliana ex decem MSS. *Lud. Küstleri* adauxit, Variantes Lectiones ratione compendiosissima subjecit, addiditque eruditas ubique censuras ex *Whisbyo*, *Job. Clerico*, *L'Enfant*, aliis Criticis, maxime in locis, ubi aliquam textus recepti immutationem tentare voluit *Millius*. Ab ipso enim receptas lectiones Codicum Græcorum meris sæpe conjecturis impugnari tulit quam ægerrime, & ubi rei momentum adfuit, ea opposuit, urstique, quæ merito a nobis retineri debeant, ne tam facile receptas & optimorum Codicum fide probatas Lectiones deseramus. Quasdam autem varietates *Millii* ex Versionibus Orientalibus & Patribus allatas, quas Editor evolvens ipse non deprehendit vero consonas, nec etiam magni momenti, dimisit cum silentio, certissime persuasus, in ejusmodi accumulatis Lectionum varietatibus annotandis fieri non posse, quin quandoque earum collector aberret, cum primis si in Orientalibus nonnisi Versionibus Latinis uti noverit. Ubi vero Doctiss. *Millius* non raro hodiernas Lectiones contra *Grotium* & alios egregio apparatu so-

lideque vindicavit, harum vindiciarum quoque rationem habendam esse duxit, easque ubi commodum fuit & a Millio non dissenfit ipse, quod circa *Cainanem* Luc. III, 36 & passim alibi observamus, totas inseruit. Vide Marci XVI, 18 seqq. p. 192, Joh. VIII, 1-12 p. 359, Rom. IX, 5 p. 949, 1 Joh. V, 7 p. 963 &c. Nec relictum videtur in Milliana N. T. Editione quicquam ad textum Græcum pertinens, sive in Notis, sive in prolaxis prolegomenis, quod notatu dignum non in hanc quoque editionem sit translatum & suo loco positum, utut filo utique longe breviori. Textui divino Græco in prima, quam vocant, columna ab uno latere Editor junxit *Versionem Syriacam* & ab altero *Versionem Græcam Vulgarem*. Quarum quidem Versionum in Præfatione & ætatem diversam & auctoritatem agnoscit: utilitatem tamen utriusque prædicat & enixe commendat. In secunda columna locavit *Versionem Latinam & Germanicam*, & de harum quoque Versionum præstantia, Latinæ ad textum authenticum revisione, & Germanicæ ad antiquissimas editiones, ipsasque eas, quæ vivo Luthero, imprimis Wittebergæ prodierunt, emendatione, quæ visa sunt necessaria, edisserere se meminit Editor in Præfatione ad *Quadrilingua V. T.* Facile etiam deprehendimus, in Latina N. T. versione *Seb. Schmidii*, qua præ aliis usus est, non tantum ea, quæ in editione secunda Argentorati Summe Rev. Facultas Theologica emendari voluit, probe in hac editione esse observata, sed innumera etiam alia ad textum Græcum esse correctæ, v. g. in hac ipsa Editione Schmidiana Matth. XVIII, 24 omissum erat *debitor*; Luc. XXIV, 15 erant omisæ: *& se mutuo rogarent*; Joh. III, 34 legebatur *Pater pro Deus*; Act. XV, 36 *visitantes pro reversi*; Act. XIX, 12 *sudore pro corpore*; Act. XXVII, 12 omis. *portus*; 1 Theff. II, 2 omis. *multo*; Apoc. XVIII, 3 positum erat *potavit pro biberunt*, quæ ut alia plura in hac editione emendata sunt: ut plures insertas ex Schmidianis præcipue Commentariis parentheses ad faciliorem verborum intelligentiam apprime facientes fileamus. Similiter in Germanica quoque versione *B. Lutheri* vidimus Cl. Editorem iis, quæ ante paucos annos in Bibliis Germanicis cum Approbatione Summe Rev. Facultatis Theol. Lipsiensis & præfatione *B. D. Thoma Ittigii Superintend.* 1708 Lipsiæ excusis emen-

emendaverit, addidisse adhuc plura. Hinc ex primis editionibus Versionis Lutheri legimus in his Bibliis Quadrilinguis plures annotationes & Glossas Lutheri plures, pluresque emendationes suis ubique & signis & editionum annis distinctas. Ita etiam claustris inclusa leguntur Marci II, 26 & I Joh. V, 7 & pauca alia, quæ in Edd. Bibliorum *Lutheri* 1522 -- 1596 non reperiuntur, sed sequenti tempore juxta probatiores Codices Græcos addita sunt. Eidemque Germanicæ Versioni adaptata sunt *Loca Parallela copiosissima*, realia æque ac verbalia, verbisque textus per signa literarum accommodata. Et, ut nihil prorsus esset, quod Sacrarum literarum Cultores etiam in abstrusioribus difficiliorum locorum sensibus indagandis desiderare possent, ex ubique adductæ sunt observationes & expositiones, quæ aut satisfaciunt plane omni dubitationi, aut saltem occasionem suppeditant meditandi alia, & si fieri potest, meliora. Non enim in dubiis locis obtrudere cuiquam Editor voluit singulares quorundam Doctorum expositiones, sed in recensione plurium sæpe interpretationum optionem permittit Lectoribus, ut eligant, quod melioribus rationibus firmatum judicant. Speciminis loco jam nobis sit, quod statim prima fronte horum Quadrilinguorum legimus Matth. I, 8, ubi in *Genesislogia* Christi hæcenus communiter tres Reges omisos esse Interpretes annotarunt, & *Joramum* generatione mediata (mediante scil. *Achasia, Joase & Amasia*) genuisse *Oziam* statuerunt: nullos vero omisos esse, sed *Joramum* (non Regem, sed alium ejus fratrem ejusdem nominis natu minimum) immediate, quod textus litera postulat, genuisse *Oziam*, ex sententia *D. Grünebergii* refert, adductis his ejus sententiæ e Veteri Test. vestigiis, quæ reperit α) in comminatione divina 1 Reg. XXI, 21, 22, cujus comminationis terminum aut hic in *Amasia* (scil. *Athalizæ* filiz *Achabi* propagine) sine prole decedente figi debere putat, aut nullibi commode figi posse: & β) in interregno illo diuturno undecim circiter annorum inter *Amasiam* & *Oziam*, quod non intercessisse sibi persuadet, si *Ulias Amasizæ* verus & naturalis filius ab eoque genitus, & non potius adoptivus tantum, 2 Reg. XV, 1 seqq. fuisset. Plura ex iis, quæ per universum N. T. Codicem singulari studio congeffit, non addimus, sed propriæ cujusque lectioni, quæ suo non carebit fructu,

relinquimus. In *Addendis* denique reperimus (1) Varias lectiones Versionis Syriacæ Novi Testamenti; (2) Tabulam, in qua Siglæ, quarum fuit usus in notandis variantibus Lectionibus Græcis, exponuntur, & præcipui Codices Græci, utpote, *Alexandrinus*, *Bornerianus*, *Cantabrigiensis*, *Clavomontanus* &c. describuntur; (3) *Coleti*, Sacerdotis Græci animadversiones in versionem Græcam vulgarem & (4) Quatuor Evangeliorum vindicatam *av-Devriac*, historiam & harmoniam, ut & singulorum librorum N. T. reliquorum recensioem & analysin, una cum enumeratis in quemque librum Novi Test. Commentariis antiquis pariter ac novis, adjectisque difficiliorum locorum, quæ sub suis columnis spatium non repererunt, explicationibus plane selectissimis. Et in historia quidem Evangelistarum observamus, noluisse Editorem accedere iis, qui Lucam ante reliquos Evangelistas omnes suum Evangelium scripsisse arbitrantur. Matthæum & Levi pro eodem habet, eumque non Hebraice sed Græce scripsisse Evangelium, defendit, quo idiomate & Marcus & reliqui N. T. Scriptores omnes usi sint. Quæ vero de autographo *Marci*, apud Venetos, & *Johannis*, apud Tolosates, narrantur, fabulis annumerat. In Harmonia Evangeliorum exhibetur in Tab. I ordo, quem *Andr. Osiander* in Elencho suo textuit ex hypothese: *Singulos Evangelistas juxta ordinem temporis enarrasse dicta & gesta Christi*; quam hypothesein quoque secuti sunt *Calovius*, *Sandbagenius*, *Majus* aliique, quorum Chronotaxis magis expolita in Tab. II sistitur, & in Tab. III subjicitur ordo, qui servatus est in Harmonia *Cheumnisio-Lyfero-Gerberdiana*, per singula capita. Quæque uberiori declaratione indigere visa sunt, in Tabulis per literas (a) (b) &c. notata sunt, & in Annotationibus ad illa Scripturæ loca rationes harmoniæ & chronotaxeos fusissime exponuntur. Harmoniæ etiam *Calendarium Judaicum* anni primi ministerii Christi adicitur, cujus usus in ordinatione eorum, quæ in Sabbathis & diebus Festis contigisse dicuntur, conspicuus est. Atque hæc sunt, quibus hæc Editio sese facile probabit omnibus, neque dubitamus, quin hæc Quadrilinguis N. T. etiam V. T. Quadrilinguis mox potiundi desiderium sint excitatura.

COM-

COMMENTAIRE PHILOSOPHIQUE &c.

hoc est:

COMMENTARIUS PHILOSOPHICUS IN VER-
 ba Christi: *Compelle intrare, sive Tractatus de Tolerantia*
universali, Autore P. BÆLIQ. Nova Editio.

Tomi II.

Roterodami, apud Fritschium & Böhmius, 1713, 12 maj.

Alph. 1 pl. 20

Cum religio ad tranquillitatem animis singulorum hominum atque universis civitatibus conciliandam comparata esse debeat, tristi tamen tot ætatum experientia constat, civium felicitatem nulla re magis labefactam esse vel etiam profus everfam, quam religione. Quæ res multos in eam inducit sententiam, optabilius esse Rebus publicis, cives vel saltim Principes habere *id est*, quam religioni inconsulto cum zelo addictos. Hinc quippe immensissimæ oriuntur dissentientium vexationes, hinc vis conscientiarum illata, hinc mala alia quam plurima. Hujus rei cum exemplum aliquot abhinc annis præberet Gallia, vir ingenio pariter & doctrina præstantissimus clarissimusque, Petrus Bælius, ad duos edendos libros excitatus est, quorum priore acriter in sævitiam Gallorum Pontificiorum invehit, posteriore tolerantiam religionum gravissimis commendavit argumentis tanquam certissimum infinitorum malorum remedium. Hunc præfixo nomine *Joannis Fox de Briggs, Presbyteriani Angli*, evulgavit: illum *diversimodis* emisit in publicum. Utrumque non nemo, cujus nomen P. M. Præfationi subscriptum est, recudendum curavit, idque, ut ipse ait, propterea, quod vix ullus sit in toto orbe litterario liber, qui æque recudi mereatur: quippe cum & Viri summi sit liber optimus, (loquitur de *Commentario Philosophico*.) & in argumento versetur ad totius generis humani salutem pertinenti. Nullo enim alio in libro barbaram illam de vexandis dissentientibus doctrinam solidius everti, sententiamque de iis tolerandis melius firmari. Ceterum cum prior editio sca-teat mendis typographicis, hæc & accuratissime emendata & annotationibus nonnullis locupletata est. Sed jam ipsos hosce libros.

bros inspiciamus. Prior, cui titulus : *Francia universa Catholica*
regnante Ludovico M. tribus constat epistolis, quarum prima fin-
 gitur Abbas aliquis alteri mittere epistolam de Galliz universæ ad
 Catholicam religionem reditu, ab eoque postulare iudicium de
 ea : altera est hæc ipsa epistola : de qua sententiam suam in tertia
 epistola ad Abbatem perscribit Anonymus. Secunda, igitur epi-
 stola nobis perlustranda est, quæ est acris invectiva in persecuto-
 res Gallos. Nam p. 7 scribit, Catholicos in Gallia nuper ita se
 gessisse erga Reformatos, ut vir bonus appellationem hominis
 Catholici tanquam probrum abhorreat, religionemque Catholi-
 cam & religionem hominum ab omni humanitate alienorum ef-
 se synonyma. Cumque nemo nec ecclesiastici nec civilis ordinis
 barbaram illam Reformatorum vexationem condemnarit, sed
 potius approbavit eam omnes, laudarint, adjuverint, hinc con-
 cludit, omnes Catholicos in Gallia, ne uno quidem excepto, fuis-
 se homines inhonestissimos (*de tres-mal hommes Gens.*) Con-
 tendit porro, illa crudelitate in errore suo confirmari Deistas sive
 Naturalistas, qui Deum tam sævæ religionis autorem esse posse
 negantes, omnem religionem avertentur, sola naturali contenti.
 Hinc in Romanam invehitur ecclesiam, cui convenire ait descri-
 ptionem Alectus Virgilanæ, eamque characteres illos habere,
 quos Christus assignet Diabolo, *mentiri & necare.* Inter menda-
 cia refert, quod adversarii ubique jactitent, Gallicam reforma-
 tionem sine vi ac violentia factam esse. Addit, eos in conver-
 tendis, ut loquuntur, Reformatis in regulas politicas multis mo-
 dis peccasse. In primis injurias Sedanensibus illatas luculenter
 enarrat : ipsiusque edicti, quo Nannetense edictum revocatur,
 examen suscipit, enormia ejus & vitia & mendacia ostensurus.
 Porro evincere nititur, persecutionem proximam in Gallia non
 minus crudelem fuisse, quam si fuisset cruenta : nec eam conver-
 sionem ex bono zelo profectam esse, docet ex vitiosis convertenti-
 um moribus. Denique illud graviter reprehendit, quod Hugenoti
 jussi sint se convertere ad religionem Romanam, *propterea*
quia Rex id velit. Addit, convertentes ita dixisse ad Hugenoto-
 s : *Subscribite modo : de cetero credere vobis licet, quod libet.*
 Sed missa hæc invectiva, in qua affectus in voces iusto graviore
 era-

erupisse videtur, progrediamur ad *Commentarium Philosophicum*, cui longiorem præmisit dissertationem præliminarem, in qua commemorat, Commentario huic scribendo occasionem dedisse Pontificios in Gallia, ad tuendam suam violentam Gallorum conversionem identidem ingeminantes illud Christi : *Compellite eos intrare*. Refutat quoque Harlazum, Archiepiscopum Parisinum, qui edito A. 1685 libello (*Conformité de la conduite de l'Eglise de France avec celle d'Afrique, pour ramener les Donatistes*), inter alia ostendere amissus est, violentiam Pontificiorum Gallorum in Reformatos non esse posse fraudi Catholicis in aliis religionibus, ubi diversa eminet religio, degentibus. Porro suadet Principibus Christianis, diversam a Pontificia religionem profitentibus, ut scedere se conjungant, sique ne sic quidem pares sint Pontificiis, sibi adjungant auxilia infidelium gentium, ad Papæos a dissentientium persecutionibus, Christiana quippe religioni dedecorosis, deterrandos. Denique paganorum veterum exemplo demonstrat, quarumvis religionum tolerantiam ad conservandam civium felicitatem esse utilissimam. Nunc demum offert se Commentarius Philosophicus, isque bipartitus. Ac *priore* quidem *Parte* totus in eo est Autor, ut Pontificiam istorum, quos jam attulimus, Christi verborum explicationem evertat. Id ut feliciter succedat, ab ovo, quod ajunt, rem exorsus docet, rationem esse normam interpretandæ Sacræ Scripturæ, maxime in doctrinis moralibus. Hinc omnem sensum Scripturæ, ex quo sequatur ad peccandum obligatio, falsum esse judicat. Provocat quoque ad consensum Theologorum cujusvis sectæ, contendentium, doctrinas suas nulla laborare contradictione. Quæ occasione indignatur, Theologiam appellari reginam, cujus ancilla sit Philosophia, contrariamque sententiam putat esse veriorem. Si igitur (ita concludit,) quispiam dicat, nos debere male dicere inimicis, ac dissentientes in religione persequi, ei fidem haud quaquam esse habendam. Hoc præstructo fundamento, docet, Pontificium illorum verborum sensum clarissimis rationis dictaminibus repugnare. Rationem quippe DEUM coli jubere *animo*, cultumque externum sine interno minime ei gratum esse. Cum igitur religio consistat in judiciis, quæ mens habet de DEO, & in affectibus erga DEUM inter-

P. 91

100 sqq.

112

124

Cap. I.

II.

H

nis,

nis, hinc non esse aliam rationem perducendi aliquem ad religionem, quam ut animus ejus certis imbuatur sententiis & affectus certo modo flectantur. Id cum vi externa nulla possit perfici, propterea verba Christi de ea perperam accipi. Nec vero rationi solum adversari docet Pontificiam interpretationem, sed ipsi spiritui Evangelico. Christus enim comparatur cum agno placido & patienti: ipse fuit mansuetus, eosque, qui tales sunt, beatos nuncupat. Sed jam ad Rationem redit, ostendens, pontificium morem dissentientes ad sua perducendi castra justum confundere cum injusto, & ad ruinam humanæ societatis tendere. Scilicet nulla secta non credit, suam religionem esse veram. Ergo cuivis sectæ, adeoque & falsæ, fas foret, alteram persequi. Imo hinc sequeretur, civibus licere persequi Principes suos diversæ addictos religioni: quin & gentiles populos jus habere non admittendi Christianos in regiones suas, itemque eos inde ejiciendi.

Cap. III. IV. V. VI.

Addit, persecutionem dissentientium non posse fieri sine peccatis multis: idque probat exemplo postremæ Hugonotarum in Gallia conversionis. Regem namque & magistratus multipliciter peccasse editis malæ fidei edictis, subornatis testibus, aliisque id genus fraudibus commissis: Hugonotas peccasse, animo detestante veram (loquitur ex mente Pontificiorum) religionem, eamque, quam esse veram sentiebant, publice abjurantes: milites Hugonotis immisos peccasse, cum dicto magistratuum audientes miserime tractarent suos hospites. Speciatim iis respondet, qui, non propterea a militibus vexatos esse Hugonotas, dixerant, quod essent Reformati, sed quod non parerent legi regis, qua edictum fuerat, ut unusquisque Catholicam profiteretur religionem. Respondet, inquam, injustis Principum legibus non esse parendum: hanc vero legem esse omnium injustissimam, quippe contra conscientiam facere jubentem. Addit, non habere Principes potestatem in conscientias civium: eos enim nec a DEO eam accepisse, nec a civibus imperium in ipsos transferentibus. Commonstrat hinc, admisso Pontificio illo verborum Christi sensu eripi Christianæ religioni argumentum adversus Muhamedanos adhiberi solitum. Scilicet cum hi religionis suæ per tot gentes disseminationem jactitant, id mirum esse negatur, cum homines

P. 109

Cap. VII.

vi coacti sint ad amplectendum Muhamedismum : Christianam contra religionem fines suos tam longe lateque protulisse, non adhibita violentia ulla, imo violentiæ alienæ obnoxiam. Porro do-
 cet, vulgari sensu verba Christi non fuisse accepta a doctoribus
 ecclesiæ tribus primis seculis : idque argumentum iudicat esse non
 exigui ponderis. Eandem in sententiam adducit verba Athana-
 sii. Docet etiam, si liceat homines ad religionem adigere, inde
 sequi, ut primi Christiani male sint conquesti de persecutionibus
 gentilium. Hanc in rem Præsidentem ethnicum inducit colloquen-
 tem cum Doctore Christiano, & huic dicentem, se Christianæ re-
 ligionis incrementis non posse non obsistere, cum sit metuendum,
 ne, si Christianorum numerus augetur, hi ex mandato magistri
 sui (*Compellite intrare*) igne & ferro sæviant in ceteros cives
 speciæ conversionis. Ultimo capite docet, vulgarem interpreta-
 tionem sectas Christianorum inter se atrocibus bellis religionis
 causa ad finem usque mundi gerendis committere. Nam cum
 quælibet secta sibi videatur orthodoxa, hinc sequi, ut quælibet ex
 præcepto Christi alteram debeat vi adhibita compellere ad in-
 troitum in veram ecclesiam.

Cap. VIII.

IX.

X.

Sequitur *Pars altera*, qua respondetur ad objectiones, quæ
 possunt ac solent fieri contra tolerantiam religionum : item ad
 prætextus, ad quos persecutores confugiunt. Nimirum his dice-
 re solenne est, se vim adhibere non conscientiæ vexandæ causa,
 sed ut excitentur homines ad examinandam religionem : quo
 facto futurum sit, ut falsitatem suæ & veritatem Pontificiæ reli-
 gionis agnoscant. Opponit Bælius, ad inquirendam veritatem ni-
 hil esse magis necessarium, quam mentis tranquillitatem : e con-
 trario ejus examini nihil fortius obstare, quam vim, quippe quæ
 & odium alterius pariat, & totam mentem caligine perfundat ac
 perturbet. Addit, protestationem illam facto contrariam esse. Nam
 revera cogi homines a persecutoribus, suæ ut religioni dent no-
 men, nec prius ab eorum vexatione desisti, quam id fecerint. Cete-
 rum quod dicitent, id ob eorum contumaciam fieri, qui errores no-
 lint agnoscere suos, id vanum esse. Idem quippe dixisse Plinium,
 (*lib. X. epist. 97*) cum Christianos persequeretur : nec pervicaci-
 am posse demonstrari, cum solus DEUS καὶ ἐπιγνώσῃς ἴσκιαι, an
 quis

Cap. I.

quis errorem profiteatur contra conscientiam : nec esse fidum pervicaciæ criterium, si quis rationibus objectis non valeat satisfacere. Sed nec persecutoribus deest, quod ad hæc respondeant. Litet, inquit, naturaliter homines affectuum cæstro perciti ad verum inquirendum sint inepti, tamen admirabili DEI providentia supernaturali modo contrarium evenire potest. Sed respondet Bælius, huic prætextui obstare sexcenta S. Scripturæ dicta, quibus contraria DEI voluntas declaretur. Rursus reponentibus persecutoribus, se Christi verba non interpretari de cæde & atrocibus dissentientium suppliciis, sed de exilio & aliis incommodis levioribus, respondet, (1) ex Gallica historia & Anglica satis comper-
 tum esse, prius a persecutoribus factum esse : (2) prius persecutionis genus non minus patrocini in verbis Christi sensu Pontificio acceptis invenire, quam posterius : adeoque, si illud adhibere injustum sit, id quod Galli Pontificii consiteantur, sequi, ut & posterius adhiberi sit nefas : (3) prius persecutionis genus toleratu facilius esse, quam posterius. Jam se accingit Autor ad tollendum præjudicium persecutorum, suam sententiam putantium stabiliri legibus in Rep. Judaica latis, & moribus Prophetarum. Hic prius sententiam suam de tolerandis dissentientibus perspicue exponit, statuitque, operam nobis dandam esse, ut alios liberemus ab erroribus, eoque consilio adhibendas esse demonstrationes ac placidas disputationes, adjunctis ad Deum precibus. Quod si alter in sententia sua persistat, acquiescendum esse : eosque angeli tentatoris personam agere, qui vel suppliciorum metu vel spe præmiorum alterum adigant ad faciendum id, quod repugnet conscientiæ. Deinde Autor explicatius tradit objectionem persecutorum, adducentium Mosis legem, qua morti addicuntur idololatræ & falsi prophetæ, itemque Eliæ exemplum, sacerdotes Baalis trucidantis. Ad Mosis quidem legem respondet, Deum Israelitis se per Mosem patefecisse tot tantisque miraculis, religionisque placita tam perspicue revelasse, ut nullus dubitationi locus relinqueretur : prætereaque Deum non solum Deum fuisse Israelitarum, sed & Regem gubernatoremque politicum. Hinc, inquit, qui conabatur Israelitas ab obsequio Numinis avocare & ad cultum aliorum Deorum traducere, eum non minori jure plexum fuisse

Cap. II.

III.

IV.

p. 316

isse, quam si quis Londinensis adhortatus populum, ut jusjurandum fidelitatis Galliae vel Hispaniae Regi praestaret, supplicio capitis afficeretur: priorem quippe aequae ac posteriori admittente crimen seditionis ac violatae majestatis: adeoque ex lege Mosai- ca falsos prophetas non puniri tanquam haereticos, sed tanquam seditiosos ac rebelles. Addit, moraliter impossibile fuisse, ut homo in Judaismo educatus ad cultum aliorum Deorum permoveretur a conscientia: adeoque talem manifesto prodidisse suam malitiam & animum Deo parere detestantem: id quod sane poena mortis dignum sit. Quod ad Eliae factum attinet, hoc tanquam singulare negat simpliciter ad imitandum proponi, sed videri Deum Eliae revelasse, sacerdotes illos esse impostores, sui- que emolumentum causa plebem retinuisse in idololatria contra conscientiam. Addit, Deum nunquam Judaeis praecipisse, ut alias gentes suam ad religionem compellerent: ac Mo- sem ejusmodi falsum prophetam non coegisse, ut idololatriam ejuraret, nec proposita spe vitae eum allicuisse ad veram religionem, sed ut rebellem simpliciter interfecisset, summa eidem permessa conscientiae libertate: denique ex illa lege Mo- sis si quidem aliquid effici possit, illud duntaxat sequi, ut liceat persequi eos, qui Christianos homines abducere student in castra Judaeorum, Muhamedanorum, aut gentili- um, non eos, qui in quibusdam S. Scripturae locis interpretandis inter se dissentiunt. Nam (ita pergit) in V. T. omnes tolerabantur, qui legem Mo- sis cultumque supremi Numinis recipiebant, licet ceteroqui de sensu illius legis in diversissimas discederent opi- niones. Sic tolerabantur Sadducei, qui tamen immortalitatem animarum & resurrectionem mortuorum negabant: idque, quod notatu in primis dignum existimat, nunquam Christus reprobra- vit Pharisaeis. Progreditur hinc Baëlius ad aliam objectionem, in- vidiosam verius, quam arduam. Si vis, inquiunt persecutores, in dissentientes adhibita injustitiam habet, damnandi sunt Imperatores Christiani & Patres Ecclesiae, ipsique Protestantes, qui in quibusdam locis non tolerant religiones diversas, imò aliquando mor- te affecerunt haereticos, e. g. *Servetum*. Baëlius noster ad hæc re- spondet cordate ac fortiter. Objectionem scilicet ab exemplis Imperatorum desumptam nimis esse censet imbecillam. Quasi ve-

Cap. V.

ro, inquit, justum sit, quicquid a Principibus fiat, qui sæpe affectibus & ignorantia recti aguntur in transversum. De Patribus ecclesie, turpe esse putat nomini Christiano, quod illi, qui tam fortiter declamarint contra persecutiones ethnicorum & Arianorum, easdem postea in suæ sectæ Imperatoribus collaudarint. Suaedet autem, ut hic Patrum ecclesie nævus potius tegatur, quibus sane, abjecta cura recte ratiocinandi, & vivere & sentire cum plebe placuerit. Adducitur etiam exemplum Ambrosii aliquod, cum factis Episcoporum in Gallia recentioribus prorsus conveniens, adeoque a Bælio damnatum. De ipsis Protestantibus libere profitetur, sibi injustum videri, si magistratus tolerare eos nolit, qui diversam in religione sententiam sequantur, eamque doceant alios. Nam, inquit, dissentientes non tolerare est punire eos. Atqui magistratus non habent jus cogendi cives ad hoc vel illud credendum: id quod largiuntur Protestantes: adeoque nec punire possunt diversum sentientes. Ergo non-tolerantia est injusta rationique adversa. Ceterum concedit, magistratum jure animadvertere in eos, qui doctrinas vulgant seditiosas & ad Remp. turbendam aptas: cum ille jus omnino habeat securitati & tranquillitati Reip. prospiciendi. Sed quæ sectæ securitatem publicam non tollunt, magistratui obedientiam præstant, tributa pendunt, & quæ præterea sunt bonorum civium officia, illas tolerari censet oportere. Hinc justum arbitratur, ab illis Rebusp. ubi Papismus exulat, sollicitè ac severe eum arcendum esse: quibus autem locis vigeat, ita constringendum esse, ut in detrimentum Reip. non possit erumpere nec timenda sint molimina Papæorum. Neque vero vult, ut aliorum injuriis Papæi exponantur, ut in possessione bonorum & domestico religionis suæ exercitio turbentur, ut cogantur ad nostram religionem vel præmiis alliciantur. Tantum vult præcaveri, ne doctrinæ eorum Reip. damnum afferant & in magnum aliquod malum evadant. Ceterum & hanc legem Bælius pronuntiat injustam, ut nemini diversæ religionis homini intrare liceat in civitatem nostram, aut in ea habitaturo, aut opiniones suas disseminaturo: itemque hanc: ut, quisquis civium aliquid in religione innovet a receptisque doctrinis discedat, exilio muletur: præsertim cum talis lex inhibeat progressum in cognitione

tione veritatis humanæ ac divinz. Denique quod attinet ad supplicium Serveti aliorumque a Protestantibus ob errores religiosas necatorum, pronuntiat, eam esse horribilem maculam primis Reformationis temporibus inustam, idque factum inter reliquias Papismi referendum esse: nec dubitat, quin Genevenses hodierno tempore tale quid minime facturi sint. Ad novum inde progressum Auctor prætextum, quod videlicet diversarum tolerantia religionum Remp. repleat perturbationibus, id simpliciter negat, & affirmat, si quisque dissentientes placide ferat, omnes cives æque summa in concordia vivere posse, ut in eadem urbe opificum varia genera: e contrario impatientiam dissensus esse causam turbaturæ in Rep. & ubi illa vigeat, ibi verum esse vulgare dictum, quod religionem mutatam sequatur mutatio regiminis: id quod falsum sit, ubi vetus religio novam, nova veterem amice toleret. Cum vero illud maxime jactent adversarii, Principes ex mandato divino esse debere *nutricios ecclesie*, horum quis sibi videatur esse sensus verborum, Bælius exponit. Principes, inquit, ecclesiam debent tueri, eique de doctis & probis Doctoribus, Academicis, alimentis prospicere, scandala & malos mores, præcipue ecclesiasticorum hominum, tollere, in eosque severe animadvertere, qui libertatem opprimere ecclesie conati fuerint. Hinc vero sequi negat, eosdem debere dissentientes persequi. Adjicit responsionem ad illum prætextum, quo magistratus punire debere dicitur maleficos: jam vero hæreticos esse blasphemos & committere crimen læsæ majestatis divinz. Scilicet non esse blasphemum in altero, quod a me citra blasphemiam proferri nequeat: cum alter eo ipso colere & honorare Deum sibi videatur, quod ego me non posse facere nisi profana mente credam. Annectit etiam consilium politicum Principi observandum, ne forte tolerantia religionum ipsi periculum afferat a suis ipsius sectæ clero: quod huc adscribere nimis longum foret. At, inquires, hinc sequetur, etiam tolerari in Rep. debere Judæos, Turcas, Socinianos: id quod videtur absurdum. Bælius consequentiam, quam vocant, largitur: ejus absurditatem negat. Ac reprehendit Impp. Theodosium, Valentinianum, Marcianum, quod exercitium religionis ethnicis interdixerint addito metu mortis. Hinc rursus a crimine blasphemiz

VII.

Cap. VIII. miaz defensus Socinianis, adversus eos, qui alias sectas tolerari volunt, alias non item, acriter disputat, eorumque errores indicat atque denudat. Ultimam persecutorum refugium in eo est, quod a se illud duntaxat defendi dicunt, quod liceat persequi falsæ religionis, non veræ, professores. Hinc ajunt veræ religioni nullum impendere periculum, licet persecutiones hæreticorum propugnentur. Ostendit autem Bælius, vanum & hoc esse effugium, cum suis cuique Reginz Rex placeat, ut Piautus ait, id est, sua cuique religio videatur verissima. Quod si, inquit, veræ religioni fas est persequi errantes, sequitur, ut & errantes sibi videantur obligati esse ad persequendos alteros. Nam quisquis facit contra conscientiam, etiam errantem, peccat. Hic doctè & copiose IX, X, XI. agit de jure conscientiz erroneæ: quod argumentum ceteris quoque capitibus usque ad finem libri persequitur.

Haftenus *Tomus prior*, cujus longiorem recessione non ingrati fore lectoribus confidimus ob argumenti gravitatem & Autoris diligentiam. *Tomus posterior* pariter in duas divisus partes est: quarum *priore* Augustinum, pro persecutionibus hæreticorum in duabus epistolis, jussu Parisini Archiepiscopi recufis, verba facientem refellit, allatasque ab eo rationes diluit. Nos hujus Partis recensione supersedebimus, rati, ex superioribus cuiusvis facile esse judicare, quam ea lectu digna sit. Nec immorabimur *Parti posteriori*, in qua, quicquid superest ad jus persequendi hæreticos destruendum, accurate congestit, ne ulla persecutoribus esset rima elabendi.

ALPHONSI HUYLENBROUCQ SOCIETATIS Jesu Vindicationes alteræ, adversus famosos libellos quam plurimos & novam eorum collectionem, sub titulo *Tumba magna novum clangens sonum &c. per Liberium Candidum, Argentinae*, 1712.

Gandavi, apud Mich. Graet, 1713, 8.

Constat pl. 18.

Altor, editis Vindicationibus suæ Societatis prioribus, quas in Actis A. 1712 M. Febr. p. 86 memoravimus, jam alteras in lucem emittens, adversariis, quos Societati semper fuisse plurimos haud

haud diffitetur, in Praefatione tanquam Medusæ caput objicit præconia Societati Jesu tributa a Pontificibus Maximis, quorum singulorum testimonia producit usque ad eum, qui nunc Romanæ Ecclesiæ præest, Clementem XI. Hinc *Cap. I* harum Vindiciarum occasionem, necessitatem & scopum exponit. Scilicet *Tuba Magna*, cujus in ipso libri titulo fecit mentionem, non ita pridem prodiit typis Batavicis, ejusque exempla multa per omnes Belgii civitates divendita sunt. Illam igitur maximis in suam Societatem conviciis resonantem Autor sibi retundendam censuit, ne silentium valeat ad fidem criminationibus adversariorum faciendam. Ceterum cum illæ pleræque omnes ad Scioppium sint referendæ, totaque hæc *tuba* ex ære Scioppiano sit constata, *Cap. II* de Scioppio copiose agit, qui natus Neagoræ, (Neumarcæ) quod oppidum est Palatinatus superioris, A. 1576, decessit Patavii d. 19 Nov. A. 1649, ætatis suæ anno 74. Monet, eos errare, qui eum octogenario majorem obiisse scribant, illius mortem referentes in annum 1663. Hinc breviter ejus vitam recenset, Scioppianæque in Papas, Reges, Viros eruditos maledicentiæ documenta affert complura. Speciatim scripta ejus in Societatem emissa enarrat, causasque, quæ tantum illius Societatis odium in ipso accenderint, persequitur. Jam progressus ad *Tubam Magnam*, ostendit, eam esse turpe plagium, cum in primis operum Scioppii, tum aliorum, illius vix dissimilium. Nos, cum illam *Tubam* non recensuerimus in his Actis, scripta in ea contenta hic nominabimus. Constat autem illa, uti ex Nostro discimus, octo operibus integris, quæ sunt: (1) *Epistola Palafoxii, Episcopi Angelopolitani*, (2) *Epistola Ludovici Soteli*, (3) *Monita secreta Societatis*, (4) *Varii libelli supplices oblatis Clementi VIII, P. M.* (5) *Dissertatio Fortunii Galindi de causis publici erga Societatem odii*, (6) *Theophili Eugeni Protocatastasis*, (7) *Danielis Hospitalii Consultatio de causis & modis conservanda & amplificanda Societatis*, (8) *Archiepiscopi Pragenfis Censura Bulla pro erectione Academia Carolo-Ferdinandea*. Reliqua in illa *Tuba* contenta sunt tantum fragmenta librorum, quos pariter indicat noster Autor, qui *Cap. III* eos refutat, qui Socii Jesu testes objiunt domesticos: ubi inter alia docet, *Monarchiam Solisforum* falso tribui Melch. Inchofero. *Cap. IV*

67 199.

ostendit, libellos supplices, A. 1593 Clementi VIII P. M. oblatos, inconsulte contra Societatem Jesu adduci : eos quippe Societatem objectis criminibus absolvere. *Cap. V* contendit, ad accusandam Societatis religionem male adduci librum Joanni Marianæ (Hispano, qui Societati nomen dedit Kal. Jan. 1554, annos 17 natus, in eaque summam senectutem clausit d. 17 Febr. 1624.) adscriptum, *de morbis Societatis eorumque causis ac remediis*. Hunc enim librum falso Marianæ tribui, qui pari errore edidisse feratur *Tractatum de defectibus regiminis Societatis*. *Cap. VI* demonstrat, summa injuria religioni Societatis Jesu objici *Monita secreta Societatis*. Hujus libri autorem esse docet Hieronymum Zaorowsky, ex Societate circa A. 1611 ejectum. *Cap. VII* indignatur, Prophetiam S. Hildegardis Societati objici, addens, Commentarios, in illam prophetiam falso adscribi Jo. Baptistæ de la Nuza. Sic & *Cap. VIII* id agit, ut male contra Societatem adduci ostendat epistolam adscriptam *F. Ludovico Sotelo, Ord. Min. S. Francisci de Observantia*. Nam & hunc verum istius epistolæ autorem esse negat. *Cap. IX* venit ad *F. Juniperi de Ancona Consultationem de causis & modis religiosa disciplina in Societate Jesu instauranda*. Cujus libri autorem esse dicit Scioppium, quem eundem ait sub nomine *Philoxeni Melandri* edidisse *Actionem perduellionis in Jesuitas S. R. Imperii hostes*, & sub nomine *Sanctii Galindi Anatomiam Societatis*. *Cap. X* enarrat historiam de Pragenfi Academia Carolo-Ferdinandea, quæ tantam moverit Jesuitis invidiam. *Cap. XI* ostendit, inconsulte Societati objici tres his titulis inscriptos libellos : *Fortunii Galindi Cantabri de causis publici erga Jesuitas odii Disputatio* : *Theophili Eugenii Protocatastasis* : *Danielis Hospitalii Consultatio de causis & modis conservanda & amplificanda Societatis Jesu*. Ait, priores duos libros esse novam collectionem ex quatuor damnatis, qui sunt (1) *Discursus P. Mariana de erroribus &c.* (2) *Anatomia Societatis*; (3) *Actio perduellionis*, (4) *Jesuita exenteratus*. Sub *Theophili Eugenii* nomine *Protocatastasin* scriptam esse docet a Guilielmo Pachelino, Burgundo, Societatis desertore, qui tamen senior respiciuerit, cumque Societate redierit in gratiam, relicta illi testamento Bibliotheca sua. *Cap. XII* contra Arnaldum evincere stu-

P. 116.

III.

audet, Joanni Palafox de Mendoza, Episcopo Angelopolitano, male adscribi epistolam ad Innocentium X P. M. A. 1649 datam, deque illius Episcopi vita multa affert. *Cap. XIII* expenduntur *Tuba clangores* singuli, quorum inanem strepitum se hic dissipasse Autor gloriatur. Hic inter hostes Societatis etiam refert Melchiorem Canum, Ariam Montanum, & Sorbonam Parisiensem. *Cap. XIV* eodemque ultimo reliquos *clangores* pari modo excutit, suasque Vindicationes concludit.

DE VETERIBUS HÆRETICIS, ECCLESIASTICORUM CODICUM CORRUPTORIBUS, Autore BARTHOLOMÆO GERMON, Societatis Jesu Presbytero.

Parisiis, apud Le Comte & Montalant, 1713, 8.

Alph. I pl. 19.

Altor hujus libri cum, suscepta de veteribus Regum Francorum diplomatibus cum Mabillonio disputatione (qua de lite vide sis *AEI* hæc *Supplem. T. IV Sect. 8 p. 354 seq.*) inter alia contendisset, Codices Augustini Corbeiensis, Seculo IX scriptos, non esse ab omni suspitione falsi immunes, adversarium nactus erat Petrum Custantium, qui pro Mabillonio codicum illorum *Vindicias* edidit. Equidem Germonius non statim opposuit ei responsum, spe, uti causatur, pacis publicæ: interea temporis in illud argumentum excurrit latius, scripto presenti libro demonstrare aggressus, plerosque hæreticos fuisse falsarios, & cum sacris codicibus, tum libris Patrum & Conciliis adulteras intulisse manus: simulque ostendens contra Custantium, doctrina ista nec in religionem invehit Pyrrhonismum, nec quicquam Scripturæ S. Patrumve autoritati derogari. Idem quidem jam docuisse & exemplis comprobasse meminimus Cl. Clericum *Art. Crit. P. III Sect. I cap. 14, & Sect. II cap. 1*: sed cum integrum librum huic argumento destinavit Germonius, suamque Lectoribus facile probaturum sit industriam, nec Theologis nec Criticis molesta videtur futura Germoniani operis diductior recensio.

Ostendit itaque *Libri I Parte priore*, plerosque hæreticorum olim suos sacrorum Librorum codices vitiaffe. Ac primo *Cap. I* generatim probat, veteres hæresiarchas dolis usos esse & malis arti-

tibus ad propagandam sectam suam : eosque hoc consilio ipsius Scripturæ Sacræ mutationem tentasse : quam in rem adducit monitum Joannis *Apoc. XXII, 18, 19, ne quis addat quippiam libro suo, neve detrahat.* Hinc non improbabile judicat, §. Scripturæ Codices a Judæis olim corruptos fuisse : cumque, id ante Christum natum factum non fuisse, constet ex silentio Christi & Apostolorum ; nec post quintum a nato Christo seculum fieri potuerit, ob concinnatam Masoram : id fieri potuisse putat non multo post excidium Hierosolymæ. Cum tamen hac in sententia non satis certus sit animi, id saltem effici statuit testimonio Justini Martyris & Origenis, Græcam τῶν LXX Versionem consulto a Judæis falsatam fuisse : concedens tamen, ea labe non omnia infici potuisse exemplaria. Hac occasione veterum quoque testimoniis probat, subdolas nec satis fideles fuisse Versiones Symmachi, Theodotionis & Aquilæ, hæreticorum quippe Judaizantium. Hinc progreditur ad hæreticos, Dionysii Corinthii, Irenæi ac Tertulliani fretus testimoniis generatim docens, illos quædam librorum sacrorum exemplaria adjectionibus pariter ac detractionibus corripisse. Speciatim verba illa Geneseos : *Faciemus hominem ad imaginem & similitudinem nostram*, a Saturnino, Cerintho & Ebione decurtata, nec non alia loca vitiata fuisse, Epiphanio credit. A Marcione vero Evangelium Lucæ & Pauli epistolas mutilatas fuisse, *Cap. VIII* docet, addens *capitibus* sequentibus, idem flagitium commissum fuisse a Cerdone, Luciano & Apelle : a Peppuzianis, Tatiano & Severianis : a Theodotianis & Artemonianis : a Manichæis : Donatistas vero falso hujus criminis accusatos esse ab Augustino. *Cap. XIII* contra Cusantium autoritate Ambrosii pugnat, omnino ab Arianis ejectum fuisse hunc locum *Joan. III, 6* : *Quoniam Deus Spiritus est.* Ceterum cum in hodiernis N. T. editionibus nec Græcis nec Latinis ista verba essent, Germonius tamen vix dubitat, ea revera esse ejecta, & jam olim restituenda fuisse loco suo. Denique *Cap. XIV* ostendit, hæreticos quosdam ex *Joan. IV, 3* expunxisse isthæc verba : *Et omnis Spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est.*

Parte altera ostendit, hæreticorum sacros corruptentium codices perfidiam non obesse certissimæ sacrorum Librorum integritati

gritati & firmissimæ autoritati: cum illæ depravationes non sint illatæ codicibus ecclesiæ Catholicæ. Manichæi quidem, & alii **Cap. I.** hæretici, Scripturam sacram, qualem legit ecclesiæ Catholicæ, vi-
 tiatam esse dicebant: verum id ab illis nequitiam probari potu-
 isse, constat ex Augustino. Immo difficillimum fuisse Catholi- **II.**
 cis, sacros corrumpere codices, inde probat Noster, quod Libri
 sacri multo acriori, quam ceteri autores, diligentia legerentur
 & custodirentur. Legebantur enim ubique terrarum ac genti-
 um, assidueolvebantur a sacerdotibus, publice prælegebantur in **III.**
 conventibus, summa iis habebatur reverentia. Multo minus de-
 pravatos dici posse illos sacrorum Librorum codices, quos jam le-
 git Ecclesiæ. Hac in re provocat ad anathema Synodi Tridenti-
 næ: quod subire censet eos, qui celebrem illum Joannis locum:
Tres sunt, qui testimonium dant in calis, &c. quippe qui habeat-
 ur in veteri vulgata editione Latina, suspectum habeant. Cete- **IV.**
 rum Librorum divinorum sinceram integritatem non melius, quam
 Ecclesiæ Catholicæ judicio, cognosci posse, tanquam *synodus* Pon-
 tificius statuit. Ecclesiæ enim esse ait, definire, quasnam ab Apo-
 stolis acceperit vel non acceperit Scripturas. Illud largitur, fie- **V.**
 ri potuisse, & omnino factum esse, ut Libri aliquot divini perirent,
 & in his, qui exstant, versus aliquot sive negligentia sive malitia
 hominum desiderentur: sed negat fieri posse, ut Libri, quos Ec-
 clesiæ tanquam divinos recipit, corrupti sint in iis, quæ ad fidem
 vel mores pertinent. Imo in confesso esse apud Catholicos de- **VI.**
 bere judicat, Ecclesiæ quidem potuisse, si ita Deo visum fuisset,
 omni sacrarum litterarum subsidio carere: non autem potuisse
 spurios libros pro veris, depravatos pro sinceris recipere. Illud
 tamen concedit, menda irrepere potuisse in Libros sacros, eaque
 de causa absoluto jam Concilio Nicæno curatum esse, ut vulgata
 editio Latina a mendis repurgaretur: imo credit, adhuc menda
 ibi superesse, in posterum tollenda: illa tamen non esse hujus-
 modi, quæ ullum in rebus fidei & morum errorem inducant,
 Porro cum plerique Patres hæreticorum in falsandis Libris sacris **VII.**
 perfidiam reprehenderint, nec propterea veriti sint, ne forte sacri
 Ecclesiæ Catholicæ codices in suspensionem falsi venirent: idem a
 se fieri posse contra Cæstantium contendit, non minus S. Scri-

Cap. VIII. pturæ autoritate nec inducto in religionem Christianam Pyrrho-
nismo. Hæreticorum quippe perfidiam suspectos facere ipso-
rum codices, non illos, quos legit Ecclesia Catholica. Quoties
IX. igitur differunt inter se Catholicorum & hæreticorum exempla-
ria, illa sincera, hæc corrupta esse censenda: quam in rem lon-
giorem apponit dissertationem Tertulliani.

Sequitur *Liber II*, quo agitur de hæreticis, qui libros Pa-
trum ecclesiæ aliosve ecclesiasticos codices corruperunt. Ac pri-
mo generalia producit testimonia Patrum, hæreticorum in cor-
rumpendis anteriorum Patrum libris perfidiam reprehendentium.
P. I. Cap. I. Hinc id probat exemplo *Actorum S. Andreae*. Contendit enim,
II. hæc Acta, quæ hodieque circumferuntur, esse omnino genuina &
a S. Andreae discipulis conscripta, sed misere ab hæreticis deprava-
ta. Qua in sententia nititur autoritate Philastrii: cujus ta-
men verba in mendo cubare (id quod & Cl. Fabricius notavit in
III. *Codice Apocrypho N. T. p. 751*) non negat. Pari modo librum *Pa-*
IV. *storis* omnino scriptum esse censet ab Herma, Pauli discipulo, sed
ab hæreticis post quartum sæculum corruptum. Sic & libros *Re-*
cognitionum S. Clementis ab Ebionis primum, deinde & ab Ari-
anis fuisse corruptos: adulteratos pariter fuisse tum *Canones*, qui
vulgo *Apostolorum* dicuntur, tum libros *Constitutionum Apostolica-*
rum. Ubi rursus probari posse negat, libros *Recognitionum* non
esse a S. Clemente scriptos: idemque sentit de *Canonibus & Con-*
stitutionibus Apostolicis. Videtur tamen Germonius in gratiam
suz causæ plures statuere genuinos, sed corruptos, veterum libros,
ne scilicet ipsi exempla desint obijcienda Cæstantio: contra quem
nisi hunc librum scripisset, videtur in multis alio usus fuisse
V. iudicio. Nos cum eo jam pergimus ad Ignatii septem genuinas
epistolas, quarum interpolatorem fuisse Arianum tradit: quæ jam
VI. fuerat Usserii sententia. Sic & Dionysii, Corinthiorum episco-
pi, epistolas ipso adhuc superstite falsatas fuisse, docet: Cle-
mentis pariter Alexandrini libros Hypotyposeon ab hæreticis fu-
isse misere deformatos: idemque ipsi verisimile videtur de qui-
busdam aliis ejus scriptis. Ceterum cum multi scribant, Orige-
nis libros ab hæreticis fuisse falsatos, Noster Hieronymi permo-
tus argumentis statuit, vix ullum alium Origenis librum, præter
Dispu-

Disputationem cum Candido, fuisse olim ab hæreticis corruptam & interpolatum. Hinc mentione facta Augustini, suspicati, ea ab hæreticis malitiose suppressa esse, quibus Cyprianus suum de baptismo errorem correxerit; Rufinum adducit, contendentem, Dionysii Alexandrini libros hæreticorum injuriam passos esse. Ubi & obiter notat Du-Pinium, qui in *Biblioth. script. eccl.* scripserat, Dionysium illum reprobasse usum vocabuli *consubstantialis*. Contrarium probat ipsius Dionysii verbis. Hinc in suo pergens instituto docet, Cæcilianæ epistolam ab Ingentio Donatista corruptam fuisse: falsatam a Rufino titulum apologetici pro Origene libri, eumque fraudulentè attributum Pamphilo martyri, qui autorem habebat Eusebium Cæsariensem: adulteratam a Nestorianis epistolam Athanasii ad Epictetum: paremque fraudem in litteris Philippi, Presbyteri Romani, & Cyrilli Alexandrini commissam; quædam Hieronymi, Augustini, Isidori & Bernardi opuscula ab Arnaldo, hæretico Albigeni, corrupta: Cyrilli Alexandrini opera a Dioscoro & Timotheo Æluro, maxime vero a Severianis corrupta; item dicta quædam Ambrosii & Procli Constantinopolitani. Hoc cum Germonius maxime probat ex Anastasii opere, cui titulus *ὁμολογία*, observat, Caveum hunc librum Anastasio abjudicare, cum Anastasio, Patriarcha Antiochenus, obierit A. 598: ille vero liber sequenti demum seculo scriptus sit. Noster ait, illum librum nec adscribendum esse Anastasio seniori, patriarchæ Antiocheno; nec Anastasio juniore, prioris successori; sed Anastasio Sinaitæ monacho & presbytero. Id quod prebat ex MS. codice, ad quem Pagius *ad A. G. 599 n. 4* provocat, cui hic præscriptus titulus: *Exordium libri S. Anastasii, monachi Sinaitæ*. Sed redeamus cum Germonio in viam, qui porro docet, ab impugnatoribus Synodi Chalcedonenfis falsatam fuisse formulam fidei, quam Episcopus Hierosolymitanus scripserat: Eusebii, Thessalonicensis Episcopi, epistolam ad Gregorium M. ab Andrea monacho hæretico: multa olim exemplaria, quibus Acta quintæ Synodi continebantur, ab hæreticis: id quod pluribus probat propterea, quod Custantius id factum negarat: corruptas etiam fuisse a Photio epistolas Summorum Pontificum, Nicolai & Joannis: ab Arianis opusculum Aëtii *de ingenio Deo*

Cap. VIII.

IX.

X.

XI.

XII.

XIII.

XIV.

XV

XVI.

XVII.

XVIII.

XIX.

Cap. XX.

ac genito : Apollinarii libros ab ipsius discipulis, Polemio, Timotheo, aliisque.

Part. II. Cap.

L

Statuerat etiam jam antehac Germonius, secundum Hilarii librum *de Trinitate*, itemque editum inter Augustini opera librum *contra quinque hostium genera*, octavo & nono seculo fuisse adulteratos. Hanc sententiam cum impugnarit Cusstantius, Noster utrumque jam uberius probatum id, & quidem in *Parte hujus libri secunda* contendit, Codices Hilarii, qui olim in Aquisgranensi palatio asservabantur, corruptos fuisse a Felice, Orgelitano Episcopo, qui seculo VIII statuens, Christum secundum humanam naturam *adoptivum* Dei filium esse, Hilarianum *adoratur* mutavit in *adoptatur*. Primo igitur locum Hilarii proponit, quem & nos huc adscribemus : *Aliud intelligitur, aliud videtur : aliud oculis, aliud animo conspicitur. Parit virgo : partus a Deo est. Infans vagit : laudantes angeli audiuntur. Panni sordent : Deus adoratur. Ita potestatis dignitas non amittitur, dum carnis humilitas ADORATUR vel ADOPTATUR.* Autor quidem fatetur, utrique lectioni subesse sensum orthodoxum. Ante vero, quam definiat, utra lectio sit preferenda, disquirit, an vox *adoptatur* a Felice fuerit perfide invecta in Codices Aquisgranenses. Hoc ipse affirmat *Cap. II* testimoniis Hincmari, quem fide utique dignum esse contendit, ejusque narrationem *Cap. III* confirmat auctoritate MS. codicis. Ac refutatis *Cap. IV* argumentis, quibus Cusstantius Hincmari auctoritatem labefactare conatus erat, *Cap. V* Alcuini testimoniis credibilem reddere studet narrationem Hincmari. Hinc disquirit, an ante Felicis tempora in quibusdam Hilarii codicibus extiterit *adoptatur*, id quod non veretur negare, provocans *Cap. VII* ad antiquas editiones & MSS. codices. Cumque Cusstantius Nostro codices Colbertinum & Carnutensem objecisset, *Cap. VIII* contendit, non esse antiquiores illos codices temporibus Caroli M. Simul his exemplis ostendit, non semper tuto ex scripturæ genere pronuntiari posse de ætate codicum. Pari modo *Cap. IX* disputat, nec Vaticanum codicem, in quo legitur *adoptatur*, tam esse antiquum, quam quidem habeatur. Hinc *Cap. X* docet, lectionem *adoptatur* suspectam reddi ex ipso Hilarii stylo ac rationi loquendi : quippe qui nusquam dicat,

est, naturam humanam a Verbo divino esse *adoptatam*, sed *assumptam* vel *susceptam*: imo verbum *adoptionis* diserte in hoc fidei articulo rejecerit. *Cap. XI* contendit, lectionem *adoptatur* exigere ipsum scopum Hilarii atque orationis seriem: ac denique *Cap. XII* petitam ex Dion. Petavii testimonio objectionem diluit. Nostram si dicere licet sententiam, credimus, Hilarium omnino scripsisse *adoptatur*. Hoc suadet non solum contextus, sed & locus Plinii *κατάλληλον* in Panegy. cap. LII ita Trajanum alloquentis: *Sic sit, ut Dei summum inter homines fastigium serves, cum Deorum ipse non adoptes*: uti quidem hunc locum felicissime restituit Lapsius Lib. V quæst. epistol. 15 p. 43f.

Parte tertia demonstraturus, insertum Augustini operibus librum *contra quinque hostium genera* a Gothescalci asseclis fuisse vitiatum, *Cap. I* disputat, an illius libri verus autor sit Augustinus, idque in medio relinquit. Facta hinc *Cap. II* digressionem, quam omittimus, ostendit *Cap. III* & quatuor sequentibus, illum librum omnino fuisse corruptum seculo nono, atque id ab Hincmaro demonstratum esse in concilio Sueffionensi. *Cap. VIII* probat, inductæ in librum illum sententiæ crimen jure ac merito conferri in amicos Gothescalci. Quare *Cap. IX* reprehendit editores Augustini Operum, quod illam sententiam in textum admiserint: nec minus *Cap. X* novissimos Augustini editores notat, quod lectionem, quam genuinam esse Hincmarus ostendit, ita præterierint, ut nec in notis quidem illius meminerint. Cumque hi usi sint MSS. codicibus Augustini, qui plurimi & antiquissimi reperti sunt in bibliotheca monasterii Corbeiensis, hos codices aliquatenus suspectos esse, *Cap. XI* docet.

Parte quarta eademque ultima ostendit, non inveni in religionem Pyrrhonismum, nec Traditionis fundamenta convelli, licet demonstraretur, nonnulla Patrum opera olim fuisse ab hæreticis vitiatâ. Primo igitur statuit, cum scriptoris alicujus testimonio libri corruptio comprobanda sit, testem adhibendum esse fide dignum. *Cap. I.* Eaque occasione Rufini credulitatem notat & pluribus demonstrat. Deinde monet, si quando videantur Patres duriora nec rectæ fidei satis consona locuti esse, non statim idcirco eorum libros corruptos esse dicendos. Nam & ipsos, utpote homines,

K

mines,

Cap. III.

IV.

V. VI.

VII.

VIII.
IX.

mines, labi potuisse, & multa alio sensu dixisse; ac hæreticos. Hac occasione p. 581 sqq. docet, Filium Dei ab Ignatio in Epist. ad Ephesios dici *ἀγεννητον*, hoc sensu, quod non sit factus, non creatus: & p. 587 sq. Deum a Tertulliano dici *corpus*, hoc est, *substantiam*. Porro etsi nonnulla Patrum opera malis fuerint artibus corrupta, propterea ceteras omnes ipsorum lucubrationes in suspicionem falsi adducendas esse, negat Germonius. Nam de corruptione vel interpolatione constare debere certissima ratione vel fide digno testimonio. Hinc exemplo decreti Gelasii probat, pluribus Patrum operibus, quæ ab hæreticis vitiosa fuisse constabat, jam olim fidem esse abrogatam. Addit, loca Patrum, ab hæreticis quondam corrupta, vel jam emendata esse, vel facile emendari posse, modo sciamus, quænam opera Patrum & a quibus hæreticis fuerint corrupta. Quod si forte fortuna hæreticorum fraus in uno pluribusve locis non innotuerit, docet, Traditionem non erui ex uno duntaxat Patre, sed ex pluribus, imo ex omnium, aut fere omnium, consensu: hæcque in rem Bellarmini ac Stapletoni producit testimonia. Præterea nec solis Patrum libris Traditionem contineri, sed etiam viva voce propagari in Ecclesia. Denique contendit, ab iis, qui credant, Ecclesiam errare non posse, omnium, aut fere omnium, Patrum opera depravationis suspecta haberi non posse.

ACTA LITERARIA, QUIBUS ANECDOTA
Animaadversionum spicilegia e codd. MSS. quorundam eruta
comprehenduntur: ex Bibliotheca sua HENR. LEONAR-
DUS SCHURZFLEISCHUS *edidit, & insertis e*
schædis B. Fratris elogiis atque observationibus
illustravit.

Vitembergæ, sumptibus Ludovicianis, 1714, 8.
 Plag. 15.

EDitor harum Animaadversionum doctissimus in unum collectæ publici juris facturus, quæ divus Frater tum in Historia Germanica, præsertim Saxonica, longo temporum usu, & diligenti lectione, tum in præcipuis Europæ Bibliothecis atque itineribus in Galliam, Italiam, Angliam, Belgiumque susceptis, observasset, in præ-

præfatione hujus fasciculi prædicat Fratris in membranis ac codicibus vetustis inspiciendis industriam, qua multis autorum locis explicatu difficilibus lumen attulerit, quod illustri *Livii* loco, qui L. XLI Cap. IX extat, confirmatur. Idem ope rei numariæ, quam in deliciis habuit, præstitisse, multosque scriptorum errores dicitur notasse, ipsius etiam *Tristani*, qui T. II p. 98 *Augustam Trajanam* cum *Trajanopoli* Phrygiæ eandem fuisse putavit, cum tamen hæc civitas in Dacia antiqua trans Danubium ab eo fuisse locanda, quod auctoritate Inscriptionum, quæ passim apud Græcos extant, comprobari possit. In Geographiæ etiam antiquæ studio divus *Schurzsteischius* haud contemnendas schedas reliquisse, & sæpius in iis præclaros Geographos, ubi hæsitavit, correxisse memoratur. Quod Cl. Editor exemplo *Abraami Orselii* confirmat, errores quosdam ab eo admissos ex itinere Fratris Italico breviter summamque enumerans. In perquirendis Principum juribus, & evolvendis historiæ monumentis, atque in Diplomatum studio nullas quoque partes suas desiderari patiebatur, omnemque collocabat industriam in colligendis formulis, quæ in Bullis Pontificum apparent, & sigillatim ad stylum Curie illorum temporum hoc magis intelligendum pertinent. Exempli loco allegatur Synodus Basileensis generalis, quæ anno 1436 ita scripsit ad Fridericum El. *Dilecto Ecclesie filio, Nobili Viro, Friderico, Duce Saxoniae*. Mirantur eruditi, cur Pontifex appellet Ducem Saxonie *Virum nobilem*, cum tamen Felix Pontifex Saxonie *Ducem Vasallos & Equites eodem nomine compellet, nobileaque vocitet*, ut Pontificis Bulla, anno 1443 promulgata, evincit. Sed quid hæc in parte sentiendum sit, erudite docent *Schurzsteischii* divi meditationes, quæ cum aliis ingenii ejus monumentis in Cl. Fratris pluteis latent, quorum nonnulla specimina in hoc Syntagmate, tanquam promissidem quandam, formis exscribenda curavit, nunquam melioribus his studiis defuturus, aliosque propediem plurimos Græcos & Latinos, editos etiam & non editos scriptores, veteres & recentiores, animadversionibus & meditationibus suis locupletaturus, justoque, quod meditatur, *Adversariorum* volumine id acturus, ut appareat, non facile ullum nominari posse bo-

num autorem veterem, quem non aliqua ex parte meliorem e schedis divi Fratris fecerit.

Sub initium hujus Syntagmatis comparet ἀποστοματίων fundamentorum Historiæ Germanicæ, ducto a Francis principio, speciatim a Carolo M. qui regnum Franciæ, patre Pipino rebus humanis erepto, pro parte sua A. C. 768 obtinuisse, & anno deinde 771 Carolomanno Fratre mortuo, solus regendum accepisse, armisque extulisse & vehementer auxisse dicitur, vastum imperium in Europa auspiciatus. Eundem Francum fuisse, A. C. 747 in Francia, Neustrica, dubium, an Austrasica & Orientali, natum & Franciæ Neustricæ Regem, ac primum in Francia Neustrica, & speciatim in Aquitania bellum gessisse, A. C. 769 contra *Hunaldum* Aquitaniz Ducem, fidei & conditionis suæ oblitum. Confecto bello Desiderii, Longobardorum R. filiam duxit, annitente Berta matre. Qua non multo post repudiata *Himiltrudem*, Francam de novo duxit, quæ vivo patre Pipino, ei nupserat. Eginhardus in Vita Caroli *concupinam* vocat. Inde Pagius existimavit, non ejus uxorem legitimam fuisse, qui refellitur. Nam concubinæ nomen repetiri plerisque Reginis attributum, etsi legitime nuptiis, stylo Francorum. Sequitur Joh. Scaligeri elogium cum ejusdem animadversionibus MSS. in Beze N. Test. Contra Jo. Lomeierum, dubitantem, an ullus unquam *Brugnotus* vixerit, ostendit, hunc *Benedictum Brugnotum* Noricum, Benedicti Scaligeri præceptorem, & magni nominis Grammaticum fuisse. Narratur de *Jos. Scaligero*, Parisiis, cum ibi *Adriano Turnebo* uteretur studiorum directore, Homerum uno & viginti diebus, reliquos Poetas Græcos intra quartum mensem, ceteros scriptores Græcos intra biennium perdidicisse, quod ab homine fieri potuisse, *Hier. Drexelius* dubitavit. Tertio loco comparet *Epiphani* elogium cum animadversionibus MSS. *Dan. Heinsii* in eundem, quem Noſter a linguarum peritia, integritate vitæ, præstantia doctrinæ & industria scribendi laudat : desiderat autem in eo prudentiam & elegantiam styli, Epiphani enim stylum perinde ac Athanasii nec elegantem esse nec sublimem, sed simplicem, rudem, humilem, inconditum, & impositum, ut mirum sit, quomodo *diserti facundique* elogio a Bœclero ornari potuerit. Eundem etiam nœvis
non

non paucis laborasse, atque aliquando in hæresum origine eruenda, interdum in Hebræorum nominum interpretatione concinnanda, turpiter lapsum esse multis docetur exemplis. Latinam Epiphaniï versionem à *Petavio* confectam non semper congruere fontibus, multo tamen fideliozem, accuratiozemque esse, quam *Jani Cornarii*, quod vel ex comparatione *Panarii*, principio statim & aditu constat. Το *ἄλλαν* apud posteriores Græcos etiam significare *producere*, idque verbum eo modo sumtum, non repugnare divinæ generationi. Nunc sequantur divi *Schurzstschii* animadversiones aliquot in *Gruteri* Thesaurum Inscript. & *Jacobi Manilli* Villam Burghesianam. Nam in utroque multos vidit, & notavit errores, cum Romæ versaretur, & dulcedine studii rei lapidariz captus hortos intraret, & lapides vetustatem redolentes diligenter contempleretur. Solam certe villam Burghesianam per plures sibi Gruteri errores ostendisse affirmat. Hac occasione tum Manilli Inscriptiones, tum aliquas Gruteri epigraphas, quæ in ejus Thesauro exstant, castigavit. Sic in corruptissima Inscriptione apud Gruterum MXXXV, II, versu quinto legendum docet SEBASTONICÆ, nequaquam autem cum Sponio SEBASTIONICÆ, neque etiam cum Reinesio SEBASTEIONICÆ. Pessimè Manillum SEBASTIONICÆ habere, e qua tamen lectione vera facillime exculpi possit. Ludos enim nec vocatos olim ΣΕΒΑΣΤΕΙΑ, nec ΣΕΒΑΣΤΙΑ, sed ΣΕΒΑΣΤΑ. Ergo ΣΕΒΑΣΤΟΝΙΚΗΝ dici, ut *ἰσπορίαν, περιόδοιαν, ἀντιόχικαν*, & similia trecenta. Pag. 67 Manillum Græcarum literarum rudem pronunciat, ostenditque, eum in versione sex vocum haut paulo pauciores errores commisisse. Generatim affirmat, ut plerasque alias, ita Bononienses imprimis Inscriptiones, quas quidem e *Velferi* schedis habuit Gruterus, versuum confusione laborare, emendarique plerasque debere, tum e *Malvasia* Marmoribus Felsineis, tum ex *Aldosio*, quem *Malvasia* streave sequatur, tum etiam ex aliis. Nam Gruterum fide aliorum pleraque, non ipsum oculatum testem, referentem, cum iisdem lapsum esse nonnunquam. Quintum hujus fasciculi Caput constituunt *Salmasii*, *Munckeri* & *C. S. Schurzstschii* notæ MSS. in Epistolas *Aristanoti*, qui vixit floruitque ætate Sophistarum, quæ IV & V seculis continetur. Sequuntur ejusdem

dem Schurzleischii in Taciti Dialogum de causis corruptæ eloquentiæ animadversiones ineditæ, quibus non pauca loca mendosa emendantur. Sic sub initium statim primi capituli, ubi vulgo legitur: *Nostra potissimum aras deserta & laude orbata, vix nomen ipsum oratoris retineat*, suo periculo vult rescindi: *Nostra potissimum aras deserta at laude orbata, vix nomen ipsum oratoris retineat*. Ultimum occupat locum elogium Justii Lipsii, acceditque ejusdem Lipsii Epistola Roma ad Petrum Wavverium, cognatum, perscripta, quæ hæcenus in *ejus Operibus* omnibus desiderata nunc primum lucem videt.

SUITE DES JUGEMENS DES SAVANS DE M. BAILLET.

h. e.

CONTINUATIO JUDICIORUM DE VIRIS
eruditis a BAILLETO collectorum. Tomus I, autores
continens, qui Rhetoricam tractarunt; Autore
GIBERTO.

Parisiis, apud Jacobum Stephanum, 1713, 8.

Alph. I pl. 2.

Quamvis multa de arte Rhetorica volumina non solum profuerint, sed plura etiam a viris eruditis expectanda sint, tamen doctissimus Autor, meritissimus Universitatis Parisiensis Rector, & Professor Rhetorices in collegio Mazarini, hunc librum, ut brevitarium quoddam commentariumque, posterorum usui inserviturum, concinnare & edere voluit, tanquam majoris operis, quod meditatur, partem, ac Bailletiani instituti continuationem & supplementum. Idem enim circa Oratores ausus est, quod *Bailletus* præstitit circa Poetas. Et quemadmodum hic initium fecit ab autoribus, qui de arte Poetica scripserunt, ita Autor noster ab iis incipit, qui regulas eloquentiæ descripserunt, cum nullum de Oratoribus & Poetis ferri possit judicium, nisi illis ex regulis, quibus ipsum dicendi artificium continetur. De reliquo ea ducitur spe doctissimus Autor, excitatum iri hoc conatu Theologos, Jctos, Philosophos, Historicos, ceterosque ad similem laborem in sua cujusvis arte, publicæ utilitatis causa suscipiendam perficiendamque.

que. Enarraturus igitur Græcos Latinosque ad *Quintilianum* usque autores, qui Rhetoricam descripserunt artem, orditur a *Platone*, non intelligendi solum, sed etiam dicendi gravissimo autore, & Philosopho Atheniensi, quem veteres æque ac recentiores inter eloquentiæ magistros retulerunt, quia multa de arte dicendi passim tradit, in primis in *Gorgia & Phædro*, dialogis elegantissimis, quæ Noster cum rationibus, ex ipsomet autore petitis, tum aliorum suffragiis, uberrime confirmavit. Sequitur *Aristoteles* in tradendis artibus & eloquentiæ præceptis princeps, de quo præclaræ encomia affert, & observat, eum artificium instruendi, per necessariam artis Rhetoricæ partem, neglectam ab antiquioribus, qui tantum de mediis corrumpendi & in partes pertrahendi judicis cogitarint, restituisse & probationem rei considerasse, velut corpus ac basin totius orationis. Eundem etiam enthymemata, & meditationes enthymematicas in arte dicendi integris prætulisse syllogismis. Hanc *Aristotelis* sententiam ipsi *Ciceroni* summo dicendi magistro perplacuisse refert. Rhetoricam Alexandro M. consecratam, & Aristotelicæ plerumque subjectam, Aristotelis esse negat, indicio & argumento characterum & styli diversitate inductus, doctorumque virorum consensu confirmatus, sed ad *Anaximenum Lampfacenum*, contemporanum *Aristotelis*, refert. *Dionysium Halicarnasense* ait studium dicendi cum cura scribendi historiam conciliasse, & in utroque eminuisse. Eam in rem laudat *Suida* judicium, dicentis, Rhetorera fuisse in omni literarum genere præclare versatum. Hoc satis apparere ex Rhetoricis ejus opusculis, quæ supersunt. *Lusiani Samosatani* meminit Autor noster ob dialogum, quem *Ῥητορικὸν διδάσκειον* inscripsit, & quod illius seculi oratores sale satyrico perfrucit. *Hermogenes* decimo quinto ætatis anno præcepta Rhetoricæ explicare cepit, & decimo octavo libros Rhetoricos conscripsit, qui tunc non solum una consensione omnibus probati sunt, sed & hodie inter præcipua artis Rhetoricæ monumenta recensentur. *Sopatrum Plutarcho* ac ipso *Hermogene* posteridrem esse, idonea ratione evincit. Ejus methodum artis oratoricæ alumno non inutilem esse putat, dummodo accedat primis artis initiis & rudimentis imbutus. Ad finem secundi & initium tertii post Christum natum seculi re-

fert

fert *Aphthonium*, cujus opusculum perpusillum dixit *Franciscus Escobarus*, ut veluti fretum brevi trajectu tranari queat, sed tamen si utilitatem spectes, mare spatiosissimum. Post *Theonem* aliosque memorat *Dionysium Longinum*, perlustratoque libello ejus, controversiæ meminit inter *P. D. Huetium & Nicolaum Boilavium Despreaux* agitatz. Ubi lecta utriusque Dissertatione, & statu causæ recte considerato, in hujus concedit sententiam, contenditque, verbis Mosâicis: *Dixit Deus fiat lux, & facta est lux*, Genes. I, 3, dramaticum ac sublime quid inesse. Hac occasione excessum *Nic. Boilavii* acerbè deplorat, elegantique carmine laudes ejus decantat.

RECREATIONES ACADEMIÆ GROSIANÆ,

Ober

Anleitung junger Standes-Personen ꝛ.

i. e.

VIA NOVA ET FACILIS, QUÆ NOBILIORES
adolescentes tum ad exactam, quæ huic seculo convenit, eru-
ditionem, tum ad linguarum, Gallicæ, Italicæ, Hispanicæ &
Latine cognitionem per duci in Erlangensi Nobilium
Academia possint.

Christian-Erlangæ, typis Danielis Michaelis Schmaz, 1713, 4-
 Alph. 10 $\frac{1}{2}$ tab. zn. 5.

Magnæ industriæ opus Tibi exhibemus, Lector, quod ex eo pretium accipit singulare, quod autorem agnoscit Virum Perillustrem *Christianum Adamum L. Bar. Gros de Trockau*, qui ex antiquissima Grossiorum, quæ jam tum A. 934 in equestrem ordinem elata dicitur, familia oriundus, ut splendida ædificia Academiæ Nobilium Erlanganz destinata propriis sumptibus extrui curavit, eoque autor existit illius Academiæ, ipsis Calendis Januarii A. 1704 statutis confirmatz, ita vel ipso ætatis anno sexagesimo septimo, quem nunc agit, nihil intermittit, quo generosa juvenitudo & præceptis optimis imbui & ad linguarum notitiam haud vulgarem per duci possit. Hinc in hujus operis quatuor Tomis digesti Præfatione cordate primum exponit, quam studiorum rationem sequi

sequi juvenes debeant, post pietatem & mores, mathesin imprimis & historiam hominumque doctorum ac prudentium commercium ac linguarum, quarum hodie usus est, studium commendans. Sed de ipso libro dispiciamus, in quo id operam dedisse videtur Per-illustris Autor, ut dum res utilissimas variis linguis proponit, Lectoribus & rerum & linguarum apparatus una suppeditet. Itaque Tomo I duodecim dialogis res familiares maxime spectantibus, Gallice pariter, atque Italice, Hispanice & Latine præmissis, fabulas morales & politicas, oblectamenta item historica, in quibus sunt multa haud injucunda nostrisque temporibus proxima, epistolas item familiares & politicas, regulas tum Christianas & morales, tum status & politicas, tum alias, quæ ad felicitatem vitæ procurandam pertinent, itidem quatuor linguis expositas, exhibet. Eadem methodo Tomo II cogitationes saniores Plutarchi, T. Livii, Quintilianii, Senecæ, Plinii Junioris, Salustii, Q. Curtii, Valerii Maximi, Flori, Ciceronis, Aristotelis, Platonis, Erasmi, Ovidii, Horatii, Juvenalis, Plauti, aliorumque Poetarum & Autorum, tum Græcorum tum Latinorum, Patrum porro, Hieronymi, Cypriani, Augustini, Ambrosii, Bernardi, Chrysostomi, Gregorii, quatuor itidem linguis traduntur. Hæc excipit tum Præfatus Eloquentiæ hodiernæ, tum Politica illustrium, Gallico idiomate, exemplis etiam maximam partem ex Scriptoribus Gallicis deproptis, Politica porro & Oeconomia Italica, & Præfatus de Regno Italiæ, cum problemate de condemnatione hæreticorum, Italico pariter sermone. Succedit Synopsis Arithmeticæ, Geometriæ & Algebrae Latina, una cum Philosophia compendiosa, seu expositione terminorum, quam sequitur comparatio Poeseos Etruscæ, Gallicæ & Latinæ, & Exempla quædam poetica, e quatuor Linguis selecta. Tomo III primo loco T. Livius magno studio in perisomata reductus Gallice & Italice exhibetur, quem scriptorem Per-illustris Autor in præfatiuncula tanti habitum asserit a Montecuculo, Principe Ludovico Badenfi, ipsoque summo heroe Eugenio Principe Sabaud. ut nulla dies præterierit, quin aliquid in eo legerint & feliciter aliquando inde profecerint. Hinc Guevaræ horologium Principum enucleatum iisdem linguis, nec non Observationes curiosæ & eruditæ seu cogitationes selecta modernorum, Præfatus item Ju-

ris Publici (cui & Aurea Bulla Latine concepta annectitur) & Artis Heraldicæ delineatio atque Prægustus Juris Naturæ & Gentium, Gallicè quidem omnia, subjiciuntur. Denique Tomus IV Leges Civiles in ordine naturali, seu Prægustum Juris Civilis, ut & Feudalis, Latine consignatum, & Lexicon Juridicum verbale & morale Latino-Germanicum, cum Indice copioso complectitur. Accessere denique tabulæ IV Sciographiæ historiæ recentioris paralleliticæ, quæ res in orbe a Maximiliano I ad nostra tempora gestas apte atque eleganter representant. His expositis satis cuique constare putamus, quid in vasto hoc opere, quod & perexiguo typo impressum est, contineatur; illud unum addimus, librum sub finem *Bibliothecæ illustriæ* titulo insigniri, quod vel ideo monendum duximus, ut si posthac forte hoc sub titulo liber proftet, eundem cum hoc nostro esse, Lector intelligat.

*WOLFERDI SENGUERDII, PHILOSOPH. PROF.
Ordin. in Academia Lugdunensi & Bibliothecæ publicæ Præfecti, Annotationes circumstantiarum singularium circa
coherentiam hemisphæriorum concavorum & cylindrorum solidorum.*

1. **C**ohærentiæ hemisphæriorum concavorum firmitudo æqualis est, siue ante evacuationem aere omnino repleta fuerint, siue eadem occupaverit aqua, vel solidum corpus hemisphæriorum cavitati, quam exquisitè fieri poterit, respondens. Cupres sane concava spheroidæa corpora, quorum diametri majores sunt 4 digitorum & 4 linearum, semidiametri vero minores unius digiti & 10 linearum, post subductam aërem clauso epistomio æquale pondus ad directam separationem mutuam requirunt, siue nihil præter aërem, qui exhauritur, interceperint, siue ligneo corpore spheroidæo, ipsorum cavitati quam exquisitè fieri potest respondente, maxima parte repleta fuerint, paucò tantum aere inter ligneum corpus & hemisphæroidæa residuo, quod aeris itidem evacuetur.

2. Pondus ad hemisphæriorum separationem requisitum non variat pro hemisphæriorum capacitate, aut quantitate materiæ, quam interciperè valent, sed æquale requiritur ad illa dissocianda,

da; sive sphaerica fuerint figurae; sive ellipticae, vel sphaeroides; sive duo ellipticae figurae invicem adaptentur immediate, sive ipsis interponatur orbis cupreus, marginibus utriusque respondens, iisque eodem adaptetur methodo, qua concava corpora invicem committuntur, qui orbis foraminulum habet, per quod, dum aer ex altero hemisphaerio exantlatur, effluere valeat is, qui altero continetur; sive etiam clauo foramine ex singulis hemisphaeriis scorsim aer evacuetur; ut & si orbis alterutri hemisphaeriorum adaptetur, adeoque sive decuplo plus vel minus interceperint aeris, qui exhauritur; si modo ea parte, qua invicem agglutinantur & separanda veniunt, diametro fuerint aequalia. Posita autem diametrorum inaequalitate, haec utcumque proportionaliter plus minusve ponderis adhibendum est, quo ab invicem divellantur. Hemisphaeria divortium patiuntur, quorum diameter est 4 dig. & 4 lin. appensis libris 275, quorum vero diameter 8 digit. 6 linear. appensis libris 850. Variat tamen utcumque eorundem hemisphaeriorum coherentiae firmitudo pro ratione temporis, quo experimentum instituitur. Caelo calidiore facilius dirimuntur, quam frigido: ut & pro tenacitate pinguedinis marginibus utriusque interjecti, & majori minorive exactitudine, qua pinguedo adimplet spatium utrisque interjectum.

3. Aequalia requiruntur pondera ad eorum separationem perficiendam, sive experimentum instituaturn secundum horizontalem lineam, sive secundum perpendicularem.

4. Variat firmitudo coherentiae pro latitudine marginum, quibus invicem applicantur. Hemisphaeria diametrorum aequalium, quorum margines latitudinis sunt unius lineae, dum appensis 275 libris divortium recipiunt, idem non admittunt, si margines fuerint 7 lineas lati; nisi appensis 357 libris. Evidentius hoc liquet, si quando post evacuata hemisphaeria, quorum marginum latitudo variat, aer sensim in illa readmittatur. Hac ratione dum hemisphaeria, quorum margo latus est 7 lineas, post evacuatum, dehinc aperto epistomio sensim readmissum aerem, non nisi post appensas 120 libras dissociantur, cum aequalis diametri hemisphaeria, quorum margo unica linea utcumque major est, ne quidem quinque libras absque divortio sustinere possint.

5. Ut divortium patiantur, plus minusve ponderis appendendum, pro ratione temporis & moræ, intra quod idem molimur. Quæ per unicum minutum abæque mutuo secessu 250 libras sufferre valent, appenso pondere 200 librarum, interjecto aliquot minutorum intervallo dissociantur. Immo 150 libras sufficiunt ad eadem separanda spatio octo, ad summum 10 horarum.

6. Diversa utcunque etiam pro ratione coeli, nec non glutinositatis ac soliditatis adipis marginibus interjecti, cujusque subsidio externi aeris introitus avertitur.

7. Mediorum, quibus evacuata hemisphæria circumvallantur, raritas & densitas magni etiam hoc in negotio momenti, plurimumque coherentiæ firmitudinem adauget atque imminuit. Sphæroidea enim, quæ appenso 250 librarum pondere illico dissociari supra n. 2 notatum est, quando aere cinguntur libero, si fuerint commissa vasculo cylindri-formi cupreo, cujus altitudo unius est pedis, diameter vero septem digitorum, eorumque alterum firmiter connexum fundo, beneficio annuli ac styli per anulum transmissi atque cochlea firmati, ne appensis ponderibus a fundo separaretur, alteri vero adaptata catena cuprea, quæ medium transit operculum, ut & tabulum operculo adaptatum, sex pedes longum, cujus diameter vix sex linearum est, & qui ne quidem sex aquæ uncias continere valet; dehinc aqua repletis ad summum vase ejusque tubo; alteri catenæ extremo appensis mille & quingentis libris, sui non admisere divortium, catena rupturam patiente.

8. Imprimis vero intenditur ac imminuitur difficultas separationis pro varia determinatione, juxta quam dissociatio eorundem tentatur. Hemisphæria enim, quorum margo est 7 linearum, ad quorum separationem directam 357 requiruntur libras, transversim sive oblique vix octo vel decem librarum pondus uno alterove momento abæque divortio sufferre valent.

Quod solida corpora, concavitate destituta, nihil aeris interceptientia, adeoque tota superficie, qua invicem committuntur, contigua spectat, i. ut eorum divulsio perficeretur, appendendæ fuere

Mar-

	dig.	lin.	librae
Marmoris albis diametri	2	7	1150
albis	2	1	900
nigris	2	2	900
albis		10	200
aeneis	1	11	800
oburneis	2	7	200

Perinde autem est siue directa haec tentetur dissociatio perpendiculariter, siue horizontaliter, quemadmodum observatum supra fuit circa hemisphaeria concava.

2. Idem cylindri oblique, vel transversim, multo leviori dissociantur negotio. Marmoris enim albicantes, quibus ut directe separentur, appendendae fuere 1150 librae, transversim pondere 200 librarum passim sunt divortium.

3. Firmitudo cohaerentiae ipsorum diversa est pro statu siue qualitatibus coeli, maxime caloris, aut frigoris, uti supra notatum circa cohaerentiam hemisphaeriorum.

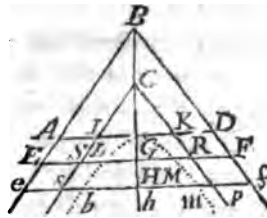
4. Variat pro glutinositate majori vel minori interjectae pinguedinis.

5. Diversa etiam est, prout magis minusve exquisitae aer fuerit exclusus, vel plus minusve ejus interceptum.

**GUIDONIS GRANDI SOLUTIO DUORUM
problematum Mechanicorum Mathematicis Italiae
a nonnemine propositorum.**

Solutio primi Problematis.

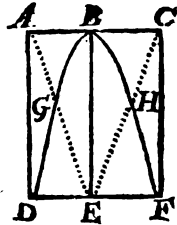
Convenient dati muri EA , FD in angulum B , traves autem inter hos transversim ductae, aequalis crassitudinis, & invicem parallelae in eodem horizontali plano sint AD , EF , ef , &c. Oportet in his curvam describere, super qua si paries ad datam aliquam altitudinem uniformiter erigatur, parem in subjectis trabibus ubique resistantiam invenias :

Trabem angulo proximam seu brevissimam omnium bifariam secō in G , & juncta BG , quæ producta reliquas trabes bifecabit in H, h ; iterum bifariam secō BG in C , & ex C duco CIS, CKR æquidistantes muris EA, FD ; tum per G inter asymptotos CS, CR duco hyperbolam Apollonianam GLI . Hanc dico Problemati satisfacere. Nam trabis AD resistentia in medio G ad resistentiam trabis EF in medio H esset :: $EF, AD :: EH, AG :: \overline{EH^2} : EH \times AG$; resistentia vero in H ad resistentiam ejusdem trabis EF in L est :: $ELF, \overline{EH^2}$; ergo ex æquo perturbate resistentia in G ad eam quæ in L :: $ELF, EH \times AG$ aut (propter $EF, EH :: AG, AL$ vel ES , id est in ratione dupla, adeoque $FES = EH \times AG$) :: ELF, FES ; quæ quidem ratio est æqualitatis, nam $SLR = \overline{IG^2} = ES \times RF$, additisque illic ESF , hic SER æqualibus, resultat $ELF = FES$; quare & resistentia trabis AD in $G =$ resistentiæ trabis EF in L ; unde idem pondus utrobique pari momento sustinebitur; & sic ad eandem altitudinem paries super curva GLI erectus, æqualem ubique resistentiam in subjectis tignis obtinebit. Quod &c.

Solutio secundi Problematis per eundem.

Data sit ratio $1. a$, datumque rectangulum $ACFD$; oportet in ipso duas figuras, veluti DBF, AEC inscribere, quæ datam rationem habeant, sed ita ut prismata super iis ad parem altitudinem constituta (quæ pariter in data erunt mollis & ponderis ratione si homogeneæ materiæ fuerint) æqualis invicem sint resistentiæ:

Assumatur $m = \sqrt{[(1-3a)^2 : 4(1-a)^2 + a : (1-a) \pm (1-3a) : 2(1-a)]}$ & ad axem BE , quo bifariam secantur opposita latera AC, DF dati parallelogrammi, vertice B , ordinata DF describatur parabole DBF , cujus abscissarum x , & ordinarum y ratio exprimitur æquatione $y^m = x$. Item fiat $n = m^2 : (1+3m)$ & vertice E , ordinata AC fiat ad axem EB parabole, cujus æquatio $y^n = x$. Disco hos Problemati satisfacere. Nam prima parabola erit dati rectanguli $m : (m+1)$ secunda erit ejusdem $n : (n+1)$ seu, substituto loco n ejus valore, $m^2 : (m^2+3m+1)$ itaque prior area ad posteriorem

rem erit: $m^2 + 3m + 1$. $m^2 + m$: 1 . a , ergo $a = (m^2 + m)$
 $1(m^2 + 3m + 1)$ & ideo $m^2 - a m^2 + m - 3am - a = 0$,
 seu dividendo per $1 - a$, fiet $m^2 + (1 - 3a)m : (1 - a) -$
 $a : (1 - a) = 0$; cujus æquationis radix $m = \sqrt{[(1 - 3a) : 4$
 $(1 - a)^2 + a : (1 - a) + (1 - 3a) : 2(1 - a)]}$ prout supra pone-
 batur; ergo areæ ipsæ revera datam rationem habebunt. Quod
 vero prismata super iisdem facta, & respective fulta in basi DF ,
 aut apice E æqualis futura sint resistantiæ, patet, quia areæ, ut dixi-
 mus, sunt in ratione 1 . a , sive $m^2 + 3m + 1$. $m^2 + m$; at etiam
 distantia centri gravitatis parabolæ AEC a vertice suo E est $(1 + n)$
 $: (1 + 2n)$ altitudinis, seu (substituto ipsius n valore) $(m^2 + 3m + 1)$
 $: (2m^2 + 3m + 1)$ distantia vero centri gravitatis parabolæ DBF
 a basi $DF = m : (1 + 2m)$ ejusdem, seu (multiplicando per $1 + m$)
 $(m^2 + m) : (2m^2 + 3m + 1)$ ergo distantia centri gravitatis secun-
 dæ a vertice est ad distantiam centri primæ parabolæ a basi in e-
 dem ratione $m^2 + 3m + 1$ ad $m^2 + m$, in qua reciproce est area
 prioris ad aream posterioris; & ideo quæ ex his componitur ratio
 resistantiarum erit æqualitatis. Quod &c.

Vermehrte Marckscheide-Kunst/

h. e.,

GEOMETRIA SUBTERRANEA AUCTIONIOR;
*Auiore NICOLAO VOIGTELN, Decimarum e Mans-
 feld. Isleb. & Hedistettensibus metalifodinis Re-
 ceptore.*

Islebiæ, sumptibus Autoris, 1713, fol.

Alph. 2 plig. 13 Tab. æn 10.

Cum anno 1686 primum compareret hoc opus, non sine ap-
 plausu eorum excipiebatur, quos Geometriæ subterraneæ co-
 gnitio iuvat: erat enim in hoc genere fere unicum, Tractatu *Era-
 smi Reinholdi* de eadem arte olim conscripto & Francofurti ad Moc-
 num 1615 in 4 recuso paucis noto, certe ipsi Autori non viso. Quo-
 niam vero interea temporis multa observavit, quibus hæc ars ulterius
 perfici potest; in altera editione, quæ subtriplo auctionior prodiit,
 eadem cum publico communicare dignatus est. Editio prior par-
 titibus

tibus 21 constabat, sed posterior habet partes 25. Prima de Logistica decimali, quam Autor primus in Geometriam subterraneam introduxit, & secunda, quæ ex Geometria elementari problemata nonnulla repetit, nihil mutationis subiit: verum tertiæ, fabricam & usum instrumentorum Geometris subterraneis necessariorum tradenti, variæ hinc inde inferuntur annotationes practicæ non contemnendæ. In parte quarta de magnete præter istiusmodi annotationes aliquot articuli novi comparent scitu apprime necessarii, quibus accuratus acus magneticæ usus curæ cordique existit. Tabulas sinuum in usum Geometrarum subterraneorum ad eorum mensuram jam olim in parte quinta reductas ad singula minuta quina extendit, cum ante nonnisi ad quindena easdem construxisset, quia in quibusdam casibus priores non satis accuratasprehendit. Priores tamen una exhibere ipsi placuit. In parte sexta, septima & nona nihil immutavit: octava aliquot articulis aucta, novas methodos exponentibus, juxta quas in superficie montis assignatur locus alteri cuicumque sub terra in fodinis dato perpendiculariter imminens. Similiter undecimæ ac duodecimæ accessere casus in priore editione prætermisii. Quæ in hac erat pars vigesima prima, in posteriore locum decimum quintum occupat, quia instrumenti, quod in ea describitur, usus est in ferri fodinis, in quibus Geometriam exercere docet parte decima quarta. Prorsus novæ sunt partes decima septima & decima octava; nec non vigesima quarta & quinta. Prima illarum agitur de aquæductibus per canales præsertim ligneos; secunda de variis libellarum generibus ad aquas fluentes libellandas utilium; tertia scalam sinuum in usum Geometriæ subterraneæ construere docet, quarta eandem cum mensura Geometrarum subterraneorum ordinaria combinat, ut scilicet in scala inveniri possint, quæ alias in tabulis evolvuntur: quod sane perquam commodum in praxi accidit.

THE SCENE OF DELUSIONS OPEND IN AN
Historical Account of Prophetik Impostures, &c.

i. e.

SCENA ILLUSIONUM, IN DESCRIPTIONE
Historica Pseudo-Propheticarum Imposturarum, inter Judeos,

*os, Christianos & Ethnicos, obviarum, detesta; ubi simul
novorum Pseudo-Prophetarum opiniones examinantur
& confutantur; Autore CAROLO
OWENO, V. D. M.*

Londini, apud Jo. Laurentium & Henr. Eyres, 1712, 12 maj.
Plag. dimid. 12.

Quantos motus aliquot abhinc annis Pseudo-Prophetæ novi
Cemmenii in Anglia excitant, qui nondum omnino sedati
sunt, non modo ex relationibus publicis, sed & e diversis de materia
hac editis constat libris. Non fuit autem hactenus eadem Anglorum
de vatibus hisce sententia, aliis visiones istas tantum non prophetiis
θεοπνευστος æquiparantibus, & ut ultimam tubam, judicia Dei
mundo annunciantem, commendantibus: aliis contra omnem
divinitatis auctoritatem ipsis abrogantibus, & a corrupta phantasia
eas provenire, merasque subesse fallacias, asseverantibus. Inter
omnes qui a vatum istorum steterunt partibus, nemo visiones majori
ope defendere annisus est, quam *Johannes Lacyus*, Eques, qui va-
riis eo nomine editis libellis, ut *Clamore ex deserto*, Lond. 1707,
Triplici item admonitione Spiritus Sancti, eodem anno edita, celebre
tam inter Anglos, quam exteros adeptus est nomen. Huic La-
cyo, Cemmeniorum primicerio, & præcipue tertiæ ejus Admoniti-
onum parti, *Owenus* noster Scenam hanc opposuit, ut in præfatio-
ne & opusculo ipso passim indicat. Motus scilicet erat vatum au-
dacia, quæ eo processerat, ut non tantum se parem Apostolis ha-
bere potestatem, sed & mortuos resuscitare posse jactarent, quod
in *D. Emese* defuncto se præstituros sponponderant. Angli tunc
omnes tempus, quo miraculum erat patrandum, suspensio animo
expectabant, sed cum die præstituta *Lacyus*, de resurrectione *Emesii*
desperans, fidem suam nondum ad eum pervenisse gradum, qui ad
tam arduum opus requiratur, ultro profiteretur, non sine magna
ignominia Londino fuere expulsi, cum jam antea a se dissidere in-
vicem & in sectas abire cœpissent. Nondum vero totum gregem
extinctum esse, sed potius tanquam serpentem in herba latere, se-
renioremque expectare auram, affirmat *Owenus*, speciatim in Sco-
tia, ubi *Burignonismus* magis indies vel ideo ingravescat, quod
M. Scoti

Pag. I.

Scoti natura ad enthuſiaſmum ſint proclives. Londini quoque haud exiguas ſupereſſe reliquias, multosque *J. Maximil. Dant* vaticiniis, in Anglicam traductis linguam, nuper inflatos, criſtas erigere. Quapropter libellum hunc a ſe ſcriptum ait Noſter, e quo præcipua ſaltem excerpemus, oſtenſuri, qua ratione Autor *Lacy* reſpondeat, ſimulque totum Cemmeniorum Systema refellere ſatagat. *Primo* itaque Capite bene obſervandum eſſe monet, placuiſſe Deo ſub diſpenſationibus prophetiſis, cum in V. tum in N. T. ordinarium conſtituere & ſervare Miniſterium: veros autem & a Deo miſſos Prophetas non modo ſacram legiſſe Scripturam, ſed & populum ad illam, tanquam ad infallibilem fidei & vitæ normam ablegaſſe, quod vel ſolus teſtetur Malachias, qui Cap. II, 7 monet, Sacerdotum ora doctrinam cuſtodire debere. Sacerdotes proinde & Levitas fuiſſe ordinarios Doctores, quibus quandoque acceſſerint extraordinarii, Prophetæ videlicet, qui tamen nunquam doctrinæ Sacerdotum contradixerint. Donum prophetandi quadringentis & ultra annis, ante adventum Chriſti, ceſſaſſe. Ordinem, quo ab Adamo ad Moſen & porro, doctrina divina propagata ſit, hoc loco exponit. Principio N. T. quidem extraordinariam Spiritus S. factam fuiſſe effuſionem, qua illuminati Apoſtoli officio functi fuerint ſuo, ipſos Apoſtolos tamen ordinariſſe viros, qui in lectione Scripturæ S. perſeverare, auditoresque non ad donum prophetandi, ſed ad S. Literas ducere debuerint. Sicque donum hoc miraculoſum iterum poſt ſecundum ſeculum defeciſſe, unde factum, ut jam tum Montaniſtæ Patribus inviſi fuerint, cum neglecta Scriptura S. ſuas tantum jaſtarent viſiones. Incumbere omnino vatibus novis probare, Apoſtolos inſtituiſſe ordinem, ex quo ſemper Prophetæ prodituri ſint (quod equidem facile fuiſſet, ſi Chriſto ita viſum eſſet) tum enim in Eccleſia non Presbyteros, ſed ſemper Apoſtolos debuiſſe ordinari credit Owenus; accedere, quod Deus voluntatem ſuam in Evangelio pleniffime nobis revelaverit, nec uſquam promiſerit, ſe ante finem mundi novos miſſurum eſſe Prophetas. Quæ de expectanda adhuc uberiori Spiritus S. effuſione a Cemmeniis proferuntur, diluit Autor ex aliis Scripturæ locis, monſtrans locum Eſa. LIV, 13. Omnes ſcilicet a Deo doctum iri, e verbis Chriſti Joh. VI, 45 optime explicari.

Non

Non negat quidem Autor, tranquilliozem Ecclesie statum, sed p. 15.
 illum directioni & gubernationi Ministerii ordinarii subditum fo-
 re, affirmat. *Secundo Cap.* gloriosum a Vatibus hifce promissum 18.
 describitur regnum, quod Lacyi potissimum verbis, e prima tertia-
 que Admonitionum parte desumptis, explicatur, quodque modo
 Paradisi, modo terræ novæ nomine designatur, ex quo omnis im-
 perfectio & peccatum exulare debeat. Quod quam infirmo ni-
 tatur talo, ex scopo creationis & reparationis demonstrat Owenus.
Tertio urget, teneri vates novos, missionem suam non miraculo- 24.
 rum jactantia, sed veritate probare, ubi prolixè de verorum falso-
 rumque miraculorum differentia agit, & miracula merito suspecta
 esse ostendit, cum ab Apostolo 2 Theif. II, 2 - 11 inter signa Anti-
 christi referantur. Unde J. Hallus professus erat, se non aliam ob
 causam Rom. Ecclesiam pro vera non agnoscere, quam quod vana
 miraculorum superbiat gloria, Decad. I Epist. VI. Donum quoque
 linguarum non semper *θεοπνευσίας* esse signum docet, cum & ob-
 sessi incognitas loqui soleant linguas. Hinc duodecim, quæ pro
 defensione Cæmmeriorum adducuntur, respondet instantiis, & sic
Cap. IV ipsam illusionum aperit scenam, quæ Diabolum repræsen- 29.
 tat, fucum hominibus facientem, dum futura ipsis annunciat, quod
 multis probatur exemplis, ut Theudæ, Simonis Magi, Elymæ, ali-
 orumque. Judæorum quoque de Exorcistis suis opinionem, ex
 Talmude refert. Progreditur sequenti *Cap. V* detegitque arcana 45.
 politica diaboli, qui Evangelii lucem non modo persecutionibus,
 sed & falsis vaticiniis extinguere, vel saltem cursum ejus impedi-
 re conetur, prædicente Salvatore Matth. XXIV, 24. Notas esse
 Simonis magicas operationes. Et quæ spissis alibi historiarum
 voluminibus de vatium talium leguntur studiis fallaciisque, Noster
 hic sedecim sectionibus per compendium proponit, sed ita, ut ni-
 hil quod notatu sit dignum, prætermisisse videatur. Ad hanc 47.
 classẽ referuntur *Cerintus, Montanus, Mabometus, Hildegardis,*
Ignacius Loyola, Job. de Rupecissa, Münzerus, Hutius, Kinkius, Hof-
mannus, Joh. Matthias, J. Buckoldius, Elisab, Barion, vulgo sancta
 puella de Keut appellata, aliique ejusdem furfuris. Addit quæ-
 dam de dæmonio *Socratis*. Tum verò & recentiora exempla
 producit capite *sexto* atque *septimo*. Ubi primum locum obti-
 nent,

nent, quæ de *Dôct. Joanne Devo* (Dec) celebri illo Chymico, & *Eduardo Kelleo*, in Anglia Jacobi I & Elisabethæ temporibus facta narrantur. Hic Owenus pluribus probat testimoniis, familiaria illa *Devi* & *Kellei* cum Spiritu colloquia imposturam prodere, etsi interdum res futuras, nec illaudabiles, prædixerint. Acta vero *Devi* cum *Lacyi* actis adeo convenire affirmat, ut spiritus illius in hoc revixisse videatur. Non sine horrore porro legi possunt, quæ de diaboli illusionibus, & apparitione in Suecia facta refert. *Burignonia* adeo jactatam inspirationem, ut & *Pordagii*, & quorundam Philadelphicæ Societatis membrorum vaticinia, ad Lydium Scripturæ S. lapidem applicata, evanescere, perinde ut *Magdalena Crucia* Abbat. Cordubensis veneficia, quæ ex decreto Inquisitorum tandem rogo fuerit imposita. Quæstionem hac occasione Noster solvit, annon neo-prophetarum autoritas inde possit probari, quod vitia hominum culpent, morumque sanctitatem commendent? Respondet vero, minime hoc sufficere, cum Diabolus in angelum lucis se transformare possit, & hæud insolens sit, ipsum quandoque bona edisserere, si spes sit, regnum futurum amplificari hoc modo posse, & fieri quoque nonnunquam, ut altiori vi coactus veritatem profiteatur, quod tum factum videatur, cum Christum proclamaret Filium Dei. Idem probari quoque posse exemplo falsorum doctorum & ministrorum, qui in Israele sæpe vera docuerint, quamvis pessime viventes. Subjungit Autor sub finem comparationem veterum novellorumque Prophetarum, cum exacta falsarum notarum expositione, & octo tandem illis opponit rationes, quibus, quam confusa sibi que contradicentia sint ipsorum vaticinia, explicat, ipsisque *Lacyi* verbis ostendit, cum ipsas prædictiones a Scriptura, tum ecclæsiales a verorum Prophetarum inspiratione longissime distare.

**URBANI REGII FORMULÆ CAUTE ET CIRCUM-
 specte scandalum loquendi de præcipuis Christianæ doctrinæ locis, pro junioribus verbi Ministris : cum notis, Vita Autoris, doctorum de eo judiciis, & Appendice Apologetica**
MARTINI SILVESTRI GRABII.

Editio secunda.

Guel-

Guelpherbyti, apud Gottfried. Freytag, 1714. 8.
Plag. 19.

Martino Silvestro Grabio, Weiffenseensi Thuringo, Theologiae Doctore, ejusque Professore Regiomontano, & Bibliothecario Electorali, deinde autem Pomeraniae Electoralis & Camminensis Principatus Superintendenti generali, Stargardiae denato A. 1686, Theologo, Philologo ac Philosopho praestantissimo, non tantum debemus *Tabulas* monarchiarum regnorumque parallelas, & *Disputationes* de dicto Christi Joh. XVII, 3 contra Socinianos, de Unione duarum in Christo naturarum, de Perspicuitate Scripturae, ejusdemque laicis concedenda lectione, de dicto Gal. IV, 4, de Quaestionibus aliquot gravibus &c. sed etiam *Annotationes* in Urbani Regii Formulas caute loquendi. Quoniam vero illae inde jam a multo tempore non amplius parabiles erant, fuit non nemo, sine dubio Grabiani nominis & meritorum cultor, qui novam curaret editionem, eamque & nitidiorem & emendatiorem. In Urbani Regii laudes non est, quod excurramus: plus satis quoque notus est utilissimus ejus libellus *de Formulis caute loquendi*; hoc autem indicandum utique videtur, agi in eo de poenitentia, fide, operibus, meritis, missa, lege, libero arbitrio, praedestinatione, libertate christiana, magistratu, omnibus a Deo doctis, satisfactione, virginitate, confessione, traditionibus humanis, jejunio, oratione, sanctorum invocatione & memoria pie defunctorum, imaginibus, festis, carimoniis & sepultura; atque his in capitibus monstrare Autorem, quomodo ab incautis & periculosis locutionibus cavere sibi debeat concionator, caute, vero, circumspecte ac prudenter loqui. Ac proinde bene faciunt Pastores & Studiosi Theologiae, qui libellum hunc sibi familiarem reddunt, & nocturna versant manu versantque diurna. Editio autem praefens tanto magis aliis est praeferenda, quanto illustrior facta est *Grabianis Annotationibus*, quantoque plus operae ab autore illo impensura ei fuit, ut integra nec ullo modo mutila prodiret, sicut inprimis patet cap. XVI §. XI. Libro ipsi praemittit Grabius *Regii vitam* ex praestantissimis autoribus collectam, eique subjungit virorum doctorum de Regio ac praefente ejus libello *Testimonia & judicia*, nec modo Vitae sed & scripto Regii eruditas

subjicit *Annotationes, & Appendicem annectit apologeticam*, in qua vindicat Regii & meliorum libelli editionum autoritatem, nec non ejus sententiam de humanarum statu animarum post mortem: qua occasione disserit de autoritate librorum Symbolicorum, & animarum separatarum loco & conditione, quæ, ut breviter stric- timque dicamus, huc abeunt, animas pie defunctorum veteri sub- fœdere usque ad Christum descendisse in Schol seu ad inferos, quotquot autem mortui sunt in Christo crucifixo & exaltato, eor- um animas migrare ad sedes cœlestes, & esse cum Domino. Id- que Patrum ecclesiæ, & præstantiorum inter Protestantes Theolo- gorum testimoniis probare nititur. Plura apud ipsummet hac de re videri & legi possunt.

*CHRISTOPHORI CELLARII ORATIONES
Academicae, collectæ opera JO. GEORGII WALCHII,
qui & Præfatione de fatis Oratorie inter Græcos, Ro-
manos & Germanos copiose edisseruit.*

Lipsiæ, sumpt. Jo. Lud. Gleditschii & M. G. Weidmanni, 1714, 8.

Alph. I pag. 3.

His sermonibus panegyricis præfatus Cl. Editor præfationem, quo- uberius de artis oratorie fatis inter Græcos & Romanos item Germanos disputavit. Veteres Græcos dicendi facultatem magna antiquitate habuisse, ex fabellis colligi potest, quibus illius nata- les ad Deos retulerunt. Inter antiquissimos rhetores ponitur *Or- pheus*, quem vindicat Editor copiose; & *Homerus*, qui magna oris virtute præfiterit, prout id fatis & multum ex orationibus possit judicari, quas ex persona magnorum ducum recitaverit. Post hos multi in Græcia floruerunt, qui partim rhetoricam docuerunt, par- tim declamando affectarunt nomen; quo pertinent *Tisias*, *Tra- simechus*, *Theodorus*, *Pherecydes*, *Corax*, *Empedocles*, *Antiphon*, *Me- nestheus*, *Pericles*, *Alcibiades*, *Crisias*, *Theramenes*, *Ephialtes*, *Leon- tinus Gorgias*, *Thrasymachus Chalcedonius* & multi alii. Horum vitas, eloquentiam & alia, quæ subierunt, fata diligentius persequi- tur Autor; imprimis explanat nomina, quibus hi eloquentiæ ma- gistri *Philosophi*, *Sophista* & *Rhetores* appellati fuerunt. Sedes hu- jus eloquentiæ sunt Athenæ; & quum ibi duo præcipue loca es- sent *Academia* & *Lyceum*, sæpius in *Lyceo* hanc dicendi artem tra- di-

ditam fuisse Noster existimat. Athenis quoque erat divisio rhetorum & quidam erant *ἑρμῆτες*, alii *δυναστεῖες*; & quædam provinciæ his, aliz illis discipulos tradebant. Honorarium eorum commune fuit Athenis decem millia drachmarum. Romani eloquentiæ primas detulerunt, licet haud vixerint ante bella Punica, qui ponendi sunt in numero oratorum. Primum Cicero nominat *M. Cornetium Cethegum*, quem alii postea secuti sunt, *Sergius Sulpicius Galba*, *C. Laelius*, uterque *Gracchus*, *C. Carbo*, *Q. Cæcilius*, *M. Drusus*, *L. Crassus*, *M. Antonius*, *Cicero*, *Sallustius*, *Pompejus M. Sulpicius*, *C. Cassius*, *Trebonius*, & multi alii. His Poetæ quoque adjunguntur, quod poësis & ars eloquentiæ maximo vinculo sint conjunctæ, ut sine utriusque detrimento haud divelli queant. Ipsi veteres Romani libera Republica declamabant & de rebus publicis, quum civem Romanum accusarent, defenderent, populo fugienda proponerent, quod plerumque ex rostris fiebat; & de privatis, quum e. g. senatui, patronis gratias agerent, mortuos laudarent. Cn. Pompejus certum dicendi spatium patronis causarum præscripsit; & reis ad dicendum tres horæ, accusatoribus duæ sunt constitutæ. Alii eloquentiam docuerunt ære publico, alii privata quasi opera; illi in Capitolio, hi passim in urbe; illi certo numero, hi incerto. Plura ipse Autor collegit larga manu. Ex antiquiore Germanorum gente *Bardi*, *Vates* & *Druides* inter rhetores referuntur; & Seculo III Cliviz schola publica eloquentiæ fuit constituta. Seculo VIII *Carolus M.* & *Eginhardus* commemorantur, eorumque in eloquentiam merita prædicantur. Secul. XI & XII hoc litterarum genus magnopere evectum fuit; quæ omnia Autor copiose declarat. Ea quæ de Oratoria Germanorum Secul. XV, XVI, XVII dicenda sunt, reservantur alii tempori, quum præfationes & dedicationes Celsarii uno fasciculo junctas sit publicaturus. Quod ad Oratiões ipsas pertinet, I earum augusto Conditori Academiz Fridericiæ post inaugurationem gratias agit, & habita est 1694. II dicta 1701 Friderico, Regi Borussia gl. m. ipso regalis auspicii & sacre unctiōnis die gratulatur; III, IV - XI dictæ sunt eidem Regi Friderico de natali illius XL, XLI, XLII, XLIII, XLIV, XLV, XLVI, XLVII, XLVIII, ab an. 1696 ad 1704. Oratio XII augustis manibus gloriosissimæ

ſſimæ Principiæ Sophiæ Charlottæ, Reginæ Boruſſorum, 1705 dicta eſt, & XIII memoriæ Pauli Lib. Baron. a Fuchs, 1704, XIV de melioribus literis reſtituendis, ſub initium Collegii elegantioris literaturæ, habita 1697. XV Friderico de natali ejus XXXIX ann. 1695 gratulatur, quæ ideo extremum locum occupat, quia ſerius ad Collectorem tranſmiſſa fuit. His adjuncta eſt Oratio funebris Chriſtophoro Cellario 1707 publice dicta ab Andrea Julio Dornmeier. De cetero Cl. Editor in præſamine librum *de literariis Romanorum provinciiſ* promittit.

NOVA LITERARIA.

IN Belgio Franciſcus Halma, Ordinum Friſiæ Typographus, prelo ſubjecit *Antiquas Inſcriptiones*, quum Græcas tum Latinas, olim a *Marquardo Gudio* collectas, nuperque a *Jobanne Kool*, Senatore Amersfordienſi, auſpiciis *Jo. Georgii Grævii* digeſtas, in quibus nunc emendate edendis operam inprimis ponet *Franciſcus Heſſelius*, ad D. Mariæ Ultrajecti Canonicus.

Lipiſiæ menſe ſuperiori d. 22 magno multorum luctu deceſſit Eccleſiæ noſtræ decus ſingulare, *Jobannes Gintberus*, S. Theol. ad S. Thomæ Archi-Diaconus & Collegiatus B. Virginis. Is natus Greiffenbergæ in Sileſia 1660 d 17 April. & e ſchola poſt aliquot annos in Academiam noſtram delatus, cum a B. Scherzero in domum & convictum receptus eſſet, paulatim candorem atque eruditionem Theologicam omnibus commendavit, vocatusque ſubinde ad munus Eccleſiaſticum, non modo e ſuggeſtu aſſidue ſermones habuit ad populum, etiam cum vitæ finem inſtare perſentiferet, verum & ſtudioſis veram Theologiam continue inculcavit, multumque Pontificiis in rectam viam deducendis inſudavit, & inprimis cum nonnullis Sileſiis, eam religionem tuentibus, publicis ſcriptis modeſte diſputavit. Quorum fama & e Cardinalium ordine Romæ quendam movit, ut aliquot literis cum noſtro de religione agere haud gravatus fuerit, quod literarum commercium huc uſque fere continuatum eſt.

ERRATA M. JAN.

Pag. 17 lin. 2 lege *poſtibus*; pag. 20 lin. 5 lege *aleatorum* & lin. 11 lege *Artis combinatoria*.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsia

Calendis Martii Anno M·DCC·XIV.

Des heiligen Römischen Reichs Deutscher
Nation Reichs-Tagß Theatrum.

i. e.

*JOHANNIS JOACHIMI MULLERI THEATRUM
comitiale seu Imperii Romano-Germanici, quale sub Impera-
tore Friderico V ab A. 1440 usque ad 1493 fuit,
ex actis publicis, probatisque histori-
cis detectum.*

Jenz, apud Joh. Felicem Bielkium, 1713; fol.

Alph. 20 pl. 19.

Spem præsentandi hujus Theatri jam tum A. 1709 M. Augu-
sto pag. 338 fecimus, cum nobilissimi Autoris tractatum ele-
gantem de statu Comitiorum Imperii ab Anno 1501 ad 1508
exhiberemus. Illam nunc vanam esse non sinit perindustri-
us Autor, quippe qui per viçes historiam comitalem usque ad Ru-
dolphi II tempora ducturus, initium a Friderici fecit imperio,
quem tertium alii, alii quartum, ipse quintum numerat, quoniam
ex Imperatorum serie Fridericum Pulcrum & Fridericum Brün-
suicensem haud excludendos judicat. Diuturnum & ultra quin-
quaginta annos protractum Friderici hujus imperium facile de
operis mole movere potest suspicionem, quod ut commodius
digereret, in sex actus five præsentationes universum Noster distri-
buit. Prima periodus complectitur ea, quæ ab Anno 1440 ad 1452
fuerunt acta, altera ad 1456, tertia ad 1461, quarta ad 1471, quinta ad
1486, sexta denique ad 1493 porrigitur. Methodum sibi statuit

N

eam

eam, ut continua serie historiam ipse ~~his~~ verbis scriberet, eamque tum historicorum maxime insignium testimonis, tum quod facere imprimis voluit, actorum publicorum documentis, quæ maximam partem nunc primum eduntur, confirmaret. Hoc ipso libri quidem moles magnopere crevit, sed & id obtentum est, ut lectoribus acta publica non, ut ab aliis factum, nuda darentur, & præterea quo, pro eventuum ratione, loco sint collocanda, & unde scriptorum in illis causæ petendæ, quod ex ipsis absque historiæ subsidio haud facile patet, monstraretur. Et hæc ad cognoscendam operis œconomiam dicta possunt sufficere. Ad ipsas res quod attinet, illas varie rursus nobilissimus Autor distribuit, prout vel sacrum regimen, vel politicum, vel privata Imperatoris, vel communia Statuum inter se & cum exteris negotia spectantur. Varia sunt illa & valde copiosa, ita tamen comparata, ut eandem formam habeant omnia, neque falso de rerum tanto temporis spatio gestarum summa pronuntiaveris, intra colloquia eas tantum aut scripta plerumque substituisse. Hoc ipsum est, cur tædiosum fore lectoribus nostris sumus persuasi, si multi in recensendis ejusmodi rebus esse velimus, quæ magno conatu inceptæ, nunquam tamen sunt peractæ. Videtur aliquid poterat Germanorum Principum adversus Pontificis auctoritatem obstinatio, dummodo per compositionem istius litis commodis illorum fuisset prospectum. Etenim cum Electores concilii Basileensis adversus Eugenium Papam moliminibus restitissent, tandem hoc in ipsos etiam plus æquo sibi arrogante, & Trevirensis ac Coloniensem dignitate Electorali privante, his rebus obistendum rati, decretis Basileensibus, ni Pontifex gravaminibus nationis Germanicæ mederetur, subscribere minabantur. Verum minæ fuere, effectu destitutæ. Namque consilio ad astutas Ænæ Sylvii persuasiones mutato, speciosas Pontificis Bullas, qualemcumque ejus in Electorum petita consensum exhibentes, velut nubem pro Junone amplectebantur. Enimvero mox dolus per *Salvatorium* prodebat, quo ipso Eugenius jura sedis Romanæ jubebat esse salva, siquid forte ex Bullis modo dictis detrimenti capere possent. Tandem Nicolao V ad sedem Romanam evecto, omnia & per concilium & per Germanorum querelas turbata videbantur

P. I.
 p. 22, 25, 30,
 32, 52, 56,
 203, 259.
 277.
 344, 348,
 352.
 365, 371, 358.

tur subsidere, cum & illud denique finem discordiarum faceret, & has Pontifex per pacta cum *Cæsare Concordatorum nationis Germanica* nomine sopiret. Quod speciosa vero magis, quam solida fuerit hæc reparatio, dicere nil attinet, cum ab illo utique tempore magis indies decrescente superstitione, magis etiam de furo sibi facto questi fuerint Germani, & adhuc, ut eum abstergant, laboriose nitantur. Ex isto specimine de omnibus sub *Fridrico* actis iudicare lectores audacter poterunt, cum reliqua nec eo usque quidem perducta fuerint. Tædet enim copiosam consultationum de bello adversus Turcas vanitatem, imminutam per *Georgium Bohemum* & *Matthiam Hungaricum Cæsaris* auctoritatem, domestica ipsius cum fratribus dissidia & ejusmodi plura lente aut minus gloriose gesta referre. Faciam nostræ Reipubl. si quæras, qualis illo tempore fuerit, turbulenta invenies & formæ nondum satis elaboratæ. Nam privatis adhuc bellis, quæ *diffidationes* vulgo vocant, cuncta replebantur, erantque Germani inquietudinibus hujus adeo tenaces, ut difficulter paci publicæ constituendæ assentirent, quantumvis Imperator ad ejus commendationem identidem scripto dictoque laboraret. Quamvis enim subinde quies per aliquot annos duratura publicis Imperii sanctionibus restitueretur, nunquam tamen impatientis animi Status violare illas desistebant. Et hæc quidem conjectura haud vana causam esse suspicamus, quæ omnem consiliorum tanto tempore agitatorum fructum perdidit, quod malum remissa nimis *FridERICI* nostri indoles augebat, quæ tanto subditorum contentui exponebatur, ut Electores causæ communi non melius consuli posse, quam si imperium deponeret *Fridericus*, aliquando judicaverint. Is erat tum rerum Germanicarum status, prout eum ex libro recensito, quem jucundissimum pariter ac utilissimum merito judicamus, dedimus vel obiter delineatum.

KRATKOE ISOBRASENIE PROCESSOW, &c.

h e.

BREVIS DELINEATIO PROCESSUS, SIVE
judicii instituendi, juxta Jus Romano-Cæsareum & Saxonicum

N 2

cum

cum, ad mandatum S. Czareæ Maj. omnium Russorum Autocratoris adornata.

Petropoli, anno 1713, 12.

PRout antiquitus Germani adhuc barbari, si *Tactis de Moribus Germanorum* fides habenda, nullis scriptis legibus vivebant, donec introductis sub Carolo M. Christianorum sacris, legibusque Romanis sub Friderico Imperatore receptis, administrationem justitiæ aliisque negotia in meliorem formam redigerunt, sic etiam Rutheni, apud quos initio Nomadum more Jus manuum seu autonomia obtinebat, deinde Principum dicta placitaque, consuetudines & sententiæ electorum, qui per pagos, urbes & vicus jus reddabant, diu pro legibus habebantur, causæque controversæ levato velo nulla fere judicii forma adhibita arbitrariis per decreta sæpe violenta decidebantur, successu temporis ad exemplum eorundem Germanorum (quos præ aliis gentibus & olim in Russiam vocatos ac in summo semper pretio habitos fuisse constat.) cultioribus moribus paulatim inductis, barbaric exuta, rem judicariam legibus latis & in scripto comprehensis emendare coeperunt.

Magnus Dux Alexius Michaelowizius jam anno mundi 7156 (Christi 1646) decessorum suorum, inprimis Johannis Basilidis & Michaelis Föderowizii, Edicta, Rescripta & pragmatice sanctiones, ac si quæ in Actis & Canonibus Apostolorum ac sanctorum Patrum, quin & Græcorum Imperatorum aliisque vetustis Judiciorum libris ad politicum regimen spectantibus inveniebantur, convocatis, velut ad synodum, Patriarcha Josepho, Metropolitæ, Archiepiscopi &c. Abbatibus, & adhibitis Tribonianis quibusdam secularibus aliisque ex equestri & plebeo ordine togatis probis viris in unum volumen, quod *Sobernoie Ulozgenie* h. e. Collectio Constitutionum in scriptum corpus Juris Russici communis representat, compilari & imprimi jussit. Et hic solus liber est, qui idiomate vulgari Moscovitico impressus existat, ut ab omnibus eo melius intelligatur, neque se quis juris ignorantia excuset, cum reliqui omnes, inprimis Ecclesiastici, lingua Slavonica, quæ a vulgo vix, nec plene intelligitur & a Ruthenica vulgata, uti Saxonica a Belgica, distat, hæcenus editi sint. Hinc est, quod etiam modernus

Imperator

Imperator haud ita pridem iterato Theologis & doctioribus Patribus, ut S. Biblia in linguam Ruthenam vulgarem ex fontibus verti maturarent, serio injunxit, ne populus, fidei curaque suæ a Deo concreditus, lectione integri S. Codicis, cujus exemplaria Ostroviz & Moscoviz olim impressa fere deficiunt, (Novum enim Testamentum singulis fere annis receditur,) diutius careat.

Et illæ quidem Alexii Constitutiones sive Statuta, ex Russica lingua in Latinam versa, cum itinere in Moscoviam, quod Baro de Mayerberg A. 1661. descripsit, impressa extant. Quia tamen hæc versio cum originali Rutheno, dicto *Ulogenie*, non in omnibus convenire dicitur & plura sunt omissa, nova versio Latina, insertis illis, quæ modernus Russorum Autocrator jam per edicta & programmata immutavit & in posterum veteri juri enucleato addere decrevit, nunc adornatur, suo tempore proditura. Impressæ quoque idiomate Rutheno extant Leges Militares supra laudati Caesaris Alexii cum figuris æneis, in fol. Quia vero tantum obsoletum belli gerendi ordinem in castris, comæatu, præliis, obsidionibus, præfidiis limitaneis, populationibus, aliisque expeditionibus præscribunt, animadversione delictorum militarium ad prædicta *Statuta* remissa, nunquam hic liber fuit iterum impressus, etsi exemplaria admodum rara inter Ruthenos facta sint. Quare modernus Imperator aliam, novamque milites scribendi, docendi, lustrandi, alendi, erudiendi, coercendique rationem, omnemque in quavis occasione bellum gerendi modum, quo hæctenus feliciter usus est, ordine præscripsit, qui liber propediem ex typographia Petroburgiana prodibit una cum nova sanctione pragmatica de officio, re-ditibus, jure & privilegiis fisci.

Sub initium hujus seculi cum plures duces & magistri militum ab exteris nationibus Moscuam confluerent, ac pro dirimendis litibus inter se ortis ad *Auditorium* sive judicium bellicum vigore edicti Cesariani A. 1702 promulgati anxie provocarent, modernus Imperator pro ea, qua est erga externos, clementia eorum velificaturus petitis, Consiliario suo bellico H. de Huyssen etiam supremi Caesarum Militarium Judicis personam imposuit. Hic ita primus A. 1704 Nærvæ, citatis suoque loco pro ratione ordinis ac status in prætorio locatis Assessoribus & jurejurando

ab iis exacto, formam Judicii sive Concilii Militaris Ruthenis monstravit, quam adeo Imperatori presentem probavit, ut ei etiam Leges pro dirimendis ac rite dijudicandis causis quibuscunque militum componere benigne injunxerit, quæ & lingua Ruthenica & Germanica non semel impressa cynosura judiciorum militarium hæcenus fuerit. Quoniam vero in sessionibus illis quam sapissime observatum fuit, sagatos illos Patres conscriptos, quibus causa, cognitione prævia, per sententiam in consistorio more militari definiendæ commissæ fuerunt, modi procedendi imo terminorum artis penitus ignaros esse, in eorum gratiam hæc Processus judicarii Delineatio composita & ad mandatum summi Principis in linguam Ruthenam versa publici juris facta est.

Pag. 1.

In Prolegomenis agitur de judicio militari in genere, quomodo illud a Judicibus Cæstrensis (Auditores vocant) qui vel supremi & Generales sunt totius exercitus, vel legionum aut agminum Prætores (General-Ober- und Regiments-Schultheissen) septem Assessores ad id vocatis formari soleat. In causis ad integrum exercitum ejusque præfectos & duces belli spectantibus, ipse supremus Imperator Præses est, vel supremus Dux (*Feld-Marschal* vel *Feld-Marschal - Lieutenant*) vel Generalis, cui assident duo Legati (*General-Lieutenants*) duo supremi Excubiarum præfecti, duo Agminum ductores (*Brigadiers*) vel duo Chiliarchæ; & hoc vocatur *General-Kriegs-Recht*. In judicio autem pro causis legionum vel earum officialium (*Regiments-Kriegs-Recht*) Præsidi Chiliarchæ ad latus sedent 6 Assessores, duo Centuriones, duo Vicarii sive Locumtenentes, duo signiferi. Graviter deinde explicantur officium & requisita Judicum Cæstrensis. Hos in exercitiis Russorum eo magis necessarios esse pronuntiatur, ut milites, quos arma magis, quam jura, nosse constat, in causis examinandis atque dirimendis jus & æquum doceant & factum ad Leges Bellicas A. 1706 promulgatas (tam Rutheno, quam Germanico idiomate non semel impressas) applicent, & in subsidium ex aliorum Principum Christianorum Legibus Bellicis, vel deniq; ex analogia Juris Gentium moratorum causas militum bona fide, nullo personarum habito respectu, dijudicent, idq; agant, ne nullitates in processu & sententiis formandis admittantur

7.

tantur, sed suam cuique tribuatur, sub gravi animadversione. Quem in finem etiam ab Assessoribus iurandum solenne ex præs-
 scripto prædictarum Legum Castrensiū exigere debent. Si pars in
 iudicium vocata aliquem ex Assessoribus ob inimicitiam, consan-
 guinitatem, affinitatem, familiarem amicitiam, aliamque necessitu-
 dinem vel vinculum, quod cum altera parte intercedit, vel denique
 ob factum notorium, quod infamiam irrogat, tanquam suspectum
 recusaverit, recusatus exeat, & si causa allegata & in continenti
 probata reliquis præsentibus sufficientes videantur, alius in lo-
 cum recusati eligatur, & sessio continuetur. Temere vero & fri-
 vole recusans arbitraris punitur, juramento perhorrescentiæ non
 admissio. Processus seu iudicium inquisitorium vel ad accusationem
 & delationem cujuscunque, vel Fiscalis, etiam ex officio instituitur.

Pag. 11.

14.

16.

17.

Part. I cap. 1 agitur de præparatoriis iudicii, & foro compe-
 tenti, in specie de citatione (ne quis inauditus luat) in qua causa,
 dies & locus iudicii habendi accurate designari debent. *Cap. 2*
 salvi conductus sive securitatis literæ pro tuto ac libero itu
 & reditu, si fugitivus aliquis accusatus deprehendi nequeat,
 etiam offerri debent, ne quis metu vexæ, vel infensu alicujus præpo-
 tentis, etiam innocens ad hostes transeat; & inviolabiliter servari,
 adeo, ut si quis munitum his literis offenderit, capite plectatur, nisi
 forsan postea delictum aliquod commiserit, eoq; novam justæ of-
 fensionis causam extra casum in literis s. c. expressum dederit.
 Quod ne fiat, sclopetis glante refertis uti non debet. *Cap. 3* de
 Actore & libello & *Cap. 4* de Reo agitur, eiusque defensione, ex-
 ceptione & responsione ad libellum. In causis difficillori-
 bus & magni momenti scripturæ quidem admittuntur, sed ultra li-
 bellum, exceptionem, replicam & duplicam eas extendere
 inhibetur. In aliis causis regulariter semel tantum & peremptorie
 in jure respondere reo licet, & sine dilatione statim ad sententiam
 proceditur. Abbreviatio vero litium in omni fere pagina iniungit-
 ur. *Cap. 5* de Advocatis sive Procuratoribus (*Polnomatsebniiki*)
 inscribitur. In negotiis civilibus & pecuniariis, quando partes per
 morbum, vel alia legalia impedimenta comparere nequeunt, Ad-
 vocato postulare, vel defensori agere permittitur, hac tamen lege,
 ut tantum merita causæ quam brevissime & perspicue sine multi-

22.

23.

loquen-

Pag. 25.
P. II.
27.

28.

31.

lequentia & subtili vafricitie exponant, nec solitis rabularum artibus causam prolongent, vel dolose intricatiorem reddant, & iudicio molestiam inferant. In Processu inquisitorio reus ipse comparere debet. *Cap. 6* de litis contestatione tractat. Part. II C. 1 de Probationibus cavet. Monetur actor, ne temere in jus aliquem vocet. Si enim allegata legitimis modis per confessionem rei, vel testes, scripturasve legitime non probaverit, etsi jurejurando ea corroborare voluerit, reus absolvitur. Quod si vero accusatione sua atrocem injuriam intulerit, reus vero innocentiam docuerit, actor secundum statuta Moscovitica *Biszestiam* pro reparatione injurie solvat, vel in corpore luat. Est autem *Biszestia* summa salarii, quam a Czarea Majestate, quamdiu injuriatus in officio est, unquam accepit. Si jurejurando controversiam dirimi posse, iudices censuerint, reo id potius, quam actori deferendum. *Cap. 2* exigitur, ut confessio rei sit legalis, ad rem faciens, concludens, voluntaria & judicialis. *Cap. 3* de habilitate, examine & reprobatione *testium* & de reliquis, quæ illuc spectant, fusius agitur. Inhabiles vero censentur 1 perjuri, 2 banniti, & quos excommunicatos vocant. Solent enim in Ecclesia Græca etiam ob crimen perduellionis vel simile suffugientes a sacerdotibus lecto vibratoque publice anathemate e coetu Christianorum excludi, & paganis, quos Muselmannos vel corrupte *Bufurmannos* Rutheni vocant, annumerari, prout perduellem Mazeppam transfugam una cum ascellis in templis Cosaccorum Zaporoviensium ad reliquos terrendos diris devotum & Satanz quoad corpus & animam traditum (prout sunt concepta verba) fuisse meminimus. Removentur 3, qui S. Synaxi non sunt usi, quod tales ad juramentum admitti nequeant; 4 relegati, quibus ob delictum nasus & aures amputati, stigma genæ inustum &c. 5 prædones, fures, adulteri, & hi quidem addita ratione, quod jusjurandum de fide conjugali servanda DEO præstitum, quando benedictio sacerdotalis in facie Ecclesiæ impertitur, semel violaverint, adeoque in aliis causis etiam perjuraturi præsumantur; 6 inimici etiam reconciliati ob præsumtum rancorem; 7 cognati, affines, domestici, ast hi tamen in subsidium admittuntur, si alii testes non adsint, vel actui, de quo disputatur, præsentibus fuerint; 8 quos pecuniam pro testamento ferendo accepisse constat, (sumtus tamen itineris & ob operas cessantes

cessantes a parte aliunde testes evocante, moderamine & arbitrio
 judicis prævio, recte exiguntur) 9 qui 15 ætatis annum nondum
 impleverunt; 10 in propria causa vel per indirectum ad testes spe-
 ctante; 11 auriti, ex relatione aliorum. Exceptiones contra testes
 ante depositionem eorum allegari & præfixo tempore probari de-
 bent, nisi pars juraverit, quod postea demum innotuerint. Etsi to-
 stimonii perhibitio censeatur quasi officium publicum, ac proinde
 quilibet ad id cogi possit, prævio tamen juramento testium, quod
 ante depositionem (quæ semotis partibus in judicio post ex-
 ceptionem rei fieri debet) etsi vel ipse Archiepiscopus (quæ est
 prima dignitas ecclesiastica, postquam Patriarchalis sub mo-
 derno Imperatore in Russia cessavit) testis fuerit, vel statim
 post illam in judicio præsentibus partibus præstandum est, attamen
 partes cum consensu judicis juramentum illud testi remitte-
 re possunt. Ad ædes vero Virorum illustrium, nobiliorum
 matronarum, ægrotorum &c. ex prætorio deputati cum scriba
 mitti solent, juratam testimonii perhibitionem exigendi causa.
 Si testis ceterum habilis vel longe discessurus vel admodum infir-
 mus sit, in perpetuam rei memoriam depositio ejus etiam extra ju-
 dicialium facta fidem invenit. Pro evocandis exteris atque absenti-
 bus, aliis testibus judex dilationem roganti dabit, vel judicium, sub
 quo forum absentes sortiuntur, requiret, ut testimonium legale
 ad interrogata transmittatur, cui pars vel procurator ejus ad viden-
 dum jurare adesse potest. Testimonium scripto comprehensum
 nisi religione jurisjurandi firmatum sit, plenam fidem non habet.
 Testi masculo, nobili, docto, Ecclesiastico major fides habetur,
 quam foemina, plebejo, rudi, seculari, reliqua prudentiæ & arbi-
 trio judicis committuntur. Perjuro, peracta poenitentia Ecclesia-
 stica, bini digiti, quibus erectis Deum testem invocavit, amputan-
 tur, & vel in exilium ad operas publicas vel triremes condemnatur.
 Qui ad falsum testimonium perhibendum aliquem induxerit, pu-
 blicis in Ecclesia precibus Deum perjurii vindicem expiabit, & vel
 poena pecuniaria vel corporali afficietur. C. IV agitur de scripturis
 vel publicis, uti judicialibus catastis &c. vel privatis & extra judici-
 alibus, chirographo, apocha, deque horum agnitione & obligati-
 one. Mercatorum libris & rationibus, quia semiplene tantum pro-
 bant,

Pag. 37.

41.

45.

Pag. 48.

bant, juramento suppletorio accedente plena fides habeatur, si mereator cetera vir probus, nomina activa & passiva cum die & consulerite consignaverit. C.V juramentum purgatorium reo deficientibus aliis probationibus evidentibus in duplici inprimis casu, nempe (1) si uno teste fide digno innocentiam probaverit (2) si fama publica & indicia, quorum 7 recensentur, ad torturam non sufficientia, contra eum militent, sique omni adhibita diligentia judices veritatem indagare nequeant, in subsidium non temere, sed cauto discrimine & arbitrio adhibito, deferri potest, si vero reus jurejurando se purgare noluerit, præsumtio quidem contra eum est, attamen pro ratione causæ extraordinarie punitur; ad juramentum vero suppletorium actor in Criminalibus non admittitur, addita quidem benigna aliqua & generali ad hanc doctrinam spectanti ratione, etsi publice interest, delicta non manere impunita, tamen fatuus esse, in dubio X reos per probationes luce meridiana clariores non legitime convictos absolvere, & DEO vindictam & manifestationem facti committere, quam innocentem unum, etsi indicis quibusdam gravatum ad torturam vel supplicium condemnare, vel perjuriis ansam dare. C. VI de inquisitione per tormenta & torturam disquiritur. Nimirum ut denique ad quæstiones, medium ad investigandam eruendamque veritatem, etsi fallax, tamen necessarium, procedatur, non sufficit, si inquisitus coram Concilio ad interrogatoria titabet, palleat aut perturbetur, (quamvis hæc suspicionem augeant, & considerari debeant,) sed requiritur (1) ut existet corpus delicti, (se ipsum accusans & perire volens non auditur,) ut (2) indicia adsint sufficientia & saltem vero similia v. g. si duo testes (unus non sufficit) viderint inquisitum cum telo vel armis clandestinis in loco, quo homicidium commissum, etsi eum in flagranti delicto non deprehenderit. Quodsi Judex non considerata quantitate delicti, tum ipsa indole rei, qualitate corporis & complexionis ejus, vel dolo malo ac data opera ex odio inquisiti corpus destrui sinat, ut mors inde subsequatur, & gradus torturæ solitumque vel præscriptum moderamen excesserit, pro ratione culpæ ab officio removeri, vel pœna pecuniaria, etiam capitali affici potest. Si vero nulla culpa judicis appareat, mors inquisiti, cui rigorosa quæstio causam dedit, Nemesei committatur, vel

fato

53-

fato imputetur. Si plures adsint complices, & ejusdem delicti rei, sive participes, sequior, debilior & timidior sexus vel ætas, veluti juniores foeminae ante robustiores & pertinaciores quaestioni submittendi, regulariter tantum semel, nisi (1) novis indicis gravati fuerint, (2) nisi post torturam (quando post aliquot dies doloribus sedatis vel cessantibus a fideiculis & laqueis liberi in pratorio denuo examinantur) confessionem semel factam revocaverint, causantes se impatientia & duritie tormentorum confessos & mentitos esse, tertium torturae submittantur, si confessi nihil fuerint, absolvantur, datis fidejussoribus de judicio sisti, ubi alia indicia vel probationes contra illos emerferint, & praestito juramento urphedæ. Alii tanquam complices vel sceleris participes inter tormenta delati incarcerari, examinari, non tamen statim torqueri possunt, prout etiam illustres nobiles, senes, gravidæ ante partum, impuberes, nisi sint criminis Majestatis seu homicidii rei, vel aperte suspecti, ad explorandos cognoscendosque in primis sceleris reos. Part. 3 C. 1 de sententia sermo inuitur, quæ per majora collectis a primo ad ultimum usque assessorem suffragiis ferenda est. Si paria fuerint, in utramque partem dissona, apud Præsidentem votum decisivum est. Ante publicationem vero cuilibet Assessori votum mutare fas esto. Sententia in scripturam a prætore secundum libellum actoris & exceptionem rei, argumentis & rationibus utriusque annexis, redacta, judicibus in auditorio sedentibus a scriba partibus diserte prælegatur, quæ si causas, quare huic sententiæ acquiescere non possint, supremo belli Duci vel Primati exposuerint, aliquando benignitatis ratione ita suadente, ad generale concilium seu officium militare provocare, & vitia vel iniquitates sententiæ breviter docere possunt, quibus enumerandis *Cap. ult. de Nullitatibus sententia* occupatur. Appellatione frivole interposita sententia inferioris Judicis executioni datur. Quia vero sapius damnati, ne supplicio afficiantur, jactant, se, quod Principi referant, salutis ipsius causa, habere, olim quidem dilata poena ad eum remittebantur, nunc autem cum non raro deprehensum sit, eos eludendæ poenæ causa ad hæc recurrentes, minoris momenti res revelasse, aut infantes suspectos reddidisse, supremus Judex, fiscalis vel primicerius, adhibita severiori correctione & compulsatione inquirere jubetur, quid sit, quod allegare supremæ Majestati velint, quid-

quidque habeant, quo salutem ejus consulant, id bona fide se ipsi relaturum spondens, nec propterea executio poenae differenda vel lenienda, quod perperam tamdiu rem magno licet momenti reticuerint, nisi pro ratione negotii forsitan confrontatione vel quaestione opus fuerit. Excerpta haec etsi peritis Juris minime ignota putemus, tamen cum B. L. communicare voluimus, ut constet, justitiam apud Russos, imprimis sub moderno sapientissimo Caesare, minime exulare, nec jura plane inter arma aliaque negotia silere. Ceterum etsi LL. ex ff. C. Nov. allegatas non videamus, tamen ex analogia & ratione juris Romani & Saxonicum hanc formam processus compilatam esse, ac a legibus in *Ullsgerme* comprehensis in pluribus discedere, si vel maxime frontispicium libelli non indicaret, Juris peritus quilibet facile videt. Jus vero Civ. Romanum integrum introductum iri, prout J. Vinc. Gravina Jctus Rom. in Oratione ad Petrum I. Caesarem de LL. Romanis in imperium inducendis, suavit, nondum intelleximus.

C. A. H. MEDITATIO DE MODO, QUO VISURI SUMUS DEUM IN VITA AETERNA.

I. **C**um *visio* cognitionis quoddam genus sit, & in sacris Literis perfectissimam describat cognitionem, merito cetera quoque cognitionis genera hic perlustramus, ne aliud cognitionis genus improvide arripiamus pro alio. Est autem cognitio substantiarum duplex, *intusiva* & *abstractiva*. Haec dicitur, cum ex effectibus concipimus ideas de substantiae alicuius natura & qualitibus. Ipsius animae nostrae nonnisi *abstractivam* habemus cognitionem, ex effectibus ejus iudicantes, eam esse substantiam materiz expertem ac facultate cognoscendi, amandi, averfandive, & membra corporis movendi praeditam. Pari modo quam DEI cognitionem hac in vita habemus, *abstractiva* est, hoc est, cum ex existentia substantiarum, quae originem suam aliunde acceperint necesse est, tum ex artificiosa earum structura & maxime concinno ad humanique generis felicitatem composito omnium rerum ordine, convincitur animus noster, esse aliquam oportere substantiam, quae

que & nullam sui causam agnoscat, & omnes ceteras substantias produxerit, quæque æterna sit, summa & sapientia & potentia & benignitate prædita, eademque curam gerens rerum creatarum omnium, imprimisque hominum. *Quidem* (utor verbis Minuciani illius *Octavii cap. XVII, 5*) *potest esse tam apertum, tam confessum tamque perspicuum, cum oculos in calum sustuleris, & qua sunt infra circaque lustraveris, quam esse aliquod Numen præstantissima mentis, quo omnis natura inspiratur, moveatur, alatur, gubernetur?* Hinc *abstractiva* illa cognitio a Jo. Lockio præclari operis *de intellectu humano Libro IV Cap. II §. 2 & Cap. III §. 21* commode vocatur *demonstrativa*.

II. *Intuitiva* cognitio dicitur, cum substantiam aliquam cognoscimus immediate & ipsam in individuo, sive, cum substantiæ alicujus existentiam particularem mens nostra percipit, ut fere loquar cum Lockio *Cap. II §. 14 p. 699.* Sic Dei cognitio intuitivè describente Baiero *Comp. Theol. pos. P. I Cap. VI §. 3* in eo consistit, ut *Deum actu simplici & uno absque specie intelligibili cognoscamus.* Unde existimo, hanc cognitionem non incommode vocari posse *individualem*. Lockius cognitionem hanc non solum *intuitivam* vocat *Lib. 4 Cap. 2 §. 14* (quanquam, cum *cognitionem intuitivam* etiam alio sensu adhibet eodem §. item. §. 1 & *Cap. 3 §. 21*, meo quidem iudicio minus consulte facit, aliam notionem subsistuens receptæ, & idearum confusione occasionem præbens,) sed etiam *sensitivam*. Verum accuratius fecerimus, si dicamus, *intuitivam* cognitionem non unius esse generis, sed vel *sensitivam* sive *sensualem*, vel *spiritualem* sive *mentalem*. *Sensitiva* est, cum ope sensus oculorum corporis substantiam aliquam immediate percipimus. Hoc modo Solem Corporaque in orbe reliqua *intuitive* cognoscimus, illæque substantiæ per oculos immediate feriunt intellectum nostrum. Hanc sensitivam cognitionem sive visionem sensualem in hac vita communem cum bestiis habemus: in beatissimo illo futuræ vitæ statu cognitio sive visio spiritualis communis nobis erit cum angelis. Dico *visionem spiritualem*. Nam *cognitio spiritualis* latius patet & *abstractivam* complectitur, de qua jam non est sermo.

III. *Visio illa spiritualis* est, qua Spiritus immediate cognoscunt,

id est, suo modo vident substantias & spirituales & corporeas. Hoc modo Deus, in quo nihil est corporei, videt atque cognoscit res ab se creatas universas. Hinc Autor Psalmi XCIV, 9: *An, inquit, creator oculi non videat ipse?* Enimvero quæ sit visionis hujus sive perceptionis ratio, nemo nostrum intelligit, cum mens nostra in vitæ præsentis decursu immediate & in individuo nullam cognoscat substantiam, nisi corpoream, adeoque spiritualis illius visionis ideam habeat nullam, æque ut homo inde a nativitate cæcus nullam visionis sensitivæ ideam habet. Quare absit, ut spirituales illam visionem negemus propterea, quod illius ideam informare in mente non possimus. Qui enim ita rationes subducit, similem profecto se præbet homini a nativitate cæco, qui, quoniam ipse percipere oculis nihil potest, nec sibi mente repræsentare animi affectionem eorum, qui Solis vel alius corporis pulcritudinem vident, non dubitat sensum visus plane negare. Omnino enim dari spirituales ejusmodi visionem, licet ea destituatur in hac vita mens nostra, facile demonstrabimus. Primo enim Deus haud dubie nos ceterasque, quas creavit, substantias æque clare, imo infinitis modis clarius cognoscit, quam quidem nosmet ipsi corpora. Cum autem oculis corporeis Deus non utatur, inde manifesto conficitur, esse in Deo tanquam spiritu facultatem nobis adhuc incognitam, qua intuitive & individualiter substantias cognoscat. Sic & statuendum est, angelos non minus se invicem cognoscere & videre, quam homo videt hominem, idque, quod nos oculorum adminiculo facimus, per se immediate facere: nisi forte dicere quispiam ausit, angelos hominibus multo minus esse perfectos. At hoc nemo dixerit, qui ex Scriptura S. didicit, angelos hominibus longe esse nobiliores, (Hebr. I, 4, 6, 13) nosque in futura demum vita futuros *ισάγγελος*; Matth. XXII, 30.

IV. Hinc quemadmodum hac in vita ministrantibus oculis corporis cernimus corpora, sic mens nostra olim oculis propriis utetur ad videndum Deum. Anima quippe nostra est spiritus, æque ut angeli. Ergo etiam ut spiritus videbit Deum, facta *ισάγγελος*, adeoque spirituali visione Deum cognoscet. Nec enim abstractivè solum, sed & intuitive Deum cognosci ab angelis, utique assensandum est Bechmanno *Theol. polem. p. 370 §. 8.* Intuitivam illam

Dei

Dei visionem, qua mens nostra nunc caret, olim gaudebit, summus ille, imo unus magister noster modo vocat simpliciter ὀπτεῖσθαι τὸν Θεόν, *Matth. V, 8*; modo βλέπειν τὸ πρόσωπον Ἰησοῦ, *Matth. XVIII, 10*; modo ὁρᾶν τὸ εἶδος τῆς Θεῶ, *Ioan. V, 37*, hoc est, ut ex collatione *Luc. IX, 29* patet, *videri Deum in individuo*. Ipsius discipulus Joannes alio loco (*1 Ioan. III, 2*) vocat ὀπτεῖσθαι τὸν Θεόν, καὶ ὡς ἐστίν, alio (*Apoc. XXII, 4*) ὀπτεῖσθαι τὸ πρόσωπον τῆς Θεῶ. Quae sane de cognitione Dei abstractiva capi haudquaquam possunt. Namque cum hac utique gaudeamus in praesenti vita, illa visione Dei, de qua locis notatis sermo est, mortalium gaudet nemo quisquam, teste ipsomet Christo *Ioan. VI, 46*: id quod repetitur ab Apostolis ipse, Paulo *1 Tim. VI, 16*, ac Ioanne *1 Ioan. IV, 12*. Ex quo conficitur plane, innui locis supra recitatis cognitionem Dei intuitivam a sola anima faciendam more angelorum. Adeoque sacris literis ducibus, distingui oportet inter γινώσκειν τὸν Θεόν, quod nobis licet jam hac in vita, *Ioan. XVII, 3*, & inter βλέπειν, ὁρᾶν, ὀπτεῖσθαι τὸν Θεόν, quod demum in futura beatitudine nobis concedetur. Hanc Dei visionem spirituales jam olim agnovit Moses, prophetarum princeps, ut colligimus ex precibus ejus *Exodi XXXIII, 18*, quibus a Deo petit, *ut se ipsi conspiciendum praeberet*. Enimvero tam imperitus nequam fuit Moses, ut Deum statueret corporeum: quam quidem simplicitatem ei tribuere haud veriti sunt *Spinoza & Clericus*, merito castigati ab Herm. Witsio *Misc. Sacr. lib. I Cap. 5 §. 11 & 20*. Certe Moses ipse divino jussu docuit suos *Exodi XX, 41* nihil esse in toto orbe, quod quandam cum Deo visibilem habeat similitudinem, adeoque in Deo nihil esse corporei. Quid ergo? scilicet Moses, uti oculis suis vidit corpora a Deo creata, sic mente videre gestiit substantiam Dei intuitione spirituali, illa ipsa, qua angeli *vident faciem Dei, Matth. XVIII, 10*. Atque hanc in sententiam Moses preces interpretatur sanctissimus ille ac disertissimus Hippo- nensium Antistes *Epist. 112 Cap. 8, 11 & 13*. Imo clarissimus ille Judzo- rum magister, Moses Maimonides, (id quod in Judzo mirum,) hanc voti Mosaici summam fuisse, perspexit, cujus verba recitavit Witsius in praefatione laudati operis §. 6.

V. Non alienum fuerit, producere consentientia Theologorum, tum veterum, tum recentiorum in eandem sententiam suffragia.

Ex

Ex veteribus sufficiat Augustinus, eoque magis, quod maximum quemque doctorem eadem in sententia esse testatur. *Magni quidam viri*, inquit *Epist. 111 p. 519* (edit. Erasmi,) *& in scripturis sanctis doctissimi, qui plurimum ecclesiam & studia fidelium suis literis adiuverunt, dixerunt, invisibilem Deum invisibiliter videri, hoc est, per eam naturam, qua in nobis quoque invisibilis est, mente scilicet.* Ac ne forte putes, Augustinum loqui de cognitione mentis abstractiva, paulo ante *pag. 518* scripserat ita: *Menti olim concessum erit Deum videre, quod nunc ei concessum non est.* Atqui NUNC jam menti concessum est, videre Deum cognitione abstractiva. Quare necesse est, Augustinum loqui de visione Dei intuitiva spirituali. Id quod clarius apparet ex *Epist. 112 C. 21 p. 547 sq.* ubi sic scribit: *Procul dubio non sunt audiendi, qui visionem nolunt tribuere nisi corporibus.* Ceterum quinam sint *magni illi viri*, ad quorum provocat testimonia, ex eadem liquet epistola, in qua, paucis interjectis, producit Ambrosium, Hieronymum, Athanasium & Gregorium Nazianzenum. Idem Augustinus *Epist. 6 p. 28* ita scribit: *Erit tunc mens idonea, qua illam lucem (Deum) videat, quod nunc videndum non est. Hoc autem oculus corporis videre neque nunc potest, neque tunc poterit.* Ibidem paulo post negans, *Deum oculis corporeis posse conspici*, docet, *mensibus piorum in vita aeterna non fore invisibilem.* Huc fortasse pertinet dictum Antonii monachi ad Didymum Alexandrinum, inde a puero luminibus orbatum, apud Socratem *Hist. eccl. Lib. IV Cap. 25*: *Nilil te moveat, o Didyme, jactura corporalis oculorum. Ejusmodi enim oculis orbatus es, quibus & musca & culices videre possunt. Gaude potius, quod illos habeas oculos, quibus angeli vident, quibus Deus cernitur & lux ejus comprehenditur.* Qua eadem historia narrata Hieronymus *T. 1 Epist. 23*, quæ est ad Castrutium, hæc subjicit: *Ex quò pervides, quod multo melius sit spiritu videre, quam carne.* Ex recentioribus Lutherus noster *Comment. in Genesin f. 98* ita loquitur: *Mortui in fide virtute superna ita in novissimo die illuminabuntur, ut etiam majestatem ipsam visuri sint.* Henr. Mullerus in *himmlischen Liebes-Ruß Cap. XXV p. 791*: *Wir werden Gott (im ewigen Leben) nicht sehen mit äußerlichen Leibes, sondern mit innerlichen Seelen-Augen.* Adde ex Reformatis Wittium, qui idem agnoscit in sua *Oeconomia fœderum*

Lib. III,

Lib. III cap. 14 §. 29 & 36, nos scribens, Deum visuros esse à jureis, immeditate, in seipso, eo quidem modo, quem non æstquamur, scilicet in hac vita. Scilicet oculus non vidit, qua se amantibus Deus preparavit, 1 Cor. II, 9. Unde Theologi rectissime sentiunt, ad Deum intuitivè cognoscendum opus esse lumine gloriæ, id est, viribus supernaturalibus, quas Deus largiatur & quasi infundat mentibus. Ceterum recentiores Theologi visionem illam appellant communiter beatificam, item cognitionem comprehensivam, (Baierus Comp. Theol. pos. P. I cap. 6 §. 3 not. e) visionem intuitivam & absolutam, (Lutherus Comm. in Genes. f. 3, b) visionem immediatam & epopticam. (Danhaeuerus in Hodoſophia p. 285.)

VI. Hæc, quam hæcenus persecuti sumus, doctrina plenissima est consolationis, & merito itentidem reputanda in animo, ut felicitatis æternæ excitato desiderio, languescat amor vanarum caducarumque rerum, & fide duce, caritate comite, a nobis & in nobis fiat voluntas Domini.

VII. Ceterum qui de illa spiritali Dei visione non satis cogitant, id est, ab abstractiva Dei cognitione illam non discreverunt, iis in mentem venit statuere, fore, ut illic Deum ternamus oculis corporis. Scilicet multum defore putarunt felicitatis perfectioni, si abstractiva solum cognitione Dei, licet perfectiori, quam ea est, qua nunc gaudemus, contentos esse nos oporteret. Id quod ipsi ambabus, quod ajunt, manibus largior. Sed hinc non sequitur, fore visionem Dei per oculos, sed potest fieri & fiet per mentem immediate, ut abunde demonstratum puto. Quemadmodum igitur, qui aurium sensu præditi sunt, nullo tenentur desiderio videndi vocem canentis vel dulcissimam campanarum musicarum modulationem: & qui satis acute videt, non gestit odorari variegatos florum colores; sic, qui persuasum mecum habet, fore, ut olim mente immediate intueatur Deum, spiritus spiritum, is facile ex animo suo dimittet desiderium oculis eum corporeis usutrandi. Ceterum non facile solum, admoniti a Jo. Gerharo, ferimus eos, qui hæcenus a judicio disident nostro, verum etiam suademus, ut vulgus, quod, quæ non capit, non credit, in illa de oculari Dei visione sententia ne temere turbetur. Non enim omnium stomachi cibum ferunt solidiorem, sed plerisque lacte pasci convenit. Deus

ipsemet, cui nihil in hoc orbe simile fingi potest, (*Exodi XX, 4*) tamen paterna *συγκαταβάσεις* sese representavit Danieli sub persona hominis summa fenestrate, & Joanni Apostolo sub aliis suis majestatis symbolis.

VIII. Nos, quibus jam cum eruditis & emunctioris naris hominibus sermo est, paucis memorabimus ceteras eorum rationes, qui ocularem Dei visionem negant. Sunt autem ii non postremæ cavæ aut suspectæ doctrinæ viri, sed inter doctores ecclesiæ principes. Suffragia Chrysofomi, Tertulliani, Gregorii Nazianzeni, Hillarii, Basilii, Irenæi, Augustini, Ambrosii, Hieronymi adducit Baierus *loc. cit.* §. 18 p. 393. Videantur maxime tres Augustini epistolæ. (*T. II Operum Epist. VI, CXI & CXII,*) hoc argumentum copiose persequentes. Ex recentioribus, idem Baierus producit Gerhardum, Balduinum, Hunnium, Chytræum §. 2 & §. 18 iterum Balduinum, Musæum & Cundisium. Addo ex vetustioribus Lupum Ferrariensem *Epist. 30 p. 58 sqq.* & quos in annotatione ad istum p. 380 nominat Baluzius: ex recentioribus Albertum Graucrum, (*Quæst. illustr. Theol. Diss. I quæst. VI §. 8 p. 31*) Joach. Hildebrandum, (*in corollariorum ultimo, Disputationi de Donatione Constantini adjecto,*) Fridem. Bechmannum. (*Theol. polem. P. I Loc. VI quæst. III p. 416 sqq.*) Rem in medio reliquit, neutrumque definit Danhauerus in *Hodosophia* sua p. 986, itemque in *Laÿte catechetico P. VI p. 604 sq.* Idem Gerhardus fecit, decisionem hujus quæstionis reservandam ratus vitæ æternæ. Omnium optime Cundisius scribit *not. ad Hutteri Com. Theol. Loc. XXIV quæst. 3 p. 1386: Utraque sententia magnos habet auctores & suis nixitur fundamentis. Eligat judiciosus lector illam asserionem, qua (ipsius judicio) adoracula sacra quam proxime accedit.*

IX. Audiamus igitur Lectorisque judicio permittamus illorum rationes. Primo, inquiunt, in sacro Codice nusquam dicitur, nos corporis oculis Deum visuros esse. Merito igitur se putant repudiare opinionem *ἀγχαθον*. Deinde homines in vita illa beati erunt *ισάγγελοι* *Matth. XXII, 30*. Atqui angeli, *faciem Dei videntur* (*Matth. XVIII, 10*) non utuntur oculis corporeis. Ergo & beati Deum videbunt aliis, quam corporis, oculis. Tandem Deus, inquiunt, est spiritus, adeoque per naturam oculis corporis invisibilis.

Res

Deus incorporalis corporalibus oculis non videtur, uti Hieron. breviter & veraciter deservit, iudice Augustino Ep. 112 G. 23 p. 550. Deum igitur videre oculis est ex illorum sententia nihil aliud, quam *videre substantiam invisibilem*: id quod *αἴσθησις*, sive ut Hildebrandus loc. cit. loquitur, *ἐν τῶν αἰσθητῶν*. Quod si quis dicat, Deum facultatem videndi in oculis evahere ad eum gradum posse, ut & spiritui cognoscendo sufficient, ei jam olim respondit Augustinus Epist. VI, 29, 30. Cujus verborum, ut brevitati studeamus, sententia sic est in his Actis Braditorum *Supplem. T. IV, p. 117* expressa: *Non potest Deus materia superaddere, quod proprietatibus ipsius essentialibus repugnat, cum id contradictionem involvat.*

X. Nihil jam moror questionem illam jam olim agitatam: *an Christus inter homines degens suis carnis oculis Patrem viderit?* qua de vide sis Augustinum Epist. 6 p. 29 & Epist. III Cap. 22 p. 548 utrobique id negantem. Neutro quidem loco is nominat, quem oppugnat. At posteaquam Gennadium Massiliensem (*lib. de script. eccl. Cap. 87*) contuli cum Augustini Epistola CXI, didici, contrariam sententiam libro edito defendisse & hinc ab Augustino refutatum fuisse Episcopum quendam Africanum, cui nomen *Servus dei*. Hujus tamen *Servus dei* sententiam non obscure probat Gennadius, Augustino aliis quoque (*Lib. cit. Cap. 38*) iniquior: contra Erasmus in *ἐπιτομῆ* memoratae epistolae, episcopum illum cum Anthropomorphitis sensisse, judicat.

DISSERTATIONES PHILOLOGICAE DE
die mundi & rerum omnium natati, complectentes histo-
riam creationis a Mose descriptam
Genes. 1 & 11.

Trajecti ad Rhenum, apud Gul. van de Water, 4.

Alph. 4 plag. 12.

NAtales mundi descripturus Consultissimus & Nobilissimus Pag. 2.
Autor *Guilielmus van der Mylen* primo omnino probat, 4.
creationem rerum non ex praexistente materia, neque ab
aeterno, sed in principio illo, quo omne tempus fluere coepit, fa-
ctam esse, quod non solum saniorum Philosophorum suffragiis, 10.
sed idoneis etiam argumentis, & artium imprimis origine probat. 12.

P 2

Mosca

- Pag. 27. Mosen existimat per nomen *Elohim* simpliciter voluisse significare
 Deum, adeo ut pluralitas ex hoc loquendi modo nequeat conclu-
 28. di. Mundi vocabulo universum hoc *ovisnum*, caelo & terra con-
 stans, contineri putat, confutatque veterum Philosophorum opi-
 29. nionem, plures ac innumerabiles mundos statuentium. Lunam
 terrae nostrae persimilem esse fatetur. Utrum vero animalia dentur
 31. in ea, aliisque corporibus caelestibus, vix certo affirmari nec ne-
 gari posse censet. De Saturno equidem id negari satis posse pro-
 pter incredibile frigus, quod ibi saeviat. Jovem tamen recte consti-
 tutum esse. Apostolum Actor. XVII, 13, *genus humanum ex uno san-*
guine creatum esse, docentem, loqui putat de talibus hominibus, ut
 nos sumus, ejusdem naturae ac generis, ortum ex Adamo ducentibus,
 32. & indigentibus Christo Redemptore. Universam mundi compa-
 gem non per animam, sed per naturae leges teneri docet. Nisi ani-
 33. mam dicere velimus materiam illam subtilem, quae versatur in
 quavis mundi parte, eamque agit, citat & movet. Investiganti an-
 ni tempus, quo mundus fuerit conditus, credibile videtur, condi-
 tum fuisse circa aequinoctium vernum, Sole versante in Ariete,
 44. mense Nisan sive Martio, quo etiam renovatus redemptusque sit
 per Christum mundus, immolato pro nobis vero agno paschali, ut
 55. aditus nobis iterum pateret ad paradisum caelestem. *Spiritus Dei*
 Gen. I a quis incubantem de Spiritu S. interpretatur. Quomodo-
 56. dum enim Christus, a quo regeneratum sit genus humanum, in u-
 tero virginis fuerit conceptus obumbratione Spiritus S. ita ex ter-
 61. rae, quasi virginis incorruptae, adhuc humida materia totum crea-
 tum esse orbem, eodem incubante Spiritu. Ante Solem conditum
 63. dierum noctiumque discrimen factum esse suspicatur per motum
 circularem luminosi corporis, seu massae lucis primigenitae, imme-
 diate ex nihilo a Deo productae, quod ita circa rudem molem mo-
 tum, ut accessu suo diem, recessu vero noctem induxerit, & 24
 67. horarum spatio ad eundem terminum redierit. Unde primus dies
 naturalis factus tenebris per 24 horas durantibus ante lucem con-
 ditam, quae prima nox fuerit. *Expansi* nomine in sua latitudine in-
 telligit totum illud spatium, quod a terrestri globi superficie ad
 extremum usque caeli adspectabilis terminum extensum est, & coe-
 lum appellari solet, aereum videlicet, non aethereum, quod primo
 die

die creatum, & a terra distinctum, ac quarto demum die sideribus est exornatum. Frustra de centto totius universi, cujus termini Pag. 75. ignorentur, quæri putat, nec Solem moveri nisi motu optico, qui in variatione usus atque ad spectus consistat. Cœli & astrorum cultum antiquissimum, & primum idololatriæ objectum esse putat. Neque ethnicos solum, sed etiam hæreticos nonnullos, sigillatim Basilidianos, Solem tanquam supremum Numen coluisse. Unde commentitius eorum Deus, cui nomen *Abraxas*, in quo latere censetur Perfarum *Mithras*. Res omnes ex nihilo productas sano sensu æternas dici posse opinatur, quatenus nempe quoad materiam perpetuo manebunt, nec unquam in nihilum sunt reversuræ. Mundum enim non penitus interiturum, vel in nihilum abiturum, sed renovandum duntaxat, & instaurandum esse, dictis Scripturæ, & Patrum sententiis probat. Lunam magnum luminare dici censet sermone populari, & ex vulgi præjudiciis orto, nec non ob maximum quem nobis præstet usum, ac operationem singularem in hæc inferiora. Fata hominum rerumque eventus ex astris deducendos esse negat, deploratque, hodiernum inter Christianos inveniri augures, & ejusmodi cœli consultos, qui inspecto themate, ac positione Planetarum, vel animadverso cujusque hominis horoscopo, prædicere se posse fingant Rerum publicarum incrementa, mutationes & interitus, vel singulorum hominum fata. Omnem enim Astrologiam judiciariam ad decipiendos homines, & lucri faciendi causa, excogitatam esse. Huc refert apparitionem cometarum, quos nihil futuri portendere, sed cœli ornamenta, & stellas esse ait perpetuas, ac mundo coævas & stato suo tempore conspicuas. Leviathanem Jobi XL non de balæna, sed crocodilo exponit cum *Bocharto*. Phœnicem dari negat. Idem de Gryphibus, Pegaso, Basilisco, Draconibus alatis, & ignivomis, Unicornu, Salamandra, aliisque id genus animantibus prodigiosis sentit, dubiæ nempe fidei & perincerta esse, quæ de his traduntur, nec ex Scripturis decidi posse. Ita etiam mera figmenta esse, quæ de gente pygmea narrentur, cum nunquam tales gentes exstiterint, sed tantum homines quidam particulares ita fuerint nuncupati. Verba Genes. II, 24, *Vir adharebit uxori suæ*, non Mosis, sed Adami esse putat, vel potius Dei, cui Christus illa tribuit Matth. XIX, 5. Et quamvis hæc ef-

- Pag. 332. **fatum Adami nunc habeat vim legis, quod per Adamum dixerit Jehova summus legislator, & confirmarit, suspicatur tamen, eo animo ab Adamo non fuisse prolatum, ut vim legis haberet. Ut matrimonium subsisteret tantum inter duos, marem & foeminam, esse juris divini positivi, adeoque plures foeminas eodem matrimonii vinculo uni viro conglutinari, & quasi in unum corpus coalescere cum viro potuisse, si ita placuisset summo rerum opifici. Uti plura membra uni corpori conglutinata unum tamen totum constituunt. Nam fini matrimonii regulari nequiquam repugnare hanc polygamiz speciem, & proinde egregie falli, qui jure naturali eandem vetitam statuunt. Legem enim connubialem Adamo latam, mere positivam esse. Nullam in Scripturis exsare legem, quae divortium praecipiat ob adulterium commissum. Nam discessionem ab adultera adulterove non tam praecipere, quam permitti, idque dictante ratione naturali.**
333. **Dissertatione Secunda multa, quae in prima obiter attigerat Auctor, repetuntur, illustrantur, & confirmantur. Inprimis autem creationem hominis, & mulieris e costa vici exstructionem copiosius describit, depingitque Paradisum, sive hortum Edea, in quo tanquam domicilio suo vetustissimos mortalium Deus collocavit. Examinatis doctissimorum Virorum de situ Paradisi sententiis, *Saw.***
362. ***Bocharto* suffragatur, existimans, positum fuisse paradisum ad alveum Tigridi & Euphrati communem supra Babylonem, ita ut tamen a superiori horum fluviorum divisione vel concursu ad inferiorem, sed utriusque divergium extenderetur. Unde factum, ut**
402. **Moses dicat, ex Hedene quatuor fluviorum capita exiisse. Praeceptum de non comedendo ex arbore scientiae boni & mali, Protoplastis datum, mere positivum: poenam autem & comminationem necessitatis moralis fuisse docet, inculcatque, *vetustissimos mortalium, vita integros, scelerisque puros, nullas leges naturales habuisse. Quod assertum in Dissertatione inaugurali quondam propositum, & postea peculiari Dissertatione, quae sub finem hujus voluminis comparet, defensum, sed a Viro Cl. Simone Henr. Musaeo impugnatum, prolixè defendit.***
- 501.
- 568.
- 579.
- 580.

HENR.

HENR. BENEDICTI STARKII NOTAE SE-
le&a Critica, Philologica, Exegetica in loca dubia ac
difficiliora Pentateuchi, Josue, Judicum, Samuelis, Regum,
Chronicorum, Esrae & Nehemiae, ex consilio fontium
imprimis interpunctionis aushenticae.

Lipsiæ, sumptibus Jo. Frid. Braunii, 1714, 4.

Alph. 1.

UT fidem suam publice datam liberaret Clarissimus Autor, no-
 tarum selectarum in V. T. dudum promissarum nunc primam
 Partem in libros legales & historicos luce publica donare voluit.
 De quo erudito scripto ut B. Lectori aliqua ex parte constare que-
 at, observationes nonnullas, easdemque primum saltim Pentateu-
 chi librum illustrantes, ex illo adducemus. Postquam p. 5. circa
 locum *Gen. II, 2* contra clarissimos Viros, Altingium, Picherellum
 & Kuhnium ostendit laudatus Autor, quod infinitivus לעשות
 non construendus sit cum remotiori verbo שבת, sed cum
 propiori ברא, idque etiam ex dispositione accentuum demonstra-
 vit; notat pariter eos, qui verba illa equidem recte construunt,
 sed minus commode vertunt: *quod creaverat Deus ad perficien-*
dum; nixi receptissima verborum ברא & עשה differentia, qua il-
 lud, creare aliquid rude ex nihilo; hoc, rude creatum elaborare,
 perpolire, perficere & ad certum usum præparare denotet. Quam
 vero non esse perpetuam, sed indifferentem & promiscuum earun-
 dem vocum usum cum Grotio & Drusio asserit, adductis eam in
 rem locis *Gen. I, 26, 27, V, 1, VI, 7, Exod. XXXII, 10, Jos. XLI, 20, XLV,*
13, inprimis autem *Gen. II, 4*, ubi ἀναρτίστητος עשה idem signi-
 ficet, quod ברא in geminatione sententiarum, permutatis eleganter
 verbis, verborumque positu ex more Scripturarum sacrarum; notionem
 namque elaborandi, exornandi, perficiendi cælum & terram plane
 hinc exulare, quum illud non factum sit ביום in die, sed בימים in
 diebus distinctis, adeoque istud ביום respicere primum diem
 creationis, cui competat ex hypothese τὸ ברא. Proinde verba illa
 ברא לעשות ita reddit: *quod Deus affabre fecerat, recht meisterlich*
gemacht hätte/ ex consueto Hebraismo, juxta quem e duobus ver-
 bis synonymis inter se conjunctis alterum eleganter adverbialicit.

Qualis

Qualis constructio occurrit in *Kobeletz II, 11* וְעָמַלְתָּ לַעֲבֹדָתוֹ
quem (laborem) *laboravi faciendo*, id est, laboriose seu moleste
feci. Ad Capitis ejusdem *vers. 18* vocis dubie עָמַלְתָּ naturam cu-
ratius significantiusque expressisse judicat Ludovicum de Dieu ad
h. l. & Albertum Schultens in animadv. Phil. & Crit. p. 1 sqq. red-
dentes illam, *secundum anteriora ejus*, id est, quod anterioribus
ejus respondeat, ut usus matrimonii respiciatur, significatu isto ex
Targum Jonathanis & Arabismo insuper confirmato; atque notat
huc quoque respexisse Adamum, sequentibus usum verbis: mulier,
quam posuisti mecum, die du mir beygelegt hast / dedit mihi &c.
Cap. III, 12. In *Cap. III, 14* poenam dictari non serpenti naturali,
sed uni & soli ἐπεγεγμένω vel potius & convenientius personato &
larvato, seu, diabolo, vere omni bestia agri callidiori, adeoque non
demum versu 15 quippe cum illo per unum אָמַר & copulari אַרְכֵּה
connexo, cum viris quibusdam doctissimis omnino statuendum
arbitratur. Hinc verba אַרְכֵּה אָמַר אֵל-אֱלֹהִים ita transfert: *super depres-*
sam seu incurvatum tuum (vi radicis Chaldaicae אָרַךְ) *incedes*: sci-
licet (α) *quoad statum*, & (β) *quoad intellectum atque voluptatem*;
& notat phrasin *pulverem edere*, nec non *pulverem lingere*, plus di-
cere, intensioremque afflictionum gradum importare, quam illas,
ponere os suum in pulvere, inclinari ad pulverem, descendere in pulve-
rem, jacere in pulvere; speciatim impiorum ecclesiarum hostium to-
talem cladem, ruinam, extremamque ignominiam: itaque & ipsius
Diaboli ad triumphatoris Christi pedes prostrati, *Col. II, 15* poenam
infernalem graphice depingi. Quod ulterius deducit, ut ita prior
phrasin poenam damni, hæc poenam sensus designet. Verba *Vers. 22*:
Ecce Adam factus est sicut unus ex nobis, non exponit distributive,
ut communiter fieri solet, quoniam sic dictum fuisset כַּאֲשֶׁר אַתָּם
sicut quilibet ex nobis, vel simplicius כַּמִּן כַּמִּן sicut nos, sed partiti-
ve, hæc quidem cum versu precedente, quem etiam illustravit, in-
stituta connexionione: Adamo ita victimæ cæcæ pelle vestito, ac typi-
ce circumferente mortem Christi suo corpore & corde, simulque
in ipsa ejus morte omnem vitam, (coll. v. 15) justitiam & sanctita-
tem, hinc Deus Pater ad reliquas Deitatis personas cum singulari
quadam *Eudokia* dicebat: *ecce Adam factus est sicut UNUS EX*
NOBIS, sicut Filius meus unigenitus, Mellias, Adamus secundus,

et

ut in plenitudine temporis moriturus, & ut princeps vitæ triumphaturus, *sciendo (ita ut sciat) omnia*, omne consilium Dei de sua salute, usque dum plena imaginis nostræ in altera vita restauratione ad cognitionem a facie ad faciem evehatur. Hac expositione admissa dicit expirare omnem ironiam & sarcasum, vel *συμπάδειον* atque simpliciores versionem Schmidianam verbi *ידע* per *fuit* insimul repudiat. Præterea observat, non intellexisse Interpretes Hebraismum *scire bonum & malum*, quod idem sit ac *scire omnia*, in suo tamen genere; ut manifesto constet ex *II Sam. XIV, 17* coll. cum *v. 20*, ubi audire bonum & malum exponatur per *scire omne* quod in terra (est) quantum scilicet Regis est scire: tum ex phrasi opposita negativa, & simili; conf. Cl. Autoris Hebraismum Etymolog. p. 25 sq. Hinc etiam arborem scientiæ boni & mali interpretatur per arborem omniscientiæ, judicans ipsam Evam illius Hebraismi probe gnaram exposuisse, quod foret *לדעת* ad intelligere faciendum. Deinde monstrat elegantem horum verborum cum sequentibus connexionem verbis præclaris & pulchris Altin- gii, & cur Deus ab arbore vitæ Adamum, fidem in Messiam professum, arceat. *Cap. IV, 1* in verbis *עצמי ידעתי* *פסידו* *virum*, ipsum *Jebovam*, valde improbat illorum sententiam, qui Evæ errorem impingunt, ac si ipsum Kainum credidisset Messiam. Unde verbum emphaticum *ידעתי* cum Seb. Schmidio explicat de possessione per fidem; ejusque sensum deinde plene exponit hoc modo, quasi dixisset: quam vere possideo filium meum naturaliter conceptum, genitum, tam vere supernaturali virtute fidei concepi ac possideo Filium Dei ut suo tempore incarnandum, hunc *Θεὸν γεννητόν*, Redemptorem meum, tanquam peculium meum inter ipsos dolores partus corde possideo teneoque, præ cujus possessione possessio divitiarum, gloriæ, voluptatis omnium bonorum temporalium est nil nisi *הבל* vanitas. Hac mente filium secundum nomine *הבל* vanitatis insignivit. *Versum 7* difficillimum p. 19 ita interpretatur: *Nomine si benefeceris (sacrificium tuum) acceptatio eris? Si autem non benefeceris (sacrificium tuum) ad ostium penæ (in dat.) cubas. Ceterum erga te erit obsequium ejus, (fratris tui,) & tu dominaberis in eum.* - Quam versionem pro natura literæ, constructionis & ipsiusmet rei quinque argumentis erudite deducit. De loco

Q

VEKA-

veratissimo verborum Lamechi v. 23 iudicat, si connexio aliqua
 heic attendenda sit, vix aliam fieri posse commodiorem, quam quod
 Lamech uxoribus suis scrupulum, qui eas urgebat, ac si institutione
 artis fabrilis homines istius generationis sint abufuri, & arma in
 ipsum maritum suum, pluribus exosum, vibraturi, hac pathologia
 sua velit eximere, easque erigere, quod nihil tale metuendum sit,
 hoc quidem argumento: *Numquid virum occidi, in vulnus meum?
 & puerum sive juvenem in cicatricem meam?* id est, ut vicissim jure
 talionis vulnerandus aut occidendus sim? & hæc duo orationis
 membra idem dicere mutatis eleganter verbis more Scripturæ, esse
 tam certum quam quod certissimum, haut secus ac præviæ alloqu-
 tionis: *Ada & Zilla audite vocem meam, uxores Lamechi (i. e.
 meæ) auribus percipite sermonem meum.* Hinc jam Lamechum
 pronam necesse consequentiam commate seq. *si septies vindicabi-
 tur Kain* (qui tamen fuit fratricida etiam sine armis) *tum Lamech
 septuagesies septies*: (id est, longe majori vindicta vindicandus erit,
 quippe qui neminem occidit.) Locum *cap. XLX, 26* controversum,
 quem jam doctissimus Autor *Hebraism. Etymol.* p. 80 seq. tractave-
 rat, heic denuo sub incudem revocat, ac pluribus rationibus con-
 firmat hanc interpretationem: *Et respexerat uxor ejus a tergis ejus*
 (id est, vi Hebraismi, relicto eo redierat in viam) *& facta est cumu-
 lus seu tumulus bicuminis*, instituta præsertim accuratiori harmonia
 inter mandatum angelicum v. 17, ejusdemque executionem v. 26,
 accedente argumento Salvatoris *Luc. XVII, 31*, itemque arctissimo
 connectente Mose interitum uxoris Lothi cum interitu Sodomæ
 & Gomorrhæ. Pauca illa verba *Cap. XX, 16* כל ונכרת כל ונכרת valde con-
 cisa & obscura, examinatis variis interpretationibus, ita reddit p. 45:
Quin etiam omnia scilicet dedi (ut oves, boves item servos & an-
 cillas ex v. 14) *ut documentis convincentibus demonstretur illud,*
 nempe, quod Abrahamus tibi sit velamen oculorum. Cujus trans-
 lationis argumenta quoque docta subjicit. Atque hæc speciminis
 loco recensuisse sufficiat, ex quibus, quid de aliis Cl. Autoris inge-
 niosis explicationibus, itemque de partibus adhuc duabus insecta-
 turis sibi promittere queat B. L. colligere satis poterit.

INSTI-

INSTITUTIONES THEOLOGICÆ ANTI-
quorum Patrum.

Tom. III.

Romæ, ex typographiâ S. Congreg. d. propag. fide, 1712, 2.
 Alph. I pl. 15.

POSTquam operis hujus Tomum primum A. 1710 p. 336, secundum A. 1711 p. 536 recensuimus, merito tertium jam adjungimus, quo comprehenduntur sequentes Epiphaniî libri, (1) Anconatus, quo universa ferme fidei doctrina exponitur: (2) Brevis expositio fidei catholicæ & apostolicæ Ecclesiæ, (3) Anacephalozosis, sive eorum, quæ in Panario adversus hæreses dicta sunt, epitome. Præferimus autem hunc Tomum duobus præcedentibus, propterea, quod in margine exhibet plurimas partim emendationes firmas, partim conjecturas criticas, ut incorruptum legere liceat librum, quantum quidem emendari potuit. In margine quoque diligenter adscripta legitur synopsis paragraphorum, adeoque expeditior redditur libri lectio. Pari modo notatur in ora libri, cum singulare quid in Epiphaniò occurrit, maxime si e re sit ecclesiæ Romanæ: id quod in prioribus quoque tomis antehac observavimus. Ex his annotationibus duas duntaxat proferemus, iisque responsi non nihil opponemus. Nimirum p. 40 ad verba Epiphaniî *ἡσέρον ἢ κακοπιστία τῆς ἀπίστιας*, hæc allita legimus: *Aureum Epiphaniî dictum: unde constat, hæreticos quibusvis infidelibus esse deteriores.* Scilicet Epiphanius *ἔφω*. Nos opponimus huic alium Ecclesiæ Patrem, eumque longo mitiorem, Salvianum, *lib. V de gov. Dei p. 142 sq.* ita scribentem: *Errant (hæretici) sed bono animo errant, non odio, sed affectu Dei, bonorare se Dominum atque amare credentes. Qualiter pro hoc ipso falsa opinionis errore in die judicii puniendi sint, nullus potest scire, nisi judex.* Ceterum cum autor hujus notæ tam miseram agnoscat hæreticorum conditionem, y caveat, ne ipso a vera Christi doctrina alienius sit. P. 42, ubi Epiphanius Petrum esse dicit petram illam, supra quam fundata ecclesia, margo hæc habet notam: *Petrus Apostolorum princeps: supra quem fundata est Ecclesia.* Ad quam notam duo annotamus, (1) illam explicationem admitti posse, quod scilicet per *petram Matth. XVI*

intelligatur Petrus, nec tamen inde effici, quod volunt Pontifici: Certe inter nostros quoque Theologos non desunt, qui per *petram* l. c. Petrum innui credunt, ex quibus unum Hulsemannum nostrum jam nominamus, in *Vindiciis* §. 98 n. 4. (2) Fuisse Pontifices maximos, qui per *petram* non Petrum, sed Christum ipsum, intellexerint. Sufficient, opinor, duo, Gregorius VII & Joannes XXI. Prioris enim versus notus est: *Petra* (id est, Christus) *dedit Petrus, Petrus diadema Rudolpho*. Posterioris epistolam ad Jacobum, Regem Maioricarum, exhibet Baluzius in Appendice ad Opera Lupi Ferrariensis num. XIII p. 535, in qua hæc leguntur: *Hanc (ecclesiam) etiam PETRA CHRISTVS admirabilis & ineffabilis dispositione stabiliens super se ipsum adificavit eandem*. Unum adjiciemus ad Epiphaniæ hæresiologiam, eum nempe nonnulla hæreticorum nomina ipsum finxisse, e. g. nomen Antidicomarianitarum p. 570. Nam statim pag. cit. fatetur, se nomen Collyridianorum fabricasse: & p. 554, se Alogis hoc nomen imposuisse: immo p. 509 diserte scribit, se iis, qui Josephum cum Maria post natum Christum consuevisse statuunt, nomen Antidicomarianitarum imposuisse. Quanquam appellatio hæc non injuria rejicitur pro ridicula, partim propter vocem *arridm* (C), desumptam ex *Luc. XVII*, 3, quæ huc male quadrat: partim propter terminationem, quæ analogiæ fuisset conformior, si eos appellasset Antidicomaritas.

*INSTITUTIONES JURIS CANONICI, SEU
summa totius Legis Pontificiæ in tres Libros distributa, Au-
sore BENEDICTO CHIAVETTA, Panormitano, S.
J. Scholasticæ olim in Messanensi & in Panormitana Aca-
demia ejusdem Societatis, tum Scholasticæ, tum Moralis Theo-
logiæ, necnec Scripturæ sacræ, nunc sacrarum Canonum
isærum Professore. Liber Primus de PER-
SONIS ECCLESIASTICIS.*

Panormi, ex Typographiâ Regiæ Antonini Epiro, 1711, 4.
Alph. 3 plg. 8.

Inter illos, qui Juris Pontificiæ Institutiones nobis dederunt, omnium calculo princeps semper habitus est *Job. Paulus Lancelottus*, Peruvianus. Et tamen cum factum suavit, dubium an impa-
tientia

nencia magis an ambitione commotus, ante promulgata Concilii Tridentini Decreta, quibus disciplina illius habitus haud leviter immutatus fuit, in publicum profunderet, alijs eundem laborem renovandi ansam suppeditavit. Prodiierunt autem ex eo tempore plures ejusdem generis libelli, ut vere supervacuum videri possit, Autorem, quem produximus, in eadem palestra desudare voluisse. Merebitur tamen & is vanis, si profiteretur, quod dum novae quaedam a Praefulis Romanis constitutiones proceduntur, quibus ab Antecessoribus statuta aut tollunt, aut suppleant, & declarationes quotidie novae ex sacra, ut vocant, Cardinalium Congregatione prodeunt, quas & ipsas, si annuente Pontifice publicantur, vim legis habere ajunt, necesse omnino esse, ut isthaec quoque tradantur his, quorum interest, illa magis, quae in rerum argumentis obtinent, quam quae obsoleta & antiquata sunt, addidicisse. Accedit quod multum a communi jure abstant cujusvis Ecclesiae foundationes & leges particulares, quas illi derogare, constans interpretum est opinio, & praeterea Nostro propositum sit sua Panormitanae potissimum Ecclesiae usui adaptare. Secutus vero vulgarem, (quam recte, alii videntur) methodum primo hoc libro, quem solum nunc in manibus habemus, iuxta Personarum Ecclesiasticarum explicare instituit. Remota tam XIV capitibus absolvit, in quorum prioribus duobus cum de Clericis in minoribus Ordinibus, & in sacris constitutis egisset; C. III de his, qui Dignitatem suam exant habent, eum in genere, tum C. IV in specie de Archi-Diaconi, Archi-Presbyteri, Decani, Thesaurarii Primicerii, Praepositi, Magistri Scholae, Capellani Majoris, Prioris, Canonicozum, Referendariorum, & Protocotariorum Apost. munus deserit. *Dignitatem*, quatenus hic pro administratione rerum Ecclesiasticarum cum jurisdictione conjuncta accipitur, a *Personatu*, per quem prerogativam in Ecclesia absque jurisdictione, v. c. Stallum, ut loquantur, in choro praestitum habere; & *officio*, quo nomine administratio rerum Ecclesiasticarum absque jurisdictione venit, differre, apud Canonici Juris Doctores traliticium est; cujus diversitatis ea ratio est & utilitas, quod ii soli, qui Dignitate polleant, Sedis Romanae delegati, soli possint esse Judices Synodales, & Judices Conservatores Regularium. Conf. p. 37 & 43.

sequentes cautiones, quas qui negligat, non levibus difficultati-
 bus premiuntur. *Prima* est, quam ipse Auctor suggerit: ordinari
 & gradum Dignitatum ex cujusvis Ecclesie consuetudine depende-
 re. Sic jure communi Archi-Diaconus præcedit Archi-Presby-
 terum, hic reliquos. Secundum morem vero nonnullarum Ec-
 clesiarum principem locum tenet Archi-Presbyter, vel Præposi-
 tus vel Decanus. In Panormitana Cathedrali, ut & alibi *prima*
 Dignitas est Cantoris. *Secunda* est: non easdem, nec omnes huc
 usque recensitas Dignitates omnibus in Ecclesiis occurrere. Sic
 non in omnibus Capellanus Major reperitur. *Tertia* est: non in
 omnibus Ecclesiis easdem Dignitates iisdem muniis fungi. Sic in
 quibusdam Præpositus est vice Archi-Diaconi. In Panormitana
 primicerius sive Cantor ea peragit, quæ jure communi Archi-Dia-
 cono incumbunt. *Quarta* est: officia jure communi fieri posse.
 Dignitates ex foundationibus singularum Ecclesiarum. Exemplum:
 præbent Præpositura & Thesauri Ecclesie custodia, quæ cum jure
 communi ad nuda officia referantur, postea ex consuetudine &
 statutis Ecclesiarum Cathedralium fere omnium Dignitatibus ac-
 ceptari cœperunt. Ceterum consideratione digna sunt, quæ No-
 ster eodem capite de signaturis Gratia & Justitiæ Aulae Romanæ,
 itemque de Proto-Notariorum Apostolicorum prærogativis com-
 memorat, non ubivis obvia. Caput V de Parochis late tractat,
 quemadmodum VI de Abbatibus & Abbatissis. Ex hoc id saltem
 notamus, ad Abbacias etiam penetrasse abusum Commendararum.
 Ecce enim dum Clerici seculares Rectores Monachorum esse ne-
 queunt, id ingeniose excogitarunt Pontifices, ut in perpetuum
 Abbatibus ipsi commendarentur. Caput VII de Episcopis disquirat,
 & Residentiam Juris Divini esse, adeo ut Pontifici ne quidem di-
 spensandi potestas competat, adstruit. Recitantur hac occasione
 verba Bullæ ab Urbano VIII d. 12 Dec. 1634. emissæ: *Injungimus, ne ab*
eisdem Ecclesiis discedant, nisi prius obtentâ nostrâ & Romanæ Pontifi-
cis pro tempore existens per Breve seu licentia missivâ licentia. Palli-
um, Archi-Episcoporum insigne, describit, quod sit quoddam Orna-
mentum de corpore sancti Petri sumtum (satis obscure, subianuit
autem, e lana contextum ad D. Petri & Pauli corpora deferri) pleni-
situdinem officii & Archi-Episcopalis nominis appellatione conferens.
 Caput

p. 26.

32. 34.

77.
80. seq.

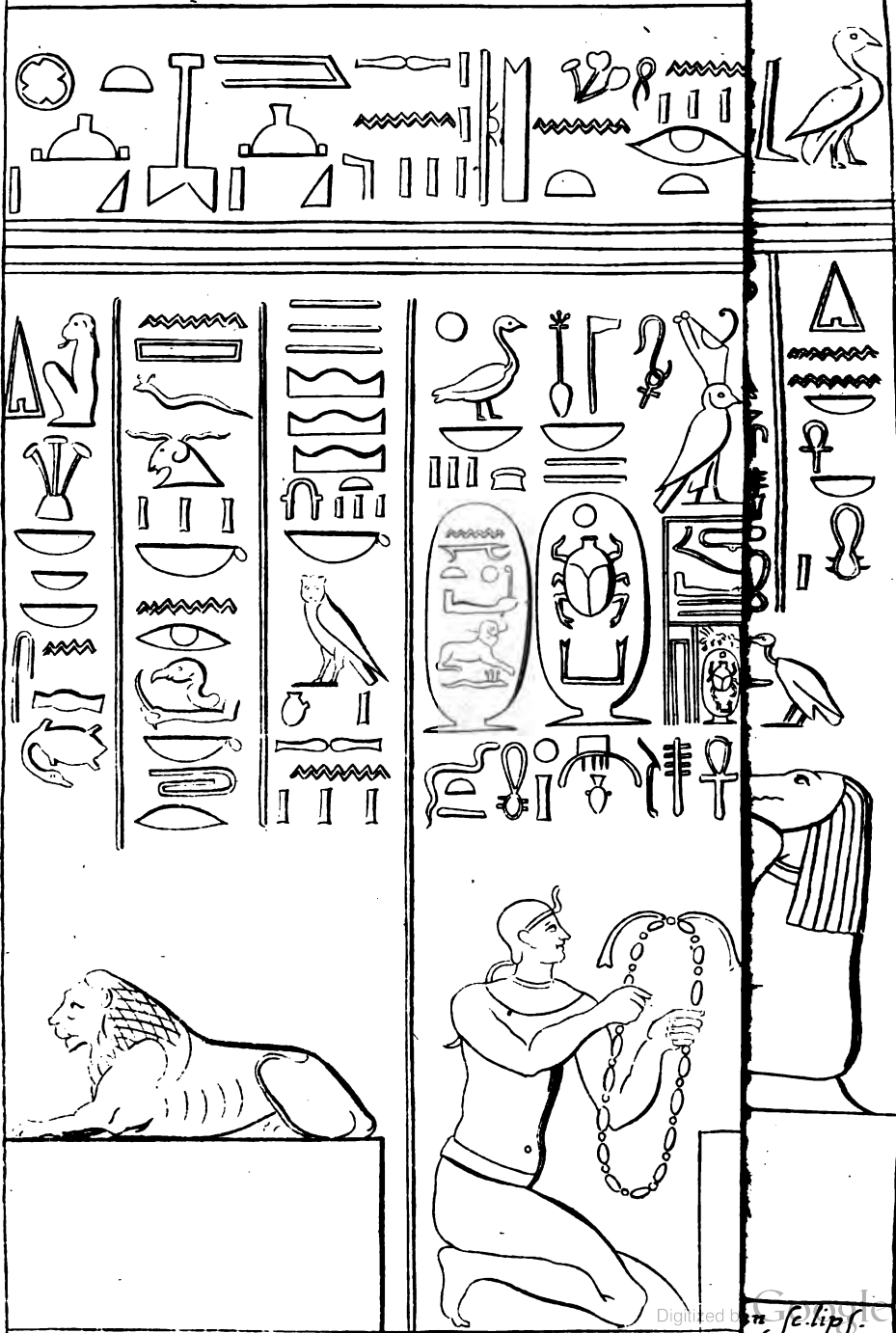
120.

154.

185.

Caput IX Legatorum Pontificiorum a Latero, Missorum & nato-
rum differentias & jura expendit. C. X Cardinalium, quos mi-
nores olim Episcopis fuisse fatetur, hodie Primatibus & Patriar-
chis majores contendit, imo Regibus comparat, Privilegia recenset,
ubi inter alia commemoratur, Innocentium X A, 1645 maffidasse,
ut solo nomine Cardinalis contenti, non aliis titulis uterentur,
quam Eminentiæ Reverendissimæ, utque in aranis & sigillis
coronas & notas seculares amoverent, solumque pileum rubenti
sanguine Christi coloratum adhiberent. Hæc excipit Cap. XI de
summo Pontifice tractatio, quem Papam ab interjectione Papæ,
quæ vox admirantis est, si diis placet, dici vero simile videtur Auto-
ri nostro, in etymologiis reliquorum nominum Ecclesiasticorum
eruedis haud multum feliciori. Docet Noster, Pontificem consi-
deratum ut Episcopum Romanum Vicarium habere Generalem, seu
vices-gerentem ex Cardinalium coetu allectum, ut Archi-Episco-
pum septem olim suffraganeis, qui simul e Cardinalium numero
sint, Episcopis Romæ vicinis, nunc sex saltem ob unionem duo-
rum Episcopatum, imperare, Ostiensi nimirum, Portuensi, Sabino,
Prænestino, Albano & Tusculano. Septimus enim Sylvæ candi-
dæ seu sanctæ Rufinæ unitus est Portuensi. Ut Patriarchæ denique
subesse Archi-Episcopos & Primates Italiæ, Germaniæ, Hispaniæ,
Angliæ, Poloniæ, Ungariæ, Galliæ, Sueciæ & Norvegiæ: quæ
consulto hic referre voluimus, quod his cum dictis reliquorum
Canonistarum non satis bene convenire videatur, qui Pontificem
suum diversi plane ordinis esse, & Patriarcharum numero eximere
contendunt. Caput XII Clericorum immunitates & exemptiones
late persequitur. Caput XIII de vita & honestate, & XIV de Re-
gularibus & Monachis colophonem libro huic primo imponunt

p. 199.

TABULA ÆGYPTIACA HIEROGLY-
phicis exornata.

TAbulæ huic, ad nos nuper transmissæ, quam depictam hinc
loco dedimus, pauca hæc subjecta sunt verba: *Tabulam
hanc ex marmore Ægyptiaco Ægyptiacis insculptam hieroglyphicis,
latam palmis quatuor circiter, rotidemque longam, ex ruinis mon-
tis Aventini Anno 1709 effossam, illustrissimo & nobili Viro D. Caro-*

TAB. I.

Io Francisco de Perfon, *Præfetto vigilantissimo Regia Academia in Urbe bonarum artium matre a LUDOVICO Magno erecta, Franciscus de Ficoronis dedicat, vovet ac consecrat.* Nos eam hic nudam præsentamus, ut eorum provocemus studia, qui in his Oedipum agere gestiunt.

URBANI HIERNE S. R. M. SUEVICÆ ARCHIATRI & CONSILIARII METALL. ACTA & TENTAMINA CHYMICA IN REGIO LABORATORIO STOCKHOLMIENSI ELABORATA & DEMONSTRATA, IN DECADIS REDACTA ATQUE DIVISA; UNA CUM PRÆMISSU PARASCEVE SEU PRÆVIA MANUDUCTIONE AD EXPERIMENTA RITE PERFICIENDA.

Holmiæ, typis Joh. H. Wernerii, 1712, 4.

Alph. 1 plag. 5.

JAM A. 1679, referente Cl. Autore, *Carolus XI* Rex Suecorum Thesaurario suo, Illustriss. Comiti *Steroni Bielkio*, Laboratorii chymici instituendi sumtibusque necessariis fulciendi curam commiserat. Enimvero quod ipse ob senectutem ingravescentem & valetudinem non satis firmam perficere non potuerat, perfecit tandem A. 1683 Illustr. Comes *Claudius Fleming*, Thesaurarius Regius ac Camerae Regiae Præses, & sub auspiciis Regiis Laboratorii chymici fundamenta jecit. Hujus director constitutus est experientissimus Autor, sumtus annuos ad instantiam ipsius A. 1685 ordinante Illustr. Comite *Fabiano Wrede*, Camerae Regiae & Collegii metallici Præsidi. Ab eo tempore labores chymici suscepti, qui etiamnum hodie sub auspiciis Regis nunc scepra tenentis *Caroli XII* assidue continuantur. Institutum vero fuit Laboratorium chymicum propter rationes ac fines sequentes: 1 ut interiora naturæ recluderentur firmaque reperirentur principia, quibus reliqua tuto superstrui possent; 2 ut omnes rerum naturalium partes analysi subjicerentur, quo tandem constaret, quid in se contingerent; 3 ut in naturam metallorum inquireretur, quatenus meliorationis capacia; 4 ut conficerentur medicamenta majoris efficacitæ, quam quæ vulgo in officinis prostant; ut omnia excuterentur, quæ rei œconomicæ inservire possint, e. gr. temperatura terræ in horti agrique cultura, materia conficiendis ædium tectis commoda,

da, ferri contra rubiginem munitiones, lignorum a putredine preservatio &c. Quicquid vero laboris per tot annorum intervalla secundum tam egregias intentiones sedulo peractum, in Diarjio cum cura annotatum. Nullum itaque dubium superesse videtur, quin in iis multa præclara & cum ad Chymicæ, tum ad Physicæ atque praxis Medicæ perfectionem profutura contineantur. Unde non immerito dolemus, quod, quæ titulus promittit, Acta Regii illius Laboratorii nondum comparueriat, sed sola exhibeatur Introductio ad opus ipsum facilius intelligendum adornata. Et quia Autor conqueritur, quod infelici hoc tempore Carnoænæ Marti cedant, quod in Suecia ipsimet Autores sumtus in editionem impendere teneantur, quod ibi charta & opera typographica duplo prope carius quam alibi constet & potior tamen exemplarium pars blattas plerumque tineasque pascat, aut piper zingiberque apud aromatarios veltiat, ac ideo exigua spes supersit fore, ut Cl. Autori, qui septuagesimum secundum ætatis annum jam superavit, opus ipsum publico impertiri liceat; gratiorem sane Orbi erudito operam præstitisset, si introductionem, hypotheses quasdam magna ex parte complexam, in aliud commodius tempus rejecisset, ac experimenta ipsa, prout annotata sunt, primum in lucem protulisset. Sed dum opus ipsum expectamus, introductionem paucis perlustremus.

Partitur eandem Autor in duas sectiones. Priore de quatuor vulgo sic dictis elementis, terra, aqua, aere, igne tractat & principiorum chymicorum, salis, sulphuris & mercurii generationem ex iis explicare conatur. Elementorum numerum quaternarium admittit, quia antiquissimos Philosophos eundem ab Ægyptiis accepisse credit, a quibus Philosophia ad summum perfectionis fastigium deducta ipsi videtur; quia *Hippocrates, Plato, Aristoteles*, eorumque affectu in eo acquieverunt; quia denique *Moses* in creatione universi mentionem injicit terræ, aquæ, spiritus & lucis. Ignis elementaris sedem statuit Solem; inde eum emanare per lumen in Planetas & ex iis combinari cum vaporibus aquarum supra cælestium aliisque particulis. Sic immutatum ex Planeta uno in alium tandemque in Lunam migrare & inde vires específicas omnium Planetarum ad terram deferre. Hinc tandem prodire sal astrale, sul-

R

phur

phur univērsi & mercurium univērsi. Sal astrale ex planetarum influentiis maximam partem componi, quarum principium sit aqua supracœlestis ex multa terra elementari, pauciore aere & igne solari: sulphur univērsi constare ex multa materia solari, pauciori sale astrali, terra invisibili ac portione aliqua aquæ: mercurium denique univērsi ex connubio salis astralis & sulphuris univērsi prognatum continere aerem subtilem, ignem pauciozem, aquam multam & subtilissimam. Differit quoque in specie de salibus acidis & alcalibus cum urinosis seu volatilibus, tum lixiviosis seu fixis, itemque de compositis, sale nimirum communi, nitroso, Armeniaco, atque decompositis seu essentialibus: nec non de sulphure atque mercurio.

In Sectione posteriore explicare conatur modos investigandi, quale principium in dato quolibet corpore præpollcat, & quantum uniuscujusque in eo reperiatur. Commendat autem solutionem & præcipationem, de qua utraq;e prolixè differit. Considerat menstruas, quibus corpora solvuntur, cum salina, tum sulphurea, tum mercurialia sive aquosa. Considerat signa in præcipatione attendenda, nempe consistentiam præcipitati, æqualitatem, motum, tempus, colorem, odorem, sonum, quantitatem, signorum syndromen. Considerat species præcipationum atque materias, spiritum vitrioli, spiritum sulphuris, spiritum nitri, spiritum salis, acetum destillatum, alumen, mercurium sublimatum, solutionem Lunæ, sacharum Saturni, vitriolum Veneris, vitriolum Martis, solutiones Veneris & Martis, sal tartari, sal Dresdense, cineres clavellatos, nitrum fixum, syrupum violarum, succum heliotropii, gallas Turcicas. Hinc ostendit, ex quibus signis dignoscantur 1. omne genus acidi, 2. acidum purum vel sulphureum, 3. acidum essentialè, 4. alcali in genere, 5. alcali fixum, 6. alcali volatile seu urinosum, 7. alcali utriusque tam urinosi, quam fixi particeps, 8. sal commune, 9. nitrum, 10. sal Armoniacum, 11. sal calcarium, 12. sal tartareum, 13. alcalia fixa acidis refracta, 14. spiritus hermaphroditicus, qualis spiritus tartari, liquor ligni juniperi, 15. sal adstringens vel terreum paucò acido mixtum, 16. sulphur ejusque varia genera, 17. alumen. Tandem objectiones diluit, quæ contra studium chymicum a nonnullis heri solent.

Sequitur

Sequitur gemina appendix: altera brevior, altera prolixior. Brevior explicat colores in præcipitatione rite observandos. Prolixior vero agit de calore, de igne ardente seu culinari, de igne centrali globi terrestris & de ignibus subterraneis montibusque ignivomis: quam posteriorem ad instantiam amicorum ipsius de iis rebus mentem nosse cupientium adjecit.

PHILOSOPHIÆ NATURALIS PRINCIPIA

Mathematica, Autore ISAACO NEVTONO, Equite auro. Editio secunda auctior & emendatior.

Cantabrigiæ, sumptibus Autoris, 1713, 4.

Alph. 2. plag. 20.

CUM A 1687 primum lucem publicam adspexisset opus incomparabile Viri summi, de eo abunde diximus in Actis Anni 1688 p. 304 & seqq. Nunc igitur nobis suffecerit exposuisse, in quibus nova editio a priore differat. De his ipse *Newtonus* paucis ita præfatur: *In hac secunda editione multa sparsim emendantur & nonnulla adjiciuntur. In libri primi sectione secunda inventio virium, quibus corpora in orbibus datis revolvuntur, facilius redditur & amplior. In libri secundi sectione septima theoria resistentiæ fluidorum accuratius investigatur & novis experimentis confirmatur. In libro tertio theoria Luna & præcessio æquinoctiorum ex principiis suis plenius deducuntur & theoria Cometarum pluribus & accuratius computatis orbium exemplis confirmatur.* Nostrum est, ut hæc expressius doceamus. Monemus tamen, nos non ad quasvis minutias descensos, præsertim si levioris visæ fuerint momenti, quales esse censemus, si hinc inde in dictione quædam immutantur, veluti si statim p. 1 dicitur, *aerem densitate duplicata in spatio etiam duplicato esse quadruplum*, pro quo in priore editione legitur, *aerem in duplo spatio quadruplum esse*, aut cum nunc *subduplicata ratio* vocatur, quæ ante *dimidiata* dicebatur, aut quando nunc legitur: *corporibus resistitur*, ubi antea extabat, *corpora resistuntur*. Alia enim majoris momenti nobis commemoranda supersunt, ex quibus de utriusque editionis differentia judicium ferre liceat Lectori.

Deprehendimus itaque propositioni primæ sect. 2 lib. 1. quæ areæ a corporibus in gyrum actis radiis ad immobile centrum virium

ductis descriptæ in planis immobilibus consistere & temporibus proportionales esse demonstrantur, adjecta esse sex corollaria, quæ in editione priore non comparent, itidemque duo alia ad propositionem secundam, qua corpora in hypothesi præcedentis dicuntur urgeri a vi centripeta ad immobile centrum tendente. Et ope quorundam ex corollariis istis prop. 4. ratio virium centripetarum in circulo facilius demonstratur, quam in priore editione factum fuerat. Eidem propositioni denuo duo corollaria de novo adduntur, quæ inter hoc est: Si tempus periodicum sit ut radii r potestas quælibet r^n & propterea velocitas reciproce ut radii potestatem r^{n-1} fore vim centripetam reciproce ut radii potestatem r^{2n-1} & contra. Propositio sexta nova est, hujus tenoris: si corpus in spatio non resistente circa centrum immobile in orbe quocunq; revolvatur & arcum quemvis infinite parvum tempore infinite parvo describat & sagitta arcus duci intelligatur, quæ chordam bifecet & producta transeat per centrum virium: fore vim centripetam in medio arcus ut sagittam directe & tempus bis inverse. Inde corollarii instar deducitur, quod in priore editione vicem propositionis sextæ tuebatur: deducuntur & corollaria alia, quæ ante erant omissa. Propositionem septimam generaliore reddidit Autor: cum enim in priore editione determinasset vim centripetam corporis in peripheria circuli gyratis ad punctum aliquod in peripheria tendentem, nunc vim centripetam quærit ad punctum quodcunq; tendentem. Propositione nona additur nova eaque perbrevis demonstratio de vi centripeta ad centrum spiralis tendente: & idem tenendum de vi centripeta ad centrum & umbilicum ellipseos tendente prop. 10 & 11, illius etiam scholio verba quædam adjiçuntur, & prop. 17 scholion generale additur, de vi centrifuga, quæ ad punctum quodcunq; intra sectionem conicam situm fertur. Ad lemma 27, quo descriptio trapezii specie dati, & cujus anguli ad rectas quatuor positione datas, singuli ad singulos consistunt, docetur, monet alias ejusdem solutiones olim excogitasse *Wrennum* & *Wallisium*. In scholio prop. 31 omittuntur, quæ sub initium ejus tradiderat de modo per constructionem mechanicam determinandi locum corporis in ellipsi moti ad datum tempus. Sub prop. 33 corollarii instar subsumitur, corpus ad datam a centro distantiam in circulo quovis revolvens motu suo sursum

verso

verso ascendere ad duplam suam a centro distantiam : ad prop. 49 vero omittitur corollarium 3 aliudque prop. 51 subæditur, quod scilicet vis, qua corpus in loco quovis Cycloidis acceleratur vel retardatur, sit ad totum ejus pondus in loco altissimo in ratione arcuum inter locum infimum & loca reliqua data interceptorum. Cum sect. 11 lib. 1 ad explicandum motum corporum se mutuo attrahentium progreditur Autor, notanter monet, se considerare vires centripetas tanquam attractiones, quamvis fortasse, si physice loquamur, verius dicantur impulsus. Se enim in Mathematicis jam versari & propterea missis disputationibus physicis familiari uti sermone. Prop. 73 novum quoddam adjicit corollarium, nempe si ad solidorum similium & æqualiter densorum puncta singula tendant vires æquales centripetæ decrescentes in duplicata ratione distantiarum a punctis, vires, quibus corpuscula ad solida illa similiter sita attrahentur ab iisdem, fore ad invicem ut diametros solidorum. Inprimis autem notatu dignum est, quod, cum lemmate 2 lib. 2 p. 224 & seqq. rudimenta calculi differentialis simpliciora suo modo exposuisset, etiam in nova hac editione non diffiteatur, illustrem *Leibnitium* ejus fundamenta sibi communicasse, cum suum quoddam inventum studiose celaret. Ita nimirum p. 226. *In litteris*, inquit, *qua mihi cum Geometra peritissimo G. G. Leibnitio annis. abhinc* (ab anno primæ editionis, qui erat 1697) *decem insercebant, cum significarem me compotem esse methodi determinandi maximas & minimas, ducendi tangentes & similia peragendi, qua in terminis surdis aque ac in rationalibus procederet, & litteris transpositis hanc sententiam involvensibus* (data æquatione quocunque fluentes quantitates involvente, fluxiones invenire & vice versa) *eandem celarem: rescripsit Vir Clarissimus, se quoque in ejusmodi methodum incidisse & methodum suam communicavit a mea vix abludentem præterquam in verborum & notarum formulis.* P. 246 delentur corollaria quartum & quintum prop. 8, quibus definiverat tempus descensus per spatium infinite parvum. Monuit celeberrimus *Bernoullius* in Actis A. 1713 p. 121, *Newtonum* ante absolutam novæ editionis impressionem opportune a se peragnatum suum *Nicolaum Bernoullium* admonitum, quæ de ratione resistantiæ ad gravitatem per errorem in priorè editione statuerat,

correxisse & singulari scheda libro suo inseruisse. Id factum esse, collatio novæ editionis cum anteriore & animadversionibus *Bernoullianis* in eam ostendit & folia dissecta novaque in ipsorum locum substituta utique loquuntur, errores prioris editionis etiam in secundam jam irrepsisse. Quamvis autem *Newtonus* correctionem *Bernoullianam* adhibuerit; non tamen diffitebitur, suam problematis solutionem a simplicitate *Bernoulliana* in Actis Anni superioris traditæ adhuc abesse. Mirum vero videbitur nonnullis, quod illam ipsam regulam, per quam observante *Bernoullio* in Actis anni superioris p. 95 in errores incidit, utpote veris calculi differentialis legibus ab illustri *Leibnitio* stabilitis adversam, adhuc p. 236 commendat. Propositioni 15 eam amplitudinem in nova editione non dedit, quam ei dari posse observavit cel. *Bernoullius* loc. cit. p. 125: subsequentis tamen 16 demonstrationem, quam ei revidendam commendat *Bernoullius*, ita emendavit, quemadmodum corrigendam esse docuit *Celeb. Hermannus* in Diario Veneto Tom. VII anno 1711 edito p. 217. Adjicit etiam tria corollaria, quæ in editione priore non comparant, & lemma, quod in gratiam istarum propositionum præmittitur, emendat: unde necessario in prop. 75 demonstratione nonnulla immutanda fuerunt. Quæ vero de corollariis ejusdem propositionis monuit *Bernoullius*, ad ea non attendit, ipsi nempe ante editionem non visa. Prop. 31 prolixum annectitur scholium generale de resistentia aeris per pendulorum oscillationes investigata, quod idem esse deprehenditur cum scholio prop. 40 editionis prioris, quamvis hinc inde nonnulla immutentur, alia omittantur. Similiter omitti deprehendes prop. 33 corollaria 6, 7 & 8, quibus asseruerat, projectile in fluido elastico eo difficilius moveri, quo vires centrifugæ sunt majores; resistentiam tardescentium in fluido diminui in ratione minore quam duplicata velocitatis; quo corpora sint majora, eo magis accurate resistentiam tardescentium decrescere in duplicata ratione velocitatis; rationem deniq; duplicatam magis accurate obtinere in fluidis, quæ pari densitate & vi elastica ex particulis minoribus constant. Exterminatur quoque prop. 24 prioris editionis cum suis corollariis & demonstratio vigesimæ quintæ, quæ nunc est vigesima quarta, parumper mutatur. Nova e contrario est propositio 25

CUBA

cum suis corollariis. Illa nempe invenire docet resistantiam globi uniformiter progredientis in medio raro ex particulis quam minimis quiescentibus æqualibus & ad æquales ab invicem distantias libere dispositis constante; his vero asseritur, si globus & particule sint infinite dura, resistantiam globi esse ad vim, qua totus ejus motus vel auferri possit, vel generari, quo tempore globus quatuor partes tertias diametri suæ describit, ut densitatem mediæ ad densitatem globi; eandem esse ceteris paribus in duplicata ratione velocitatis, vel diametri, seu ut mediæ densitatem &c. Propositiones 36, 37, 38, 39 & 40 ejusdem quidem argumenti sunt cum propositionibus ejusdem ordinis in editione priorè; totæ tamen immutatae. Tractatus autem in hisce de motu aquæ per foramen in fundo factum effluentis; de cylindri in fluido compresso infinito & non elastico secundum longitudinem suam uniformiter progredientis resistantia orta a magnitudine sectionis transversæ; de globi in fluido compresso infinito & non elastico uniformiter progredientis resistantia; de globi in medio fluidissimo compresso progredientis resistantia. Resistantiæ quoque fluidorum per experimenta nova ratione investigantur. Eum in finem Autor vas ligneum quadratum paravit longitudine & latitudine interna digitorum novem pedis Londinensis, profunditate pedum novem cum semisse, idque aqua pluviali implevit, & globis ex cera & plumbo incluso formatis notavit tempus descensus per altitudinem 112 digitorum. Sic nempe investigavit resistantiam in aqua: ut autem eandem quoque in aere experiretur, a culmine Ecclesiæ *S. Pauli* Londini globos duos vitreos simul demisit, unum argento vivo, alterum aere plenum, utroque per altitudinem pedum 220 descendente. Inde quam proximè definit partem motus, quam globus in fluido quocunque projectus amittit. Sit scilicet diameter globi d , velocitas ab initio motus v , & T tempus, quo globus velocitate v in vacuo spatium describet, quod sit ad spatium $\frac{1}{2} d$ ut densitas globi ad densitatem fluidi, globus in fluido illo projectus tempore quovis alio t juxta Nostrium, amittet velocitatis partem $tv : (T + t)$, manente parte $Tv : (T + t)$, & describet spatium, quod sit ad spatium uniformi velocitate v eodem tempore descriptum in vacuo ut logarithmus

mus numeri $(T + t)$: T multiplicatus per numerum 2302585093 ad numerum t : T . Quæ in priore editione erat propositio 47, in nova est 48, & quæ olim erat 48, nunc locum 47 tuetur. Propositioni 49 corollaria duo adjiciuntur, quorum priore asseritur, velocitatem pulsuum eam esse quam gravia acquirunt, æqualiter accelerato motu cadendo & casu suo describendo dimidium altitudinis ϵ (est autem ϵ altitudo medii homogenei, cujus pondus adæquet pondus incumbens & cujus densitas eadem sit cum densitate medii compressi, in quo pulsus propagantur;) ac inde in posteriore inferitur, eandem esse in ratione composita ex subduplicata ratione densitatis inverse & subduplicata ratione vis elasticæ directe. In scholio prop. 50 non modo ratio aeris ad argentum vivum assumitur ut 1 ad 11890, quam in priore editione statuerat ut 1 ad 11617, atque ideo spatium, quod sonus tempore unius minuti secundi conficit, est pedum 979, quod olim assignaverat 968; verum etiam omittitur collatio computi cum observationibus *Mersenni* atque *Robervalli*. Monet autem, in hoc computo nullam haberi rationem crassitudinis solidarum particularum aeris, per quam sonus utique propagetur in instanti: ejus vero si habeatur ratio, spatium illud fore 1088. Immo si porro attendatur ad vapores in aere latentes, idem evadere 1142. Addit, hæc ita se habere tempore verno & autumnali: at hiberno motum sonorum fieri tardiorum, æstivo velociorem in subduplicata ratione densitatis; per experimenta autem constare, quod soni tempore minuti unius secundi eundo conficiant pedes Londinenses plus minus 1142, Parisienses vero 1070.

Libro tertio regulas philosophandi appellat, quas olim hypotheses dixerat, e quarum numero nunc etiam nonnullas inter phænomena refert. Istarum regularum tertia in priore editione non compareret, quod scilicet qualitates corporum, quæ intendi & remitti nequeunt, quæque corporibus omnibus competunt, in quibus experimenta instituire licet, pro qualitatibus corporum universorum habendæ sint. Ea utitur ad corporum omnium gravitationem in se mutuo adstruendam, quam fortiori argumento probari arbitratur, quam eorundem impenetrabilitatem, cum de hac in corporibus cælestibus experimentum nullum capi possit.

Id

In priore etiam editione non extat phenomenon secundum, quod fide observationum *Cassini* Planetæ Saturni radiis ad Saturnum ductis areas describant temporibus proportionales & eorum tempora periodica in ratione sesquuplicata distantiarum ab ipsius centro existant, quod nempe de Planetis primariis primus invenit *Keplerus*. Propos. 3 subjungitur corollarium, quo inferitur, vim centripetam lunarem ad superficiem terræ haberi, si vis centripeta mediocris, qua Luna in orbo retinetur, augeatur primo in ratione $177 \frac{28}{8}$ ad $178 \frac{28}{8}$, deinde etiam in ratione duplicata semidiametri terræ ad mediocrem distantiam centri Lunæ a centro terræ. De novo quoque adjicitur cor. 3 prop. 5, qua ex gravitatione Planetarum in se invicem, concluditur, quod $\frac{1}{2}$ & $\frac{1}{4}$ prope conjunctionem se invicem attrahendo sensibilibiter perturbent motus mutuos, Sol perturbet motus lunares, Sol & Luna perturbent mare nostrum. Cum in priore editione cor. 2 prop. 6 asseruisset, ætherem, aut aliud corpus, quod gravitate sit destitutum, posito quod detur, non differre a corporibus aliis nisi in forma materiæ; nunc quidem addit, ex mente *Aristotelis*, *Cartesii* & aliorum. Et cum in cor. 3 ante asseruisset, vacuum necessario dari, nunc quidem pronunciat, spatia omnia non esse æqualiter plena, & sub finem verba sequentia addit: quod si quantitas materiæ in spatio dato per rarefactionem quamcunque diminui possit, quidni diminui possit in infinitum? Quod olim erat corollarium quartum, nunc quinti locum occupat, & in eo fide crassarum (quas Autor vocat) observationum affirmat, vim magneticam decrescere in ratione distantie fere triplicata, cum in priore editione tantum posuisset decrementum in ratione plusquam duplicata. Quod nunc in ordine quartum existit, ita habet: si omnes omnium corporum particule solidæ sint ejusdem densitatis, neque absque poris rarefieri possint, vacuum datur. Dicit autem ejusdem densitatis esse, quarum vires inertie sunt ut magnitudines. In Cor. 1 prop. 8 in numeris aliquid immutatur, quibus pondera corporum in diversos planetas definiuntur, nec *Flamstedii* amplius sed *Hallejii*, observationibus circa satellites Jovis utitur. Nimirum corporum æqualium & a Sole, Jove, Saturno & Terra æqualiter distantium pondera in Solem, Jovem, Saturnum ac Terram ex novo computo sunt ad invicem ut $1, \frac{1}{1033}, \frac{1}{12411}$

$\frac{1}{2}411$, $\frac{1}{2}27512$ respective, cum ex priore essent ut 1, $\frac{1}{100}$, $\frac{1}{2300}$ & $\frac{1}{28700}$; in superficiem Solis, Jovis, Saturni ac Terræ ut 10000, 835, 525 & 410 respective, cum ex priore editione essent ut 10000, $804\frac{1}{2}$, 536 & $805\frac{1}{2}$. Utitur nunc parallaxi Solis $10'$ fere, quam olim assumserat quasi $20'$. Hinc etiam densitates Solis, Jovis, Saturni ac Terræ in nova editione aliaz assignantur, nempe ut 100, 78, 59 & 398, ita, ut e. gr. terra quadruplo densior sit quam Sol, quia hic per ingentem suum calorem rarefcit. In demonstratione prop. 10 globus aquæ congelatæ in aere motus ex resistentia aeris nunc statuitur amittere motus sui partem $\frac{1}{585}$ & aer 850 partibus levior censetur quam aqua. In demonstratione prop. 12 numeri mutantur, quia pendet ab iis, quæ de gravitate corporum in diversis planetas paulo ante dicta sunt: quod idem circa demonstrationem prop. 13 tenendum. In cor. 2. prop. 14. addit; stellas fixas in omnes cœli partes æqualiter dispersas contrariis attractionibus vires mutuas destruere. Adjeit quoque scholium deducens motum apheliorum in consequentia respectu fixarum in proportionibus sesquuplicata distantiarum in Sole, sed parvitatibus fere contemnendis: conficiunt enim ex computo Nostri aphelia Martis, Terræ, Veneris & Mercurii in annis centum 35, 18. 36, 11. 27 & 4. 29 respective. Propos. 19 numeri in resolutione problematis de inveniendâ ratione axis Planetæ ad diametros eidem perpendiculares mutantur, ob observationes recentiores *Cassini*, qui semidiametrum Telluris reperit 19695539 pedum Parisiensium. Producit autem calculus terram ad æquatorem quam ad polos altiorem excessu pedum 85820 seu milliarium $17\frac{1}{2}$, cum in priore editione eundem assignasset milliarium 17. Monet sub finem, *Cassinum* dudum observasse, Jovis diametrum, quæ polos ejus interjacet, minorem esse diametron altera. Prop. 20, quæ pondera corporum in terræ hujus regionibus diversis invenire ac inter se comparare docet, numeros correxit & novam tabulam condidit, in qua longitudo penduli singulis minutis secundis oscillantis in pedibus Parisiensibus & mensura gradus unius in meridiano in hexapedis Gallicis ad diversas locorum latitudines definitur. E. gr. Sub æquatore longitudo penduli 3 ped. 7, 468 lin. mensura unius gradus 56909 hexap. Sub elevatione poli 50° illa 3. 8, 594 ped. hæc 57348 hexap. ipso

ipſo poſe illa 3, 9, 387 ped. hæc 57677 hexap. Et vi hujus tabulæ inſert. graduum inæqualitatem tam parvam eſſe, ut in rebus Geographicis figura terræ pro ſphærica haberi poſſit, & inæqualitatem diametrorum terræ facilius & certius per experimenta pendulorum deprehendi poſſe vel etiam per eclipses Lunæ, quam per arcus Geographicæ meſuratos in meridiano. Prolixè autem in nova hac editione recenſet, quomodo ab anno 1672 uſque ad annum 1704 *Richerus, Hallejus, Varinius, Des Hayes, Coupletus* filius, & *Fruellens* diverſam penduli in diverſis locis longitudinem obſervaverint, atque *Philippum de la Hire* refellit, qui illam diverſitatem extenſioni fili ferrei per colorem adſcribit, quia differentia major obſervatur, quam ab actione caloris proficiſci poteſt. Inde arguit, umbra terræ in eclipsibus lunaribus non eſſe circulare, ſed diametrum ejus ab oriente in occidentem ductam majorem eſſe quam diametrum ejus ab aſtro in boream ductam exceſſu 55 circiter, & parallaxin maximam Lunæ in longitudinem paulo majorem eſſe quam ejus parallaxin maximam in latitudinem. Ceterum notatu dignum eſt, quod *Caffinus* A. 1700 meſuram terræ per majora locorum intervalla aggregiſſus, eam, quæ eſt ubiſus gradus, eandem fere ſperereſcit, quam circa annum 1635 apud Anglos collegerat *Norwoodus*. Eſt enim juxta *Caffinum* 57292, juxta *Norwoodum* 57300 hexapedarum Gallicarum: qui ſane conſenſus probat, meſuram *Caffinianam* præferendam eſſe ei, quam assignaverat *Picartus*, hexapedarum nonniſi 57060, quamvis *Newtonus* differentias inter obſervationes *Norwoodi, Picarti* & *Caffini* prope inſeſſibiles pronunciet. Prop. 25 motum medium nodorum ſatellitit extimi Jovialis in annis centum definiſt 8 24 in antecedentia, quem olim poſuerat 9 34. Sub ſinem omittit, quæ in priore editione aſſeruerat, Aſtronomos recentiores aut motum omnem nodorum ſatellitum ꝯ negare, aut tardiffime retrogradum aſſerere, & *Flambeidum* collatis ſuis cum *Caffini* obſervationibus deprehendiſſe, eos tarde regredi. Prop. 29, quæ de variatione Lunæ agit, numeri rurfus mutantur & hinc tota problematis reſolutio aliam fere induit faciem. Determinat autem variationem maximam Lunæ in Apogæo Solis, 33 14", in mediocri diſtantiã 35 10", in Perigæo 37 11". Similiter prop. 32, 35 & 36, quæ de motu medio nodorum

Lunæ, de inclinatione orbis lunaris ad planum eclipticæ & de vi Solis ad mare movendum tractant, numeri emendantur. Divinam vero ingenii vim & sagacitatem summam in inventore arguit computatio motuum Lunarum per theoriam gravitatis a causis suis facta, phaenomenis non invidis. Equidem in scholio prop. 35 olim ingenue profitebatur, se computationem suam non satis accuratam putare; sed cum in nova editione tantum non omnia quoad numeros mutaverit, illud quoque de ea judicium nunc omittit. In prop. 37 de vi Lunæ ad mare movendum multa adduntur & ejus ad vim gravitatis ratio nunc certius statuitur ut 1 ad 2371400. Augetur quoque corollariorum numerus, asseriturque in iis distantia centri Lunæ a centro Terræ ad distantiam centri Lunæ a communi gravitatis centro Terræ ac Lunæ ut 40371 ad 39371; mediocris distantia centri Lunæ a centro Terræ semidiametrorum maximarum Terræ $60\frac{1}{4}$ quam proxime; semidiametrorum vero mediocrium $60\frac{1}{2}$ quam proxime. In demonstratione lemmatis primi non pauca mutantur: quodque nunc secundi locum tenet, novum est; quod olim erat secundum, in locum tertii reficitur; quod vero olim fuerat tertium, in hypothesium numero nunc habetur. Ad prop. 14 accessit corollarium 4; ad lemma 8 corollarium aliquod cum scholio. In cor. 4 prop. 40 statuitur, si latus rectum parabolæ, in qua Cometa movetur, quadruplo majus sit radio orbis magni & quadratum radii illius ponatur esse partium 100000000; aream a Cometa radio ad Solem ducto singulis diebus descriptam esse partium 12163732, aream diurnam partium 506824. Sin latus rectum majus sit vel minus in ratione quavis, aream diurnam & horariam majorem esse vel minorem in eadem ratione subduplicata. Cum prop. 41 Cometæ in parabola moti trajectory ex datis tribus observationibus determinat, & prop. 42 graphice inventam corrigere docet; *Halleji* potissimum calculi theoriam cum observationibus consensum probat & quæ de lite quadam circa trajectoryam Cometæ A. 1680 cum *Flamstedio* ipsi intercedente indicaverat, omittit. De *Halleji* calculis dictum est in his Actis A. 1707 p. 218 & seqq. Multa quoque de cauda cometarum adduntur. Rerum optatarum ignaros censet, qui eam ju-bar Solis esse contendunt per caput pellucidum propagatum, cum sine

sine materia reflectente nullum esse possit. Opinionem eorum, qui caudam ex refractione lucis in ejus a capite Cometæ ad Terram progressu oriri statuunt, multis difficultatibus premi ostendit, neque enim caudas Cometarum unquam coloribus variegari, lucem vero fixarum & planetarum ad nos transmissam demonstrare, quod medio coelesti nulla insit vis refractiva; lumine fixarum per telescopia plus centum vicibus aucto, nullas earum cerni caudas. Ipse igitur defendit, caudas a capitibus oriri & in regiones a Sole averfas ascendere, ex vaporibus nempe in atmosphæram Cometæ sublatis, quemadmodum primus docuit *Keplerus*. Distinctius tamen *Noster*, quam *Keplerus*, vaporum illorum ascensum explicat.

Coronidem operi eruditionis profundæ imponit scholion generale, in quo difficultates enarrantur, quibus vorticum hypothesi premi videtur celeberrimo Autori; nonnulla de Deo proferuntur; de causa gravitatis quædam indicantur & novæ cujusdam hypotheses de spiritu quodam subtilissimo corpora crassa pervadente (eodem forte cum principio hylarchico *Henrici Mori*) mentio injicitur. Difficultates contra vortices his verbis enunciat:

„ ut Planeta unusquisque radio ad Solem ducto áreas describat
 „ temporibus proportionales, tempora periodica partium vortices deberent esse in duplicata ratione distantiarum a Sole. Ut periodica Planetarum tempora sint in proportionibus sesquialtera distantiarum a Sole, tempora periodica partium vortices deberent esse in eadem distantiarum proportionibus. Ut vortices minores circum Saturnum, Jovem & alios Planetas gyratione conserventur & tranquille natent in vortice Solis, tempora periodica partium vortices Solaris deberent esse æqualia. Revolutiones Solis & Planetarum circum axes suos ab omnibus hisce proportionibus discrepant. Motus Cometarum sunt summe regulares & easdem leges cum Planetarum motibus observant, & per vortices explicari nequeunt. Feruntur Cometæ motibus valde eccentricis in omnes coelorum partes, quod fieri non potest nisi vortices tollantur. Noster itaque motus regulares Planetarum a causis mechanicis originem habere negat, etsi per leges gravitatis semel constitutos conservari demonstraverit. Non nisi consilio & dominio entis intelligentis ac potentis ortos esse pronunciat. Et ita

ad Deum delabitur vocemque Dei dominium summum connotata probat, quia dicere solemus, *Deus noster*, non tamen, *aeternus noster, perfectus noster &c.* Ex dominatione vera sequi, Deum esse vivum, intelligentem & potentem; ex reliquis perfectionibus, summe perfectum esse. Deum existendo semper & ubique durationem & spatium constituere ait. Totum esse sui similem, totum osulum, totum aurem, totum cerebrum, totum brachium, totum vim sentiendi, intelligendi & agendi; sed more minime humano, minime corporeo, nobis prorsus incognito. Nos non habere ideam substantiæ Dei, sed ipsum solummodo cognoscere per proprietates & attributa, per sapientissimas & optimas rerum structuras & causas finales; coli autem ob dominium. Vim gravitatis a causa aliqua oriri ultro concedit, aut eam mechanicam esse negat, quia non agit pro quantitate superficialium, sed materiæ solidæ. Rationem proprietatum gravitatis se ex phænomenis non posse deducere, hypotheses vero non fingere protestatur, quibus in Philosophia experimentalis locum non concedit. Verendum tamen, ne minus pretii quam hypothesis plerique statuant spiritui Autoris subtilissimo corpora crassa pervadenti & in iisdem latentis, cuius vi & actionibus particule corporum ad minimas distantias se mutuo attrahant, & contiguæ factæ cohereant, corpora electrica ad distantias majores agant tam repellendo, quam attrahendo corpuscula vicina; lux emittatur, reflectatur, refringatur, inflectatur, corpora calefaciat, sensatio omnis excitegetur, membra animalium ad voluntatem moveantur; nisi eundem cum æthere aut materia subtili *Cartesianorum* dixeris.

CURIOSITATES PHILOSOPHICÆ, SIVE de Principiis rerum naturalium Dissertatio selecta, in qua nova methodo de generatione hominum, animalium, arborum, plantarum, itemque de causis amoris, ventorum, tonitru, fulminis &c. tractatur; Autore

T. S. F. F.

Londini, sumptibus Societatis, 1713, 4.

Alph. 1 plag. 20 Tab. æn. 7.

Idem est liber, qui ante decennium sub titulo Dissertationis Philosophicæ de causa motus & principiis corporum solidorum, expresso

preſſo Autoris *Theodori Sanctorii* J. Fil. nomine Ultrajecti prodit, in Actis A. 1704 p. 503 prolixiffime recensitus, non denuo recusatus, sed splendidiore tantum titulo ornatus: id quod hic monendum esse duximus, ne novus titulus imponat iis, qui librum hanc dudum possident.

HISTORIA CHIRURGIAE RECENTIOR; Auctore ANDREA OTTOMARO GOELICKE, M. D. ejusdemque antebac in Fridericiana P. P. extraordinario, nunc vero in Academia Regia, quae est Duisburgi Clivorum, Medicinae Professore ordinario.

Hala Magdeburgica, in officina Bengeriana, 1713, 8.

Plag. 14.

Quamquam Autor Clariss partim negotiis, tam domesticis, quam publicis haecenus distractus, partim itinere in Ducatum Cliviae, quo ad suscipiendam Artis Medicinae Professionem in Academia Duisburgensi a Sereniss. & Potentiss. Borussiae Rege ire iussus est, suscepto, in laboribus suis admodum fuerit praepeditus, promisso tamen suo stetit, atque nunc alteram Historiae Chirurgicae partem, recentiore nempe, qua Scriptores praecipui, qui seculo proxime elapso, & circa initium hujus, in quo per Dei gratiam versamur, vixerunt, vel adhuc vivunt, ordine naturali recensentur, publici juris fecit. Majore in hac libertate propterea usus est, ut in prooemio fatetur, quia plerique scriptorum novissimorum nostri temporis adhuc in vivis sunt, & hinc, si quas conquerendi causas justas habeant, ipsam, ut actorum suorum rationes reddat, tanto melius compellere possunt, quo absurdus plerumque est mortuorum famam vel scripta acerbiori stylo perstringere, qui se defendere nequeunt. Antequam autem singulorum Chirurgorum scripta vel inventa recensent, merito conqueritur, in plurimis Germaniae provinciis Chirurges, Anatomiam profundissime ignorantes, ultra barbarum tonsuram vix sapere, ejusque rei causam esse putat, quod Professores ob aedificiorum publicorum defectum exercitiorum Anatomico-Chirurgicorum demonstrationibus vacare nequeant, quibus tamen Belgium foederatum, Anglia, Gallia, Italia, aliaeque cultiora Europae regna & regiones superbiunt.

Rem ipsam

ipsam dum aggreditur; a scriptoribus Gallicis dicendi initium faciens, ad Italos, Hispanos, aliosque conterminos, & tandem ad Germanos progreditur; ita tamen, ut etiam Anglis, Belgis, Suecis, & Danis suam, quem mercentur, locum relinquat.

**CONTROVERSIARUM SACRARUM RECEN-
tiorum & nobiliorum nucleus & instrumenta, edita a MI-
CHAELE FOERTSCHIO, S.S. Theol. D. &**

Prof. Primario Jen.

Jenæ, apud Christianum Polium, 1713, 4.

Alph. 1 plag. 3.

Quamvis præter alios de ecclesia Christi præclare meritos Theologos in signe olim Academia Rostochiensis decus B. Grapius Controversias recentiores vel etiam recentius repetitas & novo apparatu instructas hæc illaudabili opera exhibuerit, summe Rev. Auctorem tamen plurimum adhuc lucis istis controversiis in hoc eruditissimo scripto fœneratum esse, non possumus non profiteri. Cum enim laudatus B. Grapius in retensu variorum Auctorum ipsaque historia adeo errorum præcipue occupatus fuerit, & thesini breviter cum fundamentis quibusdam subjecerit, atque per objectiones quasdam vindicias veritatis instituerit; Celeb. Autor noster restantes non modo vel de novo exortas difficultates indagavit; sed, ubi operæ pretium visum fuit, præcipuos in materi ista scriptores tanquam advocatos sententiarum selegit, ex professo rationes gravioris contulit, & e cubilibus suis evolvit. Adjecit insuper in supplementum Theologiæ polemiciæ quaestiones de Comparativa Theologia nuspian & nunquam tractatas, cum summe necessarium, hoc præsertim tempore, ipsi videretur doctrinam de fundamentalibus in formam disciplinæ redigere, & alumnus doctrinæ sacræ contra Indifferentiam sollicitius informare. In frontispicio accurati hujus tractatus Programma de *correctione & correptione morum Donati partium novissimorum*, quo publica harum controversiarum ventilatio intimata fuit, Lectoris obtutui se sistit; sub finem autem index Scriptorum, qui in hoc Tractatu vel allegantur, vel explicantur, vel refutantur, comparet.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsia

Calendis Aprilis Anno M DCC XIV.

REFLEXIONS SUR LES REGLES ET SUR
l'usage de la Critique, &c.

h. e.

MEDITATIONES DE REGULIS ET USU
Critices. Autore R. P. HONORIO DE SANCTA
MARIA, Carmelita.

Parisiis, apud Claudium Lombertum, 1713, 4.

Alph. 3 pl. 15.

Hypercriticum hic sistimus, qui observato Criticorum
dissensu, quorum alius librum aliquem pro genuino ad-
mittit, alius pro suppositio habet, itemque alius histo-
riam quampiam pro vera habet, alius pro falsa, hic
ostendere, conatur, Artem Criticam nondum satis firmis niti fun-
damentis, sed multis laborare defectibus. Nec vero solum defe-
ctus indicat, sed etiam fontes eorum & causas investigat, additis
consiliis, Artem illam firmiorem reddendi certioremq. Ante
vero, quam hoc aggreditur, *Dissertatione prima*, quæ quasi præli-
minaris est, Critices ideam inærmare conatur ejusque naturam de-
scribere. En definitionem Critices a Nostro *Artic. I* factam: *Est*
ars judicandi de factis historicis, de scriptis doctorum virorum, de
variis eorum scriptorum lectionibus, de eorundem sensu, stylo &
autoribus. Quæ definitio an satis accurata sit, dubitabunt illi, qui
reputaverint, artem de historiarum veritate vel falsitate judicandi
pertinere ad illam disciplinam, cujus finis est verum a falso discer-
nere, hoc est, ad Logicam. Sed moris est Gallis, omnem censu-
ram vocare criticam. Hinc fit, ut artis Criticæ simbrias tam late

P. I.

T

ex-

extendant, & Criticam vocent *quemvis usum judicii circa scriptores, tum ratione rerum, tum ratione verborum.* Imo in sequentibus deprehendemus, Autorem Critices vocabulo complecti omnes literas humaniores, adeoque Philologiam & Criticam ei esse *συνώνυμα.* Quare nec mirabitur Lector, cum in prima Dissertatione plura occurrant ad historiam literariam, quam ad Criticam pertinentia. Sed redimus ad librum nostrum, in cujus *Diff. I Artic. II* regulæ Criticæ doctissimorum celeberrimorumque autorum proponuntur. Nam primo exhibet 10 Clerici regulas in emendatione autorum sequendas: deinde Martianæ regulas ad intelligendam S. Scripturam observandas: tum Sixti V & Clementis IIX, pontificum, regulas ad corrigendum interpretem vulgatum præscriptas: hinc Mabillonii regulas ei observandas, qui rite tractare cupit Conciliorum scriptores: post ejusdem Mabillonii regulas eis præscriptas, qui cum fructu legere cupiunt Patres Ecclesiæ: porro Cavei regulas supposititia a genuinis Patrum scriptis discernendi: Anonymi regulas ad distinguendas optimas Patrum editiones a malis & mediocribus: ejusdem regulas dijudicandi scriptorum ecclesiasticorum dogmata: Melch. Cani regulas dignoscendi bonos historicos a sequioribus: Launoi regulas vera Martyrum & Sanctorum acta discernendi a fabulosis traditionibus. *Artic. III* necessitatem Critices edisserit, eamque demonstrat ex misero statu, in quo superioribus seculis, quibus Ars Critica ignorabatur, fuerit S. Scriptura, Acta Martyrum & ceterorum Sanctorum, Historia ecclesiastica, scripta Patrum, Theologia, disciplinæque reliquæ. Inter hæc judicat, Criticam artem simpliciter necessariam esse ei, qui velit ad solidam Theologiæ cognitionem pervenire. *Artic. IV & V* fructus Critices enarrat. En eos Critici (1) ex codicibus MSS. eruerunt verum textum cum S. Scripturæ, tum aliorum cujusvis generis librorum. (2) Optimas adornarunt editiones Script. S. & versionum ejus, item optimos in eam commentarios, Introductiones in ejus lectionem, Claves Scripturæ, Thesauros Philologicos, Grammaticas sacras, Concordantias, &c. (3) Ediderunt Tomos Conciliorum cum annotationibus. (Hac occasione Noster recenset omnes Conciliorum editiones: cujus generis digressiones ex historia literaria facit quavis data occasione.) (4) Scriptores ecclesiasti-

clesiasticos accuratissime ediderunt. (Hic editiones Patrum Græcorum & Latinorum recenset.) Quædam Patrum scripta in Gallicam linguam traduxerunt: Bibliothecas Patrum congesserunt: Catalogos scriptorum ecclesiasticorum ediderunt. (5) Emiserunt recensiones menstruas librorum recens editorum. (Hic de Diariis eruditorum differit eorumque autoribus.) (6) Ad illustrandam historiam ecclesiasticam chronologiæ navarunt operam & geographiæ: composuerunt quoque summa industria corpus historiæ ecclesiasticæ. (7) Emacularunt historiam Sanctorum. (8) Theologiam positivam, scholasticam & mysticam emendarunt. (Hac occasione multa inserta sunt de historia Quietismi.) (9) Varias sustulerunt superstitiones ecclesiasticas. (10) Optimas adornarunt editiones autorum profanorum. (11) Societates eruditas instituerunt. (12) Ad summum fastigium evexerunt eloquentiam sacram & profanam. (13) Composuerunt ipsi libros præstantissimos. (Hic proponit regulas conscribendi bonum librum.) (14) Optimas concinnarunt versiones. (Hic ex Lestangio novem proponit regulas interpreti observandas.) (15) Illustrarunt vetera diplomata, numismata & inscriptiones. (16) Philosophiæ atque philologiæ magnam lucem intulerunt. (17) Artes reliquas ad summum provecxerunt perfectionis gradum. (18) Multos errores inveteratos in historia sustulerunt. *Artic. VI* historiam Critices perstringit. Primo notat, veterum Criticam constitisse in meris discussionibus grammaticis, adeoque Criticum tum nihil aliud fuisse, quam perfectum & solide eruditum Grammaticum. Deinde potiores antiquos Criticos, facto ab Aristotele initio, recenset, in eorumque numero illos Patrum ecclesiæ ponit, qui vel de autoritate, stylo, interpretatione S. Scripturæ egerunt, vel alia secretioris Critices argumenta tractarunt. Maxime Origenem, Eusebium & Hieronymum inter Criticos referri oportere censet. Summum tamen Critices fastigium tribuit seculo XVII, quanquam, arte typographica obstetricantes præbente manus, etiam superioribus seculis, maxime sexto decimo, multi fuerint ac magni artis Criticæ cultores: Ceterum Criticorum recentiorum nomina præterit silentio, nimiam causatus eorum multitudinem. *Artic. VII* commemorat, se in frequentibus dissertationibus sub examen esse revocaturum horum

sex potissimum Criticorum sententias, Simonii, Tillemontii, Dupinii, Nat. Alexandri, Bailleti & Ruinarti : quorum & vitam paucis recenset, elogia adjungens præclarissima. Finita sic Dissertatione præliminari, susceptum aggreditur negotium, ac *Dissertationis secundæ parte priorè* regulas Criticorum præcipuas circa veterum scriptorum ecclesiasticorum testimonia examinat, ostensurus, eas non semper observatas fuisse a laudatis illis sex Criticis. Quamquam an regulæ illæ semper sint veræ, jam non dispiciemus. Certe Autor noster sectæ suæ præjudiciis involutus multas nostratibus Criticis regulas præscripsisse videbitur, quæ calculum haud mereantur. Sic statim *Artic. I* pro axioma ponit, summam habendam esse reverentiam antiquis scriptoribus ecclesiasticis. Hoc quidem agnovisse ostendit Tillemontium, Dupinium, & Nat. Alexandrum, qui tamen singulæ allatæ regulæ se immemores sæpius præbuerint. Hinc *Tillemontium* notat, epistolas Abgari & Christi mutuas propter testimonia veterum pro genuinis habentem, alias tamen historicas non paucioribus Patrum testimoniis nixas in fabularum censum rejicientem : *Dupinium*, testimoniis veterum inductum, Barnabæ epistolam pro genuina agnoscentem, item Clementis epistolas duas ad Corinthios, septem epistolas Ignatii, rejicientem tamen, sprete Patrum omnium autoritate, libros Sibyllinos : *Nat. Alexandrum*, scribentem, se autoritate veterum scriptorum & Patrum ecclesiæ permotum versus Sibyllinos, septem Ignatii epistolas, libros Dionysii Areopagitæ, epistolas Pauli & Senecæ habere pro genuinis ; eundem tamen, regulæ suæ oblitum, pro supposititiis habere epistolas Jesu & Abgari, epistolam Barnabæ, Pimandrum Mercurii Trismegisti. Contra cum R. Simonius autoritatem Patrum valde extenuet, eum tamen non aliud suæ opinionis de versione τῶν ὁ fundamentum habere observat, quam autoritatem Patrum. *Artic. II* hanc ponit regulam : Non debent rejici testimonia veterum, nisi firmis rationibus abducamur in alteram partem. Rursum ostendit, sibimet ipsis regulam hanc præscripsisse, sed & eam violasse sæpius, Tillemontium, Dupinium & Nat. Alexandrum. Namque infirmis usum rationibus contra tot Patrum testimonia Tillemontium negasse iter Pauli Apostoli in Hispaniam : Dupinium negasse, quod Pantænus in India repererit Hebraicum

Mat-

Matthæi evangelium, item, quod Petrus priorem suam epistolam Romæ scripserit, porro, quod Canones Apostolici sint genuini: N. Alexandrum vero non vereri hisce formulis uti: *Epiphanius deceptus est: Severo Sulpitio non est fides adhibenda: Gregorius Turonensis facile errat.* *Artic. III* prohibet, ne quis Criticus testimonia veterum labefactet responsionibus parum solidis. Hinc N. Alexandrum reprehendit, quod Irenæi verba de Nicolaitis, Hieronymi de epistola Barnabæ, in alienum detorserit sensum. Idem argumentum *Artic. IV & V* prosequitur, notatque Criticos, quod, cum veterum testimoniis urgeantur, modo disitent, illorum opera fabulis scaterere, modo, eos fuisse credulos, modo, eos rem magis panegyricæ & poetice proferre, quam historice: idque exemplis probat ex Tillemontio, Dupinio, Baillet, Sirmondo petitis. *Art. VI* hunc ponit canonem: Non debet rejici autoritas Patrum ecclesiæ, si diversum tradant hæretici. Indignatur itaque, Tillemontium, Dupinium & N. Alexandrum, item Mabilionium, Valesium & Launojum, scribere, multos errores in historia ecclesiastica detectos esse ab hæreticis. *Artic. VII* præcipit, non debere tribui scriptoribus ecclesiasticis opiniones, quas non habuerint. Hoc autem factum esse a Morino, Baillet & Tillemontio, exemplis docet. *Artic. IIX* hanc persequitur regulam: Non debent dissimulari veræ veterum scriptorum sententiæ. Hic calligat Dupinium, quod refellens traditionem de itinere Pauli Hispanico, ad multa Patrum testimonia sibi contraria respondit, eos rem retulisse non ut factum certum, sed tanquam conjecturam: cum tamen contrarium satis constet ex disertis ipsorum verbis. *Artic. IX* docet, æquitati adversari, autori veteri, cujus testimonium nostræ sententiæ faveat, insignes tribuere laudes: e contrario eum contentum tractare, qui sententiæ nostræ repugnet. Hinc Nat. Alexandrum notat, quod Josephum nimis exagitet tanquam fabulosum & minime accuratum scriptorem: & Tillemontium, qui idem faciat in Epiphanio. *Artic. X* hanc proponit regulam: Perperam sit, cum idem testimonium veteris cujuspiam scriptoris uno loco approbatur, alio rejicitur. Id a N. Alexandro, Dupinio, Baillet & Tillemontio factum esse, exemplis ostendit. Denique *Artic. XI* recentiores notat Criticos propterea, quod sibi videantur plus sapere scriptoribus anti-

Lunæ, de inclinatione orbis lunaris ad planum eclipticæ & de vi Solis ad mare movendum tractant, numeri emendantur. Divinam vero ingenii vim & sagacitatem summam in inventore arguit computatio motuum Lunarium per theoriam gravitatis a causis suis facta, phaenomenis non invidis. Equidem in scholio prop. 35 olim ingenue profitebatur, se computationem suam non satis accuratam putare; sed cum in nova editione tantum non omnia quoad numeros mutaverit, illud quoque de ea iudicium nunc omisit. In prop. 37 de vi Lunæ ad mare movendum multa adduntur & ejus ad vim gravitatis ratio nunc certius statuitur ut 1 ad 2371400. Augetur quoque corollariorum numerus, asseriturque in iis distantia centri Lunæ a centro Terræ ad distantiam centri Lunæ a communi gravitatis centro Terræ ac Lunæ ut 40371 ad 39371; mediocri distantia centri Lunæ a centro Terræ semidiametrorum maximarum Terræ $60\frac{1}{2}$ quam proxime; semidiametrorum vero mediocrium $60\frac{1}{2}$ quam proxime. In demonstratione lemmatis primi non pauca mutantur: quodque nunc secundi locum tenet, novum est; quod olim erat secundum, in locum tertii reficitur; quod vero olim fuerat tertium, in hypothesium numero nunc habetur. Ad prop. 14 accessit corollarium 4; ad lemma 8 corollarium aliquod cum scholio. In cor. 4 prop. 40 statuitur, si latus rectum parabolæ, in qua Cometa movetur, quadruplo majus sit radio orbis magni & quadratum radii illius ponatur esse partium 10000000; aream a Cometa radio ad Solem ducto singulis diebus descriptam esse partium 12163732, aream diurnam partium 506824. Sin latus rectum majus sit vel minus in ratione quavis, aream diurnam & horariam majorem esse vel minorem in eadem ratione subduplicata. Cum prop. 41 Cometæ in parabola moti trajectory ex datis tribus observationibus determinat, & prop. 42 graphice inventam corrigere doceat; *Halleji* potissimum calculis theoriarum cum observationibus consensum probat & quæ de lite quadam circa trajectory Cometæ A. 1680 cum *Flamstedio* ipsi intercedente indicaverat, omittit. De *Halleji* calculis dictum est in his Actis A. 1707 p. 218 & seqq. Multa quoque de cauda cometarum adduntur. Rerum opticarum ignaros censet, qui eam jubar Solis esse contendunt per caput pellucidum propagatum, cum sine

sine materia reflectente nullum esse possit. Opinionem eorum; qui caudam ex refractione lucis in ejus a capite Cometæ ad Terram progressu oriri statuunt, multis difficultatibus premi ostendit, neque enim caudas Cometarum unquam coloribus variegari, lucem vero fixarum & planetarum ad nos transmissam demonstrare, quod medio cœlesti nulla insit vis refractiva; lumine fixarum per telescopia plus centum vicibus aucto, nullas earum certi caudas. Ipse igitur defendit, caudas a capitibus oriri & in regiones a Sole averas ascendere, ex vaporibus nempe in atmospharam Cometæ sublatis, quemadmodum primus docuit *Keplerus*. Distinctius tamen *Nofter*, quam *Keplerus*, vaporum illorum ascensum explicat.

Coronidem operi eruditionis profundæ imponit scholion generale, in quo difficultates enarrantur, quibus vorticum hypothesi premi videtur celeberrimo Autori; nonnulla de Deo proferuntur; de causa gravitatis quædam indicantur & novæ cujusdam hypotheses de spiritu quodam subtilissimo corpora crassa pervadente (eodem forte cum principio hylarchico *Henrici Mori*) mentio injicitur. Difficultates contra vortices his verbis enunciat

„ ut Planeta unusquisque radio ad Solem ducto areas describat
 „ temporibus proportionales, tempora periodica partium vorticis deberent esse in duplicata ratione distantiarum a Sole. Ut periodica Planetarum tempora sint in proportione sesquuplicata distantiarum a Sole, tempora periodica partium vorticis deberent esse in eadem distantiarum proportione. Ut vortices minores circum Saturnum, Jovem & alios Planetas gyratione conserventur & tranquille natent in vortice Solis, tempora periodica partium vorticis Solaris deberent esse æqualia. Revolutiones Solis & Planetarum circum axes suos ab omnibus hisce proportionibus discrepant. Motus Cometarum sunt summe regulares & easdem leges cum Planetarum motibus observant, & per vortices explicari nequeunt. Feruntur Cometæ motibus valde eccentricis in omnes cœlorum partes, quod fieri non potest nisi vortices tollantur., *Nofter* itaque motus regulares Planetarum a causis mechanicis originem habere negat, etsi per leges gravitatis semel constitutos conservari demonstraverit. Non nisi consilio & dominio entis intelligentis ac potentis ortos esse pronunciat. Et ita

ad Deum delabitur vocemque Dei dominium summum connotata probat, quia dicere solemus, *Deus noster*, non tamen, *æternus noster, perfectus noster &c.* Ex dominatione vera sequi, Deum esse vivum, intelligentem & potentem; ex reliquis perfectionibus, summe perfectum esse. Deum existendo semper & ubique durationem & spatium constituere sit. Totum esse sui similem, totum oculum, totum aurem, totum cerebrum, totum brachium, totum vim sentiendi, intelligendi & agendi; sed more minime humano, minime corporeo, nobis prorsus incognito. Nos non habere ideam substantiæ Dei, sed ipsum solummodo cognoscere per proprietates & attributa, per sapientissimas & optimas rerum structuras & causas finales; coli autem ob dominium. Vim gravitatis a causa aliqua oriri ultro concedit, aut eam mechanicam esse negat, quia non agit pro quantitate superficialium, sed materiam solidæ. Rationem proprietatum gravitatis se ex phænomenis non posse deducere, hypotheses vero non fingere profertur, quibus in Philosophia experimentalis locum non concedit. Verendum tamen, ne minus pretii quam hypothesis plerique statuant spiritui Autoris subtilissimo corpora crassa pervadenti & in eisdem latenti, cuius vi & actionibus particule corporum ad minimas distantias se mutuo attrahant, & contiguae factæ cohereant, corpora electrica ad distantias majores agant tam repellendo, quam attrahendo corpuscula vicina; lux emittatur, reflectatur, refringatur, inflectatur, corpora calefaciat, sensatio omnis excitetur, membra animalium ad voluntatem moveantur; nisi eundem cum æthere aut materia subtili *Cartesianorum* dixeris.

*CURIOSITATES PHILOSOPHICÆ, SIVE
de Principiis rerum naturalium Dissertatio selecta, in qua
nova methodo de generatione hominum, animalium, arborum,
plantarum, itemque de causis amoris, ventorum,
tonitru, fulminis &c. tractatur; Auctore*

T. S. J. F.

Londini, sumptibus Societatis, 1713, 4.

Alph. 1 plag. 20 Tab. æn. 7.

Idem est liber, qui ante decennium sub titulo *Dissertationis Philosophicæ de causa motus & principiis corporum solidorum*, expresso

presso-Autoris *Theodori Sanctorisii* J. Fl. nomine Ultrajecti prodit, in Actis A. 1704 p. 508 prolixissime recensitus, non denuo recensus, sed splendidioris tantum titulo ornatus: id quod hic monendum esse duximus, ne novus titulus imponat iis, qui librum hanc dudum possident.

HISTORIA CHIRURGIAE RECENTIORIS AUCTORE ANDREA OTTOMARO GOELICKE, M. D. ejusdemque antebac in Fridericiana P. P. extraordinario, nunc vero in Academia Regia, quae est Duisburgi Clivorum, Medicinae Professore ordinario.

Hala Magdeburgica, in officina Rengeriana, 1713, 8.

Plag. 14.

Quamquam Autor Clariss. partim negotiis, tam domesticis, quam publicis haecenus distractus, partim itinere in Ducatum Cliviae, quo ad suscipiendam Artis Medicinae Professionem in Academia Duisburgensi a Sereniss. & Potentiss. Borussiae Rege ire iussus est, suscepto, in laboribus suis admodum fuerit praepeditus, promisso tamen suo stetit, atque nunc alteram Historiae Chirurgicae partem, recentiore nempe, qua Scriptores praecipui, qui seculo proximo elapso, & circa initium hujus, in quo per Dei gratiam versamur, vixerunt, vel adhuc vivunt, ordine naturali recensentur, publici juris fecit. Majore in hac libertate propterea usus est, ut in procursu fatetur, quia plerique scriptorum novissimorum nostri temporis adhuc in vivis sunt, & hinc, si quas conquerendi causas iustas habeant, ipsam, ut actorum suorum rationes reddat, tanto melius compellere possunt, quo absurdius plerumque est mortuorum famam vel scripta acerbiori stylo perstringere, qui se defendere nequeunt. Antequam autem singulorum Chirurgorum scripta vel inventa recensentur, merito conqueritur, in plurimis Germaniae provinciis Chirurgo, Anatomiam profundissime ignorantem, ultra barbarum tonsuram vix sapere, ejusque rei causam esse putat, quod Professores ob aedificiorum publicorum defectum exercitiorum Anatomico-Chirurgicorum demonstrationibus vacare nequeant, quibus tamen Belgium foederatum, Anglia, Gallia, Italia, aliaque cultiora Europae regna & regiones superbiunt.

Rem ipsam

ipsam dum aggreditur, a scriptoribus Gallicis dicendi initium faciens, ad Italos, Hispanos, aliosque conterminos, & tandem ad Germanos progreditur; ita tamen, ut etiam Anglis, Belgis, Suecis, & Danis suum, quem merentur, locum relinquat.

**CONTROVERSIARUM SACRARUM RECEN-
tiorum & nobiliorum nucleus & instrumenta, edita a MI-
CHAËLE FÖERTSCHIO, S.S. Theol. D. &**

Prof. Primario Jen.

Jenæ, apud Christianum Polium, 1713, 4.

Alph. 1 plag. 3.

Quamvis præter alios de ecclesia Christi præclare meritos Theologos in sine olim Academia Rostochiensis decus B. Grapius Controversias recentiores vel etiam recentius repetitas & novo apparatu instructas hæud illaudabili operâ exhibuerit, summe Rev. Auctorem tamen plurimum adhuc lucis istis controversiis in hoc eruditissimo scripto fœneratum esse, non possumus non profiteri. Cum enim laudatus B. Grapius in retensu variorum Auctorum ipsaque historia adeo errorum præcipue occupatus fuerit, & thesin breviter cum fundamentis quibusdam subjecerit, atque per objectiones quasdam vindicias veritatis instituerit; Celeb. Autor noster restantes non modo vel de novo exortas difficultates indagavit, sed, ubi operæ pretium visum fuit, præcipuos in materi ista scriptores tanquam advocatos sententiarum selegit, ex professione rationes graviore contulit, & e cubilibus suis evolvit. Adjecit insuper in supplementum Theologiæ polemicæ quæstiones de Comparativa Theologia nupiam & nunquam tractatas, cum summe necessarium, hoc præsertim tempore, ipsi videretur doctrinam de fundamentalibus in formam disciplinæ redigere, & alumnum doctrinæ sacræ contra Indifferentitas sollicitus informare. In frontispicio accurati hujus tractatus Programma de *correctione & correptione morum Donati parvum novissimum*, quo publica harum controversiarum ventilatio intimata fuit, Lectoris obtutui se sistit; sub finem autem index Scriptorum, qui in hoc Tractatu vel allegantur, vel explicantur, vel refutantur, comparat.

ACTA ERUDITORUM

publicata Lipsia

Calendis Aprilis Anno M DCC XIV.

REFLEXIONS SUR LES REGLES ET SUR
l'usage de la Critique, &c.

h. e.

MEDITATIONES DE REGULIS ET USU
Critices. Autore R. P. HONORIO DE SANCTA
MARIA, Carmelita.

Parisiis, apud Claudium Lombertum, 1713, 4.

Alph. 3 pl. 15.

Hypercriticum hic sistimus, qui observato Criticorum
dissensu, quorum alius librum aliquem pro genuino ad-
mittit, alius pro supposititio habet, itemque alius histo-
riam quampiam pro vera habet, alius pro falsa, hic
ostendere, conatur, Artem Criticam nondum satis firmis niti fun-
damentis, sed multis laborare defectibus. Nec vero solum defe-
ctus indicat, sed etiam fontes eorum & causas investigat, additis
consiliis, Artem illam firmiorem reddendi certioremq. Ante
vero, quam hoc aggreditur, *Dissertatione prima*, quæ quasi præli-
minaris est, Critices ideam in ordine conatur ejusque naturam de-
scribere. En definitionem Critices a Nostro *Artic. I* factam: *Est*
ars judicandi de factis historicis, de scriptis doctorum virorum, de
variis eorum scriptorum lectionibus, de eorundem sensu, stylo &
autoribus. Quæ definitio an satis accurata sit, dubitabunt illi, qui
reputaverint, artem de historiarum veritate vel falsitate judicandi
pertinere ad illam disciplinam, cujus finis est verum a falso discer-
nere, hoc est, ad Logicam. Sed moris est Gallis, omnem censu-
ram vocare criticam. Hinc fit, ut artis Criticæ simbrias tam late

P. I.

T

ex-

extendant, & Criticam vocent *quemvis usum judicii circa scriptores, tum ratione rerum, tum ratione verborum.* Imo in sequentibus deprehendemus, Autorem Critices vocabulo complecti omnes literas humaniores, adeoque Philologiam & Criticam ei esse *συνώνυμα.* Quare nec mirabitur Lector, cum in prima Dissertatione plura occurrent ad historiam literariam, quam ad Criticam pertinentia. Sed redimus ad librum nostrum, in cujus *Diff. I Artic. II* regulæ Criticæ doctissimorum celeberrimorumque autorum proponuntur. Nam primo exhibet 10 Clerici regulas in emendatione autorum sequendas: deinde Martianæi regulas ad intelligendam S. Scripturam observandas: tum Sixti V & Clementis IIX, pontificum, regulas ad corrigendum interpretem vulgatum præscriptas: hinc Mabillonii regulas ei observandas, qui rite tractare cupit Conciliorum scriptores: post ejusdem Mabillonii regulas eis præscriptas, qui cum fructu legere cupiunt Patres Ecclesiæ: porro Cavei regulas supposititia a genuinis Patrum scriptis discernendi: Anonymi regulas ad distinguendas optimas Patrum editiones a malis & mediocribus: ejusdem regulas dijudicandi scriptorum ecclesiasticorum dogmata: Melch. Cani regulas dignoscendi bonos historicos a sequioribus: Launoi regulas vera Martyrum & Sanctorum acta discernendi a fabulosis traditionibus. *Artic. III* necessitatem Critices edifferit, eamque demonstrat ex misero statu, in quo superioribus seculis, quibus Ars Critica ignorabatur, fuerit S. Scriptura, Acta Martyrum & ceterorum Sanctorum, Historia ecclesiastica, scripta Patrum, Theologia, disciplinæque reliquæ. Inter hæc judicat, Criticam artem simpliciter necessariam esse ei, qui velit ad solidam Theologiæ cognitionem pervenire. *Artic. IV & V* fructus Critices enarrat. En eos Critici (1) ex codicibus MSS. eruerunt verum textum cum S. Scripturæ, tum aliorum cujusvis generis librorum. (2) Optimas adornarunt editiones Script. S. & versionum ejus, item optimos in eam commentarios, Introductiones in ejus lectionem, Claves Scripturæ, Thesauros Philologicos, Grammaticas sacras, Concordantias, &c. (3) Ediderunt Tomos Conciliorum cum annotationibus. (Hac occasione Noster recenset omnes Conciliorum editiones: cujus generis digressiones ex historia literaria facit quavis data occasione.) (4) Scriptores ecclesiasti-

P. 33.

clesiasticos accuratissime ediderunt. (Hic editiones Patrum Græcorum & Latinorum recenset.) Quædam Patrum scripta in Gallicam linguam traduxerunt: Bibliothecas Patrum congegnerunt: Catalogos scriptorum ecclesiasticorum ediderunt. (5) Emiserunt recensioni menstruas librorum recens editorum. (Hic de Diariis eruditorum differit eorumque autoribus.) (6) Ad illustrandam historiam ecclesiasticam chronologiæ navarunt operam & geographiæ: composuerunt quoque summa industria corpus historiæ ecclesiasticæ. (7) Emacularunt historiam Sanctorum. (8) Theologiam positivam, scholasticam & mysticam emendarunt. (Hac occasione multa inserta sunt de historia Quietismi.) (9) Varias sustulerunt superstitiones ecclesiasticas. (10) Optimas adornarunt editiones autorum profanorum. (11) Societates eruditas instituerunt. (12) Ad summum fastigium evexerunt eloquentiam sacram & profanam. (13) Composuerunt ipsi libros præstantissimos. (Hic proponit regulas conscribendi bonum librum.) (14) Optimas concinnarunt versiones. (Hic ex Lestangio novem proponit regulas interpreti observandas.) (15) Illustrarunt vetera diplomata, numismata & inscriptiones. (16) Philosophiæ atque philologiæ magnam lucem intulerunt. (17) Artes reliquas ad summum provecxerunt perfectionis gradum. (18) Multos errores inveteratos in historia sustulerunt. *Artic. VI* historiam Critices perstringit. Primo notat, veterum Criticam constitisse in meris discussionibus grammaticis, adeoque Criticum tum nihil aliud fuisse, quam perfectum & solide eruditum Grammaticum. Deinde potiores antiquos Criticos, facto ab Aristotele initio, recenset, in eorumque numero illos Patrum ecclesiæ ponit, qui vel de autoritate, stylo, interpretatione S. Scripturæ egerunt, vel alia secretioris Critices argumenta tractarunt. Maxime Origenem, Eusebium & Hieronymum inter Criticos referri oportere censet. Summum tamen Critices fastigium tribuit seculo XVII, quanquam, arte typographica obstetricantes præbente manus, etiam superioribus seculis, maxime sexto decimo, multi fuerint ac magni artis Criticæ cultores: Ceterum Criticorum recentiorum nomina præterit silentio, nimiam causatus eorum multitudinem. *Artic. VII* commemorat, se in sequentibus dissertationibus sub examen esse revocaturum horum

sex potissimum Criticorum sententias, Simonii, Tillemontij, Dupinii, Nat. Alexandri, Bailleti & Ruinarti : quorum & vitam paucis recenset, elogia adjungens præclarissima. Finita sic Dissertatione præliminari, susceptum aggreditur negotium, ac *Dissertationis secundæ parte priorè* regulas Criticorum præcipuas circa veterum scriptorum ecclesiasticorum testimonia examinat, ostensurus, eas non semper observatas fuisse a laudatis illis sex Criticis. Quamquam an regulæ illæ semper sint veræ, jam non dispiciemus. Certe Autor noster sectæ suæ præjudiciis involutus multas nostratibus Criticis regulas præscripsisse videbitur, quæ calculum haud merentur. Sic statim *Artic. I* pro axioma ponit, summam habendam esse reverentiam antiquis scriptoribus ecclesiasticis. Hoc quidem agnovisse ostendit Tillemontium, Dupinium, & Nat. Alexandrum, qui tamen singuli allatæ regulæ se immemores sæpius præbuerint. Hinc *Tillemontium* notat, epistolas Abgari & Christi mutuas propter testimonia veterum pro genuinis habentem, alias tamen historicas non paucioribus Patrum testimoniis nixas in fabularum censum rejicientem : *Dupinium*, testimoniis veterum inductum, Barnabæ epistolam pro genuina agnoscentem, item Clementis epistolas duas ad Corinthios, septem epistolas Ignatii, rejicientem tamen, spreta Patrum omnium autoritate, libros Sibyllinos : *Nat. Alexandrum*, scribentem, se autoritate veterum scriptorum & Patrum ecclesiæ permotum versus Sibyllinos, septem Ignatii epistolas, libros Dionysii Areopagitæ, epistolas Pauli & Senecæ habere pro genuinis ; eundem tamen, regulæ suæ oblitum, pro supposititiis habere epistolas Jesu & Abgari, epistolam Barnabæ, Pimandrum Mercurii Trismegisti. Contra cum R. Simonius autoritatem Patrum valde extenuet, eum tamen non aliud suæ opinionis de versione τῶν ὁ fundamentum habere observat, quam autoritatem Patrum. *Artic. II* hanc ponit regulam : Non debent rejici testimonia veterum, nisi firmis rationibus abducamur in alteram partem. Rursus ostendit, sibimet ipsis regulam hanc præscripsisse, sed & eam violasse sæpius, Tillemontium, Dupinium & Nat. Alexandrum. Namque infirmis usum rationibus contra tot Patrum testimonia Tillemontium negasse iter Pauli Apostoli in Hispaniam : Dupinium negasse, quod Pantænus in India repererit Hebraicum

Mat-

Matthæi evangelium, item, quod Petrus priorem suam epistolam Romæ scripserit, porro, quod Canones Apostolici sint genuini: N. Alexandrum vero non vereri hisce formulis uti: *Epiphanius deceptus est: Severo Sulpitio non est fides adhibenda: Gregorius Turonensis facile errat.* *Artic. III* prohibet, ne quis Criticus testimonia veterum labefactet responsionibus parum solidis. Hinc N. Alexandrum reprehendit, quod Irenæi verba de Nicolaitis, Hieronymi de epistola Barnabæ, in alienum detorserit sensum. Idem argumentum *Artic. IV & V* prosequitur, notatque Criticos, quod, cum veterum testimoniis urgeantur, modo disitent, illorum opera fabulis scatere, modo, eos fuisse credulos, modo, eos rem magis panegyricæ & poetice proferre, quam historicæ: idque exemplis probat ex Tillemontio, Dupinio, Baillet, Sirmondo petitis. *Art. VI* hunc ponit canonem: Non debet rejici autoritas Patrum ecclesiæ, si diversum tradant hæretici. Indignatur itaque, Tillemontium, Dupinium & N. Alexandrum, item Mabillonium, Valesium & Launojum, scribere, multos errores in historia ecclesiastica detectos esse ab hæreticis. *Artic. VII* præcipit, non debere tribui scriptoribus ecclesiasticis opiniones, quas non habuerint. Hoc autem factum esse a Morino, Baillet & Tillemontio, exemplis docet. *Artic. IIX* hanc persequitur regulam: Non debent dissimulari veræ veterum scriptorum sententiæ. Hic calligat Dupinium, quod refellens traditionem de itinere Pauli Hispanico, ad multa Patrum testimonia sibi contraria respondit, eos rem retulisse non ut factum certum, sed tanquam conjecturam: cum tamen contrarium satis constet ex disertis ipsorum verbis. *Artic. IX* docet, æquitati adversari, autori veteri, cujus testimonium nostræ sententiæ faveat, insignes tribuere laudes: e contrario eum contentum tractare, qui sententiæ nostræ repugnet. Hinc Nat. Alexandrum notat, quod Josephum nimis exagitet tanquam fabulosum & minime accuratum scriptorem: & Tillemontium, qui idem faciat in Epiphanio. *Artic. X* hanc proponit regulam: Perperam fit, cum idem testimonium veteris cujuspiam scriptoris uno loco approbatur, alio rejicitur. Id a N. Alexandro, Dupinio, Baillet & Tillemontio factum esse, exemplis ostendit. Denique *Artic. XI* recentiores notat Criticos propterea, quod sibi videantur plus sapere scriptoribus anti-

quis & acutius videre, adeoque eos præ se contemnant. Observat, id non a Protestantibus solum Criticis fieri, ex quibus nominatim producit Clericum, verum etiam a pontificiis, Dupinio, Simonio, Tillemontio, N. Alexandro, quorum verba hanc in rem adducit. Sequitur *Pars* hujus Dissertationis *posterior*, qua notat Criticorum vituperabilem morem, libros, quos suppositos esse agnoscunt, pro testibus citandi ex iisque suas probandi sententias. Id quod probat de Constitutionibus Apostolicis, Clementis Recognitionibus, Pseudo-Abdia, & aliis vel nullius vel obscuræ autoritatis libris. Ceterum hac oblata occasione *Artic. IV* Metaphrastæ causam tuendam suscipit, ejusque autoritatem a Criticis plus justo elevari contendit. Atque ut appareat, Metaphrastæ additamenta non vitare historiam, sed tantum interjecta esse ad parandam attentionem aptiusque connectendas periodos, exhibet ex Codice MS. Bibliothecæ regię Vitæ S. Nicephori, instituitque collationem cum ejusdem Vitæ a Metaphraste edita.

p. 225 seqq.

254

Dissert. III proponit regulas Criticas, quatenus adhibentur in historia ecclesiastica & scriptis veterum, fundatas in conjecturis. In singulis ostendit, contra eas peccari a Criticis præstantissimis. *Artic. I* ex Criticis recenset Criticas regulas, cum generales, tum speciales, quæ observandæ sunt ad veros libros dignoscendos a supposititiis, & ad veram historiam discernendam a fabula. Ubi ex posterioribus demonstratum est, in bello M. Aurelii Imp. contra Quados & Marcomannos omnino pluviam miraculosam a militibus Christianis impetratam esse. *Art. II* disserit de argumento negativo, sive de eo, quod ducitur a silentio veterum. Ubi §. 1 ex Dupinio hoc argumentum proponit certis circumscriptum limitibus: simul tamen ostendens, si hæc Dupinii regulæ sint firmæ, multos veterum libros supposititiis fore adscribendos, qui ab ipso Dupinio & ab aliis agnoscantur pro genuinis. §. 2 Monstrat, Criticos, cum sæpius argumento illo negativo utantur, eosdem tamen illud labefactare, cum id ipsis opponatur: adeoque hoc ipso sibi contradicere. Et §. 3 plura Criticorum affert exempla hoc argumentum rejicientium. *Art. III* examinat argumentum a convenientia, possibilitate & verosimilitudine ductum, quod sæpe Critici opponant luculentissimis veterum testimoniis. *Art. IV* de conjecturis agit,

agit, quæ nituntur scriptis fabularum plenis, item impossibilitate rei ipsius. *Art. V* conjecturas expendit, quæ ducuntur ex titulis, inscriptionibus & subscriptionibus temporis, quæ cum factis vel monumentis, quorum veritas probanda suscipitur, non concordant. *Art. VI* differit de conjecturis, quæ ducuntur a tempore, quo libri sunt scripti, & quo factum contigit: item ab additamentis, quæ veterum libris inserta creduntur. *Art. VII* agit de conjectura, quæ a stylo autorum ducitur. Quod argumentum postquam ostendit semper maximi ponderis habitum fuisse, id tamen omni exceptione majus esse negat. Affert exemplum Boilavii Despreaux, qui, cum alias stylo utatur diverso a Balsacii & Vetturii dicendi genere, duas tamen epistolas scripserit, quarum altera omnibus visa fuerit a Balsacio, altera a Vetturio scripta. *Art. IIX* differit de conjectura ducta a dogmatibus, quæ post mortem autoris demum in usu fuerint: *Art. IX* de conjectura, quæ nititur citationibus veterum, ex aliquo libro factis, in quo eæ adhuc reperiuntur: *Art. X* de primariis regulis Criticis conjuncte sumtis ad libri alicujus *vé* *Descey* demonstrandam. *Art. XI* eam ponderat quæstionem, an plures conjecturæ conjunctim sumtæ demonstrant alicujus historiæ falsitatem. Hinc probari posse credit, historiam de certamine Petri cum Simone mago esse fabulam, quæ tamen a Nat. Alexandro, Tillemontio & Bailletto defendatur pro vera. Denique *Art. XII* excutit generalem & præcipuam regulam Criticam, a Dupinio propositam, quod scilicet judicio adhibito rationes in utramque partem allatas ponderari oporteat. Quam regulam esse infirmam, inde manifestum esse putat, quod unusquisque Criticorum sibi videatur rem optime expendisse. p. 301.

Dissert. IV Criticas regulas applicat ad Acta Martyrum, cumque Acta sincera & selecta primorum martyrum, a Ruinaro edita, Criticis quasi pro norma habeantur, ad quam alia id genus scripta exigi par sit, primo ipsa illa Acta paulisper examinat, & *Art. I* docet, Acta illa non omnia parem mereri autoritatem, sed ea quinque esse generum. Alia esse Acta judiciaria proconsulum & præsidum: alia a Christianis, quibus cognitioni interesse licuit, scripta: alia a Christianis descripta ex originalibus judicum actis: alia denique excerpta esse ex libris scriptorum ecclesiasticorum. *Art. II* ostendit,

dit, plura esse Acta Martyrum a Ruinarfo omiffa, quæ tamen in ejus Syntagmate merebantur locum. Imo putat, tot Acta Martyrum ibi omiffa esse, ut facile volumini non mediocri complendo fufficiant: eaque recenset. Contra *Artic. III* docet, apud Ruinarfum Acta quædam reperiri, quæ Criticis fuffecta fint. Sic, obfervante Noftro, Historiam S. Jacobi, quæ primum in Ruinarfo opere occupat locum, Dupinius & Arnaldus plane rejecerunt ut fabulofam: Acta S. Juftini pro fupposititiis declaravit Papebrochius: Acta S. Saturnini rejecit Nat. Alexander. Imo *Art. IV & V* docet, fecundum regulas Criticas Bailleti & Tillemontii pleraque Ruinarfo Acta repudianda esse. Hinc *Parte posteriore* hujus Differtationis regulas Tillemontii & Bailleti criticas proponit ad discernenda vera Martyrum Acta a fupposititiis, easque illustrat copiofius.

Differt. V sub cenfuram vocat Simonii regulas Criticas, quas ille præfcripfit ad vertendam S. Scripturam accuratius, quam adhuc factum est. Adductis illis regulis fententiam Simonii, contententis, textum Hebræum esse pro originali habendum, adeoque verfionem ad eum inftitui oportere, *Artic. III* refutat ex eo, quod ita Verfionis vulgatæ autoritas infringatur, quæ tamen approbata & pro norma fuerit propofita Tridenti in Concilio generali. *Art. IV* ex ipfius Simonii principiis deducit, textum Hebraicum non poffe poni pro fundamento verfionis novæ, cum & ante & post captivitatem Babylonicam multa menda in eum irreperint: quod tamen factum esse Nofter negat. Porro cum Simonius ftatuat, etiam primis a nato Chrifto feculis Scripturam S. a Judæis neglectam variisque corruptionibus locum datum fuiffe, Nofter eum refellit ex eo, quod ipfe olim contrariam tuitus fit fententiam adverfus Voffium. Denique ex Simonii principiis fequi docet, ne Maforetica quidem Biblia esse fatis magna autoritate prædita & ab omni nævo libera. Ceterum cum Simonius jubeat Hebræum prius textum, quam verfionem quifpiam aggrediatur, reftitui in integrum, idque ductu antiquarum verfionum; Nofter *Art. V* hocce confilium fecundum ipfius Simonii principia rejicit, quippe qui omnes verfiones habeat pro mendofiffimis. *Art. VI* allatis rationibus rejicit regulas a Simonio datas ad emendationem faciendam verfionis

nis

nis LXX: viralis. *Art. VII* rejicit libertatem a Simonio datam interpreti mutandi accentus & puncta vocalia in textu Hebræo. Pari modo reliqua Simonii præcepta, novo Scripturæ S. interpreti observanda, expositis rationibus rejicit: & tandem *Artic. XIII* ad Simonianam N. T. versionem progreditur, scribens, contra eam præclara multa notata esse a R. P. Cherubino de S. Josepho, Carmelita, in *Bibl. Crit. Sacr. Tom. IV Diff. XIV Artic. X*. Addit quoque Censuras Cardinalis de Noailles & Bossueti in versionem illam.

Dissert. VI agit de usu Critices in historia ecclesiastica & scriptoribus ecclesiasticis. Ubi *Art. I* notat abusum Critices ad labefactandam religionem, commendatque Jesuitæ Laubrusfelii *Traité des abus de la Critique en matiere de religion*, edit. Paris. 1711 tomis duobus in 12. *Art. II* ostendit, haberi quosdam libros pro supposititiis, qui tamen sint genuini: & quosdam, qui sint genuini, referendos esse inter supposititios, si standum sit regulis Criticorum. Speciatim §. 1 docet, easdem regulas, quibus Dupinius usus sit ad monstrandam veritatem epistolarum Ignatii, valere ad probandum, quod nec Sibyllina carmina, nec Abgari & Christi epistolæ mutæ sint supposititiæ: & §. 2, si regulæ Criticæ, quibus usus N. Alexander carmina approbavit Sibyllina, firmæ sint, etiam Pimandrum Mercurii Trismegisti admittendum esse pro genuino. Idem argumentum per plura exempla deducit, ac fusissime exponit controversiam Gallorum de tempore & autoribus introducti in Galliam Christianismi, ita tamen, ut *Artic. VI* in eam propendeat sententiam, omnino Dionysium Areopagitam sec. 1 in Galliam venisse & evangelium docuisse.

Dissert. VII agit de defectibus artis Criticæ, inter quos primo loco (*Artic. I*) eum ponit, quod multæ sint voces, quarum veram claramque notionem nemo Criticorum exposuerit. Sic vocabulum *apocryphum* maxime ambiguum esse, ex Dupinio, N. Alexandro, Simonio & Tillemontio ostendit: hincque fieri, ut non semper sciamus, quid sibi velit unus ex quatuor citatis autoribus, cum librum quempiam vocet *apocryphum*. Idem probat de vocabulo *canonicum*. Alter defectus (*Art. II*) est, quod nemo notavit gradus autoritatis, quos habeant testimonia veterum. Pluribus deinde notatis Criticæ artis defectibus *Artic. IIX* circumspect

cit rationes principia artis Criticæ reddendi firmiora, & veterum testimoniis conjecturisque Criticis duo alia adjungit principia, Traditionem & Usus sive consensum Ecclesiæ. Ceterum ne Traditio rationalis & Critica confundatur cum traditionibus ineptis & falsis, certas proponit regulas, quæ sequuntur : (1) Res ipsa nil debet continere vani aut superstitiosi. (2) Præsumi debet, Ecclesiam & Episcopos, qui primi aliquam historiam receperunt, satis fundamenti habuisse, cur eam pro vera haberent. (3) Si locus sit dubitationi de veritate usus vel facti, adesse debent illius demonstrationes claræ certæque. (4) Usus & facta nil debent habere indecens, ridiculum, improbabile vel manifesto fabulosum. (5) Traditiones nihil debent habere contrarium tempori illi, quo eæ res contigisse dicuntur, nec personarum, de quibus aliquid traditur, conditioni. (6) Illæ traditiones non debent esse impugnatae vel rejectæ ab autoribus *συγχρόνοις* aut aliis autoritate valentibus. (7) Dispici debet, utrum historiæ ipsi insint manifestæ contradictiones, an tantum aliquæ circumstantiæ non bene quadrent ad factum primum. (8) Debet satisfieri posse difficultatibus oppositis. Ceterum in censum rationalium traditionum refert historiam de nominibus parentum Mariæ virginis : de Christo d. 25 Decembris nato : quod asinus & bos fuerint in stabulo, ubi natus est Christus : quod Magi fuerint tres, itemque reges, &c.

LETTRES DU ROI LOUIS XII.

i. e.

LITERÆ LUDOVICI XII, GALLIARUM Regis, & Cardinalis GEORGII AMBOSII; accessere & Literæ aliorum quamplurimæ, Documenta item & Mandata Legatorum, ab Anno 1504 usque ad annum 1514.

Tomus IV.

Bruxellis, apud Franciscum Foppens, 1712, 8.

Alph. 4.

Cum dubiam historiarum seriem, de qua plurimi conqueruntur, ex documentis authenticis firmari maxime conveniat, bene utique historiarum cupidis consuluit, quisquis has Literas Lud-

dovici XII, vel ut verius dicamus, Acta publica res gestas Ludovici XII. illustrantia collegit. Etenim Regis ejusdem literæ partem minimam efficiunt, majorem occupant epistolæ Maximiliani I Imperatoris, filiz ejusdem Margarethæ Austriacæ, Ferdinandi Aragonum Regis, Summorum Pontificum Julii II & Leonis X, Henrici VII, Regis Angliæ, Legatorum & Ducum Militarium, ut & ipsorum mandata, & documenta publica, quæ vario idiomate, ut plurimum Gallico, interdum Latino, Italico atque Hispanico, consignata reperias. Continent vero res præsertim a fœderis Cameracensis sociis contra Venetos gestas, controversias a Carolo Geldriæ Duce agitatas, & alia, quæ enumerare singula supervacaneum foret. Præfationis loco præmittuntur characteres Principum & Illustrium Virorum, quorum gesta hæc monumenta concernunt, iique paucis quidem verbis comprehensi, quæ vivam tamen velut imaginem ob oculos ponunt. Nec ingratum forte fuerit, ex his quoque pauca delibare. Ludovicus XII, optimus sine dubio, qui Galliam im- Præf. p. 44.
 perio rexit, nomen Patris Populi meruit, quod paterno fere amore cives suos complecteretur. Candoris & integerrimi animi testes sunt literæ, a quibus omnis adulatio longissime abest. Præterea in eo fuit imprimis fortunatus, quod summo Status Ministro Georgio Ambosio usus est, Viro quem unica boni publici cura urgebat, quippe nec timor eum nec privati commodi spes unquam sollicitavit, adeo, ut illius consiliorum fructum hodiernum Gallia experiatur. Julius II Pontifex, armis magis gerendis, quam facris peragendis natus, eoque *Julii secundi* nomen merito adoptans, cum Venetos toti Italiæ tremendos, & universæ Europæ exosos, coercere vellet, fœdus adversus illos iniit, a quo tamen mox iterum resiliit. Eadem fraude Gallos in Italiam pellexit, ut gentem sibi invisam bello adeo remoto perderet, eoque & Arragonum Regem fœdere sibi junxit, ac regnum alienum, quo firmius ipsum sibi obstringeret, in illum non sine summa injuria transtulit. Sed jam ex ipso quoque Opere nonnulla, adjiciamus. Franciscum I, tum Comitem Engolismensem, a Philippo Castellæ Rege ipsiusque T. I p. 54. 57.
 Consiliariis Delphinum nominari deprehendimus, quamvis ex Tabulis Donationis Humberti, quas Leibnitius Cod. Jur. Gent. Dipl. T. I p. 158 inseruit, satis constet, Filium solummodo Regis, Galliæ

209. primogenitum, non verò quemlibet ex latere hæredem Regni, nomine isto esse compellandum. Ferdinandus Arragoniæ Rex, quem titulo *Catholicæ* ob Mauros tota Hispania depulso & pietatem in sedem Romanam Pontifex Maximus ornaverat, nihilominus fasque deque habuit illius auctoritatem, adeo, ut allato quodam in Regnum Neapolitanum Pontificis decreto, quod ipsi videbatur esse præjudicio, latorem, si deprehendi posset, suspendi & singulos, qui opem illi tulissent, deterrimis carceribus includi iusserit. Henricum VII Angliæ Regem animo agitasse, ut Ferdinandum hunc ab administratione Regni Castellani arceret, surrogato in locum ipsius Imperatore Maximiliano I, ex Legati Winckenfeldi literis patet. Notari etiam meretur, Legatos Arragonicos Cæsareis ad Gallos missis litem de præcedentia movisse, ita quidem ut primo Legato Cæsareo cessuros se pollicerentur, alteri vero primarium ex suis præferri peterent, attamen repulsam ipso Gallorum iudicio tulerunt.
91. T. II traditur, Venetos, bello fere ad incitas redactos, Legatos cum amplissimis donis ad Turcarum Imperatorem (si vera est fabula) misisse, & auxilia ab ipso enixe petivisse. Occurrunt ibidem literæ Cardinalium ad convocandum memorabile illud Concilium Pisenum, consensu Maximiliani I Imperatoris & Ludovici XII Galliarum Regis maxime munitum, ut Pontifici fœdifrago ægre facerent. Mors Cardinalis Ticinensis, a Duce Urbinatum sub oculis fere Pontificis, ejusdemque satellitibus opitulantibus, pugione confossi, indignationi Pontificis imputatur, quam Cardinalis Bononia, nullo ejus mandato, simulato habitu discedens, & Ravennam ad Pontificem tendens, incurrit.
188. T. III furor Julii II Pontificis in Gallos describitur, qui eo usque processit, ut allato nuncio, Brixiam a Gallis recuperatam, multosque ex Venetis casos, præ iracundia barbam sibi velliceret, tantoque simul timore corripere, ut Romæ se tutum non putans, mari se credere animum induxerit. Invictissimi titulo, quem soli pæne Imperatori nostro inter Christianos vindicat Feltmannus de Tit. Hon. I. c. 53 §. 12, Seldenus vero de Tit. Hon. P. I, p. 138. omnibus Regibus, imo minoribus nonnunquam Principibus tributum asserit, Ferdinandum Arragoniæ Regem in tabulis induciarum,

rum, quæ inter Maximilianum I & Venetos factæ sunt d. 6. April. 1512, insignitum invenimus. Culpam cladis Ravennatenfis Rai- p. 209.
mundo de Cardona Pro - Regi Neapolitano tribuunt, qui
conspicua stipe a tormentis Gallorum inter Hispanos edita mox
trepidans aufugerit. Maximilianum I Imperatorem serio id sibi
proposuisse, ut dignitatem Pontificiam cum Imperatoria conjun-
geret, plures tradunt Scriptores, idemque confirmant literæ ab
eodem Imperatore ad Legatum Paulum L. B. a Lichtenstein, & Fi-
liam Margaritam Austriacam datæ, quæ hic exhibentur.

324.

L.

Tom. IV sistitur primo loco Diarium Electionis Pontificiæ
Leonis X, ex quo de occultis seniores inter junioresque Cardinales
litigiis, & improbis seniorum moribus, quorum aliqui tum tem-
poris morbo quodam infami laborare crediti, facilis est conjectu-
ra. Exponitur & diffidium inter Maximilianum I Imperatorem,
& Henricum VIII Anglorum Regem coortum, hujusque imprimis 334.
acerba verba notatu haud indigna videntur, quippe acriter con-
queritur, quod quæ in illius gratiam fecerit, insuper habeantur
omnia & cum ipso veluti puero, nulliusque consilii, virium aut
fortunarum Principe ludatur; rationes etiam afferuntur, cur ma-
trimonium inter Carolum tunc Castellæ Principem, & Mariam
Henrici VIII sororem successu caruerit, quod id nimirum statuto 339.
tempore per curatorem contractum non fuerit, nec Imperator fœ-
deris leges servaverit, & multa insuper in fraudem Anglorum fue-
rint peracta.

*NOTÆ AD SINGULOS INSTITUTIONUM
& Pandectarum titulos, varias Juris Romani antiquitates,
imprimis usum eorum hodiernum in Foris Germaniæ osten-
dentes. In usum Auditorii THOMASIANI.*

Halæ Magdeburgicæ, ex officina Rengeriana, 1713, 4.

Alph. 3 plag. 8.

Cum nostra & Patrum nostrorum memoria Viri egregie corda-
ti & salutis publicæ amantes de incertitudine Juris, quo uti-
mur, & ambagibus judiciarii ordinis graviter sæpius conquesti
sint, factum quidem est, ut haud pauci vario conatu medelam re-
bus desperatis afferre laborarint, plerique tamen omnes, dum tol-

U 3

lendis

lendis effectibus magis, quam causæ morbi intenti, seopo suo exciderint. Illustris igitur Autor, quem a longo inde tempore tangendis corruptæ Jurisprudentiæ ulceribus invigilasse novimus, quod Ministros Regios ex Potentissimi Borussia Regis mandato in novo Legum Codice perficiendo emendandoque Judiciorum Ordine occupari intellexisset, in hoc etiam boni Civis officium implere se posse credidit, si ad fontem contagii digitum intenderet, & quam ægotanti Jurisprudentiæ Germanicæ medicinam omnium maxime conducere existimaret, in Præfatione, quam Operi huic præmisit, exponeret. Nimirum, uti protelationes litium, ni leges connerent, gliscere haud possent, ita nec Causidicos, nec illos, qui juri dicundo præfunt, unice odio gravandos esse statuit. Magis videri, ut his, qui legibus scribendis adhibentur, res imputari debeat; qui tamen ipsi cum ea, quæ in Academiis hauserunt, bona fide ad usum transferant, culpam omnem in Academiarum nostrarum habitum hodiernum redundare. Has initio Pontifices Romanos eum in finem excitasse, ut per mancipia sua Professores Theologos, Canonistas & Philosophos, quos beneficii accepti memores decebat esse, imperio suo res omnes divinas & humanas submitterent. Huic intentioni promovendæ strenue inserviisse Jus Canonicum, quod jam Seculo XIII penetraverit ad Germanos, penes quos institutis Seculo sequenti Academiis ad instar Italicarum cum iisque introductis utriusque juris Professionibus, commixtionem legum peregrinarum & domesticarum, atque adeo incertitudinem earundem immane quantum adauctam fuisse. Quo igitur grassanti malo tandem occurratur, reducenda in Academiis genuina Rectricis Prudentiæ principia hætenus neglecta, per leges certas circumscribendas negotiorum civilium formas, breviorẽ litigandi viam definiendam, sola æquitate, non illa imaginaria quidem, sed evidenti & statui publico convenienti subnixam. A Professoribus interim præparandam ad ea sedulo Juventutem, Juris Justinianiæ nexos ingenue ostendendos, & quam illud minime anteferendum sit patriis Constitutionibus moribusque, inculcandum; detegendos fucos Juris Canonici, larvamque ei sanctitatis & utilitatis falso creditæ detrahendam. Sic demum spem superfore, Germaniam a tot tricis & incommodis, quibus hætenus premitur,

libera-

liberatura iri. Ipse equidem illustris Autor, ut institutum hoc juvet, ad singulos Pandectarum titulos id breviter & quasi per indicem agit, ut primo ea, quæ ad Jurisprudentiam Romanam, qua talem, referri nequeunt, ab iis, quæ propria eidem sunt, segreget; deinde quam horum etiam exiguus in foris nostris usus deprehendatur, ostendat. Quanquam vero Juris illius subsidiarium usum, deficientibus scilicet consuetudinibus & Imperii Legibus agnoscat ad Tit. de O. J. §. 3, mox tamen in eam propendet sententiam, Jus Justinianeum eatenus tantum valere, quatenus receptum sit, receptionem autem, cum facti sit, probandam esse ab allegante: quæ si de casu, ubi in contrarium militat lex vel consuetudo patria, intelliguntur, prioribus consona sunt & admitti facile queunt, ita si eo extenduntur, ut valeant, etiam si Germanica Jurisprudentia non repugnet, a principio ante admissio aliena videntur.

Subjuncta est ad calcem ob argumenti similitudinem *Conradi Sinceri* (quo sub nomine latere voluit eximius Jctus *Joh. Georgius a Kulpis*) de *Germanicarum Legum Veterum ac Romani Juris in Republica nostra Origine autoritateque presenti Dissertatio Epistolica*, quæ cum separatim Lipsiæ 1682, 12 prodiiisset, postea Kulpisianarum Dissertationum collectioni a doctissimo *Schiltero* inserta est. Præsens editio id præcipui habet, quod in §§. distincta & summaris, quibus hætenus carebat, instructa, Notas quoque illustris Viri, in quibus opposita sententiæ Kulpisianæ a *Schiltero* in his Actis A. 1682 pag. 367 seq. diluuntur, exhibeat. Ex his nobis commemorasse sufficiat, quæ de contentionibus inter Scabinos Lipsienses Doctores & non-Doctores, quorum illorum *Jacobus Thomingius* arctissima *Georgii Cracovii*, Ministri Electoris, amicitia fretus, horum caput erat *Hieronymus Raufcherus* Consul Lipsiensis, de ejectis item e Senatu & Scabinatu Doctoribus, interque eos *Badebornio*, *Thomingio*, *Schelhammero*, *Hartmanno Pifstora* aliisque, sed brevi post restitutis, in medium adducuntur; eo notabiliora, quo obscurius & suppressis etiam nominibus hac de retractant *Annales Heidenreichiani* & *Schneideriani* impressi.

p. 49.

JO. MARCKII IN PRÆCIPUAS QUASDAM
partes Pentateuchi Commentarius.

Lugduni

Lugduni Batav. apud Samuelem Luchtmans, 1713, 4.

Alph. 6.

Autor hujus Commentarii Celeberr. qui multis voluminibus tum historias quasdam præcipuas Pentateucho Mosaico comprehensas, tum mandata quædam divina, aliaque dicta notabilia illic lecta, tum etiam vaticinia nonnulla breviora in illo reperta, hæc tenus explicavit, nunc illustranda sibi sumsit vaticinia illa longiora, quæ vatum maximus, & scriptorum sacrorum primus, Moses, Ecclesiæ Judaicæ simul & Christianæ optimo Dei impulsu reliquit. Sunt illa ultima Jacobi Gen. XLVII - XLIX, reliqua Bilhami, Num. XXII - XXIV, & novissima Mosis Deut. XXIX - XXXIII, in quibus interpretandis ita se gessit, ut, Hebræo textu cum versionibus veteribus collato, vocum phrasiumque vim indagavit, monstratoque rerum nexu, in sensum genuinum inquisiverit, aliorumque expositiones examinarit. Tractationis initium fecit ab ultimis Jacobi verbis, quæ cum ob personæ loquentis, tum ob argumenti dignitatem præ multis aliis commendari merentur. *Dies* Genes. XLIX, 29 notare putat ex familiarissimo Scripturæ usu tempus vitæ in his terris, quod non tantum per annos numerari soleat, sed etiam eorum incertitudinem per dies & minora spatia debeat numerari. Psalm. XXXIX, 5, XC, 12. Nisi quis malit per hos dies Israelis, cum sequenti voce חַיִּים arctius connexos, designari tempus mortis ejus, quod tamen in eundem sensum generalem redeat. *Manum ponere sub femore* olim fuisse ritum docet, in jurejurando adhiberi solitum, qualis & ab ævo fuerit *sublatio manus in cælum*, Genes. XIV, 22. Cujus originem Autor noster simplicissime repeti putat seu a robore præcipuo femoris prementis, pedibusque calcantis sibi subjecta, seu a gladio illic gestari solito, cui uni vel alteri ad necem subeundam se manum sub femore ponentes subjecerint jurantes. Rationes, ob quas Jacob non in Ægypto, sed in patrum suorum sepulchro sepeliri voluerit, quærendas censet in testanda seria aversione ab Ægyptiorum idololatria, & futura sævitia, cui utrique cadavera illic relicta etiam exponi poterant, nec non in monstranda certa fide, & immota spe futuri ex Ægypto exitus posterorum, atque possessionis terræ Cananæ, denique & in ostendendo sic plenius amore suo tum in Deum, qui in terra Cananæ præ Ægyptiaca

ptiaca per secula multa esset colendus. **יְשׁוּעָה** interpretatur *Deum* *sufficiens*, supplementem ex inexhausto suæ plenitudinis fonte omnes creaturarum populique sui defectus. *Mysterium crucis absque fundamento quæri putat in gestu manuum Jacobi benedicens, Gen. XLIX, 14, ubi alia ejus ratio sit in propatulo. Pro certo habet, quod Angelus v. 16 non sit creatus, sed increatus, Filius Dei, designatus populi sui mediator. מְשִׁיחַ הַיְיָ* Genes. XLIX, 1 notare posse opinatur *dies Messia*, & Nov. Test. propter Jacobi vaticinantis progressum manifestum ad dies Messia v. 10, dummodo præcedentium temporum fata non excludantur. *Mavult tamen exponere de diebus sequentibus, seu posterioribus, cum oppositione ad præsentem, & priores elapsos vel omnes, vel etiam maxime serius futuros, ita ut eventus filiorum suorum a Jacobo vaticinante spectentur, qui contingerent illis posthac, tum ante, tum post Messiam præsentem. De reliquo cum dubitaverit Joh. Clericus, an hæc vaticinia ἀνθολογία a Jacobo, an vero a Mose, aut alio quopiam Israelita dicta fuerint, Autor noster opinatur, nullam justam esse rationem dubitandi, quin ipsissima hæc verba æque Jacobo moribundo, quam alii Israelitæ inspirari potuerint, dum omnino pro inspiratis debeant haberi. Nomine Jehuda Genes. XLIX, 10 notari putat tribum ex hoc Patriarcha oriundam, illis tamen non exclusis, qui ex aliis tribubus, varie disjectis, inde a schismate Jeroboami tum ante, tum maxime post captivitatem Babyloniam, huc aliquando adjungendi erant, ut in ejus quoque nomen transirent. מַשְׁכָּל* exponit de virga regente & protegente, seu sceptro, quod potestatis politicæ, inprimis supremæ, sit ab ævo symbolum aptissimum, unde & Reges *σκηπτῆχοι* & *σκηπτοφόροι* fuerint dicti. Hoc autem sceptrum non præcise de monarchico interpretatur, sed de regimine politico cujuscunque formæ, eoque non prorsus independente, quale apud Jehudam fere cessavit cum captivitate Babylonica, sed & qualitercunque dependente, cum superiore, tum inferiore. Per *sceptrum* putat nos directe duci ad exercitiam ipsam regiminis potestatem, sed per *legislatorem* ad personas has vel illas, quæ potestatem illam exercerent. *Pedes Jehudæ* dici suspicatur homines ejus tribus, qui pedibus uterentur suis, stando, eundo, &c. & ab illis membris suis synecdochice designatos.

p. 17.
38.
42.
64.
69.
119.
120.
116.
128.
131.
132.
138.

- tos. Unde *inter pedes ejus* fit nihil aliud, quam in hominum il-
 lorum, non singulorum, duos pedes habentium, sed plurimorum
 p. 156. conjunctorum medio. *Schilo* exponit de Messia, futuræ tranquil-
 176. litatis autore. Nullum pro præterito adventu Messie esse censet
 370. potentius argumentum, quam quod ex gentium vocatione ab ido-
 latria sua ad cultum veri Dei in Christo petatur. *Bilbamam* pro
 371. Syro Mesopotamico omnino habendum esse, contra *Andr. Masi-*
um evincit. Magum fuisse, satis prodere patriam, idololatricæ &
 magiæ ab ævo deditam, ejusque dicta ac facta, nec non nomen
 372. מספיק *arioli*, nec non מספיק *incantationes*, quæ illi adscribuntur
 Num. XXIV, 1. Miraturque, quod multi interpretes Christiani
 eum pro mago, idololatra, & Diabolico vate, qui malis artibus ad
 divinandum polleret, non habeant, sed potius pro vero Propheta
 Dei veri, ab hoc revelationes accipere solito. Maximam fuisse
 376. vim benedictionum & maledictionum *Bilhami*, Autor noster cre-
 dit, stulteque negari omnem divinationis, magiæ, incantationis, &
 maledictionis, quæ ab hominibus per collusionem cum malis Spi-
 377. ritibus fiat, efficaciam, a sacris non minus, quam profanis scripto-
 ribus toties celebratam. Refellitque *Beckerum* operationes dæ-
 monum inter homines negantem. Verba divina Num. XXII, 20,
 391. *surge, & vade cum legatis*, pro vera habet concessione, non *physica*
 tantum, sed & *moralis*, imo pro iustione directa ad majus oppro-
 brium Balacki, & majorem salutem populi Israel. Ita, ut pecca-
 tum *Bilhami*, secundum hoc verbum itineri se committentis,
 constiterit in animi latitia, cum qua iter hoc aggrediebatur, & spe
 vel proposito maledicendi. Quo ipso reliqua verba, prioribus a
 Deo adjecta, spreverit, sperans, Deum, qui aliquid de priori verbo
 404. mutaverat, in reliquis etiam tandem flectendum fore. *Asinæ* lo-
 quelam veram & articulatam fuisse docet, nec phantasticam ali-
 quam visionem, aut parabolicum ænigma locum habere posse in
 448. ejusmodi narratione historica & continuata. *Bilbamum* mori
 optantem morte justorum XXIII, 10, potius prædixisse censet futu-
 ram suam cum perveris sortem miserissimam, quam ut sibi spem
 certam fecerit tantorum bonorum. Eleganti autem rhetoricati-
 one demonstrasse, quanta esset populi Israelitici felicitas, minime
 501. intra angustos hujus vitæ limites conclusa. Castra & tentoria Isra-
 elita-

clitarum a Bilhamo conspecta, & laudata, Num. XXIV, 6, futuræ
 eorum mansionis in terra Cananza figuram fuisse opinatur. Negat, p. 502.
 nomen stellæ Num. XXIV, 17, de aliquo luminari cœlesti, aut
 530.
 stella tempore nati Servatoris visa a Magis, accipi posse. Et quam-
 vis Davidem, ejusque regnum ab hoc vaticinio prorsus excludere
 534.
 nolit, Messiz tamen præcipuas partes esse contendit. Nomen רשבי
 536.
Serbi non pro appellativo habet, sed proprio, quia nomina, quæ
 541.
 præcedunt & sequuntur, ejusdem generis sunt. Nec tamen Ada-
 545.
 mi sibi sic appellatæ locum hæc aptum invenire, sed vel urbis
 vel regionis alicujus, aut hominis genitoris, aut Regis apud ipsos
 546.
 Moabitas, aut in eorum vicinia fuisse.

LAMBERTI BOS, GR. LING. PROFESSORIS
*Ordinarii, Exercitationes Philologicae, in quibus nonnulla lo-
 ca Novi Fœderis ex Autoribus Græcis illustrantur. Editio
 secunda multis partibus aucta. Accedit Dissertatio de
 Etymologia Græca.*

Franequeræ, apud Wibium Bleck, 1713, 8.

Alph. 1.

PRodit istud opus jam An. 1700 sub διαλεξιβῶν sive Exercitatio-
 num Philologicarum nomine, jam vero Autori Celeberrimo
 placuit Græcum titulum rejicere, ac solum quidem Latinum serva-
 re. Dimidia vero parte fere auctæ sunt istæ Exercitationes, quas in-
 ter continuam Græcorum autorum lectionem & interpretationem
 hinc inde locupletare ipsi fuit facillimum. Nos ergo ex recens
 additis pro more nostro hinc inde quedam delibabimus. Ad Matth.
 V, 17 observatur $\tauὸ καταλύειν$, usu Græcorum scriptorum & sensu
 etiam Sacri Scriptoris ita postulante, idem esse ac *abrogare, tollere,*
dissolvere legem: quum contra Cl. Autor Parerg. sacrærum hoc
 verbum reddiderit, *explicare & solvere difficultates legis.* Ad lo-
 cum Joann. I, 15 varia nec proletaria monentur. ῥήματα ipsi est,
libere, aperte, & alta voce testimonium de Christo dedit, & cum
 voce μαρτυρεῖν conjungitur, perinde ac apud Aristiden cum ἰσχυρῶς
 ὁμολογεῖν . ὄνειπον idem est ac περὶ ἧ εἶπον , quod exemplis in
 medium prolatis ostenditur. ἔμπροσθεν & πρωτόν τινος ἔσται
 est *dignitate & præstantia aliquem antecellere.* Adeoque Joan-

p. 6.

57.

- nes rationem reddit, quare de Christo predicare soleat, quia est multum, quam ipse Joannes, excellentior. Phrasin *αἰών* Actor. III, 20 occurrentem illustrat, atque ex profanis autoribus ostendit idem esse quod *ab antiquis temporibus*. Nos quidem istud ultro ipsi concedimus, ita tamen, ut addamus, eam significationem N. T. Scriptoribus non tam ex Græcorum aliorum usu, quam Hellenistarum potius Judæorum consuetudine fuisse familiarem, quippe qui vocem *ἡμέραν* in hac ipsa significatione occurrentem nunquam non per *αἰῶνας* reddiderunt. Τὸ μελαζὺ σαββάτων Actor. XIII, 42 Grotius explicat *inter duo Sabbata*, Hombergius vero trajectionem aliquam satis audacem hic locum habere statuit. Noster vero Autor, Græcæ linguæ consuetudinem respiciens, in qua adverbium inter articulum & nomen positum adjectivè explicandum est, ut *ὁ ἔξω ἀνδρῶν*, homo exterior, &c. reddit *εἰς τὸ μελαζὺ σαββάτον*, sequente Sabbato. Particulam *μελαζὺ* pro *postea* adhaereri ex Josepho jam docuerunt alii: Evangelista vero v. 44 hujus capituli expresse addit: *Τῷ δὲ ἐρχομένῳ σαββάτῳ*, veniente autem (h. e. sequente) Sabbato, nostrique adeo Autoris explicationem confirmat. Locum 1 Corinth. IX, 1, qui interpretès aliquantum vexavit, Celeberrimus Autor noster, non sine aliorum autoritate, quorum loca in medium prolata sunt, parenthesis esse statuit, eumque ita legendum putat: *περὶ δὲ τῶν εἰδωλοθύτων οἴδαμεν (ὅτι πάντες γινώσκοντες ἔχομεν. ἡ γνώσις φουσιῶν, ἢ δὲ ἀγάπη ἀποδομεῖ. εἰ δὲ τις δυνεῖ εἰδέναι τι, εἰδέναι εἰδέν ἔγνωκε κατὰς θεῖ γινώσκου. Εἰ δὲ τις ἀγαπᾷ τὸν θεόν, ἔτος ἔγνωσαι ὑπ' αὐτῆ) περὶ τῆς βρώσεως ἐν τῶν εἰδωλοθύτων, οἴδαμεν &c.* Post clausam vero parenthesis in Latina interpretatione supplenda est vox *inquam*, hoc modo: *De esu itaque immolatorum, inquam, novimus, nihil esse idolum in mundo.* Ad Ephes. V, 26, 27 ostenditur, olim sponsas nuptiarum die *λατρῶν νυμφῶν* ablutas fuisse, & probatorum autorum loca huc facientia producantur. Presbyteri a Paulo Apostolo 1 Timoth. V, 17 *διπλῆς τιμῆς ἄξιοι* judicantur, qua ipsa re Noster ad Romanam militiam respectum habuisse judicat. In ea enim occurrebant *Duplares*, & *Duplarii*, quibus ob virtutem duplicia porrigebantur stipendia. Vexatus est locus ad Hebræos XI, 19, ubi de fide Abrahami dicitur, quod

quod ille firmiter fuerit persuasus, posse Deum etiam ex mortuis filium resuscitare, ὁ Θεὸς αὐτὸν καὶ ἐν παραβολῇ ἐκομισάτο, unde etiam in parabola accepit. Autor Patרג. sacrorum παραβολῶν explicat *projectam audaciam*, qualis in Abrahamo fuit, cum ex mandato divino filium immolare vellet. Noster notissimam ejus vocis significationem retinet, secundum quam ἐν παραβολῇ notat *per similitudinem, quasi, tanquam*. Τοῦ Θεοῦ autem respicit ad vocem νεκρῶν, qua ipsa Sara indigitatur, cujus corpus, cum Isaacum pareret, erat *νεκρωμένον*, Rom. IV, 19, Hebr. XI, 11. Hinc sensus Apostoli fere talis erit: *Reputans Deum vel ex mortuis posse suscitare & reddere filium suum Isaacum, si cum obtulisset, quemadmodum cum etiam primo, quum ipse nasceretur, quasi ex mortuis acceperat*. Apoc. XIV, 13 noster Autor pro ἀπαρτί mutato accentu legit ἀπαρτί, & jungit non cum ἀποθνήσκοντες, sed cum sequenti ναί. Hic quidem ostendit τὸ ἀπαρτί idem esse ac *absolute, plane, omnino*. Deinde ex usu aliorum demonstrat, non incommode jungi cum τῶ ναί, habemus enim Jobi XIX, 4 הַנִּי עָצוֹן quod LXX verterunt: *Ναὶ δὲ ἐπ' ἀληθείας*, & Pherecrates apud Scholiasten Aristophanis conjungit ἀπαρτί δὴ πᾶ. Sensus itaque est: *Absolute, plane profecto beati sunt illi mortui, inquit Spiritus*.

p. 299.

Addita vero est novæ huic Exercitationum editioni dissertatio nec inelegans, nec inerudita de Etymologia Græca. In ea primo quidem remouentur abusus circa eam regnantes, dum a multis, Avenario imprimis, voces quædam compositæ, quarum in Græca exstant simplices, ab Hebræis radicibus derivantur: alii vero, præcipue magni Etymologici Autor, allusiones mirum in modum adfectant. Operæ ergo pretium se facere putavit Autor Celebrerimus, si in ea re aliquam operam poneret, Etymologiaeque, quæ a quam plurimis negligitur, clariorem lucem afferret. Præstitit quædam in vocabulis aliquibus N. T. quorum specimen adjecit, ex quo nos pauca proferemus. Sic τὸ αὐθιγῆς, quod Avenarius male ab Hebraico קַיִן *dominus* derivat, ostenditur rectissime deduci ab αὐρός & ἔγω, pro quo deinde est φέγω, *occido*, significatque adeo ratione originis, *cum qui se ipse interfecit*, in quo significato adhibet Autor libri Sapientiæ c. XII, & alii, quos Lexicographi an-

12.

p. 26.

notarunt. Vox *Ἰνσουργεῖς* vulgo ἀπὸ τῆς εἰς ἀγοιαν δεινῆς derivatur : commodius autem ab Hebræo *יָרֵן*, addito *י*, quemadmodum ab *יָרֵן* cinis addito *ר* est *רֵפְסָה*. *Νεὸς* non est a *νεομαι* venio, sed a *יָרֵן* vel *יָרֵן*, *inhabito*. Plura Lector harum rerum curiosus apud ipsum Autorem nostrum evolvere poterit.

34-

Nachricht von der berühmten Stadt Erfurt in Thüringen.

h. c.

*HISTORIA SUCCINCTA CIVITATIS ER-
furtensis, in qua simul jura Serenissimæ Domus Saxonicæ in
eam ex monumentis fide dignis deducuntur.*

Francof. & Lipsiæ, apud Joh. Christ. Martini, 1713, 8.

Alph. 1.

c. 1.

Autor nobis non cognitus, postquam aliquamdiu Erfurti hæse-
rat, optimorum monumentorum sibi videndi copia facta ani-
mum ad scribendum appulit, tum ex scriptis, tum numismatibus
ea quæ huc pertinent illustrans. Nec tamen primus is est, qui hac
in re aliquid præstare voluerit. Habemus enim Joh. Hundor-

2.

phii Encomium Erfurtinum, Jo. Volprehti Halcyonium Evange-
lico-Erphordiacum, Jo. Mauritii Gudenii Historiam Erfurtensem,
ut alios plures, qui Thuringiam nobis delinearunt, jam taceamus.
Hoc vero Noster præcipuum habet, quod omne studium adhibue-
rit in demonstrando jure Domini, quibus nempe illud præcis &

3.

recentioribus temporibus fuerit proprium. Primis autem & an-
tiquissimis temporibus Thuringia inculta plane fuit, paludibus
præcipue quamplurimis repleta, quas tamen sequenti tempore ter-
ra opplevit hominum solertia, solumque frugibus ferendis multo
fecit aptius. Quum vero Hunni, Attila duce, majorem Germaniæ

partem pervaderent, eo locorum, ubi Erfurtum postea condi-
ptum, magna populi multitudo confugit, quæ se ibidem in palu-
stribus ab Hunnorum incursionibus liberam fore putavit. Tunc
quidam, cui nomen *Erpes*, quem alii pastorem, alii molitorem fu-
isse tradunt, ad Hieræ sive Geræ profluentem, quæ propter adja-
centes paludes tum erat multo prolixior, reliquos trajecit, unde

loco

loco isti *Erfisfurtum* nomen adhaesit, quod etiam in prisorum scriptorum monumentis ita scriptum offendimus. Accessit postea bellum inter Francos & Saxones, quo *Burgscheidunga*, celebre tunc ad Unstrutum munimentum, destructa, plerique illius incolae Erfurtum habitatum concesserunt. Francorum quoque Reges Merovaeus & Dagobertus in vicinia, ille quidem Meroviciburgum, hic vero Dabertstadium exaedificaverunt, qua re magnus haec viciniae cumulus hominum accessit. Crevit ergo Erfurtum mercimonio plurimum debens, sed ante seculum nonum vel decimum muris destituta. Primis autem temporibus ab Imperatore per Comitum, pro istius seculi more, recta fuit, atque adeo Germanorum Imperatoribus subjecta. Demum Otto Magnus, quum bellis in Italia multum distineretur, quo Thuringiam & regiones adjacentes eo melius in fide contineret, filio Wilhelmo, qui Moguntinus erat Archi-Episcopus, ejus administrationem concessit. Is ergo palatium, quod Moguntinum dicitur, ibidem extruxit, eique pro ea, qua tunc pollebat, potestate bona quaedam subjecit, in quae jurisdictionem aliquam exercere jure suo potuit. An vero hac ipsa re Moguntino jus aliquod in ipsius civitatis libertatem acquisitum fuerit, alii dispiciant. Hoc certe constat, non Moguntinum solum Archiepiscopum, sed & Comites Glichenses & Beichlingenses, Nobiles item Pflugios & Vicedominos (Vizthumios jam vocamus) aequae bona & jurisdictionem in hac ipsa civitate habuisse, nec tamen exinde jus aliquod in ipsam civitatem demonstrare potuisse. Ceterum ea bona secutis temporibus jure vel emtionis vel aliorum pactorum ad Senatum Erfurtensem devenerunt. Interea temporis Erfurtenfes aliquoties bello pressi cum Archiepiscopo Societatem belli inierunt, quam tamen & cum Thuringiae Landgraviis inire multo commodius poterant & debebant. Imo Erfurtenfes fraude Dietherri Archi-Episcopi circumventi militare ipsi servitium (quod *sequelam* vocamus) praestare nulli dubitarunt, quod vi compulsi alio tempore repetere necesse habebant. Interim tamen urbs libertate sua usa est perpetuo, & licet inter Imperiales liberas locum non haberet, municipalis tamen titulo gavisus est, cujus Senatus regalia quoque jura, ab Autore nostro prolixè satis memorata, exercebat. Nec nullam postea Imperatores ejus curam habue-

c. 4.

5.

6. 7.

9.

10.

16,

re, qui, quum ipsi totam Germaniam regere non possent, Thuringiam Landgraviis subdiderunt, quorum historiarum proluxe recensentur, e quibus constat, plurimam eo tempore jurisdictionis partem Imperatorio nomine Landgraviis exercuisse, Archiepiscoporum vero Moguntinensium auctoritatem non admodum Erfurti viguisse. Etenim iisdem temporibus Archiepiscopi Moguntini Vicedominos suos Erfurti habuerunt, unde Gudenus, & qui a Moguntinorum partibus sunt, perhibent, Vicedominatum Landgraviis ablatum nobili cuidam familiae fuisse traditum, quae hodiernum superest. Sed status eorum temporum longe aliud suadet. Nam Ludovicus, qui a saltu animoso Desultoris nomen commeruit, cum filio cognomine Vicedominatum perpetuo exercuit. Imprimis autem Ludovicus IV acerbe admodum in Thuringia dominatus est, Imperatore tum temporis de jurisdictione ecclesiastica cum Pontifice Romano contendente. Nec minus Ludovicus V coram Imperatore cum Archiepisc. Moguntino egit, qui ipsi objecerat, Landgraviis primis temporibus miseros fuisse & exules, usque dum Archiepiscopi beneficio incluserint. At ille majores suos quidem ex aliorum potentia exulasse quasi respondebat, stirpe tamen Regia oriundos fuisse: qui licet aliud jus in Thuringiam non haberent, hanc tamen in urbem potestatem jure postliminii tueri, eamque Imperatorum literis & sigillis comprobare possint. Addebat quoque, majoribus suis Vicedominatum in Thuringiam ab Imperatore fuisse commissum: contra vero novum illum Moguntinum Vicedominatum esse spurium, & Archi-Episcopo non potestatem aliquam, sed curam duntaxat sacrarum in Thuringiam & Erfurtum competere. Accedit quod frater ejus & successor Hermannus exacto bello pacis conditionibus eo Moguntinum adegerit, ut juri in Thuringiam & Hassiam renunciarit, nec urbis Erfurtensis libertatem violaverit. Idem quoque Hermannus Palatini Saxoniae dignitatem nactus est, quae ab eo in Serenissimos Saxoniae Electores haereditario jure devoluta fuit, ita ut adhuc hodie jus in hanc urbem ipsis optimo jure competat. Reliqua hujus capituli strictim in medium proferri non possunt. Quod igitur ad tutelam a Saxonica domo huic urbi praestitam attinet, notum est, eam quum se a Moguntinis undique premi sentiret, Ernesti Electoris
 cjus-

c. II.

ejusque fratris auxilium impetrasse. Quum vero timeret, ne ipsi
 jus suum armata manu persequerentur, conventum est inter ipsos,
 ut pro præstando præsidio urbs Electoribus quotannis 1500 floren-
 nos solveret. Accedit, quod hæc pacta Budstadii An. 1516, postea
 quoque Numburgi renovarentur, quum constaret, non admodum
 sollicitos esse Moguntinos Archiepiscopos de commodo civitatis
 promovendo. Neque minus Erfurtenes A. 1516 Joanni Ernesto,
 Saxoniz Duci juramentum fidelitatis præstiterunt. Tempore bel-
 li Germano-Suecici, quum a Saxonum partibus staret Erfurtum,
 Suecicas quoque copias recepit. Quomodo vero urbs ista liber-
 tatem demum plane amisit, id multi adhuc recenti memoria ten-
 ent. Nimirum quum propter preces publicas contentio esset in-
 ter urbem & Archiepiscopum, hic tandem ab Imperatore impetra-
 vit, ut urbs proscriberetur, postea vero Gallorum ope adjutus eam
 vi subjugavit, & huc usque in potestate sua retinuit. Joannes Ge-
 orgius II Elector de ea re a Consiliariis suis non satis monebatur,
 plura quoque falsa eo tempore commissa sunt, quæ vero ea de cau-
 sa irrita fiunt, quia jus suum prius cuique satis debet esse notum,
 quam id alteri possit concedere. Joannes Georgius III jus in Er-
 furtum sibi integrum ab Imperatore pactus, technis tamen quo-
 rundum, quo minus id profequi potuerit, fuit impeditus. Interea
 quidem saluum manere jus Serenissimæ Domui Saxoniz, utique
 Noster arbitratur.

Pars posterior hujus operis numos Erfurtenes considerat,
 & postquam Senatui jus monetæ vindicaverat, varios exponit variis
 occasionibus cufos. Primi fuerunt, quos motuum rusticanoro-
 rum tempore Senatus e loculo S. Adolarii & Eobani argenteo cu-
 dendos curavit: sequuntur alii tempore motuum Interimisticoro-
 rum, & pestis fabricati: item qui memoriæ exercitii sclopetarii,
 & falsatæ monetæ illustant: tandem qui Purim, vel festum liber-
 tatis Evangelicæ, pacem Westphalicam, & Jubilæum Academiæ
 A. 1693 celebratum exhibent. Autor occasione data de Erfurten-
 sium familiis patriciis, peste, falsatione monetæ & exorta inde ca-
 lamitate, statu item rei literariæ plura & notatu digna immiscet, sed
 nos ea prolixitatem evitantes, jam suo loco relinquimus. Ce-
 terum de fide nostri Historici certus esse poterit Lector, quippe

c. 12.

13.

c. 1.

2.

3.

4.

5.

6.

quem scimus nudam ubique veritatem sine spe metuve sectatum.

ΜΗΚΩΝΟΠΑΙΓΝΙΟΝ,

sive

PAPAVER EX OMNI ANTIQUITATE ERU-
sum, gemmis, numis, statuis & marmoribus æri inci-
sis illustratum.

Noribergæ, typis Melchioris Godefridi Heinii, 1713, 4.

Alph. 1 pl. 8 $\frac{1}{2}$ & tab. æn. 28.

Autor hujus Schediasmatis est Societatis Leopoldinæ Naturæ Curiosorum Præses, Illustris Lochnerus, Noribergenſium Esculapius, in Societate illa *Periander* dictus. Is, ceu in dedicatione ad summum Virum Godefridum Thomasiū conscripta testatur ipse, superiore anno cum ingenti morbo confictatus, inter alia quoque vigiliis mirum in modum vexabatur, quibus abigendis variorum generum medicamina frustra ab eo sunt adhibita. Tandem *papaveraceam Emulsionem* hauriens, mirifice se somno recreatum sensit. Quo facto grato in hoc papaveris germen animo, dum adhuc lecto adhæret, nec in publicum progredi audet, valetudinis asperitatem literariis deliciis delinivit, & quæ ex omni antiquitate ad ejus laudem facientia noverat, congeſſit, unde tandem hoc, quod jam tractamus, ſcriptionis genus est enatum. Exornatum id est figuris æneis, tum numosum, tum statuarum, tum aliorum ex antiquitate monumentorum, quæ hinc inde ex bonis autoribus petita sunt, & maximam quoque partem in his Actis hætenus comparuerunt.

p. 1. 2.

5.

17.

Prima vero Noſtri cura est, ut de papaveris apud veteres patria sit ſollicitus, h. e. iis regionibus, in quibus magna olim ejusdem copia proveniebat. Hic quidem primo Africa, inque illa Ægyptus & Libya celebrantur, quare papaver etiam ad indicandam alicujus regionis ubertatem in antiquis numis adhibetur. Neque minus Asia & Minoris potissimum provinciæ papaveri excolendo incubuerunt, quapropter & illud in quamplurimarum civitatum, quæ alphabetico ordine recensentur, numismatibus tanquam fertilitatis insigne apparet. In Europa sese potissimum offert Sicilia, Apu-
lia,

Ita, Hispania & Gallia, quæ papaver aluerunt, & ingenti frugum proventu maxime fuerunt celebratæ. Antiqui porro innumerabiles aliquem numerum designaturi papaveris grana & frumenti montes nominabant. Inde quoque Græca vox μήκων *arenam* denotavit, & meconites lapis, qui hoc semen exprimit, forte ex hujusmodi arenulis concrevit. Μήκωνες sunt etiam pisces gregales & minutissimi, & quod intra pinnam eorum est, dicitur *papaver*. *Papaverata vestes* dicebantur ex tenuissimo filo contextæ, magnumque præ se candorem ac splendorem ferebant. A quibusdam tamen purpureæ dicuntur, quod non ipsum colorem, sed splendorem saltem denotat. Nam Poetis & bonis autoribus *purpureum* idem est quod *splendidum*. Et hinc conciliatur notissima illa inter Evangelistas ἐν αὐτῷ φάρακα, quando Lucas XXVII, 11 ἐδῆται λαμπρῶν memorat, quæ Servator ab Herode fuit indutus, quæ tamen ἰμάτιον πορφυρῶν Marc. XV, 17, Joann. XIX, 2 & κοκκίνη χλαμύς Matth. XXVII, 27, 28 dicitur.

22.
P. 25.
27.
35.
48.
53.
56.
59.
65.
76.

His ita pertractatis Mythologiæ campum ingreditur Autor Illustris, ostendens, quinam ex gentilium Deastris cum papavere picti inveniantur, & quam ob causam illud factum fuerit. Hinc primum exhibetur *Ceres*, frugum inventrix, quæ spicam coronam, sed papaveribus intertextam in capite gestat, spicamq; manu tenet, & passim in imagine sua conspiciendam exhibet. Monet inde, *papaver vescum* ac *Cereale* dici, quia esui fuit accommodum, & Μακωνιδας ἀέλους memorati ab Alcmane apud Athenæum. Ipsa vero Ceres, quum filiam Proserpinam quæreret, hoc cibo ad doloris oblivionem usa est, quippe quod eadem ipsi, quæ celebratum illud Homeri Nepenthe, præstitit: inde & locus, in quo fructum papaveris primo invenit, *Meconem* sive *Cerealem* nominat, quæ postea Sicyonis nomen obtinuit. Numi porro & marmora Augusteis seculis Augustorum capita sub Cereris schemate spicis & papaveribus coronata exhibent, quale quid in Livia Drusilla, Julia Augusta & aliis apparet. Factum est autem illud ideo, quod cum Imperatoribus sapius curarum partem ad procurandam frugum ubertatem, & invehendos commeatu susceperint, populique sic favorem alimentis salubri pretio distribuendis captarint. Cererem excipiat *Istis* Ægyptiorum Ceres, in cujus sacris papaver erat usitatum,

- p. 81. & in Iſiaci Sacerdotis inauguratione, cujus ſigura hic exhibetur, ſertum apparet papaveraceum. *Magna* quoque *Deum Mater* ſive *Tellus* cum papaveribus in antiquis monumentis exhibetur, *Aſia* que urbes in ejus honorem, terrarum ſuarum fertilitatem & celebrantes & exorantes, numos papaveribus ornatus cuderunt. *Proſerpina* porro, *Cereris* filia, *Diana*, & *Juna Lucina* eadem inſignia ſpectanda nobis exhibent. Sequitur *Bacchus*, cujus triumphus ex vaſe aliquo onychino deſcribitur, & adductis in eam rem multis Poetarum locis illuſtratur. Occurrunt hic quædam de ciſtis myſticis *Cereris* & *Bacchi*, quæ Lector curioſus non ſine voluptate evolvet. *Venus* adjunctum ſibi habet papaver, quippe cujus folia gratum amantibus præbebant ludum, quoties noſſe volebant, an ii, quos amabant, ſui meminiſſent. Iſq; ſponſi in nuptiis in inſigne aliquod foccunditatis augurium apparebant coronati. Reliquos *Deos*, *Cupidinem*, *Floram*, *Triptolemum*, *Bonum Eventum*, *Pacem*, *Fidem*, *Spem*, *Ἄγας Δαίμονας*, *Abraxas* Macedonianorum, *Harpocratem*, *Solem* & alios propter nimiam rerum varietatem a nobis non facile complectendam dimittimus. Ultimi ergo duo ſaltem memorabuntur, *Somnus* ſcilicet, & *Mors* hujus frater. Ille, ut notum eſt, a papavere procuratur, ejus autem ſimulacrum *Mors* ipſa eſt, quare utriusque imaginibus papaver appictum cernimus.
91. 96. 97.
98.
107.
120.
145.
151.

Ceterum erudita varietate opus hoc ubique eſt conſpicuum, quæ a nobis brevitati ſtudentibus vix potuit comprehendere, Lectores vero eruditionis amantes eo magis invitabit.

DE LA DIGESTION ET DES MALADIES
de l'eſtomac.

h. e.

DE DIGESTIONE ET MORBIS VENTRICULI.

Lutetia Pariſiorum, apud Franciſcum Furnierium, 1712, 12.

Plag. 21.

EX quo clariffimus Hecquetus tractatum *de diſpenſatione jejunii quadrageſimalis*, Menſe ultimo ſuperioris anni a nobis laudatum, publici juris fecit, tres potiſſimum expertus eſt adverſarios, qui partim ſyſtema triturationis ab illo ſtabilitum, impugnarunt

runt, partim fermentationis doctrinam confirmarunt, partim macrorum alimentorum esum præ carnibus naturæ humanæ magis convenire, negarunt. Inter hos primum nominandus venit *Vieussenius, Senior*, qui *de natura & proprietatibus fermenti stomachalis Dissertationem* Actorum Trevoltiensium Mensi Januario 1710 inseruit. Eum excepit *Nicolaus Andry*, qui eodem anno edidit tractatum, cuius titulus: *Le Regime du Careme, consideré par rapport a la nature du corps, & des alimens, i. e. Regimen jejunii quadragesimalis, habito ad corporis & alimentorum naturam respectu*, a nobis nondum visum. Quem secutus est *Astrucius* in libro: *Memoire sur la cause de la digestion des alimens, i. e. Commentarius de digestion alimentorum*, Montispeffulani 1711 edito, sed ad nos nondum delato. *Vieussenii* equidem placitis *Hequetus* jam libellum 1710 sub titulo: *La digestion des alimens, pour montrer, qu'elle ne se fait par moyen d'un levain, mais celle de la trituration ou du broyement; contre l'article 13 des Memoires de Trevoux en Janvier 1710, i. e. Digestio alimentorum, ubi demonstratur, eam non mediante fermento, sed per triturationem vel conquassationem fieri, contra articulum 13 Actorum Trevoltiensium Mens. Januar. 1710* opposuerat, seu ichnographiam potius tractatus, quem tum meditabatur, nos vero jam L. B. sistimus. Quæ ratione igitur ex Autoris sententia alimentorum digestio perficiatur, & quæ juxta triturationis systema stomachicorum morborum ætiologia sit, nunc breviter referemus.

Digestio ventriculi est operatio naturalis, per quam alimenta P. I cap. 1. ita disponuntur, ut possint nutrire. Nutritio vero talis est, per quam alimenta ita præparata partibus apponuntur nutriendis. Duplex hæc operatio supponit fluiditatem alimentorum, & convenientiam cum partibus alendis; quæ quidem convenientia per digestionem neutiquam acquiritur, hanc tamen fluiditas sequitur. In digestionem igitur non nova producitur substantia, sed quæ antea in alimentis delitescerat, extricatur. Jam, quibus nutrimur, alimenta ex animalibus & plantis desumuntur, quæ talem jam continent materiam, quæ hætenus pro nutritione fuit adhibita, hinc non opus est, ut naturam mutent hæc, sed solum locum & spatium, i. e. cum illa animal jam vel plantam quandam nutriverit, per digestionem

- gestionem abit in nutrimentum hominis. Digestio itaque consistit in disgregatione, separatione & dissolutione materiae, quae sicut antea in animalibus vel plantis vascula constituerat, ita per digestionem apta redditur, quae in hominis vascula transeat. In ventriculo ulterius reperitur calor, non elixans, nec putrefactivus, nec macerans, sed blandus & humidus, vaporis balneo optime comparandus. Oritur hic a miranda copia vasorum cujuscunque generis, per tunicas ventriculi reptantium, ex quibus continuo nimbus spirituum vel atomorum spirituosarum totam cavitatem repletium exhalat. Calor hic a perpetuo membranarum & musculorum abdominis motu, propinquis vas majoribus, circumjacentibus visceribus, & vapore calido ex intestinis ascendente sustentatur.
3. Multum quidam sudarunt in oeconomiam naturalem introducere fermentationem, & varia comminisci coeperunt fermenta, quibus functiones hae earumque status praeternaturalis in acceptum referri debeant, sed frustra. Haud enim, sano existente corpore, ulla fermentatio locum invenit, quia 1) sanguis non est liquor, qui fermentationi auscultat; 2) quia motus sanguinis est circulatorius, cum quo fermentatorius motus convenire non potest; 3) quia motus sanguinis est perennis, blandus, ordinatus, tranquillius interim & imperceptibilis, & spiritus tam occulte movetur, ut suos motus non nisi per effectus demonstrant; 4) quia multa angusta & capillaria dantur vascula, per quae fermentans sanguis vehi non posset; 5) quia natura receptacula sanguinis adeo sollicitate custodivit ab aeris accessu, qui tamen ad fermentationem necessarius est; 6) quia sanguis nunquam quiescit, sed semper in circulum agitur; 7) quia sanguis tanquam succus a prima pueritia jamdum depuratus fermentatoria perfectione non indiget; 8) quia spiritus, qui ex sanguine prodeunt, nec sunt acidi, nec vinosi; 9) quia,posito, quod alimenta, dum digeruntur, mediante fermentatione ad illum perfectionis gradum elevarentur, sequeretur, quod sanguis, qui ex fermentato illo chylo producitur, non amplius capax sit, ut fermentationem novam subeat. Nec fermentum aliquod sano in corpore admitti potest; illud enim aut in sanguine hospicaretur, aut in visceribus. Sed in sanguine non reperitur, quia mediantibus fermentis non potest depurari, cum jam sit liquor factus

tis purus; nec per illa in puritatis suæ statu conservari, aut a corruptione præservari potest, quia liquor clarus adjecto fermento magis turbatur. Multo minus in viscere quodam latere potest fermentum, sive enim spiritus istud sit, sive humor, naturam certe fermenti in ergastulo exuet. Quis enim concipere potest fluidum vel volatile aliquod, quod continuo in motum præclive est, in angulo visceris cujusdam nidulari & quiescere posse, donec tempus appropinquet, quo suas actiones præstet; quod omnino contra genium activorum fermentorum est. Quid? quod sanguinis rapiditas non diu commorari patiatur ea in visceribus. Ad hæc origo incerta est, quam fermentorum Patroni illi adsignant, & numerus tantus, quem intellectus vix capere potest. Causam quæris, quæ fermentorum doctrinam introduxit? ignorantia est, qua circa sanguinis naturam detinentur Autores. Chymici certe sanguinem dissociando, texturam ejus rumpendo, particulas dilacerando, situm mutando, ordinem turbando, & figuram alterando, non tam bonas ejus nos docuerunt qualitates quam vitia. Pro naturali enim & vera cruoris substantia nobis obtruserunt, quicquid mediante analysi & ignis tortura ex eo extorserrunt. Inde enim orta sunt salia volatilia, fixa, alcalia, acida, sulphurea, spirituosæ; inde etiam natæ sunt ideæ de fermento, fermentatione effervescentia, &c. quorum tamen neutrum in corpore nostro existit. Vera autem sanguinis constitutio omne excludit fermentum. Est enim sanguis instrumentum vitæ & fulcrum sanitatis, id quod mediante circulatione præstat, quæ est motus liber, facilis, uniformis, imperceptibilis, non interruptus, ducens & reducens eum per tot myriades vasorum angustissimorum, longissimorum & mille modis incurvatorum. Depuratus sanguis est liquor, dulcis, mollis, levis, cuiusvis motui aptus, omni situi obtemperans; in longum ducitur absque ruptura, attenuatur absque attritione, communicat se absque jactura; particule ejus miscentur absque confusione, sibi appropinquant absque uniõne, inter se pugnant absque perturbatione. Atque hæc omnia absque omni figurarum vel saporum figmento facili negotio comprehendendi possunt. Imo structuræ partium solidarum & organorum nullum præsens esse fermentum evincunt. Partes enim solidæ sunt

Cap. 7.

8.

9.

sunt fasciculi vasorum, hæc sunt glomeres fibrarum, hæc elastores, qui premunt, conquatunt, & agitant liquores, quos concludunt. Plures enim quam una sunt systoles in corpore, nec solum cor eadem superbit, quia nulla est pars, nullum vasculum, quam subtile etiam illud fuerit, sive arteria, sive vena, sive nervus, quin habeat oscillationem propriam, i. e. suam vibrationem & contractionem. Hæc vis vibratoria in solo corde absque arteriis considerata æqualis est ponderi 3000 librarum in quavis pulsatione, sed arteriarum vi adjuncta tantum pollet, quantum pondus 135000 librarum in æquilibrio. Organa quod attinet, secretoria maxime, qualia sunt glandulæ & cribra famigerata, suum exequi officium non possent, si eam obtinerent structuram, quæ vulgo illis tribuitur. Hæc glandulæ deberent habere cavitates particulares pro recipiendo fermento; & hæc haberent poros aptos pro admittendo & rejiciendo fermento determinato, quod separent. Verum hæc suppositæ cavitates circulationem sanguinis in unaquaque glandula sufflaminarent. Sanguis enim ex arteria effusus & cavitati glandulæ materiam fermenti apportans in multo largiore spatio esset, quam antea, hinc quiesceret, & obicem poneret subsecuturo cruori, hinc circulatio cessaret. Nec figura pororum admitti potest; siquidem hi concipi nequeunt, nisi in vasis fixis non mobilibus, quorum fibræ semper eundem servant situm & ordinem, cum tamen vasa, ex quibus glandulæ constant, continuo systolen suam servant & fibras obtineant motrices & elasticas. Imo recentiores Autores in dubium vocarunt, num illæ partes, quæ tale fermentum capere debent, e. g. cerebrum, pancreas, lien, renes, hepar, &c. glandulosæ sint. Nullum igitur vel fermentatio vel fermenta in corpore merentur locum. Motus enim intestinalis non cadit nisi in liquores, qui sua natura sunt fluidi, nec suam fluiditatem ab externo corpore conservant; quales sunt aqua, vinum, lac, &c. Sanguis autem aliunde suam adipiscitur fluiditatem, a corde videlicet, & arteriis pulsantibus, & quamprimum vis hæc externa cessat, stagnat sanguis, figitur & coagulatur. Nec fluida, quæ ex sanguine feceruntur, pro fermentis haberi possunt. Cum enim mediante fermentatione succorum natura in apricum exponatur, & in spiritus, in volatilia, in sulphurea transmutetur, neutrum in liquores corporis

Cap. 10.

ris nostri cadit. In specie menstruum stomachale nullum obtinet Cap. 11.
 fermentum acidum;functio enim ventriculi consistit in digestionem,
 quæ nihil aliud est, quam solutio; hæc enim mollia solum respicit,
 cum e contrario acidum duris corrodendis & dissolvendis dicatum
 induret mollia, inspisset liquida, figat crassa & lactea coagulet. Ad
 hæc cum omne acidum omnia solvere non possit, certe in ventri-
 culo supponenda venirent tot acidorum, quot alimentorum ge-
 nera. Quid? quod corpora, quæ ab acidis facile alias solvuntur,
 in ventriculo indigesta remaneant. Imo producta ventriculi cum
 fermentationis effectibus nullo modo conveniunt, & alimenta,
 quæ fermentationi optime auscultant, difficillime in chylum
 abeunt. Multo minus putandum est, liquorem stomachalem pro-
 pter vim septicam fermenti nomen mereri, quia putrefactio in
 corpore nulla concipi potest; quæ enim putrescunt, quæta esse de-
 bent; in ventriculo autem alimenta continuo moventur & agitan-
 tur: dein succus stomachalis nil est, nisi serositas sanguinis, quæ
 alias ante 24 horarum decursum non corrumpitur, cum tamen
 digestio stomachi citius absolvatur: porro putredo qualitas est
 præternaturalis, digestio vero actio naturalis. Nec vis septica hæc
 ab aere concluso, vel sulphure concentrato, vel materia transpi-
 rabili retenta & acri reddita oriri potest; aer enim conclusus res à
 corruptione præservat, sed nec in corpore aer conclusus dici vel
 fingi potest, quia cum exteriori communicat; nec sulphur in ven-
 triculo latet, quanquam alimenta, dum digeruntur, vapores exha-
 lent: multo minus concentratum hoc dici potest, cum ubique in-
 veniat vias, per quas exitus ei pateat. Denique materiam transpi-
 rabilem retentam aërem vel salinam esse sudor non probat, quia
 aeris contactus immediatus ei tum saporem communicat peregrin-
 num. In secretionis negotio nullus fermento locus concedendus
 est, quoniam omnis impulsioni, pressioni & conquassationi san-
 guinis in acceptum est referenda. Alimenta igitur quod concer-
 nit, mediante trituratione illa in ventriculo digeruntur; id quod
 præter autoritates structura stomachi, & observationes sufficien-
 ter demonstrant. Stomachus enim est succus membranaceus, va-
 riis fibrarum generibus munitus, quæ plures sortiuntur nervos,
 quam validissimus quivis musculus, i. e. sunt musculosa. His au-

12, 13.

14.

tem contractis ventriculus a posteriori ad anterior & vicissim a diaphragmate ab inferiori ad superius & vicissim movetur, cui motui musculi abdominis non parum tribuunt. Hi enim in se spectati tantam habent vim, quæ æqualis est ponderi 248235 librarum; cui si jungatur robur ventriculi solius, quæ æqualis est ponderi 12951 librarum, sequitur, quod vis ventriculi quater superet vim cordis; & quod vis musculorum abdominis & stomachi conjuncta pondus 261186 librarum movere queat. Si triturationis & solutio chymica cum ea, quæ in ventriculo peragitur, conferatur, res clarior evadet. Trituratio chymica non bene succedit, nisi res, e.g. carnes & ossa animalium in frustra secentur, & diffringantur; id quod in trituratione ventriculi dentes præstant. In trituratione chymica rerum gummosarum & mucilaginosarum mortarium & pistillus calida sint, necesse est; ast ventriculus & partes vicinæ semper sunt calidæ. In trituratione chymica quædam opus habent alio corpore intermedio, ne, quicquid volatile vel spirituosum, perdatur; & hujus vires explet menstruum stomachale. In Chymia alia diffringi, lævigari alia postulant, antequam solutioni exponantur; & prius præstant in corpore diaphragma, hepar & stomachus, ad se invicem continuo allidentes, posterius vero motus peristalticus ventriculi. In Chymia quædam limantur & raspantur ante solutionem, & idem exequantur inæqualitates palati in animalibus, rugositates & plicæ ventriculi, limæ in œsophago avium, & sabulum, quod eisdem deglutiunt. Tandem in digestionibus chymica quædam nutriri optant, ne æria & salina evadant; id quod in ventriculo a lymphæ stomachali expectandum venit. Et quidni in hominibus triturationis locum habeat, cum animalia ruminatio eandem clare demonstrant, quod non solum in quadrupedibus, sed & in insectis, piscibus, & avibus aperte patet. Quid? quod pressio & triturationis in digestionibus Vegetabilium & Mineralium pariter sit admittenda. Quanquam igitur Vieussenius multa huic triturationis systemati opponat dubia, non desunt tamen rationes, quibus illa penitus solvantur. Imo suppetunt argumenta, quibus ejusdem de fermentatione in digestionibus negotio opinio funditus destruitur. Tota igitur œconomia animalis huic triturationi subjacet: vix nasci incipimus, ubi mox punctum saliens oritur, quod motu

Cap. 15.

16.

17.

18.

19.

motu suo pressionem reliquis partibus concedit, quæ pressio dein per totum vitæ spatium continuatur; hinc & omnes secretiones, quæ in corpore humano contingunt, per pressionem & triturationem sanguinis commode explicari possunt. Cap. 20.

Quoniam igitur hoc triturationis systema partes solidas magis P. II. cap. 1. quam fluidas respicit, meliorem profecto lucem affundet Medicis idem pro cognoscendis morbis & eorum causis, indicationibusque exinde formandis. Sic plethora sæpe dependet a sanguinis abundantia, quam vasorum constrictio cumulavit, & cacochymia nil aliud est, quam succorum indigestorum seu non bene trituratorum coacervatio; intemperies autem impressio particularum sese explicantium, & propter quietem a se invicem secedentium. Et obstructio oritur a liquoribus per pressionem tonicam fixatis & in motu impeditis. Humores biliosi, pituitosi, serosi vel melancholici non aliunde nisi ab oscillationibus vitiosis procedunt. Vasa enim per irritationem stimolata præternaturaliter concutiunt humores, & produciunt succos vel male trituros, vel nimis attenuatos, vel discontinuatos. Atque eandem originem agnoscunt sapor acidus, alcalicus, & sulphureus. Sanitas enim in æquilibrio inter partes solidas & fluidas consistit, inter quas tamen partes solidæ superpondium retinent, siquidem vis sanguinis ad vim pulsantem se habet ut 1 ad 1000, exinde necessario sequitur, quod major ratio debeat haberi in morbis partium solidarum quam fluidarum. Cum igitur causæ, quæ vitam nostram conservant, nulli debeantur fermentationi, & motus intestinalis sanguinis, qui basis fermentationis vulgo creditur, non detur, frustra etiam morborum causa fermentationi tribuetur. Vasorum enim capacitas in morbis aut eadem supponi debet, qualis fuit in statu naturali, aut aucta; si eadem, insufficientis erit pro recipiendis fermentis, si aucta, multi superflui succi ibidem confluerent, & sic fermentatio impediretur. Ad hæc principia fermentationis nondum in sanguine demonstrata sunt. Nullum enim sulphureum adest: tale enim sanguinem a fermentatione potius præservaret; nec quisquam effectus allegari potest, qui a sulphure dependeat. Nec acidum morbosum supponere decet; quia sanguis per impetum circulationis potius acris & lixiviosus evaderet. Consistetne igitur fermentatio ista in effervescentia, tumultu,

tumultu, ebullitione? sed & tum requireretur majus spatium pro hoc motu suscipiendo, cum tamen plerique morbi a retentis & accumulatis humoribus originem ducant suam. Nec vasa apta sunt majorem recipiendi diametrum, quia tum temporis ne minimam habent mollitiem, quod pulsus durus & siccitas cutis satis evincit. Adde, quod humores in morbis sint crudi, & ad rarefactionem nullo modo dispositi; & si vel maxime acidi forent, acidum hoc vitiosum, non dephlegmatum, est, adeoq; potius coagularet quam rarefaceret. Volatile igitur erit, quod sanguinem exaltet? sed in exili nimis quantitate hoc in eo reperitur, & ad reliquas corporis particulas se habet ut 1 ad 31, dein volatile hoc non est acidum; nec sufficiens calor vel ignis adest, qui illud explicare satis possit. Effectus igitur in morbis, lassitudines, puta, horrores, pullationes in capite, & febres ipsæ oriuntur potius a partibus solidis, seu fibris tum afflictis; hæ enim reniti conantur & multiplicant suas systoles. Tandem causæ mortis maxime sensibiles nullam evincunt fermentationem. Venenorum e. g. maxima pars in solidas potius quam fluidas partes operatur, suntque vel corrosiva, vel narcotica, vel coagulantia; fermentantia vero nulla dantur. In specie ventriculi mala a nulla impuritate producuntur, sive hæc cruditatibus pituitosis, sive acidis, sive biliosis vulgo adscribatur, nec calor ejus imminutus accusandus venit. Trituratio potius est turbulenta, violenta, & inæqualis, quæ tantas misérias patrat; inde enim humores generantur asperi, rudes, & inæquales, inde Salinæ potentia oriuntur, quæ asperitatibus, angulis & spiculis suis pungunt & vellicant. Sola igitur ventriculi textura docet, quantum turbarum hic suscipere possit. Est enim totus nerveus, adeoque maxime sensibilis. Quod si enim succus nerveus, qui eum ad placidum & æquabilem motum alias stimulat, copia vel acrimonia peccet, tensionem illam augebit, elateres fibrarum intendet, & convulsionibus tradet; id quod animi pathemata & intemperantia potissimum efficiunt. Illa quidem spiritus animales & genus nervosum maxime petunt, & in confusionem cient; hæc autem duplici modo nocet, quatenus scilicet vel ad nimiam copiam alimentorum assumendorum, vel ad condimentorum abusum invitat. In priori casu pondus alimentorum ventriculi fundum gravat, in posteriori varii sa-

porca

Cap. 3.

4.

pores, falia varia & spicula eundem pungunt & vellicant; i. e. efficiunt, ut oscillatio ventriculi lenis, mollis & æqualis, seu motus peristalticus naturalis in coactum, irregularem & turbulentum mutetur. Et si vel maxime hi excessus non contingant, plerique tamen homines carnibus vescuntur, & vinum bibunt, unde succos sulphureos, salinos & volatiles generant, cum quibus nec ventriculi nec sanguinis sanitas stare potest. Laxitas & debilitas ventriculi, quæ vulgo accusatur in stomachicis affectibus, adeo frequenter contingere non potest; si contingat, oritur illa a fibris nerveis subito densioribus & compactis; inde enim in cavitatibus ejus turbæ oriuntur, effervescentiæ & fluctuositates. Eo ipso enim, quod ventriculus in alimenta non valide satis agere potest, horum principia exaltantur & fermentantur. Fermentum igitur in hoc sensu inter causas affectuum stomachalium recenseri potest, quatenus scilicet hoc depravatum ventriculi statum insequitur. Sed in modum inquiramus, quo remedia ventriculi morbis opitulentur; inter universalia venæsectio & purgatio laudanda venit. Quid sanguinis missio tunicæ ventriculi musculosæ præstet, illum latere non potest, qui relationem, quæ sanguini & musculis intercedit, in comperto habet. Multum igitur solatii redundat in ventriculum a venæsectione, quando hic nimis irritatur, tenditur, aut movetur. Purgantia sunt vel irritantia, ut emetica, vel laxantia, ut cassia, vel resinosa, ut aloë. Irritantia juvant ventriculum, quatenus oscillationes ejus vitiosas interrumpunt, & naturales restitunt. Humores scilicet capillarum extremitati impacti aggerem quasi opponunt oscillationibus naturalibus ventriculi, eumque irritant, quem rumpere hic suo motu quidem conatur, sed frustra, donec ab emetici vi adjuvetur, atque tum pristinum recipit motum. Laxantia pariter in solidas partes suam exercent actionem. Sunt enim hæc succi spissi, glutinosi, unctuosi, qui ventriculi parietibus commode adhærent, & mediantibus suis salibus vellicant membranas, glandulasque disponunt ad evomendum humorem vitiosum. Atque eodem etiam modo resinosa operantur, utpote quæ sunt falia concentrata viscido vehiculo involuta. Inter remedia particularia dantur amara, vel acida, vel irritantia, vel sedantia. Amara sunt admodum salina, & inde valde gravia, hinc

Cap. 5.

fundo ventriculi se affigunt, cumque comprimunt, ex quo æquilibrium, quo gaudere debet ventriculus, naturale iterum redit; imo adstringendi & consopienti vi simul pollent, unde fibræ contrahuntur, & ab irritationis sensu liberantur. Acida si fixa fuerint, eodem modo ventriculum solantur ac amara, ratione scilicet sui ponderis; si volatilia fuerint, tanquam totidem cunei se interponunt in interstitia fibrarum, earumque motum sistunt; vel ipsius petunt fibras, quas blande movent. Sedantia denique in partes solidas suam exercent vim. Quod si enim ventriculus colica convulsiva laborat, sub quo motus ejus auctus, irregularis & convulsivus factus est, narcotica, tanquam substantiæ sulphureæ, salinæ, spirituosæ & volatiles in succo gummeo-mucilaginoso inclusæ fibris se apponunt, easdem emolliunt, & relaxant, unde necessario hæc suam elasticitatem, vibrationem & agilitatem perdere debent. His positis intemperies ventriculi, quanquam nostro ævo ut plurimum male audiat, admitti tamen potest, si recte explicetur; tam calida quam frigida provenit a defectu æquilibræ inter solidas & fluidas partes. Sanguis nimis agilis & abundans multum se opponit elasticitati fibrarum, & inde calor præternaturalis deducendus venit. Elasticitas vero nimia fibrarum cursui sanguinis se opponit, hinc eo non nisi difficulter per fibras transfluente debitus calor visceri inesse non potest. Ardor ventriculi oritur ex continuo ejus motu; sanguis enim toties conquassatus inter membranas ejus, quæ se plicant, & explicant, quæ abbreviantur, & allongantur, quæ constringuntur & dilatantur continuo, facillimam concipit dispositionem ad inflammationem, imprimis in illis subjectis, quæ condimentis & spirituosis fruuntur liquoribus. Sic & tabes stomachi, cujus Galenus aliique mentionem fecerunt, haud difficulter in membranaceo hoc viscere concipi potest; siquidem membranæ ejus ita contrahi & indurari possunt, ut ossæam & lapideam concipiant consistentiam; id quod contingit vel ab humoribus salinis, arrodentibus, vel ab abusu liquorum vinosorum, aromaticorum & exsiccantium. Sitis, quæ omnis contra naturam est, dependet a lymphæ defectu, qua fibræ ad motum continuandum indigent, aut a particulis acerbis & salinis, quæ instar cuneorum penetrant, & fibras corrodendo oscillationem ventriculi impediunt.

Cap. 6.

7.

diunt. Cruditates quod concernit, alimenta cruda manent, si vi- **Cap. 3, 9.**
 tium adfit in trituratione, quatenus hæc illa vel imperfecte dividit,
 vel male concutit, sicut ignis nimius carnem potius adurit quam
 coquit. Anorexia oritur, quoties motus oscillatorius ventriculi **10.**
 cessat, quando nimia sanguinis copia fibris ejus se interponit, aut
 elasticitas ejus nimia æquilibrium illud tollit, quod fluida & solida
 alias intercedit. Inflationis ventriculi, flatuum, ructuum & bor- **11, 12.**
 borygmorum ratio in hoc consistit; quando aer in ventriculo in-
 clusus a pravis halitibus ex sanguineis & aliis vasis, quæ stomachi
 tunicas perreptant, exhalantibus alteratur, aut membranæ minus
 agiles aut magis tensæ sunt; tum enim corruptus aer, majorem
 nactus elasticitatem, se nimis dilatat, hinc ventriculus inflatur, id-
 que eo citius, quando alimenta de novo ingeruntur. Sic pariter
 alimenta masticata & gravia, supra hunc aerem calidum & elasti-
 cum deglutitione mediante illapsa, hunc comprimunt, & flatibus,
 ructibus & borborygmis causam præbent. Alvi retentio dependet **13.**
 a nimia rigiditate fibrarum intestinorum, ubi nervi scilicet nimis
 sunt elastici vel spasmodici. Et quoniam ventriculus ratione tuni- **14.**
 cæ suæ nervæ admodum sensibilis existit, primus ille est, qui per-
 cipit molestias, quæ in toto corpore vexant; hinc e. g. in febrim
 malignarum principio se contrahit, & constringit, unde vasis
 angustatis circulatio sanguinis turbatur, & dolor ventriculi & præ-
 cordiorum anxietates exsurgunt. Sic colica stomachica est dolor
 ventriculi sui generis, & spiritibus animalibus magis quam humo-
 ribus adscribenda, a tensione particulari fibrarum stomachicarum
 dependens. Singultus, qui ex ventriculi vitio oritur, nil aliud est, **15.**
 quam conatus ejus convulsivus, sub quo humorem, quem continet,
 excludere tentat, hincque stimulum ad motum ejusmodi extraor-
 dinarium impertit. Fastidium ciborum, & quæ hoc sequitur, nau- **16, 17.**
 sea in frango ventriculi a plenitudine inter causas internas & a re-
 bus crassis & unctuosiss inter causas externas producitur; quæ si
 sint emollientes, debilitant fibras; sin salinæ, easdem irritant; ita
 ut fibræ legitimam oscillationem perdentes turbentur in motu,
 eum tamen non perdant; debilitentur, nec tamen cedant; resistant,
 non tamen vincant. Inde sensatio tristis oritur, imaginationem
 movens, quæ in quamplurimis ventriculi affectibus multum pati-
 tur,

- tur, ut in pica & malacia : in illa siquidem oscillationes sunt auctæ, sed naturales ; in hac auctæ sed præternaturales ; utræque imaginationi certas ideas sistunt. In fame canina fibræ ventriculi nimis elasticæ redditæ majorem exigunt resistantiam, quam alimenta ordinario ingerenda illi præbent ; hinc assumtis licet cibis oscillatio tamen adhuc viget : in bulimo vis illa contractoria magis aucta est, & non tam ex ventriculi quam totius corporis vitio ortum ducit, i. e. consistit hic in motu convulsivo fibrarum nervearum, ut
- Cap. 18. totius corporis, ita præcipue ventriculi, totius nervi. In vomitu liquida quidem e causarum numero non sunt excludenda, non tamen sunt primariæ, nec principales, multo minus per motum fermentativum in ventriculum agunt, sed irritatorium ; imprimis cum non solum fibræ ventriculi primario afficiantur, sed a vicinis, imo remotissimis visceribus per consensum cum ventriculo communicantibus vomitus excitetur. In lienteria motus peristalticus ventriculi est præcipitatus, fibrarum contractio accelerata, uno verbo, est affectio convulsiva, quæ alimenta ex ventriculo expellit, antequam sufficienter fuerint trituratione ; producit autem hæc a copia tam esculentorum, quam potulentorum, vel immoderato
19. usu oleosorum & crassorum ciborum. Et quemadmodum lienteria causa in nimia irritatione fibrarum stomachicarum consistit ; ita omnis alvi fluxus a fibris intestinorum nimis irritatis dependet.
20. Objectiones, quæ Autori contra hoc triturationis systema, tam ab Astrucio, quam aliis, factæ sunt, & ad quas solide respondet, sicco nunc præterimus pede.
- 21, 22.

Hæc dum scribimus, peropportune ad manus nostras venit Ephemerid. Gallic. Mensis Januarii præsentis anni, qui p. 24 sequentem Dissertationem relatam suppeditat : *Questio Medica proposita ab Illustr. ac Nob. D. D. Joanne Baptista Gastaldi, Regis Christianissimi Consiliario, Medico ordinario, Medicinæ Doctore in Avenionensi Academia & Aggregato Professore primario & Botanico, An alimentorum coctio seu digestio a fermentatione vel a tritu fiat ? &c.* in qua primum exponitur, quid fermentatio ex sententia Medicorum ad digestionem alimentorum faciat, hinc opinio illorum allegatur, qui per triturationem alimentorum in ventriculo

triculo eandem perfici existimant, & tandem priori sententia sub-
scribitur, posteriore rejecta; quod B. L. latere nolimus.

LA MECANIQUE DU FEU, OU L' ART

d' augmenter les effets &c.

h. e.

*MECHANICA IGNIS, SEU ARS AUGMEN-
tandi ejus effectus cum sumtuum compendio, continens Tra-
ctatum de novis caminis, qui magis calefaciunt quam ordi-
narii, nec fumum in conclave intromittunt;*

Autore G. * * *

Parisiis, apud Jacobum Stephanum, 1713, 12 maj.

Plag. 12 Tabb. 2n. 12.

Amstelodami, apud Davidem Mortierium, 1714, 8.

Plag 18 Tabb. 2n. 12.

A longo jam tempore apud nostros viri de bono publico meri-
turi de lignorum parsimonia cogitarunt, nec irritò successu.
Primus, qui de hoc argumento literis aliquid prodidit, fuit *Fran-
ciscus Keslerus*, pictor Francofurti ad Moenum. Ejus de lignorum
parsimonia (*von der Holzspaar • Kunst*) Tractatus Francofurti
ad Moenum A. 1618 lucem publicam adspexit, nec tantum de con-
structione fornacum calorem multiplicantium & sumtus diminu-
entium, verum etiam de aliis ignis usibus in vita humana agit.
Kesleriana magis repetiit, quam ut de suo multa addiderit, *Georgi-
us Andreas Bäcklerus* in *Furnologia* idiomate vernaculo conscri-
pta: non defuere tamen alii, qui novis inventis eadem amplifica-
runt, & inter hos nominari meretur *Geritus Rosius*, civis Hambur-
genfis, qui A. 1695 sua hac in re inventa cum publico communi-
care dignatus est, cum annum ætatis octuagesimum septimum jam
esset prætergressus. Quæcunque de hoc argumento vel ab aliis edi-
ta, vel saltem inventa & in praxin deducta repererat *Cl. Sturmius*,
ea in Notis ad Architecturam civilem *Goldmannianam* in Actis A.
1697 p. 49 commendatam laudabili industria congessit & hinc inde
emendavit, forma præsertim fornacum atque caminorum externa,
quam inventores primi in Architectura civili hospites ac rudes

Aa

neglect-

neglexerant, in elegantiore mutata. Principia, quibus usi sunt nostri ad sua invenienda, huc redeunt: 1 ut ligna in flammam facile conjici ac cineres a carbonibus separari possint, 2 ut aeri externo liber pateat aditus ad lignum accensum, quamdiu ardet, 3 ut fumus non ante elabatur, quam ubi calorem si non omnem, saltem maximam ejus partem deposuit, 4 ut aer hypocausti frigidus circuletur per ignem & calidus inde redeat, 5 ut aeri externo, ubi primum vi ignis calefactus fuerit, aditus in hypocaustum concedatur quibus *Papinus*, natione Gallus, sed in Germania Matheseos Professor Marpurgenfis, 6 addidit, ut fumus in flammam repellatur, quod ultimum difficiliter præstat, ab ipso vero efficitur ope cujusdam machinæ ab *Agricola* dudum publicatæ, et si ab ipso emendatæ. Singula fere principia singulis inventis ansam dedere, quæ hic commemorare nostri non est instituti. Ea ad rationes physicas revocavit &, quod omnia simul ad emendationem fornacum, quibus nunc utimur, structura externa in multis profus immutata, in nonnullis parumper mutata, applicari possint, monuit *Cl. Wolfius* in *Elementis Architecturæ C. vilis*, quorum in *Actis A. 1710 p. 486* facta est mentio. Ceterum *Cl. Sturm* in *Notis modo laudatis f. 93* autor est, *Johannem van Heyden* Batavum in hypocausto suo habuisse caminum ex fundamento quinto deductum, cujus se inventorem perhibuerit. Structuram, quam inventor studiosè celebrabat, ad formam tamen Gallicam reductam, quia nostri eadem utuntur, breviter ibidem descripsit & figuris necessariis illustravit. Cum ea coincidere deprehendimus structuram caminorum, quam *Cl. Gaugerus* nunc publicavit, si excipias, quæ de reflexione radiorum calorificorum & de coercenda vi ventorum fumum repellentium ingeniosè excogitavit.

Dividitur opusculum utilissimum in tres libros, quorum primo docetur, quomodo augmentandus sit calor; secundo ostenditur, quomodo fumus a conclavi sit arcendus; tertio denique constructio & usus caminorum exponitur. Quilibet liber in tres partes subdividitur. Primi parte prima de igne agitur: ubi observatur, ignem calefacere partim per radios reflexos, partim per directos, motum vero caloris componi ex horizontali seu inclinato & ex perpendiculari. Ut radii in conclave reflectantur, si non omnes, saltem

sitem plerique, parietes laterales foco ad angulos rectos insistentes non planos esse debere, sed parabolicos, cum ex Catoptrica, constet, radios ex foco in parabolam incidentes post reflexionem axi fieri parallelos: quem in finem parabolæ in plano descriptiones repetuntur. Parte secunda principium quartum & quintum supra commemoratum de aeris tam interni, quam externi per tubos igni vicinos circulatione declaratur & experimentis confirmatur: & in hoc præcipuum totius inventi fundamentum consistit, quod à *Sturmio* loco supra citato *Gothanum* appellatur, quia primum in fornace aliqua in arce Gothana observatum. Parte tertia monstratur, quomodo fumarum construenda, ne juxta fumum ascendentem aer frigidus a ventis præsertim propulsus descendere possit, quomodo ignis facile extinguatur & cineres condantur. Libri secundi parte prima ostenditur, quomodo structura externa conducatur ad arcendum fumum; secunda vero, quomodo interna ad eundem finem conspiret; tertia denique, quomodo fumarum constructio eodem tendat. Theoria absoluta, libro tertio ad præxin progreditur Autor, ubi parte prima constructiones numero septem describit cum principiis libro primo atque secundo stabilitatis consentientes, una cum cautelis, quas artifices observare tenentur. Parte secunda regulas practicas circa fumarum constructionem inculcat & tertia tandem usus & effectus caminorum juxta regulas traditas excitatorum exponit. Prærogativa eorum præ vulgaribus prorsus insignis. Nam 1. omnis per totum conclave aer calefit, 2. continuo novus aer isque ab omni humiditate purgatus in conclave deducitur & pristinus abigitur, 3. fumus omnis arcetur, vento licet impetuosiore flante, 4. calor ad lectum & quodlibet in eo decumbentis membrum commode derivari potest. Neque vero hæc speculatione nuda nituntur: quin potius per novem integros annos experimentis multoties iteratis confirmata sunt. Nullum igitur est dubium, fore, ut his caminis, qui fornacibus in calefaciendis minime cedunt, ad sanitatem autem tuendam magis conducunt, plurimum pretii statuunt sanitatis non minus, quam sumptuum rationem habentes. Eorundem constructio, quia sine multis schematicis explicari nequit, ex ipso opere petenda. Monemus vero illud Germanice nuper translatum, mox apud nos prelo subiciendum.

*MANUDUCTIO AD THEOLOGIAM COM-
parativam hactenus nondum excultam; Autore MI-
CHAELE FOERTSCHIO, SS. Theol. D.
& Prof. Primario.*

Jenz, apud Jo. Mich. Gollnerum, 1713, 4.
Plag. 19.

CUM ipse summe venerandus Autor in Praefatione eruditissi-
mo huic, quod exhibemus, scripto praemissa institutum suum
distincte admodum exposuerit; nos optime facturos esse speramus,
si ex eadem illud B. L. oculis breviter repraesentemus. Quamvis jam
veteres ac inprimis Theologi circa medium superioris seculi &
nostro tempore, occasione pacis ecclesiasticae cum Pontificiis &
maxime Reformatis tentatae, de pondere ac momento doctrina-
rum coelestium valde solliciti fuerint, atque de argumento isto,
scriptis suis multa utilia passim inseruerint, existimavit tamen Cele-
berrimus Theologus, cum jam anno currentis seculi octavo quae-
dam de Theologia Comparativa cum Auditoribus suis conferre
coepisset, sed intervenientibus causis quibusdam gravioribus ab in-
stituto huc usque destitisset, haud inutilem fore operam, si tam
fructuosa materia ad primos fontes, consilium nempe compara-
tionis doctrinarum a Spiritu S. suppeditatum, reduceretur, & in
formam disciplinae redigeretur, ut scientia rei hujus gravissimae
pariter ac utilissimae futuri aliquando ecclesiae doctores, imo &
quavis alii Christiani solidioris disciplinae capaces rite imbueren-
tur. Hinc aggressus fuit manuactionem ad Theologiam Compa-
rativam conscribere, illamque duabus dissertationibus absolutam
eum erudito Orbe communicare, & ne B. L. in sententia ejus recte
capienda impediretur, nervos hujus manuactionis in limine per-
pendi voluit, monens, *primum* se de certis Spiritus S. testimoniis,
quibus existentia Theologiae Comparativae clare fundetur, solli-
citem fuisse: quem in finem dissert. 1 §. 3 sqq. 1 Cor. II, 13 & §. 14
sqq. Rom. XII, 6 adduxit, eademque loca eleganter illustravit; *de-*
inde ad normam comparisonis & fundamentum attendisse, atque
ita ad summa quaedam & fundamentalia, fidem & pietatem (quam
vero hoc loco non specialiter vult accipi pro fructibus fidei tan-
tum,

tum, sed ut includat poenitentiam seu contritionem) pervenisse: *tertio* se observasse, S. Scripturam & rem ipsam suppeditare quædam spiritualia, quæ comparata cum his summis apicibus habeant se ut prima & constitutiva, quæ naturam fidei & pietatis constituent & ingrediuntur: *quarto* se deprehendisse, Paulum *Hebr. VI*, distinguere prima & *τελειότητα* perfectionem, eoque nomine se proinde usum esse ad designanda illa spiritualia, sine quibus fides & pietas primo non oriri & generari, deinde non durare, crescere & augeri possunt: *quinto* se judicasse ad effectus fidei & pietatis respiciendum: *sexto* se considerasse spiritualia, ut sunt summa quædam capita eorumque habitudinem ad fidem & pietatem spectavisse, atq; hinc nomenclatorem spiritualium generalem produxisse, cum sint theologica speciatim dicta, Christologica, Charitologica, Organica, Pædagogica, Anthropologica, Hamartologica, Ecclesiastica specialius sic dicta & *ἄχατα* sive ultima &c. eorumque aliqua ad constitutiva & perfectionem simul, sub diverso nempe respectu, alia vero tantum ad perfectionem pertineant: *septimo* se observasse spiritualia, quæ sunt partes sub summis illis capitibus, substantiales & essentielles, ibique separavisse illa quæ inter spiritualia in tractatione occurrunt, sed non sunt spiritualia; deinde illarum partium habitudinem tum inter se tum ad caput suum, tum ad fidem & pietatem indagavisse, ut pateret, quinam sit ordo & necessitas; atque sic emerxisse τῆσδε spiritualis partes constitutivas, consecutivas, formales, denique conclusiones practicas, quæ exhibent praxin fidei & pietatis; exemplis insuper quibusdam in gravissimis doctrinis de Scriptura S. gratia Dei & Christi merito se declarasse, qua ratione respectus & habitudo spiritualium indagari & comparatio eorundem institui possit, ut ad illa reliqua componi queant: *octavo* usum & praxin veræ Theologiæ Comparativæ delineasse, annotationesque quasdam ad Jac. Gærdeniū Theologiam Comparativam, quam Poiretus Amstelodami 1708 edidit, & peculiariter commendavit, subjecisse, nec non falsitatem ejusdem demonstrasse. Sub calcem doctissimi hujus Tractatus ipsius Gærdeniū Theologia Comparativa, quæ essentiam religionis in solo supremi Numinis amore tam in statu inte-

gritatis, quam reparationis & æternæ glorificationis sitam esse contendit, B. L. oculis exhibetur.

ELOGIUM NICOLAI GURLERI.

Biennium est & quod excurrit, ex quo Academia Franequerana Nicolaum Gurtlerum, Virum de Ecclesia Reformata, Orbe literato, & de se ipsa etiam bene meritum, morte ereptum sibi esse luget. Natus ille Basileæ A. 1654 d. 8 Decembris stylo Juliano, Patre ejusdem nominis, Nicolao Gurtlero, mercatore, & matre Anna Maria Coccia. Sollicite a Parentibus educatus, & Præceptoribus tam publicis quam privatis traditus, tantos brevi tempore fecit profectus, ut annum ætatis decimum quintum vix ingressus, in Academia patria in numerum studiosorum receptus sit. Annos tres integros Linguis, Philosophicis, Mathematicis & præcipue Historicis lectionibus impendit, usus opera Simonis Battierii Ethices, Christophori Feschii Historiarum, & Jo. Jacobi Hoffmanni Græcæ Linguz Professoris. Feliciter confecto cursu Philosophico, A. 1672 prima non tantum laurea, sed etiam Magisterio ornatus est. Rite ergo præparatus, inter Theologiæ studiosos nomen suum professus est, seque in disciplinam tradidit Jo. Rudolpho Wetstenio, Johanni Zuingero, Petro Werenfelsio, Lucæ Gernlero, Theologiæ Professoribus. His ducibus per quadriennium integrum usus est, eo successu, ut tertio post tirocinium ejus anno vix dum inchoato, ætate fervente, & ordinariis Professorum functionibus in Academia cessantibus, Lectiones Theologiæ ipsi demandatæ fuerint. Postea anno 1676 habita sub Præsidio Cl. Werenfelsii Disputatione *de ordine Actuum Decretorum Dei*, ad Verbi Divini Ministerium admissus est. Anno 1678 adiit Genevæ, ibique præter alios Celeb. Viros Franciscum Turretinum salutavit, ac post semestrem moram iter in Galliam suscepit. In Academia Salmuriensi Præceptorem habuit Henricum Philipponæum de Hautecour, quem postmodum in Franequerana Collegam nactus est. Post sesquianni spatium ex Gallia ad suos rediit, ac studiosos juvenes tam in Theologicis, quam Philologicis & Historicis privatim instituit. Hinc factum, ut Herborenenses eum
ad

ad Professionem Philosophiæ & Eloquentiæ Ordinariam, nec non ad Pædagogiarthiam vocaverint. Quam provinciam quoque suscepit, auspiciatus illam anno 1685 oratione, *de Fato Philosophico in Ecclesia Christiana*. Theologiam interim strenue excolere non desit, ita ut anno 1686 in tertio Heidelbergensis Academix Jubilæo, defensa Disputatione, *de Munere Christi Regio*, supremos in Theologia honores consecutus sit. Herbornæ biennio vix exacto, a Consistorio Hanoviensi vocatus est ad Professionem Theologiæ secundariam, præcipue vero ad Professionem Philosophiæ Theoreticæ & Practicæ, nec non Historiarum & Eloquentiæ, ejusque auspiciatus fecit oratione, *de migratione Doctorum & Scientiarum & Religionis*. Anno 1693 matrimonio sibi junxit Mariam Magdalenam Baron, viduam Jo. Davidis Philippi, Medici Hanoviensis, quindena postmodum prole ex illa locupletatus. Cujus hodie tertia tantam pars reliqua est, Filii nempe duo, Nicolaus & Fredericus, Filiarumque tres, Anna Maria, Maria Magdalena, & Anna Christina. Anno 1696 muneri Professoris Theologiæ Ordinarii, Rectoris Scholarum, tam triviale quam illustrium, imo & perpetui, in Athenæo & civitate Bremensi in locum Gerhardi Meyeri præfectus est, aggressus illud oratione, *de adventu & habitatione Jesu Christi in plaga Bremensi*. Bremensem cathedram cum Daventriensi commutavit anno 1699, quo V. Cl. Antonio Bynæo successit, inauguratus dicta oratione, *de Filio Dei Doctore & Discipulo ab æterno & in tempore*. Tandem Cl. Theologo Herm. Alexandro Roel ex Franekerana Academia ab Ultrajectinis evocato, & Sam. Werenfelsio spartam ejus vacuefactam recusante, primo quidem Gurtlerus noster anno 1705 pariter frustra ad illam vocatus est; sed postmodum aucto dimidia parte solario, ad Franekeranos accessit, & Professionis Theologicæ primordia cepit ab oratione, *de vili contemptoque statu Jesu Christi post ipsius introitum in gloriam*. Quantum ad scripta Gurtleri, anno 1682 edidit *Lexicon quatuor Linguarum*, Latinæ, Germanicæ, Græcæ & Gallicæ, cujus tertia jam extat editio. In Historicis non minus versatus fuit. Nam anno 1691 in lucem emisit *Templariorum Historiam*, quæ deinceps

deinceps anno 1702 auctior prodijt, et A. 1703. *origines Mundi*, præclaro ordine & in magna rerum gestarum copia brevitate se haut parum commendantes, vulgavit. In Theologicis, anno 1694. *Theologiam systematicam, Elencticam & Practicam seu Paracleticam*, A. 1698. *Explicationem brevem vocum Typico-Propheticarum*, cujus alteram longe pluribus vocibus instructam editionem postmodum meditatus est, anno 1702 *Vaticinorum & Oraculorum Divinorum. systema*, cum publico communicavit. His omnibus accedunt *Dissertationes* de diversis Scripturæ S. locis, atque varii argumenti materiis Theologicis. Quales sunt *Dialogi Eucharistici* anno 1699 compositi, nec non *Dissertationes variae* anno 1710 luce donatae. Et *sacri Sermones*, quos in usum Scholarum privatarum anno 1709 in ordinem concionum digessit. Suppresso nomine suo publicavit *Historiam Ecclesiae Gallicae* Germanice conscriptam, & *Dissertationem*, quam ad *Defensionem Catecheseos Palatinae* conscripsit. Nempe exortis circa annum 1687 in Palatinatu difficultatibus, non solum a Pontificiis, sed etiam a Lutheranis, qui Sereniss. Electori a Consiliis erant, super Quæstione Catecheseos Heidelbergensis octogesima, motis Fabricius causam Reformatorem defendendam in se susceperat, sed silentio ipsi publica autoritate imposito, Gurtlerus, suadentibus, rogantibus, urgentibus Theologis Heidelbergensibus, Fabricio eodem, & Miegio, dictam modo Defensionem edidit. Ceterum corpore valido & valetudine satis firma usus est; nisi quod aliquando pedum imbecillitate laboraverit. Qua crebro redeunte, vires ejus sensim collabi visæ sunt. Circa medium feriarum æstivarum anno 1711 morbo correptus, pressius adhærere lecto coactus est. Itaque eo quotidie ingravescente, tandem, integro ad finem usque vitæ rationis usu, d. 28 Septembris ejusdem anni placide expiravit, impletis annis quinquaginta septem, mensibus novem, diebus decem.

Significandum hoc loco duximus, cum proximo Mense Majo proditurum & Indicem generalem Tertii Decennii Actorum Eruditorum ut & Supplementorum Tomi IV & V.

N. V. 198
A C T A
ERUDITORUM,

*publicata Lipsiæ
Calendis Maji Anno M DCC XIV.*

HISTOIRE DE L' ACADEMIE ROYALE
des Sciences. Année M. DCCX &c.

h. e.

*HISTORIA ACADEMIÆ REGIÆ SCIEN-
tiarum. Annus M DCC X. Cum Commentariis Mathe-
maticis & Physicis ejusdem Anni.*

Amstelodami, apud Petrum de Coust, 1713, in 12 maj.

Alph. 1 plg. 19 & Tab. æn. 12.

Cum in Actis A. 1710 p. 205 & 206 *Parentianas* contra elaterem aeris objectiones ex Historia Academiæ Regiæ Scientiarum A. 1708 recenseremus; eas minus validas pronuntiavimus. Idem judicavit *Carré* atq; adeo experimenta *Parentii*, quibus elaterem aeris evertere conabatur, repetiit. Reperit autem, Sphæras vitreas cum fragore dissilire, non tantum quando ab aere vacuæ aliquid spiritus vini, aquæ vel aceti continent, sed etiam interdum cum solo aere plenz: id quod etiam jam a nobis annotatum fuerat in Actis hisce *loc. cit.* Quod interdum sine fragore egrediatur aer, id inde fieri judicat, quia foramen celebritati, quæ aer expanditur, proportionatum. Cur foramen efformetur, nos *loc. cit.* indigitavimus. De *Lisle* observationes declinationis acus magneticæ in variis itineribus maritimis A. 1706 tribusq; sequentibus factas cum systemate *Hallejano* confert, quas tamen ab eo multum dissidere plerumq; deprehendit. *Casfinus* junior observationes fluxus & refluxus maris a *Baertio* Prof. Hydrographiæ Dunquercensi & *Bocagio* Professore Hydrographiæ in Portu Gratiæ jussu Illust. Comitum de *Pontchartrain* factas & ad Academiam

B b

Scientia-

Scientiarum transmissas examinat. Mire autem cum motu Lunæ conspirareprehenditur æstus marinus, magis tamen cum medio, quam cum vero. Ceterum *Casfnus* ex observationibus istis regulas condidit, per quas fluxus & refluxus maris iis in locis, ubi observationes simili industria institutæ sunt, satis accurate prædici possunt. *Reaumur* multum operæ impendit, ut motum progressivum cochlearum examinaret. *De la Hire* senior olim observaverat, si thermometer nivi immittatur, liquorem non descendere, sed pristinum locum tueri, etiamsi ope follis ventus adversus nivem spirans excitetur. *Teinturier* Abbas & Archidiaconus Virodunensis expertus est, eundem prorsus ascendere, si ope follis ventus producat: id quod *Casfnus* junior iteratis experimentis confirmat. *De la Hire* junior cum parente suo idem experimentum cum summo studio sæpius repetens didicit, pro diverso aeris circumfusi statu liquorem nunc ascendere, nunc descendere, nunc immotum permanere. Episcopus Sagienfis Academiam Regiam certiore fecit, in sua dioecesi foeminam, quæ anno ætatis octuagesimo tertio nupserat viro nonaginta quatuor annos nato, enixam esse puerum. Memoratu dignus est casus, quem *Philippus de la Hire* refert. Cum scilicet pistor quidam Carnuti prunas ex elibano in cellam profundam & fornicatam deportasset, filius ejus, homo robustus, alias deportaturus vix per scalam descenderit, cum magno clamore aliorum auxilium imploraret. Ipso tamen mox silente, nec redeunte, frater ejus descendit simili prorsus fato, quod etiam mater, ancilla, homo quidam vicinus, alius peregrinus, rusticusque pistori amicus experti. Prohibuit itaque magistratus, ne quis amplius in cellam descenderet, antequam medici, chirurgi ac fabri murarii in causam inquisivissent. Hi adeo judicantes, a prunis non satis extinctis ob abundantiam salis petræ in cellis Carnutenfisbus excitatum fuisse vaporem malignum, magnam aquæ quantitatem in cellam effundi curarunt: quo facto post aliquot dies secure rursus in eam descendere licuit. Cum cadavera mortua ex aqua extraherentur, adeo corrupta apparebant, ut ea secare non liceret. Rusticus statim extrahebatur, ex quo mortuus fuerat, & cadaver aperiebatur. Erat autem cerebrum exsiccatum, meninges extraordinario modo tensæ, pulmones maculis nigris conspersi, intestina valde inflata

flata, inflammata & instar sanguinis rubra, muscoli denique brachiorum, coxendicum & crurum a reliqua substantia quasi separati. *Johannes Scheuchzerus*, qui anno 1710 Parisiis egit, in Academia Regia legit dissertationem de lapidibus figuratis, quos in suo per Flandriam atque Galliam itinere observavit. Narrantur quoque nonnulla de Herbario ejus diluviano Tiguri A. 1709 impresso, de quo diximus in Actis A. 1710 p. 451 & seqq. Prolixè describitur tentamen physicum circa historiam maris, quod Illustr. Comes, *Marigli* MS. ad Academiam Regiam misit, opus publica luce quam dignissimum. Historia hæc in quinque partes divisa, quarum prima de fundo maris, secunda de natura aquæ, tertia de motu ejus, quarta de plantis & quinta de piscibus marinis agit: quinta tamen nondum ad umbilicum perducta tum erat, cum opus ad Academiam mitteretur. *De la Hire* observationes meteorológicas recensens monet, se d. 24 Decembris declinationem acus magneticæ occidentalem observasse 10 gr. 30: quam observationem cum compararet cum anterioribus, declinationem singulis annis eadem propemodum quantitate augeri didicit. Ex observationibus ejusdem *de la Hire* atque *Scheuchzeri* constat, litudinem maximam Mercurii in barometro & Parisiis & Tiguri fuisse d. 19 Februarii. Non tamen eodem tempore alibi fuisse maximam Mercurii altitudinem, vel exinde intelligitur, quod Cl. *Wolfius* eam Halæ observavit maximam d. 20 Jan. minimam d. 21 Oct. Illa erat 30 $\frac{7}{8}$, hæc vero 28 $\frac{5}{8}$ digitorum pedis Londinensis. Vir illustris *Bonnius*, Præfex in curia rationum Fisci Montepessulana & Academicus honorarius Societatis Regiæ Montepessulanae, primus observavit, araneas nere sericum & inde tibialia atque chirotecas anno 1709 fieri curavit. Cum chirotecas ad Academiam Regiam Parisios mitteret, Dn. *de Reaumur* cura demandata est, ut inquireret, an non ex hoc invento aliqua utilitas in publicum redundare possit. Primum itaque de eo sollicitus fuit, quomodo nutriri possit sufficiens aranearum copia. Deprehendit autem tot muscas in tota Gallia non dari, quot araneis nutriendis sufficerent, ut serici aliqua quantitas haberi posset. Herbis & foliis araneas non vesci, lumbricis vero pasci didicit. Easdem carnem ferarum respuere; sed succo in apicibus pennarum recenter crescentium & ex alis volatilium evulsarum

inprimis delectari observavit: quod adeo pabulum omnium optimum judicat, quia pennis ex alis volucrum evulsis, intra aliquot dierum spatium mox novæ procrefcere solent. Quoniam vero expertus, quod aranea una alteram devoret, ita ut, cum 50 in eodem vitro asservaret, vix duæ ab aliquo tempore restarent; necessarium esse reperit, ut singulis araneis singulæ officinæ destinentur, nunquam inter se committendis, nisi quando coitum celebraturæ. Didicit denique, quod 12 araneæ idem opus perficiant, quod unus bombyx absolvit. Quare cum bombyces omnes sericum conficiant, inter araneas vero tantum formellæ, 24 araneæ æquiparandæ sunt demum uni bombyci, consequenter 1304 bombycibus unam serici libram nentibus, ut eandem serici quantitatem obtineas, alenda sunt aranearum 55296. Immo minores araneæ, quales in Gallia ut plurimum reperiuntur, eidem operi absolvendo vix sufficient juxta computum Autoris, nisi fuerint numero 66352. Quamvis adeo operæ pretium non videatur, ut araneæ Gallicæ alantur; non tamen spem omnem abjiciendam esse arbitratur, antequam experimentum capere licuerit in araneis Americanis, quæ Europæis multo sint majores. Et hæc de observationibus ad Physicam generalem spectantibus dicta sufficiant. Progre diamur ergo ad alias, quæ Physicam specialem illustrant, anatomicas puta, chymicas & botanicas.

In Anatomicis docuit *Mery*, conchas fluviatiles alimenta recipere per anum & per eandem respirare: quando nimirum anus aperitur, aquam intrare, unicum conchæ nutrimentum. Eas carere venis atque arteriis; hermaphrodites esse, ovaria & vesiculas feminales habentes speciemque suam per se ipsas multiplicantes. Idem *Mery* hypothesin suam de dilatatione pupillæ in Actis A. 1706 p. 441 indicatam adversus objectiones *Philippi de la Hire*, quas in Commentariis Anni 1709 proposuerat, defendit, scilicet quod fibræ Indis longiores fiant, dum a spiritibus animalibus inflantur, breviores autem, dum in situm naturalem redeunt. Quia enim in oculo mortuo fibræ constrictæ apparent; ideo hunc earum statum naturalem judicat. *Homborgius* paradoxum propugnat, rheumatismum æque per balneum frigidum, ac per calidum, aut sudorem, sanari posse. *Littre* in infante mortuo septimo a nati-

tate

tate die vidit intestinum rectum in duas partes divisum, quæ per exiguum tantum filamentum, digitalis nempe magnitudinis, coherabant. *Chomel* Academiæ ostendit 22 calculos in corpore feminae octuagenariæ repertos, quæ, cum in summo adhuc vigore pro ratione ætatis esset, apoplexia extincta. Per experimenta chymica didicit, quod ex materia pure terrea concreverint. Reperti sunt in sacculo quodam, quem non diversum esse observavit ab extensione membranarum duodeni. Sensit autem longo ante obitum tempore continuo dolorem quendam in eo latere, ubi sacculus erat, duobus a prandio horis. *Godofredus* in tinea admodum sana tæniam $2\frac{1}{2}$ pedes longam reperit, similem propemodum iis, quæ in corpore humano inveniuntur: quod hæcenus ab alio observatum esse non constat. *Mery* aperiens hominem in instanti mortuum aortam adeo dilatatam vidit, ut a corde abrupta fuerit. *Godofredus* junior lapidem bezoardicum; *de Reaumur* insectorum quoddam genus describit, quod limaces infestat.

In Chymicis haud pauciora notatu digna occurrunt. Rhabarbarum examini subiecit *Boulduc*, reperitque, vim purgativam majorem inesse tincturæ aqua extractæ, quam spiritu vini. Unde concludit, eam magis in salibus, quam sulphuribus residere. Immo suspicatur, nonnisi phlegma in spiritu vihi etiam rectificato adhuc residuum salia purgantia extrahere. Et generatim notat, infusa vegetabilium purgantium majorem efficaciam habere, quam decocta. Monet denique, nullam rhabarbaro inesse vim adstringendi. *Homborgius* identitatem sulphuris vegetabilium & mineralium descendit, tum quia metalla sulphure & propterea fusibilitate sua privata cum sulphure vegetabilium & fusibilitatem & formam metallicam recuperant, tum quod sulphur metallicum abire potest in materiam vegetabilem & inde fieri oleum, sulphur vero vegetabile mutari in materiam metallicam & inde produci metallam. Prius experimentis comprobavit in Commentariis Anni 1709, posterius aliis evincit in Commentariis, quorum argumenta nunc recensemus. Illustr. Comes *Marsigli* multum operæ impendit in analysi chymicam plantarum marinarum & præcipue coralliorum rubrorum. Tantam autem similitudinem deprehendit, ut per eam ipsas distinguere difficillimum judicet. Notat inter alia, spiri-

tum vini nihil rubedinis contraxisse intra duos menses integros; lac tamen recens vaccæ ad ignem lentum sensim sensimque extraxisse omnem rubedinem, ut corallia fierent alba: quod tamen citius præstetur ope ceræ albæ, quemadmodum etiam *Lemery* propriis experimentis didicit, quæ tamen nova non sunt, sed quoad singulas circumstantias passim jam obvia. Addit *Lemery*, quomodo color ruber a cera iterum separari debeat, nempe vi aquæ vitæ sale tartari imprægnatæ per digestionem calidam decem dierum. Idem monet, ceram flavam ex corallio quoque rubedinem extrahere, sed ipsum simul flavedine sua inficere. *Homburgius* novum phosphori genus invenit, quod sive noctu, sive interdiu aeri expositum duorum circiter minorum intervallo flammam concipit eandemque combustilibus contiguis communicat. Paravit eum in substantia pulveris non ejusdem semper coloris ex materia fecali, sed methodum ipsam adhuc premit, quam in posterum se daturum promittit. Idem varia vegetationum artificialium genera describit, quarum aliæ constant ex metallo puro & solido, aliæ ex metallo in menstruo soluto, aliæ denique ex materiis salinis, terreis ac oleosis.

In Botanicis *Godofredus* pareiram bravam describit, radicem ex Brasilia in Portugalliam, & inde A. 1688 ab Amelotio, Regis Christianissimi ad Portugalliæ Regem Legato, in Galliam deportatam, & virtutes ejus ad examen revocat. Cum in Actis A. 1712 p. 351 Cl. *Lochneri* de ea Dissertationem breviter recenseremus; ipsam certissimum esse contra calculum remedium annotavimus. Idem in examine suo observavit *Godofredus*: primi autem eandem virtutem detexerunt Brasiliæ incolæ, sibi persuadentes (quod tamen minime concedit *Godofredus*) calculos in renibus & vesica ab ea conteri. Ipse nimirum tantum contendit, quod glaream dissolvat, unde calculi generantur, cum ab ejus usu multum sabuli cum urina excernatur. Felicissime eadem radice usus est in ulceribus renum atque vesicæ, cum urina redderetur purulenta & glareosa, nec non in suppressionibus urinæ, & (quod eo notatu magis dignum) in asthmate humoralis & ictero. De ejus præparatione jam diximus in Actis hisce loc. cit. Hic tantum observamus, dosin a *Godofredo* definiti duobus grossis, quorum 3. absolvunt unciam unam;

nam; ad præſervationem a calculo 24 grana per 8 dies ſingulis menſibus aſſumendis. Et hanc quidem doſin præſcribit pro decocto; pro pulvere autem ſufficiunt grana 12 aut 18. Cur hiems extraordinaria, quæ A. 1709 per Europam ſævit, tantam arborum multitudinem proſtraverit, rationem hanc reddit *Casſini*, quod cortex ſeparata fuerit a pulpa. Aſt *Chomel* eandem a fibris ſucco congelato diſruptis petit. Atque hæc poſterior ratio convenit cum obſervationibus *Wolſi* in diſſertatione de hieme iſta (cujus in Actis A. 1712 p. 350 facta eſt mentio) p. 26 relatis. Cum enim iſt statim ab æquinoctio, ubi nive liquata & glacie reſoluta in hortos aditus patebat, ſegmenta ramorum, qui præterita æſtate adoleverant, microſcopiis ſubjiceret, fibrillas hinc inde diſruptas non ſecus ac in ligno putrido conſpexit. Cum *Noel*, Chirurgus Aurelianenſis noſocomii, ad Academiam Regiam gangrænæ quendam ſpeciem præſcriberet, qua multi homines, præſertim pauperes, inſciebantur. *Fagon*, Archiater Regius & Academicus honorarius, cauſam hanc eſſe arbitratur, quod a ſecali non ſeparaffent frumenti quoddam nigri ac cornuti genus quod Galli *Ergot* appellant, quia calcar galli gallinæ figura ſua refert, & hac occaſione data in geneſi ejus inquiri. De *la Hire* junior a quodam amico, qui rure degit, didicit, quod in agris humidis ac frigidis & in annis pluviolis magna granorum iſtiusmodi copia naſcatur; quod gallinæ eadem reſpuant, a deglutitis tamen nihil damni patiantur; quod terræ commiſſa non germinent. *Parentius* explicare conſtat motus externos plantarum, veluti quod truncus vel caulis perpendiculariter excreſcat, quod flores nunc aperiuntur, nunc claudantur, quod heliotropium verſus Solem conſtanter convertatur &c. Ex hiſtoria Illuſtr. Comitis *Marſigli* plantæ marinæ deſcribuntur: ubi notatu dignum occurrit, quod præter algam omnes radicibus deſtituantur. Unde *Marſigli* opinatur, reliquas omnes totas eſſe radices, hoc eſt, per poros undiquaque conſpicuos alimentum attrahere. Obſervavit enim partim oculis nudis, partim armatis, ſubſtantiam earum eſſe congeriem glandularum ſeu exiguarum ſiſtularum per quas aqua marina filtratur; partemque aquis non immerſam areſcieri, demerſa adhuc virente. Cum A. 1709 multis in locis frumenti ſeges frigore periiffet, multi agricolæ menſe Aprilis

aliud

aliud semen terræ committebant. Sed cum spicas nullas proferret, quidam herbam circa festum S. Johannis demetebant & agros vertebant, quidam vero herbam non demetebant, aut saltem agro non vertebant. Posterioribus favebat eventus: anno enim sequente 1710 spicæ prodibant, 12 diebus citius, quam alias ordinarie fieri solet, maturitatem adeptæ. Monet autem *Homburgius*, hoc esse medium certissimum plantarum annuarum vitam prorogandi: id quod etiam in his Actis A. 1709 p. 172 jam annotavimus.

In Arithmeticis doctrinam de Quadratis magicis equidem post alios jam multum promovit *de la Hire*, quemadmodum in Actis A. 1707 p. 309 commemoravimus; ulterius tamen eandem excoluit *Sauveur*. Sed cum argumentum istud exigui sit usus, vix operæ pretium esse judicamus, ut specialiora de eodem proferamus.

In Algebraicis *de la Hire* difficultates enodat, quas contra methodum *Slustanam* construendi æquationes per duorum locorum combinationem proposuerat *Rollius*, & nos in Actis A. 1710 p. 207 non fortiores judicavimus, quam quas olim contra analysin *Leibnitianam* seu calculum differentialem moverat: quod ipsum nunc expressius docet *de la Hire*, qui in eadem methodo illustranda jam olim cum laude versatus.

In Geometricis pauca occurrunt, sed inter ea maxime præclara. Illustris *Marchio Hospitalius* in Commentariis A. 1700 resolvens problema *Bernoullianum* in his Actis Tom. II Supplement. p. 289 propositum, usus est quadam integrandi ratione, quam illi quæstioni peculiarem judicabat. Sed *Varignonius* ostendit, quod ad complures quæstiones alias agnatas solvendum utiliter adhiberi possit. Vir incomparabilis *Newtonus* demonstravit, si corpora in sectione conica incedant, vires centripetas esse reciproce ut quadrata distantiarum; sed non ostendit, hanc legem sectionibus conicis esse propriam. Multo autem facilius ex data orbita invenitur lex vis centripeta, quam inverse ex data lege vis centripetæ orbita. Primus omnium problema inversum de vi centripeta solvit ingeniosissimus *Bernoullius* & quidem duplici modo. Altera solutio æquationem differentialem non nisi primi gradus, altera vero differentio-differentialem continet. Utraque maxime ingeniosa, sed prolixior, quam ut huc transcribi possit. Antequam vero solutionem

lationem *Bernoullianam* videret *Hermannus*, diversa ratione problema resolvit. Solutiones *Bernoullianas* & *Hermannianam* cum a *Bernoullio* accepisset *Varignonius*, qui generales admodum solutiones problematis directi virium centripetarum ante dedit, similes quoque problematis inversi exhibuit. Atque nunc tandem constare potest, orbitas planetarum tam primariorum, quam secundariorum esse ellipticas, quod quidem per *Newtoni* demonstrationes nondum erat manifestum.

In Astronomicis *de la Hire* ostendit, quod hypothesis *Kepleriana* non satisfaciat circa Lunam. Quoniam enim diameter apprens minima est $29 \frac{30}{100}$, maxima vero $33 \frac{30}{100}$; distantia maxima ad minimam a Terra est ut 201 ad 177. Quare si terra ponatur in foco alterutro, erit distantia focorum 24, foci unius a centro distantia 12 & axis major 378. Inde æquatio centri maxima eruitur $7 \frac{16}{54}$, quæ tamen ipso *Keplero* iudice nunquam excedere debet $\frac{7}{54}$, per observationes ipsius *de la Hire* reperta $4 \frac{59}{16}$. *Keplerus* nimirum eccentricitatem minorem assumpsit, quam per observationes licet, atque hinc æquationem centri observationibus congruam suppeditavit. Suspiciatur etiam, ellipses non magis satisfacturas in Planetis reliquis, siquidem eccentricitatem per semidiametros apparentes in Apogæo & Perigæo observatas determinare liceret. Minus adhuc hypothesein *Wardianam* satisfacere notat: ut autem orbita elliptica observationibus respondeat, aliud in axe punctum quam focum geometricè determinat, circa quod motus medii fieri concipiuntur, & in hac hypothese æquationes centri computare docet satisfaccuratas. R. P. *Laval*, qui hæctenus multum sibi negotii dedit circa refractionem, A 1710 d. 22 Jun. altitudinem meridianam Solis observavit $70 \frac{25}{50}$; ast elapsis 36 a solstitio horis postero die $70 \frac{26}{100}$. Hanc irregularitatem refractioni adscribendam esse concludit & contendit, quod iisdem horis diversarum dierum variari possit refractionis, quam alias hieme majorem quam æstate deprehenderat. Variationis causam ventos assignat ex diversis plagis spirantes. Reperies præterea observationes maculæ Solaris, eclipsis Lunæ atque deliquii Solis, conjunctionis Lunæ cum una plejadum & Jovis cum stella quadam Scorpii ab Astronomis Regiis, utroque *Cassino*, utroque *de la Hire*, atque

C e

Maraldo

Maraldo celebratas. *Cassinus* denique junior ostendit, quanta sit necessitas, ut vitra objectiva æqualem undique habeant spiffitudinem in telescopiis, quibus ad distantias stellarum metiendas utuntur; seu ut centrum eorum sit in axe tubi.

Quemadmodum *Guinée* in Commentariis A. 1703 theorema *Hallejanum* de inveniendis focus in vitris sphericis in his Actis Supplem. Tom. II p. 333 propositum ad curvas quasvis universaliter extendit; ita *Carré* problema catoptricum *Dittoni* de inveniendis focus speculorum, quod in Actis A. 1707 p. 139 legerat, eadem universalitate donavit.

Bartholinus A. 1670 primus docuit refractionem singularem in chrystallo Islandico, per quam nempe radius quilibet in duos finditur, ita ut unius refractione sit regularis, alterius irregularis. Regularis nimirum observat legem ordinariam rationis constantis sinus anguli refracti ad sinum anguli inclinationis respectu axis refractionis; irregularis vero eandem quidem legem tenet, sed axis loco assumenda est diameter quædam ad superficiem refringentem obliqua. Miram hanc refractionem ad causas phycas revocavit *Hugenius* in Tractatu de Lumine: ejusdem rationem suo modo reddere tentavit *Newtonus* in sua Optica. Eandem nunc *de la Hire* considerat & cum talci quadam specie prope Parisios obvii confert. Phænomenorum vero utriusque rationes se proxime daturum promittit.

In Mechanicis denique *Parentius* suam de resistentia theoriam more Geometrarum modernorum universalem reddit: quod argumentum jam antea pertractavit *Varignonius*, qui nunc suas de resistentia medii meditationes profundas continuat, ad eum casum descendens, in quo resistentia crescit ut summa ex celeritate & ejus quadrato.

A. 1710 duos socios amisit Academia Scientiarum, *Johannem Matthæum de Chazelles* & *Dominicum Guglielmini*. Hujus elogium jam extat in Actis A. 1711 p. 47. Ille natus est Lugduni Gallorum d. 24 Jul. 1657 & studiis operam dedit in Collegio Jesuitarum Lugdunenfi, ex quo A. 1675 Parisios venit & *Joh. Baptista du Hamel* atque *Cassino* innotuit, sicque observandi methodum accuratam didicit. A. 1683 *Cassinum* adjuvit in continuanda linea meridiana

meridiana versus austrum & boream A. 1670 coepta. Cum annos quinque cum *Cassino* in observatorio regio egisset, A. 1684 Dux de *Mortemar* ab eo in Mathematicis institui desideravit: apud quem cum annum spatium rure transgisset, Professionem Hydrographiae Massiliae obtinuit novam, cum jam a multo tempore simili munere fungeretur quidam e Patribus Societatis Jesu. Academiae Scientiarum Regiae associatus est A. 1695, postquam in suo itinere per Graeciam, Aegyptum & Turciam ad instantiam Illustr. Comitis de *Pontchartrain*, tunc Secretarii status marini, nunc Cancellarii Franciae, secundum volumen *Neptuni Gallici* meditantis, suscepto observationes Astronomicas Academiae Scientiarum admodum utiles instituisse. Reperit autem in Aegypto quatuor latera pyramidis maximae versus quatuor plagas cardinales accurate directa: quod cum studio factum esse praesumatur, evidens inde est intra 3000 annorum spatium polos, circa quos terra rotatur, non mutasse situm suum. Unde miram, quod *Picardus* A. 1672 meridianum Uraniburgicum 18 minutis ab eo differentemprehenderit, quem *Tycho de Brahe* determinaverat. Invariabilitatem enim meridiani *Cassinus* quoque comprobavit per lineam meridianam A. 1655 in templo *S. Petronii* Bononiae ductam. Ceterum *Chazelles* situm quoque Alexandriae accurate determinavit, quem nosse intererat Academiae Scientiarum, ut suas cum observationibus *Hipparchi* atque *Ptolemaei* accurate conferre liceret. Cum A. 1702 lineam meridianam observatorii adhuc ulterius continuaret *Cassinus*, eodem adjutore usus est. Die 16 Jan. 1710 febri maligna extinctus est in brachiis collegae sui *R. P. Laval*, amici intimi. Locum ejus in Academia Scientiarum obtinuit *Ozanam*; locum vero *Guglielmini* inter Anglos nactus est Illustr. Comes de *Pembroke*.

DESCRIPTIO SPECULORUM NITIDISSIMORUM, quae parantur Svarzenberga in Sudetibus Misniae,
ex literis JO. LEONARDI HEUBNERI,
V. D. M. ad C. W. datis.

Cum metallum reflectens multi foret in Opticis usus, non modo ad erigendas species in camera obscura & ad illustrandas imagines

imagines in laterna magica; verum etiam (quod majoris momenti est) ad construenda telescopia & microscopia reflectentia *Newtoniana*, & telescopia catoptrico-dioptrica *Hugeniana* atque polemoscopia *Heveliana*, aliisque in casibus, si quidem ars in eo poliendo Opticorum votis responderet, specula vero *Suarzenbergica*, quæ novo prorsus artificio, nec successu infelici ex chalybe fabrefiunt, adeo nitida sint, ut major nitor ab arte nunquam expectandus videatur; non inconsultum duximus Lectoribus curiosis ea exhibere, quæ de novo hoc speculorum genere Cl. *Heubnerus* ad Cl. *Wolfium* nuperrime perscripsit. Ita autem ille:

Speculorum chalybeorum, *inquit*, nomine hactenus alia non fuerunt cognita, quam quæ ex stanno, cupro aliove ære in unam massam colliquefactis formantur & ad usum catoptricum aliumve adhibentur: cujus generis specula nomen quidem a chalybe ferunt, sed neque materiam, neque nitorem, neque effectum verorum speculorum chalybeorum referunt. Enimvero hic loci ex vero & puro chalybe specula conficiuntur ab oppidi hujus Prætoris *Zacharia Georgi* ejusque filiis, insignibus in tractando chalybe artificibus, qui ante plures annos etiam cylindros illos chalybeos, quibus in planandis filis aureis & argenteis utuntur, quive antea ex Italia tantum apportabantur, nunc autem ex hoc loco in Italiam aliasque terras transmittuntur, parare consueverunt. Specula ista vere chalybea variæ fiunt & fieri possunt figuræ, quadratæ, oblongæ, circularis, ellipticæ, pyramidalis, conicæ, cylindricæ, sphericæ, adeoque non tantum plana, sed & convexa & concava; quodve jucundum æque ac utile, ex una parte plana, ex altera vero seu convexa, seu concava. Immo etiam parabolica tentabuntur. Varia solet esse horum speculorum magnitudo, quatuor, quinque pluriusve digitorum ad pedem unum alterumve. Atque hunc in finem haud ita pridem exstructa est fabrica, cujus machinæ ab aquis agitantur, quarum ope facilius quam manuum beneficio specula perficiuntur. Effectus horum faberrime politorum speculorum tam in urendo, quam in representando longe præstantissimus apprehenditur & tantum non aliorum speculorum vires atque virtutes superat. Imagines multo verius & excellentius reddunt, quam vitrea ferme omnia, utpote quæ ut plurimum

mum colorem quendam habent admixtum & objecta colore alieno pingunt, immo vultum haud raro deformant. Examinaui tam in taberna, ubi venalia prostant, quam alibi, specula bene multa, etiam magni pretii, ope alicujus chalybei, & tantum non omnia inveni falsa. Quamvis autem non meminerim, ullibi me de talibus speculis eorumque fabricatione quicquam vel legisse, vel audivisse, neque etiam illustri olim *Tschirnhauso* cognita fuisse crediderim; in sacro tamen codice specula chalybea me reperisse putaverim. Dum enim Exod. XXXIIX, 8 labrum æneum describitur e speculis mulierum factum, habetur vox תְּחִינִים , quæ non tantum cuprum, aurum, argentum, sed & secundum *Kimchi* chalybem significat, quamq; *Tremellius* ex Judæo Christianus hoc modo transtulit: *fecit labrum illud chalybeum & scopum ejus chalybeum e speculis* $\text{בְּמַחֲוִית נְשִׂיָּא}$, secundum *Onkelos* $\text{בְּמַחֲוִית הַנְּשִׂאָה}$, secundum *LXX* ἐκ τῶν κατόπτρων . Filia enim Israelis ex mente Jarchi manibus suis tenebant specula, quæ inspiciebant, quando se ornabant, sed tamen non cunctabantur ista ad usum tabernaculi offerre. Hactenus *Heubnerus*. Ex literis *Cl. Wolfii* habemus, quod nitorem speculi ad se transmissi multo majorem deprehenderit, quam in ullo speculo vitreo et si præstantissimo unquam observaverit. Quamvis vero objecta multo clariora apparere notaverit in chalybeo, quam in multis aliis vitreis, cum quibus ea conferre licuit; non tamen diffitetur, se vultus intuentium in speculo aliquo vitreo concavo ejusdem cum chalybeo foci, magnitudinis ac figuræ, clariores vidisse quam in chalybeo. Iteratis quoque experimentis didicit, vitreum suum intensius lumen reflectere, quam chalybeum, ultro tamen largitur, nova hæc chalybea specula metallicis, quibus vulgo utuntur, adeo præstare, ut horum nitor quamvis affabre politorum respectu illorum nullus sit dicendus.

FRIDERICI HOFMANNI, CONSILIARII
Aulici & Archiatri Regii, Medic. Professoris Primarii in
Acad. Frideric. Dissertationum Physico-Medicarum
selectiorum Decas.

Lugduni Batavorum, apud Theodorum Haak, 1711, 8.

Alph. 1 plag. 7.

EN tertium volumen Dissertationum Physico-Medicarum a celeberrimo *Hoffmanno* editarum. De duobus prioribus dictum est in Actis A. 1708 p. 223 & A. 1709 p. 74: in tertio tractatus de senorum climactericorum rationali & medica explicatione, de duodeno plurimorum malorum sede, de morbis certis regionibus & populis peculiaribus, de opiatorum nova, eaque mechanica, operandi ratione, de pulsum natura, genuinis differentiis & usu in praxi, de inflammatione ventriculi, de origine & natura pestis, de pestis curandæ ratione, de natura corporis humani mechanici medicatrice & arte naturæ auxiliatrice, de metallurgia denique morbifera extant. Dissertationes has omnes multa cum eruditione & perspicuitate conscriptas esse, publicè jam agnovere alii. Et ut Lectori ipsi iudicium de iis ferre liceat, quædam uberius nobis exponenda sunt.

Diff. I.

Etsi plerique recentiores annis climactericis inter commenta unice locum concedant; rationibus tamen perperam everti censeat Cel. Autor, quod diuturna & constanti experientia nititur. De existentia igitur securus hanc eorum rationem assignat. Voluisse Deum, ut mutationes, quæ corpori humano juxta leges mechanicas accidant, statuto tempore eveniant, & quibusdam non sine periculo sanitatis. Ita observat, infantem septimo mense incipere dentire; septimo anno finire infantiam dentesque decidere; pueritiam extendi usque ad annum decimum quartum, quo tempore foeminis menstrua veniant & mammæ crescant, pili in pube prodeant & potentia generandi accedat. Adolescentiam terminari anno vigesimo primo, quo corpus ad debitam staturam excreseat & barba in mento appareat. Juventutem durare usque ad annum trigessimum quintum, ætatem virilem usque ad quadragesimum nonum. Illi propriam esse venustatem, agilitatem; huic vim ac robur tam animi, quam corporis. Senectutem primam extendi usque ad annum sexagesimum tertium, decrepitam usque ad septuagesimum. Illa corpus contabescere, carnem fieri duram, rugas apparere in facie, memoriam debilitari; hac denique corporis ac animi vires maxime deficere. Nullam tamen in numero septenario

nario agnoscit fatalitatem, sed hæc omnia providentiæ divinæ adscribit. Plurimos sub anno sexagesimo tertio e vita discedere monet, quod circa hoc tempus præsentissimum fiat virium decrementum. Recenset etiam morbos, quæ singulis ætatibus sunt familiares.

Non ignota est rerum Medicarum petitis hypothæsis *Sylvii*, Diff. 2. omnem sanitatis rationem omnesque morborum causas a bile, pituita & succo pancreatico deducens. Quid veri eidem insit, ostendere conatur Noster; dum duodenum plurimorum morborum sedem incusat. Postquam igitur intestini duodeni structuram & officium ex anatomia repetiit; præternaturalem bilis in eo stagnationem considerat. Inde alvi duritiem & flatum, colicam nephriticam, in fœminis præsertim, dolorem chronicum fixum in lumbis, febres intermittentes, inprimis tertianas continuas, lentas, ardentes, cholericas, variolas, morbillos, diarrhœas, dysenterias, cardialgias, tussis gravioris chronicas, arthritides aliaque hujus generis plura derivat. Tussis ferinas se brevi tempore curavisse autor est solo pulvere ex lapide cancrorum composito, adjecto oleo anisi, pro dosi dracham unam binis de die vicibus offerendo. In febribus intermittentibus leniora emetica, nitrosa, salina & absorbentia commendat, nec non *Riverii* pulverem. Vertiginem quoque, epilepsiam, apoplexiam, purpuram (quod & morbi genus in his præsertim oris notissimum, alibi minus notum) podagram aliaque mala ex duodeno originem suam trahere docet. Ubique vero per rationes mechanicas ortum mali explicare conatur medendique methodum describit.

Dum morbos certis regionibus peculiare enarrat, initium cap- Diff. 3. tit ab Europa, inde in Asiam, tandem in Africam ipsamque Americam progreditur. In locis montosis notat strumosos colli tumores, quibus Helvetiæ, Carinthiæ, Styriæ, Hercyniæ & in Transylvania Cronstadii urbis incolæ obnoxii. Oriuntur strumæ, judice Nostro, ex potu aquarum, quæ per montes calcarios fluunt. Gallos infestant febres atque lumbrici, hydrocele atque sarcocele, quos tumores ab immodico nucum castaneorumque usu provenire arbitratur. Angli affliguntur gravedine, raucedine, tussi, flore albo, dysenteria maligna, febribus, variolis, tabe pulmonali, pulmonum

monum inflammatione & alio quodam morbo, qui rachitis ipsa dicitur. In Italia offendes Neapoli luem veneream & roscolas, seu maculas rubras, Venetiis hæmorrhoidum fluxus, Romæ febris tertianam & lethargum, apud Hetruriæ incolas epilepsiam, in Apulia febres ardentes, pleuritidem, morsus tarantulæ. Hispanos vexat melancholia hypochondriaca, fluxus hæmorrhoidalis, apoplexia; Batavos scorbutus & renum atque vesicæ calculus; Danos, Suecos, Norvagos, Pomeranos, Livonos, Curlandos scorbutus. Notatu maxime dignum judicat, quod in Dania, Suecia & Livonia febres sint frequentes, in Norvagia, Islandia, Lapponia, Finnia plane exulent, ubi contra ophthalmia & lippitudo, peripneumonia & dolor dorsi ac capitis valde familiaris. Russi & Tartari perionibus laborant, hoc est, pustulis & ulceribus a frigore ortis. In Polonia & Lithuania Judæi imprimis plica infestantur, qui est horridus prolixusque capillus in cirrhos inexplicabiles concretus & resecari nequit sine sanguinis effusione, visus læsione vitæque sæpe ipsius periculo. Hungari podagra, arthritide, pediculorum pulicumque copia & peculiari morbi genere, quem *cremer* appellant. Apud Germanos reperies in Westphalia peripneumoniam & scabiem, in Holsatia febres petechiales & malignas, in Silesia, Francia, Austria, Suevia phtisin, arthritidem, febres ardentes, hæmorrhagicas excretiones, inflammationes, in Misnia purpuram (de qua supra) tabem infantum, vermes comedones. In Græcia, Macedonia & Thracia pauci sunt morbi, dominantur autem ibi febres acutæ, dysentericæ, phrenitides. Constantinopoli omnibus annis grassatur pestis, lues vero venerea prorsus exulat. In Indiis magna est endemiorum varietas, in insula Ceylon frequentes sunt ventris tumores, in Malabaria variolæ, apud Chineses & Japonenses oculorum vitia, in insula Formosa pestis & variolæ, Gæ lues venerea, calculus & hernia, in Armenia oculorum dolores, in Persia calculus & podagra. In Ægypto deprehendes scabiem, lippitudinem, coccitatem, melancholiam hypochondriacam, elephantiasin; in Guinea vermes, quibus totum corpus vexatur. Americani morbis paucis obnoxii, interdum pleuritide laborant, in Canada variolis & lue venerea, quæ in Peruvia vere endemia, unde anno 1494, in Europam primum advectam & in obsidione Neapolis visam observat Noster.

Hypothesis

Hypothesis nova Cel. Autoris de mechanica operandi ratione opiatorum valde probata fuit intelligentibus harum rerum æstimatoribus, quamprimum lucem publicam adspexit. Statuit nempe, principium, quo opiata aliaque narcotica agunt, esse sulphur resolubile, quod debito humido ac calido accedente in tenuissimos vapores & effluvia dissolvitur, constans nimirum ex humido, sale ac terra subtili ætherea. Quando itaque opium aut aliud narcoticum assumitur, id in ventriculo ac intestinis per motum quendam fermentativum ac rarefactivum resolvitur, concurrente simul calore blando, menstruo salivali & ipso aeris fluido. Particulas sulphureas solutas partim per substantiam porosam sanguini, tubulis membranaceis ac nerveis immediate communicari, partim etiam cum ipso chylo & lymphâ via regia ad sanguinem transire. Sanguinem hunc in pulmonibus solito magis expandi & hinc tubulos tenuissimos arteriosos ipsam matrem investientes nimis extendere, ut systole ac contractione tardiore & debiliore facta per caput & cerebrum lentior circuletur. Ex hac impedita sanguinis circulatione non ineleganter effectus narcoticorum deducit Cel. Autor.

Diff. 4.

Pulsus esse statuit arteriæ dilatationem a sanguine cordis contractione ex sinistro ventriculo protruso & expulso in arterias, quæ inde dilatatæ rursus resiliant, nec in pristinum modo situm redeant, sed & ultra constrictæ sanguinem novo impulsu ulterius propellant. Distinctionem inter pulsum celerem & frequentem hæcenus receptissimam solidis ex motus natura desumptis argumentis rejicit, cum idem sit frequens qui celer, nimirum si intra breve temporis spatium multi pulsus numerari debeant, necesse est ut singuli sint celeres & contra, nulla quippe mora inter pulsum antecedentem & proximo sequentem interjecta. Celerem tamen a vehementi distinguit, quo major sanguinis copia una cordis systole in arterias ejicitur. Differentias in pulsu has admittit, ut alius sit robustus, alius debilis; alius celer, alius tardus; alius æqualis, alius inæqualis. Priores distinctiones ex antecedentibus manifestæ sunt: æqualitatem æstimat tum ex vehementia, tum ex celeritate, & qualis pulsum differentia pro diversitate ætatis, temperamentorum, sexus, vitæ generis, ac in febribus præsertim observetur,

Diff. 5.

D d

exponit.

exponit. Nec minus solerter tradit pulsuum in praxi medica usum.

Diff. 6.

Inflammationem ventriculi, qua nihil periculosius existimat, agnoscitur ex dolore fixo & immani circa præcordia, ex anxietate maxima, ex febris cum siti magna, vigiliis, pulsu duro, parvo, frequenti & inæquali, ex vomitus proclivitate & adstrictione alvi. Hunc affectum communissimum judicat, atque ideo miratur, quod tam apud veteres, quam recentiores raro ejus mentio fiat. Causam, cur adeo periculosus, positam existimat in spasmo violentissimo, qui unus non modo inflammationem progignit, verum etiam post inflammationem valde augeatur, & inde quoque symptomatum superius enarratorum rationem reddit. Oriri autem offendit ventriculi inflammationem ex ira, ab assumpto veneno minerali, e. gr. arsenico, vel Mercurio sublimate, venenis in nobis generatis, a podagra intra corpus remanente, a variolis recedentibus, vel ad exteriora non satis exeuntibus, a bile, a dysenteria maligna, a potu nimis frigido, a vermibus, nonnunquam a morsu bestiarum. Denique remedia circumspecte adhibenda tum cura describit.

Diff. 7.

Pestis originem primam corporis putredinem vehementissimam esse statuit: terrorem vero immanem contagium non modo fovere ac promovere, verum & sine infectione plures enecare. Quam inimica sit corpori humano putredo, proluxe monstrat. Varios autem ejus gradus admittit & in peste tenuissimam ac celerrime penetrantem deprehendi pronunciat. Hinc sub tenuissima auræ forma miasma aliis corporibus insinuari & cum succis corporis nostri maxime excrementitiis serosis commixtum universos ejus succos corrumpere. Ex his principiis rationem reddit phenomenon circa pestem non sine admiratione observandorum. Monet autem, pestis natalem semper esse in regionibus calidissimis & inde contagio ad nostras oras deferri.

Diff. 7.

Postquam distincte exposuit, quomodo tum putridum, quod vocat, principium, tum etiam terror in corpus humanum agat, & quænam symptomata inde orientur; ulterius explicat, quænam corpora ad pestem disponant, & quibus contra hoc malum utendum sit remediis. Ad pestem juxta Cel. Autorem plurimum conferunt fames, porcinarum, carniū esus, intemperantia, venus, balnea, mollities

mollities corporis. Ad eam avertendam nullum adhuc remedium inventum esse pronunciat. Aeris emendationem parum præsidii præstare credit; humida tamen & pluvia tempestate suffragia laudat, cælo sereno prorsus damnat. Rejicit itidem tabaci usum & amuleta. Commendat contra fongiculos, fugam, vinum Rhenanum (quod præstantissimum judicat remedium,) acetum, allium ex aceto, laxantia leniora, temperantiam, medicamenta sudorifera, pulveres absorbentes terreos & omnem curandi methodum describit.

Per naturam, quæ corpus integrum conservat, affectum sanat, non animam rationalem cum Scholasticorum cohorte, sed artificiosissimam partium tam solidarum, quam fluidarum corporis constructionem & coordinationem intelligit, circulumque sanguinis unicum illud & maximum fundamentum vocat, cui universa œconomia animalis omnesque actiones corporis innitantur. Per sanguinis motum putredinem e corpore arceri & eo salvo nullam materiam peccantem progigni, nec morbo ulli esse locum. Si motus sanguinis progressivus intendatur, stagnationes sanguinis removeri & plethoram tolli, serum superfluum, impurum ac viscidum attenuari & ejici, obstructions contumaces referari, sordes acres, salinas & malignas ad exteriora propelli, sicque causas morbi tolli, corpusque sanari. Quomodo motus corpori humano tam salutares a natura perficiantur, distincte exponit. Quamvis autem naturæ vim medicatricem concedat in variolis & morbis, febribus intermittentibus & catharralibus, immo ardentibus, rheumaticis, erysipelaceis, pleuritide, peripneumonia; arte tamen opus esse in uteri vel ani procidentia, in herniis & calculo, in membri emortui extirpatione, secundinæ vel foetus extractione, ulceribus fistulosis, tumoribus, cancro, scyrrhis, cariola excreſcentia aliisque vitiiis externis, in morbis chronicis, lue venerea, scorbuto, pthiſi, scabie, lepra, podagra, affectione hypochondriaca, epilepsia, colica convulsiva, arsenico hausto, morſu canis rabidi, paralyſi, gutta serena, surditate, cachexia, gonorrhœa, fluore albo, lumbricis intestinalibus, mania, apoplexia, febrî tertiana atque quar-tana. Quænam sint artis hujus regulæ generales paucis docet.

In metallurgia denique morbilifera considerat morbos metal- Diff. 10.

D d 2

lurgis

lurgis proprios, quos a mineralium ac metallorum effluviis potissimum derivat, dum cum aere os subeunt & cum saliva deglutita ad ventriculum & intestina deferuntur, vel etiam in pulmones irruentia vesiculas constringunt & exulcerant. Nocere maxime censet effluvia sulphurea, quæ copiosa in fodinis reperiri monstrat; exhalationes ex vitriolo emissas, quas adeo corrosivas testatur, ut linteamina ac vestes corrodant, adeoque Goslaræ in monte Rammelio, ex quo vitriolum jam per aliquot secula eruitur, operarii nec vestem, nec indusium induant, sed prorsus nudi in fodinis vitriolum colligant; effluvia ex plumbo prodeuntia omnium virulentissima judicat; &c. Quinam morbi inde oriantur & quænam contra eos remedia præscribat Cel. Autor, nostri instituti non est, ut hic prolixius re censeamus.

HISTOIRE DE FRANCE DEPUIS L' ETABLISSEMENT de la Monarchie Françoisse dans les Gaules.

i. e.

HISTORIA RERUM GALLICARUM A CONDITA a Francis in Gallis Monarchia; Autore R. P. GABRIELE DANIELE, S. J.

Tomi III.

Parisiis, apud Joannem Baptistam de l'Espine, 1713, in fol.

Alph. 31 plag. 5.

R Autor, in domo Patrum Professorum S. J. Parisiensi Bibliothecarius, & nuper Superior, jam antehac erudito Orbi innotuit controversia, quæ ipsi cum cive suo P. Alexandro Natali, (uterque enim Rothomagensis est) intercessit, & ingeniosa in Cartesianam philosophiam satyra, quæ ipsi tribuitur (Voyage du monde de des Cartes) præcipue autem specimine illo historię Gallicæ, quod A. 1697 edidit, quo res Francorum ab initiis Clodovei ad exitum usque Clotarii exhibebat. Quod tum movit desiderium istius studii curiosis, id nunc implevit, per texta tela ad eadem Henrici IV. Primum operis volumen a Clodoveo, secundum a Ludovico S. tertium a Francisco I incipit.

Præmisit iterum elegantem illam præfationem de ratione recte scribendi

scribendi historiam, quam legere omnino deberent qui aut iudicare recte de Historicis volunt, aut ipsi simili operæ manum admove-
 vere. A Nostro, qui ipse tum publico has in se leges suggere-
 bat, merito quod observaturus sit eas expectabamus, nec spes fe-
 fellit. Sed opus ipsum evolvere volentes detinuit aliquantis per
 altera præfatio historica, qua tria evincere annitur, quæ ad histo-
 riam Francorum summopere faciunt, locum autem commodum in
 ipso operis decursu non invenerunt. Primo loco probat, nemi-
 nem ante Clodoveum superato Rheno stabilem in Galliis sedem
 fixisse, Pharamundum, Clodionem, Meroveum, & Childericum
 trans Rhenum in Germaniis regnasse, & excursionibus tantum
 Gallias infestasse. Tum fabulam illam Romanensem de Childerici
 destitutione, ac varia fortuna, quam Gregorii Turonensis aucto-
 ritas omnibus hæcenus imposuerat, explodit, silentio rerum Ro-
 manarum scriptorumque proximi vixerunt, rei inconvenientia,
 & repugnantibus chronologiæ rationibus inductus. Utrumque jam
 antea duabus ex illis dissertationibus, quæ ad finem speciminis A.
 1697 editi annexantur, proposuit. Sed majoris momenti est arti-
 culus tertius. Illo enim asseritur, Reges Francorum Merovingicos
 fuisse hereditarios, ac ab ipsa nativitate Regis nomen tenuisse.
 Divisisse inter se regnum inconsultis proceribus, aut forti com-
 misisse arbitrium, liberrimeque de ditionibus suis transegisse. Sub
 Pipino electivum factum regnum. Stephani Papæ orationem hor-
 tantis regni ordines, ut Pipini posteris jus regni servarent, heredi-
 tarium illud non fuisse arguere. Intercessisse revera auctoritatem
 procerum in successione Caroli & Carolomanni, Caroli Crassi, O-
 donis, Roberti, & Rudolphi. Agnovisse id ipsum Carolum M. &
 Ludovicum Pium, ideoque, ut spem succedendi filiis firmarent, in
 societatem regni procerum consensu illos accepisse. Itaque Pi-
 pinum injuste omnino egisse, hereditarium Principem regno de-
 turbantem, Hugonem Capetum eligere in potestate Procerum
 fuisse. Quorum dignitates cum hæreditarias esse permetteret, ve-
 rosimile esse & hoc vicissim Regiæ id concessisse. Accedere conti-
 nuam successionem unanimi populorum consensu, quæ jam tum
 Philippo Augusto adeo firmasse domus suæ jura visa est, ut tradi-

tum a majoribus morem, filios in imperii communionem adsciscendi, primus desereret.

In historia ipsa pari studio, secus ac fieri solet, cum novis antiqua tempora tractavit. Et merebantur sane res Francorum, quales sub Clodovei & Pipini posteris fuerunt, ut cum cura scriberentur. Non enim cujusvis est e veteribus scriptoribus eas colligere, qui a paucis leguntur, ac quibus præterea tractatio confusa, & stylus impolitus est. Recentiores autem lacinias plerumque illas utcumque consueverunt, parum solliciti de serie rerum, & nexu circumstantiarum; quia supra ingenium illorum fuit, per spissas adeo tenebras orbem, qui tum plane alios limites, incolas, & mores habebat, sibi quasi præsentem sistere. Nec enim nostra tantum interest, res populi Germanici novisse, cui præter Gallos, Saxones, Frisii, Alemanni, Boji, & alii vastissimorum tractuum incolæ aliquandiu obnoxii fuerunt, & a quo sacra Christiana, instituta, legesque novas, aut emendatas acceperunt: sed implicitæ illæ sunt Romanorum, Burgundionum, Gothorum, Longobardorum, adeoque Hispaniæ & Italiæ rebus, quæ multis inter Cæsares & Francorum Reges negotiationibus ansam dederunt. Mox novos potentiaæ æmulos Sacracenos emittit Africa, & illinc Danubii accollæ ac Slavici populi excursionibus suis Francorum in Germania ditiones infestant, & quasi nondum satis inimicarum gentium esset, ex Septentrione classibus populatum veniunt Normanni, majoribusque fluviis subvecti, stragem, incendiumque per omne fere Regnum circumferunt. Quæ unius populi cum tot ferocissimis, quod Francis fatum destinaverat, quærentibus bella, si quis consideret, post Romanos potentiores nullum agnosceret. Nec tamen rerum illa varietas utilem modo, imo necessariam hanc historiæ Gallicæ partem efficit, sed omnis etiam exempli illustria documenta jucundam. Plurima quidem in vitium, sed nonnulla etiam virtutum, nostri quoque seculi admiratione digna, quod altius sapere & magis ad amussim omnia exigere sibi videtur. Tum autem ferocior paululum virtus erat, nec satis externæ apparentiæ curiosa. Rudes etiam humanioris disciplinæ populi, politioribusque nondum consueti, virtutum & vitiorum fines nondum satis discreverant, necdum satis, quoniam id pro istis moribus opus non habebant,

vitia

vitia sua occultare didicerant. Quæ de Clodoveo, Theodorico, Alarico, utroque Pipino, Carolo Martello, Carolo Magno, Ludovico Germanico, & filio Carolomanno, de quæ aliis Gothorum, Longobardorumque Principibus, & ipso Roberto primo Normanniæ Duce, ejusque filio Guilielmo referuntur, satis id probant. Qui si inter Græcos Romanosve vixissent, eorumque memoria Græcis Latinisve monumentis propagata ad posteros fuisset, nunc inter illorum Heroes eminenterent, quorum gloriæ interdum plus scriptorum eloquentia, quam rerum gestarum magnitudo servit. Sed hanc etiam historici laudem Noster sibi vendicat, ac ita res narrat, ut ingenia & consilia eorum, qui illas gesserunt, facile Lector agnoscat. Non affectat, ut fieri solet, populos cum quibus pugnandum Francis fuit, tanquam barbaros & injuria semper agentes, per omnia representare, sed etiam in primogenitis illis ecclesiæ filiis ferociam, crudelitatem, nimiamque regnandi cupiditatem, ob quam divina humanaque jura violarunt, passim perstringit. Cujus perfidiæ inigne documentum dant Theodebertus, ejusque patruelles, dum eodem fore tempore cum Justiniano contra Ostrogothos, & cum his contra illum sacra sancta foedera utilissimis conditionibus ineunt, & cum ad rem ventum est, utrosque opprimere tentant. Nec multum ad comprimendam libidinem, & matrimonii leges observandas apud illos potuit religio, cujus tamen favore & prætextu in potentia incrementum callide utebantur. Qui legent, quæ orthodoxorum Episcoporum adversus Burgundos, Gothosque Principes, dominos suos, sed Arriana hæresi infectos, studia fuerint, & quam dextre Franci Italorum animos adversus Justinianum concitaverint, in cujus tum aula famosa de tribus capitulis quæstio agitabatur, facile animadvertet, orthodoxos illos non æque bonos cives, nec Principis fidem vindices gratis fuisse. Facilitum impendio Christiani nominis & pietatis fama stabat: si modo monasteriorum & Episcoporum redditibus ac honoribus prospiceretur. Chilperici pessimi Principis, sed qui non omnem metum Sanctorum, quo absolvebatur fere religio, exuerat, ridicula est superstitio. Cum ad tumulum S. Martini refugisset filius Meroveus, & Boso Dux, ipse autem violare in asylo honorem sepulcri non auderet, simul tamen ardentem cuperet in potestate habere,

quos.

quos persequeretur, literis scriptis casum hunc conscientie S. Martino proposuit, utrum peccatum foret Bosonem sepulcro ejus abstrahere, & una cum illis chartam puram, cui responsum inscriberet Martinus, in monumento reponi jussit. Idem cum anno 583 Lutetiam ingredi vellet, quod per foedus cum fratribus non licebat, cujus violati vindices S. Martinus, Polyeuctes, & Hilarius constituti erant, securus fratris, fratrisque filii, ut Divorum quoque iras eluderet, processione religiosa urbem intravit, multorum Sanctorum reliquiis una circumlatis, quarum auctoritatem intercessionemque illorum indignationi opponeret. Quasi Sanctorum in caelo etiam factiones essent. Funestissima illis temporibus Francis fuerunt Reginarum Fredegundæ & Brunehildis mutua odia. Illa sceleribus suis fructa est, sed hæc tandem malis suis succubuit, & a filio inimicæ Clothario, postquam deletam ab illo familiam suam, & regna pronepotum occupata viderat immanibus suppliciis, exemplo sui simile historia non habet, confecta est. Favet memoriæ illius præterito seculo in historia sua Gallica Cordomelius, qui Tom. I pag. 282 suspectas accusationes adversariorum reddit, & in sequentibus in P. Contii sententiam pro innocentia Brunehildis inclinat. Quam pluribus adversus censuras nonnullorum, Mezereum sequentium, in præfatione Tomi II filius ejus defendit. Idem jam Mariana fecerat, quem tamen Valesius confutavit. Noster inter duo extrema se continet. Agnoscit, imputationes Clotharii multa falsa continuasse, & veteres historicos studio in familiam illius Principis, ut minueret crudelissimæ sententiæ invidiam, in vectos impotenter in Brunehildin fuisse. Nec laudes ejus & præclare facta dissimulat. Sed ultimis vitæ suæ annis indigna multa ambitioni suæ indulgisse confitetur, quod per omnem historiæ ejus seriem, & imprimis ubi tragicum ejus supplicium exposuit, declarat. Clotharius post cædem Principum præmium sceleris, universæ Franciæ pacatam possessionem, habebat, quæ sub posteris ejus varie iterum modo divisa, modo reunita, externisque & internis bellis vexata fuit. Quæ rerum facies cum Principes & fortitudine militari & consilio valentes requireret, illæque virtutes regibus vel suo vel ætatis vitio plerumq; decissent, Majorum domus auctoritas & cum illa ambitio in dies crescebat.

Bene

Bene delineavit Historicus noster, ut per gradus illa ad id fastigium iverit, a quo ad regiam dignitatem aditum familiae suae Pipinus & Carolus & Pipinus Junior faciliorem multo reddiderunt, quam per magnitudinem rei sperari poterat. Miramur rarissimam felicitatem illius familiae, quae post nominatos heroes Carolum Magnum, adeoque quatuor non interrupta serie Principes protulit, quorum quilibet antecessoris sui consiliis pari virtute & felicitate institit. Sed miramur etiam negotiorum humanorum vicissitudinem, quae easdem res in perniciem saepe nostram convertit, per quas profecimus. Pipinus auctoritate Pontificis & Cleri firmaturus, aliquando novam suam dignitatem omnibus modis ad illius venerationem suorum animos componebat, & postea etiam eretas Longobardis Exarchatus ditiones dono Papae concessit, quae praecipua ad civilis dominationis cupiditatem incitatio, maximorumque malorum occasio fuit. Procerum etiam studia ut sibi assereret, connivere illorum usurpationibus coepit, quorum ut & Episcoporum licentia eo tandem Ludovici Pii, Caroli Calvi, & posterorum temporibus increvit, ut Reges pro lubitu mutarent. Et tum sane miser Francici Regni status apparet. Papa longe alium se gerebat erga Reges, ac Pipini & Caroli M. tempore solitus erat. Ipsorum imbecillitate & Ducum ambitione factum, ut Regnum quasi diriperetur. Normannia, cui etiam Britannia obnoxia erat, Burgundia Transjurana, Regnumque Arelatense & Lotharingicum a Francico Imperio avulsa, Otto Comes Parisiensis, excluso ad tempus Carolo Simplicis: & post deposito illo, neglectoque Ludovico Ultra-Marino, Robertus ac Rudolphus Reges salutati, ita jam Francorum animos ad suevecerant negligendae familiae regiae, ut Hugonem Capetum, qui ex Ottone & Roberto descendebat, non sine omni iustitiae specie neglecto, Carolo Lotharingico, eligere possent.

Est haec inter praecipuas Historici nostri laudes, quod integra ejus sit narratio, quae rem totam Lectori sistit, ac ea praecipue persequitur, quae aliquo ad tam insignes mutationes momento fuerant. Designat semper limites divisi regni, & quas diversis temporibus Parisiense, Aurelianense, Sueffionense, Austrasiae, Neustriae, Burgundicum, Aquitanicum, Italicum, Lotharicum & Arelatense

relatense terras continuerit. In rebus Pontificum recensendis, qui hisce temporibus diversam plane a Petro personam sustinebant, cum historiarum leges sequi debuerit, & in Gallia scripserit, una autem Catholicus & Societatis quidem Jesu sacerdos sit, tam prudenter versatus est, ut nulla ex parte fortassis cum ratione desiderari quicquam possit. In externis locum nonnunquam Criticis facit. Nomina propria non semper satis accurate expressa sunt, sic in antiquis e. g. Willebrodus Frisiz Apostolus Villebrardus nominatur pag. 359, veterumque populorum sedes non satis certis indiciis ubique indicantur, sic Warnii ad Rhenum collocantur, quos rectius Valesius, deserta Procopii autoritate, ad Warnam fluvium posuit. Sed quis magnitudini operis ejusmodi minutias non condonet? Sub Capetingis mutatur scena. Anglorum bella, expeditiones sacræ adversus Albigenes & in terram Sanctam, postea Gallorum cum Hispanis æmulatio, iterumque bella civilia religionis causa gesta: Regnum autem tam lacerum, & si Ordinum auctoritatem spectes, Germanicæ nostræ Reipublicæ simile, redintegratum interea, uniusque Principis absoluto arbitrio subiectum. Lectorem quidem suaviter tenebunt, sed hic a nobis representari non possunt. Fuitque præcipue Autoris scopus, ut tali lectione civis suos ab inutilibus libris avocaret. Protestantibus iniquus passim est, sed melius de rebus illis aliunde constat.

BIBLIOTHECÆ JOSEPHI RENATI IMPERIALIS S. R. E. Diaconi Cardinalis S. Georgii Catalogus, secundum Autorum cognomina ordine alphabetico dispositus, una cum altero Catalogo Scientiarum & Artium.

Romæ, ex officina Franc. Gonzagæ, 1711, fol.

Alph. 10 plag. 3.

INter celebriores Urbis bibliothecas, quæ codicum impressorum & selectu & copia sese commendant, non minima est, quæ Purpuratum modo dictum Eminentiss. possessorem ac dominum habet. Tribus enim spatiis seu cameris sat amplis, in ædibus ejus ad Forum Antonini sitis, distincta patet, atque haud raro hospitem literatorum accessu, quibus & nos aliquando immixtos fuisse non sine

sine voluptate recordamur, quotidie ferme frequentatur. Prima vero cunabula debet sua agnato ipsius, Laurentio Cardinali Imperiali, Viro excelsi animi & patricia Genuensium familia, Ducalibus imaginibus illustrata, oriundo, quem sub Alexandri VII Pontificis imperio gerendis rebus magna cum prudentiæ atque integritatis fama adhibitum, sed Gallorum odiis in Corsico illo negotio haud leviter adflctum, memorant annales, istoque moriente ad præsentem hunc e fratre nepotem fuit transmissa. Qui ut patrum, vel munerum gravitate, quibus in Curia Romana fungitur, vel judicii ac meritorum gloria ex asse refert, ita acceptam ab illo supellectilem hanc librariam multo studio, nec parciore sumtu, servare atque augere cœpit. Ea propter Joannis Gualtherii Cardinalis Slusii e bibliotheca, cujus solertissimum nomenclatorem egit Franciscus Deseine, bibliopola egregie doctus; tum e Marcelli Severoli, Viri juris peritiæ juxta atque amœnioris literaturæ laude post cineres quoque mactandi, pluteis; tum aliunde passim delectus novos perquam liberali manu conscribi curavit, nihil antiquius habens, quam ut instructissimam eam redderet. Voti igitur se compotem satis evasisse intelligens, cum universo Orbe erudito divitias communicare suas, binosque earum indices, Autorum alterum juxta alphabeti seriem, alterum secundum scientias & artes digestum, formare decrevit. Cui rei pro dignitate tractandæ non alius magis idoneus occurrit architectus, (ut quidem testibus fide dignis accepimus,) quam qui plurimis annis Bibliothecam dexterrime regit ac moderatur Justus Fontaninus, diversis ingenii monumentis, quæ typis expressa dedit, celebratissimus, omniumque ideo bonorum, quin & Pontificis summi, cui a Cubiculo jam est Honorario, amore & gratia florens. Hic etiam injunctum sibi tanti Patroni jussu alacriter suscepit pensum, novemque & amplius annorum industria & labore felicissime absolvit, ut prelo tandem committi potuerit. Triennium fere agitur, ex quo doctorum manibus evolvi cœptum est præstantissimum opus, moram autem injecit fatum nobis paulo iniquius, ut nullum ejus exemplum, nisi ante hoc temporis perexiguam, ad nostras pervenerit, unde excusatione quoque haud videbimur indigni, quod intactum illud tamdiu prætermisimus. Dum itaque in presenti

eodem frui datur, nihil Lectoribus nostris ingrati forte tentabimus, si, qua sollicitudine & fide laborem istum exantlaverit Cl. Fontaninius, brevibus adhuc persequamur. Cum nimirum duplicem librorum Bibliothecæ suæ catalogum, ut supra inuimus, concinandum haberet, in priore, qui Alphabeticus est, ita se gerere voluit, ut propriis semper nominibus præfixa daret Autorum cognomina, (qui modus ad evitandas difficillimæ inquisitionis trias omnium censetur expeditissimus,) nisi ubi vulgatiore illa crederet, sicut in Episcopis, Monachis, aliisque Ecclesiastici ordinis hominibus sæpe contingit. His statim subnotat librorum, quos scripsere quilibet, titulos, indicans simul editionis locum atque officinam, annum item & codicis formam. Deficiente auctoris nomine vicem ejus subintrat ipsa operis inscriptio, tam nervose tamen & in nucleo quasi proposita, ut citra ambages ullas invenire liceat librum quæsitum. Interea Anonymorum & Pseudonymorum censum instituit curatissimum, hosque detracta larva tam sub vera quam sub ficta appellatione conspiciendos præbet. Minora opuscula, quæ collectionibus inserta majoribus scrutantis interdum fallunt sagacitatem, nec minus Imperatorum, Pontificum, Principum & Clarorum Virorum Diplomata, Bullas, Rescripta, Epistolas, aliaque hic illic dispersa monumenta, signatis, ubi reperiantur, paginis herculeæ sane patientiæ extraxit, extracta quæque auctori suo religiose asseruit. Ac ne quid porro deesse videretur, luculentam addendorum & corrigendorum subtexuit appendicem, simili plane gressu, uti in præcedentibus, ubique incedens. In posteriore, Scientiarum nempe Catalogo, hanc tenuit methodum, ut integram rem librariam ad quinque classes præcipuas, Theologiam, Jurisprudentiam, Philosophiam, (quæ & Medicinam complectitur,) Historiam ac Polymathiam seu Grammaticam revocaret, singulasque in plura capita, atque hæc iterum in sectiones alias fere innumeras discerneret. Sic e. g. Theologica classis novendecim capita habet, quorum I Biblia sacra variis linguis & editionibus publicata, II Interpretes Bibliorum præsertim V. T. III Interpretes N. T. continet; IV & V de locis & rebus particularibus V & N. T. VI de re Biblica, VII de re Ebraica agunt; VIII Apparatus Biblicos, IX Scriptores Ecclesiasticos ostendit; X de Theo-

logia

logia dogmatica, XI de Ecclesia militante, XII de Theologia polemica pro Christiana Religione contra ejus hostes, XIII pro Religione Catholica contra hæreses veteres, XIV contra hæreses & errores avi inferioris, XV de Theologia scholastica, XVI de Theologia morali seu casuistica, XVII de Theologia ascetica, XVIII de re rituali, ac XIX demum de Theologia heterodoxa & erroribus variis scriptores producit. Unumquodque istorum capitum plurima, ut diximus, includit segmenta minora rubricis suis, quæ specialiores materias designant, prænotata, quorum pererrare sylvam operosum nimis foret. Id tamen monere oportet, lemmata illa in Juridica, Philosophica & Historica classe non ad cognationis naturalis, quam inter se obtinent, regulam, sed ad Alphabeti normam non semel esse descripta, cujus instituti causam sine dubio compendiosioris inventionis spem habuit Autor. Scriptores autem nomine ac cognomine tenus solummodo allegat, misis tædiosa repetitionis declinandæ gratia operum titulis, cum iisdem in priore Catalogo jam dum locum fecisset, sicque de facili ad illos recurri queat. Pulcherrimum certe dixeris spectaculum, tot Autorum familias, qui hoc vel illud rei argumentum literis nobilitarunt, uno velut oculi conjectu intueri, ac transalpina cum primis eruditionis statores & promotores, quorum in nostris terris maximam partem ignorantur scripta, accuratius novisse. Finem denique toti operi imponit omnium harum classium & capitum, quæque sub illis comprehenduntur, rubricarum index absolutissimus, ut vel exinde de Clariss. Viri laudabili philobiblos juvandi studio ubertim constare possit.

SUPPLEMENS AUX MEMOIRES DE MES-
sire Philippes de Commines,

h. e.

*SUPPLEMENTA AD PHILIPPI COMINÆ
Commentarios Historicos.*

Bruxellis, apud Franc. Foppens, 1713, 8.

Alph. i plag. II.

PRodierant iterum in lucem publicam anno 1706 Commen-
tarii historici Philippi Cominæ, in III Tomos distincti, quo-

E e 3

rum

- rum primo Commentariorum Libri VI priores, altero VII & IIX cum tabula generali in Commentarios, & Chronico scandaloso, ut titulus habet, tertio demum Observationes illustrium historicorum, Augusti Thuanii & Dionysii Gothofredi, cum farragine Actorum publicorum, continebantur. Accesserunt demum anno præterlapso 1713 Supplementa, quibus majorem omnino lucem historiæ temporum Ludovici XI esse affusam, jure optimo maximo dixeris, cum multa vel rariora, vel ex Archivorum penu emendata & aucta, in unum congesta volumen videas. Primum locum sibi vindicant Gabrielis Naudæi additiones ad historiam Ludovici XI, quibus Ludovicum XI literis apprime imbutum, plurimosque Galliarum Reges earum haud fuisse ignaros, adjectis insuper non paucis, quæ ad historiam Ludovici XI illustrandam pertinere videbantur, edocemur. Alterum occupant Arcana Ludovici XI (*Cabinet du Roy Louis XI*) ubi literæ secretiores, & Monita scripto edita conspiciuntur, collecta studio Tristani Hermitæ Solierii. Tertius sistit Elogium Caroli IIX a celeberrimo Brantomio confectum, in quo plurima, quæ vitam Ludovici nostri concernunt, compilata videas. Quarto exhibetur Comparatio regiminis Ludovici XI & XII, autore Claudio Seiffelio, Archi-Episcopo Taurinensi, cujus singulari eruditioni & industriæ complura debemus scripta, a Crucimanio aliisque passim enarrata. Quinto additur Excerptum Veteris cujusdam Chronici, in quo notatu digniora, quæ Gallis cum Burgundiæ Ducibus intercesserunt recensentur. Annexum equidem fuit id ipsum historiis Caroli VI & VII ex typographia Regia quondam in publicum emissis, est cum multa ex scriniis Rationarii Insulani accesserint, quibus varia historiæ hujus capita ab anno 1461 usque ad obitum Caroli Audacis Ducis Burgundionum explicantur, novum plane opus ideam censerit poterit. Agmen denique claudunt Varillasi Annotationes Criticæ & Historicæ ad historiam Ludovici XI, in quibus tamen fidem, ut in plerisque ejusdem operibus, Eruditi desiderant. Nos excerptis communicandis supersedemus, quod libri non novi sint plerique, quanquam raritate sua, maxime si Naudæanum respexeris, utique commendabiles.
- Pag. 1.
- 170.
- 245.
- 284.
- 219.
- 405.

RESPONSE A QUELQUES QUESTIONS.

h. e.

RESPONSIO AD ALIQUOT QUÆSTIONES,
quæ capita non minimi momenti de Scriptura concernunt,
Autore TIMOTHEO PHILOGRAPO.

Amstelodami, apud A. Lansvelt, 1713, 8.

Plag. 8.

Epistolarum commercio usus, 1 de Scriptura viva ac mortua, 2 de Christo, secundum carnem & Spiritum agnito, 3 de Anti-Christo, 4 de Apostolorum Canone Act. XV, 5 de Peccato in Spiritum S. Autor, cui latitare sub schemate placet, disse-ruit, nexu aliquali hac ratione invento. Illos, quibus ex Epistola prima Scriptura mortua est, secunda nosse Christum, sed non nisi secundum carnem, existimat, quæ etiam cognitio mortua tertio Spiritum Anti-Christi produxisset, qua occasione simul cum falsi Apostoli, foetus Anti-Christi, scortationem Act. XV inprimis prohibitam, prohibendo matrimonium cum infidelibus promovissent, & peccatores in Spiritum S. maximus Anti-Christus fiat, ad quartam quintamque dissertationem epistolicam dilabitur, novum insuper opus, cui *Clavis Scripturae* nomen facere constituit, meditatus. Libare nonnulla juvat ex literis singulis. Scripturam vivam mortuamque, expositurus, ab initio statim putat, Scripturæ consummationem & perfectionem esse Christum in Justitia, quem explicat per Charitatem, ex corde puro bonaque conscientia procedentem, medium mediique fructum tantisper committens. Necans non modo, sed simul mortua (a mortuis occisionem non facile metuimus) bono tamen, ut dicitur, sensu, Scriptura utriusque Instrumenti ratione pereuntium reputatur, non quidem in se, sed accidentaliter & indirecte. Complementum Sacrarum literarum arcessitur a fide, fidei ab operibus, & ab indigne cœnam sumentibus illustratio petitur, quasi scilicet mortuum corpus sumeretur ab iis, qui mortui in peccatis accedunt. Per stellam matutinam, orientem in legentium cordibus 2 Pet. I, 21, lumen Evangelii de gloria Jesu Christi intelligit, & litera occi-

Pag. 59.

62.

1.

5.

6.

7.

- pag. 9. dens eo usque Scriptura audit, donec divino digito nostris cordi-
 20. bus inseratur. Hoc fundamento nititur Epistola *secunda*, ubi
 cognitio Christi secundum carnem & Spiritum docetur. Expli-
 24. cat hanc Autor alludendo ad extrinsecam quorundam denomina-
 tionem, ubi Judæi, Græci, Barbari, Scythæ κ. τ. λ. Gal. III, 28
 25. Apostolo dicerentur nonnulli, cogniti secundum carnem, qui
 omnes, qua Spiritum, unus sint in Christo, eandemque hanc de-
 nominationem ait carnem esse, quam animale Christum Joh. IV,
 63 appellaverit. Rem paucis confecturus, summamque sta-
 tuens de re, cognoscere Christum secundum carnem idem esse
 26. perhibet, quam sperare in eum in hac vita tantum. Illuminatos
 per Christum omnes esse, alicubi largitur; at veritatem, in qua
 Christus sanctificatus, nosque apud eum & in eo sanctificati si-
 mus, per mortem, mundo factam, & resurrectionem gloriosam
 30. exponit. Jesum externum & literalem possidere saltem illos po-
 34. stea docet, qui historice mortem Christi & resurrectionem nos-
 sent, citra quod notitiam virtutis & potentie, quæ novam gi-
 gneret creaturam, obtinerent. De *Anti-Christo* incipit tertio
 commemorare Autor, de quo generalius loquitur, ut diabolum
 39. quoque sub eo comprehendat. Per visibilem & manifestatum in
 carne Anti-Christum individuum minime, sed certum aliquod
 40. hominum genus cupit intellectum, omnes qui a condito mundo
 in populo Dei mundi regnum erigere conati sint, Anti-Christi no-
 mine notans, uti hujus simul Prophetas vocat, quotquot carnalem
 Messiam prædixerint, & annuncaverint. Omnes hinc Pseudoposto-
 55. li, Paulo imprimis memorati, sub Anti-Christo continentur Auto-
 36. 19. ri, qui illud insuper observat, converfos Gentiles ideo Apostolos
 tanto studio interdixisse scortatione Act. XV, 20, 28, 29, quia Pseu-
 62. dapostoli Profelytis matrimonium cum gentilibus continuan-
 dum, dissuassent. Maximam fecisse Anti-Christum apostasiam,
 Judæos imprimis & Profelytos tempore belli contra Romanos,
 idem existimat, duasque bestias Apocalypticas, Anti-Christum &
 falsum Prophetam, exponit per Imperatores gentiles, tum vero
 64. sacerdotes & Philosophos ethnicos, qui falsa Anti-Christo fue-
 rint prophetati, licet Johannes in Apocalypsi de octo potissimum
 Imperatoribus, quorum ultimus Trajanus, vaticinetur. Judæi
 juxta

juxta & Gentiles, Muhamedani quoque pro Anti-Christo habentur, pluresque adhuc venire posse, immo, qui recte sentiunt, operibus vero abnegant Deum, Anti-Christianismum inferre practicum, contenditur. Religionum discrimen non adeo probatur, **Pag. 65:**
 scandalosæ potius hæ videntur divisiones, cum unum illud sit **67**
 confectandum, ut unus simus in Patre & Filio per amorem & pacem Spiritus S. Ad decretum Apostolorum & Hierosolymæ Seniorum **70. seq**
quarto animum advertit Autor, existimans, de connubio Gentilium potiore hic simul fuisse quæstionem, quod scilicet **76, 77.**
 cum infideli, nunc converso, jugum conjugale sustinendum ulterius, & ex consilio Pseudapostolorum minime excutiendum sit. Ex sanguinis esu diluvio peritisse mundum conjicitur; modo **84. se.**
 aliquæ hujus opinationis causæ simul fuissent allatæ. De Peccato in Spiritum S, **74.**
quinto denique disquiritur, quod quidem cum mendacio in Spiritum S. non confunditur, per inobedientiam & blasphemiam tamen illorum exponitur, qui rejiciunt Evangelium, **90 93.**
 Jesum pro Christo minime, quin pro seductore potius agnoscunt, Spirituique S. resistunt. Omnia quæ reliqua sunt peccata, huic **107.**
 in Spiritum S. annexa perhibentur, irremissibilitas vero illius non eo sensu assumitur, quasi illud committens, se nunquam convertere possit, quia alias nec Paulus aliquæ (qui rei hujus criminis putantur) redire cum Deo in gratiam potuissent. Judæi moderni **113.**
 pro ejusmodi peccatoribus habentur, licet non in eo gradu, quo tempore Christi & Apostolorum viventes, ad quos scilicet Dei regnum potentissime pervenisset. Næc Petrus, Christum abnegans, **115.**
 immunis, gravissimoque hoc scelere purus habetur, tametsi plene **116.**
 illud non commiserit. Irremissibilitatem & in hoc & in futuro seculo exponit per pœnam, metuendam hic & ibi; immo quibus **117.**
 Discipuli in terra, Deus in cœlo retineret peccata, illos remissionem neque in hoc, neque in futuro seculo habere asserit, qua ratione & postea hanc phrasin constanter exponit. Ut loco confessionis auricularis in monasteriis & ubique praxis antiqua & inspectio ac vigilantia unius ratione alterius, confessiones mutux ac preces pro hominibus invicem velut postliminio reducantur, novoque recipiantur usu, illud maxime desiderat Autor, precibusque & omni contentione expetit. **125.**
129.
130.

NOTÆ AD INSTITUTIONES JUSTINIANEAS, varias Juris Romani Antiquitates, imprimis usum ejus hodiernum in Foris Germaniæ, ostendentes, in usum Auditorii THOMASIANI.

Halæ Magdeb. ex officina Rengeriana, 1712, 4.

Alph. 1 plag. 12.

IN tanta Commentariorum Notarumque fertilitate, quibus a doctis pariter & mediocribus Institutionum Justinianearum libellum exornatum novimus, forte non gloriosus adeo, aut magni momenti labor videri poterat, post nonum & nonagesimum volumen centesimum compingere, & denuo apponere crambem toties coctam. Adeo reliquum nihil hic fecit nostræ & superioris ætatis Jctorum industria, ut potius quicquid ad enucleandum genuinum verborum sensum, quicquid ad tollendas antinomias proferri, quicquid contra methodum & œconomiam moneri, vel in illis suppleri, quicquid denique ad usum fori nostri transferri poterat, larga manu exhibuisse eos posteris, fatendum sit. Quo igitur novum hunc, inquires, notarum foetum? Enimvero, cum illustri Autor, de cujus instituto præfati nonnulla sumus superiori Mense p. 158, Commentatores illos plerosque omnes diversa studia sectatos animadverteret, dum alii nomothesium Romanam juribus patriis ubique præferrent, alii quidem nonnisi subsidiarium illius auxilium agnoscerent, sed principia Gentium & Germanici Juris haud circumspecte satis excutientes, sæpiusculè adoptandum aliquid in Romanis Legibus invenisse sibi & aliis persuaderent, quod, si propius consideres, aut communem Gentium rationem sequitur, aut cum Jurisprudentia domesticæ ægre cohæret; revocandos illos e diverticulo in viam censuit Vir Celeberrimus, id nimirum ad singulos Institutionum titulos agens, ut differentias, si quæ occurrunt, principiorum Juris Romani & Germanici, & quid uni præ altero tribuendum sit, breviter ostendat. Id vero dum exequitur, passim ad utriusque Antiquitates declarandas divertit, vitia methodi & emendationis Justinianæ detegit, & vanitatem Quæstionum hinc inde ab Interpretibus propositarum, Decisionumque a veritate abludentium fontes aperit. Sed ne gratis hæc asseruisse cuiquam videamur, dicta exemplis quibusdam tuebimur. P. 2 in natales

natales doctrinæ de necessaria in Instrumentis invocatione nominis divini inquit, eosque præposteræ loci Paulini ad Coloss. III, 17 interpretationi, deinde ambitioni Clericorum deberi asserit, quibus, quod intelligerent, invocationem hanc in conventionibus sacramenti vice fungi, quam in rem adducit *l. 8 C. Th. de Pactis & transact. § l. 41 C. de transact.* facillimum fuerit hac sub specie negotia quævis Civilia cognitioni suæ subijcere. Pag. 9 Observantiæ judiciorum vim Consuetudinis denegat, quod hanc constituent mores diuturni totius Civitatis sive Populi §. *p. de J. & J. l. 32 de LL.* Adversam vero sententiam inde ortam conjicit, quod credulis persuadere vellent Juris Romani assectæ, hujus usum per observantiam judiciorum in Fora Germaniæ introductum esse. Ibidem docet universam juris privati doctrinam ad *Meum & Tuum* revocari, & in tres partes commode dispesci posse, sive cum Ulpiano dicas, eam in *acquirendo, conservando & minuendo Meo & Tuo* consistere, sive cum Cajo status, omne jus pertinere vel ad *personas de Meo & Tuo* agentes, vel ad *res*, quatenus *Meum & Tuum* in iis constituitur, vel ad *actiones* persequendi & conservandi suum in judicio. P. 14 *Johannem Bodinum*, qui A. 1215 omnem inter Christianas Gentes servitutis usum sublatum fuisse scripserat de *Republica Lib. I. c. 5*, erroris arguit, & Homines nostros Proprios ac Rusticos eosdem cum Veterum Germanorum servis esse contendit. Cives nostros ab infidelibus captos adhuc hodie servos fieri putat, nec hodiernum valere testamentum ab iis durante captivitate conditum: postliminium tamen in reversis haud aliud, quam quod inter Gentes obtinet, admittit. Notat autem, Jctos nostros, quod conditionem servorum Romanorum nostratibus hominibus propriis & rusticis adaptari posse desperarent, hos demum liberos pronunciasse, atque hunc errorem alterum figmentum, Jurisdictionem videlicet Patrimoniam peperisse, quam antiquam dominorum in servos potestatem esse autumat, etsi moribus & legibus recentioribus magis circumscriptam. P. 19 modos manumittendi olim & hodie inter Germanos adhiberi solitos exponit, & Denarialium, Chartulariorum & Mansoeriorum differentias expendit. Non possumus autem non commendare hic Lectori de *conditione & statu servorum apud Germanos tam veteri quam*

novo Libros tres Joachimi Potgijseri, Tremonensis, cohortis pedestris, ut semet vocat, subcenturionis, quos ille ex vetustis Germanorum legibus, capitularibus, diplomatibus, chartis, Glossariis, aliisque veteris, medii & recentis ævi monumentis magna industria adornatos edidit Colonia Agrippinæ 1707, 8, haud modica luce totam hanc materiam perfundentes. Porro noster manumissionem ex testamento in mores patrios non convenire arbitratur p. 22 & ad obstantem Concilii Aurelianensis III Canonem 20 respondet, Synodum illam utpote Provinciam ad Franco-Galliam saltem, non ad Germaniam etiam trans-rhenanam, de qua ipsi sermo sit, spectare: deinde *Testamenti* vocem in antiquis legibus sæpius quodcunque instrumentum denotare, ut in *LL. Ripuariis tit. de venditione*. Observandum tamen est, dictum Canonem segregare manumissionem, quæ ex testamento est ab ea, quæ ex tabulis venit; qua de re alii viderint. P. 39 ex Tacito commemorat, viros Germanos olim uxores sibi emisse, adductis eam in rem Burgundionum & Saxonum legibus, atque ritus antiquissimi reliquias arrham nostram sponsalitiæ *Mahltschag* & Morgengabam constituere existimat. P. 29 historiam brevem pertexit Juris vitæ & necis in servos per intervalla a Romanis abrogati, & p. 34 patriæ potestatis gradatim mitigatæ. Nullam liberorum naturalium legitimationem ante Imperatorum Christianorum tempora innotuisse, probat p. 46. Disputationem de quarta impuberi emancipato ab Arrogatore præstanda, inutilem esse pronunciat, cum eis qui liberos haberent aut habere possent, interdictum fuerit arrogatione, citata *l. 17 §. 2, 3 ff. de Adopt.* adeo ut semper coincidat quarta legitima cum quarta omnium bonorum. P. 66 modos emancipationum ex mente Germanicarum legum considerans, non nisi duos agnoscit, *separationem*, conjunctam vel cum assignatione vel simplici restitutione bonorum maternorum, & *Nuptiar.* Rejicit inde commentum *Emancipationis tacite*, ab iis, ut credit, confictum, qui mores domesticos ad normam legum Romanarum dimetiuntur, atque concludit, filium etiam per solas nuptias a patria potestate liberari. Cum igitur Emancipatio Germanorum confirmatione judicis non egeat, facile judicari posse, inquit, de exemplo Emancipationis *Lowensteiniana* a Kulpisio & Pensoldo in medium allato. Assessores enim

enim Camerae in eo errore versatos esse, liberis in potestate existentibus Tutorem dari non posse, atque adeo Comitem filiis ditiones suas concessurum, ut eos coram Iudice ante emanciparet, in vitis legibus & consuetudinibus patriis sola juris Rom. reverentia ductos adegisse. P. 74 postquam adstruxisset, differentiam nullam tutelam inter & curam apud Germanos intercedere, argumentum inde deducit, minoribus in vitis etiam curatores dari: verba vero in speciem repugnantia speculi Saxonici *L. It. 42* und mag auch ihret sohl entbehren/ wenn er wil/ ad alterum casum ibidem expressum, Curatores nimirum Senibus sexaginta duobus annis majoribus dari solitos, refert. Atque hæc quidem, ex quibus de reliquis iudicium ferri poterit, delibasse sufficiat.

A DISCOURSE OF FREE - THINKING.

i. c.

DISCURSUS DE COGITANDI LIBERTATE,
scriptus occasione ortus & progressus Sectæ Libere
Cogitantes appellatæ.

Londini, 1713, 8.

AUtor, quem Tolandum esse nuperrime accepimus, in Introductione rationem redditurus, cur ipse spem non habeat, fore, ut apologiam pro *Cogitandi Libertate* scribens bene fecisse videatur, asserit, apud illos, qui negent veritates per se evidentes, defensionem pro veritatibus illis locum non invenire, eosdemque non solum destitutos esse principiis scientiæ, sed etiam principia habere cum maximis absurditatibus congrua. Illisque hoc saltem remanere, ut vel propria corrupti cerebri fragmenta, vel, quod magis solemne sit, impostorum aut vesanorum Enthusiastarum placita sequantur. Nam ut nemo præter hos in rebus speculativis aliis viam monstrandam esse existimet, sic neminem, qui in iisdem rebus opus esse viæ duce putet, alios quam ejuscemodi duces eligere. Sique illi opiniones, quibus olim imbuti fuerint, relinquunt, mutationem illam iisdem adhuc niti principiis, ipsasque opiniones æquæ absurdas esse, ac quas antea habuerint.

P. 34.

Tractatio in tres Sectiones divisa est. Sectione I primo quidem definit *Cogitandi Libertatem*, quod sit usus intellectus, quo

Ff 3

aliquis

5.

- aliquis sensum propositionis, quæcunque illa sit, invenire annitatur, considerando naturam evidentiam, quæ pro aut contra illam faciat, & dijudicando illam secundum robur aut imbecillitatem evidentiam illius. Deinde, ut probet jus *libere* ita *cogitandi*, quinque affert argumenta. *Primo*, si quarundam veritatum cognitio a Deo ipso præcepta, & aliorum societati utilis sit; contra si ignorantia veritatis a Deo vetita, nobisque damnosa sit, nos habere jus dicit cognoscendi quamcunque veritatem, & consequenter etiam *libere cogitandi*; cum non alia inveniendi veritatem via pateat. *Secundum* argumentum inde desumit, quod perfectionem in scientiis nemo obtinere possit, nisi cogitando de omnibus scientiis. Si enim aliqua ex parte cogitandi libertas hominibus adimatur, necesse esse, ut ea ex parte in ignorantia versentur. Sique pauci quidam libertatem sibi sumant, cogitationes illorum non ita perfectas futuras esse, ac si omnes homines illa fruantur. Præterea omnes artes, quæ ad humanitatem pertineant, habere quoddam commune vinculum. Sic de Iliade Homeri judicat Noster, quod non sit ars vel scientia, cujus non aliqua pars relationem ad illam habeat; Homerumque non potuisse describere carpentum, vel rotam carpenti, sine scientia carpentarii, hancque universalem rerum cognitionem in Iliade dispersam facere, ut pro perfecto opere illa habeatur. Sic & fortasse, ait, non esse in mundo librum ita miscellaneum ac ipsam Scripturam Sacram. Ut ergo recte aliquis illam intelligat, opus esse, ut de omnibus scientiis ac artibus recte cogitet. *Tertio* argumentatur ab absurditatibus, quæ inde sequantur, si aliquis non libere cogitet. Inde gentiles putat Deum credidisse similem esse bovi, vel feli, vel plantæ: imo multos antiquorum Patrum materialem illum statuisse, multosque omnibus temporibus Christianos Deo formam hominis tribuisse; donec cogitatio de natura Dei spiritualitatem ejus inter homines ratione utentes in omnibus Christianismi regionibus stabiliverit. Inde & alias absurdas notiones in religione, infallibilitatem vel singulis personis, vel Concilio, potestatem Clero in salvando & damnando tributam, cultum imaginum, sanctorum, reliquiarum, aliasque multas Christianis receptas esse dicit, donec paucorum cogitatio aliam Christiano orbi faciem dederit. Denique non minus in
- Moralibus

Moralibus, Astronomia, Philosophia Naturali & reliquis scientiis omnibus multas absurditates sine libertate cogitandi olim valuisse, animadvertit. Causam vero suam illustrare annitur ab impeditione visionis liberæ, fingendo casum, quo homines absolute necessarium esse ad pacem publicam existimantes, ut omnes eandem fidem habeant circa objecta quædam oculorum, jubeant, ut illi Confessioni Fidei Ocularis (*Eye-sight Faith*) subscribant. Talem Confessionem pariter fingit ex articulis inevidentibus & falsis constantem; e. c. *Quod pila possit permeare mensam: quod dua pile fieri possint ex parva quadam pila, &c.* Atque data ejusmodi confessione non tantum absolute necessariam esse ait subscriptionem, & legem, ne publice aliquis illi contradicat, vel ad minimum requiri, ut illi beneficiis provocentur, qui profitentur credere, aut docere illam, sed etiam Patrones illius novas absurditates additurose esse, & dicturos, articulos illos non contra, sed supra visum esse: periculosum esse, fidem habere corporali visioni: nos debere acquiescere in autoritate illorum, qui reditus inde habeant, ut de illis dispiciant; præterea punituros esse illos, qui propriis oculis uti velint, vel ad minimum sub nominibus Scepticorum, Latitudinariorum, Libere Videntium invisos plebi reddituros. Sed ita non solum fieri posse, sed etiam inter gentiles & Christianos factum esse, porro ostendere conatur, de gentilibus eam in rem adducens oracula & miracula a Sacerdotibus ad decipiendos plebis sensus inventa, & neque profanorum, neque Epicuræorum, neque postmodum Christianorum visui patentia; de Christianis vero exemplum Græcorum & Armenorum Sacerdotum, quorum fraudi tribuit, quando in vigiliis Paschalibus, narrante Maundrello in Itinerario p. 93 seq. flamma miraculosa de coelo descendit super sepulchrum Salvatoris Nostri. Ut alia ejus generis, quæ de Græcis, foeminis maxime illorum, ex Ricautii Præsenti Statu Imper. Ottomann. p. 148, 151, de Pontificiis item illorumque miraculis in medium affert, jam taceamus. Huc etiam Pontificiorum æque ac Nostratum dogmata de Sacra Coena refert. *Quartum* argumentum inde petit, quod omnis inhibitio ratiocinationis & cogitationis absurda sit: & *quintum* denique, quod cogitandi libertate diaboli regnum inter homines destruat. Sic illum plane ejectum esse ex

Unitis

p.15.

17.

18.

19,20.

21.

22.

23.

24.

25 sq.

27 sqq.

- Unitis Provinciis, ubi libertas cogitandi maxima sit: & in Anglia ubi olim singulis fere annis magnus sagarum numerus damnatus sit, data & accepta cogitandi libertate diaboli potestatem pariter imminutam, & contra a tempore Sacheverelli cum invectivis contra libere cogitantes auctam rursus esse. Sectione II septem argumenta profert ad probandum officium & necessitatem libere cogitandi de Quæstionibus Religionis. (1) Dicit, rectam & veram opinionem in quæstionibus illis ad salutem absolute necessariam haberi. Neesse ergo esse, ut illam homines cogitando inquireant. Alias enim illos opiniones a Parentibus vel Clero accipere, atque adeo per accidens rectas tenere posse. (2) Certissimum atque optimum ad veritatem perveniendi medium inveniri in libertate cogitandi, atque adeo totum hominis officium, si opiniones respiciamus, in eadem consistere. (3) Contra superstitionem non aliud remedium esse nisi libertatem cogitandi. Hac sola aliquem causas rerum, Deum & attributa ejus cognoscere, & quod ille nihil aliud ab homine requirere possit, nisi quod is ratione sua in regione illa vel statu, quo vivat, assequi satis possit, imo quod nihil etiam possit requirere, sui, (cum nihil ipsi desit) sed omnia potius hominis causa, adeoque omnes actiones vel opiniones quæ hominibus nullo usui sint, ex. gr. cantationes, saltationes, certum quendam vestitum, dierum observationes, cibum vel potum, animalium macinationes, vel fidem circa transubstantiationem, vel consubstantiationem, aut nihil plane valeant apud Deum, aut ipsi displiceant. Hac præterea aliquem tranquillo esse posse animo, neque futuram quandam miseriam timere. Homines vero superstitionis non posse credere in perfecte justum & bonum Deum. Illos adserere, Deum secreto compellere omnes homines, & ab illis nonnulla requirere sub pœna futuræ miseræ, quorum nullam habere possint evidentem rationem, quod ab illo præcepta sint. Eosdem narrare, Deum aliis nationibus præter meritum gratiosum, aliis præter culpam iratum esse, & nunquam pacato esse animo, negligentes illud, quod Deus aperte loquatur ad universum mundum & in illo acquiescentes, quod cum paucis illum communicasse credant. (4) Infinitum numerum illorum, qui omnibus temporibus revelationem miraculis firmatam, & novas de Deitate doctrinas,

nova

nova præcepta, novas ceremonias, novasque cultus rationes continentem produxerint, & de quæstionibus religionis cogitandi libertatem absolute necessariam facere. (5) Societatem propagandi Evangelium apud exteros in Anglia institutam supponere, omnes homines de rebus ad religionem pertinentibus libere cogitare debere. (6) Evangelium ipsam, Salvatorem & Apostolos ejus commendare libertatem cogitandi. Scopum Evangelii fuisse, ut omnes homines cogitando sibi eligerent notiones aliquas ex illis, quæ de Deo & religione ubique lege stabilitæ fuerint, & ignotum Deum, ignotamque religionem ea evidentia, qua Apostoli ad convincendos illos usi sunt, amplecterentur. Apostolos vero non postulasse, ut aliquid ipsorum autoritate, sine antecedenti illius probatione, acciperent. Paulum in Epistolis suis multa argumenta afferre ad confirmandos Christianos in vera fide¹, de quorum vi semper illos aliosque lectores judices faciat. Eundem Synagogas Judæorum sæpe ingressum esse, ut cum illis ratiocinaretur, Act. XVII, 2, 3. De Salvatore nostro adducit locum Joh. V, 39: *Scrutamini Scripturas*, h. e. ipso exponente, allaborate, ut verum sensum inveniatis. Eundem veritum, ne a judicio & autoritate Parentum, vel Ecclesiæ inspectorum & Ministrorum penderemus, jussisse, ut bene attendamus, quid & quomodo audiamus, Marc. IV, 24, Luc. IX, 18, & a doctrina illorum nobis caveamus, Matth. XVI, 12. Imo huc etiam Autor trahit loca Matth. XIX, 29 & XXIII, 8 Luc. XII, 56, 57, XIV, 26. Addit præterea, quod ille, qui cogitet, omnes Sacerdotes tempore Christi ipsi & Evangelio ejus adversos fuisse, & Christum privilegia infallibilitatis non nisi Apostolis suis dantem, non potuisse certum esse, imposteros Sacerdotes aliquos aliter se habituros esse, etiam impossibile judicaturus sit, quod Christus respectu quorundam Ecclesiæ Ministrorum, in detrimentum generalium de cogitandi libertate præceptorum, mandatum aliquod speciale dederit. (7) Doctrina & factis Cleri fieri, ut libertas cogitandi de natura & attributis Dei, de autoritate & sensu Scripturæ evitari non possit. Sic (a) illos circa naturam, & attributa Dei, Scripturas item, earumque autoritatem & sensum diversas a se invicem habere sententias. Singula hic Autor noster fuse probat. E. c. si Scripturas spectes, Braminos habere dicit Scripturæ librum

p. 41 sq.

43 sqq.

45.

46.

47 sqq.
52.

Schaffer appellatum: Persarum Sacerdotes *Zundavastiv*: Boni-
 zas in China libros scriptos a discipulis *Fo-be*, quem Deum & Sal-
 vatorem mundi appellent: Telapoinos in Siam librum a *Sammo-
 necodom*, quem a virgine natum referant, scriptum: Turcarum
 Sacerdotes *Alcoranum*: Rabbinos Samaritanorum, qui hodie in
 Schem habitent, *quinque libros Moysi*, ab aliis, quibus nos utimur,
 diversos, una cum *Cronico* vel *Historia* de ipsis inde a tempore
 Moysi deducta, & pariter a libris Historicis V. T. plane discrepante:
 Rabbinos in communi Judæorum grege *viginti quatuor libros V.
 T.* Christianos *eisdem* una cum N. T. & Pontificiis illis addere *Li-
 bros Apocryphas*, quos & Ecclesia Anglicana tanquam Semi-Can-
 onicos recipiat. Magnum porro inter Christianos dissensum esse
 circa Codices Scripturæ, cum alii secundum hunc, alii secundum
 alium legant. Olim varia Evangelia & libros Scripturæ pro Ca-
 nonicis esse habitos, qui nunc vel amissi sint, vel pro apocryphis
 habeantur, & in hunc usque diem sectas quasdam Christianorum
 in Asia & Africa habere libros Scripturæ quorum nihil nisi nomen
 nobis innotuerit. Ipsos etiam Scripturæ libros diversum autori-
 tatis gradum apud diversas illas Sectas habere: Denique Theo-
 logos diverse quoque sentire circa sensum librorum Scripturæ:
 Hoc manifestum esse ex magno Sectarum numero in unaquaque
 religione. Ad quod argumentum ulterius declarandum non-
 solum naturam Scripturæ Sacræ Christianorum verbis Taylo-
 ri, difficultates in intelligendo vero sensu ejus indicantibus, expo-
 nit, sed etiam Cleri Anglicani de doctrinis fidei & morum nuperas
 dissensiones adducit. Unde hoc saltem notabimus, quod, licet
 olim in Articulo de Prædestinatione Anglicanæ Eccl. Ministri a par-
 tibus Calvinistarum steterint, hodie tamen inter decem ad mini-
 mum inveniantur novem, qui contrariam sententiam proponant:
 (β) Clerum asserere, doctrinas Ecclesiæ Anglicanæ & sibi in invi-
 cem, & rationi esse contradictorias. (γ) Eundem multos abusus,
 defectus & falsas doctrinas in Ecclesia agnoscere. Allegat inter
 alios Cl. Grabium, qui in Præfatione Tentam. de Doctrin. Apostol.
 p. II inter abusus refert, quod Christiani sanguinem edant & suf-
 focatam; eaque occasione miratur, qui homines profitentes, se
 Scripturæ fidem habere, & illi maxime, qui putant, se intelligere
 illam:

illam.

illam juxta sensum primitivæ Ecclesiæ, contra manifestum præceptum & legem de sanguine & suffocato edere possint. Nam in V. T. illud morali illa atque æterna ratione, quod sanguis vita sit, prohibitum, & in N. T. abstinentiam ab iisdem rebus ut necessariam mandatam esse. (d) Profiteri Clerum, se nolle veritatem exponere, aliisque veritatem exponentibus illud exprobrare. Quo inter alia spectare putat verba Eduardi ad Whistonum doctrinis de Trinitate & æterna Deitate Jesu Christi renunciantem pertinentia, nimirum Juramenta, Subscriptiones solemnes & repetitas Declarationes, tanquam firmissimas catenas & vincula, non posse aut debere disrumpi. Unde concludit, Mahometanum, vel Sacerdotem Pontificium semper falsa Juramenta sua, Subscriptiones & Declarationes servare debere, & Clerum Anglicanum pariter juramenta sua servare debere, non, quod in recta sit sententia, sed quod juraverit atque subscripserit. (e) Si aliquis bonus Christianus melius ratione utatur, quam vulgo fiat, statim illum Atheismi, Deismi vel Socinianismi a Clero accusari. Ita Atheismi accusatum esse Cudworthum ob Systema Intellectuale Universi a Turnero, Tillotsonum item atque Burnetum a Leslejo, & Tillotsonum etiam ab Hickesio appellari maximum Atheum, qui unquam vixerit. Similiter & Clarckium, Samuelem Boldum, & Joh. Lockium a Carrolo pro Atheis, & Chillingworthum communiter pro Sociniano haberi. (f) Canonem Scripturæ incertum reddi a Clero. Huc refert verba Grabii, Millii & Beveregii, eo potissimum spectantia, quod collectio librorum N. T. post Apostolorum tempora facta sit. (g) Clerum existimare, & probare anniti, textum Scripturæ esse precarium. Millium publicasse librum, omnes variantes Lectiones, quarum notitiam obtinere potuerit, continentem, illasque juxta nuperum Autorem Præfationis N. T. Wetstenii supra triginta millia ascendere. Imo Millium produxisse locum ex Victore, quo referatur, Tmuis Episcopo Africano, Messala Consule, Anastasio Imperatore jubenti sancta Evangelia, tanquam ab idiotis Evangelistis composita, reprehensa & emendata esse. (h) Tales libros edi a Clero de Natura Dei, veritate & autoritate Scripturæ, quibus argumenta ab Atheis, Scepticis & Socinianis in contrariam partem allata eadem vi & subtilitate, qua illi uti soleant in Dialogis

p. 82.

83.

84.

85.

85 sqq.

87.

89, 90.

- Pag. 91. maxime represententur. (9) Unicum illud & perfectum Atheismi Systema Epicuri, a Lucretio literis consignatum, Creechium in metrum Anglicanum transtulisse, & Theologos laborem hunc magis commendasse, quam vix unquam antea pium aut religiosum aliquod scriptum. (1) Clerum in vertendis & edendis libris pia fraude uti. Ita e. c. *ἐπιμαχόντες* Act. XX, 28 reddi *Overseers*, *Inspectores*, quod ibi manifeste diversos in una congregatione personas denotet, atque adeo, si *Bishops* (*Episcopus*) vertissent, inde apparere potuerit, quod *Episcopus* & *Presbyter* in Scriptura synonymi essent termini. Ita etiam, paulo post pergit Noster, ad conciliandam autoritatem tribus Symbolis, Libro Precum solemniium (*Common-Prayer-Book*) insertis, aliud appellari Apostolicum, aliud Nicæanum, aliud Athanasianum, cum nondum res evicta sit, quod vel ullum eorum eum, cui tribuitur, autorem habeat. Et in rebus minoris momenti libros a Clero corrupti, inter alia probat exemplo Felli, quem multa loca, in primis quæ ad Hobbesium spectaverint, in Woodi Historia & Antiquitatibus Universitatis Oxoniensis corruptisse narrat, ad Hobbesii Vitam p. 114. provocans. Tales fraudes valde etiam communes esse in omnibus libris a Viris Ecclesiasticis publicatis, & Patres hodie potius sedulo liberandos esse a crimine adulterationis & truncationis autorum, quam articulos fidei defendendos. Ipsum enim Hieronymum, adv. Vigilantium Opp. T. II p. 312, 323. ed. Erasmi, fateri, se in Origene male vel amputasse, vel correxisse, vel tacuisse, & nominasse Hilarium, Eusebium Vercellensem, & Victorinum, qui in aliis simile quid fecerint. Alias denique Cleri consuetudines, declamationes nimirum contra rationem, artes & methodos deterrendi alios ab examine veritatum religionis, & admonendi ad examen, si veritatem a partibus ipsorum esse putent, principia item sua juventuti instillanda, Autor breviter saltem nominat, & ex omnibus hæcenus dictis concludit, non in Cleri præjudiciis acquiescendum esse, sed liberè cogitandum. Sectione III. respondet ad objectiones contra Cogitandi Libertatem factas. Unde præcipua adhuc & imprimis illa, quæ mentem & animum Autoris nostri liberè cogitantis ulterius declarare possunt, adducemus. Ad secundam objectionem, quod libertas cogitandi infinitas opinionum diversitates, & consequenter

ter turbas in ſocietate productura ſit, reſpondet, nullam eſſe legem ad prohibendas diverſas ſententias promulgatam, quæ non tot diverſas ſententias producat, quot ipſa libertas cogitandi; vel ſi prohibeat, remedium fore deterius, quam malum ipſum. Deinde meram opinionum diverſitatem natura ſua confuſionem in ſocietate non producere. Pythagoræos, Epicuræos, Stoicos, Platonicos, Academicos, Cynicos, & Sratonicos eodem tempore in Græcia vixiſſe, & in rebus graviffimis a ſe invicem diſcrepaſſe, & tamen turbas non excitaſſe. Cauſam vero ejus rei eſſe, quod unicuique libertatem conceſſerint, & neminem ad hujus vel alterius mundi poenas damnaverint. Hodie etiam ubique multas eſſe inter Philoſophos & Theologos controverſias, quæ tamen, conceſſo libero exaruiſſe, nihil mali producant. Et in Turcarum Imperio tolerantiam variorum Sectarum pacem perfectam conſervare. Ad quintam objectionem, quod neceſſarium ſit, ad conſervandam publicam tranquillitatem, hominibus certas quaſdam opiniones injungi, reponit, (α) impiam eſſe objectionem, & pro tali etiam a Cicerone libro I de Nat. Deor. ſub perſona Cortz habitam. (β) Se concedere, objectionem recto fundatam eſſe principio, nempe commoda ſocietatis niti lege, qua aliquid vel permiſſum vel prohibitum ſit: ſe concedere etiam, errores, ſi ſocietati utiles ſint, illi injungi, & conſequenter cogitandi libertatem impediri debere; ſed ita pariter ſe affirmare, legem tam falſo quam impie applicari, & experientiam æque ac rationem demonſtrare, quod opinionum coactio, ſive veræ ſint ſive falſæ, ſummo hominibus ſit exitio. Nam zelum injungendi illas non ſolum eadem mala produxiſſe, quæ alias libidines, avaritia, ambitio produxerint, ſed alia etiam multo triſtiora, ut numeroſas interneſiones, deſolationes, & perſecutiones. Deinde ut alantur tot homines; quot requirantur ad defendendas & propagandas coactiones illas, tantum ſocietati oneri eſſe, quantum vix alia re ſupeditari poſſit. (γ) Tranquillitatem & ordinem in ſocietate dependere a moralium officiorum praxi, vel potius in illa conſiſtere. Si ergo hominibus aliquid præter morale injungitur, zelum id promovendi non poſſe non zelum moralium officiorum praxi debitum imminuere, & conſequenter paci ſocietatis detrimento eſſe. Hæc Autor inter alia confirmare annititur experientia &

P. 160

103:
III.

112.

113:
114.

115.

G. g. 2 exemplis

- exemplis. Quod si enim quis, inquit, omni studio doctrinas sectæ suæ contra alias sectas propugnet, ipsius vitio vel tegi commode poterunt, vel si in publicum emanaverint, colorem, quandam accipiant. Porro ait, Londini aliarumque urbium plateas plenas esse meretricibus, quæ publice tolerentur, imo viros etiam, qui rem cum illis habeant, impunitos abire, paucasque omnino vel nullas de publico illo scelere querelas institui; contra, si aliquis asserat, Laicum baptizare, vel coram populo textum Scripturæ explicare posse, & prela, & pulpitas de crimine personare. Denique illis, quibus usui sit augere & unitam servare sectam suam, non ignotum esse, quod nihil magis ad incrementa & unionem ejus faciat, quam tolerantia vitiorum. Atque inde Pontificios omnia templa fecisse asyla, & Pium V. Papam audientem, Protestantibus adulteriis & fornicationibus adversos esse, de longa illorum duratione desperasse. Et hoc arcanum jam diu ante innotuisse, ex Zosimo conversionem Constantini narrante constare putat. Ad sextam seu ultimam objectionem, quod homines libere cogitantes maxime infames, scelerati, & irrationales sint, regerit in genere, hanc objectionem ab omnibus sectis fieri contra alias, & facere ad varias greges inter semet invicem & contra alias uniendos. In specie (α) illos, qui ratione sua utantur, necessario sapientiores esse illis, qui ea non utantur: & si alteram objectionis partem spectes, libere cogitantes, qua tales, non posse non esse homines virtute summa præditos. Nam illos, cum a communi sententia recedant, scire, se omnem malitiam Cleri, eorumque, qui fidem illi habeant, adversus se concitare, neque aliud, nisi in virtute sua, habere posse præsidium. Deinde illos, qui se ad actionem quandam applicent, & multo magis qui ad libere cogitandum, illo habitu omnes vitiosos affectus expellere, quibus relinquantur. Denique sola cogitatione homines mente sua totum humanæ vitæ ambitum comprehendere, adeoque cognoscere, quod infelicitas vitia, virtutes felicitas sequatur. (β) Illos, qui omnibus temporibus & sapientia & virtute celebres fuerint, fuisse *Libere Cogitantes* (*Free Thinkers.*) Huc refert *Socratem*, quod non solum patriam religionem rejecerit, sed etiam justam notionem de natura & attributis Dei habuerit, & factus sit Christianus, si nimirum Patrum primitivæ Ecclesiæ de Christianismo sententia standum

standum sit. Nam Justinum Martyrem p. 83 Opp. edit. Paris. pag. 124. asserere, Christum Primogenitum Dei non esse aliud quam rationem, cujus omnes homines facti sint participes, illosque, qui juxta illam vivant, Christianos esse, etiamsi pro Atheis habeantur. Imo Socratem ab Erasmo in Colloquiis præferri Christianis. Neque 125. probari posse de eodem, quod partes religionis suæ fecerit certas notiones quasdam, speculationes, vel mysteria, vel secundum Xenophontem p. 710. Opp. edit. Paris. omnes homines stultos esse demonstraverit, qui res cœlestes inquirerent. Denique illum commune libere cogitantium fatum habuisse, quod pro Atheo habitus sit, & pœnas libertatis cogitandi dare debuerit. Huc refert etiam Platonem, quod exegitaverit notiones illas, quæ in Græcia receptæ fuerint, contrarias, & cum Scriptura V. & N. T. convenientes: 126. *Aristotelem*, quod discipulis suis vivo Alexandro M. suæ cogitandi libertatis specimina dederit, & post mortem ejus ab Eurymedone impietatis accusatus sit, quod Philosophicas quasdam assertiones introduxerit cum Atheniensium religione pugnantes: 127. *Epicurum*, quod omnibus temporibus præ ceteris pro viro libere cogitanti habitus sit: *Plutarchum*, quod, Sacerdos licet gentilis extiterit, tamen intellectum suum liberum servaverit, neque superstitioni deditus fuerit; neque sententiam suam de malis ex superstitione provenientius celaverit, imo formam cultus, quamvis ita comparati, ut ubivis pro recto Dei cultu habitus sit, perstrinxerit: *Varronem*, quod juxta Augustinum de C. D. multa in Theologia Romanorum contra dignitatem & naturam Immortaliū ficta pronuntiaverit; item, multa esse vera, quæ vulgo scire non sit utile, & quod de nonnullis tamen falsa sint, aliter existimare populum expediat: *Catonem*, Censorem, quod, teste Cicerone, aliquando dixerit, se mirari, quod non rideret haruspex, cum haruspicem vidisset: *Ciceronem*, quod non solum professus sit Philosophiam Acad. vel Scepticam, sed & ostendere allaboraverit imbecillitatem omnium argumentorum, quibus Stoici ad probandam existentiam Deorum utantur, & in libris de Divinatione destruxerit omnem Græcorum & Romanorum religionem, dixeritque, eos, qui dent Philosophiæ operam, non arbitrari, Deos esse; 134. & præterea omnes pœnas futuras & animæ immortalitatem negaverit 135. 136.

217. verit in *Quaestionibus Tusculanis*. Qua occasione Auctor noster
 invehitur in illos, qui, si in *Dialogis Ciceronis* inveniant locum su-
 perstitutioni, ut vocat, faventem, quem Cicero Stoici vel Epicuræ
 ore protulerit, urgeant illum tanquam ab ipso Cicerone profectum
 238. & apparatus. Rectam itaque methodum de Ciceronis sententia
 eognoscendi putat, ut videamus, quid vel ipse, vel sub nomine Aca-
 241. demici dixerit. Ulterius vero ad cohortem libere cogitantium
 refert *Catonem Utricensem*, quod Lucanus libro IX vers. 546 - 604
 241 sqq. (qui versus metro Anglicano expressi una cum textu ipso exhiben-
 tur) illi ut sapientiæ & virtutis, ita & cogitandi libertatis monu-
 247 sqq. mentum eroxerit. *Senecam*, quod eam notionem de Dei cultu
 Epist. 95, de superstitione Ep. 129, & de animæ immortalitate in con-
 sol. ad Marciam habeat, ob quam quis hodie facile a Clero Atheismi
 250 sqq. incusari queat: *Salomonem*, quod Eccles. I, 4, 5, 6, 7, 9 elegantem
 & Manilianæ libr. I non dissimilem descriptionem protulerit de
 mundi æternitate, & Eccles. III, 18-22 animæ immortalitatem, ac
 Eccles. VII, 14 & IX, 5, 10 statum futurum negaverit. Hic ad vin-
 dicandam Sapientiam Salomonis, Auctor notas subjungit, quibus
 primo asserit, animæ immortalitatem in V. T. non fuisse eviden-
 tem, negatam quoque a Sadducæis & Stoicis, ab aliis Græcorum
 Philosophis dubiis plenam habitam, neque ante Pherecydem Sy-
 rum a Græco quoquam, teste Cicerone, assertam, & Herodoto auto-
 re, ab Ægyptiis primum excogitatum. Deinde vera principia, a qui-
 259 sqq. bus illa dependeat, tantum ait ex N. T. petenda esse. Porro libere
 cogitantibus adjungit *Prophetas*, quod Jes. I, 11-14, Ezech. VI, 20,
 VII, 22, XX, 25, Amos V, 21, 22, 23 contra religionem stabilitam scri-
 pserint, ac si promeris imposturis illam habuerint; & majori ad-
 hac libertate contra inspiratos Sacerdotes suos atque Prophetas, Jes.
 XXVII, 7, Jer. II, 8, V, 31, VI, 13, IIX, 10, XIV, 4, XXIII, 11, 13, 14, 15, 16, 20,
 25, 26, 30, XXVII, 16, 17, Lament. IV, 13, Ezech. XIII, 2, XXII, 25, 28, Hof.
 267 sqq. VI, 9, Mich. III, 11: *Josaphum*, quod Antiqu. L. I, c. 3 in historia de
 Caino Præadamitas statuere videatur; L. II c. 16 Israelitarum
 transitum per mare rubrum similem fuisse dicat illi Macedonum
 duce Alexandro M. per mare Pamphylium; cui, teste ipso Ale-
 xandro in literis apud Plutarchum, nihil miraculi adfuerit;
 quod L. III c. 5, enarrata apparitione Dei in monte Sinai, addat,
 lectorem

lectorem posse illud, quo velit, sensu accipere; L.X.c.ii aliter Historiam de Nebucadnezare referat, ac Daniel, & tandem L.II adv. App. Moſen populo perſuadentem, ſe legem habere a Deo, comparaverit cum Græcis ab Apolline leges ſuas derivantibus, quod ſic optime illa a populo acceptum iri putaverint: *Origenem*, quod non ut alii Patres *Sancti* titulum obtinuerit, & quod multum de ſalute ejus in Eccleſia diſputatum ſit: *Minutium Felicem*, quod aut Chriſtianos Philoſophos eſſe, aut Philoſophos fuiſſe Chriſtianos dixerit, & ad gentiliſmum quæſtionem, cur Chriſtiani nullas aras habeant, nulla templa? nunquam palam loqui, nunquam libere congregari, plane ut modernus *Latitudinarius & Libere Cogitans* reſponderit: *Syneſium Africanum*, quod non niſi certis conditionibus cogitandi libertatem declarantibus Episcopatum aſſumere voluerit: *Baconem de Verulamio*, quod non ſolum novam Philoſophiam introduxerit, ſed etiam in Augm. Scient. L.II c.13 totum ſuperſtitionis ſecretum prodiderit, in Nov. Org. L.II aph. 29 pro ſuſpectis habuerit facta, quæ quomodocunque dependeant a religione, & in peculiari tractatu Atheiſmum ſuperſtitioni prætulit: *Hobbeſum*, quod pariter virtutis ejus & libertatis cogitandi documenta & teſtimonia extent: & ultimo denique *Tilloſomum*, quod Hickeſio judice, non ſolum multos Atheiſtas fecerit, & Clerum æque ac religionem ridiculam reddiderit, ſed ipſe etiam Atheiſta fuerit. Ad hæc ulterius declaranda Autor noſter varia ex Sermionibus Tillotſoni conquirat, quæ paulo liberius de religione dicta videntur, & toto tandem diſcurſu colophonem imponit. De quo quid ſentiendum, proximo Menſe ex ſententia Rich. Bentleji & Samuelis Pycroft uberius referemus.

p.162.

163.

165 ſqq.

169.

170.

171 ſqq.

M. BENJAMIN HEDERICHII NOTITIA
Autorum antiqua & media.

Vitembergæ, apud Gottfr. Zimmermannum, 1714, 8.

Alph. 3 pl. 12.

CL. Autor non tantum de alumnis ſcholæ Haynenſis in Miſnia noſtra, quorum ſtudiis Reſtoris nomine præeſt, præclare meretur, ſed etiam pulcherrimum ſibi dedit, ſpecimina nonnulla in uſum juvenutis vernaculo idioma evulgare. Hactenus enim

H h

publicam

publicam lucem adspexerunt tres libri *εισαγωγικοί* ad præcipuas scientias Historicas, Mathematicas, Philologicas, itemque Fasti Consulares Romani, propediem vero Progymnasmata tum styli Latini tum linguæ Græcæ prodibunt. In hoc quidem, quod nunc sistimus, opere pariter vernaculo, primum vitæ eruditorum breviter enarrantur, deinde scripta potiora ac præstantissimæ editiones recensentur, tandemque censuræ aliorum adjiciuntur. Antiqua notitia incipit ab Henocho, desinitque ad annum Christi CCCX in Lactantio; media vero a Constantino M. ad Nicolaum Cusanum, qui circa annum MCCCCL floruit, progreditur, & prior quidem pars trecentos triginta septem, posterior vero quadringentos quatuordecim autores complectitur. Quamvis vero non omnes, qui ab orbe condito ad medii ævi finem inclaruere, commemorentur, attamen de præcipuis Scriptoribus dictum fuit satis. In Introductione, quæ operi præmittitur, de comparanda notitia in hoc studiorum genere generatim sed doctè differitur. Nos specimina dare superfedemus, optamus vero, ut pari modo & recentiorum scriptorum conspectum subinde cum studiosa juventute communicet Cl. Autor.

DESIGNATIO OPERUM JO. KEPLERI, QUORUM editionem XXII inf. volum. molitur Cl. HANSCHIUS, Subscriptionibus eruditorum promovendam. Pretium est 50 imperialium.

Volumen I continebit Demonstrationes plurimas & pulcherrimas de magnitudinibus & intervallis trium corporum, Solis, Lunæ & Telluris, quas sub Hipparchi nomine (quod hic primus fere Ptolemæorum Ægypti temporibus Scientiam motuum Solis & Lunæ constituerit) publicæ luci exponere in animum suum induxerat autor, easdemque pro fundamento theoriæ suæ, tum in commentariis de stella Martis, tum in astronomiæ Copernicæ epitome agnoscit. In parte prima inter alia de correctione diametrorum Solis & Lunæ apparentiæ, de facilitandis paralaxibus, de lunæ Latitudine, umbra terræ aliisque ad doctrinam eclipsis pertinentibus accuratius determinandis agitur. In parte altera demonstrantur theoremata & problemata, eorumque in
Astro-

bridge, Octavii Pisani, Joh. Casp. Odontii, Jobi Hartmanni, L. B. Eneuckelii, Ambrosii Rhodii, Colmani Zehentmaieri, Benjamin Ursini, Floriani Crusii, Joh. Strauffii, G. Hebenstreitii, Reſtoris Ulmenſis, Tychoſis Brahei, Johannis Remi alias Zuictanii, ſutoſis ante tabulam Appellis, Philippi Landgravii Haſſiz, Alberti Curtii, Joh. Theodori de Ottersdorff, Chriſtophori Scheineri, Michaelis Mœſtlini, Martini Crusii, Georgii Limnæi, Melchioris Joſſelii, Petri Hoffmanni, Jacobi Bartschii, Joh. Baptiſtæ Cyſati, Petri Crügeri, Vincentii Planchi, Thomæ Mingonii, Edmundi Gunteri, Henrici Briggii, Ludovici Barbavariæ, Wolff. Bachmeieri, Pauli Virdungi, Wilhelmi Schickardi, Joh. Antonii Roſſini, Friderici Rüttellii, Heliſæ Roſlini, L. Philippi Mulleri, Simonis Marii, Joh. Ant. Magini, Odoſis Malcotii, Joh. Stephani Boſſii, Georgi Chriſtophori de Schallenberg, Auguſti Principis Serveſtani, Maximiliani Bavariz Principis, Julii Friderici Ducis Wurtembergici, Melchioris Stoolzii, Juliani Medices, Sethi Calviſii, Joachimi Tanckii, Nicolai Serrarii, Joh. Rheinhardi Zigleri, Joh. Deckerii, Joh. Georgii Bringgeri, Chriſtoph. Hegulontii, Thomæ Harriotti, Piſtorii, Chriſtiani Severini Longomontani, Samuelis Haſenrefferi, Nicolai a Vicken, Joh. Krabbii, Matthiæ Berneggeri, Cypriani Kinneri, Martini Rulandi, Tobiaz Adami, Lucæ Brunn, Edmundi Brutii, Jo. Caſelii, Valentini Hanckii, Petri Henr. a Stralendorff, Sebaſt. Tengnagelii, Joh. Mulleri, Eraſmi L. B. Stahrenbergii, Pauli Hombergeri, Michaelis Kelleri, Jo. Hartmanni Beyeri, Jo. H. Buchwaldt, Thomæ Barthii, Nicolai Zucchi e S. J. Adriani Romani, Georgii Rothenhagen, Ludolphi Riddershauſen, Academiæ Tubingenſis, Kepleri ad Joſeph. Scaligerum, Andr. Herrenſchmidi, Joh. Conradi Gerhardi, Georgii Horſtii, Mich. Gehleri, Joh. Crellii, M. Joh. Fuchs, Georgi Fucari, Marquardi Freheri, Gaſparis Enſ, Pauli Guldini e S. J. Jani Gringalleti, Jo. Georg. Goedelmanni, Albini Molleri, Jo. Erhardi Hoffmanni, Martini Horchii a Lochowiz, Matth. Haſſenrefferi, Dan. Moglingii, Hermannii Hulderi, Thomæ Lanſii, Caſp. Dornavii, Jacobi Hueler, Jo. Georgii Beſoldi, Jacobi Chriſtmanni, Joh. Homelii, Bachauzeri, Jeſſenii, Joh. Val. Andrea, Weidecho!zii, Jacobi Valeſii, D. Joh. Gapii, Pacii Paſino, Guil. Rechpergeri & reliquorum. Integrum volumen abſolvunt Ep'iſtolæ

Davi.

Davidis Fabricii Effenſis A. Conf. in Orientali Friſia Miniſtri in pago Reſterhavia, Uraniz Cultoris, ad Keplerum cum reſponſionibus, in quibus variz res Aſtronomica & Phyſica ad theoriam Martis, Saturni, Jovis & Mercurii pertinentes ſolidiſſime pertractantur ab anno 1601 d. 23 Jun. uſque ad annum 1609 d. 12 Martii, nec non Epiſtola Jo. Georgii Herwardi ad Hoenburg, Cancellarii Bavariz, Sereniſſimi Bavariz Ducis Conſiliarii & Præſidis Suabæ, ad Keplerum, cum reſponſionibus Kepleri de graviſſimis argumentis, ab anno 1597 Id. 24 Octobr. uſque ad annum 1609 d. 15 Dec. Revidit in his voluminibus omnia, plurima addidit & emendavit ipſe Keplerus. Vol. XIII Demonſtrationes motuum Mercurii & Veneris cum vario ad Tabulas novas condendas apparatus. Vol. XIV Commentaria ampliſſima in Theoriam Martis ab editis proſus diverſa. Vol. XV Documenta obſervatarum & examinerum eclipſum tam ſolarium quam lunarium. Vol. XVI Chronologiam Mathematicam a mundo condito uſque ad Politiz Judaicæ finem deductam. Vol. XVII Notas doctiſſimas ad Scaligeri & Petavii Doctrinam temporum. Vol. XIX Genethliaca & Genealogica, in quibus themata occurrunt Principum, Comitum aliorumque Illuſtriſſimorum & doctiſſimorum Virorum ſed abſque directionibus, earumque explicationibus, quarum exempla Keplerus ipſe arcanorum loco ex voluntate Imperatoris ceterorumque habuit, teſte filio Ludovico Keplero in literis ſupplicibus Patre fatiſ functo ad Cæſarem directis. Vol. XIX Tractatum de anno lunari non a Moſe ſed Græcis introducto, aliaque plurima ad Chronologiam ſpectantia. Vol. XX Exemplar authenticum tabularum Rudolphinarum editioni emendatiſſimæ inſerviens. Vol. XXI Scripta Kepleri ad Historiam & Criticam pertinentia varia, & alia ejusdem varii argumenti. Vol. denique XXII Tractatus Arithmeticos, Algebraicos & Mechanicos varios. Quibus placuerit digniſſimum opus prænumerata ſumma aut integra aut dimidia ſibi aſſerere, habent quibuſcum agant bibliopolas Auguſtæ Vindelicorum Paulum Kührtzium, Venetiis Jo. Gabrielem Hertz, Ulmæ Danielem Bartholomæi, Norimbergæ W. M. Endterum, Baſileæ Biſchoffium, Genevæ N. de Tournes, Lugduni Gallorum Aniſſonios & Poſwelios, Argentorati Duſſeckerum, Amſtelodami

Wettsteinios, Roterodami Fritschium & Boehmum, Lipsiæ Antonium Luz Accisarum præfectum, Dresdæ Michaelem Weinhöldum, Berolini Meyerum & Zimmermannum, Coloniz Agripinæ Rommerskirchium, Francofurti ad Mœnum Knochios, Hamburgi Wolfgangum Figweiler & Christianum Liebezeit, Viennæ Austriæ Eslingerum, Uratislaviæ Felgibellii viduam, Hannoveræ Fœrsterum, Regiomonti Boyum.

NOVA LITERARIA.

EX Anglia nuper accepimus, Jo. Smithum novam librorum Bedæ historicorum editionem parare. Secta Neo-Arianorum majora indies incrementa capit, siquidem singularem nunc conventum celebrare solent, in cujus usum Whistonus, caput illorum, libellum precum Anglicarum (*The Common Prayer Book*) ad mentem veterum, ut putat, Christianorum mutatum edidit. Ejusdem Whistoni causam ferunt a Synodó, quam Angli *Convocation* appellant, brevi judicatam iri, illumque multum sibi inde metuere. Ceterum inter libros novos in Anglia nuper prodierunt sequentes: *A new Enquiry of the Hell*; in quo Autor putat, locum inferni esse Solem utpote centrum totius universi. *A Discourse of drinking in remembrance of the Dead*. Tractatus est ab Hiberno Episcopo conscriptus, in quo evincere conatur, non recte fieri, quod Angli in memoriam defuncti Regis sui Guilielmi bibant; cum hic honos debeatur soli Christo, in cujus mortis memoriam in S. Cœna bibatur. *The General Delusion of Christians touching the way of Gods revealing himself to and by the Prophets, evinced from Scriptures and primitive Antiquity; and many Principles of Scoffers, Atheists, Sadducees and wild Enthusiasts refuted, in 4 Parts, in 8.* Autor ejus Fanaticus & pariter anonymus ostendere allaborat, donum vaticinandi a temporibus Christi ad nostram usque ætatem in Ecclesia nunquam desuisse; maximamque libri partem in defensione Montanistarum insumit, exhibens in compendio, quæ Arnoldus in Historia Ecclesiastica Hæresium prolixius scripsit. *A Caveat against the new Anabaptists lately sprung up at Exon.* Nempè nuper quidam Episcopatum, ut vocantur, (quos Baptisum a Ministros,

nistro, quem Episc. non ordinavit, collatum irritum putare notum) non neminem a Presbyterianis ad se transeuntem rebaptizarunt. Hoc factum ergo in scripto illo acerrime impugnatur, & ostenditur, quod secundum Episcopatum sententiam & Carolus I in Scotia baptizatus, & Princeps Georgius, Reginae quondam maritus, & Elector Hannoveranus, futurus Angliæ Rex, pro Ethnicis habendi sint; cum Lutherani Presbyterianis sese annumerent. Opposuit scripto huic *A Reply against the Caveat* rebaptizatus ille, in quo factum omni studio defendere annitur. Jo. Johnson edidit quoque spissum librum in 8, in quo Sacramentum Cœnæ proprie dictum esse sacrificium, ex Patribus præsertim, probare conatur. Et Th. Bradbury, Minister Presbyterianorum, Sermonem d. 5 Nov. A. 1713 a se habitum publicavit sub tit. *The Ass and the Serpent*, ex Gen. XLIX ubi *Torses* cum Asinis, *Whigs* vero, cum Serpentibus comparat. Vir Celeb. Gilbertus Burnetus Historiæ Reformationis Anglicanæ partem tertiam prelo submitit. Thomas Rymer, nuper ætate satis provecta defunctus, sedecim *Actorum Anglicorum* tomos, ad tempora Jacobi I deductos, absolvit, quorum postremus jamjam sub prelo sudat. Imprimuntur & Londini Poetæ Græci veteres tomis III in fol. Oxonii A. 1713 in fol. octo tabulis charta augusta prodire *Ben. Marschal* Tabulæ Chronologicæ continentes tum sacra tum profana maxime notatu digna a creatione Mundi usque ad Christi Nativitatem. Quod ad sacra attinet, se Autor sibi suppeditata fuisse refert ex ipsa S. Scriptura & Josepho, reliqua desumpsit partim ex Africano & Georgio Syncello, partim ex Eusebio & Hieronymo, adhibito etiam judicio Virorum clarissimorum & in re Chronologica facile Principum, Jos. Scaligeri, Usserii, Marshami & Dodwelli, in omnibus autem ad S. Historiam spectantibus plurimum debere se fatetur Guilielmo Episcopo Vigornienſi. Cantabrigiæ Eusebii, Socratis, Theodoretii & reliquorum Historia Ecclesiastica ad exemplum editionis Parisiensis receditur, subjunctis textui notis Valesii, Usserii, Pearſoni, Felli, Beveregii, Cavei, Pinii, H. Vossii, Pagi aliorumque. Edimburgi Abercrombii *Vitarum Bellatorum Scotiæ illustrium* Tomus II (primus prodiit 1711 in fol.) Mackenzii item *Vitarum & Characterum*

Æterum celebriorum Scotiæ Scriptorum Tomus tertius, ut & Buchananani quæ exstant & Mackenzii modo nominati Opera varia duobus voluminibus mox lucem adspicient.

Trajecti ad Rhenum ante paucos dies in lucem prodire Ovidii Nasonis Opera omnia 3 Vol. in 12 opera Cl. Burmanni ad fidem veterum codicum castigata, nitidisque & elegantibus characteribus excusa. Eadem forma atque elegantia in lucem edita quoque fuere Horatii carmina. Sub prelo etiamnum sudat Silius Italicus cum integris & ineditis notis Heinſii, & Drakeburgii, qui curam istius editionis habet. Nuper etiam lucem conspexere Joannis Van de Water observationum juris Romani libri tres, in quibus multa Juris Autorum capita emendantur & explicantur, aliorumque Autorum loca illustrantur, in 4. Ejusdem opera ex tenebris iterum extrahentur commentarii ac notæ maxima eruditionis legumque peritia refertæ, Jani a Costa, Theodori Marcilii, & M. Antonii Mureti, quibus Institutiones Justiniani egregie explicantur, & qui hæcenus non nisi infano pretio comparari, & rarissime a Jurisprudentiæ elegantioris cultoribus reperiri poterant.

Wolffenbutteli nuperrime Jacobus Bürckhard typis excrispsit programma, in quo consilium aperuit de Joannis Reuchlini & Rudolphi Agricolæ epistolis junctim resudendis, quibus nonnullas quoque utriusque scriptoris orationes & præfationes adjiciet: eoque absoluto opere, quod gratissimam haud dubie futurum est eruditis, ad Jo. Trithemii epistolas pari modo prelo iterum subjiciendas animum applicabit. Helmſtadii Summe Rev. Jo. Fabricius Octavii Ferrarii dissertationem de Mimis & Pantomimis proxime editurus est, una cum Jo. Phil. Slevogti, Antecessoris Jenensis primi, proluxa elegantissimaque ad Fabricium perſcripta epistola, qua Ferrarii Latinitatem contra iniquius Morhofii judicium accurate & mascule defendit. Pergit idem in recensenda Bibliotheca sua, hoc modo, ut librorum contenta, varias editiones, argumenta, compendia, scripta opposita, apologias, errata, autorum vitas, eruditorum de illis testimonio ac judicio, & si quæ alia ad rem librariam pertinent, indicet atque exponat.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Junii Anno M DCC XIV.

*ELEMENTA MATHESEOS UNIVERSÆ.
Tomus I, qui commentationem de Methodo Mathematica, Arithmetica, Geometriam, Trigonometriam, Analysis tam finitorum quam infinitorum. Staticam & Mechanicam, Hydrostaticam, Aerometriam, Hydraulicam complectitur; Auctore
CHRISTIANO WOLFIO, in Acad. Reg. Fridericiana Math.
Prof. P. Ord. Societatum Regiarum Britannicæ
atque Borussicæ Sodali.*

Halæ Magdeburgicæ, ex Officina Rengeriana, 1713, 4.

Alph. 4 pl. 19 Tabb. 21. 50.

ANte hoc triennium jam vernaculo sermone Elementa Matheseos universæ quatuor tomis in 8 comprehensa (de quibus diximus in Actis A. 1710 p. 486) in gratiam Tyrorum publici juris fecit Auctor Celeberrimus, quod experientia edoctus esset, nulla hæcenus comparuisse singularum Matheseos partium elementa scopo suo satis convenientis. In hoc suo Cursum Mathematico id imprimis operam dedit, ut jactis in qualibet parte solidis fundamentis ea perspicue traderet, quæ praxin magis, quam theoriam respiciunt. Verum cum bibliopola videret, opus sub prelo adhuc sudans a pluribus ayide expectari, Auctori tandem persuasit, ut librum suum Latino habitu indueret. Postquam aliquandiu huic labori incubuit bonamque operis partem jam Latine reddidit, cogitatio animum ejus subiit consultius fore, si theoretica, quæ in Germanico systemate dedita opera parcius inspererat, paulo uberius in Latina editione explicaret, ut illorum etiam commodis velificaret, qui altioris Matheseos fundamenta

Ii

haurire

haurire gestiunt. Hinc est, quod Cursus ejus Mathematicus, quem modesto Elementorum titulo insignitum voluit Autor doctissimus, & cujus jam primus Tomus Latino sermone comparet, tum quoad ordinem tum etiam quoad materiarum rerumque in eo excussarum copiam plurimum differat a Germanica ejusdem editione, quæ tamen non sine fructu in Mathematicis Auditoriis hinc inde hucusque adhibita est. Complectitur vero primus Tomus Latinæ editionis Elementorum Matheseos universæ tractatum vel si mavis commentationem de Methodo Mathematica, Arithmeti-
cam, Geometriam, Trigonometriam planam, Analysin tam finitorum quam infinitorum, Staticam & Mechanicam, Hydrostaticam, Aerometriam & Hydraulicam. Commentarius de methodo mathematica succincte evolvit principia, quibus uti convenit in accuratis demonstrationibus, variaque tradit, quæ non ubique occurrunt apud Autores & tamen præsentissimam utilitatem pollicentur in omni disciplinarum genere. In Arithmetica præterquam quod Cl. Autor algorithmum dilucide exponit atque ex suis genuinis principiis regulas vulgo tradi solitas absque ambagibus derivat, ea demonstrare non detrectavit, quæ in axiomaticum numerum relata communiter tanquam indemonstrabilia præsupponuntur. Sic inter alia hanc propositionem sub axiomatici titulo notissimam demonstratam exhibet; quod *Totum est majus qualibet sua parte*, quam ex simplici definitione, *Quid sit majus minusve*, & ex unica enuntiatione identica, quam vere pro axiomatico habet, quod scilicet *idem sibi ipsi æquatur*, elicit. Inter definitiones unam assert, quam Illustri Leibnitio acceptam refert. In hac summus Vir *Similia* dicit esse quæ non possint distingui nisi per comparationem, hoc est, vel immediate unum alteri, vel utriusque idem aliquod tertium applicando. Dissimilia vero esse, quæ distingui possint etiam si non comparatione sint. Hanc Leibnitianam definitionem exemplo dilucide illustrat doct. Wolfius, & eadem, deductis inde principiis, tum in Arithmetica, tum in Geometria, utitur ad demonstrandum, quæ hæcenus ab aliis ex alienis principiis demonstrata sunt, partim etiam sine demonstratione instar definitionum assumpta. Geometriæ elementa pari industria tradit Noster, ac majori quam communiter fieri solet cum cura methodi demonstrativæ regulis

fe

se adstringens varia definit ab aliis prætermiffa, variaque demonstrat, quæ vulgo indemonstrata supponuntur; qua in re minime culpandus æquo Lectori videbitur, quandoquidem præstat omnia apodictice demonstrare, quam laxiori arguendi ratione a methodi Mathematicæ rigore recedere, multa assumendo instar principii, quæ tanquam principiata ex certioribus principiis debuissent deduci. Hac in re præter summum Leibnitium etiam Cel. Laurentium Bellinum, insignem Medicum, Mathefcos peritum, consentientem habet Cl. Wolfius noster: etenim in epistola, quam laudatus Bellinus ad Clariff. Antonium Vallisnerium Medicinæ Profess. Patavinum dedit & quæ secundo Tomo Diarii Veneti inserta est, suppositionibus se adeo infensum profitetur ingeniosus Vir, ut ne quidem ulla in Geometriam admittendas censeat, cum viderit omnes accurate demonstrabiles esse atque ex definitionibus tanquam genuinis principiis eliciendas. Itaque non abs re fecit Autor noster, quod in gratiam tyronum multa demonstravit, quæ titulo axiomatum in vulgaribus systematibus demonstrationibus se subduxerunt; cum demonstrationibus ejusmodi simplicissimis captuque facillimis methodi Mathematicæ vis incipientium animis sensim sensimque insinuetur; altioribus vero a limine studiû Geometrici prolatis repellantur tyrones, animo despondentes fore, ut absque improbo labore demonstrationum Geometricarum difficultates possint superare. Et ut meditandi laborem eo magis leniret atque attentionem Juvenum excitaret, theoreticis practica insperfit, adeo ut in elementis Geometriæ etiam contineatur fere universa Geometria practica in charta & campo exercenda, excepta sola fortasse libellandi arte, quam alibi, in Mechanica puta, tradit. Utilior vero evadet tyronibus praxis Geometriæ, si elementis Geometricis perlectis brevem Trigonometriæ planæ tractatum diligenter & attente perlegent, quem Noster Geometriæ elementari statim subjungit: in eo enim, exposito artificio constructionis Canonis Sinuum, Tangentium & Secantium, ejus usus exemplis practicis illustratur &, quod præcipuum, nec tamen apud Autores obvium est, unum alterumque theorema exhibetur circa errores, quibus magnitudines ex observatis angulis trigonometrico calculo elicite deficiunt a magnitudinibus veris. A Trigonometria

progreditur Autor ad Analyſin, quæ duas partes complectitur, Analyſin ſcilicet finitorum & infinitorum. Prior pars verſatur duntaxat circa quantitates finitas, poſterior vero finitis terminis coarctari neſcia penetrat in ipſam infiniti abyſſum atque magnitudinum, ultra quam cogitari poſſint, magnarum & exilium proportionum atque affectionum examinat. Hæc Chymiæ inſtar quantitates in ſua principia ſeu elementa reſolvit, ac vice verſa quænam ex datis elementis naſci debeant magnitudines, ſubinde etiam definit. Apud Cl. Wolfium ab Analyſi Finitorum initium fit, nam poſt claram explicationem algorithmi tam rationalium, quam irrationalium quantitatum uſus analyſeos ſpecioſæ in theorematum inventionem oſtenditur atq; inter alia demonſtratio adducitur regulæ elevandi binomium ad poteſtatem indefinitam, quæ deinde ad quælibet polynomia extenditur, & poſt propoſitiones præcipuas circa combinationes & permutationes, numerosque figuratos, item circa progrefſiones arithmeticas ac geometricas, veniunt theoremata nonnulla circa ſummationem ſerierum numerorum naturalium ad poteſtates quacunquæ vectorum & numerorum figuratorum cujuſcunque ordinis. Atque hæcenus analyſin ejusque uſum tantum in abſtracto conſideravit doctiſſ. Autor: idcirco poſt recenſita argumenta ab ipſo pertractata, properat ad Applicationem Algebræ ad Geometriam atque ſolutis multis problematibus ad Geometriam elementarem pertinentibus, in Trigonometriam planam excuſſum facit, ſolutionem difficillimi ejus Problematis circa multiſectionem anguli adducendo, deinde ex inventa formula indefinite multipli arcus in ſinibus, alias reperit in tangentibus & ſecantibus datas, contra quam inſignis Geometra Gallus de Lagny fieri poſſe arbitratur, qui in Actis Acad. Reg. Sc. 1705 expreſſe aſſeruit, inventionem arcuum multiploꝝ dati arcus tangentibus & ſecantibus determinandorum adeo eſſentialiter differre ab inventionem eorundem arcuum multiploꝝ, ut nihil prorfus commune habere videantur; & qui ex ſinum formulis canonem Tangentis pro arcu æque multiplici invenire præſumat, neceſſario proventurus ſit ad expreſſiones ſurdas nihil elegantię nec utilitatis habentes. Dehinc gradum facit Autor noſter ad evolvendas proprietates æquationum, earumque radices per appropinquationem, quoties accurate

rate haberi nequeunt, investigare docet, tum juxta propriam, tum juxta aliorum methodos; dimissaque postea æquationum consideratione generali & abstracta, ad doctrinam Locorum Geometricorum accedit; ad id enim ostensis analyticis calculis palmariis Sectionum Conicarum affectionibus, earum usus varios in resolutione & constructione Problematum Solidorum elegantes commoustrat. Non tamen solas sectiones Coni Euclidei contemplatur, sed eas etiam examinat, quæ ex conis bases alias quam circulares habentibus secantur; atque ab hisce curvis deinceps ad alias tam Mechanicas quam Geometricas cogitationes deflectit, scilicet ad Conchoidem, Cissoïdem, quæ sunt curvæ Geometricæ vel, ut accuratius cum Ill. Leibnitio loquitur, Algebraicæ, tum etiam ad Quadratrices Dinostratis & Tschirnhufii, quæ cum communi linea sinuata a Robervallio, Pascasio, Fabio, Angelo aliisque considerata in multis convenit, ad lineam sinuam a Cl. Leibnitio excogitatam, Cycloidem, Epicycloides aliasque curvas mechanicas seu transcendentes. Analysin finitorum excipit apud Autorem nostrum Analysis infinitorum Calculi differentialis & integralis elementa exhibens. Explicata enim calculi differentialis natura traditisque regulis quarum beneficio indeterminatarum quarumlibet & quocumque modo compositarum elementa inveniuntur, seu ut alias dici solet, quantitates *differentiantur*, progreditur ad usum hujus calculi monstrandum in negotio tangentium ad curvas ducendarum, maximarum & minimarum ordinatarum in curvis inveniendarum, ad quod præstandum methodus de Maximis & Minimis appellatur. His expeditis transit ad alteram Analyseos Infinitorum partem calculum integralem complectentem. Hic calculus inversus est differentialis, nam in differentiali calculo a quantitatibus indeterminatis descendimus ad eorum elementa seu incrementa vel decrementa infinitesima; in calculo vero integrali e contrario ab elementis, quoties id fieri potest, regredimur ad quantitates seu magnitudines, quarum elementa analyticè expressa habentur. Methodus differentialis magnitudines in sua elementa seu principia resoluit, integralis vero elementa aggregat, colligit atque ex elementis magnitudines componit. Etsi vero cujuscunque Quantitatis elementum semper inveniiri potest, non tamen vice versa dato quolibet elemento analyticè expresso pervenire datum est semper

ad Quantitatem integram; atque hinc est quod calculus integralis multo quam differentialis minus generalis multoque difficilior sit: ejus tamen naturam atque summandarum quarundam quantitatum differentialium regulas particulares (generales enim repertæ hæcenus non sunt) perspicue explicat Autor, adhibita subinde elementorum summandorum resolutione in series infinitas per methodos Mercatoris, Leibnitii atque Newtoni, easque in Quadraturis spatiorum curvilinearum, Rectificationibus Curvarum, in Dimensione Solidorum eorumque superficierum, &c. utiliter adhibet & variis modis circuli quadraturam inter alia per series exhibet, atque Leibnitianam $1 - \frac{1}{3} + \frac{1}{5} - \frac{1}{7} + \frac{1}{9} - \dots$ in infinitum exprimentem aream circuli cujus diameter sit r , ex elemento arcus circuli per elementum tangentis arcus divisum per quadratum secantis dati scilicet ex $dx : r + x^2$, existente x tangente alicujus arcus circuli cujus radius sit r , eleganter elicit. Post hæc non omittit Autor de Methodo Tangentium inversa verba facere, item de calculo exponentialium, qui versatur circa potentias quantitatum, quarum exponentes sunt quantitates variabiles. Hinc transit ad tractationem calculi differentio-differentialis, cujus leges & usus exponit scilicet in punctis flexus contrarii curvarum, radiisque circulorum osculatorum vel evolutarum determinandis, ac tandem analysin totam Arithmetica infinitorum ex suis potentias numerosque figuratos summandi theorematis, quorum superius mentionem injecimus, deducta claudit. Analyssi succedunt elementa Staticæ & Mechanicæ, multo plura continentia & selectiora, quam quæ in aliis libris ejusdem naturæ reperiuntur. Clariss. Autor cum Cel. Leibnitio ea ab invicem sollicitè distinguit, quæ expresse distingui communiter non solent inter vires vivas & mortuas corporum. Ad vires mortuas simplices corporum gravitationes refert, vivas tribuendo corporibus actuali motu præditis; atque demonstrando, has vires esse in composita ratione massarum & duplicata celeritatum. Tractationem orditur a motu æquabili, dehinc pergit ad motum acceleratum corporum cadentium & retardatum eorundem ascendantium, horum motuum leges evolvit in hypothese gravitatis uniformis. Deinde proprietates centri gravitatis & qua ratione in omnis generis figuris investigari de-

debeat, diversis exemplis docet. Centrobaricis succedit tractatio de motu rectilineo composito, postea de motu gravium in plano inclinato: quo loco post propositiones nonnullas subsidiarias, occurrit demonstratio decantati Iochronismi gravium in cycloidis cavitate cadentium propria sua gravitate, quæ demonstratio non abludit ab ea, quam Cel. Joh. Bernoullius in his Actis A. 1698 publicavit. Demonstrationi Leibnitianæ, quod vires vivæ corporum sint ut facta ex Massis in quadrata velocitatum, alia subiungitur quæ nondum in publicum venerat, a Cl. Bernoullio modo laudato Autori communicata, fundaturque ea in principiis motus compositi. Ponitur enim corpus aliquod velocitate ut z oblique impingere in elastrum sub angulo cujus sinus sit 1 , si radius ponatur z , adeo quidem, ut motus perpendicularis flectendo elastro adhibiti atque hac actione destruendi velocitas sit 1 , extincto ergo ab elastro motu perpendiculari solus parallelus supererit, cujus celeritas est ut $\sqrt{3}$. Hac celeritate igitur impingat in secundum elastrum primo simile & æquale sub angulo cujus sinus sit ad radium sicut 1 ad $\sqrt{3}$, adeo ut velocitas elastro perpendicularis atque adeo flectendo eodem destruenda iterum sit 1 , qua destructa remanet ut prius solus motus elastro secundo parallelus, cujus celeritas invenietur esse $\sqrt{2}$, cum qua impingat mobile in tertium elastrum, quale duo priora sed sub angulo semirecto, quo fiet ut destructa iterum celeritate 1 , elastro perpendiculari in ipsa actione qua hoc elastrum ad eundem tensionis gradum deducendum erat ad quem duo priora, superfit velocitas 1 elastro parallela quæcum impingat quarto elastro prioribus simili & æquali sub angulo recto adeo, ut corporis motus & velocitas post tertium ictum residua 1 totus absumatur tensione quarti elastri. Jam cum corpus habens celeritatem ut z quatuor elastra tendere potest, priusquam ejus vis penitus absorbeat, idemque corpus sed cum celeritate ut 1 , duntaxat unum elastrum ad eundem tensionis gradum quo singula quatuor priora perducere valet priusquam ejus motus sistatur, liquet omnino vim corporis celeritatem z habentis quadruplam esse vis ejusdem corporis sed celeritate tantum subdupla 1 incedentis; hoc est corporum æqualium vires vivas esse in duplicata ratione velocitatum. Post hæc sequuntur capita de motu pendulorum, de centro oscillationis, de motu projectorum

jectorum , de motu corporum ex percussione tam elasticorum, quam eorum, quæ elatere carent, de vi centripeta & centrifuga, de machinis simplicibus & denique de machinis compositis, variis præsertim molarum generibus, & de resistentia in mechanis seu de frictione: quæ omnia, etsi scitu valde utilia & curiosa, sine nimia prolixitate non nisi summatim recenserî possunt, quod etiam de Hydrostatica, Aerometria & Hydraulica fieri oportet, etsi præcipua, quæ in hisce tribus Matheseos mixtæ partibus ab Autoribus prolixè traduntur, compendiosa nec minus clara ratione ab Autore nostro proferantur, a superfluis purgata atque tyronum captivè accommodata. „ In Hydrostaticis mentionem injicit *siphonis*, „ quem vocat, *anatomici* ab aliquot jam annis, ut ait, a se inventi „ & cum amicis communicati. Fieri, inquit, curavi ex lamina ferrea stanno obducta vas cylindricum & eidem a latere afferruminari jussi tubum (multo arctiorem & altiorem). Quod si jam vesica; aut ventriculus, aut pellis animantium brutorum, aut alia quæcunque partes membranaceæ corporis animalis inversæ basi superiori superinducantur, eas non modo ingenti vi in hæm-sphæricam figuram expandit, sed & poros subintrans omnes membranas & vasa ita dividit, ut, levi incisura facta, solis digitis multo accuratius separentur, quam cultro anatomico. Jucundum sane est spectaculum, dum non modo substantia membranacea mire intumescit, sed & vasorum per eam dispersorum ramificationes & insertiones minimas distinctè spectare, tunicasque, quæ vulgo pro una habentur, in plures discernere licet. Probe autem notandum est, quod si interior vesicæ aut reliquarum partium corporis animalis super vase extensarum superficies aquam lambat, aqua per substantiam earum penetrare nequeat. Hæc tenus Autor, qui in altero Tomo (cujus jam magnam partem typis descriptam novimus) se acturum pollicetur de Optica, Catoptrica, Dioptrica, Perspectiva, Trigonometria Sphærica, Astronomia, Chronologia, Geographia, Gnomonica, Pyrotechnia, Architectura militari atque civili, & denique de Autoribus Mathematicis, ut adeo dubitandum non sit, si hi tractatus omnes secundi Tomi primo accesserint, nos habituros cursum Mathematicum omnibus, qui hucusque prodierunt, palmam præripientem.

JOH.

JOH. BERNOULLI 'MEDITATIO DE NATURE Centri oscillationis, ejusque in Pendulis compositis, tam que in Liqueoribus quam que in Vacuo agitantur, determinandi Regula, novo & certiori quam hactenus fundamento suffulta.

§. I. IN Actis Lipsiens. Anni superioris pag. 88 §. 23 mentionem feci novæ alicujus Methodi pro inventione centri oscillationis, in quam incideram occasione eorum, quæ de effectu actionis diversæ gravitatis differebam: promissi equidem, me totum hujus rei fundamentum, quod explicare ob materiæ tractandæ copiam tum non licebat, alio commodiori tempore detecturum. Sed excidisset hæc speculatio, ut fieri solet, propter alias quæ postea mentem occuparunt meditationes, nisi refricuisset mihi memoriam Vir quidam eruditus & Mathematicus insignis, cui ut morem geram atque adeo promissi fidem liberem, suadet ejus erga me humanitas & mea demerendi illam proclivitas.

§. II. Monendum est ante omnia, quamvis & ego quoque vectem mobilem considerem sicuti quondam fecit Frater meus p. m. vid. Act. Lips. A. 1691 p. 377 & Comment. Acad. Reg. Scient. A. 1703 p. 78, magnam tamen esse discrepantiam inter utriusque applicandi rationem: ille etenim uniusmodi tantum gravitatem adhibet adeoque rationem momentorum ex duabus solis rationibus componit, nempe ex ratione ponderum & ratione eorundem distantiarum perpendicularium ab axe oscillationis; ego vero diversimodas gravitates per mentis fictionem constituo, seu tales quarum una quam alia potentiolem causam habeat, majoremque proinde accelerationem in corporibus cadentibus producat. Unde mihi momentorum ratio ex tribus conficitur rationibus; nimirum ex ratione distantiarum ab axe, ex ratione materiæ quantitatis quam vocabo *massam* vel *molem*, & ex ratione gravitatum acceleratricium; componendo namque duas posteriores nascitur ratio ponderum.

§. III. Quod cum observatum non sit a Fratre, in calculum incidit multo intricatiorem quam par est, ut videre licet in loco citato Comm. Acad. Scient. A. 1703, qui calculi labor præcaveri potest introducta varietate gravitatis, qua corpora diversimode accele-

rari concipiuntur; quo fit ut pendulorum longitudines facillime transmutentur in alias vel longiores vel breviores servato interim pendulorum isochronismo, atque ita pendulum compositum considerari possit tanquam representans plura simplicia simul oscillantia, ex quibus illud eligendum quod a gravitate naturali animatur.

§. IV. *Animare* hic & in sequentibus nihil aliud est, quam ad descensum *solicitare*, ita ut singulis momentis corporis imprimatur celeritatis gradus infinite quidem parvus sed tamen major minorve pro diversa gravitatis specie.

§. V. Patet autem per gravitatem me hic intelligere non pondus alicujus corporis sed ponderis causam, nempe vim acceleratricem quae agit in corpora & per continuationem actionis in corporibus libere descendentibus dato tempore datam celeritatem producere valet; unde clarum est, si vocetur quantitas materiae vel massa corporis, *C*; vis acceleratrix vel gravitas, *G*; pondus, *P*; distantia perpendicularis ab axe vectis, *D*; Momentum, *M*; fore $M = D \times P = D \times C \times G$.

Lemma I.

§. VI. *Pendula simplicia, quorum longitudines sunt ac vires gravitatis a quibus animantur, sunt isochrona.* Demonstrationem hujus dedi in Actis Lips. A. 1713. Mense Febr. Theor. III Coroll. I §. 6.

Lemma II.

§. VII. *Si corpus C, constans partibus f, g, h &c. quae singula a suis peculiaribus gravitatibus p, q, r &c. animantur, ita ut pondera partium sint sp, gq, hr &c. Erit pondus corporis C, = sp + gq + hr &c.* Hoc per se clarum est, partes enim simul sumtas constituunt totum.

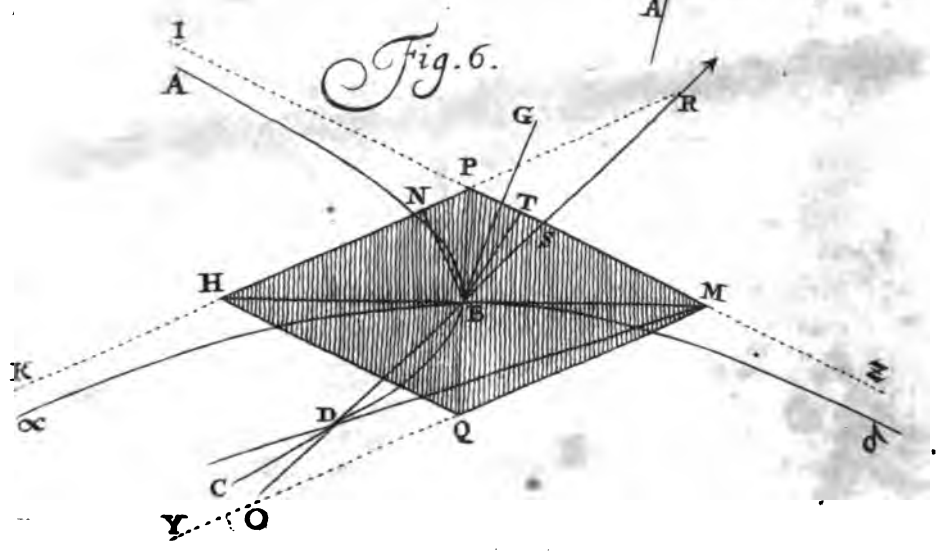
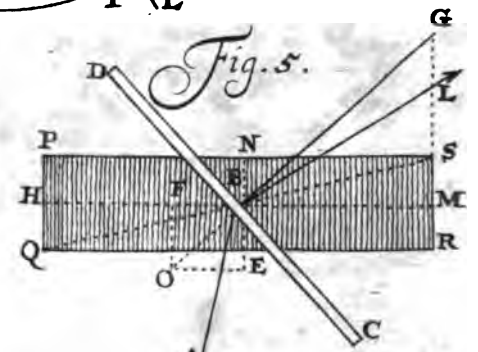
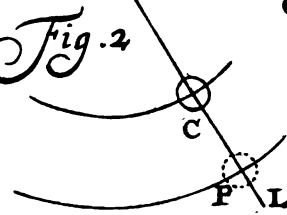
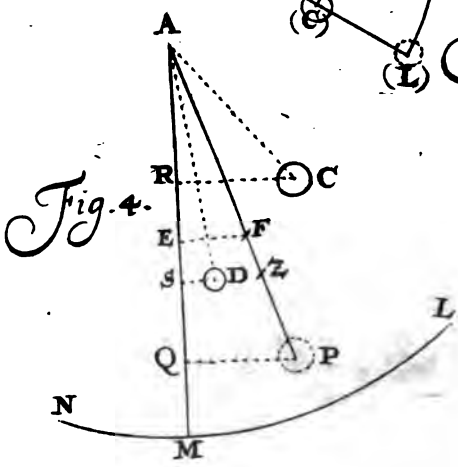
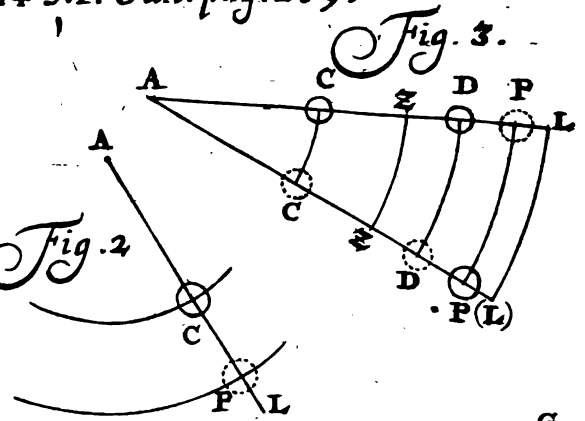
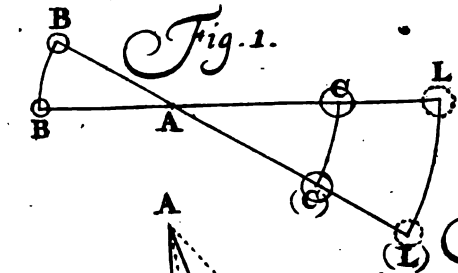
Lemma III.

§. IX. *Positis quae prius, corpus C, oscillando sive aliter descendendo acceleratur eodem modo, ac si animaretur ab una tantum gravitate quae esset = $\frac{sp + gq + hr \&c.}{C}$.* Cum omnes partes

firmiter inter se connexae supponantur, necesse est, ut unaquaeque visum suum descendendi distribuat & de eo communicet cum reliquis

quis partibus pro ratione cujusque molis, unde communis nascitur nisus in quem omnes partiales distributi coalescunt; hic autem, ut ex vulgari alligationis Regula liquet, invenitur, dividendo summam ponderum partialium per summam molium hoc est per corpus ipsum C .

§. IX. Hisce præmissis centri oscillationis determinandi viam eo ordine exponam, quo in eam incidi. Consideravi statim pendulum rectilineum, & quidem primo compositum ex duobus tantum corporibus gravibus, sed æqualia hinc inde ab axe oscillationis intervalla obtinentibus. Hoc deinde ansam præbuit, considerandi quoque plura gravia pendulum rectilineum componentia in quibuscunque ab axe oscillationis distantis. Tertio rem generalissime aggressus supposui pendulum compositum ex ponderibus quotcunque & quemcunque situm habentibus.

§. X. Quod ad primum attinet, esto (Fig. 1) BAC linea vel virga inflexilis & nullius ponderis (qualem impostum semper intellectam volo) punctum A axis rotationis seu oscillationis, a quo in distantis æqualibus alligata sint pondera inæqualia, B minus, & C majus. Hoc pacto prævalebit pondus C , & ex situ horizontali AC descendet certo tempore in situm $A(C)$, tum alterum pondus B ex situ AB ascendet in $A(B)$. Ut itaque invenirem hujus penduli centrum oscillationis, hoc est longitudinem penduli simplicis AL , quod eodem tempore in situm $A(L)$ descenderet quo BAC in $(B)A(C)$: vel quod angulum oscillationis $LA(L)$ eundem cum $CA(C)$ eodem tempore absolveret; ratiocinatus sum ut sequitur.

TAB. II.
Fig. 1.

§. XI. Gravitas agens in corpus B oppositum corpori C , eundem effectum præstat ob distantias æquales AB & AC , ac si corpore B sublato aliud ipsi B æquale adjungeretur corpori C , sed quod gravitate negativa esset effectum seu quod sursum urgeretur a vi acceleratrici æquali ei qua urgentur deorsum corpora quæ a naturali gravitate G animantur. Hinc remota parte AB oritur pendulum simplex AC , in extremitate C ferens corpus $C + B$ ex duobus C & B conflatum, quorum prius C a gravitate naturali seu $+G$, alterum vero a vi eadem sed negativa seu $-G$ animatur. Adeoque per Lemma III tota massa $C + B$ eodem ritu oscillabitur &c

si animaretur a gravitate $\frac{C \times G + B \times -G}{C+B} = \frac{C-B \times G}{C+B}$.

Res igitur huc redit, ut queratur longitudo AL penduli alterius simplicis animandi a gravitate naturali G , quod sit simplici huic pendulo fictitio isochronum: at vero per Lemma I pendulorum simplicium isochronorum longitudo sunt ut gravitates a quibus animantur, faciendo itaq; ut $\frac{C-B \times G}{C+B}$ ad G (hoc est ut $C-B$ ad $C+B$), ita AC ad quartam $\frac{C+B}{C-B}AC$; huicque æqualem sumendo AL ; erit AL longitudo penduli simplicis naturalis & isochroni pendulo fictitio AC , seu ipsi composito dato BAC : cujus igitur centrum oscillationis est in L . Quod primo erat inveniendum.

TAB. II.
Fig. 2

§. XII. Ut nunc præstemus alterum, quod generalius est, quodque in hoc consistit, ut centrum oscillationis determinetur in pendulo rectilineo composito ex quocunque ponderibus & in quibuscunque ab axe oscillationis distantis: Sit recta indefinitæ longitudinis agitata circa axem A . (Fig. 2) Primo clarum est ob lineæ inflexilitatem, puncti cujuslibet P tam velocitatem quam velocitatis incrementum se habere in ratione distantie AP ; deinde liquet, vim ponderis alicujus C diffundi per totam virgæ vel lineæ longitudinem, ut & actionem gravitatis qua circulatio lineæ AL acceleratur, & ita quidem ut vis quam inde sentit quodvis punctum P se habeat ex natura vectis in reciproca ratione distantie AP , seu quod idem est, ut vis illa in P sit ad eandem in C vicissim ut AC ad AP : sic quippe momentum in P æquale est momento in C ; vocabo autem hoc momentum quod in omnibus virgæ punctis idem est *virtutem agitativam*.

§. XIII. Ex hisce fluit, si sublato corpore C , quod a gravitate naturali G animari supponitur, ejus loco substituatür in punctum P corpus aliud quod animetur a gravitate $\frac{AP}{AC} \times G$, sed cujus massa sit $\frac{AC^2}{AP^2} \times C$; fore ut virga AL eadem qua prius virtute agitativa urgeatur, & idem quoque velocitatis circulantis incrementum

crementum acquirit: Nam momentum in P (per art. 2 & per hyp.)
 $= AP \times \frac{AC^2}{AP^2} C \times \frac{AP}{AC} G = AC \times C \times G =$ momento quod a
 corpore C produceretur cum gravitate naturali; & præterea quia
 gravitas agens in C est ad gravitatem in P (per hyp.) ut G ad $\frac{AP}{AC} G$,
 hoc est ut AC ad AP : erunt velocitatum incrementa in punctis C &
 P distantis AC & AP proportionalia; adeoque linea AL eadem vir-
 tute agitativa urgetur & eodem modo acceleratur circulando sive
 a corpore C per gravitatem naturalem G animato, sive a corpore P
 $\left(\frac{AC^2}{AP^2} C\right)$ animato per gravitatem $\frac{AP}{AC} G$ urgeatur.

§. XIV. Quod autem de pondere C dictum est, idem & de
 alio quolibet in pendulo composito inhærente intelligi potest,
 quare omnia pondera quotquot sunt per hujusmodi substitutio-
 nem fictitiam ad commune aliquod punctum P transferri poterunt,
 in quo unumquodque corpus peculiari sua gravitate pristinam vir-
 tutem agitativam lineæ AL imprimat, atque pristinam etiam acce-
 lerationis circulantis gradum contribuat; sit ut virtus agitativa to-
 talis æq; ac velocitatis incrementum totale, in pendulo hoc simplici
 substituto, conserventur ejusdem quantitatis ut erant in pendulo
 composito: adeoque, ut ambo pendula sint sibi mutuo isochrona.

§. XV. Hinc jam patescit, centri oscillationis determinan-
 di negotium in hoc unico consistere, ut corpora hinc inde disper-
 sa atque singula ab eadem gravitate, nempe naturali animata, ad
 commune punctum cogantur, mutando debite eorum & massas &
 gravitates. Hoc modo pendulum compositum ex ponderibus a
 se invicem dissitis sed ab eadem gravitate animatis transformabi-
 tur in pendulum simplex isochronum arbitrariæ longitudinis, cu-
 jus pondus ex totidem corporibus sed per diversas gravitates ani-
 matis constat: huic postea ope Lemm. I & II aliud isochronum
 pendulum simplex gravitatis naturalis facile invenitur.

§. XVI. Sit itaque pendulum rectilineum AL (Fig. 3)
 compositum ex ponderibus quotcunque æqualibus sive inæquali-
 bus C, D &c. Fingatur postquam ex situ quietis AL pervenit in si-

TAB. II.
 Fig. 3.

Kk 3

tum

tum $A(L)$, corpora $C, D, \&c.$ subito annihilari, aliaque totidem eodem instanti renasci in puncto P , quorum primum habeat molem $= \frac{AC^2}{AP^2} G$, alterum vero $= \frac{AD^2}{AP^2} D, \&c.$ atque animetur primum a gravitate $\frac{AP}{AC} G$, alterum a gravitate $\frac{AP}{AD} G, \&c.$ Liquet ex iis quæ in art. 13 & 14 explicavimus, virgam $A(L)$ ex hac substitutione nihil alterationis pati neque in quantitate virtutis agitativæ, neque in quantitate accelerationis circulantis momentaneæ; ideoque cum omnia persistant in eodem statu, pergit virga $A(L)$ agitari, ut fecisset, si pristina pondera $C, D, \&c.$ mansissent: Habemus itaque pendulum simplex longitudinis AP , composito ACD isochronum; sed quia hoc simplex animatur a gravitate quadam, quæ naturali major vel minor erit, videndum porro quantæ longitudinis esse oporteat aliud pendulum simplex gravitatis naturalis, quod cum illo assumpto simplici sit isochronum: quod ita indagamus ut sequitur.

§. XVII. Per Lemma tertium Gravitatis, quæ animat corpus ex pluribus conflatum P , habetur dividendo summam productorum quæ sunt a massis partialibus in suas respective gravitates ductis, per ipsam massarum summam seu per corpus P ; sunt autem massæ illæ seu corpora partialia in suas respective gravitates ducta hæc, nempe productum primum $= \frac{AC^2}{AP^2} C \times \frac{AP}{AC} G = \frac{AC}{AP} \times C \times G$; secund. $= \frac{AD^2}{AP^2} D \times \frac{AP}{AD} G = \frac{AD}{AP} \times D \times G$; tertium $= \&c.$ adeoque summa omnium productorum $\frac{AC \times C + AD \times D + \&c.}{AP}$ $\times G$ divisa per P seu per summam ipsorum corporum partialium quæ est $\frac{AC^2 \times C + AD^2 \times D + \&c.}{AP^2}$, dabit $\frac{AC \times C + AD \times D + \&c.}{AC^2 \times C + AD^2 \times D + \&c.}$ $\times AP \times G$ pro gravitate quæ animat corpus ex partialibus conflatum P : sic igitur vi Lemmatis primi ut factum est in art. 2 etiam hic dicemus, ut se habet hæc gravitas $\frac{AC \times C + AD \times D + \&c.}{AC^2 \times C + AD^2 \times D + \&c.}$ $\times AP$ $\times G$, ad gravitatem naturalem G (seu ut $AC \times C + AD \times D + \&c. \times AP$ ad

ad $AC^2 \times C + AD^2 \times D + \mathcal{E}c.$) ita penduli simplicis fictitii longitudo AP ad quartam quæ erit $\frac{AC^2 \times C + AD^2 \times D + \mathcal{E}c.}{AC \times C + AD \times D + \mathcal{E}c.}$

cui proin æqualis sumta AZ dabit longitudinem penduli simplicis naturalis quod isochronum erit per Lemm. I alteri illi simplici fictitio AP & per consequens etiam dato pendulo composito ACD : cujus ergo centrum oscillationis est in $Z. Q. E. I.$

§. XIX. Atque hoc ipsum est, quod docet regula vulgaris Hugeniana contenta in libro de Horologio oscillat. Parte IV Prop. 5, in quantum quidem supponuntur pondera quæ pendulum componant esse in eadem linea recta, aut saltem quod perinde est in plano quodam in quo est axis oscillationis. Restat ut ejusdem regulæ, cujus certæ demonstratio antea desiderabatur, bonitatem ex nostro principio deducamus pro pendulo composito ex ponderibus non in tali plano existentibus: Quo casu pondera erunt vel in ipso plano oscillationis recto, vel tanquam essent in eo considerari possunt & quidem in illis punctis hujus plani & quibus ductæ rectæ ad pondera sunt plano perpendicularæ.

§. XIX. Concipiāmus itaque planum verticale LMN (Fig. 4) per se nullius ponderis; hoc planum mobile sit circa punctum A ; atque ei inhæreant varia pondera $C, D, \&c.$ situm quemcunq; invariātum inter se servantia, dum ipsum planum hisce ponderibus oneratum circa axem A rotatur: manifestum est, retracto centro gravitatis ponderum $C, D, \&c.$ a linea verticali AM , planum postea dimissum in hoc situ non quieturum, sed impetu concepto ad motus accelerationem ultro citroque oscillationes suas instar penduli continuaturum, non secus ac si pondera $C, D, \&c.$ vectis alicujus brachiorum $AC, AD, \&c.$ extremitatibus applicata essent, atque hoc modo repræsentarent ipsum de quo jam agitur pendulum compositum.

TAB. II
Fig. 4

§. XX. Hujus itaque plani verticalis oscillationes ut investigemus, cujus nempe penduli simplicis oscillationibus sint isochronæ, & quantum hoc habere debeat longitudinem: Notandum primo, quod atinet ad situm hujus penduli quæsitum, gratis supponi a Bratte aliisq; eum situm talem esse, ut (quasi hoc per se pateret) congruat

gruat cum recta AF transeunte per centrum gravitatis F ponderum $C, D, \&c.$ Hoc enim utut verum sit, non supponimus, sed per ipsam nostram methodum, qua in realiis antecellere arbitramur, verum esse invenimus.

§. XXI Jam vero intelligamus plarium nostrum in ipsa oscillatione existere atque ad hunc quem figura monstrat situm pervenisse: fingamus ut supra factum, pondera omnia derepente tolli vel annihilari, eodemque instanti in alio aliquo puncto P , quod primo ad arbitrium sumimus, alia pro singulis substitui vel renasci æquipollentia, hoc est, quorum unumquodque sit debite molis & a debita gravitate animetur, ita ut plano oscillanti eandem virtutis agitativæ & accelerationis momentaneæ quantitatem imprimere pergat, quam tempusculo minimo ante hanc transmutationem habebat impressam a pondere jamjam annihilando pro quo tunc statim substitui concipimus.

§. XXII. Evidenter apparet, substitutione hac facta plarium debere motum suum continuare eodem plane ritu saltem per minimum tempusculum ac si nulla facta mutatione mansissent pondera $C, D, \&c.$ Dico autem *per minimum tempusculum*, quia ut mox patebit corpora substituta in P , non ut in casu penduli rectilinei in quolibet plani situ invariata semper obtinere magnitudinem & ab invariata gravitate animari debent; unde nec massa totalis P ex omnibus conflata invariata habebit magnitudinem, nec ab invariata gravitate animabitur per integram durantem oscillationem, nisi in casu, quo locus puncti P sumitur in recta transeunte per centrum gravitatis ponderum, id quod ipsum nobis & situm & longitudinem penduli simplicis quaesiti determinandi rationem certam ob oculos ponit.

§. XXIII. Quoniam igitur $P, C, D, \&c.$ non sunt in eadem linea recta per A transeunte, adeoque directio gravium non æqualibus obliquitatis angulis ad brachia vectis $AP, AC, AD, \&c.$ applicantur; constat ex mechanica quod pro virtutibus agitativis ponderum $P, C, D, \&c.$ exprimendis jam non eorum distantias a puncto A , sed distantias perpendiculares $PQ, CR, DS, \&c.$ a verticali, AM oporteat multiplicari per ipsa pondera $P, C, D, \&c.$ nam rectæ $AP, AC, AD, \&c.$ non habent eandem inter se rationem, quam perpendi-

pendiculares PQ, CR, DS , &c. nisi in casu quo P, C, D , &c. in eadem sunt recta cum puncto A , hoc est in casu penduli rectilinei, ubi pro perpendicularibus PQ, CR, DS &c. sumimus earum proportionales AP, AC, AD &c. vel quod eodem recidit & ad nostrum scopum aptius est, possunt servari ipsæ distantiæ AP, AC, AD &c. ut & massæ corporum P, C, D &c. sed resolvendæ sunt vires gravitatum in parallelas & normales ad brachia vectis AP, AC, AD &c. ex quibus sumendæ sunt vires normales quæ in C, D , &c. exprimuntur

$$\text{per } \frac{RC}{AC} G, \frac{SD}{AD} G, \&c.$$

§. XXIV. Quæ cum ita se habeant; virtutes agitativæ plano LMN impressæ a corporibus C, D , &c. designantur per producta distantiarum a puncto A , in massas, & in vires istas gravitatis naturalis normaliter ad distantias derivatas, hoc est per $AC \times C \times \frac{RC}{AC} G$; $AD \times D \times \frac{SD}{AD} G$; &c. seu per $RC \times C \times G$; $SD \times D \times G$, &c.

Quare ut istis corporibus annihilatis eadem tamen illæ virtutes agitativæ etiamnum plano imprimantur a corporibus in P renascentibus & animandis per gravitates convenientes puncto P seu tales, quæ singulæ in plano producant easdem accelerationis circumstantis momentaneæ quantitates, quas corpora C, D , &c. a gravitate naturali animata produxissent, si non fuissent annihilata: ante omnia gravitates istæ in P pro singulis corporibus renascentibus sunt determinandæ, quod sic peragitur.

§. XXV. Ex eo quod punctis C, D , &c. a gravitate naturali G normaliter ad AC, AD &c. derivata, quæ est $\frac{RC}{AC} G, \frac{SD}{AD} G$, &c. accrescunt velocitatis incrementa momentanea, quæ se habere debent ad velocitatis incrementa puncto P accrescentia a gravitatibus corpora substituta in P animantibus & per resolutionem virium derivatis normaliter ad AP , ut se habent distantiæ AC, AD &c. ad distantiam AP : Invenio has gravitates (quas tantisper appellabo

$$M, N \&c.) \text{ instituendo has analogias } AC. AP :: \frac{RC}{AC} G. \frac{QP}{AP} M; AD.$$

$$AP :: \frac{SD}{AD} G. \frac{QP}{AP} N; \&c. \text{ Ex iis enim prodeunt } M = \frac{AP^2 \times RC}{AC^2 \times QP} G; N$$

$$G; N = \frac{AP^2 \times SD}{AD^2 \times QP} G; \&c.$$

§. XXVI. Nunc vero Massæ corporum substitutorum in P (quas nominare lubet $T, V, \&c.$) determinandæ sunt, quod fit æqualitate quæ esse debet inter virtutes agitativas a corporibus $C, D, \&c.$ ante annihilationem plano impressas, & eas a corporibus resurgentibus $T, V, \&c.$ eidem plano imprimendas: Nam propter istam æqualitatem habetur per art. 24 $RC \times C \times G = QP \times T \times M$; $SD \times D \times G = QP \times V \times N$; &c. Unde $T = \frac{RC \times C \times G}{QP \times M} =$ (ponendo pro M , ejus valorem in art. præced. inventum) $\frac{AC^2}{AP^2} C$; pariterque $V = \frac{SD \times D \times G}{QP \times N} =$ (surrogando valorem ipsius N modo ante repertum) $\frac{AD^2}{AP^2} D$; &c.

§. XXVII. Massæ hæc ita inventæ seu corpora partialia, quæ constituunt Massam totalem in P , si ducantur in suas respective gravitates, in art. 25 determinatas, atque productorum aggregatum $(T \times M + V \times N + \&c. = \frac{RC \times C \times G + SD \times D \times G + \&c.}{QP} = \frac{RC \times C + SD \times D + \&c.}{QP} \cdot G)$ dividatur per summam massarum seu corporum partialium hoc est per corpus totale P $(T + V + \&c. = \frac{AC^2 \times C + AD^2 \times D + \&c.}{AP^2})$ quod provenit

$(\frac{T \times M + V \times N + \&c.}{T + V + \&c. \times QP} = \frac{RC \times C + SD \times D + \&c.}{AC^2 \times C + AD^2 \times D + \&c.} + \frac{AP^2 \times G}{QP})$
 dabit per Lem. III gravitatem quæ animat corpus totale P . Faciendo itaque vi Lem. I ut se habet $\frac{RC \times C + SD \times D + \&c.}{AC^2 \times C + AD^2 \times D + \&c.} \times \frac{AP^2 \times G}{QP}$ ad G (seu ut $RC \times C + SD \times D + \&c. \times AP^2$ ad $AC^2 \times C + AD^2 \times D + \&c. \times QP$) ita penduli simplicis fictitii longitudo AP ad quartam $\frac{AC^2 \times C + AD^2 \times D + \&c.}{RC \times C + SD \times D + \&c.} \times \frac{QP}{AP}$, quæ erit longitudo penduli simplicis

simplicis naturalis *AZ* & isochroni pendulo composito *ACD*, sed quorum isochronismus durat tantum per tempusculum infinite parvum nisi in aliqua positione lineæ *AP* inter *AC*, *AD* &c. fiat ut

$$\text{quarta ista } \frac{AC^2 \times C + AD^2 \times D + \&c. \cdot \frac{QP}{AP}}{RC \times C + SD \times D + \&c.} \times \frac{QP}{AP}, \text{ quæ alias variabilis}$$

est pro varietate anguli *MAP*, evadat constantis datæque longitudinis pro quovis angulo *MAP*.

§. XXIX. Sed ut cognoscatur, an & quæ sit illa positio Lineæ *AP* inter *AC*, *AD*, &c. advertendum est (posito *F* esse centrum gravitatis corporum *C, D*, &c. & ducta *FE* perpendiculari ad *AM*) quod $RC \times C + SD \times D + \&c.$ sit $\equiv C + D + \&c. \times EF$, ceu patet ex Staticis; adeoque quod quarta illa exprimi possit hoc

$$\text{modo } \frac{AC^2 \times C + AD^2 \times D + \&c. \cdot \frac{QP}{AP}}{C + D + \&c. \times EF} \times \frac{QP}{AP}; \text{ jam vero ultro quasi in}$$

oculos incurrit, hæc quantitatem fieri constantem, modo constantis sit $\frac{AP \times EF}{QP}$; hæc autem constantem esse, quando *AP* tran-

sit per centrum gravitatis *F*, nemo non videt: est enim tunc $\frac{AP \times EF}{QP} \equiv AF$; adeoq; quarta illa *AZ* seu longitudo penduli sim-

plicis ipsi composito *ACD* isochroni (substituto *AF* pro $\frac{AP \times EF}{QP}$) erit $\equiv \frac{AC^2 \times C + AD^2 \times D + \&c.}{C + D + \&c. \times AF} =$ quantitati constanti ob

constantes *AF, AC, AD*, &c. ut & *C, D*, &c.

§. XXIX. Atque hinc emergit regula Hugeniana pro inveniendi centro oscillationis in pendulo qualicumque composito, quæ regula in propositione V part. IV Horol. oscillat. his verbis concepta legitur: *Dato pendulo ex ponderibus quotlibet composito, si singula ducantur in quadrata distantiarum suarum ab axe oscillationis, & summa productorum dividatur per id quod fit ducendo ponderum summam, in distantiam centri gravitatis communis omnium ab eodem axe oscillationis, orietur longitudo penduli simplicis composito isochroni, sive distantia inter axem & centrum*

oscillationis ipsius penduli compositi. Annon vero hujus regulæ veritas nunc longe firmiori fundamento sit stabilita quam antehac factum, judicium sit penes Lectorem harum rerum intelligentem: cum non solum non indiguerim precaria illa Hugenii hypothesi, qua, *si pondera quotlibet, vi gravitatis sua, moveri incipient; non posse centrum gravitatis ex ipsis composita altius, quam ubi incipiente motu reperiebatur ascondere*, axiomatis loco usus fuerat, et si non omnimodam evidentiam haberet; sed neque etiam opus habui ut supponerem cum Fratre meo, ac si per se clarum esset, de quo tamen dubitari posset, scilicet centrum oscillationis existere in Linea centri (ut vocat Hugenius) hoc est in recta linea quæ per punctum suspensionis & per centrum gravitatis ducitur.

§. XXX. Præterea duo in primis animadverto incommoda, quibus laborat modus demonstrandi exhibitus in Comment. Acad. Scient. anni 1703 pag. 81 & sqq. edit. Paris. Primum est, quod calculo analytico eoque satis operoso utatur Frater in re quam ego sola fere synthesi (ut fieri par est in demonstrationibus) absolvo; alterum, quod supponat pondera *C* & *D* (vid. Fig. ibid.) quæ ipsi faciunt partes figuræ oscillantis, æqualia, quo fit ut ipsius demonstratio valeat tantum pro ejusmodi figuris in lateribus oscillantibus, quarum applicatæ a communi quadam diametro biseentur, neque igitur applicari posset ad figuras dimidiatas quales essent semiparabola, semihyperbola, &c. aut etiam conus, vel cylindrus per axem sectus, nisi novo calculo id demonstraret haud dubie multo difficiliore futuro quam quem adhibuit pro corporibus *C* & *D* hinc inde æqualibus suppositis. Hoc posterius incommodum in nostra doctrina evitatur, ut pote quæ rem universalissime pertractans & numerum & rationem corporum *C*, *D* qualemcunque æque facile admittit, ac si duo tantum & æqualia essent; quanquam & hoc monendum, pondera *C*, *D* &c. ut Hugenio atque Fratri ita & mihi considerari tanquam puncta seu potius ut moleculas infinite parvæ extensionis respectu totius penduli.

§. XXXI. Accedimus nunc ad alteram partem hujus nostre Disquisitionis, quæ nempe agit de centro oscillationis determinando in pendulis quæ ex diversæ materiæ corporibus composita in fluidis, vel liquoribus agitantur; suppono autem fluida perfectissima,

diffima, hoc est talia, quæ destituta partium tenacitate motui corporum non resistant, vi tamen propriæ suæ gravitatis imminuant gravitatem corporum demersorum: hæc vero gravitatis naturalis imminutio in fluidis diversa est pro diversitate densitatis corporum, densiora enim minus amittunt quam rariora; unde, cum affirmanda sit sola gravitas relativa seu excessus quo corpus magis tendit deorsum quam fluidum ambiens, manifestum est corporum heterogeneorum oscillationes in fluidis eodem modo se habere, ac si pendula agitentur in vacuo, sed quorum corpora non ab eadem gravitate naturali, verum a diversis gravitatibus animarentur.

§. XXXII. Ponamus itaque gravitates relativas a quibus corpora *C, D* &c. (Fig. 4) heterogenea in fluido animantur esse *mG, nG*, &c. hoc est, partes tantum gravitatis naturalis, intelligo enim per *m, n*, &c. partes unitatis: Quas supra art. 25 invenimus

gravitates *M, N*, &c. in *P* substituendas nempe $M = \frac{AP^2 \times RC}{AC^2 \times QP}$

$G, N = \frac{AP^2 \times SD}{AD^2 \times QP}$ *G, &c.* patet eas nunc ita fore $M = \frac{AP^2 \times RC}{AC^2 \times QP}$

$mG, N = \frac{AP^2 \times SD}{AD^2 \times QP}$ *nG, &c.* adeoque $T \times M + V \times N + \&c.$ erit

heic $= \frac{RC \times C \times mG + SD \times D \times nG + \&c.}{QP} =$

$\frac{RC \times C \times m + SD \times D \times n + \&c.}{PQ} G$, quod divisum per $T + V + \&c.$

(sicuti fecimus art. 27) dabit jam $\frac{T \times M + V \times N + \&c.}{T + V + \&c.} =$

$\frac{RC \times C \times m + SD \times D \times n + \&c.}{AC^2 \times C + AD^2 \times D + \&c.} \times \frac{AP^2 \times G}{QP^2}$, pro gravitate quæ

animat corpus totale *P*. Ut igitur habeatur longitudo penduli simplicis in vacuo agitandi quod sit isochronum pendulo composito oscillanti in fluido, sumenda est vi Lemmatis I ut in modo citato art. 27 factum, cernitur quarta proportionalis hujus analogiæ, ut

$\frac{RC \times C \times m + SD \times D \times n + \&c.}{AC^2 \times C + AD^2 \times D + \&c.} \times \frac{AP^2 \times G}{QP^2}$ ad *G*, (sicut ut $RC \times C$

$\times m + SD \times D \times n + \&c. \times AP^2$ ad $AC^2 \times C + AD^2 \times D + \&c.$

Ll 3

$\times QP$

TAB. II.
Fig. 4.

$$\begin{aligned}
 & \times QP) \text{ ita } AP \text{ ad quartam} \frac{AC^2 \times C + AD^2 \times D + \&c.}{RC \times C \times m + SD \times D \times n + \&c.} \times \frac{QP}{AP} \\
 & = (\text{posito jam F esse centrum gravitatis non quidem totorum cor-} \\
 & \text{porum } C, D, \&c. \text{ sed eorum tantum partium quæ sunt } mC, nD, \&c.) \\
 & \frac{AC^2 \times C + AD^2 \times D + \&c.}{mC + nD + \&c.} \times \frac{QP}{EF \times AP} = \left(\text{ob } \frac{AP \times EF}{QP} = AF, \right. \\
 & \left. \text{posito nempe } AP \text{ transire per } F \right) \frac{AC^2 \times C + AD^2 \times D + \&c.}{mC + nD + \&c.} \frac{AF}{AF} \\
 & = \text{constanti alicui longitudini } AZ.
 \end{aligned}$$

§. XXXIII. Hinc pro pendulis compositis in fluido agi-
tandis, hæc regula condi potest, Hugeniæ similis: Dato pendu-
lo ex ponderibus quotlibet composito atque intra datum liquorem
agitando, si singulorum massa ducantur in quadrata distantiarum
suarum ab axe oscillationis, & summa productorum dividatur per
id quod fit ducendo summam partium per $m, n, \&c.$ designatarum
& ex ipsis massis sumendarum in distantiam centri gravitatis
communis omnium illarum partium ab eodem axe oscillationis;
orietur longitudo penduli simplicis sed extra liquorem agitandi
composito intra liquorem agitato isochroni.

§. XXXIV. Quod si vero desideretur pendulum simplex in
ipso quoque liquore oscillationes isochronas pergens; hoc ob-
tinetur ope Lemmatis I faciendo tantum, ut se habet pondus abso-
lutum materiæ ex qua pendulum conficere lubet ad pondus relati-
vum ejusdem, seu quod habet intra liquorem, ita Longitudo per
datam regulam inventa, ad Longitudinem penduli quæ sit: sed
curandum est, ut ubi primum agitari incipit removeatur a perpen-
diculo vel linea verticali AM angulo $M\hat{A}P$, qui sit æqualis ei, quem
facit ab initio oscillationis linea centri ponderum non absoluto-
rum sed relativorum, quæ habent corpora $C, D, \&c.$ in ipso fluido,
in quo pendulum ex illis corporibus compositum agitatur; hoc
enim nisi observetur, vibrationes duorum istorum pendulorum
non erunt isochronæ, sed qui ex dictis angulis major est, etiam
pendulum ad quod ille pertinet vibrationes suas longiori tempore
perficit.

§. XXXV. Unde rursus liquet peccari ab illis, qui natu-
ram

rum centri oscillationes explicare suscipientes supponunt, quod pendulum simplex composito isochronum, & Linea centri in ipso pendulo composito debeant æquales angulos constituere cum perpendicularo vel linea verticali transeunte per punctum suspensionis: siquidem id tantum obtineat in pendulis rectilineis in fluido, & in aliis quoque pendulis sed extra fluidum oscillantibus, quod per consequens non inter axiomata sed inter inveniendâ & demonstranda reservari oporteat.

§. XXXVI. Non necesse duco multis ostendere formulam nostram supra inventam $\frac{AC^2 \times C + AD^2 \times D + \&c.}{mC + nD + \&c. AF} = AZ,$

fese porrigere ad quosvis alios casus oscillationum qui excogitari possunt, ut si ex.gr. penduli compositi partes essent quidem ex materia homogenea sed liquor constaret ex stratis diversis in quibus singulæ partes agitentur & quæ strata essent heterogenea, vel si utcunque & pendulum & fluidum ex partibus & stratis heterogeneis componeretur: modo attendatur, quantam partem ponderis sui unaquæque ex penduli partibus retineat in eo in quo agitur strato; hoc est quasnam unitatis partes faciant quantitates $m, n, \&c.$

§. XXXVII. Neque etiam monere volo quid observandum esset, si quædam ex penduli agitati partibus extra fluidum eminentes, reliquæ vero in illo demersæ semper manerent: Aerem enim in quo quædam ex corporibus pendulum componentibus agitantur considerari posse ceu stratum aliquod ad liquorem adhuc pertinens, Lectori tam obvium erit ut moneri non mereatur; in quo casu fit ut quædam ex partibus $m, n, \&c.$ maneat æquales unitati, illæ nimirum, quæ respondeat penduli partibus in acre motis & nihil sensibile de suo pondere amittentibus.

§. XXXIX. Pariter nihil difficultatis habere arbitror, si nonnulla corporum $C, D, \&c.$ sunt vel ejusdem specificæ gravitatis vel etiam minoris quam fluidum in quo movenda sunt; nam opido constat, in his casibus quasdam ex quantitativibus $m, n, \&c.$ vel evanescere vel negativas evadere; evanescent scilicet, ubi corpora in fluido nihil ponderis retinent ob æquipollentiam gravitatis specificæ corporum & fluidi ambientis: sed evadunt negativæ,

cuus

cum gravitas specifica liquoris ambientis præpollet gravitati specifica corporum in illo motorum, quæ proin quasi levitant, hoc est a gravitate negativa animantur.

§. XXXIX. Plura alia ejusmodi, quæ ex hæctenus explicatis, tanquam corollaria deduci possent curiosa & elegantia, plane non attingo, contentus universalem Oscillationum Theoriam ex tam claro & simul fecundo principio jam esse derivatam, ut nihil tam obscurum tamque reconditum in hac materia videatur, quod non ejusdem principii ductu assequi liceat: quale quid antea ab Hugeniano aliove minus genuino vix sperari poterat.

§. XL. Ceterum quod attinet ad compendia quæ mihi sunt pro parte ab Hugenio sed operose demonstrata, ad levandam calculi molestiam in determinatione centri oscillationis figurarum variarum Geometricarum, sive in planum sive in latus oscillantium, ea cum aliis huc spectantibus nondum cognitis occasione commodiore publici juris faciam.

ESSAY D'UNE NOUVELLE THEORIE DE LA
Manoeuvre des Vaisseaux &c.

h. e.

TENTAMEN NOVÆ THEORIÆ MANUARIÆ
Nauticæ, una cum quibusdam de eodem argumento epistolis;
Autore JOHANNE BERNOULLI, *Mathematicum Professore & Membro Academiarum Regiarum Scientiarum in Gallia, Anglia & Prussia.*

Basileæ, apud Johannem Georgium Koenigium, 1714, 8.

Plag. 15 Tabb. æn. 10.

MANUARIA nautica, quæ de dispositione velorum, gubernaculi & navis agit, est pars Artis nauticæ longe difficillima, eademque longe utilissima: unde non mirum, quod argumentum tam difficile a nemine hæctenus fuerit excultum. Equidem A. 1689 Nobilissimus *Renaldus*, vir experientia maritima apprime instructus, de manuarum nauticæ libellum edidit; sed cum duobus principiis falsis de navium velocitate ac deviatione theoriam suam superstruxerit, facile apparet, qualia ex iisdem deducere licuerit. Falsitatem

statem principii prioris jam olim observavit *Hugenius* & id publice impugnavit atque contra exceptiones *Renaldi* objectiones suas confirmavit: falsitatem posterioris *Hugenio* non animadversam nunc demum Vir ingeniosissimus *Bernoulli* pro ea, quæ ipsius est, perspicacia detexit. *Hugenio*, Geometræ licet summo, sufficiebat theoriæ *Renaldiana* partem unam subvertisse: *Bernoullius* non modo integrum evertit, verum etiam regulas meliores pro erroneis substituit & quæstiones difficillimas circa hoc argumentum obvias solvit.

Præmittit autem fundamenti loco nonnulla de actione fluidorum contra superficies corporum, in quas impingunt. Assumit ex Staticis, vires relativas, quibus fluida in superficies planas ad torrentem diversimode inclinatæ impingunt, habere directionem ad eas perpendicularem & esse in ratione duplicata sinuum angulorum incidentiæ, si superficies sunt æquales, in ratione composita ex duplicata sinuum angulorum incidentiæ & simplici superficialium, si hæ fuerint inæquales; denique in ratione composita ex duplicata sinuum angulorum incidentiæ, duplicata celeritatum & simplici superficialium, si & superficies, & fluidorum celeritates fuerint inæquales. Exponit deinde, quid intelligat per lineam vis motricis, nempe determinationem, juxta quam corpus impellitur. Differit de resistantia, quam navis ab undis experitur & sub finem angulum deviationis determinat, a *Renaldo* non advertente *Hugenio* falso determinatum. Est autem angulus iste, quem facit via navis cum mali principis stereobate (Gallis *la quille* dicto). Tractationem ipsam a casu facillimo orditur, in quo navis figuram parallelogrammi rectanguli habere supponitur. Ut methodi *Bernoulliana*, qua ex datis linea vis motricis, linea veli & stereobate mali principalis, invenitur linea deviationis, ideam quandam animo concipiat lector; solutionem casus præsentis integram apponere juvat. Sit itaque rectangulum $PQRS$ figura navis, HM stereobates mali principis, DC lineæ veli, BL linea deviationis seu via navis, MBL angulus deviationis. Ponamus, navim impelli a torrente juxta lineam BL & a vento oblique juxta lineam AB impingente in quiete sustineri: patet, quod aqua eadem vi agat in navem, ac si a vento in aqua tranquilla impelleretur, atque adeo vim istam

Mm

huic

TAB. II.
Fig. 5.

huic æqualem & directionem illius cum directione hujus eandem esse. Aqua feriens latera parallelogrammi PS & SR agit secundum lineas ad SP & SR perpendiculares & vires sunt in ratione composita ex duplicata sinuum angulorum incidentiæ & simplici laterum PS & SR . Concipiamus vires in punctis laterum mediis N & M esse collectas; erunt perpendiculares NE & MH directiones earundem. Quare si BF & BE sumantur in ratione modo assignata & parallelogrammum $BFOE$ compleatur; erit per notissima Statices principia diagonalis BO directio virium & vires ipsæ erunt ut linea BO , cui in directum jacet linea BG , juxta quam ventus oblique impingens resistit, seu quod perinde est, vis venti per lineam AB impellentis velum erit ut BO & secundum eandem directionem aget. Producat RS in G , erit LM ad BM ut sinus anguli incidentiæ in latus PS ad sinum anguli incidentiæ in latus RS . Est vero $BE:BF = LM^2 PS:BM^2 SR = LM^2 BM:BM^2 SM = LM^2:BM.SM$. Sed ob similitudinem triangulorum FBO & GBM est $BE:BF = GM:BM$. Ergo $GM:BM = LM^2:BM.SM$ & hinc $GM.SM = LM^2$, consequenter $GM:LM = LM:SM$. Datis igitur LM & SM , inveniri potest GM : datis vero GM & SM , invenitur LM .

Cap. 3. Linea deviationis LB seu angulo deviationis LBM determinato, per calculum analyticum celeritatem investigat Cel. Autor, quæ navis rectangularis movetur. Reperit autem eandem ut quadratum BL per BG divisum, hoc est, tertiam proportionalem ad secantem anguli vis motricis MBG & secantem anguli deviationis MBL . Celeritatem navis maximam esse demonstrat, quando puncta G & M in S coincidunt, diagonali navis BS ad lineam veli DC perpendiculari, atque admodum ingeniose ope cujusdam lineæ curvæ geometricæ determinat diversas celeritates ac deviationes, a diverso situ proræ ad velum dependentes. Et ne quicquam amplius desiderari possit ad optimam navis directionem, situm veli & ste-reobatis mali principis ad ventum lucrandum, vel arcendum & ad navem per viam datam deducendam optimum accurate inquirat, & quomodo is per calculum analyticum erui possit, simul docet commodioris calculi gratia supponens, longitudinem navis PS tantam esse ut latitudo SR respectu ejus evanescat seu contemptibilis magnitudinis evadat. Denique optimam gubernaculi dispositio-

tionem

tionem determinat, ut maxima, qua fieri potest, promptitudine navis aliorum verti possit. Reperit autem quantitatem anguli FBA , quem facit stereobates HM cum linea venti AB , esse $54^{\circ} 44'$; anguli vero CBA , quem facit linea veli CD cum linea venti AB , $35^{\circ} 16'$: posterior nempe est complementum prioris ad rectum. Priori æqualem esse demonstrat, quem vectis gubernaculi cum stereobate constituere debet. *Renaldus* angulum FBA 60 , alterum CBA 30 graduum facit, priorem nempe justo majorem, posteriorem vero minorem. Enimvero cum navium figura usitata a parallelogrammo multum differat, ideo Noster alias adhuc figuras considerat, quæ ad illam propius accedunt, quamvis non diffiteatur, in praxi nonnisi difficillime ad veram figuram navium calculum institui posse, quia in earum constructione figura Geometrica exacte conservatur. Nimirum impossibile est regulam de deviatione navis universalem præscribere, quemadmodum fecit *Renaldus*, propterea quod deviatio a figura navis tota pendet. Quare cum calculus in figuris a parallelogrammo differentibus multo difficilior evadat; manuarium nauticam longe difficilior esse apparet, quam sibi persuaserat *Renaldus*. Agit autem *Bernoullius* non modo de deviatione navis rhomboicæ; verum etiam ut ante in rectangula per calculum analyticum in velocitatem ejus inquirat & elegans imprimis theorema demonstrat, vi cujus ex data via navis & linea veli invenitur situs stereobatis mali principis. Theorema tale est: Sit $HPMQ$ rhombus, cujus diagonales HM & PQ se mutuo interfecant in centro B ; per punctum B descriptæ sint hyperbolæ ABC & aBd , illa intra asymptotos MI & MT , hæc intra asymptotos PK & PZ : per punctum quoddam in hyperbola una assumptum & verticem hyperbolæ B ducatur recta OR & per idem punctum ad angulum rhombi M recta alia DM ; denique ex B ducatur recta BG , faciens cum PB angulum PBG angulo BMD æqualem: erit BR linea deviationis, BM situs stereobatis mali principis BG linea vis motricis & consequenter recta, quæ ad eam perpendicularis, nec in figura exprimitur, linea veli. Antequam calculum in figura navis curvilinea instituit, de motu figurarum curvilinearum in fluido in genere agit: ubi imprimis directionem & quantitatem vis mediæ æquarum in superficiem convexam impingentium aut

Cap. 6

7.

8.
TAB. II.
Fig. 6.

9.

Cap. 10.

- (quod perinde est) eisdem resistantium determinat, analyfi *Leibniana*, hoc est, calculo differentiali usus. Postea hæc applicat exempli loco ad figuram navis, quæ ex combinatione duorum segmentorum circuloꝝ æqualium juxta chordam communem resultat: hæc nempe figura ad figuram navium usitatam quam proxime accedit. Et ut theoria usum in praxi præstare possit, una docet quomodo tabulæ calculo quidem operoso, sed multum profuturo, construi possint, per quas data quantitate deviationis statim invenitur situs veli & stereobatis mali principis; his vero datis via navis seu linea deviationis & angulus deviationis. Has tabulas utiliores fore monet, si una celeritas juxta regulas ab ipso traditas computetur. Per calculum suum ostendit, quod regula *Renaldi*, quam ad determinandam deviationem navis proposuit, a vero tantum abluat; ut ne in praxi quidem utcumque tolerabilis censeatur, tribus adjectis rationibus, quibus probat, *Hugenium* ejus falsitatem non advertisse, sed eam pro vera habuisse. De loco etiam commodissimo disquirit, ubi erigenda est malus, ut resistantia utrinque sit in æquilibrio: quod multum facit ad facilitatem incitandi navem. Enimvero quia locus variat, deviatione mutata; ideo commodissimum judicat, ut in medio erigatur, quo sit locus veris omnibus æqualiter propinquus. Inprimis etiam docet, quomodo axis resistantiæ mediæ in qualibet via determinetur, miratus quod nec *Hugenius*, nec *Renaldus* de hac quaestione cogitaverint. Utitur in resolutione problematis calculo *Leibnitii* differentiali & inde constructionem Geometricam admodum simplicem elicit in eo casu, quo figura est arcus circuli: tum enim elementum axis integrabile esse ostendit. Tandem de curvatura veli differit, quam esse catenariam ipse primus jam A. 1692 in Diario Parisino ostendit, & axem æquilibrii impressionum venti in velum figuram curvam habentis per theorema ope quarundam propositionum Staticarum demonstratum determinat. Monet vero, se cum *Renaldo* atque *Hugenio* supponere, celeritatem venti esse respectu celeritatis navis infinitam: alias enim ventus non eadem vi impelleret velum, quando jam est in motu, quæ idem impellit, dum adhuc quiescit: quod quamvis in rigore Geometrico non subsistat, in praxi tamen errorem insensibilem producere censet. Licet enim
- ipsum

ipſius frater *Jacobus Bernoullius* in Actis A. 1695 p. 549 & 550 ostendere voluerit, errorem fore admodum notabilem in itineribus longis; eum tamen principis nonnullis, quæ non facile conceduntur, calculum suum superstruxisse Noster judicat. Data hac occasione methodum novam determinandi curvaturam veli, lintei aut chordæ per actionem fluidi cujuscunque extensorum communicat multo diversam ab ea, quam alias, de eodem argumento dedit, simplicem admodum, sed apprime profundam, & ad usus alios profuturam, qui inventorum *Bernoullianorum* character esse solet. Cap. 16.

Epistolæ tres, quæ Tractatui eruditionis profundæ subjunguntur, tertiam fere operis partem absolvunt. Primam scripsit Autor ad Virum Nobil. *Renaldum* d. 12 Jul. 1713, cum illius de theoria sua manuaris judicium per literas rogasset: unde ejus argumentum ex superioribus haud obscure colligitur. In secunda *Renaldus* d. 15 Sep. 1713 ad objectiones *Bernoullianas* quædam excepit & sua corroborare conatus est. In tertia denique d. 7 Nov. A. 1713 *Bernoullius* ad eam respondit, omnesque nebulas tandem discuffit, ita ut confidat, se *Renaldo* ex affe satisfecisse, quia nihil amplius opposuit. Ceterum rogat Autor Mathematicos doctos, Academicos præsertim Parisienses, ut maximo, quo fieri potest, rigore theoriã suã examinent; quam examine summorum ingeniorum dignam non inficiabuntur, quibus argumenti dignitas pariter ac difficultas fuerit perspecta.

SPECIMEN MATHEMATICUM DE MACHINA Planetaria, sive de Hypothesi Copernicana singulari machina illustrata, editum cum annexis quibusdam epistolis
a CHRIST. CASP. HOPPENSTEDT,

Med. D.

Helmſtadii, apud Georg. Wolfgangum Hammiũ, 1714, 4-

Plag. 6 $\frac{1}{2}$.

Christ. Hugenius, vir magnis in Mathesi meritis celeberrimus, ingeniosum admodum automaton secundum theoriã Copernici & proportionem Kepleri a se constructum in peculiari Tractatu, qui inter posthuma comparet, descripsit, in quo exiguo rotarum numero effecit, ut in tabulæ planæ superficie Planetæ quinque pri-

M m 3

marii circa Solem, Luna vero circa Terram cursus suos absolvent, iisdem quibus in cœlo temporibus, atque in iis orbibus eccentricis, qui cœlestium voram dimensionem positumque exprimerent; servata quoque in singulis motuum inæqualitate, qua celerius feruntur in partibus a Sole minus remotis, & annotata denique exigua illa declinatione, qua ab Eclipticæ plano evagantur. Quamvis autem hæc machina non modo ceteras omnes, quas antea excogitaverant alii, longe antecellit; verum etiam ad eam perfectionem deducta, ut in annis viginti Saturnus tantum scrupulo 1.34, Jupiter 1.9, Mars 24.6, Venus 3.37, Mercurius 7.47, Luna 1.31 promoveri debeat, atque levi gyratione axis situs planetarum ad tempus quodcumque præteritum atque futurum determinari, iterumque ad præsens restitui possit; placuit tamen Cl. Autori etiam suas periclitari ingenii vires ac machinæ in quibusdam *Hugenianæ* similis, in plerisque ab ea differentis, structuram excogitare & antequam eam ederet, cum Viro Illustri *Leibnitio* communicare. Nullam vero rationem habet inclinationis planetarum, ad quam *Hugenium* simul attendisse ex superioribus constat: neque machinæ Nostri motu automatico, quemadmodum *Hugeniana*, sed tantum gyratione axis manu facta movetur. Contra Noster motum vertiginis & librationis terræ, qua axis ejus constanter versus Septentrionem dirigitur, atque omnium Satellitum Jovis & trium Saturni, una cum motu vertiginis Solis ac reliquorum planetarum primariorum repræsentat, quod ab *Hugenio* non factum. Rotarum proportionem inter se numerumque dentium non exprimit; quod tamen utrumque nosse apprime convenit, si de perfectione machinæ judicium ferri debet. Ex allato vero exemplo, quo revolutiones rotarum Jovis & Telluris ad rationem 1:12 accommodat, colligitur, quod non adeo scrupulose, quemadmodum *Hugenius*, in constituendo numero dentium rotarum procedat, ut machina instar ephemeridis perpetuæ haberi possit.

Duas Autor machinæ descriptioni annexat epistolas, quarum prima ad Virum summe reverendum *Johannem Andream Schmidium*, Abbatem Mariævallensem & Professore Helmsstadiensem, altera ad Cl. *Joan. Georgium Steigarthalsium*, Professore Medicinæ

cinæ Helmfädienfem, fcripta. Illa de Sole & ejus luce; hæc de Saturno & ejus annulo tractat. Lucem Solis a repercuffione ætheris ad centrum ejus tendentis; annuli Saturnini apparentiam ab apertura facta per radios Solares Saturnum illuminantes in atmofphæra ejus multis nubibus craffioribus repleta non magna probabilitatis fpecie derivat.

HISTOIRE DU CONCILE DE CONSTANCE.

h. e.

HISTORIA CONCILII CONSTANTIENSIS; Autore JACOBO LENFANT.

Amftelodami, apud Petrum Humbertum, 1714, 4.

Alph. 4 pl. 17 fig. æn. 19.

Inter Concilia ab omni ævo in Ecclefia Chriftiana habita vixulum effe infignius Conftantiensî, nemo facile inftitabitur, qui relatum legit, tres in eo Pontifices fua fuiſſe dignitate exutos, ſchiſma inter totum Chriftianum orbem ſublato, poteſtatem conciliorum in ipſos Pontifices ſtabilitam, interfuiſſe illi & Pontifices duos, quorum alter initio concilii exauctoratus, alter ſub exitum ejus creatus & inauguratus, & Imperatorem, conveniſſe in eo legatos ex omni Chriftiani orbis parte, duos denique veritatis teſtes tum fuiſſe ex publico ſenatus ſacri conſulto interemptos. Quare laude digniſſimum ſuſcepit laborem Cl. Lenfant, qui nuper publice luſi expoſuit iſtius Concilii hiftoriam, eo modo concinnatam, ut menſuram hiftoriæ accuratiſſime ſcriptæ abunde explere videatur. Sequitur enim ordinem chronologicum, quid quoque die ſit actum dictumve, diligentiffime enarrans; accurately utitur in notandis hiftoricorum erroribus judicio: neutri addictum ſe præbet parti, nihil ſcribens odio Romanæ eccleſiæ, nihil amore ſuarum partium: denique diligenter in margine oftendit fontes, ex quibus hauſit. Nec enim quenquam autorem prætermiſit inconſultum, a quo quicquam memoriæ proditum eſſe de illo Concilio cognitum habuit. Unde non ceteros ſolum hujus temporis hiftoricos evolvit, ſed maxime eos, qui ſingulatim in hac quaſi fabula deſcribenda verſati ſunt. Inter hos agnoscit *Ulricus Reichenbach,*

Præf.

zbal, Canonicus Constantiensis, qui ipse huic concilio interfuit; ejusque Historiam composuit Germanico idiomate, Augustæ Vindelicoꝝ editam A. 1483, & A. 1536 & 1575 recusam. Noster tamen eum parum diligenter scripsisse judicat multosque admisisse errores, (quorum duo statim *lib. I §. 21 p. 19* monstrantur:) ac præterea linguarum expertem fuisse, ratum, *hæresiarcham* dictum esse quasi *hæresium arcam*. Deinde in consilio habuit *Jo. Stumpfsi* Historiam hujus Concilii, pariter Germanice scriptam, quam Reichenthaliana multo accuratiorem deprehendit. Hinc Germanicam *Theobaldi* Historiam belli Hussitici perlustravit, quam quidem laude debita non defraudat, notat tamen, autorem affectu in suam religionem abreptum nonnulla scripsisse a vero remota, e. g. Hussio tribuisse, quod negaverit præsentiam realem & transubstantiationem in S. Coena. Omnium maxime usus est Actis hujus Concilii, auspiciis Serenissimi Ducis, *RUDOLPHI AUGUSTI*, a Celeberrimo Viro, *Hermanno van der Hardt*, sex Tomis editis A. 1700: quo ipso anno splendidissimi hujus Operis recensionem dedimus p. 241 sqq. His aliisque adjutus subsidiis Cl. Autor Historiam horum Comitiorum ita septem libris exponit, ut *primo* tradat, quid ab illo tempore, quo Joannes XXIII P. M. cum Sigismundo Imp. consensit ad convocandum Concilium, gestum sit ad illud usque tempus, quo Pontifex ille ex urbe Constantiensi evasit: *secundo* pergat eo usque, quando idem Pontifex munere suo solenniter abdicatus est: *tertio* enarret, quid in casu Hussi actum sit usque ad ejus condemnationem, adjectis quibusdam aliis, eodem temporis articulo tractatis in Concilio: *quarto* persequatur, quæ post cremationem Hussi acta sunt usque ad Sessionem vigesimam sextam, quæ in exitum anni 1416 incidit: *quinto* doceat, quæ gesta sint in Concilio ac initio anni 1417 ad electionem usque Pontificis novi Martini V: *sexto* telam pertexat ad ipsum hujus Concilii finem: *septimo* denique separatim exhibeat, quæcunque eo in Concilio ad emendandam Ecclesiæ faciem, sive ad reformandam Ecclesiam, uti tum loquebantur, dicta fuerunt atque decreta. Hæc recensuisse fortasse sufficere poterat ad salivam lectoribus historiæ Ecclesiasticæ studiosis movendam. Nostro tamen more si ex singulis libris nonnulla delibaverimus, iisdem haud ingratum fore

sepe prorsus confidimus. Sic statim *Lib. I §. 3.* ex Leonardo Aretino, Theoderico de Niem & Gobelino Persona, testibus *συγγεγραμμένοις & ἀντιόρθοις*, luculenter probat, Joannem XXIII Pontificem Romanum per omnem vitam vitiis flagitiisque fuisse insignem & in omni scelere genere volutatum. Nec tamen, pro suo ingenii mentis studio, bubonem illum, qui forte apparuit in Concilio Romæ ab isto Pontifice celebrato, inter testes veritatis refert: quod quidem a Flacio factum esse meminimus; sed rem illam in medio relinquit *§. 6.* Ceterum in Husii historia passim notat sive errores sive calumnias Varillasi ac Maimburgii. Maxime *§. 58 & 59* hoc historicorum par confutat, qui variis commentis persuadere orbi conati sunt, nihil a Concilio factum esse contra fidem Husso ab Imperatore datam. *§. 62* ostendit, errare eos, qui referant, Hussum Constantiæ fuga sibi consulere voluisse: cumque duo scriptores *συγγεγραμμένοις*, qui iidem eotempore Constantiæ fuerunt, id narrent, Noster fretus Actis publicis, ex quibus contrarium demonstrat, suspicatur, eos, cum aliquot annis post Concilium suam conscriberent historiam, memoria lapsos fugam Hieronymi Pragensis Joanni Husso tribuisse. *Libro II §. 20* docet, duos eodem tempore fuisse Hieronymos Pragenses: Hussitam vero illum Hieronymum fuisse virum doctissimum & ipso Husso doctiorem, operamque dedisse literis in Academiis Parisiensi, Heidelbergensi, Colonienfi & Oxoniensi. *§. 57, 58 & 59* Wiclefi historiam recenset ejusque in Concilio Constantiensi damnatos articulos. Inter alia meminit, Wiclefo tributam esse hanc doctrinam, quod *totus mundus sit DEUS*: eamque, ne quis forte Spinofismum Wiclefo hinc tribuat, sano sensu interpretatur, non oblitus, eandem sententiam a Wilhelmo de Wideword & Thoma de Walden tributam fuisse Manichæis, Petro Abzlaro & Lollardis. *§. 73* ostendit, Matthiam quendam, Sacerdotem Pragensem, publice in subtractionem calicis in S. Cœna invecum, & S. Cœnam sub utraque specie administrare ausum, in synodo Pragensi A. 1389 sententiam suam retractare coactum fuisse. Ex illo tempore ignem quasi sub cinere latuisse, donec aliquot mensibus post, quam Constantiam abiisset Hussum, Jacobellus, Sacerdos Pragensis, vir ingenio & morum integritate præstans, incitante Petro Dresdenfi, reducere

Lib. I.

II.

p. 357.

271.

N n

Eib. III.

usum calicis constituerit, & publice in templo docuerit, sub utraque specie, ut loqui moris est Ecclesiasticis, communicandum esse. Huic obstitisse ceteros Clericos vehementer, & Jacobello acrius propugnante, Constantiam ad Concilium misisse theses & libros Jacobelli. Hinc Noster §. 73 probat, Jo. Hussum haudquaquam esse restitutorem calicis in Bohemia, pluribusque confirmat argumentis, Hussum nunquam Pragæ docuisse Communionem sub utraque, adeoque, quicquid sive boni sive mali ex hac doctrina in Bohemia profectum sit, non Hussu, sed Jacobello vel Petro Dresdeni tribuendum esse. Illud vero non ita inficias, Hussum, postquam Constantiæ de facto Jacobelli rescivit, ejus doctrinæ suam adjecisse calculum. *Lib. III §. 16* errorem eorum redarguit, qui tradiderunt, Hussum Constantiæ aliquando suas retractasse sententias. Idem tamen §. 52 negat, Hussum recte fuisse condemnatum pertinaciæ criminæ. Pertinacia enim, inquit, fuisset, si doctrinæ a se agnitas, post factam a doctioribus demonstrationem erroris ex sacris literis, repudiare noluisse: sique adversarii exhibitis testibus factis comprobassent; eum docuisse, quæ se docuisse negabat ac pernegabat. Atqui neutrum factum esse contendit. Ceterum quod attinet ad Jo. Husse doctrinæ, Cl. Autor demonstrat, eam omnino orthodoxam fuisse, hoc est, idem cum Romana illius ævi ecclesiæ sensisse, adeoque nequaquam hæreticum fuisse, ne Pontificiorum quidem sensu. Sic docet §. 53, quod jam ante §. 5 fecerat, Hussum in doctrina de S. Coena non recessisse a sententia Romanæ ecclesiæ, sed cum præsentiam realem, tum transubstantiationem, statuisse: §. 54, eum in doctrina de Sanctorum deprecatione pro nobis, itemque de igne purgatorio, pariter cum Pontificiis sensisse: §. 55, eum defendisse necessitatem confessionis auricularis, item de adoratione imaginum ita statuisse, ut tum solebant & hodie solent Pontificii statuere: quare Noster refellit eos, qui scripsere, Hussum oppugnasse adorationem imaginum, ostenditque, eum & Gersonem idem proliis de hoc argumento docuisse: §. 56 ostendit, Hussum idem cum Pontificiis statuere de merito bonorum operum, item §. 57 de septem Sacramentis, atque de traditionibus. Nam librum, quem Hussus ediderit contra traditiones humanas, oppositum fuisse ceremoniis superstitio-

fis.

lis, sola consuetudine invecis, non autoritate ecclesie. Ex his Cl. Autor conficit, Hussum planetenuisse sententias eo tempore in Ecclesia Rom. receptas, adducitque idem fatentes Florimundum Ræmundum & Rosweidum: quibus addimus Larroquanum, cujus eandem sententiam adduximus in his Actis A. 1688 p. 252. Ea re permotus Noster §. 59 disquirat, quam ob causam Hussus fuerit damnatus. Videri possit hæc esse damnationis causa, quod se opposuit expeditioni cruciatæ a Joanne XXIII indictæ. Sed Cl. Autor docet, nec hic Hussum se præbuisse hæreticum, sed tantum notasse ambitionem Papæ velamine religionis tectam, ceterum indulgentias approbasse, solo rejecto abusu. Suspiciari quispiam possit, Hussi hanc fuisse hæresin, quod Missam administravit intra illud tempus, quo fuit excommunicatus. Sed Noster & hoc diluit. Nam quando Hussus statuit, injustam esse excommunicationem, ubi non fueris auditus & convictus, idem docuit cum præstantissimo quoque doctorum Ecclesie Romanæ. Nec illa vera causa damnationis Hussi fuit, quod a judicio Papæ appellavit ad iudicium Christi vel Concilii. Namque id ipsum fecit Concilium Constantiense, ipsoque facto iudicavit, Papam non esse infallibilem, sed iudicari posse, immo puniri. Quid? quod Gerson librum scripsit, quo docet, licitum esse, in rebus fidei appellare a iudicio Papæ. Porro nec in eo posita est causa damnationis Hussi, quod epistolam quandam hæresibus contaminatam scripserit lingua Bohemica. Nam Hussus semper questus est, illam epistolam fuisse depravatam. Denique nec ideo Hussus condemnatus est, quod statuit, civitatum rectores Clericis illis, qui vitam agent sceleratam, bona sua eripere posse. Nam eadem semper publica fuit doctrina universæ Ecclesie Gallicanæ. Quam igitur tandem ob causam ad tam durum supplicium damnatus fuerit Hussus, inquit Noster merito. Videtur ei primum id propterea factum esse, quod tam fortiter declamavit Hussus in enormia vitia Papæ, Cardinalium, Episcoporum, Monachorum & ceterorum Clericorum. Leguntur enim in MS. vetusto codice hæc: *quamdiu Hussus iaxabat vitia secularium, omnes dilatabant, cum divino agi spiritu: simul ac vero aggressus est Clericos, summum omnium odium incurrit.* Ceterum cum idem eodem tempore acerrimis fecerint ver-

Bis Petrus Alliaccensis, Franciscus Zabarella, Theodoricus de Nisem, Nicolaus de Clemangis, Joannes Gerfon, immo ipsi inimici Hussi in ipso illo Concilio graviter accusaverint avaritiam, ruditatem, ac Simoniam Clericorum, Noster nec in hac quidem sententia acquiescit, sed ad aliam delabitur conjecturam. Nimirum fortasse ea fuit damnationis vera causa, quod Hussus statuit, Ecclesiam Romanam non esse matrem & caput ecclesiae universalis, Papamque & Cardinales non esse de essentia Ecclesiae, sed hanc iis carere posse. Sed nec hoc probat Noster, cum idem docuerit Theodoricus de Vrie & Joannes Gerfon. Quid ergo? Noster tandem §. 60 firmiter statuit, duas fuisse causas, ob quas crematus Hussus fuerit, (1) quod subscribere noluerit condemnationi articulorum Wiclefi. Licet enim in doctrina de S. Coena Wiclefo non assentiretur Hussus, in eo tamen eum probabat, quatenus notabat vitia & abusus Clericorum. Ubi tamen Noster addit, hoc sensu illa tempestate omnes bonos fuisse Wiclefistas & Hussitas, immo magnam eorum partem, qui membra fuerint Concilii Constantiensis. (2) Quod conciones ipsius & scripta oppido vehementia & acris, permultum contulerint ad turbas, quae tum in Bohemia agitabantur. Id quod, iudice Nostro, negari non potest. Sed (ita pergit Cl. Autor) omnes illius aetatis scriptores originem haereseos Hussi tribuant perveris Clericorum moribus. Ergo, inquit, aut poena aut venia communis esse debebat utrorumque. Postremo hinc concludit, Hussum procul abfuisse a doctrina Lutheri, quae centum annis post pervasit magnam partem Europae. Qua occasione §. 61. vulgarem examinat historiolum, qua Hussus fertur ad iudices ita dixisse suos: *Vos nunc torretis anserem, sed centum annis veniet cygnus, quem non poteritis interficere.* Cl. Autor hanc fabulam esse pronuntiat, nixus silentio *οὐ γαρ ἔστιν ἀνθρώπων ἔργον*, ejusque originem non obscure ad quoddam numisma, seculo XVI demum cusum, refert. Pari modo falsum esse judicat, quod Hussus dixisse fertur: *Centum annis revolutis Deo reddetis rationem & mihi.* Tandem statuit Noster, Hussum non fuisse martyrem veritatum illarum, quas hodie contra Romanam Ecclesiam propugnamus: fuisse tamen egregium praecursorem Reformationis, quam vulgo vocant. Progredimur ad *Librum IV*, hinc quoque

Lib. IV.

quoque nonnihil decerpturi. §. 17 Bertrandus Vacherius exhortatur Concilium ad corrigendos mores Clericorum, avaritia inastabili, ambitione indomita, crassa literarum ignorantia, summa pigritia, detestanda profanitate laborantium. Quales orationes passim in hoc opere sunt obvix. §. 19 Jo. Gerson 25 thesaurum hæreticarum accusatur, ex quibus duas postremas adscribemus, quas falsus est Gerson, sed interpretatione mollire studuit. Scilicet vigesima quarta thesis hæc est: *Si Jo. Hussus, qui a Concilio declaratus hæreticus est & condemnatus, habuisset Advocatum, nequaquam potuisset convinci.* Vigesima quinta: *Malo Judæos & Ethnicos habere judices in causis religionis, quam Concilium.* §. 27 meminit epistolam procerum Bohemix ad Conc. scriptam, in qua inter alia dicunt, Hussum, nullius unquam hæreseos suspectum fuisse, sed semper & in doctrina & in moribus irreprehensibilem, & S. Scripturam interpretatum esse secundam sententiam Patrum ab Ecclesia approbatorum, atque omne genus hæreseos detestatum esse. §. 31 disserit de decreto Concilii, quod fides publica a Principe seculari hæreticis data non debeat esse fraudi religioni Catholicæ, nec impedire, quominus hæretici examinentur & puniantur. Putat vero, fidem publicam non tam fuisse violatam per ultimum Hussi supplicium, quam per ejus conjectionem in carcerem. Nam si concilium facto examine deprehendisset, Hussum esse hæreticum, tunc Concilium putat jus habuisse eum ad ignem damnandi. Sed (ita pergit) eum in carcerem conijcere nondum facto examine, ac profitentem se Concilii autoritatem agnoscere, ac retractaturum esse, si ejus hæreseos fuerit convictus, hæc vero est manifesta fidei publicæ violatio. Verum si rem hanc, tot agitatam controversiis, sine affectu & pro illo rerum statu pensitamus, videtur nec Cæsar nec Concilium accusari debere violatæ fidei. Concilium sane fidem violare non potuit, quia Hussus nullam dedit: sed, quando eum in carcerem coniecit, jure suo usum est. Imperator vero nec ipse violatæ fidei reus est, quippe per quem Hussus licuit Constantiæ esse incolumi. At, inquit, eum e manibus Concilii eripere debuit. Minime vero debuit. Nam secundum placita Ecclesiæ Romanæ divisum imperium cum Ecclesia Cæsar habet, adeoque Imperator nihil cuiquam potest promittere in præjudicium Concilii. Dabimus exemplum geminum: si Papa, non consulto Leopoldo Imp.

Regnum fide sua data Viennam ire iussisset ad dicendam causam, an Leopoldus injuste fecisset, an fidem violasse dicendus esset, si illum carceri inclusisset debitoque affecisset supplicio, maxime cum certum esset, si libera ei esset abeundi facultas, cum ad suos reddituum ac Cæsari plurimum pariturum esse molestiæ? Nemo, opinor, dixerit, Imperatorem fidem violasse. Hinc sequitur, in Concilio Constantiensi contra legem de servandis promissis peccatum non esse. Ceterum fatemur, imprudenter fecisse Hussum, quando ratus, se literis Imperatoriis instructum fore securum, Constantiam se contulit: fatemur etiam, errasse Concilii Patres, dum sibi jus esse putarunt, hæreses flamma abolere, in hæreticosque & ferro & igne scire. Sed redeamus in viam ex hoc diverticulo. §. 77 refert vocem vulgò tributam Hieronymo Pragensi, qui ita suos sit affatus iudices: *Appello ad iudicem supremum, ut coram eo centum annis revolutis respondeatis mihi.* Cl. Autor non dubitat hoc in fabularum censum rejicere. Diserte enim testatur Poggius, (cujus de morte Hieronymi Pragensis epistolam §. 78 recenset,) Hieronymum dixisse, *eos esse aliquando coram Deo, quem fallere non possint, rationem reddituros.* Adeoque existimat Noster, centum annos fuisse longo post tempore istis verbis additos. *Libri V §. 44 - 49* de sectæ Flagellantium origine & progressu agit. Noster eam enthusiasmum fuisse statuit: ac fortasse *ἐν τῷ πνεύματι* huc referri debent pueri aliquot abhinc annis in Silesia entusiasmo precatosio (de quo pluribus agit Mericus Casaubonus *lib. de Enthusiasmo cap. VI*) laborantes. Ceterum in Flagellantes nihil statutum est in hoc Concilio, urgente licet Gersono: quod inde factum conjicit Noster, quod haberentur pro hominibus mentis emotæ ac fanatico furore percitis. Plura de secta Flagellantium lectionibus commendat Cl. Schoettgenii libellum, quem perperam vocat *Schettingerum*. §. 82, quo commemorat, Ottonem Columnam in Concilio A. 1477 d. 11 Novembr. electum esse Papam, summissæque nomen Martini, observat cum Raynaldo, eum per errorem vocari Martinum V, cum tertius demum sit, ac duo Marini male annumerati fuerint inter Martinos. Verum dici posset, hunc esse errorem, quod Martini nomen in Marini fuerit depravatum. Certo Platina in Vita Martini II ita diserte scribit: *Sunt, qui hunc Maritimum vocent, quos ego similitudine scriptionis deceptos puo.*

p. 396.

Lib. V.

Libri VI §. 44 docet, Martinum V Pont. Max. edidisse Constitutionem, qua declaravit, nemini appellare licere a judicio Papæ in rebus fidei, sed in ejus sententia acquiescendum esse. Sed hanc Constitutionem refutavit Gerfon edito libro, qui §. 45 recensetur, in quo is provocavit ad decretum plane contrarium Concilii Constantiensis in Sessione quinta. §. 47 & 71 ostendit, cum hoc Concilium convocatum fuerit reformandam Ecclesiam in capite & membris, nihil tamen in eo mutatum esse, quod momentum trahat, ad eoque exitum hujus Concilii neutiquam respondisse spei a Christianis illius ætatis conceptæ. *Libri VII* initio acerbissimas eademque plurimas producit bonorum virorum querelas de corruptissimis Clericorum, maxime Pontificum, moribus: porro, quid actum sit in Collegio Reformatorio, quod in hoc Concilio institutum fuerat, edocet, sigillatimque istius Collegii decreta recenset. §. 57 refert, quid in hoc Concilio actum sit de emendatione Calendarii: qua de re cum altum sit apud historicos hujus seculi silentium, copiosius hic eam enarrari videmus. Ceterum cum hujus argumenti non satis peritus esset Noster, hanc Historiæ particulam describendam dedit Cl. Vignolio, Membro Societatis Scientiarum p. 695-700. Regiæ Berolinens. qui hic exhibet compendium libri a Petro Alliacensi, Cardinale Cameracensi, scripti de reformando Calendario. §. 68 docet, quid in Concilio fuerit statutum ad juvandam Judæorum ad facta Christianis conversionem. Ubi primo detestatur crudelitatem, sæpius a Christianis in Judæos expromptam odio religionis ipsorum, & crimina iis afficta eo consilio, ut bonis suis possent exui & interfici. Deinde plura Concilia pluresque Papas laudat, quod populari furori resisterint, eisque libertatem concesserint religionis. Observat, Judæos duorum potissimum criminum reos agi solitos esse, (1) quod infantes Christianorum rapiant & necent: id quod Cl. Autor in medio relinquit, vereturque, ne ipsa Judæorum confessio hujus criminis non tam veritati sit tribuenda, quam tormentis. (2) Quod hostias consecratas contumelia affecerint. Dicit, ab historicis Brandenburgensibus uno ore narrari, sub initium sec. XVI Judæos aliquot (utimur nos verbis Manlii in Melancthonianis p. 88) sacramentalem hostiam, a sacrilego quodam ementem, pugionibus & cultellis confodisse, adjectis blasphemis, quod Christianorum. Deus nullum haberet sanguinem: quo facta mira-

culose

Lib. VI.

Lib. VII.

p. 695-700.

calose promanarit sanguis. Hos deinceps comprehensos vivos fuisse combustos. Noster hanc fabellam esse credit, adeoque triginta octo Judzos illos injuste Vulcano consecratos fuisse statuit. Ceterum in presenti Concilio Constantiensi nihil definitum est circa Judzos, nisi quod sequens factum est decretum: *Quia, ut expertum est, quamplurimi Judæi, utriusque sexus homines, per usuram acquisita restituere metuentes, ad Christianismum suscipiendum alias satis inclinati, seorsim abierunt, in sua perfidia tanquam desperati permanentes; ideo hæc Synodus sacrosancta decernit & ordinat, quod Judæus ad fidem Catholicam venire volens, non nisi in quantum medietas ejus substantiæ, tam in mobilibus, quam immobilibus se extendit, eis, a quibus usuras, si super sint, recepit, alioquin heredibus secundum proportionem usurarum receptorum, restituere teneatur: reliqua medietate sibi & suis liberis absque mendicitate educandis in modum elemosynæ mediocriter derelicta.* Finita sic Historia p. 709-734 exhibetur Diarium Concilii hujus, a Cl. Hardtio confectum, sed aliquot in locis auctum mutatumve, a 9 Octobr. A. 1414 usque ad d. 20 Maji A. 1418. Subjecta sunt denique Latina lingua p. 737 Martini V Papæ Regulæ Cancellariæ, altero statim post electionem die, nempe 12 Novembr. publicatæ: p. 749 Germanicæ, p. 758 Gallicæ, p. 766 Anglicæ Nationis & Martini V Papæ Concordatæ: quæ omnia ex Hardtiano penu depromta sunt. Apparet hinc, quantum adjumenti dederit Cl. Autor historiæ ecclesiasticæ cultoribus. Est vero, ubi etiam historiæ literariæ studiosos delectare potest hoc opus: cujus rei duo triave dabimus specimen. Ut prætermittamus, quæ jam prædicta sunt de duobus Hieronymis Pragenibus, lib. II §. 35 refert, Manuelem Chrysoloram Constantiæ mortuum esse, quo cum Card. Zabarella venerat, A. 1415 die 15 Aprilis. Ejus epitaphium in templo Dominicanorum Constantiensi hoc legitur: *Ante aram hanc situs Dominus Manuel Chrysoloras, Miles Constantinopolitanus, ex vetusto genere Romanorum, qui cum Constantino Imp. migravit, Vir doctissimus, prudentissimus, optimus, qui tempore Generalis Concilii Constantiensis obiit, ea existimatione, ut ab omnibus summo inter mortales sacerdotio dignus haberetur, die 15 April. 1415. Conditus est apud Dominicanos.* Sic lib. IV §. 79 de Poggio Florentino

tino dicit, ignotum esse, quam personam is sustinuerit in Concilio Constantiensi. Laudat ejus eruditionem: notat ejus intemperantiam in maledicendo aliis: corrigit quoque vulgarem errorem, docens, MStum codicem operum Quintiliani repertum a Poggio esse non Constantiæ, sed in turri quadam monasterii S. Galli. Scripsit is Historiam Florentiæ, de qua hi versus exstant:

Dum Patriam laudas, damnat dum Poggius bosem,

Nec malus est civis, nec bonus historicus,

Ibidem §. 84 Theodoricum de Niem, qui natus Paderbornæ in Westphalia plurimum Pontificum fuit Secretarius, prætereaque fidelis & accuratus historicus, refert obiisse diem suum Constantiæ A. 1416 d. 4 Junii. Sed hæc hæctenus.

A BRIEF ENQUIRY INTO FREE-THINKING
in Matters of Religion,

i. e.

BREVIS DISQUISITIO DE LIBERTATE
Philosophandi in rebus ad Religionem spectantibus, & vulgo creditis ejusdem obstructionibus, utpote Symbolorum impositione, Mysteriis, & Autoritate antiquorum Patrum; Autore
SAMUELE PYCROFT, A. M. & Collegii Caso-
Gonvillensis Cantabrigiæ Socio.

Cantabrigiæ, apud Edmundum Jeffery, 1713, 8.

Pag. 150.

Quod in Actis superioris Mensis commemoravimus, novum eorum, qui in Sacris Philosophandi Libertatem nimiam in Anglia affectant, nomen, *Free-thinkers*, id præsentis Libello paucis, sed solidis & maturis ratiociniis inquisivit Clarissimus Autor, in ipsa Introductione professus, nihil rei sibi cum solitis apud Scriptores controversiarum artificii, contumeliose & sarcastice adversarios traducentibus risuque & odio exponentibus futurum, planis ac evidentibus rationibus rem suam unice acturo. Quem quidem controvertendi modum longissime a moribus Libertinorum istorum discedere, quibus nihil æque sit volupe, quam Clerum Ecclesiæ Anglicanæ & sacra omnia profanissime ac in-

o o

dignissime

dignissime exagitare, productis in proluxa Introductione multis contumeliarum speciminibus, graviter conqueritur. In ipso opere, ubique supposita Scripturæ S. autoritate, quam & ipsi, contra quos contendit, adversarii illibatam esse volunt, Libertatem philosophandi primum ipsam considerat, quam etiam in sacris nemini non jure suo competere concedit, at recte explicatam. Id enim, inquit, est libere de re quacunq; philosophari, si sine præjudiciis & affectibus plenum ac perfectum examen doctrinæ institueris, fundamenta & partes ejus omnes, & quicquid eo spectat, ita ponderaveris, ut nihil prudens omittas, quod in hoc examine considerare oportuerit, ut proinde *libere philosophari* idem sit, quod *exacte & sine partium studio ratiocinari*. Enimvero nemo recte de re quacunq; cogitaverit, nisi certas regulas ac mensuras ratiocinandi observaverit objecto convenientes, eaque postulata admisserit, ac subsidia adhibuerit, quæ natura rei, de qua agit, requirit. Unde circa res divinas divinitus nobis revelatas rite philosophaturo ante oculos haud dubie esse debere docet sequentia fere axiomata, quibus nimia libertas restringatur: Deum nempe, infinitis modis homine sapientiozem, in rebus divinis non nostris conceptibus convenienter necessario ubiq; agere, multo minus illius dictata ad nostræ rationis decempedam ullo modo exigi posse; quare non mirum esse, si in divinis revelationibus occurrant *δυσωγρα*, nobis perceptu aut dijudicatu nunc quidem difficilia, multo minus hanc sufficientem esse de istis dubitandi aut negative decidendi rationem; posse vero Deum certis actionibus, a quibus natura nihil ad nos videatur redundare beneficii, benedictiones adjungere hujus & futuri ævi, ut in Naamanis Syri exemplo, etsi nos istorum nexum non capiamus. Idem vero & recte cogitaturus in divinis revelationibus, positivas quoque leges eodem studio, quo æternas morales, in iis quæret, & inventas eodem numero cum his habebit, idem verba revelationis secundum verum sensum & consuetam eorum significationem dijudicabit, coactas interpretationes dedignabitur, denique ut verum sensum assequatur, quis eo tempore, quo scripta fuit revelatio, verborum fuerit sensus, scrutabitur, & omnibus, quæ dantur, Exegeses adminiculis, quantum per vitæ ac studiorum rationem licebit, fideliter utatur, quæ
 omnis

omnia longe distant ab illa quam adversarii affectant, cogitandi Libertate. Eam vero cum obstrui per *Symbola*, per *Mysteria*, per *autoritatem antiquorum Patrum* criminentur adversarii, ea distinctis Capitibus vindicat Cl. Autor. Circa *Symbola* quidem, docet, divino jure Pastores imprimis Ecclesiarum esse constitutos, ut, quicquid ad unitatem & puritatem fidei conservandam spectat, id omne fideliter ac vigilanter exsequantur, ei vero fini obtinendo eo tempore, quo perverse sentientes verba Scripturæ S. artificiose pervertunt, aut fallacibus evasionibus aliis imponunt, symbolorum brevibus sed strictis & ad istud speciatim tempus exactis verbis fidem representantium usum & perquam esse accommodatum, & nullo modo illegitimum. Fidem quidem esse liberum voluntatis assensum, sed neque *Symbola* quenquam ad minus liberum assensum sua natura cogere, neque absurde dici posse ingerere rem credendam, quæ tibi videatur incredibilis, (siquidem eodem plane modo Apostoli quoque absurdi dicendi sint, Christum *μορφήν καὶ σκάνδαλον* prædicantes,) neque injuste exigere fidem rerum, quæ sunt supra rationem, dummodo cum revelatione exacte consentiant, neque tandem ex se ipsis plura dissidia gignere, quæ forte ex accidente inde possunt oriri, ipsi naturæ rei non imputanda, contendit. Imprimis cavillationes Synodi Nicenæ considerat, ac perversam verborum *Eusebii* de vita Constantini L. 3 C. 13 ubi Imperatorem *ἐν μέρες ἀντιλαμβάνομενον τῶν παρ' ἑκατέρης τῶν μαρτυρηθέντων ἡρέμα συναγαγῆν τῆς φιλονεικίας ἐνισταμένους* memorat explicationem, qua non nemo criminatus erat, Episcopus certe non ita in unam abituros fuisse sententiam, nisi Imperator eos *ἐν μέρες* separatim ad se vocatos artificiose in partes suas traxisset (*had they not been closeted by the Emperour.*) Denique præcipuum arietem adversariorum, quo *Symbola* a Spiritu S. ipso haud dubie tradita fuisse, si necessaria illa existimasset, urgent, convellit, principium esse Scripturam, in quo omnia ad reprimendos hæreticos sequiori ætate necessaria non disertis verbis potuerint exprimi, sed ita saltim innui, ut ad temporis necessitatem studio hominum deinceps eruerentur ac decernerentur, respondens. Ad *Mysteria* pergit, vocem a Tolando & Socinianis profanissime exagitatam, quorum cavillos ut devitet, totam quaestionem in eo versari

docet: an ex res, quarum *vera natura ab humana ratione* in presenti statu *exacte* non intelligitur, non possint tamen certo sensu esse objectum *humanae fidei*, & an doctrinae, quae ob deficientem *verae rei naturae exactam* notitiam nobis contradictoria videatur, revera pro tali sit habenda? Circa hanc vero quaestionem, ne mysteria admittant adversarii, quatuor potissimum urgent: *Primum*, nullas se habere in mysteriis ideas, quae si deficient, tum vanissime assensum posci. Hic vero Noster lubens concedit, sine ideis credere, idem esse ac nihil credere, in mysteriis vero fidei omnino habere nos ideas, etsi non adaequate & exacte naturae rerum convenientes, & eo usque nostram fidem requiri, quae ultra sint, in iis fidem locum nullum obtinere. Ita in mysterio v. g. Trinitatis habeo omnino ideam Dei, & ex ea pariter ac revelatione certo cognosco, non posse esse nisi unum Deum, interea ex revelatione percipiens, unum hunc Deum esse Patrem, Filium & Spiritum S. inde conceptum formo hunc, esse inter Patrem, Filium, & Spiritum S. certam distinctionem sive relationem, quae cum essentiae divinae unitate consistat. En tibi ideam sive propositionem, quam omnino cognosco & cui eousque fides mea assentitur. Modum vero, in quo haec relatio sive distinctio consistit, si credere juberer, tum certe credendum mihi foret id, cujus nullam habeo ideam. In eo igitur fides mea subsistit, exactam hujus distinctionis naturam talem esse, qualem ego nunc non possum mente concipere. Et sic in reliquis mysteriis. Urgent porro, si habeant Ideas, eas tamen apparere contradictorias, quarum fides rationi & sensui sit contraria, quibus respondet Autor, sine claris & tantum non adaequatis utriusque rei conceptibus nullam propositionem a nobis pro contradictoria posse haberi, jam vero in divinis neminem sanum eam conceptuum ac adaequatae cognitionis claritatem sibi posse vindicare, quae ad evidenter probandam in mysteriis divinis contradictionem sit sufficiens. *Pracipue* cum tam infinitus sit miraculorum naturae numerus, quibus recte concipiendis humana ratio non sufficiat, quae cum neutiquam cum mysteriis fidei conferri debere Libertini contendant, siquidem haec sensui sint evidentia, fidei vero mysteria sub sensum non cadant, eam disparitatem neutiquam tantam esse, ut per eam vis instantiae imminuatur, Noster affirmat. *Denique*,
quod

quod nullus in his mysteriis scopus Deo dignus appareat, id quidem Autor confutat, partim quod æquum sit, Deum non minus Fidei nostræ, quam obedientiæ probationem instituire, partim, quod & ipsa illa mysteria infiniti in excitanda religiosa veneratione & pietatis fervore usus esse manifesto appareat. *Autoritatem Patrum*, tertium Libertati objectum pessimum, ultimo loco vindicat Autor, breviter per trifseculares Patres eundo, eorumque merita & candorem ab antiquis jam agnitum, non, ut Libertini prædicant, heri domum a vanitate modernorum eruditorum mirifice elatum, asserendo, in quo tamen nihil est, quod magnopere nos possit morari. Ceterum quæ de Bentleji scripto excerpta paulo prolixiora nuper promissimus, in proximum Mensem rejicienda sunt.

MICHAELIS HENRICI GRIBNERI, LIPS. D. Pand. P. P. Collegior. Jur. Vitemb. Assess. Principia Processus Judicarii, publici juris fecit J. C. F. A. qui differentias juris Magdeburgici adhecit. Accedit Dissertatio epistolica de litium ambagibus in foro Saxonico recidendis.

Lipsiæ & Halæ, ex officina Ad. Sellii, 1714, 8.

Alph. I pl. 7.

Autoris, qui pereruditus, quas de variis argumentis non paucas habuit, Dissertationibus Orbi literario dudum innotuit, scopus est, prima Praxeos forensis elementa solide proponere. Quamobrem in Prolegomenis de processu in genere agit. Post libro I ordinarium processum eo, quo in foris peragitur, ordine perlustrat. Itaque cap. I ea, quæ fiunt ante primum terminum, duabus sectionibus, altera de libello & supplicatione pro impetranda citatione, altera de citatione & termini notificatione exponit. Hinc cap. II quæ in primo termino ante litis contestationem fiunt, declarat: post cap. III probationes per testes & documenta, cap. IV vero eas, quæ per jusjurandum fiunt, tractat. Inde, quæ fiunt post probationem, cap. V ostendit duabus sectionibus, quarum prior in publicatione attestationum & probationum disputatione, posterior vero in sententia definitiva occupatur. Tum quæ fiunt post sententiam definitivam, cap. VI ita enucleat, ut tribus sectionibus remediorum suspensivorum & quarta executionis jura tradat. Denique ea, quæ in processibus quandoque saltem occurrunt,

cap. VII addit, nempe Sect. 1 interventionem, Sect. 2 litis denunciationem & nominationem auctoris, Sect. 3 reassumptionem litis, Sect. 4 commissiones, Sect. 5 reconventionem. Absoluto processu ordinario libro II extraordinarios aggreditur, & ubique suppositis iis, quæ cum ordinario conveniunt, reliquis in quibus ab eo differunt, tanquam exceptiones a regula priore libro tradita sedulo inculcat. Atque ita cap. I processum summarium, II eum, qui ex §. 8 Resol. Grav. competit, III matrimonialem & consistorialem, IV executivum, V cambialem, VI arresti, VII possessorium summarium & inhibitivum, VIII provocatorium, IX illum, qui in concursu creditorum obtinet, X criminalem pertractat. Singula ordina, breviter & accurate concinnata sunt, additis locis Jctorum Saxonorum, potissimum Bergeri, Rivini & Meckenii, in quibus illi argumenta proposita latius persequuntur. Præterea errores communes passim annotantur. Ita rorum compitentem & respondere detrectantem in legitima impedimenta, cum tamen illa nec possit nec teneatur probare, qui rite se stitit, male vulgo condemnari assertitur L. 1 c. 2 S. 2 §. 1 not. b, pariter contradictiones Doctorum quoad actus speciale mandatum requirentes & reliqui in doctrina de mandatis judicialibus auzi deteguntur d. C. S. 3 §. 6-9, porro eum, qui litem prævia comminatoria non rite contestatur, pro confesso & convicto, sed quoad illa tantum capita, ad quæ minus recte respondit, habendum esse, adversus contrarios scriptorum dissensus defenditur d. C. S. 5 §. 8. Constituti quoque & moribus recepti juris defectus subinde arguuntur, veluti cum processus summarii & potissimum ejus, qui §. 8 Resol. Grav. præscribitur, incommoda L. 2 C. 1 §. 6 & C. 2 §. 4 monstrantur & quam parum juris rationi conveniat, ut ipsi probaturo, cui aliquid ante probationem in sententia injunctum per moram in ea purificanda admissam probatorium terminum sibi prorogare liceat, evincitur L. 1 C. 3 S. 1 §. 2 not. f. Potissimum vero observantiz collegiorum Juridicorum eorumque inter se dissensus, adductis novissimis nec adhuc editis præjudiciis, enarrantur, quo pertinet, quod Garandæ præstationem in processu summario Vitembergensis Collegia secus ac Lipsiensis injungant L. 2 C. 1 §. 1 not. a, quod in processu possessorio summario juramenti delationi locum denegent Scabini Lipsienses, concedant

Jcti

Jcti Lipf. & Vitemberg. L. 2 C. 7 §. 13. Atque ita genuina processus judiciarii principia traduntur, quæ Autor quanquam privatis tantum auditorum suorum usibus destinata postmodum arbitrio editoris permisit. Is ergo differentias juris Magdeburgici ex utraque Processus in Ducatu isto recepti, & generali de emendanda in terris Prussicis & Brandenburgicis re judiciaria ordinatione, peculiaribus constitutionibus Codici juris Magdeburgici novissimi propediem prodituro insertis collectas adjecit, simulque publici juris fecit J. E. R. ad A. L. O. dissertationem epistolicam, in qua triplex ambages processuum recidendi medium suppeditatur, I abrogatio omnium processuum litibus intra brevissimum tempus finiendis §. 6, II insignis processus recepti immutatio §. 9, cujus nova & facilis ratio §. 10 traditur, III promotio celeritatis ambagumque remotio retento processu hætenus recepto §. 12. Prioris medelæ periculum §. 7, 8 explicatur, alterius incommoda §. 11 monstrantur. Quibus quanquam facile obviam iri posse §. 12 tradatur, tertium tamen facilius sperandum esse §. 13 concluditur, adeoque circuitiones viginti tres, quibus varia processuum ordinarii capita laborant, modique illæ tollendi a §. 14 ad finem brevissimis indicantur, quas si praxis sequeretur, dubium non est multum imminutum iri Processuum prolixitates. Utrique opusculo Indicem rerum locupletissimum subjecit editor, qui & Præfationem præmisit, in qua de inopia compendiorum processualium bonæ synopsis virtutibus, quas simul recenset, instructorum in tanta librorum practitorum multitudine differit, eamque sibi causam fuisse asserit, hæc Processus Judiciarii principia utpote ea, quam requirit, concinnitate conscripta edendi.

NOVA LITERARIA.

E Novi Diarii (*Journal Littéraire*) quod Hagæ Comitum nuper edi cœpit, Tomo III P. I discimus, Patres Benedictinos e Congr. S. Mauri Parisiis in eo nunc esse, ut *Theſaurum Anecdotorum novum* quinque Voluminibus in fol. prodant, quo varios Scriptores historię tum sacrę tum profanę e Bibliothecis hætenus erutos complectentur. Ibidem Cel. Montfauconius primum Operum *Cbrysostomi* Tomum publicavit, idemq; colligit *Theſau-*

rum antiquitatum, in quo adhibitis optimis Scriptoribus varia quæ antiquitatum monumenta in lucem producet. Illic & Kusterus Hefychium, & Dacoria Odysseam Homeri a se Gallice translata prelo submitit, prodiitque nova versio Gallica Iliadis a Dn. de la Motte carmine heroico, minus quidem feliciter, adornata. Abbas Renaudot, edita nuper Historia Patriarcharum Alexandrinorum, nunc Liturgias Orientalium Ecclesiarum præcipuarum prode parat. Malebranchius contra autorem tract. *de Promotione Physica* causam suam publice mox tæbitur. Parisiis quoque (quamvis Amstelodamum præferat) prodiit Bibliothecæ Simonianæ continuatio sub t. *Nouvelle Bibliothèque choisie* &c. 2 Vol. quem libellum ipsum adhuc Rich. Simonium, qui Mense Aprili A. 1712 e vita excessit, autorem agnoscere existimatur. Ceterum cum in eodem Diario enumerentur octodecim libelli sub finem superioris ac initium hujus anni Hagæ impressi, qui omnes causam Quenellianam tantopere hoc tempore agitaram concernunt, & ibidem apud T. Johnson præstant, rem non ingratam nos facturos Lectori putamus, si breviter eorum titulos hic subjiciamus: sunt vero 1 *Idee generale de la nouvelle Constitution contre le livre des Reflexions Morales* &c. 2 *Analyse exacte de la doctrine contenuë dans la Constit.* 3 *Regles de l'équité naturelle & du bon-sens pour l'examen de la Constit.* 4 *La Constitution UNIGENITUS*, qui libellus denuo prodiit sub tit. *Jugement des S. Peres sur les Propositions condamnées* &c. 5 *Memoire présentée à l'assemblée du clergé* &c. 6 *Memoire pour les Evêques* &c. 7 *Dissertation sur la Constit.* 8 *Reflexions sur les Propositions de la Constit.* 9 *Memoire sur les Propositions* &c. 10 *Cinq Memoires sur la Constit.* 11 *Memoire présentée à l'assemblée du Clergé* &c. 12 *Examen de la Constit. selon la methode des Géometres.* 13 *Lettre du P. Quésnel aux Cardinaux* &c. 14 *Seconde Lettre du même.* 15 *Memoires du même pour servir à l'examen de la Constit.* 16 *Second Memoire,* 17 *Troisieme Memoire,* 18 *La Constitution du Pape Clement XI &c. avec des observations.*

Indicem Generalem Decennii III & Supplement. Tomi IV & V jam pridem prodiisse, omnibus constare existimamus.

ACTA ERUDITORUM,

*publicata Lipsia
Calendis Julii Anno M DCC XIV.*

HISTOIRE D'ANGLETERRE, D'ECOSSE
& d'Irlande.

i. e.

*HISTORIA ANGLIÆ, SCOTIÆ ET HIBER-
niæ; Autore Dn. de LARREY.*

Tomus IV.

Roterodami, apud Fritschium & Boehmium, 1713, fol.

Alph. II pl. 19 & fig. zn. 18.

CUm de prioribus operis splendidissimi Tomis actum fuerit a nobis A. 1708 p. 441 & 498, nunc ultimum quoque Tomum, res inde a Carolo I usque ad mortem Wilhelmi III, quæ in annum 1702 incidit, complexum, quem quartum vocant Editores, priores quippe duos, qui mole sua unicum æquant, pro uno nunc reputantes, strictim perlustrare par est.

Caroli I regimen infaustum omnia sinistra prædixerunt. Mox enim Patre defuncto cum in locis publicis edito clangore tubarum tympanorumque Successor Regni denunciaretur, is-cui hoc negotii datum, cum *Heredem indubitabilem* dicere debuisset, *dubitabilem* errore quodam pronunciavit. In primo Statuum Angliæ Conventu, quem Parliamentum vocant, Rex, sermone ad ipsos, uti moris est, habito ac vix ad finem perducto, corona caput nudaverat, quasi diadema Regium, quod multi augurabantur, Parlamento submissurus. Cumque solenni ritu inauguraretur, albo vestimento indutus incedebat, Anglorum Regibus in istis sacris haud usitato, qui purpureo amictu splendorem augustæ dignitati

P p

conciliare

Pag. 4.

8.

17.

conciliare consueverunt. Sed ad graviora transeundum est. Fons
 & scaturigo omnium malorum, quibus Carolus tandem oppressus
 est, procul dubio fuit matrimonium cum uxore Romanis sacris
 p. 10. 74. addita. Ex hujus enim connubii legibus necesse habuit, clas-
 sem ad subjugandos Gallia Reformatos subministrare, quo cives
 suos religionis avitæ tenacissimos haud leviter offendit. Pontifici
 interea turbulentis consiliis omnia agitabant, donec Carolus Cle-
 rum ipsorum seditiosum, imprimis Jesuitas, ocios excedere Regno
 juberet. Tum vero illi, quos Regina secum adduxerat, ipsam hor-
 tari, ut nudis pedibus Londino Tyburnum usque, locum suppli-
 cii facinorosorum destinatum, procederet, Deumque supplici pre-
 ce oraret, quo Jesuitis in Anglia diutius liceret commorari. Cujus
 res indignitate Rex adeo commotus est, ut eos, qui Regiam secuti
 fuerant, una cum ceteris ejiceret. Iram Buckinghamii in Gallos
 conceptam plerique amoris illustri, sed vesito tribuunt; accede-
 bat vero teste Nostro, quod literas a Richelieu datas accepisset,
 quibus solum titulo, *Monsieur*, ipsum alloquitur, nullo quoque,
 quod honoris causa fieri assolet, inter titulum & literas interjecto
 91. spatio. Caroli II fata nunciasse dicitur stella, quæ dum Pater gra-
 tias Deo pro filio acturus ad ædem D. Paulo dicatam se confer-
 ret, comparans nitore suo Solem pænè superare visa fuit. Occasio-
 ne inaugurationis Scoticæ Edgarum primum fuisse observat No-
 135. ster, inter Reges Scotiæ, qui Seculo XII ab Episcopo tunc temporis
 San-Andreeano sacro ritu diadema Regium suscepit. Notatur
 vero Laudi Archi-Episcopi Cantuariensis ambitio, haud ultimè
 inter Caroli amicissimos, quæ eo processit, ut Pontifex Tramon-
 tanus appellari fuerit conatus; cetero Papismi clandestini suspicio-
 186. 216. ne admodum laboravit, quam literarum commercium cum Cardi-
 nale Barberino auxit. Rex autem eo infelicio, quod eos, quos
 153. 173. amicos sibi adjunxerat, vel rei præfecerat militari, in visos populo,
 rebusque suis haud idoneos selegerit. Et Hibernorum quidem,
 172. qui Romana sacra colebant, seditio non exiguum momentum Re-
 gis exitio attulit, cujus si non eutorem, conscium saltem fuisse Re-
 gem, sibi aliisque persusserant turbarum Anglicarum autores,
 209. præsertim cum ipsorum opera postmodum ad compescendos An-
 191. glos uti Rex constituisset. Tandem erupit funestum Regi bellum,
 sub

sub cuius primordiis ipsamet Hullum obsidione cinxerat, brevi se potiturum urbe sperans, quod adiutore Digbio praefectum ipsius amplis promissis sibi devinxisset; re vero detecta, & appropinquante exercitu Parliamenti, obsidionem solvere coactus est. Neque tunc rebus suis male consulisset, si Septentrionales Angliae regiones in fide servasset; sed eas insigni errore derelinquens, Londinum urbem sibi infensissimam tendit, eoque modo hostibus invadendi Regni occasionem praebuit. Interim Regina in Galliam profuga, cum navis Parliamenti partibus addicta acerrime insequeretur, suis, ut se ipsam potius occiderent, quam hosti crudelissimo dederent, acriter praecipit; secundis quidem ventis feliciter periculo erepta.

p. 104.

Cromwellius, Rege trucidato, id primum sibi esse duxit, ut Hibernos rebelles sub potestatem redigeret. Cumque aperta vi haud adeo se proficere cerneret, edixit, omnibus Hibernorum praefectis Pontificiorum Religioni addictis cum ipsis militibus regno exire liberum fore; quo comperto 25000 in Hispaniam, & 20000 hominum in Galliam brevi tempore transfretarunt. Sic Hibernia hominibus, Anglis nunquam non suspectis, quodammodo purgata, & Iretonio in Cromwelli locum suscepto, (nam ipse ad Scotos compescendos fuerat profectus) Hiberniam sub jugum mittere proclive fuit. Respublica Anglorum (hoc enim modo vocari gestiebat ipsorum regimen) legatos miserat ad Foederatos Belgas, quibus injunctum, ut duas inter Respublicas foedus pangere, easque in unam quasi Rempubl. compingere studerent; quod cum Belgae superbe nimis, ut Anglis visum est, respuerent, atrocissimum inde bellum est exortum. Tandem cum Cromwellio omnia ex voto succederent, Regiam dignitatem ambire coepit, quod evidentibus argumentis Noster probat. Mortuus est Cromwellius ex morore melancholico, ob defunctam filiam natu majorem Cleypoliam concepto; quam & ipsam dolor opprefferat ob supplicium D. Herberti, in deliciis habiti, cui turbarum quippe auctori frustra intercedente filia parcere Cromwellius noluit.

285.

309.

345.

356.

In Cromwelli locum susceptus filius Richardus, qui patre prudentia longe inferior, nec pietatis simulator, qua ille omnium fere mentes fascinaverat, mox pravae mores prodebat, eoque bre-

367.

- pag. 373. vi falces deponere cogebatur. Tum vero Lambertus consilia nudare coepit, ad tantum fastigium summa vi contendens, adeo ut Delegatos ad Parliamentum armata manu a Palatio West-Monasteriensi arcere fuerit ausus. Sed maxime ipsi obstitit Monckius Scotiz praelectus, qui exercitu coacto omnes ipsius conatus irritos reddidit, monitusque a Nobili quodam Devonienfi Mauritio, Carolum II, quod antea forsitan in mentem haud venerat, in Regnum restituit.
383. Carolus II redux matrimonio sibi junxit Principem Lusitanicam, quibus nuptiis accessit benedictio sacerdotalis a Clerico Pontificio peracta, ne liberis ex ipsa prognatis, Regno Lusitaniae ad illos devoluto, illegitimorum vitium posset obtrudi. Anno 1661
421. Scotis levi opera persuaserat, ut Presbyteris, quos multo sanguine antea defenderant, ejectis Episcopos ubique reciperent, idemque negotium tanta violentia peractum, ut illos, qui montes inhabitant, *Hibglander*, dicuntur Scotis, ad Presbyterianos vexandos evocaret. Cumque hi 1679, trucidato Archiepiscopo San-Andreano seditionem concitarent, Monmuthius furorem ipsorum magna virtute repressit, mox quidem Eboracensis invidia revocatus. Hos tamen Episcopos saltem precarios dixeris, cum Regi liberum esset, illos, sicubi visum foret, Episcopatu privare; & Wilhelmo III quidem
445. ad Regiam dignitatem evecto 1689, Presbyteri pristinum locum occupabant. Postea bellum inter Anglos & Belgas exarsit, ubi notandum praerium navale 1672 commissum; cujus amissi culpa Duci Eboracensi tribuitur, ex hesternae crapulae adhuc lecto decumbenti, unde Belgis opportunum tempus datum, Anglos improvisos adoriendi. Num Ducissa Eboracensis morti vicina sacris majorum relictis Catholicorum religionem fuerit amplexata, in ambiguo est; id verissimum videtur, vel crebris mariti flagitationibus modeste cessisse, vel totam fabulam post mortem ipsius fuisse confictam. Detestanda Catholicorum conjuratio in Carolum II A. 1678 detecta fuit, cujus invidiam ut a se amolirentur, etque Presbyterianos criminis suspectos redderent, pia quadam fraude chartae hoc facinore repletas in aedes ipsorum abjici curarunt; nec ante quieverunt, donec confictae conspirationis 1683 Protestantes accusarent. Ceterum silentio hic non praeteriendum, quod notat Autor,
507.
547.
- 648.
- 471.
- 475.
- 527.
550.
571.
- tor,

tor, Hispanorum Pro-Reges haud una vice primi Ordinis Legatos ad summos Imperantes ablegasse, quod olim Principes summo imperio gaudentes sibi solis vindicare videbantur. pag. 565.

Jacobum II sub ipsis Regni auspicijs solio excutere ausus est Monmuthius, sinistro tamen eventu. Pugna quippe commissa, ab equitibus infami proditione desertus, cum equestris exercitus pulvere pyrio globisque careret, gravi clade affectus, fugaque salutem quarens, captus est & capite plexus. Hoc successu elatus Jacobus, Catholicis indies magis magisque favere coepit, nec veritus est, Nuncium Pontificis summo honore excipere, frustra obstante Lege antiquissima *Praemunire*, regnante Richardo II lata, qua cautum, ne delegati a Pontifici, nisi consensu Parliamenti praevio, in Angliam appellerent. His accedebat odium in Protestantes infensissimum, & consilia Anglorum libertati maxime adversa, de quorum successu infelici non est ut dicamus. 604.
613.

Wilhelmus III regno potitus, ut injurias a Gallis illatas ulcisceretur, bellum ipsis indixit, *Galliae* Regis titulum sibi tribuens, Ludovicum XIV vero *Gallorum* Regem nuncupans, quod Anglis in ejusmodi negotiis esse solenne observat Noster. Hoc in bello obiit Schombergius ductor exercituum fortissimus, in praelio ad Boinam, vel ab illis, quos Jacobus custodiae corporis selegerat, globulis trajectus, vel a nonnullis, quos Galli subornaverant, ut multi suspicati sunt, ex insidijs casus. Interea supererant haud pauci, qui Jacobi partibus clam atque palam faverent, ridenda plane distinctione Jacobum Regem de jure, Wilhelmum vero cum conjugē Maria Reges de facto appellitantes, eoque juramentum fidei ipsis denegantes, quos inter nomen profitebantur Archi-Episcopus Cantuariensis, Episcopi Eliensis, Cicestriensis, Bathoniae & Wellae, Nordovicensis, Petroburgicus, & Glocestriensis. Hi licet moniti, cum in pervicacia persistenter, loco tandem moti, aliisque ipsis fuerunt surrogati. Hac dum aguntur, Wilhelmus 1691 ad exercitum contra Gallos ducendum cum classe mare transiens praesentissimum mortis periculum subiit, Godereensis Ministri industria feliciter servatus. Namque cum ad verso vento & densissima nebularum caligine oborta applicare classē ad Belgarum littora prohiberetur, oīi impatiens in scapham insiliit, vi fluctuum 668.
685.
694.
710.
689.

ultra 18 horas huc illuc jactatam, dum interim classis frequenti tor-
 mentorum fragore Regem in discrimine versari indicaret. Idem
 monte praefragiens Minister ille, cui nomen Van der Poel, se cum
 seruo ardentem facem gestante ad littus maris contulit, sclopeto
 majori iteratis vicibus exploso nautas, quo dirigendus esset cursus,
 edocens, cujus ope demum Rex salvus in terram evasit. Eodem
 anno exercitus Regis miraculo paene ab intereptione est servatus.
 712. Lucemburgius enim, Gallorum exarsitui praefectus, scelestos quos-
 dam eo largis promissis induxerat, ut currum igniariis bolidibus
 onustum atque tormentis & munitione bellica undiquaque cir-
 cumdatum accenderent, quibus disruptis & igne latius sparso non
 magna solum strages erat metuenda, sed Lucemburgio quoque fa-
 cile fuisset, exercitum omnis rei bellicae penuria laborantem fun-
 ditus delere. Quatuor tamen milites ardentem currum feroci
 impetu in patentes campos abstraxerant, quorum industria factum,
 ut duo saltem bolides absque ullo detrimento disjicerentur. Pu-
 gnæ ad Steenkerken 1692 amissæ causam narrat alii, quod altera
 719. exercitus pars sub Athlonii signis militans, & a via longius aber-
 rans, prælium tardius commiserit; alii Solmenis invidiam in
 Wurtembergicum, sui suppetias tempestive non tulerit, accensant;
 718. alii denique Scribam Bayaricum proditionis reum faciunt, qui
 727. suspensio punitus. In Landensi proelio 1693, cum tormenta quæ
 insignem antea Gallorum stragem ediderant, dubium casu, an pro-
 ditione, haud amplius exploderentur, Galli iterum victores abiere;
 tanta vero cum circumspicione retro pedem tulit Federatorum
 exercitus, ut non Lucemburgius solum cum suis in admirationem
 raperetur, sed & Rex Gallorum, Lucemburgium pugnasse haud
 dissimilem Condæi, Turennum autem retrocedendo imitatum
 fuisse Arausionensem, judicarent: enimvero Condæum pugnae
 magis, Turennum aliis expeditionibus bellicis idoneum judicant
 Galli.

Demum Acta, quibus Com. Straffordii fame consulitur, sub
 finem subiecit Autor celeberrimus, aliis Historiæ hujus continu-
 ationem modeste commendans.

*J. VIGNOLII DISSERTATIO DE ANNO
 primo imperii SEVERI ALEXANDRI AVG. quem
 presert*

*præferi cathedra marmorea S. Hippolyti Episcopi in Bibliotheca Vaticana. Addita Epistola ad ANTONIUM GAL-
LANDIUM de numo quodam ANTONINI PH
iserum edita & recognita.*

Romæ, typis Frænc. Gonnagz, 1712, 4- ●
Plag. 14.

QUI Romanam historiam ad Chronologiz diligentius exigunt rationes, suos imperio Elagabali annos primumque inde successori Severo Alexandro assignaturi, variis difficultatibus, quibus ægre se expedire possunt, premuntur. Dio & Herodianus, qui facem eas excutientibus præferre merito debebant, dissensu, qui iis non tantum inter se, verum etiam cum aliis monimentis illorum temporum ac numis potissimum intercedit, efficiunt, ut post repetitos etiam conatus Virorum doctorum res æque incerta, impedita, obscura, atque antea, videatur. Certe Cl. Valsechio, qui in dissertatione de Elagabali Tribunitia potestate V, quæ de in Actis nostris A. M DCC XII Mense Septembri p. 408 diximus, summam ad tenebras has dispellendas diligentiam attulit, negotium non feliciter successisse demonstrat Cl. Vignolius. Conjectarat ille, Herodianum sex annos imperio Elagabali tribuentem eorum primum non a Macrini fuga, ut Dio, sed a Caracallæ interitu numerasse, numos autem Elagabali anno V insignes ita explicaverat, ut ab initio eos non primi sed secundi anni nota signatos fuisse ostenderet. Sed vero in A. U. DCCCCLXX, qui est A. C. 217, atque Id. April. cum incidat interitus Caracallæ, cumque inde ad eadem Macrini annus duntaxat ac menses duo effluerint, illi additi ad annos tres, menses novem & dies quatuor Dionis, quibus ille imperium Elagabali terminis circumscribit, ne quinquennium quidem, nedum sexennium Herodiani efficiunt. Nam ex integris annis quatuor atque aliis duobus dimidiatis Macrini imperio decerptis, frustra statuit Valsechius sexennium suum construxisse Herodianum, qui Macrini imperio diserte annum tribuit. Ita generatim Valsechii sententiam infirmit Vignolius. Sed & ad argumenta, quæ illi evincendæ adduxit, sigillatim respondet.

Primo igitur Antonini Caracallæ filium se & Severi nepotem dixit

dixit Elagabalus; inde infert Valsechius, a morte Caracallæ cum imperii initium deduxisse. Negat hoc Noster inferri posse, propterea quod aliter se nuncupare Elagabalus nequivit tanquam Caracallæ filius a militibus ad Imperatoris majestatem evectus, quodque hoc pacto & Alexandri imperium non a morte Elagabali, sed ab ejusdem Caracallæ fuisset inchoandura, cum & ille se Antonini filium & Severi nepotem, idque meliori jure, dixerit. Quod porro Elagabalus in literis ad Senatum rapti Macrinum imperii inter alia insinuat, id ratione interemti Caracallæ, non sui habitum ostendit facere. Sibi enim raptum esse imperium non potuit dicere neque Cæsar tum dictus, neque, quantum conjicere licet, habitus pro Caracallæ filio, cum rerum Macrinus potiretur. Quamquam, quomocunque ea se res habeat, saltem id manifestum est, ob eam causam Elagabalo non posse tempus tribui, quod Macrinus imperando transegit. Odium, quo tanto in Macrinum flagrat, ut annum, quo imperium adeptus est, consulatu ejus, quem una cum Advento inierat, signari noluerit, quin & nomen ejus e fastis, substituto suo, eraserit, equidem agnoscitur a Vignolio, sed satis id illi haud est, ut imperium annum Macrini, consensu militum & Senatus gestum approbatione, eundem sibi vindicasse, affirmanti illud Valsechio credat. In inscriptione Gruteriana, quæ pag. 306 legitur:

IMP. . . . . SEVERVS . . . . .
 COOPTATVS
 C. BRUTTIO. PRAESENTE. T. MESSIO
 EXTRICATO
 VI COS.
 P. R. C. ANN. DCCCCLXX.

nomen Macrini ex parte erasum esse, non ob odium duntaxat, sed vel maxime, quod Augustus esset perperam dictus, id quod contendit Valsechius, Vignolius negat ratione subnixus, quod ita & Imperatoris titulum eradere, qui salvus mansit, imo & totam inscriptionem perdere oportuisset ac tuto legere, quod de titulis Alexandri statuis appositis factum esse Lampridius in vita Elagabali

T

Imp. D. N. Ius t. in p. p. 10]

Imp. D. N. Ius t. in p. p. 10]

quar to sub dia ter penna]

scripsi ego Iohar

i testatur. Vni id nominis odio deberi, ex servatis *Imperatoris & Severi* (adsciti post *Imperatoris* dignitatem impetratam nominis) verbis colligit, quemadmodum & *Macrinum* non *Augustum* cooptatum, sed in collegium quoddam, quod & illi hanc inscriptionem dedicasse existimat, cooptatum dici arbitratur. Numum *Juliae Paulae*, primae quam *Elagabalus* duxit, uxoris, quem in subsidium vocat *Valsechius*, huc non pertinere, & *Vignolius* luculentis evincit argumentis & res ipsa loquitur. Cum enim caput *Juliae Paulae* atque insuper figuram nudam, quam genium potius, quam *Imperatorem* adventantem interpretatur *Vignolius*, equo insidentem exhibeat, ipse autem non *Latinus* sed *Aegyptius* esse deprehendatur, facile patet adventum cum *Imperatoris* celebrare haud posse, quo sublato & omnis vis argumentandi ex litera *r*, h. e. anno tertio, qui in numo notatus est, perit. *Dionem*, se a *Macrino* in fugam verso initium numerandi annos imperii, quod gessit *Elagabalus*, ducere, professum non propterea, quod crediderit a morte *Caracallae* & duci illud posse, sed quod & a die *XVII Maji*, quo *Imperator* a militibus electus est, duci poterat, ulterius *Vignolius* ostendit. In veteri *Romanorum Imperatorum* catalogo, qui ad calcem *Græcorum Romanae historiae* scriptorum minorum editus est, quod *Macrinus* non habetur, argumentum, ex quo effici quequam possit, nullum suppeditat, quod & *Galba*, *Otto* alique *Imperatores* ibidem desiderantur, quodque catalogus ipse a sequioris ævi græculo aliquo, in *Romana historia* hospite, compositus auctoritatem nullam obtinet. Insuper catalogo huic alium licet opponere eidem, loco, quem diximus, præmissum, in quo *Macrinus* diserte nominatur. Denique ad *Orosium* provocat *Valsechius*, sed scriptorem unius plerumque anni vel duorum triumque metachronismo laborantem merito *Vignolius* repudiat.

Jam ad numos pergendum, quos ut sententiæ suæ favere existimavit *Valsechius*, ita adversos illi quam maxime esse *Noster* demonstrat. Largitur equidem *Valsechius*, tribunitiam potestatem non semper primam denotari, ubi sine numero expressa deprehenditur, maxime si vel *Consulatus* vel aliud quid sit additum, quod aliquo ei pacto repugnet. Emendat etiam obiter dissertationem de *Antonini Pii* columna, ubi in numo inscriptionem:

Q9

Ante-

TAB. III.

Fig. 1.

Antoninus Aug. Pius P. P. Tr. P. Cos. VII certum aliquem annum deprehendi negarat posse, tribunitiâque potestatem secundam designari ostendit. Nihilominus numum Elagabali, ubi literæ P. M. TR. P. COS. II. sunt expressæ, ad tribunitiâ potestatem primam rejicit, quod consulatum Elagabalus secundum inierat, cum adhuc prima tribunitiâ decurreret potestas. Quare si ille sententiæ Valsechii non diserte repugnauerit, saltem ad stabilitandam eam nihil argumenti complectitur. Præterea vero numus est Elagabali apud Mediobarbum ex Angelono, qui præfert literas P. M. TR. P. II. COS. III. LIBERAL. AVG. S. C. qui cum tertium consulatum, quem A. U. DCCCCLXXIII gessit, cum secunda tribunitiâ potestate conjungat, non potest imperii annos ab A. DCCCC LXX deduxisse Elagabalus, quæ sententiâ est Valsechii. Hanc difficultatem superaturus idem ex recentiore Angeloni editione COS. II legendum esse voluerat. Qua in editione cum Bessorius aliam prorsus hæc numum cum priore confusum enarraret, Vignolius veterem sequitur, in qua legitur COS. III. similemque numum exhibet, cujus Fr. Antonius Remedius Monachus Carthusianus ei copiam fecit. Simul observat pluribus, liberalitatem Augusti non primam hæc sed quartam denotari, observationemque adeo de tribunitiâ potestate, qua de supra diximus, ad liberalitatem quoque extendit. Quo pacto ut omnem dubitandi rationem de vera lectione COS. III. in numo Angeloni Valsechio tollit, ita & de congiariis Elagabali, quæ sex numerat, contra Vaillantium disputandi optimam occasionem nanciscitur. Concludit igitur nondum ad dirimendas rixas veterum Autorum & numorum, quibus inter se contendunt, attulisse Valsechium, quod operæ sit pretium, utpote quas, quamcunque iis sedandis diligentiam adhibuerit, nec dum deferbuisset opinatur.

TAB. III.
Fig. 2.

Sub finem demonstrat, non feliciter Pagiolum operam ex in re posuisse, qui, ut numos cum Dione conciliaret, ab anno itidem superiori vel saltem a Kalendis Januar. currentis anni, quemadmodum loquuntur, quo dictus est Imperator, Elagabalum annos suos numerasse statuit. Ab anno superiori eos haud numerasse istum, contra Cl. Valsechium disputata satis declarant. Sed neque a Kalend. Januar. eos fuisse numeratos, Vignolius ostendit. Ad-

duxerat

duxerat Pagius numum cum verbis P. M. TR. P. III. COS. III. P. P. in quo Elagabalus quadrigis vectus exhibetur, quod ad processum consularem Consulatus III initio obitum Vir ille doctus retulerat, quo tempore si tribunitiam potestatem III Elagabalus numeravit, omnino a Kal. Jan. A. U. DCCCC LXXI imperii annos deduxerit, necessum est. Sed Vignolius non tantum ad alios processus toto anno celebratos eum numum referri posse, quod & Valsechius fecit, sed etiam ad processum initio anni obitum plane non pertinere ostendit.

His expeditis suam sententiam declaraturus de crade Elagabali deque initio imperii Alexandri successoris disputat, quorum neutrum in Mantium anni 222 post C. N. incidere tuctur, quia Idib. April. atque adeo media estate adhuc Elagabalum superfuisse quintumque imperii attigisse annum evincit. In Dione numero partim transpositos, partim depravatos existimat, cumque in editis codicibus legatur ἔτεσι τρισὶ καὶ μισοῖν ἑνὲα καὶ ἡμέραις τέτρατον, legendum censet ἔτεσι τέτρατον μηνὶ ἐνὶ καὶ ἡμέραις τρισίν. Herodianum conjectat scripsisse εἰς πέμπτον ἔτος, quod aliam manum in ἔκτον mutasse existimat. Eadem ratione in marmore S. Hippolyti errorem agnoscit, in quo XIII April. Alexander Imperator jam compellatur. His addita est epistola ad Antonium Gallandum Vir. Cl. de numo Antonini Pii, de qua in Act. A. 1709 p. 467 cum dictum sit, merito eo lectorem ablegamus, maxime cum in altera hac ejus editione, quam cum prima contulimus, nihil ferme quam stylum mutarit Cl. Vignolius, cetera suo loco, paucissimis exceptis, reliquerit.

DE ANNIS IMPERII M. AURELII ANTONINI ELAGABALI. I & de initio imperii ac duobus consulatibus JUSTINI junioris dissertatio apologetica ad numerum ANNÆ FAUSTINÆ tertiæ ejusdem ELAGABALI uxoris.

Patavii, typis Seminaril, 1713, 4

Alph. 1 pl. 3.

NOVUM producimus Valsechii adversarium in eadem ferme de annis imperii Elagabali causa, Philippum a Turro, Episcopum

Qq 2

pum

pum Adriensem, qui in epistola de numo Annæ Faustine, *Diaril* litteratorum Italie Tom. IV p. 361 inserta, Pesium secutus impugnatum se ab Valsechio viriliter defendit non tantum, verum & ipse hostem aggreditur, atque ex munimentis suis propellit. Quæ in re ut auxilium Cl. Vignolio tulisse possit videri, ita tantum tamen abest, ut ejus in castra ceco transeat impetu, contra eundem ut arma stringat, quod Pesium & ipse sententiam oppugnavit. Sed cui destinata maxime est hæc scriptio, certamen cum Valsechio ante omnia propius considerabimus. Hujus opinionem telis, quæ ipse suggessit in dissertatione sua, convellit doctissimus Præsul. Numos Elagabali attulit Valsechius, in quibus exprimuntur eongiaris ab eodem Imperatore distributa cum inscriptione TR. P. H. COS. II. Congiaria illa Elagabalus post mensem Aprilem A. U. DCCCC LXXII, quæ ipso satente Valsechio Romam advenit, quanquam adventum eundem in Julium Noster rejicit, distribuerit, necesse est. Quo tempore cum tribunitia potestas II illi tribuatur, non potest fieri, ut annos imperii a morte Caracallæ, quod est, ab anno DCCCC LXXI nomen averit. Urget ulterius eruditissimus Præsul, Valsechii sententiam vel ideo minus se tueri posse, quod, cum tot Elagabali numi ad nos pervenerint, nullus inventus adhuc dum est, qui tribunitiam potestatem III cum consulatu II, quartam cum tertia & quintam cum eodem conjungat, cujusmodi secundum Valsechium cusos omnino esse oportet.

His præmissis ad argumenta Valsechii eadem ferme ratione, quæ Vignolius, respondet. Neque tamen operam luserit, quæ utriusque responsiones conferat, utpote mutuo se sibiade illustrantes. Sic ut vel uno id probemus exemplo, quando ex raptio imperio Macrini argumentatur Valsechius, Elagabalum imperii tempus, quod ille exegit, sibi vindicasse, Vignolus multis disputat, cui nam Macrinus rapuerit imperium, Caracallæ an Elagabalo? ac post multas ambages ἀντιόλης argumenti demonstrat. Ea vero unice, & nostro quidem judicio rectius doctissimi Præsulis industriam occupat, qui totus est in exemplis congerendis raptio imperii, quorum successores annos quos in raptio etiam imperio exegere, neutiquam sibi vindicaverunt. Neque vero eorum, quæ objicit Valsechius, unum semper idemque eum Vignolio solvit,

vit, sed & alia, ad quæ ille suæ non adversa multum sententiæ non respondit. Cujusmodi est, quod ut explicare ante Valsechium nemo satis potuit conjugis Elagabali, quique iis celebrandis cusi sunt, numos, ita conjectura de annis imperiæ a morte Caracallæ numerandis optime, vel ipso fatente Autore nostro, omnibus difficultatibus satisfacit. Veruntamen cum ex commodis, quæ opinionem aliquam sequuntur, veritatem ejus, si alio modo probari illa nequeat, haud liceat evincere, nihilo & inde, quæ Valsechius in medium attulit, veriora merito existimat. Maxime cum non alia desit ratio numos illos explicandi, quam ex consuetudine Ægyptiorum annos Imperatorum numerandi (Ægyptii enim sunt numi, qui negotiis faciunt Viris doctis) depromit pluribusque confirmat. Mensem enim Thot Ægyptii, a quo annum sunt orditi, die XXIX Augusti post pugnam Actinam, cum ante anni initium a nullo certo die daceretur, inchoarunt, ante quem diem numerasse eos annum, vel mediocriter temporis spatium, quod Imperatores Romani regnando exegerunt, demonstrat. Unde hoc Diagramma annorum Imperii Elagabali apud Ægyptios constituit:

Annus I desinit XXVIII Augusti Anno Christi CCXVIII.

II incipit XXIX Augusti A. C. CCXVIII.

III incipit XXIX Augusti A. C. CCXIX.

IV incipit XXIX Augusti A. C. CCXX.

V incipit XXIX Augusti A. C. CCXXI.

Elagabalus moritur mense Martio A. C. CCXXII.

Cum quo quidem calculo conjugis Elagabali, prout in numis designantur, facile componit doctissimus Præsul. Ceterum consentit cum Vignolio de corrupto Herodiano, qui sexennium imperio Elagabali tribuit. Sed scriptum pro *ἑξαετών, ἔκρον* opinatur. Id vero inde confirmat, quod nemo Scriptorem illustrem sequitur totidem annos imperio Elagabali assignando, quodque Græci Scriptores plurimi quadriennio acquiescant.

Hæc ad impugnamdam spectant sententiam Valsechii: sed & suam contra ejusdem objectiones Noster propugnat. Nempe, Dionem annos tres, menses novem, dies quatuor Elagabalo imperante annuerantem verissimè tradere in dissertat. epist. de numo Annæ Faustine, de qua jam diximus, affirmat, ratione adducta,

adducta, quod imperium Elagabali certis utrinque finibus conclusum in longius temporis spatium extendi nequeat. Neque enim pugnam Macrini, a qua numerandi initium facit Dio ante Julium a. v. 971 Chr. 218, nec mortem Elagabali & exordium imperii Alexandri post Idus April. A. U. 975 Ch. 222 collocari posse. Prius ex Lampridio, Dione & numis *Ægyptiis* probat, posterius ex marmore S. Hippolyti, quod non modo corruptum non putat, sed & preferendum esse alii, quod Panvinus lib. II *Fastorum* & ex eo Gruterus *Inscript.* p. 85 adducit, quod cum adversa marmoris S. Hippolyti complectatur, suspectum multis modis reddit. Inde adeo diem X vel XI Martii anni 975 putat & mortem Elagabalo & imperium Severo Alexandro attulisse. Qua ratione cum Elagabalus nondum quadriennium attigerit, dispiciendum, quo pacto numi cum Tribunitia potestate V fiat explicandi; nam numos uxorum, in quibus imperii anni nimis extenduntur, *Ægyptio* computandos more esse, jam supra vidimus. Explicaturus illos Pagius non unam viam iniiit, interque cetera existimavit, Elagabalum primum imperii annum primamque tribunitiam potestatem a Kal. Jan. A. U. 219 inchoasse, quod collegerat ex numis, in quibus processum consularem initio anni obitum exprimi sibi persuaserat. Hanc rationem annos Elagabali imperantis numerandi & doctiss. Præful secutus est, ea potissimum de causa, quod Elagabalus Macrini nomen e fastis A. C. 218 eradi jussit, tanquam si a Kal. Jan. ejusdem anni ipsemet consulatum gessisset, unde concluderat, voluisse eundem Tribunitiam potestatem & imperii annos ab iisdem Kalendis veluti per anticipationem numerare. Hic Valsechius ex numis Pagii, quos testes sententiæ citat, probari eam haud posse, contenderat, monueratque ad consulares processus eos pertinere posse, alio profus tempore, quam initio anni institutos. Id largitur Autor noster, sed nec idoneam esse censet rationem, cur numos illos ad processus Kal. Jan. institutos spectare sit negandum, quum eorum longe major quam ceterorum fuerit celebritas. Quin & fortius urget Valsechium eo numo, qui verba P. M. TR. P. V. COS. III præfert, qui si vel maxime processum consularem Kal. Jan. celebratum non designet, sententia tamen ipsius Valsechii, Elagabalum Martio mense extinctum esse statuentis, Pa-

gü

gii a Kal. Jan. ductum imperium confirmat, cum toto illo tempore, ab Kal. Jan. ad tempus mortis nulla sibi ratione tribunitiam potestatem V tribuere potuerit Elagabalus, nisi imperii cum annos longius, quam gessit imperium, duxisse statuamus. At protrahi eo usque haud possunt, quo Valsechius existimavit, ergo tantum ad anni 218 Kal. Jan. sunt protrahendi.

Hæc dum scriberet Noster, delata in manus ejus est dissertatio Cl. Vignolii, quæ cum & ipsa sententiam Pagii conetur labefactare, eidem satisfacere allaborat. Profert illa mortem Elagabali ad initium Julii A. C. 212 atque inde numos Trib. potest. V explicat, rejecto marmore S. Hippolyti, quod ante XIII April. Elagabalum e vivis excessisse docet, quemadmodum supra docuimus. Quo marmore cum tanquam fulcro nitatur sententia Pagii, id quidem vindicare ab suspicionibus Vignolii, quemadmodum & Dionis lectionem servare, suum esse credidit. Ceterum se alienum ad eam sententiam Vignolii haud esse, ingenue fatetur.

Sed hinc ad Valsechium Noster redit, contra quem anticipationes imperii, quas exempli causa adduxerat in epistola, cujus sæpe mentionem fecimus, propugnat. De Justinii imprimis iurisdictionis ratione annos numerandi magno eruditionis apparatu causam agit suam, ut demonstret, medio eum Novembri anni DCXV accepisse imperium, sed ejus annos a Kal. Jan. sequentis anni numerasse, quam ejus sententiam minus intellectam Valsechius variorum insinularat errorum, cujus accusationem proinde doctissimus Præsul incredibili humanitate depellit.

Notatu hæc dignum est specimen, quod ære expressum ex eo sistimus, instrumenti venditionis fundorum & ædificii in agro Ariminenfi, scripti Ravennæ, Imperatore Justino juniore A. C. 572, cujus autographum in papyro seu cortice Ægyptiaco apud Justum Fontaninum V. Cl. est, quodque præ omnibus, quæ hodie extant, æstimandum Noster censet, velut integerrimum a capite ad calcem; quamvis papyrum non nihil semelsum fateatur. Papyri ejus longitudinem æquare palmos Romanos architectonicos XII, latitudinem autem sesquipalmam non excedere observat. Character est plate Gothicus, qualis Ravennæ obtinebat, quo tempore Longobardi in Italiam irruerunt. Similis est in charta plenaria securitatis,

Inc.

quam

T A B. III.
Fig. 3

quam Mabillonius in Supplemento diplomatico exhibuit p. 73. Ceterum cum ex scripto Valsechii nihil attulerimus, quod ad Præfulis nostri sententiam convellendam spectet, neque nunc in defensione ejus percontanda multum immorabimur, sive ista, sive alia, quam subjecit, de numo Annæ Faustinae, cujus epocham corruptam agnoscit, sed Principum uxores etiam post repudium ac mortem dictas Augustas fuisse erudite, ut cetera, tueretur. His omnibus sententiam novam attextit de anais imperii Elagabali, qua existimat Elagabalum die XVI Martii (non Maji ut vulgati Dionis & Xiphilini codices habent) A. U. 318 salutatum ab militibus Imperatorem fuisse, indeque eum deduxisse imperii annos, quorum quintus cum immineret, numos sextiduo ante natalem imperii, ut eo distribuere, esse percussos. Id quod inde reddit verosimile, quod cum in numis Elagabali annorum antecedentium cujusvis generis figuras & symbola observare liceat, numi quinti anni in parte averta semper vel processum consularum vel sacrificium præferunt. Sed præter opinionem Heliogabulum initio anni quinti haud superfuisse arbitratur. Ceterum observavimus, doctissimum Præsulem jam ante, quam monumenta veteris Antii ederet, de Patriarchatu Aquileiensi opus contra Baronium aliosque, qui schismaticæ ei originis maculam inusserunt, agitalle, sed illud non unis impedimentis, ut loquitur ipse, præpeditum conquiescere jussum est.

REMARKS UPON A LATE DISCOURSE
of Free - Thinking.

i. e.

ANIMADVERSIONES IN NUPERUM DISCURSUM de Cogitandi libertate, in Epistola ad F. H. D. D. Auctore PHILELEUTHERO LIPSIENSI.

Londini, apud Joh. Morphew & E. Curll, 1713, 8.
Plag. dimidiat. 11.

CONtra Discursum de Cogitandi Libertate, (*Free thinking*) quem Mense Maio recensuimus, Tolando vulgo tributum, eodem anno, quo prodiit, viginti scripta peculiaris & amplius lucem conspe-

conspexerunt; ut sermones sacros, qui pariter hinc inde illum ad examen revocarunt, jam taceamus. Inter illa vero & ob solidam & multifariam eruditionem, & ob sales jucunde interspersos, eminent Animadversiones, quas jam præ manibus habemus, quasque Angliæ suæ decus, Richardus Bentlejus sub nomine rursus Phileleutheri Lipsiensis publicavit. Epistolam illis præmisit nomini ipsius ficto convenientem, in qua inter alia observat, quod totus Discursus ille rhapsodia sit locorum ex antiquis & novis scriptoribus, ad omnem religionem perstringendam, a multis collectorum; atque inde etiam in fragmentis, ut antehac in Menandro, operam suam se collocare debere, declarat. Nos præcipua inde jam enarrabimus. Circa definitionem Libertatis cogitandi Cl. Autor observat, nihil in illa contineri de libertate, & hoc saltem includere, *cogita & judica prout invenias*; quod & omnes mentes capti faciant. Characterem vero *Libere-Cogitantium* Sectæ non in definitione *cogitantium* reperiri, sed in vero sensu adverbii *libere*; quod re ipsa eandem apud ipsos notionem habeat, quam *audacter, insolenter, arroganter, fidenter*, insimulque propensionem ad paradoxa & perversa complectatur. Nihil planius esse per totum librum, quam quod Autor ejus singularitatem, chimæras, & contradictiones, differentiam specificam, & partem essentialem in compositione *Libere-Cogitantis* fecerit. Si Origenes, Erasmus, Grotius &c. aliquid contra receptam doctrinam protulerint, statim illos esse *Libere-Cogitantes*, in reliquis vero scriptis, in quibus cum communi sententia conveniant, proscribi illos tanquam non cogitantes, (*Unthinkers*) ex parte cogitantes, (*Halfthinkers*) & *Libere-Cogitantium* inimicos. De argumentis, quibus Anonymus probaverat, uniuscujusque esse libere cogitare, juxta definitionem ejus judicat Cl. Bentlejus, quod plane supervacanea sint; cum nulla Religio, nulla Secta illud neget. Ignorantiam vero ejus & contradictiones passim in illis occurrentes ostendit. E. c. quando p. 9 scripserat, Homerum Poema suum æternitati designasse, opponit, Homerum scripserat particulatim cantilenas & rhapsodias sibi invicem respondententes, ut illas diebus festis, aliisque solemnibus ad sublevandam inopiam cantitaret: Iliadem pro viris, & Odysseam pro foeminis esse compositam. Illasque cantilenas post quingentos demum annos tempore Pisistrati in formam Epici poematis col-

pag. 10.

11.

12.

15.

18.

lectas esse. Neque ullo verbo in Homero patere, quod immortalitatem operi suo prælagiat aut promittat, id quod postea Virgilius, Horatius, Ovidius, Lucanus, & Stautus fecerint. Quando p. 13 asseruerat, Paganos credidisse, Deum similem esse bovi, vel feli, vel plantæ, ad Ægyptios ipsum respexisse, & Deum eadem notionibus, iisdemque attributis, quibus Christianis hodie concipitur, hic concepiſſe putat Cl. Bentlejus; atque sic inde sequi, Ægyptios lege prohibuisse, immortalem aut omnipotentem felem occidere, & cum immortalitas ejus & Deitas mortua fuerit, divino illam honore coluisse. Hoc tamen tam absurdum esse, ut non dubitandum sit, quin vel ineptissimos Paganos in Ægypto ejus rei puduerit. Hoc saltem Ægyptios, ex agricultura potissimum viuentes, lege declarasse, ut omnes belluarum, ex quibus utilitatem in illa caperent, pro sanctis, sacris & inuolabilibus haberentur; ita ut saltem civilis & politicus cultus fuerit in Legislatoribus, & in ipso vulgo parum sacri habuerit. Patres, quos Anonymus p. 13 dixerat pariter Deum materialem credidisse, defendit Cl. Bentlejus, asserens, quod attributa diuina, infinitam potentiam, sapientiam, iustitiam, & bonitatem in eadem nobiscum amplitudine crediderint; sed essentiam ejus non magis, ac nos, expiscari potuerint. Vidisse illos, Scripturam Deum appellare *Spiritum*, & mentem humanam *Animam*: utrumque in sensu primitivo denotare materiam æream: & omnia vocabula, quæ lingua Hebræa, Græca vel Latina olim suppeditare potuerit, vel nunc etiam quæcunque lingua suppeditare possit, ad substantiam Dei vel animæ significandam, vel metaphorica esse, vel mere negativa. Non ergo mirum esse, quod primis temporibus Patres quidam substantiam diuinam materiam vel corpus esse crediderint; præsertim eum vera corporis notio non definita & fixa fuerit, & tam late patuerit, quam ens. Sic Stoicos defendisse, Qualitates & Passiones, Virtutes & Vicia, Artes & Scientias, imo & Syllogismos & Solcecismos esse corpora. Anonymus porro p. 29 Libertati cogitandi tribuerat, quod Diaboli regnum in obsessionibus & veneficiis visibiliter in Anglia destructum sit. Reponit Cl. Bentlejus, quod, licet quis e Clero Anglicano neque velit, neque possit in genere affirmare, quod nunc vera exempla sagarum & veneficorum non dentur, tamen pauciora ab illis narrentur, quam alias tam a plebe quam nobilibus. Ante Reformationem

p. 21, 22.

p. 32, 33.

mationem homines non ob Papatum, sed ob ignorantiam, extraordinaria symptomata Diabolo adscripsisse. Hanc superstitionem tum temporis universalem fuisse, neque Sacerdotum arte instillatam, sed humanæ naturæ velut ingenitam. Non ergo Sectam *Libere-Cogitantium* vel Atheorum, sed Medicinæ & Philosophiæ progressum Sagarum fabulas in Anglia diminuisse. Circa Sectionem H, qua Anonymus argumenta produxerat ad probandum officium & necessitatem libere de quaestionibus Religionis cogitandi, in genere animadvertit Cl. Bentlejus, quod si libertas cogitandi eo sensu accipiatur, quo ipse accipiat, adscribens illam Chillingwortho, Tayloro & Tillotsono, omnia illa concedi possint; sed si accipiatur sensu illo interiori, quo membra societatis ipsius accipiant, tanquam verbum ad significandum hodie Atheismum idoneum, (*as a modish and decent word for Atheism*) tum omnia argumenta meras imposturas, & consequentias inde deductas levis momenti esse, & eruditionem exiguam Auctoris proderent. Et hoc etiam Noster peculiariter ostendit. Sic loca Ciceronis, Horatii, atque Virgiliti contra superstitionem prolata a *Pseudepipetæ* Anonymi erudite vindicat, verumque illorum sensum suppeditat. E. c. in illo Virgiliti:

Felix, qui potuit rerum cognoscere causas,

Atque metus omnes, & inexorabile fatum

Subjecit pedibus, strepitumque Acherontis avari;

ostendit, describi Epicuræum, & tribus lineis præcipuas opiniones Epicuræorum præclare comprehendas esse, nempe, quod non sit divina providentia, neque fatum, neque divinatio, neque animæ immortalitas. Dixerat Anonymus p. 46, omnes sacerdotes, tempore Christi, ipsi & Evangelio ipsius adversos fuisse, & Christum, privilegia infallibilitatis non nisi Apostolis suis dantem, non potuisse certum esse, imposterum Sacerdotes aliquos aliter se habituros esse. Sed certum ea de re fuisse Christum Noster probat ex Matth. XVI, 13. Deinde ostendit, assertionem ejus plane absurdam esse; ita enim illum ratiocinari: Quoniam Judæorum & Gentilium Sacerdotes Christo & Evangelio ipsius adversi fuerunt; ergo certus ille esse non potuit, quod aliqui priorum ipsius Sacerdotum aliter se habituri fiat. Hunc Syllogismum eundem esse

R r 2

cum

p. 34

35. 199.

40. 199.

52.

- cum illo: Quoniam omnes Sectæ Zenoni oppositi erant, cum primum Sectæ Stoicæ Autor esset; ergo certus esse non poterat, quod Stoici sectatores ipsius aliter se habituri sint. De Pentateucho Samaritano, quem Anonymus p. 53 plane differre retulerat ab illo, quo nos utimur, e variantibus Lectionibus a Marino & Waltono publicatis observat Cl. Bentlejus, quod non magis ab hoc discrepet quam Terentius, Tullius, Ovidius a semetipsis in variis MStis.
53. Cumque Anonymus videatur Chronicon Samaritanorum Libris Historicis V. T. antepone, Noster relationem de illo e Cl. Rolandi Dissertatione de Samaritanis, illud longe recentioris ætatis inter alia declarantem, subjungit. Canonem Scripturæ incertum reddi a Clero, Anonymus p. 85 judicaverat exinde, quod Græbius, Millius, alii illum non ante sexagesimum annum post mortem Christi factum esse docuerant; sed reponit Noster, per Canonem nihil aliud intelligi, quam plenam Collectionem Scriptorum Sacrorum, ut fiat Regula, Signum & Systema Christianorum. Jam vero secundum Doctores illos & manifestam facti historiam omnes N. T. libros non absolutos esse ante annum Christi XCVII, h. e. sexagesimum annum post mortem Christi. Libros ergo ante non colligi potuisse, quam fuerint scripti. Omnes libros in Canonem receptos data occasione scriptos esse intra annum LII & XCVII. Et durante hoc intervallo unumquemque librum in locis, ad quæ missus, vel in quibus notus fuerit, æque sacrum & Canonicum immediate fuisse, ac postea. Neque Ecclesiam cunctatam esse Canonem, vel Collectionem illorum facere; cum duobus annis post scriptum Johannis Evangelium Canon Evangelicus, & decem abhinc annis Epistolicus fixus fuerit. Ad illustrandam vero imbecillitatem argumenti Anonymi, Cl. Bentlejus dicit, varios Martialis & Horatii libros secundum illius ratiocinationem incertos esse, cum collectio illorum post viginti denum, quam scripti dicantur, annos & supra facta fuerit. Millium pronunciaverat Anonymus p. 88 variantes Lectiones plusquam triginta mille collegisse, ut textum Scripturæ redderet precarium. Cui æque ac Whitbyo idem ante illum adserenti & addenti, quod Millius Reformationem Pontificiis, & Religionem Athæis exposuerit, respondet Cl. Bentlejus, Millium non composuisse lectio-
- nes

nes illas, sed e variis exemplaribus exhibuisse. Nunquam rem facti clare expositam veram Religionem subvertere posse. Si ex unico tantum MSto N. Test. publicatum esset, multa errata & omissiones irreparabiles nos habituros esse. Singulari Dei providentia & beneficio tribuendum esse, quod tot MSta N. T. adhuc inter nos reperiantur, ex Ægypto, Asia, & Ecclesiis Occidentalibus ad nos allata; cum tam distantia locorum, quam librorum numerus demonstrat, quod neque fraus, neque mutatio vel interpolatio unius exemplaris per aliud, neque omnium per unum illorum fieri potuerit. In profanis Autoribus, quorum unicum saltem MStum conservatum sit, ut Vellejo Paterculo & Hefychio, tantum mendorum numerum occurrere, ut acutissimi & doctissimi Critici, qui inde a duobus seculis tollere illa aggressi sint, amplissimam adhuc messem aliis reliquerint. Terentium omnium Autorum Classicorum optime se jam habere: vetustissimum exemplar ejus asservari in Vaticana ad Poetæ propriam manum proxime accedens; & tamen aliquot errorum centurias in illo occurrere, qui aliorum exemplarium ope tollendi. Se varia illorum contulisse, & in Autore illo, libro N. T. longe minori, variantium lectionum viginti millia invenisse, & certum esse, si numerus MStorum Terentii dimidia parte minor numero MStorum N. T. conferatur secundum omnes minutias, quæ in N. T. notatæ sint, in illis plures quam quinquaginta mille variantes lectiones reperitum iri. In MStis N. T. non solum omnes minutissimas variationes observatas esse, sed etiam textum Græcum cum omnibus antiquis versionibus, imo & citationibus Græcorum & Latinorum Patrum per quinque secula viventium collatum esse. Non ergo mirum esse, quod variantes lectiones numerum triginta millium superent. Si Millius viveret, ipsam Whitbyo confessurum, quod textus N. T. a Rob. Stephano e MStis editus, quique a Whitbyo pro Sacro & Originali quoad singula verba & syllabas acceptus videatur, interdum variantibus lectionibus incertus, imo manifeste falsus redditus sit; sed tum simul additurum esse, quod verus textus Sacrorum Scriptorum, deperditis Originalibus, jam non in unoquoque MSto vel editione inveniatur, sed in omnibus dispersus sit. Valde probabile esse, quod, si Stephanus uti potuisset

p. 62.

63.

64.

67.

68.

69.

p. 70. MSto Alexandrino, pro *Ευροκλύδων* Aet. XXVII, 14 posuisset *Ευρακύλων*. Venti enim *Ευροκλύδων* dicti nusquam alibi mentionem fieri: vocem compositam esse ab *εὐρ* (C) *uentus* & *κλύδων* *fluctus*, atque adeo a priori probabile esse ex disparitate duarum idearum; quod in compositione jungi non potuerint: neque similis compositionis exemplum dari. Sed *Ευρακύλων* cum contextu & omnibus loci circumstantiis optime convenire. Equidem secundum Vitruvium, Senecam & Plinium, qui Eurum ab Oriente brumali, & Aquilonem inter exortum solstitialem & septentrionem flare, referant, ventum *Euroaquilo* dictum, esse non posse; sed Eurum heic accipi debere, ut Gellius II, 22, & Poetæ Latini acceperint, pro vento, qui ab oriente verno, id est, æquinoctiali veniat, & pro eodem cum Salano: & sic in Tabula duodecim ventorum secundum antiquos, inter cardinales Septentrionem & Eurum duos speciales esse ventos *Aquilo* & *Καικίας* dictos. Ultimam, teste Seneca Nat. Quæst. V, 10, apud Latinos sine nomine fuisse. Nantas tamen Romanos illum, cum inter Aquilonem & Eurum fuerit, nomine composito *Euroaquilo* exprimere potuisse, eadem analogia, qua Græci ventum inter Eurum & Notum medium *Ευρονότον* vocaverint, & qua Angli hodie dicant *South-East*, *North-East*. Atque inde rationem patere, cur Lucas illum *ἀνεμὸν τυφανικὸν, ventum tempestuosum, vorticosum* appellaverit. Hunc enim Cæciz characterem esse in climatibus illis, ut appareat ex versu illo Proverbiali:

Ἐλμων ἐφ' ἑαυτὸν ὁ Καικίας νέφη.

72. Addit doctissimus Bentleyus, textum N. T. & in aliis pulchrum magis, aptum & exactum futurum esse, si MSta ejus adhuc residua pariter collata fuerint: & Religionem inde nihil detrimenti capturam, imo variationes forsitan plane synonymas futuras esse vulgaribus Lectionibus, & in modernis Versionibus vix animadvertendum iri. Sic neminem ægre laturum esse, si aliquis in MSto pro *προσέχεται* 1 Tim. VI, 3 inveniret *προσέχεται* vel *προσέχεται*, vel, quod magis sperandum sit, *προσέχεις*; cum *προσέχων λόγοις attendere, observare, obedire* occurrat 2 Petr. I, 19, Prov. I, 24, Jer. VI, 19, & alibi apud LXX, *προσέχων ἔησει, ἔήμασι, νόμφ, ἐντολαῖς, & προσέχων τοῖς λεγομένοις* Aet. VIII, 6, τοῖς λαλομένοις

μένοις, XVI, 14, τοῖς ἀνεδιδάκτοις, Hebr. I, 1, μύθοις Tit. I, 14: imo
 etiam pariter cum ἐτεροδιδασκαλεῖν junctum sit 1 Tim. I, 4.
 Quamvis enim sensus vocis προσέρχεται loco citato verbis adja-
 centibus ita fixus sit, ut nulla verio circa illum erraverit; tamen
 proprietatem ejus non apparere in Originali, neque simile phra-
 seos exemplum dari. Similiter forte aliquem in MSto pro ἀσ-
 σεῶν Ep. Jud. v. 18 lecturum esse ΑΣΕΛΓΕΙΩΝ, cum hæc vox pa-
 riter 1 Petr. IV, 3 & 2 Petr. II, 18 cum ἐπιθυμίας conjungatur: &
 in ἐκ ἀντιτάσεως Jac. V, 6 pro ΟΥΚ, ΟΚΣ, quod in antiquis Co-
 dicibus semper pro ὁ κύριος inveniatur. Sic enim Jacobum &
 antea locutum esse IV, 6, & Petrum 1 Ep. V, 5, ex Prov. III, 34:
 imo sic connexionem cum versu sequenti bene se habere. Circa
 locum Victoris, de quo Anonymus p. 89, varia animadvertit acu-
 tissimus Bentlejus. Ut illa, quæ falsum Anonymi de illo judici-
 um, falsamque ejusdem versionem concernunt, & quæ de ipso,
 quod a Victore refertur, factæ observationibus a Millio in Proleg.
 p. 98 datis, ab Anonymo tamen suppressis, adduntur, ad proban-
 dum, generalem Evangeliorum mutationem fieri non potuisse,
 jam taceamus, hæc præterire non possumus, quod Anonymus ver-
 bum præcipuum in Victore omiserit. Hunc enim dicere *Constan-
 tinopoli* Evangelia emendata esse. Non ergo generalem emenda-
 tionem esse. Deinde Noster se non credere profitetur de Impera-
 tore Anastasio impium illud & stolidum factum. Illud, quod hæ-
 reticis adhæserit, & male Remp. administraverit, omnes odio pro-
 secutos, & sic istud, quod ulterius illum invisam reddere potue-
 rit, cum gaudio amplexos esse. Falsæ, quam Victor retulerit, hi-
 storiam originem & occasionem peti posse Liberati Diaconi Vi-
 ctoris συγγράμματος Breviar. Cap. XIX, ubi Macedonius CPolita-
 nus Episcopus ab Imp. Anastasio expulsus dicatur, tanquam
 Evangelia falsasset, & maxime in Apostoli loco 1 Tim. III, 16,
 in ΟΣ QUI, Ο in Θ verterit, & fecerit ΘΣ. (Sic enim tam ratione,
 quam ex Hincmari Opusc. cap. XVII Noster restituit Victorem.)
 Inde colligi posse, Anastasium imperasse, ut veræ lectiones restitu-
 rentur, omniaque CPoleos exemplaria conquistata & emendata ef-
 se, tanquam ab idiotis librariis conscripta. Hanc historiam
 narrando additiones accepisse, maxime, cum in Africam pervene-
 rit,

p. 74.

80. sq.

81.

83

84

rit, & propositum adfuerit criminandi Anastasium; nempe jus-
fisse illum, ut Originalia emendarentur tanquam ab idiotis Evan-
gelistis composita. Neque rei probabilitatem imminui, quod
Victor de Evangeliiis tantum loquatur. Nam ita etiam Libera-
tum & Hincmarum referre, quod Macedonius Evangelia falsave-
rit, cum in specie Epistolæ ad Timotheum mentionem faciant.
Imo augeri adhuc illam, quod nemo Autorum illorum utrumque
de Anastasio referat. Hic vero Cl. Bentlejus filium eruditissima-
rum Animadversionem contra *Libere-Cogitantem* Anonymum
abrupit, spem faciens, fore, ut & in reliquam Discursus ejus par-
tem aliquas edat. Quam etiam, ut ad nos perlatum est, quoad se-
cundam partem jam implevit, tertiam adhuc additurus. Si illæ ad
manus nostras pervenerint, pariter excerpta inde cum L. B. com-
municabimus. Nos interim accuratius hæc quam comptius re-
ferre malimus, ne in exprimenda Autoris mente falleremus.

*JOANNIS VAN DE WATER, JCTI, OBSER-
vationum Juris Romani Libri tres: in quibus multa Juris
civilis capita emendantur & explicantur ac nonnulla
aliorum Autorum loca illustrantur.*

Trajecti Batavorum, apud Guilielmum van de Water, 1713, 4-

Alph. 2 plag. 5.

Mittit iterum feracissimum bonæ mentis studiorum Belgium,
non solum, sed quæ ad culturam Juris Romani potissima
pertineant. Et commode nunc accidit partes hæc imponi
Clarissimo Viro, in foro Batavo versanti & clientum causas agen-
ti. Videns enim in Ded. ad Sen. Ultraj. in prima statim ætate, ad
fallacia parumque non raro subacta Interpretum recentiorum re-
sponsa perperam convolari, & judici sub pallio communis opini-
onis obstrepi, atque inani JCTi aut Advocati titulo superbire illos,
qui ineptam minimeque necessariam esse solidam Romanarum
legum cognitionem in jure dicundo arbitrentur, rationes illarum
ab origine causisque primis repetere, discernere atque expedi-
dere, generoso consilio maluit. Tunc enim consulentibus re-
sponsa magis matura ac firma posse suppeditari, & eadem opera
nobis innotescere, quam foede atque indigne Veterum Prudentum
scripta a librariis olim fiat habita, & quam multa non ut oportuit,
perce-

percepta fuerint atque exposita, rectissime arbitratur. Recitabilis autem priora quaedam capita. Diffidium Scævola in L. 3. pr. & L. 14 D. de Transact. ut componat, suspicatur, lectionem Florentinam in L. 14 mendo insigni atque inveterato, quod forsitan paulo post Justiniani tempora irrepperit, ideoque in Basilicis etiam sit repetitum, commaculatam. Sic ergo collocat verborum ordinem: *Si iidem creditores essent, qui transactionem, fecissent propter incertum successionis, pro parte hereditatis, quam uterque in transactione expresserit, utilibus actionibus conveniendus est.* Ad hunc enim scopulum impegisse omnes interpretes, quod verba ista retulerint ad postremam partem textus, quae tamen ad priorem pertinere autumat. Deinde observat, Scævola in L. 3. pr. afferre Rescriptum Imperatorum *de jure ceterorum*, qui non simul transegerint. Notasse hic autem aliquem in margine L. 14 ad verba illa: *Si iidem creditores essent, & admonuisse lectorem, secus esse, si alii essent creditores*, de quo casu loquitur Scævola in L. 3. Glossema hoc ipsum postea textum L. 14 invasisse, neque esse Scævola, sed indocti hominis factum, qui per seculorum intervallum pro legitimo fuerit agnitus, ac nunc demum sit rescandus. Quod si quis retinere cupiat lectionem Florentinam, ulterius conjicit, Tribonianum mutatis Scævola verbis alia supposuisse, atque juri recepto, (de quo in L. 3) æquitatis colore, intuendo in L. ult. §. 1. C. de petit. hered. derogasse, ne heres legitimus ab interpellatione creditorum liberetur, qui tamen æqualem cum scripto portionem abstulerat. Non reperiri etiam in Responsis Scævola, *utilibus actionibus conveniendus est*, sed sæpius, *utilem actionem habet*. Sapere id ergo immunditiam seculi Triboniani. Et hoc corruptior fuisse expositum a Nostro pluribus in Diss. Inaugur. c. 2. Similiter audacia descriptorum ipsum etiam Prætoris albam fuisse corruptum in L. 1 §. 1 D. de pos. *Quod neque trionitius neque incendii neque ruina neque naufragii causa depositum sit, in simplum; earum autem rerum, quæ supra comprehensa sunt, in ipsum in duplum, - judicium dabo.* Mendose ait scriptum, *rerum, & scribendum, causarum.* Prætorum enim solummodo distinguere tempus actionis depositi, quæ nunc in simplum, nunc in duplum datur: res autem non enumerare. Juvare ipsius emendationem

Cap. III.

Græcos, ἐκ δὲ τῶν αἰτιῶν. Scholion, εἰ δὲ μὴ τῶν προσημειωμένων αἰτιῶν οὐ ἔβη, si vero una dictarum causarum extiterit, non προσημειωμένων. Nunc injuriam illatam Ulpiano, interpretanti istud Edictum Prætoris, in L. 1 §. 4 Depol. cum vero extante necessitate deponat, crescit perfidia crimen, & publica utilitas coercenda est, vindicanda rei publicæ causa, est enim inutile, in causis hujusmodi fidem frangere. Certissimum signum corrupti textus esse multiplicem lectionum varietatem. Atque has inter laudatur conjectura Francisci Ramos del Mançano, Antecessoris apud Salmanticensis, allata a Ferdinando Aria de Mesa, itidem Hispano, *Lib. 2. Variar. Resolvt. c. 34 n. 5.* Is enim mallebat, *publica vilitas*: quomodo apud Plinium *lib. 9 ep. 6*, *Salvianum lib. 4 de Gubernat. Dei*, *Apulejum Florid.* Scio, inquit Noster, vilitatem pretii tribui ibi moribus, matrimonio, honoribus. Sed multum differre ista a coercendo crimine perfidiæ. Inspecienda autem sunt simul hic verba Salviani, *quidam matrimonia honorata sortiti, alias sibi rursus servilis status Conjuges sumunt, deformantes sancti connubii honorem per degeneris contubernii vilitatem.* Et paulo ante: *Hoc concubinarum quasi genus est castitatis, uxoribus paucis esse contentum, nam ancillas suas multi uxores putant. Atque utinam sicut putantur esse Quasconjuges, ita sola haberentur uxores.* Ubi Cunradus Rittershusius in Commentar. *Nota, concubinas dicit a Salviano quasi conjuges. Sic etiam concubinatus recte quasi matrimonium appellabitur &c.* Legit ergo Noster, *crescit perfidiæ crimen, ob publicam utilitatem coercendum & vindicandum rei publicæ causa.* Retinentur hic eadem voces; quarum extremæ partes forte per abbreviationem & compendium fuerint exaratae, & facili lapsu ignari amanuensis perperam deinceps descriptæ sunt. Accedere Scholion Græcum, καὶ διὰ τὸ δημόσιον χεῖρμα καὶ τὸ προσημειωθῆναι τὸν ἄριστον, & propter (ob) publicam utilitatem oportet perfidum coerceri, καὶ ἐπὶ συμφέροντι τῆς πολιτείας ἐνδικαῖον αὐτὰ, & ea vindicari, quia rei publicæ interest, h. e. & rei publicæ causa vindicandus est. Ceterum an pro inutile legendum sit, in civile, an vero inutile exponendum, repugnans utilitati publicæ, perniciosum, iniquum, atque adeo retinenda scriptura Florentina, non vult manus Noster cum quoquam conferere. Vidimus acut-

tas

tas emendationes. Jam rationem etiam, quæ legum anima est, in eo quod Julianus ait L. 4 § 1 D. de condit. institut. perscrutatur. Verba Juliani: *Eum, qui ita heres institutus est, si servum hereditarium non alienaverit, caventem coheredi implere conditionem. Ceterum si solus heres scriptus sit, sub impossibili conditione heredem institutum videri.* Non claret, inquit Noster, cur non & altero casu præstanda sit cautio, & cur conditio hic habeatur pro impossibili? Existimat igitur, ex ipso conditionis tenore lucem non exiguam elici posse. Si enim heres solus ex asse institutus sit, nullius interesse, conditionem impleri, sed continere illam nudum præceptum de non alienando, quod jure civili nullum habeat effectum, adeoque civiliter habeatur pro impossibili. Ovum ovo non esse familius, quam hæc expositio sit Rescripto Impp. in L. 114 § 14 D. de Legat. 1. *nisi invenitur persona, cujus respectu a testatore vetita sit alienatio, nullius esse momenti scripturam, quasi nudum præceptum reliquerint, qui talem legem testamento non possunt dicere.* Non omnes porro Interpretes recte deprehendisse mentem Tryphonini in L. 109 D. de Condit. & Demonstrat. salvum enim & Tryphonino & Scævola conservari honorem, si sequamur Glossam & Duarenum in Comm. ad L. 122 D. de Verb. Oblig. sive in Scævola. Nunc vero in eam etiam inquirat rationem, quare raptor plectatur, ex Edicto de Vi bonorum raptorum, pœna tripli, fur manifestus in quadruplum? cum raptor majori dignus vindicta sit. Et respondet, Prætozem nihil quicquam cavere voluisse de raptore in ipso facto deprehenso: ibi enim adesse actionem utiliorez furti manifesti in quadruplum. Loqui ergo de raptore non deprehenso, & hunc subire pœnam tripli; quum actione furti nec - manifesti conveniendus esset tantum in duplum. Sicque gravius puniri raptorem non deprehensum, quam furem nec - manifestum. Illustratur autem hic una Justinianus in princ. J. de Vi bon. rapt. deinde Ulpianus in L. 52 §. ult. & Papinianus in L. 80 §. 3 D. de furt. Pro acumine ingenii iterum emendat Noster L. 52 §. 3 pro socio. Cum enim Illustris D. Bynckershœckius L. 2 c. 10 asseruisset, in MSt. ipsius perspicue scribi, *damna, qua imprudentibus accidunt*, h. e. *damna fatalia socii non cogentur præstare: tanquam una esset & continua vox: legisset autem distincte,*

V.

VI.

c. 7. *damna, quae in prudentibus accidunt*, i. e. quae etiam in prudentibus ipsis accidunt, & nulla prudentia possunt evitari; statim Noster, fortasse exaratum fuit, *damna, quae in prudentibus accidunt, pro, etiam*. Duo Autor emandat porro in L. 65 D. de A. R. D. Nam in §. 1 scriptum erat, *ripa flumini, & litora maris proxima*. Mavult autem Noster, *ripa fluminis, ut litora*. Sic enim rectius intelligi vim concludendi, ab exemplo litorum maris petitam. In §. 3 & 4 videntur ipsi nomina Pauli & Labeonis *ὄρεσσι γέροντες* facere. Ordinem ergo invertit, eo modo: §. 3 *Labeo: si insula*. §. 4 *Paulus: si id*. Alias enim affirmare Labeonem §. 4 id, quod §. 1 negasset. Abunde diximus pro instituto nostro. Videmus enim, pulcherrima simulatione decora subinde excitari ingenia, & quum singula sint erecta, contendere inter se potius de principatu & palma, quam de laude, quae plane est communis omnibus, & ad maturitatem studii huius non potest non viam bene sternere. Ceterum quae occasione huius libri ad nos perscripserit Consultiss. Wachtlerus, proximo Mansa exponemus.

GODOFREDI Bönigkii, LIPS. PHIL. ET J. U. D.
*Digesta Juris Civilis Romani in Ordinem naturalem
 redueta ad usum fori accommodata & in VI
 libros divisa.*

Lipsiae & Halae, prostant in officina Adami Sollii, 1714. 8.

Alph. 3. plag. 20.

CUM per aliquot lustra Pandectas exponeret Autor, empetus est, ut in Praefatione refert, difficultates, quas perverfus ordo, quo Juris Justiniani compilatores in illis componendis usi sunt, studiosae juventuti creare solet. Quibus quis medelam afferri optabat, de opere Digestorum in formam concinnam, brevem & instituto doctentis aequae ac ceptis discipulorum adaptatam redigendo sapius cogitavit. Quod consilium cum exequi tentasset, enatum est praesens opus, quo juris privati, quod vulgo secundum seriem Titulorum, Pandectis Juris Romani in corpore Juris Civilis contentorum, doceri solet, compendium commodiore methodo exhibere sibi proposuit. Id ut consequeretur, omnes Titulos Digestorum ad sex classes revocavit, ac singulis peculi-

peculiarem librum destinavit. Libro primo præmissis quatuor titulis generalibus de *Juribus & Jus*, de *Origine Juris*, de *Legibus & de Constitutionibus Principum*, *Jus Personarum* & eo pertinentes materias *Adoptionum*, *Matrimonii*, *Tutelarum*, *Peculiarum*, *Fisci* &c. pertractat. Libro secundo de *Jure Rerum*, de *Dominio*, *Servitute*, *Pignore*, *Possessione* & *Interdictis* agit. Libro tertio circa *Jus Successionum*, *Testamenta*, *Legata*, *Fidei commissa*, *Bonorum possessiones*, *Collationes*, *Hereditatis petitiones* occupatur. Libro quarto *Jus Conventionum*, agendo de *Pactis*, *Contractibus*, *chirographariis*, *consensualibus*, *verbalibus*, *nominatis* & *innominatis*, *veris* & *quasi*, *Usuris*, *Fructibus*, *Solutionibus* & *Compensationibus*, exhibet. Libro quinto *Jura Delictorum*, *privata* & *publica* de *injuriis*, *furtis*, *rapina*, *crimine Majestatis*, *homicidii*, *falsi*, *parricidii*, *peculatus*; modo procedendi in *Criminalibus*, *Abolitione* & *Restitutione*, persequitur. Libro sexto *Jus Litium* sistit & non solum de *Actionibus*, *Conditionibus*, *Transactionibus*, & *Compromissis* in genere, sed etiam *Actore* & *Reo*, *Feris*, *Dilationibus*, *Advocatis*, *Procuratoribus*, *Probationibus*, *Sententiis*, *Concursu Creditorum* in specie dispicit. *Coronidis* loco de *Remediis* contra *sententiam*, *Appellationibus* & *Restitutionibus* in *integrum*, tractatur. Singuli libri pluribus *Titulis* constant, alicui *Pandectarum* titulo, *cujus* & *incriptionem* retinent, *respondentibus*. Numero tamen multo sunt pauciores, cum & eos *Pandectarum* titulos, qui de *Jure obsoleto* agunt, *levi* saltem *brachio* tetigerit, & illos, qui *generosiore* titulo jam continentur, *eadem* opera simul exposuerit, neque adeo *peculiaribus* illis *capita* destinaverit. Sic *maximam* partem *libri* 40 *Pandectarum*, de *statu libertinitatis* potissimum tractantis, *Libri* primi *Titulo* quinto, quo *status hominis interpretatur*, inseruit. *Titulo* 17 *Libri* 49 *Pandectarum* de *castro* & *peculio*, *Libri* primi *Titulo* 25, ubi de *peculio generatim* disseritur, *locum* assignavit, & sic porro in reliquis. Quo ipso id studuit consequi, ut nec ullum *Digestorum Rubrum* penitus *prætermissum* *discientium* *notitiæ* *profusus* eriperetur, nec multam *opera* collocaretur in *argumentis*, quæ in *compendio* paucis tantum *tastigisse* *sufficeret*. In *singulis* *titulis* ita versatur, ut *præmissis* *summariis* *perbrevis*, *primo*

cujusvis tituli cum præcedente connexionem ostendat, dein argumentum ipsum pertractet, tandemque usum hodiernum a plerisque Juris Romani sanctionibus subtilioribus ipsius judicio alienum addat, subjectis generalibus juris axiomatibus, quibus doctrinæ propositz probantur atque illustrantur. Ipsam argumentorum tractationem a definitionibus ac divisionibus inchoat, atque illis differentias, quibus res definitæ ab aliis maxime cognatis distinguantur, his vero discrimina, quibus membra divisa inter se distant, sedulo subjicit. Tum quid circa res, quas tractat, juris sit, ordine maxime naturali per brevissimas positiones docere studet. Omnia vero qua potest brevitate proponit, utque singula eo manifestius in oculos incurrant, ita exprimit, ut quasi in Tabulas redacta videantur. Quod in divisionibus ac subdivisionibus tradendis potissimum observat. Accedit Index materiarum Alphabeticus. Præmissi sunt alii duo, quorum prior ordinem titulorum hoc compendio comprehensorum, additis omnibus Pandectarum titulis, qui in illis exponuntur, exhibet, posterior titulos Juris Romani adjectis numeris ac libris, quibus tum in D. tum in hoc compendio evolvendi, ordine alphabetico reconferat. Ceterum in legibus ac Doctoribus allegandis admodum parvus est Consultiss. Autor, nec multum immorari solet controversiis juris ventilandis, suam plerumque sententiam paucissimis exposuisse ac rationibus munivisse contentus.

DAVIDIS SIGISMUNDI Büttners, CORALLIographia subterranea, seu Dissertatio de Coralliis fossilibus, in specie de Lapide Corneo, Horn • oder gemeinen Feuer • Stein.

Lipsiæ, apud Fridericum Groschuffium, 1714, 4
Plag 9 tabb. zn. 5.

IN Actis A. 1711 p. 222 & 223 jam commendavimus Cl. Autoris in colligendis fossilibus figuratis solertiam, ut adeo nonnisi apprimè curiosa in Physica, quam edendam meditatur, diluviana ab eo publicatum iri confidamus. Specimen ejusdem hortatu Patroni cujusdam nunc se sistere fatetur in Coralliographia subterranea,

anea, cujus potissimus scopus esse videtur, ut doceat (id quod ante a nemine observatum constat) lapidem corneum seu pyriten culinaream, quo ad eliciendum ignem utuntur, esse Corallium antediluvianum. Rejicit in ipso statim limine quasdam circa fossilia figurata opiniones, quas in Opere de Ruderibus diluvii testibus majori conatu jam evertit, de lusu nempe naturæ, archeo, auro seminali cum exhalationibus in poros terræ delato, quæ tanquam illorum causæ nonnullis allegari solent. Ipse a partibus eorum se stare profitetur, qui eadem pro submersis animalibus, ac vegetabilibus habuere, propterea quod animaliter (ut cum ipso loquamur) & vegetabiliter characterisati. Ut autem corallia fossilia tanto facilius cognoscantur, ea cum marinis conferenda esse judicat & ideo hæc primo loco describit. Desinit corallia marina, quod sint partim stirpes, partim effluvia petricosa, quæ intra aquam ad fundum ac parietes saxosos exoriuntur & succum viresque austrices inde trahunt. Dividit nempe ea cum *Rumphio* in genus lignosum ac lapidosum: utriusque varias species recenset. Notat inter alia, se apud *Kreichtausum* mercatorem nostratem vidisse corallium in conchæ testa ortum; alibi aliud in cochlea. Se observasse in corallio Malayce *Batu Parudan* dicto partes supra partes ad modum fluorum crystallinorum exoriri, aliorumque lapidum destillitiorum, ubi semper novæ partes superinducuntur tempore prioribus & hæc illis quasi investiuntur. Se a *Brucknero*, chirurgo Hamburgensi, accepisse corallium globosum fistulisque radiosis sive astriformibus instructum, in cujus superficie cavæ oviformes apparent, intus exuviis conchicis latentibus: unde colligit, corallia, cum crescunt, mollia esse. A coralliis marinis ad fossilia progreditur, quæ magno numero musæum ejus exornant, & cum qua specie verorum unumquodque conveniat, indicat. In gratiam curiosorum nonnulla exhibemus, quæ præ ceteris observatu digna videntur. Sistimus igitur globum corallinum, quem tantæ integritatis judicat Noster, quanta a marinis in statu integro expectari potest, tubulos, apices, basin, quæ per modum fungi in matrice saxosa inhæsit, totamque structuram exteriorem intuenti distincte monstrantem, ab *Hermanno*, Pastore Massellensi in Silesia acceptum & marino a *Kreichtauso* mercatore

Cap. I.

II.

III.

T A B. III.

Fig. 4.

- TAB. III. tore nostrate musico Autoris adjecto simillimum : corallii punctati
 Fig. 5. particulam furcatam ex editiore sabuleto prope Querfurtum, cujus
 6. speciei multa marina in pharmacopoliis reperiuntur : fragmentum
 massæ lapideæ ramulis corallinis repleta, a Cl. *Mylio* nostro pro-
 7. pe Lipsiam in piscina quadam repurgata reperta & inter amicos
 distributa, cum *Carang Goyla Asiatico* conveniens : corallium
 globosum & quodammodo pressum, ductibus ertoneis, gyratis
 ac contortis, in Principatu Olsnensi prope Massellas ab *Herman-*
no repertum, idem cum massa corallina Indis *Patu parudan* dicta,
 qualem ex dono *Bruckneri* supra laudati Autor possidet : utram-
 que faciem ramorum collateralium, nodosorum, zonulis elegan-
 Fig. 8 & 9. tioribus instructorum ac leviter strictorum adhuc intra massam
 cretaceam, ex arenofodina Querfurtensi, testem naturæ corallinæ
 10 & 11. omni exceptione majorem, judice nostro : utramque faciem co-
 rallii fistulosi ac luridi, in quo etiam ab oculis fugitivis, eodem ju-
 dice, omnia in corallis marinis obvia notantur, in arenoso mon-
 12 & 13. te prope Querfurtum reperti : denique fossile, quod ab *Herman-*
no e Massellis transmissum Noster cum marino albo vulgari adeo
 Cap. IV. exacte convenire vœset, ut ex mari depromptum videatur. Fos-
 silibus corallinis subjungit varias species lapidis cornei, quas inter
 maxime curiosæ sunt, figuras domuncularum echinorum mari-
 norum, aculeorum echinorum albidorum ac nodulis instructo-
 rum, conchularum marinarum striatarum impressas, immo be-
 lemnitæ & echiniten continentes. Sufficit nobis exhibuisse du-
 TAB. III. os, quorum alter echiniten integram continet, ad fissuram
 Fig. 14 & 15. montis prope Querfurtum a filio Autoris repertum ; alter vero fi-
 guram exactissimam ab aculeo echini sibi impressam. In naturam
 Cap. V. coralliorum fossilium inquisiturus monet, non semper tutum es-
 se, ut ad eam detegendam analysi chymica utamur, quamvis non
 distitatur, eadem non infeliciter usum esse *Joh. Samuelem Caro-*
lum, Medicum quendam Oeringensem, in ossium fossilium Can-
 stadenſium qualitatibus perscrutandis, quoniam fossilia in stratis
 humidis facile putrescunt, in arenosis ac tophaceis calcinationem
 subeunt, in solidioribus succo crystallino ac aliis mineralibus ad-
 implentur : quod postremum exemplo lignorum fossilium alumine,
 bitumine, luna, marte, vitriolo imprægnatorum confirmat,
 que

quæ inter alia istiusmodi cimelia conservat. Axiomatis igitur loco assumit, *nullum fossile characteris animalis ac vegetabilis, veri ac perpetui, esse originaliter minerale, sed petrefactum vel mineralisatum, & ideo ex identitate structuræ corallinorum marinarum & fossilium naturæ identitatem colligit.* Ostendit nimirum exemplis fossilium ante delineatorum, quod perinde ac marinæ in basi quadam radicali in hæserint, ab initio mollia extiterint, quædam indolem dendricam prædeant, quædam ramosa, quædam ramis destituta, quædam nodosa, quædam gyris elegantioribus exornata, quædam striata, quædam punctata, quædam fistulosa, quædam stellata, quædam poris tam majoribus, quam minoribus, atque fistulis collateraliter adunitis, tubulis, vel ductibus erroneis, instructa, quædam globosa & gibbosa, quædam placentiformia, quædam spongiosa, existant. Nec leve argumentum censet, quod corallia fossilia pro diversorio agnoscant strata super strata materiei mari propriæ fluctuatim superinvectæ, quæque inter fossilia originis marinæ socia, conchyliorum puta species varias, murices, turbines, ostreas, nautilos, echinos marinos, articulos stellarum marinarum, dentes mandibulas, vertebra, scapulas aliaque ossa crocodili marini. Lapidem corneum nihil aliud esse quam corallium antediluvianum probat ex structura cum externa, tum interna, quam in lapide corneo non aliam, quam in coralliis marinis esse ostendit, ita ut nihil reperiat in hisce, quod non æque in illo exhibeat. Monstrat truncum, ramos tam integros, quam truncatos, crustam albidam, cavitatem in præruptis ramis calcariam, residentia in eodem tanquam matrice corallia placentiformia ac reticulata, fruticiformia, globosa &c. Lapidem quoque corneum ab initio fuisse mollem instar coralliorum marinarum inde infert, quia echini marini, aliorumque marinarum figuræ vi superiorum eidem impressæ cernuntur. Atque hinc rationem reddit, cur in grenofodinis inter alia marina, conchilia puta rariora, antalia, asterias, belemnitas, lapides Judaicos &c. & non nisi frustulatim etiam in stratis nunquam apertis vel disruptis reperiat. Ostensurus tandem corallia fossilia & lapidem corneum ex mari per diluvium universale in has oras delata esse, loca, ubi reperta sunt, quæ possidet ac in præsentis opusculo sane eleganti præsentavit, describit.

Cap. VI,

VII.

T t

Alia

Cap. IX.

Alia nimirum depromta sunt ex arenofodina Lipsiensi, alia ex Querfurtensi varietate marinarum abundante, ac locis vicinis, stratis præsertim Kuckenburgensibus, alia denique ex stratis Masfelenfibus principatus Olsnensis in Silesia. Denique diluvii universalitatem sequentibus potissimum argumentis adstruit: quod strata super strata per universum mundum ex sedimento turbidi fluidi exorta sunt, & in iis, elatioribus præsertim, reperiuntur creaturæ supra terrestres indigenæ & peregrinæ, ac imprimis marinæ exoticæ & incognitæ, etiam in locis a mari procul disitis, certe his in oris corallia, quæ Asiæ ac Americæ natales debent.

DISCURSUS DE DILUVIO MAXIMO OCCASIONE INVENTI NUPER IN COMITATU LAUBACENSI & EX MIRAMETAMORPHOSI IN MINERAM FERRI MUTATI LIGNI, CUM OBSERVATIONIBUS GEODETICIS, AEROSCOPICIS, HYDROGRAPHICIS & ALIIS, PRÆSERTIM QUOAD TERRAM SIGILLATAM HUIUS LOCI & LIMUM NOVO MODO IN VERUM FERRUM MUTATUM &c. CURATIUS INSTITUTUS & EXPLICATUS A JO. GEORGIO LIEBKNECHT, MATHEM. P. P. O. ACCESSIT D. JO. GOTHOFREDI GEILFUSII DE TERRA SIGILLATA LAUBACENSI ERUDITÆ TRACTATIO LATINITATE DONATA.

Giesæ, apud Jo. Ott. Meyerum, 1714, 8.

Alph. 1 pl. 2 & Tabb. æn. 3.

Cap. I.

IN Actis A. 1710 p. 484 & seq. ex literis Cl. Autoris ad Cl. *Wolffium* latis exhibuimus metamorphosin ligni in mineram ferri per experimenta comprobata, quæ digna visâ fuit Autori Novellarum literariarum, sub titulo *Memoirs of Litterature* singulis hebdomadibus Londini prodèuntium, ut eandem eodem adhuc anno d. 27 Nov. f. 152 iisdem infereret. Cum itaque Cl. Autor partim inde, partim ex literis virorum celebrium, quibuscum frustra illius ligni communicaverat, intelligeret, suas de ipso observationes non duplicuisse rerum naturalium curiosis; quæ tum compendiosa ratione (qualis nimirum sufficit intelligentibus) proposita sunt, ea nunc prolixiori verborum ambage repetere voluit; additis simul aliis, ut in libri molem excresceret tractatio. Orditur adeo eandem ab ipso Deo ex structura mundi cognoscendo & inde progreditur

dicitur ad creationem mundi, terræ præfectim ac lucis primigeniæ, ad statum integritatis hominis ipsumque subsecutum, ad diluuium denique Noachicum & terræ ab eo statum describendum. Sed cum lignum ferrificatum repertum fuerit in Comitatu Laubacensiprope oppidum *Laubacium* aquis sub terra ad profunditatem 70 circiter pedum immersum, puteo in usum orphanotrophii munificentia Illustr. Comitis Solmonis *Friderici Ernesti*, Judicii Cameralis, quod *Wetzlaræ* est, Præsidis, in loco elatiori extructi effosso; aquæ temperiem & terræ constitutionem in illo territorio describit, ubi inter alia notatu digna sunt, quæ de terra Laubacensi sigillata & de mineris ferreis ibidem obviis annotat. *Becherus* in *Physica* subterranea Autor est, *Helmontium* junioem asseruisse, sibi innotuisse modum, ex quovis limo & sulphure ferrum in magna quantitate producendi, sed nullis a se precibus eo adigi potuisse, ut eundem communicaret; se ipsum autem postea ex oleo lini & limo ferrum produxisse. Experimentum *Becherianum* modo simplicissimo repetiit *Gadafrodus*, limum arefactum in pulverem comminens & oleo lini permixtum in massam redigens, globuleq; confectas in crucibulo igne aperto urgens atque adustus in mortaria conterens, quo factio nigra observavit particulas a magnete attractas, quemadmodum legitur in *Commentariis Academiae Regiæ Scientiarum* A. 1704 p. 382 & seqq. edit. Batav. & idem experimentum in limo Laubacensi non sine successu repetiit *Cl. Autor*. Enimvero cum hætenus demonstratum non sit, non dari in natura particulas alias præter ferreas, quæ a magnete trahuntur; operæ pretium faciet, qui aliis experimentis docuerit, particulas illas a magnete attractas esse revera ferreas. Multas *Autor* observationes multaque experimenta recenset, quibus probat, fossilium suum olim extitisse verum lignum & nunc Marte esse imprægnatum. Sed cum de his jam sufficienter dictum sit in his *Actis* loco supra citato, in præsentem non nisi figuram exhibemus frustuli oblique secti, in quo circuli, per quos acerementa annua distinguuntur, admodum conspicui. Cum apud Anglos celeberrimus *Woodwardus* in erudita *Geographiæ Physiçæ* specimen hypothesi eorum, qui fossilia figurata ad diluuium Noachicum referant, argumentis admodum speciosis confirmasset; *Cl.*

Cap. II.

III.

TAB. III.
Fig. 16.

Tt 2

Schubch.

Schweubzerus eandem quoque excoluit, mutuas operas mox conferentibus *Bayero* atque *Buttnero*, quemadmodum ex Actis A. 1709 p. 23, A. 1710 p. 451, A. 1711 p. 222, & Supplem. Tom. 3 Sect. 1 p. 7 & seqq. apparet. Noster itaque eorum exemplum imitaturus ex suo quoque ligno diluvii Noachici universalitatem evincere conatur, contendens nimirum in isto diluvio arborem prostratam & sub terris sepultam fuisse. Additur Tractatus exiguus de terræ sigillatæ *Laubacensis* proprietatibus & virtutibus bezoardicis providoque usu olim idiomate Germanico a *Geilfusio* editus, nunc vero ab Autore in Latinum translatus.

**JO. CONRADI CREILINGII, PHYSICÆ
& Mathematicæ in Universitate Tubingensi Professoris Or-
dinariis, Compendium Physicarum
Definitionum.**

Tubingæ, apud Joh. Georg. Cottam, 1713, 8. Alph. 1.

PROdit nunc altera vice Cl. Autoris compendium definitionum physicarum, multo quam antea auctius, in quo non modo omnes voces, quæ per singula Physices capita occurrunt, verum etiam illæ, quarum in Chemia, Botanica & Anatomia, imo & in Astronomia usus est, explicantur. Ita vero concinnavit has definitiones, ut simul hypotheses Physicorum passim ingredi faciat. E. gr. Fulgur definit per lumen ab accensione glomerum fulminantium, vel etiam tenuioris materiæ sulphuræ, fulmen plerumque antecedens & ob inconstantem aeris motum, undulans, absque sonitu oculum perfringens. Vitam esse ait actuale animæ corporisque organici intime connexorum per mutuas actiones passionisque commercium. Asbestum describit, quod sit lapis filamentosus, colore viridi nigricante instar plumularum divisibilis, ob lentam & crassam visciditatem partium homogeneam earumque arctum rectissime contextum in vaporem resolvi nefcius, solus ab igne immunis & incombustibilis, puriorque inde rediens, qui lini instar pecti, neri & pro lubitu ad vestimenta incombustibilia præparari potest, in morbis mulierum & contra veneficia utilis quibusdam creditus, ex India & Turcia allatus. Instar Lexici

cujusdam

ejusdem *Physici* hoc opus esse poterat, si indicem vocum explicatarum juxta ordinem literarum alphabeticum addidisset.

CURATIONIS VERNO-AUTUMNALIS, PURGATIONI, Venesectioni, Vomitioni, &c. innitentis; Abusus, Auctore JOHANNE BAPTISTA WERLOSCHNIG, de & in Pernberg; Styr. Prasberg. S. R. I. Equ. Phil. & Med. D. Inclyt. Austr. Super. Statuum Med. & Phys. ord. eorundemque Med. Prof. S. R. I. Acad. Nat. Cur. Collega, d. METRODORO, ac inter Labac. operof. Academico FOECUNDO.

Francofurti, apud Dominicum a Sande, 1713, 8.

Alph. 2 plag. 5.

OMnem equidem purgationis & venesectionis usum e foro Medico proscribere Auctor Clariss. non intendit, illum solummodo hoc in opusculo taxat, quo sanorum pars maxima, dum vere & autumno nimis licentiose eo utitur, sanitatem sibi vitamque adimit; quam suam demonstrationem Physico-Medicam ratione, experientia, & autoritate Hippocratis & Galeni non solum, sed & illustrium per Europam etiamnum viventium Virorum corroborat; quemadmodum in calce Epistolæ ad Auctorem hoc de argumento scriptæ una cum hujus responso leguntur. Dissertationem ipsam in tres partes dividit, in quarum I purgationem, in II venesectionem, in III vomitionem, hasque prophylacticas examinat.

In Parte igitur I, ubi de Vernali & Autumnali purgatione agit, in nomen & definitionem purgationis ejusque & purgantium medicamentorum divisionem inquirat, monstratque, quis homines, consequenter Medicos, purgationes docuerit, in purgationis Majalis originem & Auctores inquirat, quos Medicos avaros indoctosque esse dicit: Humores enim, pituitam, bilem, melancholiam, &c. quos per ejusmodi purgationem evacuare & imminuere nitimur, res fictas & fabulas aniles nuncupat; imo cacochymiam, super qua purgationes struuntur, ens chymæricum vocat. Cum porro vere tota rerum natura in motu se exferat, autumno vero constringat, & in suæ conservationis putamina reponat,

Part. I.
Cap. I.
II.
III.
IV.
V.
VI.
VII.

Tt. 3

nat,

- nat, adeoque in quiete posita fit, medicationes tum neutiquam convenire autumat. Purgationis autem multa recenset incommoda, quibus omnino supersedere possumus, cum, quæ quotidia coacervantur superfuitates, per exercitia aliosque evacuationum modos educi queant; imprimis cum nihil sit, quod in sanis hominibus purgationem indicet; nec purgatio vere & autumno prophylactice administrata febres, nec primi, secundi aut tertii ventris morbos avertat, multo minus tollat, etiam si curative propinetur. Imo nec vitam hæc prophylaxis prorogare potest, cum hæc ad centum usque annos sola sobrietate produci possit. Contra quam Autoris sententiam, quæ opponi forsitan possint, objectiones solide ipse diluit. In Parte II, ubi de vernali & autumnali venæsectione tractat, quid sanguis? unde & quid ejus missio? an & quid sit plethora? disquirat, hinc venæsectionem vernalem & autumnalem improbat, ejusdemque incommoda demonstrat, quibus vero & quando ea sit administranda, docet; Medicorum insinuat gestulationem, quam ante & post sectam venam peragunt, perstringit; atque eadem methodo vomitionem verno-autumnalem unico capitulo rejicit. Varias interim digressiones in hoc opere facit Autor Clarissimus, scilicet, an ordinata Respublica teneatur medicastros & empiricos interdicens præxi? an semper verum: novus Medicus possit novum cæmeterium? an Medicus senex juniore sit preferendus? an vini potus vini noxam tollat? an liceat sanitatis causa semel in mense inebriari? an fortuna requiratur in Medico? an evacuationes consuetæ, venæsectio præsertim, & scarificatio absque damno possint intermitteri? utrum præstet bonum esse Medicum, an bonum Chirurgum? an Medicus pacifici debeat de mercede? ut tacemus, Autorem multis encomiis Medicinam suam universalem seu Panaceam extollere, artem autem conficiendi artem extra cavernas terræ & propriam matricem, impossibile judicare.

*D. THOMÆ ITTIGII OPUSCULA VARIA,
 edita cura & studio L. CHRISTIANI
 LUDOVICI.*

Lipsiæ, apud heredes Tarnovii, 1714, 8.

Alph. 1 plag. 9.

Cum

Cum quævis B. Ittigii opuscula pereximia sint, dignissimaque, quæ ab interitu vindicentur, Cl. Editor magnam apud eruditum & Christianum orbem in gratiam, quod illis colligendis edendisque operam impendit. Hoc fasciculo *quatuor* continentur Programmata contra varios recentiorum errores, Schediasma item de scriptis ad notitiam Conciliorum & Canonum Spectantibus, nec non *quinque* varii argumenti Exercitationes, quæ sub Disputatidnum forma primum prodierunt. Contemplanti verba Davidis Psalm. XCVI, 10 a nonnullis interpretibus & Ecclesiæ Doctoribus interpolata: *Dominus regnavit a ligno*, probabilis videtur *Nic. Fulleri* assertio, nempe quod primum pius quidam lector verba *a ligno* in ora libri sui e regione veluti *ἐξηγητικά* apposuerit, iis postmodum in ipsum textum, cum pluribus arriderent, translatis. Exercit. II hominem illum, quem Propheta Psaltes Ps. VIII, 6 ad breve tempus Angelis minorem factum, postea vero gloria & honore coronatum asserit, non ad Davidem, sed ad Christum referenda esse, cum ex summa gloriæ, quæ a Davide delineatur, excellentia, tum ex Apostoli Pauli interpretatione & consensu docet Hebr. II, 9. Quibus verbis erudite examinatis, confirmataque recepta lectione, in genuinam inquirat distinctionem, & verborum ordinem, quem levissima traiectione sibi constare ait, si nomen *Ἰησοῦν* ante verbum *ἐπέπρωθεν* statuamus, hoc modo: *τὸν δὲ ἐπαχρῆτι παρ' Ἀγγέλων ἀλαττωμένον Ἰησοῦν ἐπέπρωθεν, κ. τ. λ.* Observat præterea, Apostolum, cum in reliquis suis Epistolis plerumque vel solo Christi nomine utatur, vel nomina Jesu & Christi jungat, sæpius tamen in hac ad Hebræos epistola solum Jesu nomen posuisse. Cum enim Hebræi ante conversionem suam acerrimi nominis hujus hostes fuerint, voluisse nunc Apostolum eos ad reverentiam hujus nominis tanto diligentius excitare. Pelagium dicit Christum pro infantibus mortuum negasse, statuisse: que, eos nec peccatum habere, nec Medico indigere. Unde erroris convincit *Maresium*, qui dogma de universali Christi merito Pelagianorum pelagus nominarit, quasi Pelagianus error sit docere, quod Christus pro omnibus mortuus fuerit. Pelagianos enim ita nequaquam docuisse. Exercit. III nova fanaticorum quorundam nostræ ætatis purgatoria describit, eorumque argu-

menta

menta examinat atque refellit. Postea enarrata *Guil. Postelli vita* in recensendis ejus erroribus multum operæ studiique ponit, eumque non Parisiensem, sed Barentonium fuisse commonstrat. Hominibus justificatis & in gratia jam constitutis remissionem peccatorum vere conferri posse probat ex iterata remissione peccatoris Luc. VII, 47, 48, cui peccata jam remissa fuerant. Negat, Simonem Pharisæum eundem esse cum Simone leproso. Illum enim in Galilza, hunc in Judza Christum convivio excepisse, Evangelistas etiam non de una eademque muliere loqui, sed de diversis, nec ullum in Evangelista vestigium deprehendi peccatricem illam Mariam Magdalenam fuisse. Sub finem adjectus est catalogus Librorum MStorum Latinorum, successu temporis edendorum, e quibus selecta Hist. Eccles. Capita a tertio ad sextum usque seculum præ ceteris expectantur.

*JO. ANDREÆ SCHMIDII, D. P. P. ABBATIS
Mariævallenfis, Decas Dissertationum Historico-
Theologicarum.*

Helmstadii, ex typographeo Hammiano, 1714, 4.

Alph. 2 plag. 4.

Summe Reverendus Autor laudabili multisque jam exemplis probato consilio Dissertationes suas Historico-Theologicas, in Academia Julia publicæ disputationi subjectas, conjunctim recudendas curare cœpit, primam nunc exhibens earum decadem, speransque fore, ut nova singulis semestribus decas subsequatur. In præsentî volumine quæ exhibentur, earum *prima* agit de eucharistia mortuorum, *secunda* de altaribus portatilibus, *tertia* de curatione morborum per oleum sanctum, *quarta* de Quietistis XVI & XVII seculi, *quinta* de Baptismo per arenam, *sexta* de Ecclesia virgine, *septima* de elinguis mysterium Trinitatis prædicantibus, *octava* de syllabicis in loca Rom. XI, 36 & 1 Cor. IIX, 6 summe injuriis, *nona* de bibliothecis Eremitarum veterum, *decima* denique de Apostolis uxoratis. Singulas breviter more nostro perstringemus. *Diff. I* agit de illo veterum more, quo mortuis vel panis & vinum eucharisticum traditum & infusum, vel cum illis in sepulcro reconditus est panis vel calix. Postquam ex priscis monu-

monumentis eum morem probavit receptum fuisse in ipsa ecclesia Catholica, in originem ejus inquiri, rejectaque Albaspinzi opinione, eam refert ad opinionem ex *Joan. VI, 53* deductam de absoluta necessitate eucharistiae. Qua eadem de causa infantibus quoque eucharistiam fuisse exhibitam, qui mos adhuc in Graeca ecclesia viget, arbitratur. Hinc allatis rationibus docet, pravum esse illum morem & institutioni sacramenti hujus adversum. *Diff. II* disputat primo de origine & notione vocis *ἀντιμύσιον*, quae recentioribus Graecis significat *altare portatile*. Hinc eorum usum non hodie solum in Ecclesia Romana esse frequentissimum, sed jam vetustissimis temporibus invaluisse, ostendit: ac materiam eorum, figuram, consecrationem, (cujus ritus fufius recenset,) & usum describit. Usus scilicet eorum est in locis non consecratis, ubi sacra non posse fieri putantur, nisi super altari rite consecrato. *Diff. III* locis *Marci VI, 13* & *Jacobi V, 14* de curatione, qua aegroti pristinae sanitati restituntur, explicatis, cujus sententiae subscriptorem, quod ad priorem quidem locum attinet, ipsum Bellarminum adducit, profert Ecclesiae doctores medii aevi, qui ea loca acceperunt pro regula, secundum quam presbyteri aegrotos oleo sacro debeant inungere, ut ita convalescant. Exempla quoque affert ex Latina ecclesia, eumque morem etiamnum in Orientali ecclesia vigere, manifestum facit, simulque docet, hanc aegrotorum unctionem a Pontificiorum unctione extrema longissime differre. Hinc de ratione hoc oleum consecrandi agit, & aliis circa illud usurpatis ritibus. Ceterum cum in locis *Marci* & *Jacobi* effectus olei supernaturalis & miraculosus intelligatur, id quod Summe Rev. Autor demonstrat, hinc facile apparet, unctionem sacram aegrotorum pari modo per superstitionem inventam fuisse in ecclesiam, quo ex Apostolorum virtute exorcistica munus exorcistarum olim in ecclesia invenit locum. Postremo Pontificios citatis ex locis extremae unctionis sacramentum stabilire annitentes refellit. *Diff. IV* Cap. I historiam sistit veterum Quietistarum, ac Palamitarum historiam pluribus persequitur: Cap. II Quietismi Michaelis de Molinos historiam pari ubertate exponit, subiecto scriptorum illius historiae catalogo: Cap. III Palamitas cum Molinosii sectatoribus *ἐν παραδείσῳ* componit, eorumque Quietismum tandem

dem ad fontes philosophiæ Platoniciæ reducit. *Dissertationi V* occasionem dedit Nicephorus H. E. lib. III cap. 37, ubi narrat, Judæum quendam cum aliquot Christianis per deserta & arenosa loca iter facientem, cum repentino correptus morbo baptismum expeteret, inopia aquæ arena baptizatum esse: quo facto eum statim convaluisse, reque ad Dionysium Episcopum delata, aqua quoque baptizatum fuisse. Noster primum magno numero adductis doctissimorum hominum de sublesta Nicephori fide iudiciis, plures hinc commemorat eandem historiam literis prodentes: falsus tamen ad ultimum, iis, qui non nisi firmiter probata credunt, nondum satisfactum videri, licet ipse id vere contigisse sibi persuadeat. Hinc disquirit, an approbandus sit ille baptismus arena factus: id quod negat, cum is repugnet institutioni baptismi, nec ullo Apostolorum primitivæque ecclesiæ exemplo comprobari queat. *Diff. VI* occasione Eusebii H. E. lib. IV cap. 22, ubi Ecclesia dicitur fuisse *virgo*, donec ab hæreticis vitaretur, ostendit, *virginitatem Ecclesiæ* absolvi puritate doctrinæ, sanctitate vitæ, simplicitate rituum, disciplinæ gravitate, ac denique concinna ordinis politia: quæ singula ordine dilucidat. *Diff. VII* inquirit in veritatem historiolæ, qua traditur, Hunnericum Vandalorum Regem Arianae sectæ addictum Catholicis Trinitatem profitentibus inter alia suppliciorum genera etiam linguas excindi iussisse: sed divino profus miraculo factum esse, ut elingues illi loquerentur ac discrete profiterentur Trinitatem. Profert, quotquot occurrerunt, hujus rei testes, interque eos principem locum tribuit Justiniano Imp. cujus hæc sunt verba *lib. I Cod. tit. 27* in Præfatione: *Vidimus venerabiles viros, qui abscissis radicibus linguis pœnas suas miserabiliter loquebantur.* Ne quis vero hanc narrationem in dubium vocet, eorum historicorum, qui eam referunt, fidem & candorem vindicatum sit. Hic tamen pace Viri celeberrimi addimus, esse viros cordatissimos, quicquid est illius narratiunculæ, in fabellarum censum referentes. Ac videntur sane, quæ afferuntur hanc in rem, testimonia labefactari posse, si quis criticam velit adhibere operam. Certe palmarium illud Justiniani Imp. testimonium ut alienum esse appareat, mediocri mentis attentione opus est. Scilicet Imperator acuto sermonis genere usus significat, eos linguæ usu privatos misere-

miserabili voce *quasi* locutos esse miseriam suam. Unde nec dicit, eos de Trinitate locutos esse, sed *locutos esse penas suas* : nec, eos diserte clareque locutos, sed *miserabiliter*. Pari sermonis figura usus Cicero inquit Orat. pro Milone cap. 20 : *Res loquitur ipsa*. Idem alio loco, videlicet divinatione in Vetrem : *Cur nolint, etiamsi taceant, satis dicunt*. Sic & Ovidius Trist. II, 453 : *Digitis saepe est utruque locutus*. Scilicet eundem in modum illi a Justiniano memorati loquebantur, nullo miraculo, sed figura rhetorica. *Diff. IIX* per *Syllabicos* intelligit Arianos illos, qui syllabas captantes particulis $\epsilon\kappa\ \delta$, $di\ \delta$, & $\epsilon\nu\ \omega$ ex Rom. XI, 36 & I. Corinth. IIX, 6 abusi in mysterio Trinitatis illustrando, inde aliqua personarum dissimilitudinem probare conati sunt. Hujus controversiae historia doctissime enarrata, addit etiam, qua ratione veteres orthodoxi doctores vanam illam subtilitatem confutarint. *Diff. IX* tribus constat capitibus, quorum *primo* exhibentur illi Eremitae, qui omnibus destituti libris meditationibus tantummodo sacris indusserunt, easque prodiderunt literis : *secundo*, qui uno saero codice contenti eum diurna nocturnaue versarunt manu : *tertio*, qui variis generis libros evoleserunt ipsique libris scriptis famam consecuti sunt. Tandem *Diff. X*, postquam, duce Mayero, Theologo Gryphiswaldensi, luculente probavit matrimonium Petri, idque contra Pontificios strenue asseruit, ceterorum Apostolorum conjugia generatim probat ex *1 Corinth. IX, 5* : hinc & separatim recendet, quae in veterum monumentis de singulorum uxoribus reperit, Pontificiorumque exceptionibus satisfacere studet, immistis haud paucis Apostolicam historiam docte illustrantibus. Joannem tamen excipit, perpetuo caelibem nec unquam irretitum matrimonii vinculo : itemque Paulum, cujus tamen conjugium Cl. Kochium singulari libro A. 1707 affirmatum ivisse, in nota addit, licet ejus argumenta expendere ac refutare superse- dens : quod quidem jam factum esse meminimus ab Heumanno, Collega nostro in primis industrio, in Dissertatione A. 1712 edita de *Externis Candidati sacri* §. XIV.

INTRODUCTIO IN ACCENTUATIONEM
Hebræorum metricam; Autore PHILIPPO OUSEEL,
M. D. & in Eccles. Reform. Germ. Lugd. Batav.

V. D. M.

Lugduni Batav. ap. Samuelem Luchtman, 1714, 4.

Pl. 19 $\frac{1}{2}$.

IN Accentibus, qui Codicis Hebræi lectionem moderantur, post
 resurgentia Orientalium linguarum studia, multi, sed dispari
 ratione fuerunt occupati. Alii eorum originem & autores in-
 quirere, alii officium & usum explicare annisi sunt, cognoscentes,
 eos magna cura & scopo optimo vocibus esse adjectos. Cl. Onseelius
 eorum vestigia premit, qui accentuum usum docuerunt, quem per
 regulas Wasmuthi, Reinbeckii, Franckii, nondum satis explicatum
 esse, cum plurimis fatetur. Wasmuthii regulas non accuratissimas
 esse, vel exinde colligit, quod quatuor earum de regulari accentu-
 um ordine, decem vero de irregulari agant. Nonne Analogiam,
 quam tradit, tot exceptiones superant vel saltem æquant? Nec
 Reinbeckii neque Franckii emendationes sat accuratae sunt, qui-
 eundem accentum modo pro distinctivo, modo pro conjunctivo
 habent, & eundem distinctivum modo minorem, modo magnum,
 modo majorem exhibent, quæ discentem potius absterrent, quam
 instruant. Has vero difficultates Cl. Onseelius tollit duabus hy-
 pothesibus Cap. II §. 3 & 4 fundamenti loco suppositis, quas & Cl.
 D. Abichtius in Arte distincte legendi & interpretandi Scripturam
 secundum accentus urget. Prima est, Distinctivos, licet non omnes
 æque perfecte distinguant, nunquam tamen ad ministrorum for-
 tem esse redigendos, quod insularum anomaliarum causa exitit.
 Secunda est, Conjunctivos semper vocem suam cum voce distin-
 ctivi sui conjungere, nec unquam, nisi dum plures immediate con-
 currunt, distinctionem, attamen minimam constituere. Ni fati-
 mur, hæc hypotheses cum scopo primi Accentuum, autem exacte
 conveniunt, qui iis docere voluit, quæ voces in lectione versiculi
 distinguendæ, & quæ conjungendæ sint, ut sensus auditoribus evi-
 denter pateat. Easdem regulas oratores observant, qui distincte
 pronuntiatione, voces sensu coherentes conjunctim, & sensu di-
 stinctas distincte pronuntiant. Voces vero plures servis conjun-
 ctas,

Has quodammodo distingui constabit, si nulla constructione Grammatica cohaereant. Has servorum distinctiones nosse Cl. Ouseelius cap. III §. 6 seqq. tradit, & in singulis capitibus distincte & prolixè explicat. Sic longe facilior redditur Accentuum doctrina antea tam intricata & tot exceptionibus onerata. Imo omnis difficultas aufertur penitus, si cum R. Simfone Nakdan, cujus MSc. *Chibbur Hakkonim* in Bibliotheca nostra Paulina asservatur, statuamus, plerosque distinctivos unum, duos pluresque servos sibi præmittere, & docere, voces iis notatas conjunctim esse pronuntiandas. Cujus sententiæ veritatem imprimis Metrica accentuatio adstruit, in qua frequentissime conjunctivi plures concurrunt. Si itaque lectores voces conjunctivis notatas in lectione conjungant, & in distinctivis paulisper subsistant, decora & perspicua est lectio. Si porro accentuum distinctivorum gradus, quos nosse Clar. Autor evidenter per totum libellum tradidit, observentur, lector cognoscat sensum ubique clarum, scopoque & parallelis locis convenientem, quem alii vix multa meditatione & circumstantiarum collatione capiunt. Nimis prolixum foret, singula capita percurrere, quorum quodvis peculiari distinctivo est distinctum, nobis sufficiat unicam ex Cap. XVI addidisse observationem. Agit in eo Clar. Vir de duplici accentuatione metrica, sive de vocibus duplici accentu signatis. Observat, voces occurrere maxime polysyllabas, in quibus duo accentus conspiciuntur, quorum alter tonum, alter vero locum Methegi occupat. Causam & rationem §. 5. partim in consecutione accentuum partim in emphasi querit, quod uti non rejiciendum, sic porro inquirendum, annon accentus duplices tonum duplicem indicent, quo vox olim pronuntiata est. Invenitur enim Pl. V, II vox polysyllaba tribus accentibus notata, leguntur plures duobus exornata, & quidem in syllabis quæ nullum Metheg admittunt. Si voces hæc duplici tono sunt pronuntiatæ, & earum emphasis & accentuum consecutio constat, oratores enim vocem emphaticam tono emphatico etiam pronuntiant. Ceterum optamus, ut altera, quam Cl. Vir promissit, Metrica tractatio proxime insequatur, nulli enim dubitamus, eam ex iisdem principiis traditam Philologis Hebræis fore gratam & utilem.

p. 15.

100.

101.

*ADMINICULA SAPIENTIÆ ATQUE ELO-
quentiæ &c. Præfationi subjiciuntur Tituli Philosophici ac
Theologici, juxta quos Excerpta Methodica diriguntur,
iterum auctiores editi a JOH. FRIDERICO
HODANNO.*

Hanoveræ, sumpt. Nic. Försteri, 1713, 8.

Pl. 19.

HOc in libello Autor Artem methodice excerptendi, quam in Præfatione, quantum satis est, explicat, exemplis ex variis Epistolographis, Historicis, Itinerariis, Antiquariis, Adnotationibus ad Autores desumptis, illustrare conatur. Consistit *Arts Excerptendi Methodica* in eo, si Tituli Excerptorum secundum methodum quandam, sive hypotheses facile percipiendas ac memoria comprehendendas, certo ordine ac connexionione ita disponuntur, ut quisque connexionem talem aliquoties perlustrans; statim sciat, quo loco in libro Excerptorum juxta hanc Artem ordinato, tituli & res sub titulis denotatz exteat atque inveniantur. Hoc pacto tituli cognati semper conjunctim habentur; & si quis excerptis suis usus, sub uno nihil invenit, alterum cognatum forte instructiorem habebit, & sic dicturo de quavis materia nunquam copia dicendorum defutura est. Sicit itaque libellus Methodum quandam studiorum, atque Locos, ad quos omnia, quæ legimus, audimus, meditatur, referre possumus. Quomodo Tituli inter se dispositi sint, docetur in Præfatione p. 57. 61 & præcipue in brevi Tabella ibidem adjecta. Scilicet Hypotheses in ordinatione Philosophicorum Titulorum præcipue sunt: *Anima est intellectu & voluntate prædita.* Inde agitur de variis actionibus anime, ut & de rebus, quas ea *contemplatur*, nempe de Deo & rebus Physicis. *Voluntas appetit bonum & fugit malum.* Occurrit ergo ibi, quid agamus circa bonum; & bonum terrestre dividitur (1) in *divitias*, ubi adjicitur, quomodo divitiæ acquirantur per commercia, opificia &c. (2) in *honores*, qui obveniunt in societate, (3) in *voluptates*, ubi de cibo, potu, recreationibus animi & corporis, elegantia, vestibus, domo. *Malum*, quod voluntas averfatur, est vel *fortune*, corporis, ut sunt *morbi*, corpori & bonis inimicum, ut *bellum*; *culpa*, ut scelera, *pœna*. Theologici Tituli ita ordinantur,

nantur, ut primo agatur de *Dei* beatitudine, opere creationis & providentia; secundo de *hominis* statu integritatis, lapsu & inde secuta morte; tertio de *gratia Dei* lapsis hominibus exhibita in electione ad vitam aeternam, vocatione per verbum & Sacramentorum collatione in Ecclesia, missione Servatoris, conversione, fidei donatione, renovatione & ad bona opera peragenda subministrato auxilio, imaginis divinae aliquali restitutione, & in calamitatibus concessa patientia. Sub hisce primariis Titulis Autor putat omnes reliquos, quocumque occurrunt aut excogitari possunt, locum inventuros. Tituli ejusmodi in certas theses hic distributi sunt, & cuique thesi certum spatium est assignatum, quod Titulos ea contentos, vel data occasione se offerentes & addendos, cum excerptis capere queat. Qui tamen non cupit parare librum, schedulas suas, quibus excerpta inscribit, juxta hanc methodum disponat. Lecta jam aut audita re memorabili, cogitandum, ad quamnam propositionem Logicam generaliore confirmandam ea possit adhiberi, eique praemissae res excerpta subjiciatur. Sic in Excerptis tandem variae reperientur Propositiones generales, probationibus & illustrationibus suis munitae, quibus in orationibus habendis aut libris scribendis commode uti licet. In propositionibus illis respectus est habendus Locorum Topicorum, quorum aliquanto plures, quam communiter fit, p. 13 enarrantur. Sistent itaque propositiones illae rei excerptae indicium & signum, nomen, titulos, quid res indicet sive significet; causam, inventorem, inventionem, autorem, initium, incitamentum, occasionem, antecedens, modum, quomodo res fiat, medium obtinendi, adjuvamentum, instrumenta, impedimentum, remedium; subjectum, objectum, formam, rationem formalem, statum rei, normam, juxta quam res fit, finem; adjuncta, proprietates, mores, accidentia, concomitantia, requisita, ornamentum, circumstantias, locum, ubi, tempus; actionem, effectum, usum, consequens, merita, pretium sive quanti sit aestimanda, sermonem, denotata per rem; passionem, actum sive operam circa rem, affectum alicujus erga rem, officium circa aliquid, jura, privilegium rei. In posterum inter alia dabit Autor, Deo volente, Adminiculorum Sapientiae atque Eloquentiae Collectionem secundam; item Metaphysicam
Germa-

Germanicam & Theologiam Prædicam, in qua ostendet, quomodo Scriptura S. præcipuas veritates Theologicas diversis in locis diversimode eloquatur, & tamen secum ipsa egregie consentiat.

Etliche nöthige und nützliche Bau- Erinnerungen wider Feuers-Gefahr, &c.

hoc est:

OBSERVATIONES ALIQUOT ARCHITECTONICÆ de adibus contra incendia muniendis; Autore ANDREA GÆRTNERO.

Lipsiæ, apud Joh. Fridet. Braunium, 1713, 8.

Plag. 5.

HArum observationum mentionem injicimus communis utilitatis gratia, quia funesta, quæ hæcenus passim sævierant, incendia abunde testantur, desiderari adhuc media contra incendiorum furorem ædes valide muniendi. Autor earum primo cum aliis commendat, ut non necessarius ligni usus evitetur, atque adeo tectæ ædium præalta & lignorum in iisdem strues improbat. Suadet porro, ut in urbibus tectæ fiant plana, declivia tamen, cum ruderatione; in pagis cantherii versus angulum sint tenuiores, nec transtrorum & columinum numerus præter necessitatem multiplicetur, lutoque stramentis mixto tectæ ante obducantur, quam stramine cooperiantur. Ut impediatur, ne flamma ex tecto in ædium contignationes aut inde in illud serpat; inter cantherios & catenas lapides vel testas interjici, pavimentum ruderari, minimum luto obduci & ad ingressum prope scalam januam luto vel lamina ferrea obductam aptari jubet. Eundem in finem commodum censet, ut tectæ longiora per parietes intergeminos distinguantur (quod etiam *Goldmanno* utile visum est) & in singulis contignationibus ruderatio fiat, minimum ex luto, cui demum afferes superstantur. Imo in genere præcipit, ut nullum in ædificio appareat lignum, quod non vel luto, vel calce, vel gypso, vel lateribus seu testis, vel lamina plumbea, ferrea aut cuprea, prout circumstantiæ singulares suasferint, sit vestitum; immo lignum luto obliniri jubet, antequam arundines affigantur, si opus ex gypso fieri debeat.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Augusti Anno M DCC XIV.

ANTIQUITEZ JUDAIQUES,

h. e.

ANTIQUITATES JUDAICÆ, SIVE OBSER-
vationes Criticæ in P. Cunæi Remp. Hebræorum,
Autore JAC. BASNAGIO.

Tomus II.

Amstelodami, apud Fratres Castellanos, 1713, 8.

Alph. 2 pl. 17, cum multis figg. æn.

Doctissimus Autor, cujus nomen in his Actis jam dudum illustre est, ad Petri Cunæi tres de Rep. Hebræorum libros annotationes conscribere statuerat. Verum cum ingressus hunc campum esset, ejusque amplitudinem consideraret, certam sibi methodum, non notas, sed dissertationes scripturo, præfigere coactus est. Atque hæc est causa, cur priora capita ceteris multo sint breviora. Ceterum cum libro I Cunæus de regimine Judæorum politico, II de sacerdotibus & sacrificiis, III de statu ecclesiæ Judaicæ agat, Noster primum duntaxat librum atque tertium illustrat, secundum prætermittens intactum, quippe quem cum Outramo conjunctum lectoribus satisfacere posse existimat. Longam suo huic operi præposuit Præfationem, in qua & nonnulla uberiori luce perfundit, & vitam quoque Cunæi enarrat, quam nondum a quoquam descriptam dicens oblitus videtur Orationis Adolphi Vorstii, in exsequiis Cunæi recitata, & Orationibus Cunæi a Cellario nostro A. 1693 editis subjectæ, in qua vita Viri illius doctissimi satis luculenter exposita legitur. Nostri est, ex florentissimo isto campo flores aliquot decerpere: id

Xx

quod

quod antequam fiat, dicendum restat, quid titulus operis sibi velit ita inscripti: *Tomus I sive IV de rep. Hebraeorum*. Nimirum non ita pridem ab iisdem bibliopolis, quorum sumtu Basnagianum opus in lucem prodit, Gallie conversum editum est Opus Cunzi, adjunctis additamentis Gorzi, duo volumina explentibus. His igitur annumeratus primus liber Basnagii fit quartus, simulque monentur hoc ipso lectores, conjunctim triumvirorum horum de Rep. Hebraeorum scripta esse emenda. Sed jam audiamus ipsum Cl. Basnagium, qui statim *Lib. I cap. I* contra Cunzum negat, Mosem esse primum legislatorem, contendens, Respublicas, quae magno numero ante eum exstiterint, casere legibus haud potuisse. *Cap. III* fertilitatem terrae Cananae demonstrat, & objectionem Tolandi, quem non nominat, ex Strabone factam, erudite & prolatis in contrariam partem testibus, diluit. *Cap. VI* de ignorantia rerum Judaicarum, in qua Ethnici versati sunt, disserit. Plures ejus affert causas, quas breviter repetemus. Primo, inquit, natio Judaeorum erat antiquissima, ejusque ex Aegypto exitus incidit in tempora, quae ethnicos Historicos & Poetas, qui exstant, praecessere. Deinde Mosi libros ethnici non poterant legere, scriptos quippe lingua ignota: nec multum profuit ipsis Graeca versio regnante Ptolemaeo Philadelpho adornata, Aegyptiis quippe suae gentis antiquitatem longe ultra-origines Judaeorum evchere omni studio annitentibus. Tertio ethnici historiam Mosi habebant pro enarratione rerum tempore mythico gestarum, adeoque minus fide dignarum. Quarto populus Judaicus suis conclusus montibus haud sane tantum edebat splendorem, ut operae pretium putaretur, originem ejus & fata investigare. Denique mirum esse negat, quod ethnici religionem Judaeorum, & parum cognitam & a ceteris sacrorum ritibus toto caelo diversam variis consperserint mendaciis frivolisque interpretationibus. Similem enim hodie quoque historiam prodituram, si quis quamcunque sectam Christianorum describendam suscipiat ex adversariorum relationibus. Hinc tandem concludit, magnopere peccare, qui ex ethniceorum de Judaeorum rebus narratiunculis historiam sacris literis traditam impugnare non erubescant. *Cap. VII* Cunzi sententiam de causa odii Aegyptiorum in Judaeos refellit. Hic docte edisserit, quae
Manethon

Manethon eumque secuti Africanus, Eusebius & Syncellus tradant de Pastorum dynastia in Ægypto, a Josepho de Israelitis intellecta, a recentioribus autem viris doctis de singulari quadam gente, hæc, inquam, omnino de Israelitis capienda esse, quorum historia consulto a Manethone corrupta sit: qua in re haud dubie secutus est Cl. Perizonii vestigia, ejus in Originibus Ægyptiacis cap. XIX diligentissima exstat ea de re commentatio. Hinc ostendit Noster, omnino a religionis Ægyptiorum ac Judæorum differentia hujus odii causam esse arcellendam. *Cap. X* de sceptro Judæ ex oraculo Jacobæo disquirat. Cuneus lib. I cap. 9 præfatus, nullum esse in sacro codice oraculum, quod magis sollicitatum ab eruditis & minus intellectum sit, primus veram ejus sententiam invenisse sibi visus est, ratus, hujus vaticinii complementum incidere in tempora Roboami, cum tribus Judæa, scisso in contrarias partes populo, suam sibi Remp. habere seorsim ab Israelitis cœpit, quæ de solo Judæ nomine Judaica dicta tamdiu duravit, donec Christus in orbem venisset, post cujus ex orbe discessum Judæi Remp. suam habere desierunt. Hanc tamen sententiam, magna licet veri specie gaudentem summoque ornatam studio, non comprobant Cl. Basnagius, sed existimat, tribum Judæa omni tempore prærogativam præ ceteris habuisse, a qua etiam Judæi nomen acceperint, & Hierosolymis sacra exercuerint & Remp. habuerint, usque dum post adventum Messie dispersi, & æque, ac reliquæ tribus, confusi sint. *Cap. XI* ostendit, synedrium non esse ejus antiquitatis, quanta vulgo ei tribuitur, sed ejus originem ad Maccabæorum tempora referendam esse. Noster, cum Historiam Judæorum emitteret, se primum hoc vidisse putarat: at ex illo tempore Conringii scriptum de Rep. Hebræorum legit, in quo cum repererit eandem sententiam, ei inventionis gloriam lubens concedit. *Cap. XIV* rursus Cuneo adversatur, statuenti, Deum utique ipsum voluisse, ut Rex præesset Judæis, nec proinde Judæorum desiderium Deo displicuisse, sed tantum querulas eorum & seditiosas adversus Samuelem voces. Noster e contrario demonstrat, Deum omnino exarsisse, quod Israelitæ Theocratæ pertæsi Regem postulerent. Addit, *1 Samuelis IX* non describi, quid Regi liceat, sed quid facturi Reges sint per summam licentiam. Dicitur hoc Sa-

molis uberius illustrat & ab assentatorum regionum cavillationibus asserit in Praefatione §. *II*. 2, ubi inter alia notat, *VERUM* non semper significare *JUS*, sed interdum *morem* sive *consuetudinem*, etiam *pravam*: idque probat ex 1 Sam. II, 13 & XXVII, 11. Eodem hoc *Cap. XIV* contra Cunæum &, qui secutus eum est, Spencerum negat, Davidem ipsum 1 Sam. XXX, 7 vestem sacram Ephod induisse. *Cap. XV* sententiam Josephi, quod Sefacus Rex & Sesostris Herodoti sit idem, propugnat contra Perizonium, hujusque rationes cap. *II*X & *IX* de *Originibus Egypt.* allatas diluit: eadem occasione explicans duo loca Jeremias, cap. XXV, 26 & cap. LI, 41, ac statuens, Sefacum Regem a Babyloniis consecratum & pro Deo cultum esse. *Cap. XVI Sect. III* copiose doctæque subductis rationibus ostendit, Tobias librum esse supposititium, & post natum Christum demum confectum. Sic & *Cap. XIX* examinat historiam Judithæ, ac Montfauconii conatum pro illius veritate plane irritum esse, summis contendit viribus. Denique occasione captivitatis Judæorum *Cap. XVI* & sequentibus usque ad *Cap. XXII* accurate persequitur Regum illorum historiam, a quibus victi subactique fuerunt Israelitæ, Sennacheribi, Assachaddoni, Nebucadnezaris, &c.

Illustrato sic libro I Cunæi, secundum librum, uti jam prædiximus, sicco pede transit, progressus ad tertium, de Judæorum ecclesia agentem. Atque ita *Lib. II Cap. I* de fide protoplastorum post lapsum differens, ostendit, inter Cunæi sententiam, statuentis, vaticinium illud de semine mulieris, caput serpentis contrituro, non potuisse a primis parentibus nostris capi de Messia, si id secuti essent, quod verba sonant, & inter Theologorum plerorumque opinionem, credentium, protoplastos perspicue cognovisse omnia in illo vaticinio latentia, media via incedendum esse. Scilicet illos cognovisse aliquem Redemptorem, sed admodum obscure, cumque ordinem servasse Deum, ut successu temporis notitia de Messia subinde reddita fuerit clarior. Huc referendus est §. *V* Praefationis & *VI*, quorum priore de Cabbala Judæorum Cl. Autor differit, notans errorem Cunæi, ejus originem ad Moesem referentis, qui orali traditione mysticas Scripturæ S. interpretationes propagavit: cum tamen de usu hujus Cabbalæ nullum reperiat

periatur vestigiam in Davidis, Salomonis, ceterorumque sacrorum scriptorum monumentis. Ceterum quod ad loca Pauli a Cunæo ex Cabbala derivata attinet, negat hoc perfugio opus esse, ratus, Apostolum mirificis Judæorum interpretationibus tanquam argumento *καὶ ἀδύνατον* usos esse. Paragr. posteriore, nempe sexto, de notitia Judæorum circa Messiam disserit, improbataque Cunæi opinione, qui Judæis solam religionem naturalem tribuit, in eam sententiam concedit, Judæos omnino veram de Messia fidem habuisse, sed post Babylonicam captivitatem valde corruptam. *Cap. II* statuit, memorabile spatium intercessisse inter creationem hominis & ejus lapsum, ac proinde eos errare, qui eum putent eodem die & creatum esse & lapsum. Moris enim esse Scripturæ sacre, strictim narrare res gestas, adeoque ea arctius connectere, inter quæ longum temporis intervallum intercessit. Unde & statuit, Sethum exiguo tempore post Abelis eadem natum esse, qui supplevisse dicatur locum Abelis. Locum *Genes. IV, 26* ita explicandum censet: *Hoc tempore capti sunt fideles nominari a nomine Dei, id est, filii Dei, quem in modum impii Genes. VI dicti sunt filii hominum.* Multis etiam agit de confusione linguarum Babelica, & Clerici ac Perizonii sententias diligenter examinat. *Cap. III Sect. I* negat, veram religionem in una tantummodo familia fuisse: Mosem enim non describere universam historiam ecclesiasticam, sed illam duntaxat stirpem, ex qua oriundus sit Messias. Quod autem in aliis quoque nationibus vera vigerit religio, licet major, ut fieri solet, improborum esset numerus, liquere putat ex historia Jobi, Sodomæorum & Melchisedeci. De hoc *Sect. II* separatim agit, refellens Cunæum & Gaillardum, ostendensque, eum fuisse pium Regem in Canana, hac occasione explicat, quæ de Melchisedeco leguntur in epistola ad Hebræos. *Cap. IV* de idololatria Israelitarum agens, *Sect. I* agit de Ægyptiorum theologia, refutans eos, qui Chamum existimant incoluisse Ægyptum & ab Ægyptiis sub nomine Jovis Hammonis adoratum esse: repudiatque Kircheri opinione, quod sub Osiride & Iside adumbrentur Adamus & Eva, itemque Noachus cum uxore, statuit, Osiridem & Isidem esse Solem atque Lunam nec minus Serapim esse Solis imaginem. Docet igitur, Ægyptios, diversos siderum influxus sub cer-

P. 387 69.

eis symbolis representare volentes, magnum excogitasse numerum figurarum, quarum significatio sensim oblivioni tradita fuerit. Hinc concludit, cum Osiris, Serapis & Hammon non significant hominem quempiam, sed Solem, errare eos, qui sub nomine Hammonis latere Chamum arbitrantur. Id quod *Seft. II* uberius persequitur & nomen Hammonis deducit a ἡλίου , calor sive Sol. Thamus quoque, qui apud Ezechielem a feminis deploratur, Nostro est Sol, quem discedentem luxerint eodemque redeunte exultarint. *Seft. III* de Teraphim excurrit longissime, docens, eos fuisse parvas statuas humanas, sub certis constellationibus fabricatas, quibus virtus tribuebatur significandi futura. Sequentibus sectionibus de reliquis idolis agit, Moloch, Remphan, Baal-Peor, Baal-berith, Baal-Stephon, Beelzebud, de quo novam profert opinionem, id nominis significare Baal Zebaoth, id est, dominum exercituum. Hinc transit ad argumentum de prae-dictionibus Prophetarum, & *Cap. V* refellit Petium, qui prophetandi artem quandam statuit, certumque requirit eo sine temperamentum, praetercaque animam vim quandam futura cognoscendi insitam tribuit. Pariter *Cap. VI* eos confutat, qui statuunt, imaginativam facultatem Prophetarum agitari violenter, ut actiones edant indecentes ac stolidas. *Cap. VII* de falsis prophetis sermonem habens, quos in fanaticos & magos distinguit, delabitur ad oracula, proponitque quaestionem, utrum oracula ethnicorum inspirata fuerint a diabolo, an dicta fictaque ab impostoribus sacerdotibus. Fatetur, posteriorem sententiam hodie fere superiorem esse, postquam ejus defensorum doctissimum se praebuerit Dalius, politissimum Fontenellius. Addit, Patrum Ecclesiae in priore sententia consensum esse merum praedudicium, quo repudiato *Cap. IX* pluribus eam in rem inquirat. Cumque vulgaris opinio a Bakto in Responso ad Fontenellium defendatur constanti & generali traditione Patrum Ecclesiae, Noster e contrario affect aliam traditionem constantem & generalem, nempe Prophetarum veteris Testamenti, qui divinitus instincti errare non potuerunt. Scilicet hi nusquam dixerunt, falsos Prophetas, quorum infinitus ea tempestate erat numerus, agitari a diabolo: quod quidem facere iudice Nostro debuerunt, si id ita fuisset; sed eos esse impostores populi. Moses quoque *Deut. XIII* falsos

falsos

falsos prophetas describens nullam plane mentionem facit commercii, quod habeant isti cum diabolo, sed tantum accusat eos imposturæ & studii homines ad idololatriam perducendi. Bileamus etiam legitur Deum consuluisse, non locutus esse instinctu Satanae. Sic & Elias propheta Baalis sub regno Achabi non accusat commercii cum diabolo, imo ita loquitur, ut sermo ejus minime quadret in homines a diabolo inspiratos, sed tractat eos pro impostoribus & mendacibus. Objicit quidem Baltus locum *1 Reg. XIX*, ubi Deus dicitur mendacem immisisse Spiritum falsis prophetis, qui vaticinabantur coram Achabo & Josaphato Regibus: sed Noster respondet, ex hoc loco plane contrariam sententiam probari posse. Scilicet hanc fuisse meram visionem Michæ, similem illi, quæ exstat in libro Jobi de colloquio Dei cum Satana in caelo. Deinde si quis in hæzere velit huic visioni, ei secundum C. Autoris sententiam statuendum est, Deum ipsum immittere dæmones falsis prophetis, & diabolos non audere afflare falsos prophetas, donec facto in caelum itinere ibi acceperint disertum ea de re mandatum una cum prosperi successus promissione. Quando porro objicitur, Beelzebub in N. T. vocari principem diabolorum, Achasiam vero Regem olim misisse consultum illud Numen, Noster respondet, Phariseos, postquam ex captivitate redissent Babylonica & cum Græcis commercium cœperint habere, ab ethnicis hausisse doctrinam de dæmonibus bonis malisque, adeoque non ex vero judicasse, sed ex præjudicio. Provocat etiam ad Hoseam prophetam, qui *Cap. IX, 7, 8* describat pseudopphetas, quod sint stulti, non, quod sint agitati a diabolo. Ceteros quoque prophetas testes citat, dicentes, idola esse *nihil*. Tantum abest, inquit, ut ea animari dicant a diabolo, ut potius confirmet, ea plane inutilia esse, aures habere, nec audire, oculos, nec videre. Ex quibus verbis porro concludit, aut Davidis ævo nondum eo provecam esse imposturam, ut statuae viderentur loqui, flere, sudare, quas fraudes etiam sacerdotes Papæ imitati leguntur; aut Davidem talia habuisse pro meris hominum imposturis. Hinc jam concludit, in toto V. T. nihil exstare, unde colligi possit, diabolum loqui per os falsorum prophetarum vel statuarum: quæ tamen doctrina, si quidem vera esset, non posset non passim legi in scriptis Prophetarum.

tarum, qui perpetua habuerint cum pseudoprophetis certamine, & quos odiosissimos reddere potuissent, si, eos cum diabolo habere commercium, dixissent. Ceterum quod Patres ecclesiastici vaticinia oraculorum & pseudoprophetarum tribuerint diabolo, id deberi philosophiæ Platoniciæ, qua fuerint imbuti. Lectorem non poenitebit, his junxisse Præfationis peragraphum quintum, in quo Cl. Autor plura in suam sententiam affert. *Cap. IX* examinat auctoritatem Patrum Ecclesiæ in hocce argumento. Primo observat, Patres illos tantum potestatis diabolo tribuentes in homines, quantum ne Deo quidem concedant, imprudenter labi in Manichæismum: deinde eos, qui hanc in rem producantur, esse theologos minus accuratos, e. g. Tertullianum, Lactantium, Arnobium. Porro Patrum nonnullos, v. g. Eusebium & Origenem, oracula ethnicorum potius imposturæ hominum tribuere, quam instinctui diaboli. Denique non omnes Patres hæreticorum, e. g. Montanistarum, vaticinia & ecstases tribuere diabolo, sed multos insanix & morbo mentis. Inde probasse sibi videtur, falso venditari hancce traditionem pro universali. *Cap. X* disserit de Sibyllinis illis oraculis, quæ a quibusdam Patrum referuntur ad inspirationem diaboli, qui historiam de Jesu Christo & ejus evangelio diu ante Christum natum composuerit: ab aliis ad inspirationem Spiritus sancti, ethnicos illa edocentis. Omnes vero Patres oracula illa habuere pro genuinis, sum tamen eos a quodam Christiano seculo II conficta esse, Blondellus evicerit, contrarium frustra tuente Crasseto, cujus ratiunculas labefactat & convellit Noster. Qui & *Cap. XII* fundamenta historica traditionis Patrum de oraculis a dæmone inspiratis examinat. Nimirum narrant Patres, diabolos tacuisse, statuas suas deseruisse, templis excessisse, seques dæmones esse falsos, Christianis eos ejicientibus. Sed Noster non est credulus illis. Dicit, Patres talia referentes declamatores potius agere, quam historicos, nec solum per pauca memorare exempla, sed & omittere circumstantias factorum, ad ethnicos de rei veritate convincendos plane necessarias. Nec Cypriano, *dæmones afflatu suo extorum fibras animare, avium volatus gubernare, fortes regere*, scribenti Noster fidem habet. Imo cum idem Cyprianus refert, *diabolus a Christianis adjuratos ejulare, gemere, deprecari,*

precari, unde veniant & quando discedant, ipsis citam, qui se colunt, audientibus confiteri; item cum Tertullianus narrat, patrem mendacii non audere mentiri Christiano, sed roganti illico confiteri, se esse diabolum; Noster contendit, vel potius ostendit, has meras esse fabulas. Hac occasione historiolum de Gregorio Thaumaturgo, qui dæmonem in Apollinis æde sua præsentia fugatum per epistolam reverti iussisse fertur, ridiculam & indignam fide pronuntiat. Ubi recordamur, eandem a Centuriarum Magdeburgicarum autoribus annumerari fabulis mendacibus ac superstitiosis, quas monachorum finxit otiosum genus. Sic & historiam de Babyla, a Chrysostomo compositam, ne veri quidem similitudinem ullam habere judicat, quando scilicet narrat, cum Imperatorem quendam, qui alterius Principis filium, obsidem sibi datum, necarit, aditu templi Christiani prohibuisse, ob ejusque corpus juxta templum Apollinis sepultum oraculum illud respondere desiisse. Hæc igitur falso narrari, multis argumentis docet Cl. Autor noster. Cap. XIII, quod postremum est, ipsa ethnicorum testimonia de sacerdotum circa oracula imposturis profert. Ostendit primo, ethnicorum e re fuisse, ut crederentur oracula esse vere a Deo profecta: ceterum, cum ii poena mortis imposta prohibuerint sub examen vocare oracula, tamen multos fuisse, qui eorum imposturam literis prodiderint: ex quo sequatur, imposturas illas fuisse manifestissimas. Deinde docet ex Eusebio, sapius magistratus ethnicos sacerdotes fraudis convictos punisse: citat Autores ex ipsis ethnicis, qui de sacerdotum imposturis ferant testimonium: affert exempla Principum, qui sacerdotes pecunia corruperint, ut ederent oracula sibi grata. Cum vero ad hæc Baltus respondeat, posse quidem concedi, sacerdotes sæpe imposturas admisisse circa oracula, sed propterea tamen quædam oracula vere fuisse a diabolo inspirata; Noster ostensum it, jure omnino omnia oracula fraudis esse suspecta.

HENRICI HUESII COMMENTARIUS IN
Israelis Prisci Prærogativas ac Bona
sub Ver. Test.

Lugduni Batavorum, apud Samuelem Luchtmanns, 1713, 4.

Alph. 5 plag. 3.

Yy

In

Pag. 492.

IN hoc volumine selectis varii argumenti Exercitationes exhibet
 I venerandus Autor, nec vulgata tantum & recepta placita tangit,
 Cocceji vestigiis ubique insistens, sed paradoxa etiam sectatur, ut
 ipse in Praefatione fatetur, ad salivam sacrarum literarum cultori-
 bus movendam. In duas autem Sectiones Commentarium hunc
 dividit. In prima causam potissimum agit Judaeorum, Veteris-
 que Testamenti. Altera materias praefatas affines complectitur,
 eaque simul exhibet argumenta, quae scrupulos eximere, & Fra-
 trum dissidentium disceptationes finire queant. Ita e.g. in pra-
 cepto Decalogi de *Sabbatho* distinguit primum Sabbathum Deca-
 logi a Sabbatho postea accedente Levitico ac Ceremoniali, pro-
 batque, utriusque originem ac institutionem coepisse in deserto,
 quanquam prius illud in Decalogo ratione tum recordatorii signi,
 tum finis in perpetuum vigeat, debeatque vigere, & distinctum sit
 a Sabbatho Ceremoniali & accessorio, quod rigorem atque um-
 bras, quarum corpus est Christus, & chirographa exprobrantia in
 se continuerit, quod & post vituli cultum, fractis primis foederis
 tabulis, eo tempore accesserit, quo velum faciei suae Moses impo-
 suit. Conciliationem divinae determinationis cum voluntatis
 humanae libertate ita vult institui, ut primo concipiatur influxus
 Dei ministerialis, qui ad integrandum hominem, & facultates ejus
 perneccessarius sit, & qui absque dependentiae famulantis nota, ad
 iussa voluntatis humanae semper adsit, & membra corporis deter-
 minet moveatque. Ipsa quippe membra nec mentis iussa audire,
 nec mentem, quae Spiritus est, corporea tangere & movere posse.
 Hoc igitur unice provenire a Deo, in quo simus, vivamus, & mo-
 veamus. Ut hinc ea determinatio Dei hominis etiam determina-
 tio sit sua parte ac re vera se ipsum determinantis, atque sic libera,
 utpote ab alio non pendens, spectari dicique debeat. Huc accede-
 re, quod quantumcunque etiam Deus impellat & moveat, actio ta-
 men non actualis exferatur, nisi per propriam liberamque homi-
 nis se ipsum determinantis potestatem. Quibus praemissis Dissertatione I agit de Jehova Deo Rege ac Duce Militari in praefato
 Israele, quod Dei imperium ad Samuelem usque duravit, quo
 tempore populus, repudiata *consparsio* Regem humanum sibi ex-
 petiit & impetravit, ita tamen ut non obscura pristinae Theocra-
 tiae

26

tis iudicia sub ipsis Regibus subinde elegerint. Quo Autor refert crebra illa iudicia miraculosa divinitus, & per angelos Dei ministros illata, nec non summam illam Prophetarum, legatorum Dei, loquendi agendique auctoritatem & *παρρησιας* coram Regibus, quod ab imperitis Pastoribus minus recte intelligatur, quando pertrahant ad tempora N. T. Ad regiam hanc & legislatoriam in foro Hebræorum civili directionem, quæ externam duntaxat regiminis rationem spectet, refert etiam permissionem divortii, non quod licitum illud fuerit, sed quod poenam afflictivam corporis aut mortis delinquentibus in foro civili non constituerit Moses. Ita in polygamia Patriarcharum ævo obtemperasse Deum, qua legislatorem externum, mori & consuetudini seculi inolitæ, & Caini fratricidæ remisisse poenam temporalem in illa hominum paucitate, æterna salva ac permanente. Ex Dei Ducis militaris præfectura derivat leges de paucis equis & machinis bellicis habendis, paucisque copiis in aciem educendis, & de fœdere cum gentibus non ineundo, quod Deus populi Israelitici Dux ac Conservator sociorum auxiliis non indigeret. Illas vero leges & promissiones de auxilio Dei immediato & miraculoso hodie ad nostras necessitates sine gravi Dei tentatione applicari non posse. Dissertatione II agit de *Schechinna*, seu propinqua Dei in Israele præsentia ac habitatione. Illam enim ad certam S. S. Trinitatis personam non restringit. Montem *Moria* a videndo & respiciendo appellatum esse censet, quod Deus ibi apparuerit, Gen. XXII, 14. In columna nubis & ignis Christum fuisse putat, Faciem Patris, quæ comitari populum debuerit, cum ut intercessor, protector, & dux populi sui, tum ut Sapiens ac Sermo loquens cum populo. Fuisse autem columnam hanc præludium ac figuram Dei incarnandi, visibile præsentia divinae symbolum, certum comitem ac ducem in itinere, sacramentum item protectionis ac lucis, Es. IV, 5. *Spencerum*, qui arcæ fœderis originem a gentium superstitione derivavit, refellit, & existimare mavult, gentiles, imitatorum pecus, ex Mose potius omnia hausisse sua, tum quod ipsi hoc satis aperte fateantur, tum quod pro Diis coluerint Hebræorum Heroes. Nomina *Angelorum*, *Cberubim*, *Seraphim* non species certas creatas esse putat, sed nomina officiorum, quæ personis divinis, hominibus & Ange-

P. 32.

45.

52.

55.

57.

58.

- p. 295. lis in Scriptura tribuantur. Vocem קָרִיב proprie & secundum vim etymi *propinquum* in genere notare putat. Ita civili ratione, *Cohen Davidis* esse proximum Davidis, 2 Sam. XX, 26, filiosque Davidis *Cobanim*, 2 Sam. IIX, 18. Deinde *Cohen* esse Sacerdotem, qui via clausa per expiationem, propinquitatem & appropinquationem iterum instauret. In festo Expiationis non bovem & arietem, sed hircum, vilissimum ex mundis animal, olidum & horridum, immolandum fuisse opinatur, ad peccatorum foeditatem, & ortam inde *durodiav* in Dei naribus, indicandam. Negat, per hircum emissarium factam esse expiationem, cum super eo ante dimissionem expiari legatur *versu 10*, & diserte unus tantum in expiationem offerri dicatur *vers. 9*, alio vivo relicto, dimisso, & expiationem potius accipiente, *v. 10*. Hujus enim dimissione indicari magnam illam redemptionem, libertatem ac dimissionem, quæ nobis parta sit morte & sacrificio Christi. Nomine *Azazel* significari credit sive *capra semitam*, sive potius capram libere dimissam, libereque vagantem. Ipsum Hircum significasse putat *Paresin* famosam, aut statum remissionis imperfectura sub Vet. Test. Quod & homicidæ involuntarii in asylo usque ad mortem S. Pontificis, ante quam non plene liber erat, conclusio olim indicavit. Apostolos die Pentecostes Act. II in cenacula Templi ascendisse censes, quum domus secunda Spiritu, & restitutis quinque perditis rebus in veritate, & ita gloria majori quam prima, repletur. In Templo enim plurima *מִלֵּי עֵינַי* *ἀνεργῶτα*, *coenacula*, & *מִלֵּי שֶׁבֶת* *cameras* fuisse. De Viduis & Diaconissis Vet. Ecclesie differens observat, neminem de nuptiis olim cogitasse, nisi prius Ecclesiam, h. e. Episcopum, sacerdotes & viduas, in conditionem & mores inquirentes, consultuisset, tum ne parva manus Christianorum conjugio forte gentilis, aut hæretici, aut Judæi, pollueretur, tum ne conventus Christiani per membrum leve ac lubricum accedens forte proderentur. Potuisse etiam sic de futuri conjugii consuetudine, moribus, & officiis prius informari. Atque hoc esse matrimonium, quod *Ecclesia conciliaverit*, de quo tanta cum prædicatione TERTULLIANUS agat Libro II ad Uxorem. Jephthæ filiam non immolatam, sed Domino dicatam & consecratam fuisse opinatur, ut abstinerit a commercio maritali Jud. XI, 39, ubi in

- pag. 1. *fant, quæ sigillatim annotari merentur. Sic de vestibus Protoplastorum, intento semper ad Servatorem oculo, bene differitur, nec minus de rationibus & causis, cur in Ægypto cessaverint Sacrificia,*
- 20 seqq. *advocato in partes Plutarcho, qui in Libro de Iside & Osiride imprimis illud Eusebii sustinuisse elogium fertur, quo *Φιλοσοφίας ἀπειρίας ἀφροδισιῆς καὶ λύγας* appellitetur. Ægyptus vero & porro male inprimis audit, quod ex vulgari Canone, quo accusatur regionis spurcicies, habitare licitum dicatur in universo mundo,*
22. *26 seqq. excepta Ægypto. De Sacrificio turturum & columbarum fusius deinceps differitur, (passeres adhibiti quidem, sacrificati vero minime perhibentur) columbasque, quas dixi, ideo fuisse mulieribus permittas, creditur, quod ob frequentes, quæ his obvenciant*
- 33 seqq. *impuritates, sumtum ita faciendum compendium fuerit. Mystice sacrificiorum accommodationes post hæc traduntur, suavis fragrantie inprimis odor, inspersis passim observationibus eruditiss, lectione concoctis, nec semper & ubique obviis. Consensus etiam Judæorum minime negligitur, quando cum Doctoribus Christianis conspirant, & liber Zohar, qui christianissimus Schikardo, Nostro antiquissimus mysteriisque divinæ sapientiæ refertissimus salutatur. Illud est, quod, nes sine causa Autor miratus est, eodem, quo agnus Judæorum Paschatis, mense, die & hora Christum, nostrum verissimum Pascha, mactatum esse. Atiel quid fuerit Es. XXIX, 1, 2, pererudite Autor indagat, qui & de Sacrificiis Adæ, igne in genere, aliisque thematibus, Scripturæ scrutatori perjurcundis, passim tradit, & de more, quo Sacerdos in aspersione illum aspexerit, pro quo fiebat oblatio, peropportune docet.*
43. *50. 61. 78, 137. 84. 85. 90. 97 seqq. 106.*
- Bochartus virorum vis imo summus alicubi audit. Extrema Johannis hora 1 Joh. II, 13 de diebus Messie non sine eruditionis apparatu exponitur, & caput Esaiæ LIII etiam contra Grotium, qui sacrarum literarum audax subinde Criticus dicitur, vindicatur, ac, quod Judæi quoque de Messia illud intellexerint, docetur. In animalibus sacrificialibus, iisque singulis quandam fuisse ad Christum *χρῆσιν* & habitudinem, ostenditur, & cur pisces hic exlaverint, investigatur. *Ὁρδορομῆν* Paulinum 2 Tim. II ex historia Sacrificiorum declaratur, nisi forsan ad *μερῖσας* Judæorum, qui Scripturam in *תורת משה* seu certas sectiones tribuerint, alludatur.*

tur. Ad Christum omnia diligentissime accommodat Autor, Pontificios passim stringit, sacrisque suis ita inhaeret, ut pro suis solum, non pro mundo impio Christum effudisse sanguinem ad salutem fateatur palam. Totum mundum alibi per oredentes explicat, & in cena carnem & sanguinem Christi non secus ac in Schemim comedi, arbitratur. Aves in sacrificiis pacificis removet, meditatione non incongrua usus, quis gratiarum actio non perenni adeo penna avolare debeat. De mensuris denique sacris prolixior paulo subjicitur tractatio, quam, uti & quae superflua reliqua, studio non facile poenitendo cupidior Lector pervolabit.

p. 125

134.

136.

164.

222 199.

REMARKS ON D. GRABES ESSAY &c.

i. e.

ANIMADVERSIONES IN GRABII TENTAMEN circa duo Manuscripta Arabica Bibliotheca Bodlejanae, &c. Autore GUILIELMO WHISTONO.

Londini, impensis Autoris, 1711, 8.

Plag. 3.

CL. Grabii Tentamen prolixè enarravimus in A&A. MDCCXII p. 201 sqq. In hisce Animadversionibus illi oppositis Cl. Whistonus ab initio propositione quadam declarat, se, antequam Tentamen illud viderit, statuisse, *Doctrinam Apostolorum* Ecclesias Æthiopicæ & Ægypti receptam, & in lingua Arabica Oxonii nunc adservatam, quousq; hæc eadem cum illa sit, neq; illa etiam sit tantum epitome Athanasiana libri genuini, genuinam esse, & sacrum Novi Testamenti librum. Rationes sequentes sunt: I, inquit, Seculo IV & V librum quendam sacrum Religionis Christianæ fuisse *Διδασχὴν τῶν Ἀποστόλων* appellatam. Nos reperire etiam in monumentis Æthiopicis, Ecclesiis Æthiopicis, una cum Ægyptiacis & Copticis semper habuisse *Διδασκαλίαν* Apostolis adscriptam, & genuinam censuisse. Imo Vanslebium & ex eo Ludolphum contenta ejus edidisse. Insimul alium librum nos nescire, qui præter hunc pro eodem cum illo haberi possit. Habendum ergo & pro eodem

p. 3

4

eodem

- eodem esse, donec alius compareat, vel argumentum evidens in contrarium afferri possit. II Hunc librum, & hunc solum non posse non esse illum sacrum librum, qui ipso quarto & quinto seculo fuerit. Namque hunc ut Apostolicum istis temporibus Ecclesis Ægypti & Æthiopiæ receptum esse, atque adeo illas communem istum habuisse cum Alexandria, Patriarchali ipsarum Ecclesia, & cum Athanasio Patriarcha; quemadmodum & hic ipse Athanasius, & Autor Synopsæ Sacræ Scripturæ, qui pariter Alexandrinus videatur, testentur, quod istis temporibus liber ejusmodi sacer inter Christianos fuerit. III Hunc librum exacte convenire cum Constitutionibus Apostolorum & in Chronologia, & in contentis, & aliis circumstantiis, quantum nunc quidem nobis de illo constat. IV Respondere illum characteribus genuinæ *Apostolorum Doctrinæ* ab antiquis suppeditis, sive naturam, sive magnitudinem spectemus. Nam, ut liber genuinus, juxta Veterum testimonia, fuerit Catechumenis accommodatus, sic & contenta hujus libri ita comparata esse. Porro, ut liber genuinus fuerit exiguus, juxta Origenem, & antiquam stichometriam, ex qua appareat, quod circiter partem decimam tertiam integrarum Constitutionum æquaverit, sic hunc quoque librum non majorem esse, utpote ab Æthiopicis in triginta octo Capitula vel Canones distinctum. Si vero unicuique Canoni eam quantitatem tribuamus, qua eadem Ecclesia metiatur largiorem Constitutionum in brevibus Capitula vel Canones pariter divisarum Epitomen, Canones hos triginta octo futuros esse circiter partem decimam tertiam nostrarum Constitutionum. V Librum hunc in Arabicis exemplaribus Oxoniensibus idem allegatum continere, quod Origenes ex certo 9 sqq. libello Apostolorum produxerit. VI Præfationem *Doctrinæ Apostolorum* vel in Arabica etiam versione magna *γνησιότης* habere indicia. Quæ etiam tam ex stylo, quam notis temporis & Chronologiæ cum aliis monumentis originalibus convenientibus, parum solide tamen, ostendere conatur. Hisce adductis rationibus addit Scholium, quo norat, quod, antequam exemplar hujus libri Æthiopicum vel Copticum habeamus, difficile fuerit judicare, quousque versio Arabica Oxoniensis genuina sit, vel alterata & aucta. Imo, antequam originale Græcum compareat, nos

p. 16.

apparere in hoc octavo capite usque ad ultimam appendicem, quæ non possit non esse scripta post mortem hujus Jacobi Episcopi. Similiter Constitutiones & Libros V. & N. T. sæpe additiones originalibus Libris recentiores habere. (4) Non infra conditionem fuisse Clementis Episcopi Romani, libros hosce ad varias Ecclesias perferre. Nam Paulum & Barnabam Apostolos, cum Juda cognominato Barsaba & Sila, viris inter fratres principibus, ablegatos esse, ut brevia Acta primi Concilii Hierosolymitani Antiochiam perferrent. Omnem Antiquitatem, & Hermam ipsum testari de Clemente, quod præcipue in ejusmodi casibus adhibitus sit. Polycarpum quoque Episcopum Apostolicum Smyrnensem cum paucis Epistolis Philippis ab Ignatio fortasse scriptis voluisse Smyrna Antiochiam proficisci; imo certo ivisse Romam similibus de causis, & in provectori jam ætate. Denique verba Præfationis posse ita etiam intelligi, quod Clemens miserit librum manu sua signatum per electos legatos. His ita pertractatis ultimo loco observari cupit, non impossibile esse, quod Æthiopicum & Copticum exemplar sit Epitome genuini alicujus Athanasiana, quemadmodum valde probabile sit, Æthiopicas constitutiones esse ex genuinis desumptas; quodque prolixius MStum Arabicum pro originali versionem libri genuini adhuc contineat, huncque Origenes vocare potuerit *libellum*, respectu prolixiorum constitutionum. Imo non impossibile modo illud esse, sed etiam valde probabile, cum versio extra dubitationis aleam verbatim fere ex Originalibus constitutionibus desumpta sit: cum idem contineat, quod Origenes allegaverit: cumque ipsam genuinam Præfationem habeat.

17.

18.

Has fuisse cogitationes suas Cl. Autor dicit, antequam Cl. Grabii Tentamen viderit. Quid jam dicere habeat post ejus revisionem, in *Observationes, Historiam, & concludentem Propositionem* distinguit. Ex *Observationibus* potiores seligemus, omissis præcipue generalioribus de modo procedendi Cl. Grabii, iisque, quæ ex ante dictis jam innotuerunt. Sic (3) observat, Grabium adferentem, libri hujus Arabici scopum fuisse, ut contineret totam *Catholicam Doctrinam*, vel sex priores libros Constitutionum, & tamen Præfationem præfixam originaliter adhuc pertinere

21.

nere ad eundem librum, sibi contradicere. Nam Præfationem hanc in correctâ magis Gagnierii translatione non solum de *Doctrina Catholica* loqui in genere, tanquam opere diverso, sed etiam affirmare, quod liber, ad quem pertinuerit, alius *Liber Doctrinae* fuerit. Et hanc Præfationem non ad *Διδασκαλίαν καθολικήν*, sed ad *Διδαχὴν τῶν Ἀποστόλων* pertinere, inde probare Noster annititur, quod proprius liber ejus hic non dicatur *Δασκαλία*, verbo Græco in aliam linguam translato, sed *Doctrina*, distincto verbo Arabico eam notante: quod, observante Grabio, Constitutiones talem Præfationem non habeant: quodque Paulus præsens fuerit, cum *Doctrina*; sed absens, cum *Διδασκαλία καθολική* fuerit composita. (5) Observat, Grabium adhuc in sententia persistere, quod Constitutiones nostræ derivatæ sint ab *Hippolytanis* & *Æthiopicis*, similibusque minoribus & magis imperfectis *Constitutionibus* & *Doctrinis*, postmodum autem ab Ariano quodam collectæ. Sed hoc ipsi idem videtur, ac si somniaret quis, quod plane moderna contenta Capitum Pentateuchi cum paucis versibus hic illic interspersis solummodo originalia essent & genuina, quodque Judæi quidam hæretici tempore incerto libros ad præsentem magnitudinem collegerint, suæque nationi persuaserint, quod illi essent genuini. Grabium enim autoritate destitutum esse, & naturam variorum librorum cum antiquis citationibus & allusionibus sententiam ejus plane improbare. Imo contra se antea narrasse ipsi, quod Dionysius Areopagita (vel Didymus Alexandrinus) Æthiopicæ Constitutiones Hierotheo (vel Athanasio ipsi) adscripserit, illasque *συνοπτικὸς ὄρατος* vocaverit: quod item ab Autore Synopsis Sacræ Scripturæ hic vel similes libri habeantur pro selectis e Constitutionibus Clementinis. Quod vero per has selectas partes Clementinarum intelligi non possit Epitome spuria editionis Recognitionum vel Clementinarum Homiliarum, obiter Noster inde probare annititur, quod hæ Clementinæ nunquam ab Antiquis ita appellatæ sint: quod divinæ inspirationis notas non habeant: quodque Epitome illa, dosente Cotelerio, antiquior non fuerit quam Metaphrastes, seculo decimo, atque adeo seculo quinto citari non potuerit. (10) Observat, Cl. Grabium sine judicio ratiocinari, si inde, quod Anastasius citet caput septi-

p. 24.

23

24

27.

- mum libri quarti Constitutionum, & postea nonum, nihil ex parte quadam capituli octavi allegans, inferat, quod caput octavum in exemplari ejus non fuerit, atque adeo Arabicum exemplar confirmet partem ejusdem capituli omittens. Nam Anastasium semper citasse, prout tulerit occasio. (ii) Ad *secundum* argumentum Cl. Grabii contra *γνησιότητα* præfationis Doctrinæ Arabicæ, ad quod ut & reliqua jam responderat p. 14 sqq. addit, Grabium rectius inde concludere potuisse, præfationem hanc non pertinere ad hunc librum; cum concipere nobis non possimus, quomodo impostor tam obliuiofus & stultus fuerit, ut Jacobum pro Martyre fuisse habitum, in Libro narraverit, & tamen in Præfatione dixerit Concilio præsentem eo tempore, quo liber fuerit compositus. Ad *tertium per duodecim* sæpe notat intelligi debere Collegium Apostolorum in Corpore, ut ajunt, sive tot numero adfuerint, sive minus. Præterea observat, in Latinis tantum Origenis Operibus, male ab interpretibus tractatis, dici, quod nonnulli Apostolorum mentionem fecerint jejunii cujusdam in quodam libello; atque adeo scire nos non posse, an genuina ejus verba habeamus, an minus. Neque nos certos esse, uti Grabius etiam concedat, num libellus, unde citet locum Origenes, sit ipsa *Doctrina Apostolorum*, vel alius libellus uni illorum adscriptus. Grabium porro, cum videatur confundere *Ἀποστολικῶν, διδαχῶν, & διατάξεως* p. 39 & affirmare p. 62, quod Jacobus unus ex duodecim fuerit, contra omnem originalem, ita ait, auctoritatem errare. Quam in rem citat Sermones suos & Tentamina p. 182, 196. Reliqua vero argumenta doctissimi Grabii imbecillia, absque judicio prolata, & a re aliena judicat, & animadversione indigna habet. Observationibus datis, in *Historia*, sive *Relatione*, quomodo processerit circa hæc MSta Arabica, Cl. Autor se a summæ temeritatis crimine, sibi a Grabio imputato, liberare annititur. Quam tamen hic recensere nihil attinet, cum præcipua momenta, quibus causam suam palliare contendit, ex ante dictis jam innotuerint. Pergimus ergo ad *Propositionem*, qua Cl. Autor exponit sententiam suam, quam nunc habeat de libro hoc Arabico, ejusque Præfatione, postquam Cl. Grabii Tentamen viderit. Ita vero sese habet: „ Præfatio Doctrinæ Arabicæ est genuina Præfatio originalis *Doctrinæ Apostolorum*;
- sed

sed liber ipse est corrupta editio *Catholica Doctrina*, vel priorum sex Librorum Apostolicarum Constitutionum, ab Athanasianis seculo IV composita., Priori membro, de quo antea, relicto, rationes ad posterius stabiliendum sequentes affert. (1) Quod hic liber bene conveniat cum descriptione orthodoxorum extratorum e Clementinis, ab autore Synopseos Sacrae Scripturae memoratorum. Si ergo e Clementis Constitutionibus desumptus sit, illud non posse aliud quid continere, quam quod scriptor Athanasianus verum & divinitus inspiratum crediderit. (2) Quod hæc editio omittat omnes illas partes e prioribus sex Libris Constitutionum, quas Athanasius & Antonius Monachus cum a seclis tollerare non petuerint. (3) Quod hoc confirmetur ex iis locis, quibus omissio tam incipiat, quam desinat. Initium ejus esse statim post finem Relationis de Hæresibus Judaicis, quæ omnes pro hæresibus habeantur ab Athanasio, & ante initium hæresium a gentilibus exortarum; inter quas ipsa Athanasiana sit, & opposita Christiana, vel Ariana doctrina ab ipsis Apostolis stabilita. Finem vero esse statim post Constitutiones de statu conjugali; quibus pariter Arianae quaedam doctrinae interspersæ fuerint. (4) Quod ante tempus Athanasii nihil audiamus de corruptis ejusmodi editionibus vel epitomis Constitutionum, & post illud non paucas earum habeamus, in Ecclesiis nimirum vicinis. (5) Quod vel in ipso loco Athanasii Alexandrini, vel in vicinia illes tantum reperiamus. (6) Quod similes omissiones inveniamus in *Æthiopiis Constitutionibus*; quodque inter eosdem Æthiopes & Coptos *Doctrina* occurrat similis illi, de qua jam sermo, imo vel eadem, vel ejus Epitome, æque ut aliae parallelae Collectiones, omnes manifeste etiam spuria natura. Jam vero de una illarum Dionysium Areopagitam, vel Didymum Alexandrinum affirmare, quod hi *θεοι συντακτικοι & συνθεσπικη διδασκαλια* autorem habeant Hierotheum vel Athanasium ipsum; de Div. Nom. c. III §. 2, Eccl. Hierarch. L. II §. 1. (7) Quod nemo antiquorum de libris hisce, eorumque epitomis aliquid memoret, nisi qui probabiliter sint Ægyptiis; nempe Autor Synopseos Sacrae Scripturae, Didymus Alexandrinus, & Autor Libri de Virginitate, inter opera Athanasii. (8) Quod a tura interpolationum, mutationum, & additionum ipsarum,

Pag. 42.

43.

44.

45.

p. 46.

47.

quæ Athanasianæ sint, originem illarum prodeat. (9) Quod additio Mystagogiæ Athanasianæ, loco originalis Arianae vel Christianæ, ut vocat, Doctrinæ libri sexti secretarum Constitutionum inserta evidens signum sit ejusdem corruptionis, & simili declarât, a quo profecta sit. Cumque tam in Æthiopicis & Copticis, quam Arabicis editionibus ita res sese habeat, inde patere, quod neque una fuerit omissa, ut Græbius quidem opinetur, neque altera per accidens addita. (10) Quod præfixa huic Operi genuinæ Præfatio veræ Doctrinæ Apostolorum argumentum sit imposturæ & corruptionis. Illud enim manifeste factum esse eo confilio, ut spuria & hæretica editio *Καθολικῆς Διδασκαλίας* pro genuina hominibus obtruderetur. Ex his vero observationibus Cl. Autor duo deducit Corollaria, (1) quod Constitutiones Apostolorum, unde omnes hæ editiones & Synopses manifeste derivatæ sint, seculo IV etiam, ab ipsis Athanasianis, adversariis illarum, pro divinitus inspiratis habitæ sint; quod eodem, quo nunc, ordine, eademque, qua nunc, prolixitate fuerint scriptæ; quod æque Arianis favoriant ac nuanc; quodque Orthodoxi a iam viam non invenerint influxum illarum evitandi, quam supprimendis genuinis exemplis, & spuris, imperfectis, & interpolatis editionibus emittendis. (2) Quod inde naturalem & obviam rationem habeamus recentiorum interpolationum in ipsis genuinis Constitutionibus; ut in nominibus duodecim Apostolorum libro sexto & octavo additis; in recentiori constitutione de paschate; in doxologiis ad Spiritum Sanctum, & similibus; quæ omnes facile ortæ sint a corruptis hinc editionibus. Et hoc adeo verum esse, ut hi quatuor libri cum dimidio, quorum natura ipsos a majori corruptione liberaverit, etiam in corrupta hac editione, toti fere in hunc usque diem in genuinis Constitutionibus incorrupti appareant, &, quod maxime notate dignum sit, liber septimus, qui nunquam spurio hoc modo publicatus sit, tanquam ad Judæos, non Gentiles pertinens, nullas plane interpolationes, in optimis nimirum MStis, habeat.

*E LITERIS CHRISTFRIDI WÆCHTLERI,
JC. ad J. B. M.*

QUum primum incidere in Clarissimi Viri, Jo. van de Water, noviter editos in Belgio libros eruditos Observationum Juris Romani,

Romani, spes erat, vidisse ipsum collationem MSC. Florentina a doctissimo Viro, Henrico Brenckmanno, non ita pridem optimis auspiciis elaboratam. Hunc enim socium laboris habuisse Italum *νεμετέστην*, Antonium Mariam Salvini, qui pari studio etiam Basilicorum libros aliaque Græcorum monumenta cum Legibus civilibus diligenter comparaverit, didicimus ex Diarii Veneti Tomo II, quem laudarunt hæc Acta 1710 p. 468. Neque passus est nos de ea re dubitare Vir sui nominis, Jo. Clericus, Tomo XXII Biblioth. art. 3 p. 52, qui inter laudes Henrici Newton, legati tunc extraordinarii Regiæ M. Britannicæ ad Magnum Hetruricæ Ducem, factum hoc institutum commemorat: *Je ne saurois trop reconnoître la bonté, qu'il a eue pour moi, à divers egards, -- Et de ce, que par sa faveur auprès de S. A. R. Mr. Le Grand Duc de Toscane il a obtenu, A MA PRIERE, à Mr. Brenckmann la liberté de collationner le fameux MS. des Pandectes.* Ceterum spes illa adhuc mansit in fundo. Atque tunc demum gauderet D. van de Water, ubi viderit, Scævola in L. 14 D. de Transact. duo utique membra responsi sui in ipso Codice Mediceo fecisse, & hinc natum Græcis supplementum primi, *ἔκοντα τοῖς συμπωνδείοις*, id observant, quod inter eos convenerit. Frequens autem suctumque Scævola, directe respondere ad quæsitæ, vel affirmando, vel negando etiam. *Quæsitum est, an Septicius uti possit exceptione transactionis, possit que pecuniam conditione repetere?* Respondit L. 3 §. 2 h. t. *non posse.* In sola L. 78 D. ad SC. Trebell. septies adeo id videmus: quæsitum, an debeatur? *non deberi.* An pertineat? *pro his partibus pertinere.* An Titia teneatur? *teneri.* An restituere debeat? *statim debere.* An contineantur? *contineri.* An deducere deberet? *non debere.* An conveniri possit? *posse, si non transactum esset.* Similiter credo Scævola in textu nostro respondisse, *si iidem creditores essent, qui propter incertum successioneis (hic enim laudo Nostri ordinem,) transactionem fecissent; non posse;* quia transactum est scilicet. Facile autem hæc vel similis dictio toties iterata nauseam parere potuit vel incuriam librario properanti ad alterum membrum. Sequitur limitatio: *Si autem alii creditores essent,* respondit, utrumque heredem, legitimum & scriptum, pro parte hereditatis, quam in transactione expresserint,

Cap. I.

preferunt, utilibus actionibus conveniendum; quia per illorum actiones non laeditur jus ceterorum. L. 3. h. Nec eodem hic reddit summa rei, neque eadem fere exurgit difficultas. Ulpianus autem, ut purgemus omnem immunditiam, ab ipso Divo Pio rescriptum ait, *utiles actiones* emtori hereditatis dandas. L. 16. pr. de pact. Idem L. 55. de procur. Paulus, L. 69. de R. V. Marcellus, L. 12. de re judicata. Item Paulus L. 18. §. 1. ad L. Falcid. Aristo in decretis Frontonianis, & ex eo Pomponius, L. 99, ac tandem Scævola ipse, L. 98. de acquir. hered. *quero, an in Sejam utilis actio dari debeat?* Respondit, *actiones solere decerni.* Si vero Tribonianus mutatis Scævolaë verbis alia supposuit, atque juri recepto æquitatis colore derogavit, quænam erant illa verba Scævolaë, quæ mutavit? In constitutione Justiniani L. ult. §. 1. C. de petit. hered. nullum vestigium litis transactæ & jam finitæ. Sed neque in L. 4. §. 1. Si cui plus. Papinianus autem L. 15. §. 2. de inoff. testam. loquitur de creditoribus, a quibus post rem judicatam demum conveniebatur filius, legitimus heres. Et Scævola eo etiam nomine laudandus, quod Græcam literaturam non fastidiverit. L. 37. §. 5, 6. de Legat. 3. Mens Ediçti apud Ulpianum L. 1. §. 1. *Depositum*: Ejus, quod neque tumultus neque naufragii causa depositum sit, i. e. *earum rerum*, quæ ita depositæ non sint, in simplicem: earum autem rerum, quæ supra comprehensæ, in duplum. Græci, ἐπὶ τῶν παρατιθεμένων, *de his quæ sunt deposita.* Nam utrumque vocabulum nobis est necessarium, rerum & causarum. Causæ illæ antecedunt sensu negante, repetuntur sensu ajente, *earum rerum depositarum, quarum causa deponendi supra comprehensa.* Utiq; causarum sæpius meminit Ulpianus §. 2, 3, 4, sed res ideo non excluduntur. Sic §. 5, *quæ depositis rebus accedunt*, §. 11, ut rem meam perferat, qui eas res receperit, §. 16, si res deposita. Nemo his pro rebus supponat causas. In textu Pauli L. 26. §. 1. h. vocantur τὰ προγεγραμμένα. Scholion L. 1. ἐάν τις ἀπὸ ναυαγίου παραθή τινι πρᾶγμα, *si quis ex naufragio rem apud alium deposuerit.* Denovo Græci, ἐπὶ δὲ τῶν λοιπῶν παρατιθεμένων, *de ceteris autem depositis*, quæ scilicet ex aliis causis fiunt. Nunc ipse D. van de Water recte secutus est Scholion Græcum: *crefcit perfidiz crimen, & ob publicam utilitatem coercendum est, & vindicandum Republicæ causa.*

Cap. II.

III.

causa. Etiam quoad ultima verba textus L. 1 §. 4. Depo-
 nem Ulpiani optime expressit idem Scholion, *ἔστι γὰρ ἄρονον, ὡς*
ταῖς τοῖς τὰς ἀπονοῖς αἰτίας τὴν πίσιν παραβαίνεσθαι, est enim fla-
 gitiositas in eiusmodi causis fidem fallere. Perfidia igitur solam
 inutilitatem non tribuerat: alias Græci *ἀχρησίων* & *ἀχρησίων* simili-
 liter uti passent. Neque huc pertinet locus Julii Pollucis L. 5 c.
 30, quem affert D. Gothofredus: vel carmen Lucretii, vel Celsi
 res medicae, ceu Cajacio & Duareno visum: vel *κρίσις* Stoïca apud
 Gellium L. 2 c. 6, quam laudat Huberus pater. In simili negotio
 non inutilitatem allegat Ulpianus, L. 1 §. 1 D. de incend. sed ju-
 stissimam severitatem, quodque publice interest, ex his casibus nil
 rapi. Et Constantinus L. 1 C. de naufrag. *ἰσχυρῶς de re tam*
ἰσχυρῶς ἐπιχειρῶν non sceleretur. Poterat dicere, *de re tam inu-*
tili. Alibi Ulpianus *ἴσως, habet utilitatem,* L. 3 §. 2 de constit.
 pec. Sed tamen L. 1 pr. non dixit, *inutile est fidem frangere:* imo
grave est quod masculinum. *ἰσχυρῶς* fortius adhuc, *crude-*
litatis genus est, ultra naufragium velle delavire, apud Cassiod. 4,
 7. Rectissime respuit etiam Noster, *publicam utilitatem.* Nec tri-
 buit eam Salvianus matrimonio, sed degenere potius servarum
 contubernio, per quod honor sancti connubii deformetur. Sed
 neque *ἰσχυρῶς* appellat ex animi *ἰσχυρῶς,* quasi *conjuges;* ad tan-
 tam enim impudentiam ait rem venisse, ut putentur esse uxores,
 & quasi conjuges. Hoc ergo tetrum ac detestabile. Sed illud ad-
 huc magis, quod nec solæ habentur. Laudat Rittershusius, *talent*
 conjunctionem quasi conjugum a Leone Novell. 91 damnatam.
 Idem fecit Balsamo ad can. 86 Concilii 6 in Trullo, apud Beve-
 reg. Tom. I f. 258. Justinianus autem diu ante Leonem VI Philo-
 sophum testatur, concubinas melius dici *foeminas fornicantes,*
γυναικῶν πορνευμένων, ἔτι γὰρ ἀπὸ τῶν κἀδύων, Novell. XIII, 5,
 ac denuo Nov. LXXXIX, 12. Leo disertè, honestatem hactenus
 susque deque *ἰσχυρῶς*, errato Legislatorum, *ἰσχυρῶς,* halluci-
 natione, (quæ fit, cum quis offendit ad lucem, ut luce oculos
 præstringente, minus videt; Vossius Etymol.) & dedecore,
 contumelia, *ἰσχυρῶς,* affectam Rempubliam. Tertullianus diu an-
 te Ambrosiam unam noverat conjunctionem. Ubi una caro,
 unus & spiritus. In Ecclesia Dei pariter, in connubio Dei pari-

ter: ubi mutuo provocant, quis melius Deo iudicantet. Ubi duo, ibi & Christus ipse. Ubi ipse, ibi malus non est: sed officia sexus, ut penes sanctos, cum honore ipsius necessitatis, tanquam sub oculis Dei modeste & moderate transfiguntur. Lib. 2. ad Uxorrem. Marcianus contra, J. C. Ethnicus, ὁ ποιών, ἐν ἐπισημοῦσι τῆτο κατὰ δὴλον, ἀπέλυσαν πρὸς αὐτὴν ἔμμη πλημμελῆς. L. 3. D. de concub. Massurius autem L. 144. D. de V. S. pellex vero nomine ἑταίρα, meretrix, nunc concubina appellatur. J. C. Iuliano veteres Romanorum ἑταίρας se a Græcis accepisse probe noverant. Sed istud tamen non liquet, veteres populos Græcos habuisse concubinatum prore licita, & matrimonio inæquali. Locus Demosthenis in Nezzam ostendit, distincta apud Athenienses in Republica libera fuisse nomina, ἑταίρα, παλλακή, ἑταίρα autem vel illicitas ἑταίρας ipsas, non dixit, neque παλλακίαις etiam. Duabus de causis Stephanus pauper adduxerat Nezzam, ut & sine sumptu haberet ἑταίρα, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ταύτης ἐν ποσὺ μὲν, καὶ ὅπως ἔβασαν τὴν οἰκίαν, ὅπως ad victum ei necessarium quæreret, & familiam illa sustentaret. Concurrent hic characteres, meretricis & concubinae. Idem Demosthenes, dicebat, ali concubinas, παλλακίαις, τῆς κατ' ἡμέραν θεραπείας τῶ ἐπιτήδεια. Sed eo potissimum nomine accusavit Stephanum, quod Nezzam etiam in matrimonio habuerit contra Legem Atheniensium, utpote peregrinam, liberosque ex ea susceperit, eosque tum apud curiales tum municipales publice & inter tabulas civium Atheniensium introduxerit, tum vero filias viris Atheniensibus elocarit, ceu suas & legitimas. Hic non replicabat Stephanus, etiam ex concubina licite apud Græcos liberos suscipi, sed pernegabat, liberos istos se ex peregrina illa Nezzra suscepisse, natos enim ei potius ex alia muliere, cive Atheniensi, adeoque ex primo matrimonio plane legitimo. Ceterum hic omnis ei deerat fides atque probatio. Volebat enim accusator desistere a tota actione, si per testes probaret illa Stephanus. Musonius apud Stobæum Serm. 188. Sola, inquit, sobolis procreatio ad nuptias non sufficit; cum & aliter citra nuptias conjunctis ipsis fieri ea possit, ὥσπερ καὶ τὰ ζῴα συμπλέκονται αὐτοῖς. Semel forte τῆς ἑταίρας mentio apud Stobæum per plures sermones de conjugio, nullibi concubinae. Synecius episto-

la 3 de *ἐταίρας* quaedam dicit, quod *παλλακίετο* nunc nauclero domino, deinde rhetori cuidam, iterum domino, tandem conseruo suo, primum clam, postremo palam, *λαμπρῶς τῇ πόλει*. De hac matre sua dicebat filius, nulli legis vinculo teneri se ad eam alendam. Julius Pollux inter personas comicas refert *παλλακὴν*, *ἐταιρικὸν τέλειον*, *ἐταιρίδιον ὠραῖον*, singulas meretrices. Lib. 4 c. 19. Helianus V. H. Lib. 12 c. 1 τῶν *παλλακίδων* artes vocat *ἐταιρικά* ἢ *μαθήματα*, καὶ ἔργα γυναικῶν κατηλικῶς τῶν καὶ δὲ *χρημένων*, meretricias prorsus artes & facta mulierum, quibus sua venalis est forma. De iisdem dixit Cyrus, unica earum est incorrupta, reliquæ *παλλακίδες κατηλικῶς ἔχουσι καὶ τὸς ἔθες*, ἔτι καὶ τὸ *τρόπος* μᾶλλον. Plutarchus de conjugalibus præceptis, nunc *παλλακίδας* appellat, cum de Persis loquitur, statim vero *ἐταίρας* iterum. Eunapius in vita Libanii, *γάμος δὲ ἑμέλησε*, conjugium respuit, domestica tamen muliercula usus, quam ille neque *παλλακὴν* neque *ἐταίραν* nominare sustulit; ut fama præteret, *πλὴν ὅσα γαυρῶ γυνή τις ζυγὴν, ἐκ ἀπὸ ὁμοίας τῆς ἀξιώσεως*. Numa, Romanorum Rex legem sanxit, *pellex aram Junonis ne tangito*. Quo sensu ista voce usus sit, non constat per omnia. Certum est ex fragmento Flacci, qui de antiquo jure Papiriano scripsit, varias significationes accepisse isthæc vocabula per vicissitudines temporum, & crevisse improbitatem morum apud Romanos. L. 144 de V. S. Deest nobis etiam Tabula XI legum Romanarum de jure Connubiorum. Cicero de Oratore meminit quaesitum, si secunda uxor, nondum facto divortio cum prima, non admittatur, an concubinae locum habeat? Significatum autem vocabuli, pro illo Reipublicæ liberæ: huc statu, itidem non apertit. Post Imperatores enim Ethnicos ut plurimum nova augmenta improbitas morum accepit, & nomina etiam novam faciem. Clemens Alexandrinus, scriptor sacer seculi secundi exeuntis, *suspicio* inquit *ἔαδμιτορ Vetexas Romanorum*, *Legislatορες*, ἀγαματὲς παλαιῆς Ρωμῳίων νομοθέτας. Loquitur haud dubie de bonis legibus circa hanc rem, quæ ante Impp. valuerant, & nobis sunt incognitæ, καὶ τὸ σώματ' ἔτιν πρὸς τὸ θῆλυ κοινωνίαν παρὰ τῆς φύσεως νόμον, ἀρῶματ' ἔκατηξίωσαν, κατὰ τὸν τῆς δικαιοσύνης νόμον, corporis cum femina consuetudinem præter natura legem, terra in sodi ex

lege justitia equum existimaverunt. Ibidem gravis querela de temporibus Clementis, καὶ νῦν μὲν, αἰς τοσοῦτον ἀκολασίης ἐλήλακεν ὁ βίβλος ἡντιθέτως ἀδικίας καὶ τὸ δόγμα πᾶν ἐπιπέσει τοῖς νόμοις γινόμενον, at nunc quicquid est impudicum et libidinosum, diffusum est in civitatibus, et jam pro lege habetur. Ταῦτα οἱ σοφοὶ τῶν νόμων ἐπιτρέψουσιν, Heinsius, haec sapienter leges permittunt. Stringit Ethicus Impp. sub quibus vivebat, Ἐξ ἡμετέροις ἀμαρτεῖν κατὰ νόμον, licetque ἡμετέροις ἐξ ἡμετέρων καὶ ἡμετέροισιν ἡδονῆς εὐκολίαν λέγουσιν, et nefanda et impudica impellant facilitatem, studium complacentiae, morositati oppositum. *Pedag. Lib. 3 c. 3.* Marcianus noster cum reliquis JCtis praesens, non multo post Clementem dixit, quod per leges, Ethicus dicit, licet, nomen nunc durum & per gradus temporum asperum, et per legem pernam est. Clemens autem, cui mens utique Dei positus innotuerat, pressius adhuc, *Pedag. L. 2 c. 10* μόνοις τοῖς γενημηκόσι καιρῶς τῆς συνέσεως. Post aliam, ἡ γὰρ φύσις, ὡς περ καὶ τοῖς τροφαῖς, ἔτω δὲ καὶ τοῖς καλοῖς νόμοις, ὅσον οἰκίον καὶ τροφήμον καὶ εὐκρεπές, καὶ ἡδοναὶ ἐπέτρεψαν ἡμῖν. Deinde, ἀδελφοὶ δὲ καὶ παλακίδων σπέρματα καὶ νόθα. -- Μηδὲ μὴ ἀπτεσθαι τῶν πλὴν γαμετῆς τὸ παράπαν τῆς ἑαυτῆς γυναικός, ἐξ ἧς μόνης καὶ ἀπτεσθαι τὰς σαρκὸς ἡδονὰς, ἀλλὰ μόνον εἰς διαδοχὰς γησίας νόμμα γὰρ τῶν νόμων κατὰ τὸν λόγον. Concludit, καθόλου μὲν ἐν ἡ γαμητέον, ἡ γὰρ μὲν εἰς τὸ παντελὲς καθαετῆς, summa ergo, vel jungi matrimonio, vel omnino a matrimonio parum et mundum esse oportet. Declarata etiam haec ait a se scriptis in libro περὶ ἐγκολοίας, qui non extat. In hos mores cum incidisset Constantinus M. mascule egit causam Dei, & combinatum per subsequens matrimonium vertere paulatim saevit in nuptias, tum poena proposita, *Ita Co. de natural. lib. tum praemio*, de quo vide Zanonem *L. 5 d. 1.* Sed & Valentinianus cum imperii confortibus id tentavit, *L. 1 C. Theod. de natural. fil.* ubi multum debemus profunde eruditioni Jacobi Gothofredi. Tollere tamen republica Christiana vitium istud per omnia non valuerunt. Cum seculo quinto, inchoante Salvianus post mortem Theodosii M. in eodem tempore, quomodo Clemens antea, navos invecus. *De concubinis quippiam dici, forsitan etiam injustum esse vobis videatur, quia hoc quasi genus est casti-*

castitatis apud Vos, ~~in~~ ⁱⁿ paucis esse contentum. Respondet: Hi qui tales sunt, omnes gravant populum Christianum. Nec mirum adeo, Justinianum etiam imparem fuisse huic ~~re~~, & omnes alios istius ~~causae~~ Principes Christianos. Sed ille tamen uti Laicorum antea, ita multo magis Clericorum concubinatum averfatus est, serioque prohibuit, Nov. CXXIII, *ts*, Clericos non aliter ordinari permittimus, εἰ μὴ εἰς παλλακὴν ἢ εἰς φυσικὰς ἔχον ἢ ἑσθὶν παῖδας, nisi neque concubinam aut naturales habuerint aut habeant filios. Balsamo in Collectione Constit. Eccles. Lib. 3 Tit. 2: οἱ κληρικοί παλλακὴν ἢ φυσικὰς παῖδας μὴ ἔχοντας μήτε δὲ ἐσχκότες χειροτονεῖσθωσαν. Cum uxore autem legitima inde usque a virginitate cum eis copulata, συνοικεῖσθωσαν, cohabitent, ἢ συνοφρόνως βιώσθωσαν, ἢ γαμετὴν νόμιμον ἐσχκότες, Nov. 123, 12. Cujacius Lonaræ tribuit, quod concubinatum dixerit ἡμίγυμον, ad C. de concub. Ex eoque repetit Rittershusius ad Salvianum. Sed locum Lonaræ nondum reperio. Certe non existat tale ad Can. 86 Concilii in Trullo, vel etiam ad Can. 26 Basilii ad Amphilochium. Sic Casaubonus Balsamoni tribuit, quod tamen Photio debetur, in Nomocanone Tit. XIII, παλλακὴ δέ εἰν ἡ νόμιμος τινὶ συζῶσα, χωρὶς γάμου. Sumptum est autem eadem fide, qua invenerat, ex L. 144 D. de V. S. Nam illud retinuit ex eodem fonte, ἐπεσθὲ τὸ τῆς παλλακῆς ὄνομα ἐγγνωσθαι τοῖς νόμοις. Farraginem enim qualemcunq; voluit condere, citra ad stipulationem Ecclesiae. Casaubonus autem in notis ad Spartianum debebat annotasse, per extraneas voluptates intellexisse uxorem Ælii Veri consortium paulo ante memoratum, jacens que cum concubinis velamine de libris facto se tegebat, unctus odoribus Perficis. Hæc obiter. Si ad intellectum L. 4 §. 1 D. de condit. instit. satis est, quod non invenitur certa persona, cui caveatur, non rejiciendus erat a Nostro Accursius & Franciscus de Amaya paulo ante. Nam illi idem hoc dixerant. Gajo etiam non videtur satisfieri in L. 18 D. de condit. & demonstrat. per L. 114 §. 14 de Legat. 1. Eundem est ad Cujacium, *Recitatio* D. neque plane spernendus Antonius Faber Lib. 2 conjectur. c. 16. Utique enim favit Gajo. Ulpianus etiam in tota L. 114 de Leg. 1. atque in ipso §. 14 agit de fideicommissis, quod secus habet in L. 4 §. 1 de condit. instit. Ex recentioribus jungo

Cap. IV.

lege justitia equum existimaverunt. Ibidem gravis querela de temporibus Clementis, καὶ νῦν μὲν, εἰς τοσῦτον ἀπολαστικῶς ἐλλήλακεν ὁ βίβλινος νόμος γινόμενος, at nunc quicquid est impudicum & libidiniosum, diffusum est in civitatibus, & semper pro lege habetur. Ταῦτα οἱ σοφοὶ τῶν νόμων ἐπιτρέψουσιν, Heinsius, hac sapienter leges permittunt. Stringit Ethicus Inpp. sub quibus vivebat. Ἐξαρτῶν τοῖς ἀμαρτεῖν κατὰ νόμον, licetque eis peccare ex lege. Κατὰ τὸν πόρροτον τῆς ἡδονῆς εὐκολίαν λέγουσιν, & nefandis libidinibus pellant facilitatem, studium complacentiae, morositati oppositum. Padag. Lib. 3 c. 3. Marcianus noster cum reliquis JCtis praecis, non multo post Clementem dixit, quod per leges, Ethicorum scilicet, nomen nunc dampnum & per gradus temporum a seculi legis poenam est. Clemens autem, cui mens utique Dei positus innotuerat, pressius adhuc, Padag. L. 2 c. 10. μόνοις τοῖς γεγαμηκόσιν καιρῶς τῆς συνθέσιας. Post aliam, ἡ γὰρ φύσις, ὡσπερ καὶ τὰς τροφῶν, ἔτω δὲ καὶ τοῖς καλοῖς νόμοις, ὅσον οἰκείον κ' ἀρετήμον κ' εὐπρεπές, καὶ ἡδοῖα ἐπέτρεψεν ἡμῖν. Deinde, εἰ δὲλοι δὲ καὶ παιδακίδων σπέρματα καὶ νόθα. -- μηδὲ μὴν ἀπτεσθαι τῆς πλην γαμετῆς τὸ παράπαν τῆς ἑαυτῶν γυναικός, ἐξ ἧς μόνη τῶν ἀπτεσθαι τὰς σαρκὸς ἡδονὰς ἔθνημον εἰς διαδοχὰς γνησίας νόμω γὰρ ταῦτα μόνον τῶν λόγων. Concludit, καὶ δολὸν μὲν ἐν ἡ γαμητέον, ἢ γὰρ μὲν εἰς τὸ παντελὲς καθαρθῆναι summa ergo, vel jungi matrimonio, vel omnino a matrimonio parum & mundum esse oportet. Declarata etiam haec ait a se utitur in libro περὶ ἐγκρασίας, qui non extat. In hos mores cum incidisset Constantinus M. mascule egit causam Dei, & conjugatum per subsequens matrimonium vertere paulatim sategit in nuptias, tum poena proposita, Ita Co de natural. lib. tum praemio, de quo vide Zannonem L. 5 d. r. Sed & Valentinianus cum imperii confortibus id tentavit, L. 1 C. Theod. de natural. fil. ubi multum debemus profunde eruditioni Jacobi Gothofredi. Tollere tamen republica Christiana vitia istud per omnia non valuerunt. Eodem seculo quinto, inchoante Salvianus post mortem Theodosii M. in eodem tempore, quomodo Clemens antea, novos invecus. De concubinis qui piam dici, forsitan etiam injustum esse vobis videatur; quia hoc quasi genus est casti-

castitatis apud Vos, ~~in~~ tribus paucis esse contentum. Respondet: Hi qui tales sunt, omnes gravant populum Christianum. Nec mirum adeo, Justinianum etiam imparem fuisse huic ~~sententiae~~, & omnes alios istius aetatis Principes Christianos. Sed ille tamen uti Laicorum antea, ita multo magis Clericorum concubinatum averfatus est, serioque prohibuit, Nov. CXXIII, 12, Clericos non aliter ordinari permittimus, ei μη δὲ παιδικὴν ἢ Φυσικὴν ἔχον ἢ ἑτέροις παῖδας, nisi neque concubinam aut naturales habuerint aut habeant filios. Balsamo in Collectione Constat. Eccles. Lib. 3 Tit. 2: οἱ κληρικοί παιδικὴν ἢ Φυσικὴν παῖδας μὴ ἔχτωσαν μήτε δὲ ἑτεροῖς χειροτονήσωσαν. Cum uxore autem legitima inde usque a virginitate cum eis copulata, συνοικίωσαν, cohabitent, ἢ σαφρόνως βίβοντες, ἢ γαμητὴν νόμιμον ἔχοντες, Nov. 123, 12. Cujacius Lonaræ tribuit, quod concubinatum dixerit ἡμιγάμου, ad C. de concub. Ex eoque repetit Rittershusius ad Salvianum. Sed locum Lonaræ nondum reperio. Certe non existat tale ad Can. 86 Concilii in Trullo, vel etiam ad Can. 26 Basilii ad Amphilochium. Sic Casaubonus Balsamoni tribuit, quod tamen Photio debetur, in Nomocanone Tit. XIII; παιδικὴ δὲ ἐστὶν ἢ νομίμος τινὶ συζῶσα, χωρὶς γάμου. Sumptum est autem eadem fide, qua invenerat, ex L. 144 D. de V. S. Nam illud retinuit ex eodem fonte, ἐπεὶ δὴ τὸ τῆς παιδικῆς ὄνομα ἔγνωσαν τοῖς νόμοις. Farraginem enim qualemcunq; voluit condere, citra ad stipulationem Ecclesiz. Casaubonus autem in notis ad Spertianum debebat annotasse, per extraneas voluptates intellexisse uxorem Elii Veri consortium paulo ante memoratum, jacensque cum concubina velamine de libris facto se tegebat, unctus odoribus Perficit. ~~Finis~~ obiter. Si ad intellectum L. 4 §. 1 D. de condit. instit. satis est, quod non inveniatur certa persona, cui caveatur, non rejiciendus erit a Nostro Accursius & Franciscus de Amaya paulo ante. Nam illi idem hoc dixerant. Gajo etiam non videtur satisfieri in L. 18 D. de condit. & demonstrat. per L. 114 §. 14 de Legat. 1. Eundem est ad Cujacium, Recitatur D. neque plane spernendus Antonius Faber Lib. 2 conjectur. c. 16. Uterque enim favit Gajo. Ulpianus etiam in tota L. 114 de Leg. 1. atque in ipso §. 14 agit de fideicommissis, quod fecus habet in L. 4 §. 1 de condit. instit. Ex recentioribus jungo

Cap. IV.

Jo. de Carvalho ad C. Raynaud I. de Testam. part. 2. n. 237 seqq. Circa intellectum L. 109 D. de condit. & demonstrat. video, Durærenum, quum enarrasset argumenta pro Scævola, opponere sententiam contrariam. Hæc fere sunt, *inquit*, quæ pro ea opinione adduci solent, probabilia quidem ac speciosa, sed non tanti apud me ponderis, ut eam sequi in animum inducam. Et passim tamen laudari hic videas assensum Duareni. Glossa æque cespitat. Ac sufficit nobis hæcenus Julianus L. 26 §. 1 L. 30 h. Ad Edictum de Vi bonorum raptorum supplenda est Lex Ulpiani, quæ est L. 52 §. ult. D. de furtis, ex Græcis interpretibus. Hi enim rem plene eloquuntur. *Si quis ex domo, in qua nemo erat, rapuerit, actione de bonis raptis in quadruplum convenietur.* (Quadruplum autem hoc non totum poena est, sed in eo inest & rei persecutio, ut poena tripli sit, etiamsi raptor non deprehendatur in ipso delicto, pr. I. de Vi bon. rapt.) *Sed non tenetur in quadruplum ut fur manifestus; quia visus est a nemine. Furti tamen nec manifesti tenetur in duplum, si nemo eum deprehendit tollentem.* Etiam Papinianum in L. 80 §. 3 D. de furtis liceat supplere hac ratione. *Ὁ ἀρπαξὶς καὶ κλέπτῃς ἐστὶν ἀφανὴς, raptor, etiam nec manifestus, fur est. L. 1 Vi bon. rapt.* quasi dictum esset, *ὁ ἀρπαξὶς καὶ ἀφανὴς κλέπτῃς ἐστὶν.* Similiter Græci in L. 80 §. 3 de furt. *ὁ ἀρπαξὶς φανερός, κλέπτῃς ἐστὶν, raptor manifestus, etiam fur est.* Et commode addunt statim §. 4: *is autem, cujus dolo fit rapina, ἐκ ἐστὶ κλέπτῃς, ἀλλ' ἀρπαξ, non est fur sed raptor.* Scholion, *nota rapina genus, quod non subjicitur furto.* Cum ergo raptor omni modo furtum facit, sive manifestum sit sive nec manifestum, fur existimandus est. Is autem cujus dolo fuit raptum, fur non est, sed raptor. Mens Ulpiani in L. 52 §. 3 D. pro socio adeo plana est, ut sola nobis restet tum hic tum alibi inspectio collationis Brenemannianæ. Sive enim in hac parte Codicis Medicæi sive alibi occurrat similis scripturæ abbreviatio, quæ oculus Gronovianum omnino non fefellisset, res est in vado. IN prudentibus autem num quidquam accidere Ulpianus ullibi dixerit, hæreo. Terentii dictio cessat hic, nec habet analogiam Veterum Jctorum. Gajus autem, *si casus sine vitio nostræ acciderit*, L. 22 D. de neg. gest. i. e. prævideri non potuit. L. 6. C. de pignorat. act. Si vero imprudenter elegeris Lucium Titium, præstabis.

Cap. V.

VI.

stabis. L. 21 §. 3 d. t. a prudentibus enim poterat id evitari. Sen-
sus L. 65 §. 1 de A. R. D. hic forte est: *in eo genere insularum, quae*
tibi propriae sunt, ripa flumini proximae & litora mari proxima,
publica sunt; ut in continenti agro idem est. Si scribas cum No-
stro, *ut litora maris,* duas habebimus comparationes, *ut litora, ut*
in continenti agro. In §. 3 & 4 Paulus non omnino deseruit of-
ficium veri & fidi interpretis, neque quicquam Labeoni male ac-
commodavit. Nec video pugnam etiam. Nam tria ponit La-
beo. I Siqua insula in flumine propria tua est, nihil in ea publici
est. Concedit hoc ei Paulus, salvo tamen jure riparum. II Quærit
Labeo, quando insula in flumine propria tua sit? Respondet, quan-
do proxima tuo fundo ibi nata est; tunc enim tua nata est. Ite-
rum concedit hoc ei Paulus. Cessare autem, si insula solum alvei
fluminis non tangat, multo minus solum tui fundi. Tunc enim
proxima tuo fundo nata non est. Jam in §. 4 concludit III La-
beo: ergo si qua insula in flumine propria tua non est, per §. 1 (quia
nimirum proxima tuo fundo nata non est, per §. 2) sed nata est
vere in flumine publico, undique ambiente, publica esse debet; sic-
ut omne id, quod in publico etiam agro continente innatum aut
ædificatum est. Perspicua, ita reor, omnia. Neque turbat hunc
ordinem, quod §. 3 ex Paulo subjiciuntur verba quædam, quæ ad
priora Labeonis non spectant. Nam & illa vera sunt, neque La-
beoni pugnantia. Absolvamus itaque ab omni censura hic Pau-
lum, quæ non est recens, sed Vinnio etiam pridem tentata. Sub
finem redeo ad locum Ciceronis ex libro II de Oratore, quem No-
ster in fronte posuit, vix tamen citra mendum. Nihil in dicendo
majus est, quam ut faveat oratori is, qui audiet. Plura enim mul-
to homines judicant odio aut amore aut cupiditate aut iracundia,
aut dolore (non, *dolo,*) aut lætitia, aut spe aut timore, aut errore
aut aliqua permotione mentis, quam veritate (non, *veritatis,*)
aut præscripta, aut juris norma aliqua, (non, *aut in eis norma,*)
aut judicii formula, aut Legibus. Ejusdem Ciceronis aliud est
monitum salutare eodem libro, ferendum esse judicium aliorum,
nec sapiendum in præceptis. *Volo esse in futuro Oratore, unde ali-*
quid amputem. Non enim potest in eo esse succus diuturnus, quod
nimis celeriter est maturitatem affectum.

De

Der allgemeinen Kunst- und Naturalien-
Kammer Tomus II.

i. e.

MUSEI MUSEORUM

Tom. II.

Neu aufgerichtetes Kunst- und Zeug-Haus
der Natur.

i. e.

ARMAMENTARIUM NATURÆ NOVUM,
seu Musei Museorum

Tom. III.

AUTORE D. MICHAELE BERNHARDO
VALENTINO, Archiatro Hassiaco, & Philosophiæ Expe-
rimentalis atque Medicinæ in Academia Giffena
Prof. Ordin.

Francofurti ad Mœnum, apud Jo. Dav. Zunneri
Hær. & Joh. A. Jungium, 1714 fol.

T. II Alph. 4 & Tabb. zn. 39.

III Alph. 2 pl. 17 & Tabb. zn. 40.

DUO præterlapsa sunt lustra, cum Clariss. Valentini Musei Mu-
seorum Tomum I, a nobis A. 1704 pag. 363 commendatum,
edidisset, in quo Naturalia ea solummodo, quæ Medicinæ vel aliis
artibus aliquem suppeditant usum, recensuit, quæ nunc in Tom.
II & III illa excipiunt, quæ oculis aliquod oblectamentum præbent,
vel ad naturæ arcana diligentius rimanda unumquemque in-
vitare possunt. Incipit igitur Tomo II a Terris curiosis, urnis &
lampadibus ethnicorum veterum, primorumque Christianorum;
inde pergit ad lapides figuratos, suave & graveolentes; conchi-
tas & ostracitas; lithoxyla, & alia petrefacta corpora, tesseras
lapideas, in quibus arborum, herbarum, piscium, hominum ali-
orumque animalium icones & vestigia cernenda se præbent: gem-
mas

Tom. II C. I.

II.

III, IV.

VI, VII.

IIX.

mas figuratas; phosphoros lapideos; sal Indicum, succianum, aliosque succos minerales; Aurum & Argentum nativum æque ac factitium, scutellas iridis, & varia ex his parata curiosa; Mineræ stanni, plumbi, ferri, cupri curiosas; marcasitas, auripigmentum & reliqua metalla imatura rariora. A Regno Minerali ad Vegetabile transit, sistens radicem arborumque figuras rariores; herbam sensitivam, destillatoriam, &c; arborem Momim, Latan, saponariam; Bananam, ficum Indicam; Mandioccam, ex qua panis, Cassave dictus, coquitur; Granadillam; Batatas, Melonum varias species; herbas figuratas, multiplicatos flores, fructusque; mucos rariores & fungos figuratos. Ex Regno Animali denique allegantur Troglodytz B. Spei, vulgo Hottentotzii, Grœnlandiæ Incola, &c. bos Indicus, Hippopotamus; leones, ussi, lupi; tygris, pardus, leopardus rariores; Zecora seu Asinus Ægyptiacus & animal Camphur dictum; gulo, Lerus seu Hay; Camelopardalius; Cricetus, Marsupialis Americanus; Simiz; Cercopithecus; Cynocephali, Satyri; Soricum rex muresque rariores. Aves Colibri dictæ alizque rariores; & monstrosa, ut & alia animalia monstrosa; ova mira prædita figura; pisces volantes, alique rariores; serpentes, lacertæ & scorpiones; insecta; pediculus marinus, Fotock nuncupatus; cancri; stellæ & echini marini; conchæ non abivis obvix; curiosa quædam ex feris pariter ac domesticis animalibus, eorumque partibus desumpta; cornua rariora; & Reliquiæ sacræ Pontificiorum.

Appendix continet seriem Museorum, quorum descriptiones vix vel plane non habentur, inter quæ nominantur Viennense; ad S. Dionysium; Hafniense; Dresdense; Hassiacum in Collegio Carolino; Thesaurus Lauretanus; Magni Ducis Hetruriæ; Vænetus; Reliquiæ in templo B. Virginis Aquisgranensi conservatæ; Museum Anglicum; Rescuriosæ & exoticæ in ambulacro horti Academici Lugduno-Batavi conspicuæ; Museum Tobiz Reymeri Lonchburgi; Spenerianum; Laurentii, Consulis quondam Lipsiensis; D. Kifneri Francofurtense, figurata Fossilia continens; Petivers, Pharmacopœi Londinensis; Curiosa Theatri Anatomici Amstelodamensis; Cimeliarchium Mathematicum Academiæ Giessens; Museum Mechanico-Astronomicum Weigelii, Anatomica

micum Ruyfchii; Curiosa Joannis Conradi Ratzelli Halberstadtensis: Brackenhofianum Argentinenſe; Godofredi Nicolai, Pharmacopœi Vitembergensis; Anonymi Muſeum Antiquitatum; Reſpoſitorium Valentinianum; Conſideratio cœleſtis divini Muſei totius mundi, Autore Joanne Daniele Majore:

- In Tomo III ſeu in Armamentario Naturæ novo eas machinas & inſtrumenta exhibet Clariff. Autor, quibus Phyſicam ſcientiam proficentes in Collegiis ſuis experimentalibus uti ſolent. Orditur autem deſcriptione antliæ pneumaticæ, cujus quinque exhibit formas, nempe duas ab inventore primo *Guerickio* excogitatas, *Boyleanam* cum cylindro verticale & duas *Muſſchenbrackianas*, alteram cum cylindro horizontali, alteram cum cylindro ad horizontem inclinato. Ex *Leupoldi* de antlia pneumatica Tractatu in Actis A. 1708 p. 354 reſenſito docet, quomodo examinari debeat antliæ perfectio, & tandem uſum nobiliſſimi hujus inſtrumenti apparatusque ad eum neceſſarium deſcribit. Secundum locum in hoc armamentario occupat ſclopetum pneumaticum vi aeris compreſſi globum plumbœum propellens: cui aliud diverſi generis jungitur, quod a patria inventoris *Oſtonis de Guericke* ſclopetum Magdeburgicum appellari ſolet; ex ejus Experimentis Novis Magdeburgicis de Vacuo ſatis notum. Adduntur quoque inſtrumenta, quibus pulveris pyrii vires æſtimari ſolent in pyrotechnia.
- III. Succedit barometrum tum ſimplex, ſub tubi *Torricelliani* nomine notum, tum *Guerickianum*, cui Anemoſcopii nomen impoſuit inventor, in Actis A. 1684 p. 26 repræſentatum, tum compoſitum
- IV. *Hugenii*. Sequuntur thermometra tum *Belgicum* ſeu *Drebbelianum*, quam *Florentinum* & hygroſcopia ſeu notiometra ex Tractatu potiſſimum Gallico de Barometris, thermometris & hygro-
- V. metris in Actis A. 1683 p. 174 commendato deſcripta; campana
- VII. urinatoria cum machina *Borelliana*, cujus in Actis A. 1682 facta eſt mentio; valvula *Boyleana*, cui ſimilem jam ante dederat *Poſcalius*, ex ejus paradoxis hydroſtaticis deſumpta; æolipila, antiquiſſima jam nota, teſte *Vitruvio* lib. 1 c. 8, quarum uſum ſingularem a *Guerickio* excogitatum in excitando ſono harmonico per ſiſtulas diverſæ amplitudinis aere vi caloris expulſo inter alia indicat; navis per aerem ſemis velisque agenda, tum quam fama dubia a Cle-
- rico

locum tenet imago hominis a natiuitate manibus pedibusque truncati, quem A. 1711 Giessenses, alio tempore aliorum locorum incolæ mirati sunt chartas lusorias miscentem, telas projicientem, imagines delineantem, instrumenta musica percutientem, literas penna scriptoria exatantem, pennam ad scribendam aptantem, filum per foramen acus trajicientem, barbam tondentem & alia similia peragentem.

Appendices plusquam dimidiam partem operis absolvunt. In his continentur, tractatus de magnete in 33 capita divisus; catalogi instrumentorum, quæ Lugduni Batavorum a *Johanne de Muffschendbræk* & apud nos Lipsiæ a *Christiano Schobero* & *Jacobo Leopoldo* parantur, atque *Vallemontii* Tractatus de virga divinatoria in Germanicam linguam translatus.

RELATIO DE NOVO BAROMETRORUM & thermometrorum concordantium genere.

SI barometra & thermometra haberemus, quæ in eodem loco reposita easdem prorsus mutationes paterentur, fluido nempe in singulis ad eundem gradum unâ ascendente ac descendente; facile apparet, observationes barometricas & thermometricas diversis in locis diversoque tempore diversis instrumentis eodem in loco institutas inter se comparari posse, ita ut e. gr. indicari possit vi nostrarum observationum dies, quo calor aeris ejusque gravitas eadem prorsus fuit, quæ alio tempore dato Parisiis vel alio in loco. Enimvero observatum est in Academia Regia Scientiarum Parisiensis, (quemadmodum annotavimus in Actis A. 1707 p. 301.) barometra similia eodem Mercurio repleta & in eodem loco posita nunquam exacte conspirare, & in vulgus notum est, multo minorem esse thermometrorum concordiam. Quæ adeo hæcenus desiderata fuerunt, barometra & thermometra concordantia exquisita industria construit *Daniel Gabriel Fabrenheit*, Dantiscanus, qui ab aliquo tempore apud nos commoratur & in conficiendis thermometris atque barometris tam simplicibus quam compositis excellit. Artificium, quo horum instrumentorum concordiam constanter ex voto obtinet, ob rationes domesticas adhuc reticet: effectum tamen observarunt multi, qui ejus thermometra & barometra

rromstra sibi comparant. Obtulit haud ita pridem duo thermo-
 metra Cl. Wolfio, ~~Mathem.~~ Professori Halensi, ut ea sub examen
 revocaret. In iis globulorum loco conspiciuntur cylindri, spi-
 ritu vini colore caeruleo tincto repleti. Altitudinem unius depre-
 hendit digiti unius cum $\frac{3}{8}$ pedis regii Parisini (supponitur autem
 pes in 12 digitos divisus,) alterius vero digiti unius cum $\frac{2}{16}$: dia-
 metrum illius reperit $\frac{1}{16}$, alterius vero $\frac{3}{16}$. Non tamen eadem
 est diameter per totum cylindrum & uterque cylindrus circa finem
 in sphaeroides quoddam protuberat. Longitudo tubi prioris est 6
 digitorum cum $\frac{1}{16}$, posterioris vero $6\frac{1}{16}$. Scala utriusque eadem
 applicata, longitudinis 6 digitorum cum $\frac{1}{16}$: tota dividitur in 26
 partes aequales, quarum unaquaelibet in quatuor subdividitur.
 Parti secundae a cylindro numeratae adscribitur frigus vehemen-
 tissimum, & ab eo usque ad extremitatem scalae ascendendo nume-
 rat gradus 24, quorum quartus frigus ingens, octavus aerem frigi-
 dum, duodecimus temperatum, decimus sextus calidum, vigesi-
 mus calorem ingentem, 24 denique aestum intolerabilem indicat.
 Contendit autem *Fabrenbeitius*, sibi constare methodum, qua qui-
 vis alius ubivis terrarum thermometra construere possit, suis etiam
 non visis similis, ita ut cum iisdem in eodem loco reposita ad eos-
 dem scalarum similium gradus liquorem evehctum, vel depressum
 exhibeant. *Wolfus* non solum per plurimos dies observavit in utro-
 que thermometro liquorem constanter ad eundem gradum vel
 gradus ejusdem scapulum idem; verum etiam in locis calidiori-
 bus mox liquorem in utroque aequaliter prorsus ascendentem no-
 tavit. Cum utrumque eidem aquae frigidae una immergeret, aequa-
 liter prorsus liquorem utrobique descendere animadvertit. Cum
 aliquando pollicem manus unius cylindro unius, pollicem manus
 alterius cylindro alterius applicaret; inaequalitatem quandam,
 quamvis fere contemnendam, notavit: sed permutatis cylindris,
 ascensus tardior factus est celerior & celerior contra tardior, di-
 diditque adeo, calorem non prorsus eundem utrique pollicis ines-
 se. Aliam quoque differentiolum quandam sibi observare visus
 est, sed adeo exiguam, ut in praesenti negotio jure pro nulla habe-
 ri possit: aestimat enim eam $\frac{1}{16}$ unius gradus seu $\frac{1}{16}$ totius scalae,
 hoc est, fere $\frac{1}{16}$ digiti unius pedis regii Parisini.

*HISTORIA VARIOLARUM, QUÆ PER INSI-
tionem excitantur, Autore EMANUELE TIMONIO, Con-
stantinopolitano, in Universitatibus Oxoniensi & Patroina
Philosophiæ & Medicinæ Doctore, & Regiæ So-
cietatis Anglicanæ socio.*

Constantinopoli, A. 1713, Mense Decembri.

Cum nuper admodum liber iste prodierit Constantinopoli, ex-
cerpta nobiscum communicata, quamvis ipsum librum non
dum vidimus, hoc loco inserere par existimavimus.

Ex quo ab annis haud paucis Constantinopoli rumor sparsus
fuit, Circallos, Georgianos, Armenios, multosque alios Asiaticos
variolas per insitionem excitare, Græci tandem, illuc migrantes,
eas passim inserere cœperunt, eoque cum successu, ut facta per
ultimos hosce 8 annos in millenis subjectis experientia insitionis
utilitas & securitas extra omnem nunc dubitationis aleam posita
fuerit. Unde Autor clarissimus permotus in quamplurimis ex
cognatis & affinis suis in utriusque sexus & cujuscunque ætatis
ac temperamenti individuis, concurrente etiam quacunque vel
pessima aeris constitutione, operationem hanc instituit, nec ullum
unquam ex variolis insitiis mortuum nec luctuosi quicquam pas-
sum fuisse, sancte testatur, quanquam a variolis populariter graf-
fantibus dimidia decumbentium pars fuerit eneata. Insitiis au-
tem istas variolas pauca & levia ut plurimum comitantur sympto-
mata, aliquando & nulla, nec cicatricibus unquam aut foveis inde
deturpatur facies. Operationis enchiresis hæc est. Eligendus ini-
tio hyemis & appetente vere puer est sani temperamenti, nullave
lue inquinatus, variolis distinctis (non confluentibus) correptus,
cui die duodecimo aut decimo tertio a morbi principio acu tubér-
cula quædam in tibiis & poplitibus præcipue pertunduntur, ut pus
inde effluens subjecto vasculo vitreo excipiat, quod tegendum &
sinu fovendum est; cum quo mox operator ad eum properet, cui
variolæ sunt excitandæ, eumque in cubiculo temperato uno vel
duobus vel paulo pluribus in locis in partibus carnosiss, ut brachiis
& lacertis, acu chirurgica seu tricuspida vel phlebotomo trans-
versim vulneret, ad guttulæ sanguinis effusionem, statimque pus va-
riolosum obtusiori stylo vel auriscalpio infundat, & erumpenti
sanguini

fangui probe immisceat, hisque vulnusculis superimponat cortices nucum juglandium dimidiatos, locumque fasciis legitime muniat, ne pus vestibus abstergatur, & post aliquot horas omnia removeat. Dieta interim utatur æger legitima, & a carnibus carniisque jure absteineat ad minimum per 25 dies, imprimis in ætate provector. Et sic communiter ad finem septimi diei efflorescere incipiunt variolæ distinctæ, paucæ, & raræ. Fuerunt, quibus nulla alia pustula præter quam in locis insitionis, quæ in purulenta tubercula exsternescunt, erupit, & tamen immunes impostero a variolarum contagio vixerunt, quamvis variolantibus cõhabitaverint. Variolæ hæc brevi tempore exsiccantur, & partim in tenerissimas pelli-culas degenerantes decidunt, partim per insensibilem resolutionem evanescent. Materia effluens tenuior quædam est sanies, nullas foveas pone se relinquens, si excipias loca insitionis, quæ cicatrices relinquunt nullo tempore delebiles, quorumque materies ad puris naturam accedit. Si cui aliquod apostema erumpat, quod infantibus potissimum accidit, haud timeendum est, turissimè enim per suppurationem sanatur. Non tamen usitatum est, ab insitionis variolis pus pro nova insitione mutuari. Nec qui variolarum tributum naturæ jamdum solvit, si insitionem patiatur, ullam alterationem percipiet.

Rationem hujus phænomeni traditurus Cl. Autor ad fermentationem refugium capit, quæ quemadmodum in panificio & arte cerevisiariæ ex admisso fermento, ita & in corpore humano minimarum particularum principia activa in motum intestinum redigit. Sicut autem in variolis communibus vel miasma malignum æreum vel virulenta contagii corpuscula, indolis quidem salinosulphureæ, sed specificam fracedinem acta, statim ac per respirationem hauriuntur, spiritus ipsos labe quadam teterrima inficiendo, subsequenter autem massam sangvineam & lympham vitiando, solidasque ac nobiliores partes spasmodice movendo, dira & lethalia inducunt symptomata; ita in variolis insitionis tale quid haud metuendum venit. Non enim spiritus animales, nec massa sangvineæ aut lymphæ, multo minus partes solidæ adeo male plectuntur, hinc symptomata omnia leviora subsequuntur. Contagionis siquidem hujusmodi fermentum non spirituosum, non æreum, non acutum

acutum est, sed humorale, iners ac pigrum; venena autem quo subtiliora, eo pejora. Nulla igitur existente proportione, nulla etiam inter hoc fermentum & spiritus poterit esse lucta. Pus equidem variolarum in ipsam substantiam sanguinis immediate infusum statim in largum veluti pelagus se exonerans diluitur, involvitur, absorbetur, obtunditur; unde mitescit, & in mansuetiorem indolem cicuratur. Contagiosæ itaque hæ particule sanguinem ingressæ statim sibi congenere variolosi seminis miasmata sanguini a nativitate indita inveniunt, iisque confermentescunt, seu invicem combinatæ ac complexæ haud amplius sui juris fiunt, ut ultiores excitent turbas, regiam vitæ petant, spirituum thesauros diripiant; nam mutuis compedibus restrictæ fixantur, præcipitantur, crassioresque & hebetiores fiunt, quam antea fuerint. Statim igitur volubilibus aquarum particularum portionibus, tanquam aptis vehiculis superincumbentes sanguinis motu a centro ad peripheriam tendente ad ambitum corporis protruduntur & eliminantur. Inde est, quod pus in insititiis variolis generetur saniosum, dilutius, & aquea magis materia. Inde discimus, acido-salinas fermenti contagiosi particulas haud oleosos passim sanguinis globulos in cadaverosam putredinem convertere, sed blandioribus potius levioribusque aqueis particulis easdem dilutas & saturatas, foras eliminari. Ex absentia etiam fovearum docemur, acres, aculeatas, pungentes & corrosivas salini fermenti particulas a balsamicis statim sanguinis globulis propelli; integram interim servari massæ sanguinæ texturam, involatamque mixturam, nullam contingere fusionem, nullam congrumescentiam, nullum corruptorium aut destructivum morbum. Ex insitione enim sanguinis in tantum solummodo fermentescit, quantum impuro a puri consortio separando ac per despumationem extrudendo satis est. In hoc fermentationis motu solum per undulationem quandam leviter aliquando afficiuntur spiritus, lymphæ & solidæ partes, & si quæ ad ista contagii particule perveniunt, certe (quod insitionis adumbrat metaphora) non nisi sylvestri acrimonia privatæ ac veluti dulcificatæ illuc meare possunt.

JO. FRAN.

JO. FRANCISCI BUDDEI, THEOL. D. ET
P. P. O. *Dissertationum Theologicarum*
Synagma.

Jenz, apud Jo. Mich. Goldnerum, 1713, 4.

Alph. 4 pl. 9 $\frac{1}{2}$.

QUæ in Academia Salana antehac diversis temporibus propo-
sitæ ac publice ventilatæ fuerunt dissertationes theologicæ, ex
nunc junctim in lucem prodeunt, tanto magis merito æstimandæ,
quo partim selectioris sunt argumenti, partim emendatiores
comparent. Quum enim animadvertisset Summe Reverendus
Autor, unam vel alteram illarum dissertationum aliquoties ipso
inscio & invito recusam, mirumque in modum erroribus typo-
graphicis commaculatam esse, novam editionem parare, eandem-
que unice pro genuina agnoscere necesse duxit. Sex igitur sistit
præfens collectio, quarum prima evincere conatur, Clementem
Romanum atque Irenæum non favere missæ Pontificiæ. Adorna-
verat nempe Cl. Vir, Jo. Ernestus Græbius, novam Irenæi editio-
nem, eaque occasione missaticum sacrificium palam disertis ver-
bis defenderat, optaveratque, ut, postquam multi ex Protestantium
numero, hunc Lutheri & Calvinii errorum ac nævum, & apo-
stolicæ ecclesiæ doctrinam agnovissent, hujus quoque sanctissimas
formulas liturgicas, quibus ~~illud~~ sacrificium Deo offertur, ab il-
lis male e suis coctibus proscriptas, in usum revocarent, & sum-
mum hunc honorem divinæ Majestati debite redderent. Quum
vero sacrificium eucharistiæ inter ea, quibus ecclesia Romana a pu-
riori evangeliorum cœtu dissentit, dogmata haud ultimum locum
teneret, & præterea Jesuitæ commentariorum Trevoltiensium
Autores, dum Irenæum recensent, ea de re maximopere trium-
pharent, paulo uberius illam materiam expendere Ven. Buddeo vi-
sum fuit. Eum in finem ex Concilii Tridentini decretis vulgarem
Romanensium sententiam peculiaremque Jacobi Benigni Bossueti
opinionem de sacrificio missæ proponit, ac nostræ ecclesiæ men-
tam ex Augustana Confessione ejusque Apologia explicat. Deinceps
nullum in veteris Ecclesiæ testimonio præsidium inveniret
Græbius, in originem & fata erroris de isto sacrificio inquirat, ac
docet, quod tempore Christi & Apostolorum nihil prorsus de eo

Ccc

scive-

sciverint, nec ipsa vox missæ cognita fuerit. Apud Justinum Martyrem, seculi secundi Scriptorem, qui cuncta tam accurate scripsit, & ad minutias usque persecutus est, nullum sacrificii, nedum propitiatorii, vestigium comparere, nec oblationes, quarum mentionem facit, huc quicquam conferre, aut denique ex ejus dialogo cum Tryphone Judæo argumentum peti posse, ostendit. Idem asserit de seculo tertio, & quamvis oblatio pro mortuis præcipuum sacrificii missatici præludium extiterit, rituumque, ceremoniarum, symbolorum nimis veneratio ab apostolica simplicitate & puritate abluens accesserit, nullum tamen ex prioribus seculis ad septimi initium usque produci testimonium posse ait, quo probeatur, veteres Christianos sacrificium propitiatorium in eucharistia sacra agnovisse. Successu temporis theatralem rituum sacrorum pompam incrementa magna sumfisse, & vestium, altarium similiumque rerum in eucharistiæ celebratione apparatus mirifice augmentum, missas etiam solitarias, quas vocant, institutas, doctrinamque de transubstantiatione ortam esse confirmat, donec tandem ex tot, quæ superstitio texuit, staminibus corpus ipsum pleno habitu conspiciendum se præbuerit, missæque adeo sacrificium in Concilio Tridentinò firmatum & anathemate roboratum fuerit, etiamsi nonnulli in ipso concilio contra hanc sententiam, quæ ab isto tempore ad nostram ætatem usque inter Pontificios recepta est, acriter disputaverint. Quibus rebus copiose ac erudite expositis ad objectiones doctissimi Grabii pedem promovet celeberrimus Autor, & loca Clementis, quæ pro sacrificio propitiatorii urgentur, vindicat, nec vocabulo *προσφορᾶς* ejusmodi sensum tribui posse cum Jo. Fello arbitratur, unde mirari subit, velle adhuc doctos Viros ad Clementis auctoritatem provocare. Irenæi loca dum affert, Malachiæ vatis oraculum cap. I, 10, 11, cui tota salus sacrificii missatici innitur, illustrat, ac deinde expositionem oraculi, quam Irenæus dedit, defendit, eique tantum de sacrificiis spiritualibus sermonem esse adversus Fevardentium, & qui ipsi suffragatur, Grabium probat. Progredimur vero ad secundam dissertationem, quæ de prærogativis fidelium Novi Testamenti præ fidelibus Veteris Testamenti agit. Ubi ab initio statim Ven. Autor fœdera Dei cum hominibus inita considerat, & quemadmodum de duobus

duobus, altero legali, altero gratiæ, nobis constat, ita fœderis gratiæ tria potissimum intervalla assignat, quorum primum illud tempus complectitur, quod Patriarchas tulit, alterum populo Israelitico proprium est, tertium a Christi adventu per varia fata usque ad finem mundi decurrit. Nequaquam vero cum Jo. Coccejo vetus testamentum ad statum populi Israelitici tantum restringit, unde de prærogativis differens, cum primis quidem de veteri testamento stricte sic dicto se loqui monet, ita tamen ut status Patriarcharum non plane excludatur. Prærogativas tum falsas & fictas, tum veras & genuinas distinctis assertionibus in medium profert, prioribusque annumerat, quod Patres veteris Testamenti non habuerint promissiones spirituales, nec remissionem peccatorum a Deo impetraverint, nec fuerint sub reatu poenæ & culpæ, nec sub maledictione, nec habuerint tranquillitatem conscientiæ libertatemque & fiduciam accedendi ad Deum, & sic porro. Posteriores autem in præstantia mediatoris, in reali peccatorum expiatione, in abrogatione legum ceremonialium, in mirabili donorum spiritualium copia & ubertate fideliumque multitudine, in conjunctione gentilium & Judæorum in unam visibilem ecclesiam, denique in promissionum præstantia ponit, multisque Scripturæ locis lucem hæc occasione affundit. Tertia Dissertatio in originem & potestatem Episcoporum inquirat, ac singularem sententiam Clarissimi Viri, Henrici Dodwelli, expendit, ex edita eam in rem Parænesi ad exteros, Reformatos pariter atque Pontificios, depromptam, qua jura Episcoporum vetera, eorundemque a magistratu seculari independentia, omnibus asserenda commendatur. Imprimis pro primatu ecclesiarum tum Hierosolymitanæ tum Ephesinæ pugnat Dodwellus, sed assertum illud omni fundamento destitui confirmat. Verus Auctor, originemque Episcopatus deducit partim ex ambitione illorum, qui imperare alijs gaudebant, partim ex presbyterorum unius ejusdemque collegii schismatibus & contentionibus, quibus non aliter obviam iri poterat, quam potestate quadam *ἀναγκαστικῆ* primis in ordine concessis. Reliquas Dodwelli sententias, quæ sub examen vocantur, in Act. Anni M DCC V p. 132 sqq. pluribus exposuimus, ut proinde opus non sit, denuo omnes illas enarrare. Peccata typica doctissimus Auctor in quarta

dissertatione recenset, ac per ea intelligit impiorum in Vet. Test. crimina pravaque actiones, quibus alia aliorum hominum impiorum male facta fuere praefigurata. Exemplis rem illustrat, & Caini, qui primus ab Ecclesia Dei divortium fecit, fratricidium, Balaami consilium, Chami delictum, Esavi actum, quo jus primogeniturae pro pulmento vendidit, inobedientiam uxoris Lothi, Achitophelis erga Davidem perfidiam & factum, quo vitam laqueo ipse finivit, producit, istaque peccata lingua ad antitypum refert. Sodomam, Aegyptum, Babelem, Tyrum in scriptis Prophetis typum regni Antichristi interdum exhibere, contra Coccejum probat, facinusque Hesea divini vatis, mulierem scortatricem legitimo matrimonio sibi jungentis, typum quidem, non tamen peccatum typicum fuisse pronunciat, ac de Antiocho Epiphane, Anti-Christi typo, occasione loci Dan. XI, 21, quem a corruptelis Henrici Hulstii vindicat, nonnulla subjungit. Sequitur quinta de origine, dignitate & usu nominis Christiani ad Act. XI, 24, in qua locum secundum omnes circumstantias explicat, & num Christiani, priusquam istud nomen acceperunt, discipulorum, fratrum & sororum, Nazarenorum, Jessarenorum, Galilaeorum nomine venerint? disquirat, ipsumque titulum Christianorum ob arctissimam eorundem cum Christo unionem maxima cum dignitate junctum esse docet. In sexta denique dissertatione veritatem religionis Christianae Philosophorum Gentilium obtestationibus confirmare aggreditur, eoque consilio Epicureorum & Stoicorum, Crescentis, Celsi, Luciani Samosatensis, Porphyrii, Philostrati, Hieroclis, Libanii, Juliani Apostatae, Himerii Sophistae, Ammiani Marcellini, Eunapii, Olympiodori, Zosimi aliorumque cavillationes enumerat, quae tamen ita comparatae sunt, ut comprobent magis quam evertant veritatem. Succedit appendix tripartita, quae theses quasdam Philosophicas & Theologicas, itemque Orationes quatuor ac totidem Programmata continet. Theses Philosophicae de notionum moralium & civilium ad alias disciplinas translatione caute instituenda, Theologicae autem *περί τῆς ἀρετῆς* in vita Christiana agunt. Oratio prima de divinae providentiae circa scholas & Academias documentis, altera de veritatis & pietatis nexu necessario, tertia de providentiae divinae circa Academiae Jenensis conservationem documentis, & quarta de origine *ἁγιογράφου* seu Canonisationis in Ecclesia

Ecclesia Romana differit. In Programmatibus ex instituto sermo instituitur *περί τῆς γνώσεως ψευδονύμων*, ex 1 Tim. V, 20, itemque de Theologia Polemicæ studio solide ac sobrie instituendo, ubi methodus concinnandi Institutiones theologiæ polemicæ delineatur, nihilque magis optandum, quam ut propediem illæ lucem publicam adspiciant. Tertium programma de origine gentis Ebrææ contra Jo. Tolandum disputat, utpote cujus sententia eo redit: Ebræos origine fuisse Ægyptios, quibus alii infimæ sortis homines fuerint admixti; orto autem in Ægypto servili bello hanc variorum hominum colluviem insurrexisse contra superiores, & ductore Mose, qui ante sacerdos Ægypti fuerat, excusso jugo, manu armata ex Ægypto egressam Palæstinam deinceps occupasse. Denique quartum Arabisorum hæresin describit, qui teste Eusebio olim asseruerunt, hominum animas in præsentem quidem seculo una cum corporibus interire atque corrumpi; rursus vero tempore resurrectionis simul cum iisdem corporibus ad vitam esse redituras. In præfatione Autoribus commentariorum Trevoltienfium, qui nonnulla ipsi quoad secundam dissertationem objecerant, respondet, eosdemque hypothesebus Romanæ Ecclesiæ, cui additi sunt, nimium indulgere, ac nihil minus, quam *ἀκρίβειαν* exquisitumque in recensendis ac dijudicandis aliorum scriptis iudicium ab illis expectari posse, arbitratur.

JO. FRANCISCI BUDDI, D. ET P. P. MEDITATIONES sacræ, seu Profusionum Festarum Decas.

Jenz, literis Mullerianis, 1713, 4

Plag. 15.

Jungimus statim aliam collectionem uno eodemque mense divulgatam, in qua decem profusiones ad celebrandos dies festos maxime solemnnes, videlicet Nativitatis Christi, Paschatos & Pentecostes, a celeberrimo Autore, quamdiu in Academia Jenensi munere Theologiam publicæ docendi functus est, conscriptæ comparant. Prima illarum proponit infantem doctorem ad Jes. XXX, 20, ac Jesum humanæ carne indutum eo nomine insigniri ex contextu demonstrat, qui infans in ipso vitæ initio docere cœpit, suoque exemplo summam simplicitatem, humilitatem, rerum mundanarum contemptum, luxuriæ fugam, & paupertatis commoda docuit. Secunda *ἀγγέλου ἐπιθυμῶντες παρακύβου* ad 1 Petr. I, 12 describit, at-

que id ipsum, quod sua suavitate ita allicit ac percellit angelos, arca foederis, cui Cherubini incumbabant, aptissime adumbratum fuisse docet. Tertia de temperamento lætitiæ ac tristitiæ contra Fridericum van Leenhof agit, quippe qui gaudii, quo Christianos dignoscimus, limites eo usque extendit, ut salutaris quoque tristitiæ vicissitudines, in hac vita inevitabiles excludat. Tota controversia in Historia Spinozismi Leenhofiani, & a nobis in A&A. M DCC VII p. 330 enarratur. Quarta disputationem, quam Paulus vir divinus Athenis cum Stoicis & Epicuræis Philosophis de resurrectione Christi a mortuis Act. XVII, 17, 18 instituit, egregie illustrat, summamque doctrinæ Apostolicæ, ac sermonum omnium compendium tradit. Quinta veritatem resurrectionis Christi contra impias quorundam objectiones asserit, ac speciatim Benedicti Spinozæ errores confutat. Sexta Christum infantem a Magis religiose adoratum sistit, sententiamque Richardi Simonis, qui de civili saltem cultu istam Magorum adorationem accipit, examinat, ac veram loci Matth. II 2 & 11 expositionem consentientibus Irenæo, Cœlio Sedulio, Juvenco presbytero & Leone Magno affert. Septima de unctione spirituali Christianorum disserit, ac præeunte Eusebio olei usus commemorat, quod lumen augeat, fessos sublevet, labores auferat, eos qui ipso unguentur, hilares faciat, instar luminis de se ipso vibret splendores, nitidumque ac micantem, qui ipso utuntur, vultum comparet. Octava aliquot apparitiones Christi recenset, & argumenta Guilielmi Whistonis, Arianiismi in Anglia restauratoris, qui Christum mane illius diei, quo surrexit, in cœlos quoque ascendisse contendit, sub examen vocat. Nona Principem pacis ad Jes. IX, 6 delineat, ac Prophetam non de Hiskia, sed de Christo loqui evincit. Decima denique de septem spiritibus coram throno Dei ad Apoc. I, 4 eruditam meditationem subjungit, numerumque septensarium mysterio haud proorsus carere notat, ac Spiritum Sanctum ab Esaia vate spiritum Domini, sapientiæ, prudentiæ, consilii, virtutis, scientiæ & reverentiæ Domini septies appellari observat uberiusque exponit.

ELOGIUM GOTTLIEB GERHARDI TITHI, Jcti.

EXequias nuper ivit nostra Aademia Rectori suo doctrina & morum integritate præstanti Viro Ill. *Titio*, socio quondam nostro deque Actis hiscæ optime merito. Edidit eum *Nortbuisa*,

busa, libera Imperii Civitas, die V Jun. anno supra millesimum sexcentessimum sexagesimo primo, honestissima prosapia oriundum, quippe qui Patrem ciceret *Joannem Titium*, Comitiva Palatii donatum, Comitum Stolbergenſis Cancellarium, Ordinis Equeſtris & Civitatum Comitatus Hoenſteinenſis & Northuſanæ Republicæ Syndicum; materno autem genere nobiliſſimas *Wildtorum Stiefferiorumque* gentes conſanguinitate attingeret. Puer admodum in patrium, deinde in Aſcanienſem ludum miſſus, ut erat ingenio docili & ſolerti, tam proſperos in omni literarum genere, quibus prima ætas imbui ſolet, progreſſus fecit, ut A. M DCLXXX ad Philuream noſtram, velut optimarum artium mercatum, ſe conferret. Hic præpoſterum illorum morem exoſus, qui ſævera lege, ut veterum nonnemo dixit, ſuos nolunt proficere, & dum ad vota properant, cruda adhuc ſtudia in forum propellunt, & Juris ſcientiam pueris induunt adhuc naſcentibus, ipſe prius quidem quam ad Themidos adyta perveſtiganda animum appelleret, eum Philoſophiæ præceptis probe innutrire ſatius habuit. Juvarunt clarum Juvenis inſtitutum Viri doctiſſimi & magna nominis ſui fama literas has tum proſitentes, *Valentinus Alberti*, *Jacobus Thomafius* &, quocum conjunctiſſime vivebat, *Gottlob. Fridericus Seligmannus*. Cum hoc etiam haud multo poſt, morbo peſtilentiſſimo non urbem hanc ſolam ſed Saxoniam pene totam vaſtante, Roſtochium migravit, ubi per biennium & amplius commoratus paulatim ad Legum diſciplinam ſe convertit, ſedulus auſcultator *Sibrandi* & *Fefingii* Anteceſſorum, & inprimis *Lembkenii*, qui Conſulatum ea in urbe tenebat. Inde Lipſiam iterum reverſus Scholas illuſtrium Juris interpretum *Bornii*, *Suendendorferi*, *Carpzovii*, *Iſtigii*, *Thomaſique* frequentare inſtituit, quorum eximiiſ doctriſ, cum jam ſatis firmatum ſe intelligeret, expoſita publice & deſenſa feliciter de *Obligatone ex Teſtamento imperfecto* Diſputatione, d. XXVI April. M DC LXXX IIX inſignia Doctõris ſolemni ritu accepit. Ab eo tempore, in credibile dictu eſt, quanta induſtria & ſagacitate divina humanaque jura omnia excutere incœperit, quam pertinaci ſtudio genuina illorum fundamenta, a præjudiciis autoritatis obſeſſa hætenus & fere oblitterata, eruere & velut poſtliminio reſtituere conatus ſit; ut nulla Juris propemodum pars ſit, quam ille a mendis liberare & ad nativum ſuum

suum decorem reducere non tentaverit. Erat ipsa fori strepitu
 mens alienior: Causidicinam non oderat quidem, neque tamen,
 quod in veritatem inquirenti sibi fucum facere posse suboleret, un-
 quam attigit: ubi vero Tribunalibus summis admotus est, cau-
 sarum tractandarum tam peritum se ostendit, ut omnem in iis ata-
 tem contrivisse videri posset. Ad docendum se dabat, quicumque
 eum adirent. Oratio ipsi brevis & succincta, perspicua tamen &
 sine affectatione leniter decurrens. In meditatione subtilis & soli-
 dus, in scribendo libertatem modestia temperatam amabat, contra-
 dicentes æquo animo ferens, sic tamen ut aculeos sentirent, quicum-
 que ipsum lacerarent. Dignitates & munia publica nec ambiit,
 nec sprevit, paratus etiam, si divinæ providentiæ placuisset, intra
 privatæ vitæ cancellos consensescere. In Ordinem tamen Jctorum
 nostratum d. XXIV Febr. M DCCIX cooptato sequentes anni
 præter ejus expectationem nova subinde incrementa adjecerunt,
 quorum ille possessionem sine ambitione admisit & tenuit. Anno
 M DCCX Professio publica Pandectarum, mox etiam Codicis ei
 cessit. Idem annus cum supremo, quod Dresdæ est, Provocatio-
 num Senatui adscripsit, & A. M DCC XIII Curia suprema
 provincialis Lipsiæ illum inter suos Assessores retulit: quas ille
 provincias sibi demandatas tam digne exornavit, ut spem de se
 conceptam non expleverit solum, sed & superarit. Tandem Ma-
 gistratu summo ab Academiæ Ordinibus ipsi delato, cum animi
 corporisque vires tot tantisque vigiliis laboribusque sensim im-
 minutas intellexisset, tum Lethargo & Purpura albicante & rubi-
 cunda oppressus, die X April. anno quem agimus, coclo animam
 reddidit. Justa persolverunt more majorum Cives Academici.
 Multa reliquit ingenii monumenta, typis descripta, magno sem-
 per ab eruditis applausu excepta. Vernaculo sermone extant,
Specimen Juris Feudalis Germanici, itemque *juris Ecclesiastici
 Germanici*, & *Vindicia contra Tælnernum*: Latino autem, *de Arte
 cogitandi*, *nota ad Pufendorfii Libros de Officio Hominis & Civis*,
Institutiones juris Publici & vindicia contra Vitriarium, *Svevinus
 de Monzambano cum Notis Variorum*, *observationes ratiocinan-
 tes ad Compendium Digestorum Lauterbachii*, *Systema juris
 universi*, ac complures Dissertationes singula-
 ris argumenti.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno M DCC XIV.

JO. ALBERTI FABRICII, D. PROF. PUBL.
& h. a. Gymnasii Rectoris, Bibliothecæ Græcæ Libri V
Pars altera, sive Vol. VI.

Hamburgi, sumtu Christiani Liebezeit, 1714, 4.

Alph. 4 plag. 13.

Procedit Vir celeberrimus & præclaris in rem literariam meritis nemini nostra ætate secundus, in exquisito opere, in quo jam ab aliquot annis cum laude elaboravit. Et præsens quidem Volumen præter inedita nonnulla, de quibus paulo post dicemus, complectitur Græcos Scriptores Annalium, Historiæ Ecclesiasticæ & Byzantinæ, ac denique Eroticos. Itaque Caput III, quod excipit duo illa, quibus pars prior libri V absolvitur, de *Constantino M.* ejusque Orationibus, epistolis & edictis, Confessione item & donatione supposita, cujus exemplum Græco-Lat. p. 5 affertur, exponit; cumque hac occasione crucis, a Constantino M. quondam visæ, facta esset mentio, recusa exhibetur Cl. Autoris erudita de ea dissertatio, qua disputatur, crucem illam, quam in cœlis is vidisse se juravit, fuisse phænomenon naturale in halone Solari, quo proinde summum Numen ad perficiendam ejus ad Christi sacra conversionem usum sit. Ea dissertatio jam An. MDCCVII in Gymnasio Hamburgensi ventilata est, ipsa vero hæc explicatio probabilis visa est Vener. D. Jo. Andrea Schmidio in Historia Seculi IV fabulis maculata, quæ prodiit Helmstadii 1712. In confirmationem interpretationis hujus decem alia huic similia phænomena ex veteri memoria referuntur. Caput IV *Eusebio Cesarensi* & ceteris Historiæ Eccles. ac Chronicorum Scriptoribus destina-

D d d

tum

tum est, ubi post recensita Eusebii edita Indices Scriptorum in Præparat. Evangel. & Histor. Eccles. libris allegatorum p. 37 & 63 repræsentantur, enumerantur inedita ac denique Eusebii alia amplius sexaginta p. 105 diligenter appellantur & accurate distinguuntur. His addi forte debet *Eusebius* Presbyter, qui sub Justiniano Imp. vixit, de quo exponit Cotelierius ad Tomum III Monumentorum Ecclesie Græcæ p. 604, nisi is tribus illis, qui in hoc Indice memorantur, Eusebiis Presbyteris contineatur, quod nunc excutere non licet. Inter illos Eusebios occurrit etiam Episcopus, qui vocatur *Alexandrinus*, de cujus ineditis Homiliis Noster jam Parte I libri V p. 275 præceperat. Hunc Eusebium meminimus in *Damasceni* Parallelis, ab eruditissimo *Mich. Le Quien* nuper cum laude curatis, crebro allegari; nec improbanda forte fuerit ejusdem conjectura in notis ad eadem Parallela Tomo II p. 666 prolata, quæ eo continetur, quod, cum aliunde non constet, Eusebium quendam Alexandria Episcopum fuisse, librariorum lapsus in hoc titulo agnoscendus sit, qui, cum scribere debuissent $\text{Εὐσεβίου Ἐπίσκοπον πρὸς Ἀλέξανδρον}$ scripserint $\text{Ἐπίσκοπον Ἀλεξάνδρῃ}$ quam priorem inscriptionem in MSS. quibusdam sibi inventam testatur. Idem vero ipsum hunc Eusebium non putat certæ sedis, sed tantam ob egregias virtutes suas consecratum Episcopum fuisse. Sed ut ad institutum revertamur, exhibent se nobis porro p. 112 Scriptores Historiæ Eccles. Græci deperditi, *Hegesippus*, *Judas* & *Julius Africanus*, *Philippus Sidetes* &c. tum vero *Philostorgius*, *Socrates*, *Sozomenus*, *Theodoritus*, *Evagrius*, *Theodorus Lectar*, *Nicephorus Callistus* usque ad p. 130. Præter hos Chronicorum Scriptores Græci deperditi p. 135, & inediti p. 157, Chronographi, qui Eusebium secuti sunt, Græci p. 138 sqq. enumerantur, v. c. *Jos. Malalas*, *Chronicus Alexandr.* Scriptor *Dorotheus Tyrius*, cujus ἑμὸνομοι p. 245 recensentur alii. Totum caput Indices Scriptorum a *Jos. Malala*, *Cedreno* & *Zonara*, *Georg. Syncello* ac *Theophane*, *Chronico Alexandr.* & *Mich. Glyca* citatorum claudunt. Caput V refertur ad Scriptores Historiæ Byzantinæ, ubi primo quidem conspectus corporis Byzantini, e Regia Lupara Parisiis vulgati, existat p. 221 sq. Hinc vero singuli, qui huc spectant, Scriptores

cum

cum homonymis suis & Indicibus Scriptorum, quorum in iis fit mentio, ordine dantur conspiciendi, quos hic recenseri instituti ratio non permittit. Neque tamen omittendum est, quod, quando de Niceta Acominato Choniata p. 401 sq. exponitur, fragmentum quoddam ejus de Statuis zneis igni post captam a Latinis CPolin traditis Græce & Latine afferatur, quod in editis omis- sum, & ex V.C. Jo. Langbani schedis, quæ in Bodlejana Bibliotheca adservantur, a Jo. Christoph. Wolfio Græce descriptum erat. Dum de *Georgii Pachymera* Historia Byzant. p. 458 agitur, recen- setur quoque liber de Sapientia Indorum, quem Possinus priori Volumini Pachymeræ subjecerat. De *Genesis* Historia hucdum non edita, quam ab eruditissimo *Godfrido Oleario*, Academiæ nostræ Theologo, expectamus, diligenter commentatur Noster p. 611 sq. eidemque ad latus collocat p. 626 *Ceremoniale Graecum* ineditum, quod ad rationes Aulæ & Ecclesiæ CPolit. pertinet, & a Nobilissimo Viro, *Zacharia Conrado ab Uffenbach* Franco- furti ad Mœnum MS. adservatur. *Simeonis Metaphrasta* men- tio fit p. 509 sq. qua quidem occasione optimo consilio Vitz San- ctorum, sive ab illo Metaphrasta sive ab aliis scriptæ, literarum ordine p. 520 recensentur, ita quidem, ut singularum Vitarum initia cum nominibus Scriptorum quibus tribuuntur, com- memorentur. Scriptores inediti & ad Historiam Byzantinam faci- entes una cum deperditis enumerantur p. 684. His succedunt *Franc. Combesii* Fasciculus Originum rerumque CPolitan. p. 687, *Frid. Sylburgii* Saracenicæ p. 689, Scriptores Græci adver- sus Muhamedanos p. 691, *Mart. Crusii* Turco-Græciæ p. 692 & *Leonis Allatii* *Σύμμυξα* p. 704. Hinc cum voluptate legas Cata- logum Episcoporum Byzantinorum, qui ante Constantinum fuisse incerta fide feruntur, p. 707, & Conspectum Chronologi- cum Imp. & Patriarcharum CPolit. a Constantino M. usque ad captam a Turcis CPolin, annotatis subinde præcipuis, qui singu- lorum res exposuere, Scriptoribus, p. 709. Sequitur Catalogus Patriarcharum CPolitan. a capta per Turcas urbe usque ad An. 1708 p. 746, deinde Catalogus alphabeticus Imperato- rum omnium CPolit. & Patriarcharum CPolit. p. 757, tempore, quo præfuerunt, ad singulorum nomina annotato. Totam hæc

tractationem claudunt *Godfridi de Villebarduin* Historia CPolio; a Gallis Venetisque A. C. 1204 captæ Gallicæ scripta, p. 762, Scriptores de eodem argumento & de Europæorum in Palæstinam expeditionibus p. 763, *Cangii* Historia CPolit. sub Imp. Gallis p. 765. ejusdemque Familiz Byzantinæ & CPolis Christiana, Glossariumq; Meursii duplex Mediæ Græcit. & Latinit. p. 766, ac denique *Mart. Hanckius* de Scriptoribus rerum Byzant. ut & *Rud. Capelli* Byzantina. Caput hoc obfignat Catalogus alphabet. Scriptorum, de quibus illo Volumine dictum erat, p. 769 sqq. Caput VI Scriptoribus Græcis Eroticis, nominatim *Heliodoro*, *Achilli Tatio*, *Longo*, *Eustathio* sive *Eumathio*, *Theodoro Prodromo* & aliis recensendis destinatur, p. 784 sqq. Inter cetera legitur p. 800 erudita V. C. *Maturini Veysserii la Croze* ad Jo. Christoph. Wolfium epistola de libris Athenagoræ tributis, de verò Amore & de ara Dosiadæ. Qua occasione monemus, eidem Viro celeb. deberi *Vindicias contra Harduinum*, quas per errorem in Indice generali III nuper edito adscriptimus Joanni Cornando de la Croze. Denique toti huic libro colophonem imponit Index Homonymorum alphabeticus, qui in sex voluminibus Bibliothecz Græcæ discutuntur.

Inter alia hucdum non edita p. 372 sqq. suppleuntur ex Codice MS. Gudiano, ex quo exscriperat V. C. Michael Richey, *Leonis Imp. Naumachica*, quæ in Tacticis editionis Meursianæ cap. XIX leguntur. Sic & p. 789 Græce exhibetur *Heliodori* Poema Chemicum versibus Jambicis scriptum, quod ex apographo Codicis Parisiensis nunc prodit. In præfatione præstantissimus Autor exhibet Indicem Capitum, proximo Volumini interendorum, quæ ad Grammaticos Græcos, *Libanium* item, cujus quædam non edita pollicetur, *Julianum*, ac inprimis Doctores Ecclesiæ referuntur. In calce hujus præfationis cordate monet Vir eruditissimus, carmen illud, quod de ritibus Missæ sub *Mauritii Senonensis* nomine tanquam ineditum subjunxerat *Bibliographia Antiquaria*, jam antea sine nomine Autoris, & parum emendate inter fragmenta Caroli M. & Rabani aliorumque de ceteris Ecclesiæ ritibus cura *Wolfg. Lazii* Antwerp. 1560, 8 vulg. & sub *Hildeberti* nomine tum in Opp. Hildeberti, tum in Bibliothec. PP. produisse. De ceteris eruditæ observationibus, quæ frequenter cum contextum

contextum libri tum notas distinguunt, dicere hic non licet nobis, quibus indicium earum nunc fecisse, & felices in eximio Opere progressus eruditissimo Autori ex animo apprecari sufficit.

DE VITA ET MORTE MOSIS LIBRI TRES
cum observat. GILBERTI GAULMINI, Molinensis &c. & Præfat. JO. ALB. FABRICII.

Hamburgi, apud Christianum Liebezeit, 1714, 8.

Alph. 1 $\frac{1}{2}$.

Hunc variorum scriptorum Fasciculum Cl. Fabricii curæ debemus, qui hæc monumenta, non magnæ quidem auctoritatis, sed antiqua tamen & minus obvia, recudenda censuit, ut supplendo Codici utrique Pseudepigrapho V. & N. Test. inservirent. Primum locum occupant libri tres de Vita & Morte Mosi, qui primum quidem *CPolii* 1518, hinc *Venct.* 1585, iterumque 1605, 8 cum alijs opusculis editi, cura *Gilb. Gaulmini* Hebraicæ eum ejusdem versione Latina & eruditis animadversionibus prodierunt *Parif.* 1629, 8, ex qua editione recudi nunc curavit Cl. Fabricius interpretationem illorum Latinam notis *Gaulminianis* munitam. Accedit *Ben Sira*, quem cum *Sirachide* eundem esse sibi persuadet Cl. Editor, Sententiæ Hebr. & Lat. cum commentario Scriptoris Anonymi, (quem *Paulus Fagius* Latine conversum cum ipsis illis Sententiis edidit *Isna* 1532, 4) una cum apophthegmatibus Orientalium tribus libris a *Jo. Drusio Francquera* 1591 editis. Obiter hic notamus *Jac. Ebertum* plura Apophthegmata ex libro ספר המצוות i.e. *Selecta Margarita*, ex quo maximam suorum partem repetiit *Drusius*, selegisse, quæ deinceps *Theodorus Ebertus*, Jacobi filius, cum notis suis edidit sub titulo: *Electa Hebraea DCCL e libro Rabbin. Mibchar Happenim excerpta, Latine reddita ac punctis insignita, notisque posterioribus illustrata*, *Francos. ad Viadrum* 1630, 4. Sequuntur in hac collectione *Pseudo-Dorothei Tyrii* & aliorum veterum ἀποστολασματῶν de *Vita Prophetarum, Apostolorum & LXX Discipulorum Christi*, Græce & Latine, cum notis *Davidis Blondelli*, ex libro ejus de *Episcopis & Presbyteris* p. 99 sq. petitis. Ceteri illi, qui hunc *Dorotheum* excipiunt, sunt *Theodorus Prodromus de*

Ddd 3

LXX

LXX discipulis Christi, *Hippolytus* de XII Apostolis, *Isidorus Junior* de Vita & obitu Sanctorum, *Sophronius* de Baptismo Apostolorum, & *Nicephori Callisti* Menologium, græce. *Dorothei* versioni Hervetianæ additus est contextus Græcus ex edit. Cangi, in qua quæ defunt, ea ex Chronico Paschali suppletur. *Hippolyti* commentatio ex Tomo II Auctarii novi Biblioth. Patrum, quod *Franc. Combesius* edidit, recusa est.

JO. CHRISTOPH. WOLFII, PROF. P. LL. Oriental. *Hamburg. Notitia Karzorum ex MARDOCHÆI, recentioris Karæi, Tractatu bauriendi, Hebr. & Lat. una cum*
JAC. TRIGLANDII *dissert. de Karæis recusa.*

Hamb. & Lipsiæ, impensis Christiani Liebezeit, 1714, 4.

Alph. 2.

Scripserat *Jac. Triglandius*, Professor quondam apud Batavos Lugdunensis, ad Karzos in Polonia de variis, quæ ad Karzorum sectam pertinent capitibus, ad quæ illi quidem per *R. Mardocheum* ita responderant, ut simul Sectæ originem antiquissimam, fata item & præsentem conditionem, ac præterea Scriptores præcipuos edissererent. Hæc dissertatio responsoria in epistolæ modum scripta est Hebraice ad Triglandium, ex cujus Bibliotheca, sub hasta divendita, ad Summe Vener. Jo. Fridericum Wincklerum, Pastorem apud Hamburgenses Nicolaitanum, pervenit. Eam Editor in lucem vel ideo proferendam censuit cum interpretatione sua Latina notisque, quod paucissima Karzorum scripta existare, nullum vero eorum, quæ existant, (quamvis & illa rarissime obvia sint) Sectæ hujus rationes & historiam tam diserte, quam quidem in illa sit, exponere intelligeret. In quo consilio confirmatus est, postquam vidit, ex hoc Karæi tractatu ea maximam partem derivata esse, quæ Triglandius de hoc argumento singulari Diatriba commentatus erat, in qua tamen non pauca omiſsa sunt, quæ in eodem Tractatu tum de aliis argumentis, tum potissimum de scriptis Karzorum fusius exposita leguntur. Has habens instituti rationes in editione ipsa ita versatus est, ut contextui Hebræo interpretationem suam Latinam

tinam, in qua sensum magis quam voces sectatus est, atque hoc ipso indoli linguæ Latinæ propius accessit, ex adverso opponeret, in inferiori vero ora exhiberet notas suas partim ad illustrandam partim ad confirmandam Scriptoris sententiam pertinentes. Commentatio ipsa duodecim capitibus, quæ ex mente Scriptoris duodecim tribus respondere debent, continetur, quorum I in compendio exhibet quæstiones à Triglandio propositas. II Loca Judæorum Rabbanitarum seu Traditionariorum, nominatim *Gedalia & Ganzii* affert, quæ Karæos a Sadducæis distinctos & illos his antiquiores esse tradunt. III Idem argumentum persequitur productis R. *Jebuda Levi* ex libro *Cofri* & R. *Levi filii Abrahami* ex libro MS. testimoniis. IV Originem Karæorum à Sadducæis repeti non debere ex eo conficit, quod Karæi Sadocum & Baithosum nusquam inter majores suos numerent, sed potius detestentur, quod nunquam fuissent facturi, si suam illis deberent originem, sicut plures alios, tanquam doctrinæ suæ affectas recensere ex antiquis soleant, quamvis in nonnullis ab illis discendant. Cap. V ex R. *Asaria de Rubeis* Meor Enajim demonstrat, Karæos sub Templo II jam existisse, & Sadducæorum nomine comprehendi, quippe quorum duo fuerint genera, alterum eorum, qui Sadocum & Baithosum sectarentur, alterum vero, qui se ipsos a studio justitiæ (קִיּוּם) ita appellarint, qui ipsi sint Karæi. Cap. VI in scenam producit Seriem Principum, quos in Ægypto se habuisse profitentur Karæi, inde a primis initiis ad A. C. 1640, quo anno eam Karæus quidam *Cairi* invenisse traditur, deductam. Eodem capite manifestum facit, duos fuisse inter Karæos *Ananis* nomine insignitos, quorum alter *Anan ben Schepbeth*, tempore Mischnæ obfignatus, alter *Anan ben David* quatuor & amplius post Mischnam absolutam seculis vixit. Quando itaque Rabbanitæ tradunt, Ananis demum ætate ortos esse Karæos occasione dissensionis, de principatu inter ipsum & alios obortæ, id non de Anane posteriore, ad quem Rabbanitæ referunt, sed priore accipiendum esse Noster demonstrat, quippe cujus ætate lites quasdam obortas esse ipsa Gemara testatur. Neque tamen vel sic ex illa controversia Karæorum origo repeti potest, cum illa civilis tantum fuerit, non autem ad doctrinæ diversitatem.

veritatem ullo modo spectarit. Cap. VII fata & calamitates
 ut & studia Karzorum in universum strictim delineat. Cap. IIX
 post notitiam Karzi R. *Caleb Aba*, duplicisque ejus libri, עטרה
 ומסורה & עין עין locum bene longum ex hujus ad postero-
 rem librum, qui lucem nunquam vidit, præfatione affert, quo
 variz causæ diffensionis Rabbanitarum a Karzis exponantur, &
 ipsa Sectæ Karaiticæ origo ex monumentis historicis accurate
 eruitur. Cap. IX idem urget argumentum verbis R. *Mosis By-
 zantini* ex libro ejus MS. cui titulus est מסדה אלהים, cujus lon-
 gior de antiquitate & puritate doctrinæ Karait. dissertatio exhi-
 betur, postquam de Autore ipso & ejus scriptis mentio facta es-
 set. Inter cetera notatu digna conspicitur Series, ordinè tem-
 poris consignata, Doctorum, per quos inde a Mose usque ad
 hanc ætatem Karzi doctrinam suam propagatam esse censent.
 Cap. X de *Menachemo*, Karzo quodam, cujus scriptum aliquod
 possederat Triglandius, sollicitum est, de quo tamen nihil sibi
 constare fatentur Karzi: præterea de *Aquila & Onkeloso* ex R.
Asaria de Rubcis quædam repetuntur. Cap. XI luculentam va-
 riorum inter Karzos Scriptorum notitiam exhibet, quam alibi
 frustra quæras. Præcipui eorum sunt R. *Jebuda Hadclassi Haa-
 bel*, cujus liber הכפר השכל præ ceteris laudatur, R. *Jacob ben
 Ruben*, *Aaron* uterque, prior & posterior, alter *ben Joseph*, alter
ben Elia, *Elias Byzantinus*, R. *Caleb*, *Moses Mizzordi*, R. *Jebuda
 Poki*, & alii, quorum recensitionem hic suscipere non licet. Deni-
 que cap. XII ostendit, Karzos eundem habere Codicem, quo
 utantur Rabbanitz, & iisdem vocalibus, quas divinæ originis esse
 agnoscunt, instructum. Hæc summam totius Tractatus re-
 præsentant, ex qua intelligitur, Scriptorem hunc non ex ingenio
 suo, sed ex monumentis historicis, quæ vel in Rabbanitarum, vel
 Karzorum antiquiorum scriptis supersunt, argumentum hoc ex-
 plicasse. In notis Editoris tum alia ad res & antiquitates Judzo-
 rum spectantia, tum inprimis ea, quæ historiam eorum literari-
 am illustrant, leguntur, nec raro vel emendantur, vel supplen-
 tur, qui de hoc argumento exstant Scriptores, inter quos cum R.
Schabtai Strimer in שפיט שיניו palmam reliquis præripiat, nec
 ille tamen sine nota dimittitur. Ut proinde specimen hic quasi
 sistatur

ſtatatur Bibliotheca Rabbinica, in qua inſtrueda Cl. Editorem cum maxime occupari accepimus. Præmiſſa eſt Præfatio diffuſior, in qua Editor primo quidem ſuam de Karzis ſententiam proponens, triplicem Karzini Epocham, præeunte antiquitatis teſtimonio, facit, primam quidem exilioris & adoleſcentis quaſi, quæ in ipſa traditionum initia aliquot ante C. N. ſeculis incidat, alteram robuſtioris & firmati annitente *Anane ben David* ſeculo poſt C. N. VIII, tertiam denique effæti & ſeneſcentis, quæ ad ſæculum XV refertur, quo res Karzorum miſere inclinare cœperunt. His pro inſtituti ratione copioſe expoſitis, Editor commentatur de ſcriptis Karzorum cum editis, tum manu exaratis, quæ vel in ipſo Karzi tractatu, vel in notis non erant commemorata; poſtea diligenter commemorat Scriptores illos, qui huc dum vel copioſius vel ſtrictius hinc inde de Karzorum rebus expoſuerunt. Appendicis loco recudi curavit *Jac. Triglandis* de Sæctæ Karzorum Diatribam tum emendatiorem, tum Indice, quæ hætenus deſiderabatur, inſtructam, gratiam hoc ipſo initurus ab iis, quibus Scriptores Trihæreſii, in quorum repetita editione hæc diatriba lucem adſpexerat *Delphis 1703*, in 4, ſeorſim poſſidentibus, eruditam Triglandii diatribam ſine illo Syntagma-te comparare volupe fuerit, quæ ut ipſum Karzi tractatum paſſim illuſtrat, ita varia Novi Teſtamenti loca & quædam antiquitatis capita interiora & obſcura haud perfunctorie illuſtrat.

INTRODUCTIO AD LIBROS HISTORICOS
Veteris Teſtamenti, Præcognita Critica & Hiſtorica, ac au-
toritatis vindicias exponens; adornata ſtudio JOH. GOTTL-
LOB CARPZOVII, S. Theol. Prof. Publ. Extr. &
Eccleſiaſtæ Thomani.

Lipiæ, apud hæredes Frid. Lankifii, 1714, 4.

Alph. 2 pl. 3½

Maxime Reverendus Autor, Eccleſiaſtes apud nos meritiffimus, ac non ita pridem extraordinario quoque Theologi-cæ Profeſſionis muneri admotus, curate in Præfatione recenſet, quotquot in hoc ſtudio decurrentem ipſum antecellerunt lecturisque S. Scripturam faciem prætulerunt ſcriptores. Ex noſtra-

E e e

tibus

tibus producit Egid. Hunnium, Mich. Waltheim, (cujus vita saepius arasse, licet dissimulato nomine, Heideggerum in E-chiridio suo, observat,) Laur. Fabricium, Abr. Calovium, Jo. Ger-hardum, Jo. Henr. Majum, Ge. Serpilius, in cujus tamen opere multa reprehendit acriter, de ceteris quoque singulis addens, quid praestiterit quisque quamque secutus sit viam. Ex Pontificiis eodem modo sistit Sixtum Senensem, Nic. Serarium, Jac. Bonfrerium, Ant. Possevinum, Pet. Dan. Huetium, Josephum de Voifin, Cherubinum a S. Josepho, Jos. Mar. Torre, Claud. Frassenium, Scipionem Sgambatum, Rich. Simonium, Lud. El du Pin, quem ceteris omnibus anteponit. Ex Reformatis citat Brianum Waltonum, Frid. Spanhemium, Jo. Henr. Hottingerum, Jo. Cosinum, Jo. Eduardum, & Jo. Henr. Heideggerum. Postquam, uti diximus, interferuit, quid in quoque desideret, tandem concludit, nondum exflare Hagogen ad S. Scripturam, ita comparatam, ut, remotis peregrinis & ad rem non facientibus digressionibus, ea praecise exponat, quorum cognitio aditum ac viam sternit ad sacrarum tabularum lectionem. Quare consultum credidit, adhibitis eorum, quos memoravimus, operibus, ac praeterea interpretum commentariis, Introductionem adornare ejusmodi, quae omnia complectens necessaria, brevitatis tamen gratia non careat. Ordinem proinde secutus est hunc-ec. Primum inscriptionem libri expendit: deinde de loco, quem is in Canonis codice tenet, differit: tum dispicit de scriptore: hinc argumentum libri exhibet, itemque scopum ac utilitatem: inde de libri autoritate canonica disputat: postea de chronologia. Tunc sequitur generalis partitio libri, & singulorum capitulum argumenta in brevem redacta tabulam repraesentantur. Denique commentarios subjicit Judaeorum & Christianorum, qui rursus varias divisi in sectas sistuntur, addita libri forma, nec non loco ac tempore editionis. Prodit autem jam duntaxat prima doctissimi operis Pars, secutura propediem Parte secunda, quae libros poeticos, ac tertia, quae propheticos pari diligentia persequetur. Prima igitur, quae praeparibus est, Parte *Cap. I* de Scriptura S. in genere, *Cap. II* de V. T. in genere, *Cap. III* de Pentateucho in genere agit, hinc sequentibus Capitibus ad vigesimam

finum usque, quod agmen claudit, singulos historicos V. T. li-
 bros perlustrat methodo jam laudata. Non est, cur in recensendo
 hujus generis libro longiores simus, maxime cum ejus utili-
 tas per se lectores Theologiae studio addictos allicere videatur.
 Speciminis tamen loco ultimum Caput, quod XX est, de Esthe-
 rez libro agens, *en synopses* representabimus, ut facile fiat lectori,
 de ceteris quoque capitibus ferre judicium. Itaque §. I titulum
 libri considerat, & observato, illi alium ab aliis tributum esse lo-
 cum in ordine librorum Biblicorum, eum tamen, quem in Lu-
 theri versione obtinuit, locum esse convenientissimum judicat.
 §. II differit de Estherz prosapia, de ejus duplici nomine & utri-
 usque etymologia, de ejus educatione & forma: quodque ea
 fuerit typus non Mariz, ut Pontificii contendunt, sed Ecclesiaz.
 Obiter etiam inspicit mentionem Estherz, Judaicæ feminae, quæ
 Casimiri III Poloniz regis concubina fuit, ac multa Judæis impe-
 travit privilegia, quibus etiamnum gaudent. §. III positus certis
 fundamentis docet, Ahasverum non esse Astyagem, non Darium
 Medum, non Cambysem, non Artaxerxem Longimanum, non
 Mnemonem, non Darium Ochum, non Darium Hystaspin, sed
 Xerxem, de quo alatis argumentis id probare annuitur. §. IV de
 scriptore libri differit, quem alii Esdram fuisse, alii Joiakimum
 pontificem, alii Mardocheum, statuunt. Noster, etsi postremam
 sententiam ceteris præfert, certi tamen nihil definire audet. Hinc
 non solum Spinoza & Clerici de Autore hujus libri opiniones re-
 fellit, verum etiam eorum demonstrat errorem, qui putarunt,
 Mardocheum atque Estheram operas suas ad conscribendum
 hunc librum conjunxisse. §. V enarrat hujus libri argumentum,
 simulque Lutheri asserit innocentiam contra Huetium, traden-
 tem, a Luthero librum Estherz pro parabola, non pro vera hi-
 storia habitum esse. Addit etiam scopum & utilitates libri. §. VI
 differit de libri hujus autoritate canonica, a Judæis agnita & a
 Patribus Ecclesiaz. Eam & Noster stabilit firmis argumentis, &
 ad objectionem, petitam ab autoritate multorum Ecclesiaz Pa-
 trum, qui librum Estherz ex censu librorum canonicorum eji-
 cere videntur, doctissime respondet. Nec secius ceteras, quibus
 canonica hujus libri autoritas impugnata fuit, objectiones re-

cenſet ac diluit. Quando Pontificii inter eos, qui hunc librum repudiant pro apocrypho, noſtrum quoque Lutherum referunt, Cl. Autor oſtendit, Lutherum non ipſum Eſtheræ librum, ſed ſpuria hujus libri ſupplementa inuiſſe: de quibus uberius agit §. VII, eorumque autoritatem, pro qua Pontificii propugnant acerrime, labefactat. §. VIII chronologiam hujus libri paucis reſtat. §. IX Partitiones libri varias exhibet ab aliis factas, inter quas Cl. Autor Calovianam probat, & §. X ſynopticam totius libri tabulam ſiſtit. §. XI, quo commentatorum numerum inſtat, obſervat, neminem Patrum Eccleſiæ commentario hunc librum illuſtraſſe, cum tamen eorum nonnulli libros apocryphos interpretatione ſua ſint dignati. Judzorum e contrario magiſtros complures nominat, qui commentarios in iſtum librum ſcripſere. Ex Lutheranis quoque unus duntaxat commentator producit, Brentius: ceteri enim, qui ad illuſtrandum hunc librum operam contulere ſuam, homiletæ potius ſunt, quam exegetæ acroamatici. Contra Pontificiorum permulti commentarios in hunc librum conſcripſere, nec pauci ex Reformatis, quibus ex Remonſtrantium ſchola ſubjungitur Jo. Clericus. Ea faciem hujus capituli, ad quem modum cetera quoque adornata ſunt, in quibus & paſſim liberiores S. Scripturæ interpretes Cl. Autor conſutat, Spinozam, Grotium, Clericum, Spencerum, Hobbeſum, Simonium. Interdum inter commentatores etiam alios cognati argumenti ſcriptores recenſet, e. g. *Cap. VI §. 2 p. 118 ſqq.* ſcriptores de ſacrificiis, *Cap. VII §. 2 p. 134* ſcriptores de typis V. T.

THEOLOGIA MORALIS, SYNOPTICE tractata, Autore JOH. WOLFG. JÆGER, Cancellario Tubingeniſi, Generali Superintend. & Abbate Adelberg.

Tubingæ, typis Chriſtoph. Henrici Reiſi, 1714, 8.

Alph. I. plag. 6.

IN hoc moraliſ Theologiæ compendio naturæ humanæ poſiſſimum conditionem ſibi explicandam ſumſit S. Rev. Autor, & *οἷς ἐν συνόλεϊ* dilucide exhibet naturam noſtram in origine ſua ſana,

santa, per peccatum primitiva corruptam, per fœdus in monte Sinaï in legalem ordinem redactam, ac tandem per fœdus Evangelicum in monte Sion & gratiam Salvatoris medicinalem restitutam. In primis autem de *Mortificatione*, de *Abnegatione sui*, de *Humilitate* & *Resignatione* egit. Has enim doctrinæ medium esse censet peridoneum ad debellandum hostem domesticum nostrum, nempe concupiscentiam cum motibus ejus effrenatis. Pollicetur tamen amplificationem & uberio rem illustrationem hujus libelli, si Deus vitam viresque, quas Venerando Autori præprecatur, concesserit. Inter Autores, qui hanc practicæ Theologiæ partem jamdudum excoluerunt, primum tribuit locum *Jo. Arndtio*, ratur, præter eum neminem profunditatem corruptæ nostræ naturæ, ac necessitatem gratiæ medicinalis, maxime autem vivam fidei praxin, luculentius exposuisse. *Dyckii* libellum de seipso recte cognoscendo, pulcherrime scriptum esse judicat, si hypothesein demas, quam passim ex religione sua inspergit de fide temporaria, quod nunquam sit vera & seria, sed hypocritica semper; contra quod fides vera sit inamissibilis, quæ per nullum peccatum mortale amitti queat. Ex Pontificiis scriptoribus laudat *Matthæum Petrucium*, qui omnes sensu devotionis superarit. Ceterum eo libentius in hoc campo versatur Autor, quo magis hæc Theologiæ pars a litibus absit. Pacificam quippe esse, & praxin urgere. Meliores etiam Rom. Ecclesiæ Doctores nobiscum consentire, immo longe venustiores Romanæ Ecclesiæ faciem fore putat, si tota morum doctrina Janseniana & mystica esset. Præter S. Scripturæ oracula Patrum sententias & *Augustini* imprimis testimonia in medium sæpe produxit. Martyres enim ait plerosque fuisse, qui morte veritatem Christianam obsignarint. De Præsule Hipponensi pronunciat, neminem melius naturam & gratiam distinxisse, neminem etiam ægritudinem lethalem & damnâ ex peccato, medicinæ item efficaciam ex vulneribus Christi fluentem, luculentius expressisse. Nec Theologiæ Mysticæ scriptores, quousque sani sunt, repudiât, neque fastidit viam illam triplicem, *Purgativam* scilicet, *Illuminativam* & *Unitivam*, quam Spiritus S. in Scripturis commendat. Sed *Scholasticismos* quorundam, *Platonismos* & monstra

tractationem claudunt *Godfridi de Villeharduin* Historia CPolio; a Gallis Venetisque A. C. 1204 captæ Gallice scripta, p. 762, Scriptores de eodem argumento & de Europæorum in Palæstinam expeditionibus p. 763, *Cangii* Historia CPolit. sub Imp. Gallis p. 765, ejusdemque Familix Byzantinæ & CPolis Christiana, Glossariumq; Meursii duplex Mediæ Græcit. & Latinit. p. 766, ac denique *Mart. Hanckius* de Scriptoribus rerum Byzant. ut & *Rud. Capelli* Byzantina. Caput hoc obfignat Catalogus alphabet. Scriptorum, de quibus illo Volumine dictum erat, p. 769 sqq. Caput VI Scriptoribus Græcis Eroticis, nominatim *Heliodore*, *Achilli Tatio*, *Longo*, *Eustathio* sive *Eumathio*, *Theodoro Prodro*mo & aliis recensendis destinatur, p. 784 sqq. Inter cetera legitur p. 800 erudita V. C. *Maturini Veysserii la Croze* ad Jo. Christoph. Wolfium epistola de libris Athenagoræ tributis, de vero Amore & de ara Dosiadz. Quæ occasione monemns, eidem Viro celeb. deberi *Vindicias contra Harduinum*, quas per errorem in Indice generali III nuper edito adscripsimus Joanni Cornando de la Croze. Denique toti huic libro colophonem imponit Index Homonymorum alphabeticus, qui in sex voluminibus Bibliothecz Græcæ discutiuntur.

Inter alia hucdum non edita p. 372 sqq. suppleantur ex Codice MS. Gudiano, ex quo exscriperat V. C. Michael Richey, *Leonis Imp. Naumachica*, quæ in Tacticis editionis Meursianæ cap. XIX leguntur. Sic & p. 789 Græce exhibetur *Heliodori* Poema Chemicum versibus Jambicis scriptum, quod ex apographo Codicis Parisiensis nunc prodit. In præfatione præstantissimus Autor exhibet Indicem Capitum, proximo Volumini inferendorum, quæ ad Grammaticos Græcos, *Libanium* item, cujus quædam non edita pollicetur, *Julianum*, ac inprimis Doctores Ecclesiæ referuntur. In calce hujus præfationis cordate monet Vir eruditissimus, carmen illud, quod de ritibus Missæ sub *Mauritii Senonensis* nomine tanquam ineditum subjunxerat *Bibliographia Antiquaria*, jam antea sine nomine Autoris, & parum emendate inter fragmenta Caroli M. & Rabani aliorumque de ceteris Ecclesiæ ritibus cura *Wolfg. Lazii* Antwerp. 1560, 8 vultu & sub *Hildeberti* nomine tum in Opp. Hildeberti, tum in Bibliothec. PP. prodidisse. De ceteris eruditæ observationibus, quæ frequenter cum contextum

contextum libri tum nota distinguunt, dicere hic non licet nobis, quibus indicium earum nunc fecisse, & felices in eximio Opere progressus eruditissimo Autori ex animo apprecari sufficit.

DE VITA ET MORTE MOSIS LIBRI TRES
cum observat. GILBERTI GAULMINI, Molinensis &c. & Præfat. JO. ALB. FABRICII.

Hamburgi, apud Christianum Liebezeit, 1714, 8.

Alph. 1 $\frac{1}{2}$.

Hunc variorum scriptorum Fasciculum Cl. Fabricii curæ debemus, qui hæc monumenta, non magnæ quidem auctoritatis, sed antiqua tamen & minus obvia, recudenda censuit, ut supplendo Codici utrique Pseudepigrapho V. & N. Test. inservirent. Primum locum occupant libri tres de Vita & Morte Mosis, qui primum quidem CPoli 1518, hinc Venet. 1585, iterumque 1605, 8 cum aliis opusculis editi, cura *Gilb. Gaulmini* Hebraice eum ejusdem versione Latina & eruditis animadversionibus prodierunt Paris. 1629, 8, ex qua editione recudi nunc curavit Cl. Fabricius interpretationem illorum Latinam notis Gaulminianis munitam. Accedit *Ben Sira*, quem cum *Sirachide* eandem esse sibi persuadet Cl. Editor, Sententiæ Hebr. & Lat. cum commentario Scriptoris Anonymi, (quem *Paulus Fagius* Latine conversum cum ipsis illis Sententiis edidit *Isne* 1532, 4) una cum apophthegmatibus Orientalium tribus libris a *Jo. Drusio Franquera* 1591 editis. Obiter hic notamus *Jac. Ebertum* plura Apophthegmata ex libro ספר החינוך i.e. *Selecta Margarita*, ex quo maximam suorum partem repetiit Drusius, selegisse, quæ deinceps *Theodorus Ebertus*, Jacobi filius, cum notis suis edidit sub titulo: *Electa Hebraea DCCL e libro Rabbin. Mibchar Happenim excerpta, Latine reddita ac punctis insignita, notisque politioribus illustrata*, Francof. ad Viadrum 1630, 4. Sequuntur in hac collectione Pseudo-Dorothei Tyrii & aliorum veterum αἰποσπασμῆρια de Vita Prophetarum, Apostolorum & LXX Discipulorum Christi, Græce & Latine, cum notis *Davidis Blondelli*, ex libro ejus de Episcopis & Presbyteris p.99 sq. petitis. Ceteri illi, qui hunc Dorotheum excipiunt, sunt *Theodorus Prodromus* de

Ddd 3

LXX

LXX discipulis Christi, *Hippolytus* de XII Apostolis, *Isidorus Junior* de Vita & obitu Sanctorum, *Sophronius* de Baptismo Apostolorum, & *Nicéphori Callisti* Menologium, græce. *Dorothei* versioni Hervetianæ additus est contextus Græcus ex edit. *Cangii*, in qua quæ defunt, ea ex Chronico Paschali suppletur. *Hippolyti* commentatio ex Tomo II Auctarii novi Biblioth. Patrum, quod *Franc. Combefisus* edidit, recusa est.

30. CHRISTOPH. WOLFII, PROF. P. LL. Oriental. Hamburg. *Notitia Karæorum ex MARDOCHÆI, recentioris Karæi, Tractatu bauriendi, Hebr. & Lat. unâ cum JAC. TRIGLANDII differs. de Karæis recusa.*

Hamb. & Lipsiæ, impensis Christiani Liebezeit, 1714, 4.

Alph. 2.

Scripserat *Jac. Triglandius*, Professor quondam apud Batavos Lugdunensis, ad Karæos in Polonia de variis, quæ ad Karæorum sectam pertinent capitibus, ad quæ illi quidem per *R. Mardocheum* ita responderant, ut simul Sectæ originem antiquissimam, fata item & præsentem conditionem, ac præterea Scriptores præcipuos edissererent. Hæc dissertatio responsoria in epistolæ modum scripta est Hebraice ad Triglandium, ex cujus Bibliotheca, sub hasta divendita, ad Summe Vener. Jo. Fridericum Wincklerum, Pastorem apud Hamburgenses Nicolaitanum, pervenit. Eam Editor in lucem vel ideo proferendam censuit cum interpretatione sua Latina notisque, quod paucissima Karæorum scripta existare, nullum vero eorum, quæ existant, (quamvis & illa rarissime obvia sint) Sectæ hujus rationes & historiam tam diferte, quam quidem in illa fit, exponere intelligeret. In quo consilio confirmatus est, postquam vidit, ex hoc Karæi tractatu ea maximam partem derivata esse, quæ Triglandius de hoc argumento singulari Diatriba commentatus erat, in qua tamen non pauca omissa sunt, quæ in eodem Tractatu tum de aliis argumentis, tum potissimum de scriptis Karæorum fusius exposita leguntur. Has habens instituti rationes in editione ipsa ita versatus est, ut contextui Hebræo interpretationem suam Latinam

finam, in qua sensum magis quam voces sectatus est, atque hoc ipso indoli linguæ Latinæ propius accessit, ex adverso opponeret, in inferiori vero ora exhiberet notas suas partim ad illustrandam partim ad confirmandam Scriptoris sententiam pertinentes. Commentatio ipsa duodecim capitibus, quæ ex mente Scriptoris duodecim tribus respondere debent, continetur, quorum I in compendio exhibet quæstiones à Triglandio propositas. II Loca Judæorum Rabbanitarum seu Traditionariorum, nominatim *Gedalia & Ganzii* affert, quæ Karæos a Sadducæis distinctos & illos his antiquiores esse tradunt. III Idem argumentum persequitur productis R. *Jebuda Levi* ex libro *Cofri* & R. *Levi fil. Abrahami* ex libro MS. testimoniis. IV Originem Karæorum à Sadducæis repeti non debere ex eo conficit, quod Karæi Sadocum & Baithosum nusquam inter majores suos numerent, sed potius detestentur, quod nunquam fuissent facturi, si suam illis deberent originem, sicut plures alios, tanquam doctrinæ suæ assecclas recentere ex antiquis soleant, quamvis in nonnullis ab illis discedant. Cap. V ex R. *Asaria de Rubes*, Meor Enajim demonstrat, Karæos sub Templo II jam existisse, & Sadducæorum nomine comprehendi, quippe quorum duo fuerint genera, alterum eorum, qui Sadocum & Baithosum sectarentur, alterum vero, qui se ipsos a studio justitiæ (פרי) ita appellarint, qui ipsi sint Karæi. Cap. VI in scenam producit Seriem Principum, quos in Ægypto se habuisse profitentur Karæi, inde a primis initiis ad A. C. 1640, quo anno eam Karæus quidam *Cairi* invenisse traditur, deductam. Eodem capite manifestum facit, duos fuisse inter Karæos *Ananis* nomine insignitos, quorum alter *Anan ben Schepbeth*, tempore Mischnæ obignatus, alter *Anan ben David* quatuor & amplius post Mischnam absolutam seculis vixit. Quando itaque Rabbanitz tradunt, Ananis demum ætate ortos esse Karæos occasione dissensionis, de principatu inter ipsum & alios obortæ, id non de Ananæ posteriore, ad quem Rabbanitz referunt, sed priore accipiendum esse Noster demonstrat, quippe cujus ætate lites quasdam obortas esse ipsa Gemara testatur. Neque tamen vel sic ex illa controversia Karæorum origo repeti potest, cum illa civilis tantum fuerit, non autem ad doctrinæ diverfitatem.

versitatem ullo modo spectarit. Cap. VII fata & calamitates
 ut & studia Karzorum in univcrsum strictim delineat. Cap. IIX
 post notitiam Karzi R. *Caleb Aba*, duplicisque ejus libri, עטרה
 מאסרת & ערך נן locum bene longum ex hujus ad postero-
 rem librum, qui lucem nunquam vidit, præfatione affert, quo
 variz causæ diffensionis Rabbanitarum a Karzis exponantur, &
 ipsa Sectæ Karaiticæ origo ex monumentis historicis accurate
 eruitur. Cap. IX idem urget argumentum verbis R. *Mosis By-*
zantini ex libro ejus MS. cui titulus est מטה אלהים, cujus lon-
 gior de antiquitate & puritate doctrinæ Karait. dissertatio exhi-
 betur, postquam de Autore ipso & ejus scriptis mentio facta es-
 set. Inter cetera notatu digna conspicitur Series, ordine tem-
 poris consignata, Doctorum, per quos inde a Mose usque ad
 hanc ætatem Karzi doctrinam suam propagatam esse censent.
 Cap. X de *Menachemo*, Karzo quodam, cujus scriptum aliquod
 possederat Triglandius, sollicitum est, de quo tamen nihil sibi
 constare fatentur Karzi: præterea de *Aquila* & *Onkeloso* ex R.
Asaria de Rubeis quædam repetuntur. Cap. XI luculentam var-
 iorum inter Karzos Scriptorum notitiam exhibet, quam alibi
 frustra quæras. Præcipui eorum sunt R. *Jebuda Hadclaffi Ha-*
abel, cujus liber הכופר השכל præ ceteris laudatur, R. *Jacob ben*
Ruben, *Agron* uterque, prior & posterior, alter *ben Joseph*, alter
ben Elias, *Elias Byzantinus*, R. *Caleb*, *Mosis Mizzordi*, R. *Jebuda*
Poki, & alii, quorum recensionem hic suscipere non licet. Deni-
 que cap. XII ostendit, Karzos eundem habere Codicem, quo
 utantur Rabbanitz, & iisdem vocalibus, quas divinæ originis es-
 se agnoscunt, instructum. Hæc summam totius Tractatus re-
 præsentant, ex qua intelligitur, Scriptorem hunc non ex ingenio
 suo, sed ex monumentis historicis, quæ vel in Rabbanitarum, vel
 Karzorum antiquiorum scriptis supersunt, argumentum hoc ex-
 plicasse. In notis Editoris tum alia ad res & antiquitates Judzo-
 rum spectantia, tum inprimis ea, quæ historiam eorum literari-
 am illustrent, leguntur, nec raro vel emendantur, vel supplen-
 tur, qui de hoc argumento exstant Scriptores, inter quos cum R.
Schabtai Strimer in שפתי שנינים palmam reliquis præcipiat, nec
 ille tamen sine nota dimittitur. Ut proinde specimèn hic quasi
 sistatur

statatur Bibliotheca Rabbinica, in qua instruenda Cl. Editorem cum maxime occupari accepimus. Præmissa est Præfatio diffusior, in qua Editor primo quidem suam de Karzis sententiam proponens, triplicem Karziani Epocham, præunte antiquitatis testimonio, facit, primam quidem exilioris & adolescentis quasi, quæ in ipsa traditionum initia aliquot ante C. N. seculis incidat, alteram robustioris & firmati annitente *Anane ben David* seculo post C. N. VIII, tertiam demique effæti & senescentis, quæ ad seculum XV refertur, quo res Karzorum misere inclinare ceperunt. His pro instituti ratione copiose expositis, Editor commentatur de scriptis Karzorum cum editis, tum manu exaratis, quæ vel in ipso Karzi tractatu, vel in notis non erant commemorata; postea diligenter commemorat Scriptores illos, qui hæc dum vel copiosius vel strictius hinc inde de Karzorum rebus exposuerunt. Appendicis loco recudi curavit *Jac. Triglandii* de Secta Karzorum Diatribam tum emendatiorem, tum Indice, qui hæctenus desiderabatur, instructam, gratiam hoc ipso initurus ab iis, quibus Scriptores Trihæresii, in quorum repetita editione hæc diatriba lucem adspexerat *Delphis 1703*, in 4, seorsim possidentibus, eruditam Triglandii diatribam sine illo Syntagma-te comparare volupe fuerit, quæ ut ipsum Karzi tractatum passim illustrat, ita varia Novi Testamenti loca & quædam antiquitatis capita interiora & obscura haud perfunctorie illustrat.

INTRODUCTIO AD LIBROS HISTORICOS
Veteris Testamenti, Præcognita Critica & Historica, ac au-
toritatis vindicias exponens; adornata studio JOH. GOTTL-
LOB CARPZOVII, S. Theol. Prof. Publ. Extr. &
Ecclesiæ & Thomani.

Lipsiæ, apud hæredes Frid. Lankifii, 1714, 4.

Alph. 2 pl. 3½

Maxime Reverendus Autor, Ecclesiastes apud nos meritissimus, ac non ita pridem extraordinario quoque Theologicæ Professionis muneri admotus, curate in Præfatione recenset, quotquot in hoc studio decurrentem ipsum antecesserunt lectorisque S. Scripturam faciem prætulerunt scriptores. Ex nostratis

E e e

tibus

tibus producit Egid. Hunnium, Mich. Waltheggin, (cujus vita saepius arasse, licet dissimulato nomine, Heideggerum in Eobiridio suo, observat,) Laur. Fabricium, Abr. Calovium, Jo. Gerhardum, Jo. Henr. Majum, Ge. Serpilius, in cujus tamen opere multa reprehendit acriter, de ceteris quoque singulis addens, quid praestiterit quisque quamque secutus sit viam. Ex Pontificiis eodem modo sistit Sixtum Senensem, Nic. Serarium, Jac. Bonfrerium, Ant. Possevinum, Pet. Dan. Huetium, Josephum de Voisin, Cherubinum a S. Josepho, Jos. Mar. Torre, Claud. Frassenium, Scipionem Sgambatum, Rich. Simonium, Lud. El. du Pin, quem ceteris omnibus anteponit. Ex Reformatis citat Brianum Waltonum, Frid. Spanhemium, Jo. Henr. Hottingerum, Jo. Cofinum, Jo. Eduardum, & Jo. Henr. Heideggerum. Postquam, uti diximus, interferuit, quid in quoque delideret, tandem concludit, nondum exstare Ilagogen ad S. Scripturam, ita comparatam, ut, remotis peregrinis & ad rem non facientibus digressionibus, ea praecise exponat, quorum cognitio aditum ac viam sternit ad sacrarum tabularum lectionem. Quare consultum credidit, adhibitis eorum, quos memoravimus, operibus, ac praeterea interpretum commentariis, Introductionem adornare ejusmodi, quae omnia complectens necessaria, brevitatis tamen gratia non careat. Ordinem proinde secutus est huncce. Primum inscriptionem libri expendit: deinde de loco, quem is in Canonis codice tenet, disserit: tum dispicit de scriptore: hinc argumentum libri exhibet, itemque scopum ac utilitatem: inde de libri autoritate canonica disputat: postea de chronologia. Tunc sequitur generalis partitio libri, & singulorum capitulum argumenta in brevem redacta tabulam repraesentantur. Denique commentarios subjicit Judaeorum & Christianorum, qui rursus varias divisi in sectas sistuntur, addita libri forma, nec non loco ac tempore editionis. Prodit autem jam duntaxat prima doctissimi operis Pars, secutura propediem Parte secunda, quae libros poeticos, ac tertia, quae propheticos pari diligentia persequetur. Prima igitur, quae praemanibus est, Parte *Cap. I* de Scriptura S. in genere, *Cap. II* de V. T. in genere, *Cap. III* de Pentateucho in genere agit, hinc sequentibus Capitibus ad vigesimam

finum usque, quod agmen claudit, singulos historicos V. T. libros perlustrat methodo jam laudata. Non est, cur in recensendo hujus generis libro longiores sumus, maxime cum ejus utilitas per se lectores Theologiz studio addictos allicere videatur. Speciminis tamen loco ultimura Caput, quod XX est, de Esther libro agens, *ἐπιπρόσθετα* representabimus, ut facile fiat lectori, de ceteris quoque capitibus ferre judicium. Itaque §. I titulum libri considerat, & observato, illi alium ab aliis tributum esse locum in ordine librorum Biblicorum, cum tamen, quem in Lutheri versione obtinuit, locum esse convenientissimum judicat. §. II differit de Estherz profapia, de ejus duplici nomine & utriusque etymologia, de ejus educatione & forma: quodque ea fuerit typus non Mariz, ut Pontificii contendunt, sed Ecclesiaz. Obiter etiam injicit mentionem Estherz, Judaicz feminz, quae Casimiri III Poloniz regis concubina fuit, ac multa Judaeis impetravit privilegia, quibus etiamnum gaudent. §. III positus certis fundamentis docet, Ahasverum non esse Astyagem, non Darium Medum, non Cambysem, non Artaxerxem Longimanum, non Maemonem, non Darium Ochum, non Darium Hystaspin, sed Xerxem, de quo allatis argumentis id probare auctoritur. §. IV de scriptore libri differit, quem alii Esdram fuisse, alii Joiakimum pontificem, alii Mardochzum, statuunt. Noster, etsi postremam sententiam ceteris praefert, certi tamen nihil definire audet. Hinc non solum Spinoza & Clerici de Autore hujus libri opiniones refellit, verum etiam eorum demonstrat errorem, qui putarunt, Mardochzum atque Estheram operas suas ad conscribendum hunc librum conjunxisse. §. V enarrat hujus libri argumentum, simulque Lutheri asserit innocentiam contra Huetium, tradentem, a Luthero librum Estherz pro parabola, non pro vera historia habitum esse. Addit etiam scopum & utilitates libri. §. VI differit de libri hujus autoritate canonica, a Judaeis agnita & a Patribus Ecclesiaz. Eam & Noster stabilit firmis argumentis, & ad objectionem, petitam ab autoritate multorum Ecclesiaz Patrum, qui librum Estherz ex censu librorum canonicorum ejicere videntur, doctissime respondet. Nec secius ceteras, quibus canonica hujusce libri autoritas impugnata fuit, objectiones re-

oenfet ac diluit. Quando Pontificii inter eos, qui hunc librum repudiant pro apocrypho, nostrum quoque Lutherum referunt, Cl. Autor ostendit, Lutherum non ipsum Estheræ librum, sed spuria hujus libri supplementa innuisse: de quibus uberius agit §. VII, eorumque autoritatem, pro qua Pontificii propugnant æcerrime, labefactat. §. VIII chronologiam hujus libri paucis representat. §. IX Partitiones libri varias exhibet ab aliis factas, inter quas Cl. Autor Calvinianam probat, & §. X synopticam totius libri tabulam sistit. §. XI, quo commentatorum numerum iat, observat, neminem Patrum Ecclesiæ commentario hunc librum illustrasse, cum tamen eorum nonnulli libros apocryphos interpretatione sua sint dignati. Judæorum e contrario magistros complures nominat, qui commentarios in istum librum scripsere. Ex Lutheranis quoque unus duntaxat commentator producit, Brentius: ceteri enim, qui ad illustrandum hunc librum operam contulere suam, homiletæ potius sunt, quam exegetæ acroamatici. Contra Pontificiorum permulti commentarios in hunc librum conscribere, nec pauci ex Reformatis, quibus ex Remonstrantium schola subjungitur Jo. Clericus. En faciem hujus capituli, ad quem modam cetera quoque adornata sunt, in quibus & passim liberiores S. Scripturæ interpretes Cl. Autor confutat, Spinozam, Grotium, Clericum, Spencerum, Hobbesium, Simonium. Interdum inter commentatores etiam alios cognati argumenti scriptores recenset, e. g. *Cap. VI §. 2 p. 118 sqq.* scriptores de sacrificiis, *Cap. VII §. 2 p. 134* scriptores de typis V. T.

THEOLOGIA MORALIS, SYNOPTICE tractata, Autore JOH. WOLFG. JÆGER, Cancellario Tubingensi, Generali Superintend. & Abbate Adelberg.

Tubingæ, typis Christoph. Henrici Reiff, 1714, 8.

Alph. f. plag. 6.

IN hoc moralis Theologiæ compendio naturæ humanæ potissimum conditionem sibi explicandam sumsit S. Rev. Autor, & *eis ἐν συνόψει* dilucide exhibet naturam nostram in origine sua
fana,

.faria, per peccatum primitivam corruptam, per fœdus in monte Si-
 nai in legalem ordinem redactam, ac tandem per fœdus Evange-
 licum in monte Sion & gratiam Salvatoris medicinalem restitu-
 tam. Inprimis autem de *Mortificatione*, de *Abnegatione sui*, de *Hu-
 militate & Resignatione* egit. Has enim doctrinæ medium esse
 cenfet peridoneum ad debellandum hostem domesticum no-
 strum, nempe concupiscentiam cum motibus ejus effrenatis.
 Pollicetur tamen amplificationem & uberiores illustrationem
 hujus libelli, si Deus vitam viresque, quas Venerando Autori ap-
 precamur, concesserit. Inter Autores, qui hanc practicæ Theo-
 logiæ partem jamdudum excoluerunt, primum tribuit locum
Jo. Arndtio, ratus, præter eum neminem profunditatem corrup-
 tæ nostræ naturæ, ac necessitatem gratiæ medicinalis, maxime
 autem vivam fidei praxin, luculentius exposuisse. *Dyckii* libel-
 lum de seipso recte cognoscendo, pulcherrime scriptum esse judi-
 cat, si hypothesein demas, quam passim ex religione sua insperfit
 de fide temporaria, quod nunquam sit vera & seria, sed hypocri-
 tica semper; contra quod fides vera sit inamissibilis, quæ per
 nullum peccatum mortale amitti queat. Ex Pontificiis scripto-
 ribus laudat *Matthæum Petruccium*, qui omnes sensu devotionis
 superarit. Ceterum eo libentius in hoc campo versatur Autor,
 quo magis hæc Theologiæ pars a litibus absit. Pacificam quippe
 esse, & praxin urgere. Meliores etiam Rom. Ecclesiæ Doctores
 nobiscum consentire, immo longe venustiores Romanæ
 Ecclesiæ faciem fore putat, si tota morum doctrina Janseniana
 & mystica esset. Præter S. Scripturæ oracula Patrum sententias
 & *Augustini* imprimis testimonia in medium sæpe produxit.
 Martyres enim ait plerosque fuisse, qui morte veritatem Chri-
 stianam obsignarint. De Præfule Hipponensi pronunciat, neminem
 melius naturam & gratiam distinxisse, neminem etiam
 ægritudinem lethalem & damna ex peccato, medicinæ item ef-
 ficaciam ex vulneribus Christi fluentem, luculentius expressisse.
 Nec Theologiæ Mysticæ scriptores, quousque sani sunt, repudi-
 at, neque fastidit viam illam triplicem, *Purgativam* scilicet, *Illu-
 minativam* & *Unitivam*, quam Spiritus S. in Scripturis commen-
 dat. Sed *Scholasticismos* quorundam, *Platonismos* & monstra

vocum, sub quibus haud raro chimære & rerum monstra latent, haud immerito rejecit. Talia quippe portenta non pietatem, sed fastum & ambitionem, aut, si malis, turgentem Enthusiasmum sinxisse. Finem Theologiz Moralis statuit reunionem hominis cum Deo 2 Cor. VI, 17, quæ hic in via per fidem & charitatem fiat, in patria per visionem Dei & charitatem perfectissimam. Nihil tamen fidei derogatum vult, quando charitati unionem cum Deo adscribit. Fidem enim principales partes habere in articulo justificationis, sed charitatis esse uniri cum Deo. Amorem quippe ex osculari Deum, ut S. Bonum, *Ludovicum Granadensem*, Theologum Hispanum, bonum atque devotum, & si quædam Romana non adhererent, in moralibus laudatissimum esse ait, probatque ejus sententiam, quod signum sit manifestum Reprobationis, non commoveri commemoratione judicii extremi ad amorem pietatis vel odium peccati. Per *Spiritum* 1 Thess. V, 23 intelligit gratiam inhabitantem, quæ locum occupavit teneatque amissæ justitiæ originalis.

TRAITÉ DE LA RELIGION NATURELLE.

h. o.

TRACTATUS DE RELIGIONE NATURALI per MARTINIUM, Pastorem Ecclesie Trajectine.

Amstelodami, apud Petrum Brunellum, 1713, 8.

Alph. 1 plag. 7 $\frac{1}{2}$.

Præf. **S**Copus Autoris, quem, præfatus quædam, aperuit, hic est, ut Deum adoraturos instruat, & a tentationibus contemptorum religionis securos præstet, ut videant, quousque pervenire subsidiis naturalibus valeant, donec ex fide sublimiora petere possint. Religionem ergo Christianam dicit non fore religionem fidei, si nil nisi rationem pro fundamento haberet; nec fore eam rationalem, porro contendit, nisi ratio concurreret. De vera Dei idea postea ex instituto disseritur, omnisque excluditur materia & corpus; per Spiritum infinitum Deus definitur, ejusque existentiæ probatur, licet, ad instar luminis, & occultus ille sit, & manifestatus; rationibus vero tum Metaphysicis, tum Physicis, tum moralibus existere Deum, ostenditur, & quæ de Deo formanda

manda idea sit, demonstratur, ac subinde in nobismet ipsis existentiæ divinæ demonstratio, copioso quodam & extenso dicendi genere quaeritur. Nec imbecille porro a complemento prædictionum divinarum existentiæ hujus argumentum petitur. Conscientia hic porro tentatur, nec populorum negligitur consensus, ubi diligenter observatur simul, pro invento Politicorum Divinitatem habendam non esse. Atheorum ignobilis gens stragem hic patitur passim, telaque quibus utuntur, mascule retanduntur. Sigillatim, quæ de deficiente iis Dei idea alii crepant, eliduntur, ac ideæ & imaginis discrimen ostenditur, remota ultima, prior illa vindicatur. De Dei unitate porro, nec minus de æternitate & immensitate disseritur; quæstio vero, num Deus per essentiam, an vero per operationes saltem præsens sit, proinutili habetur & periculosa. De scientia Dei media in primis disquiritur, & denique concluditur, potentiam Dei fundatam esse in ejus voluntate, illum scire, quæ a nobis sint facienda, fierique, quia sic Deus velit, si nolit, nec eadem futura esse. De mundi origine contra Epicuræos, Platonem quoque & Aristotelem copiose disseritur, ac Plato eo devenisse fertur, ut essentiam quandam supremam, intelligente[m] & infinite potentem; quæ produxerit hoc universum, admisset, remoram vero injecisse opinionem, ex nihilo fieri nihil. Contra materiæ æternitatem disputatur prolixè, Aristoteles confutatur, mundique creatio ac conservatio diligentissime inculcatur, magnitudinem vero hujus universi occasionem dedisse antiquioribus fertur, quod infinitatem ipsi tribuerint. De concursu divino ad actiones malas ita existimat Autor, ut gloriam ignorantie hic Christianis commendet, quandoquidem, ipso opinante, præstitisset, hanc quæstionem nunquam fuisse disceptatam. Contra Originistas infernalis supplicii quoque vindicatur æternitas; ex natura vero Angelos demonstrari posse, dubitatur. De anima deinceps nostra, immortalitate in primis hujus prolixè & erudite disseritur, qui vero nomine d' *Esprits forts* (quales esse velint, quamvis minime sint) communiter appellitentur, hos tales esse credit doctissimus Autor, qui per superbiam gloriæ sibi ducerent, si aliter sentire, quam multitudo, & cogitare secus, quam alii homines, possint.

p. 35.
 63.
 70, 78, 81.
 90.
 94 sqq.
 99.
 101, 102.
 104.
 120.
 130.
 148, 150.
 175 sqq.
 180 sqq.
 188.
 208.
 213.
 248.
 268.
 289.
 325.
 330.

P. 417.

possint. Scientia quoque hic aliquando duplex admittitur, *Spiritus*, qua lex divina scitur, *cordis* postea, qua lex in praxi observatur, passimque de rebus non prorsus quotidianis, v. g. de ordine justitiæ ac misericordiæ in Deo, utra sit altera nostro concipiendi modo prior, de operibus Gentium aliisque differitur.

METHODE POUR ETUDIER L' HISTOIRE,

five

METHODUS TRACTANDI STUDIUM HISTORICUM. *Accedit Catalogus præcipuorum historicorum, adjectis judiciis de librorum & editionum pretio, magnis accessionibus locupletatus a J. B. MENCKENIO, Confiliario & Historiographo Regis Poloniae. Editio ultima, ad Parisiensem & Bruxellensem recognita, & accurate emendata.*

Tomi II.

Lipsiæ, apud Jo. Frid. Gleditsch & Filium, 1714, 8.

Alph. 3 pl. 3.

Prodierat hic liber superiori anno Lutetiæ, nec ita multo post præfixo Autoris nomine, *Langleti du Fresnoy*, Theogizæ Licentiati, Bruxellis, ac Cl. Menckenio, Societatis nostræ directori, ita se probavit cum ordinis concinnitate, tum doctrinæ copia & styli nitore, ut non solum juvenibus ejus lectionem de meliore notâ commendaret, sed eum quoque cum additamentis recudendum curaret. Priorem quidem partem pauculis distinxit notis: at posteriorem, quæ Catalogum historicorum exhibet, & emendavit diligentissime & uberrime locupletavit, propria hanc in rem usus bibliotheca, quam, quod ad historicos quidem libros attinet, instructissimam se possidere non diffitetur. Præmisit etiam Additamenta quædam ex editione Bruxellensi, cujus & nomen sub finem præfationis suncere indicat.

Accedamus ad ipsum libri Autorem, qui in Præfatione eos, qui ante se *Methodos historicas* scripserunt, recenset & in tres distribuit classes, in *prima* eos collocans, qui sub hoc titulo publi-

publicarunt historias una cum doctrinis moralibus vel politicis inde deductis, e.g. Ludovicum Thomassinum, cujus *Methodum historiam profanam Christiane tractandi* nos quoque *Suppl. T. II p. 518* recensuimus: in *altera*, qui proximis annis magno numero sub titulo *Methodi historica* ediderunt Introductiones, & Breviaria historica: in *tertia*, qui tradiderunt methodum rite tractandi studium historicum, inter quos principem locum tribuit Bodino & Whearo, utrumque magnis laudibus extollens, non tamen silentio præteritis eorundem ævis. Huic postremæ classi Noster cupit inseri, ac proinde institutum & tractationem ejus paucis contemplantur. Exordium facit a fine studii historici, notatque eos atro lapillo, qui ideo historizant operam, ut memoriam replent numeris Olympiadum annorumve, notitia variorum regum, conciliorum ac hæresium, scientia antiquorum rituum & morum, originum urbium atque imperiorum, & quæ sint hujus generis plura. Nimirum vult, eo consilio tractandam esse historiam, ut ex aliorum recte præveque factis sapere discas, alienoque exemplo damnove cautus reddaris, utque magnorum virorum exemplis inflammeris ad virtutem & prudentiam comparandam. Hinc cum exemplis præteritis jungendam esse præsentis ævi experientiam: investigandas esse causas, cur res prospere successerit vel minus: animum esse advertendum ad affectus, quibus homines ad aliquid agendum fuere compulsi, ut ita alii sint speculum nostri ipsorum. Id quod jam olim Terentianus ille Demea (*Adelph. III, 4*) monuit: *Inspicere*, inquit, *tanquam in speculum, in vitas omnium jubeo, atque ex aliis sumere exemplum sibi*. Ceterum cum hic finis historiz sit omnium communis, Autor suadet, ut & finis proprius ab unoquoque respiciatur, hoc est, ut sui quisque status rationem habeat, inque legendis historiis ea potissimum animo infigat, quibus observatis res suas gerere prudentius possit. Quod sane monitum esse egregium, nemo quisquam negaverit: ex quo & illud conficimus, peccare plerosque historiz cultores, dum cognoscendis Principum & Rerump. historiis tantum temporis impendant, ipsi olim nec recte nec male administrandæ Reip. occasionem nacturi: contra negligunt vitas virorum magno-

rum, eorum maxime, qui in eodem, quo ipsi, vixerunt statu, ex quibus tamen, quid in vita sequendum sit fugiendumve, quæque sit facillima certissimaque ad eruditionem vel virtutem via, discere poterant. Sed progrediamur ad *Cap. II*, quo Auctor breviter differit de scientiis studio historico præmittendis, Geographia, Antiquitatum notitia, & Chronologia. Nec solum harum disciplinarum demonstrat necessitatem, sed & methodum præscribit commodam ista studia tractandi, ac præterea optimos in hunc usum commendat libros: nisi quod antiquarios scriptores præterit, quos tamen cum nuper diligentissime collegerit Cl. Fabricius, facile hinc præcipuorum notitiam petere possunt harum litterarum studiosi. *Cap. III* ordinem præscribit in historia legenda servandum. Primordium itaque historici studii capiendum censet a lectione compendii historiz universalis: quam in rem maxime commendat *Petavi Rationarium temporum*, & ejus quidem editionem postremam, in Hollandia non ita pridem vulgatam. Ceterum in historia universali maxime attendi jubet ad migrationes populorum, Imperiorumque origines. In historia vero particulari initium fieri debere censet ab historia sacra, vere quippe religionis propagationem inde ab orbis condito ad nostra usque tempora representante: hinc, perstricta Chaldæorum Ægyptiorumque historia, Græcorum, ac deinde Romanorum res gestas esse cognoscendas: postea pertractandam esse ecclesiasticam historiam, quam docet non a solis Theologiz cultoribus, sed ab omnibus Christianis expoli oportere, ut inde firmiores reddantur in religione, & in virtute quoque magis magisque proficiant: tum historiz patriz navandam esse operam: ac denique, licet minus accurate, historiz aliarum gentium celebriorum. Etiam commendat *Vitas excellentium Virorum*, sua forque est, ut quisque semper ob oculos habeat vitam magni cuiuspiam viri eodem functi munere, quo ipse vel fungitur jam vel olim est functurus. *Capite IV*, quod in historia sacra versatur, libros recenset, ad pellendas, quæ in hac historia sese offerunt, difficultates accommodatos. De Ægyptiaca historia differit *Cap. V*, ejusque demonstratis variis utilitatibus, libros præcipuos commendat, quibus omnino addenda sunt Cl. Peri-

Perizonii *Origines Egyptiaca*, nobis recensita A. 1712 p. 537. Pari modo *Cap. VI* de historia Græca agitque Assyriaca, additis aliquot monitis in Græca historia observandis. Præcipuam adhibuit diligentiam *Cap. VII*, vbi, quis in legendis historiæ Romanæ Autoribus servandus ordo sit, & a quo ad quem sit procedendum, præcipit. De historia recentiorum monarchiarum inscriptum est *Caput IX*, quam tractaturis characterem cujusque gentis esse percipiendum, rationem status cujusque Reip. cognoscendam, breve compendium historiæ cujusque regni esse perlustrandum, (e. g. Pufendorffii Introductionem) ac denique Politicam esse discendam & Jurisprudentiam naturalem, arbitratur. Non mirum est, *Caput IX*, quo Historiam Franciæ considerat Autor, excrevisse longius. Hæc est enim, historia patriæ, de cujus neglectu conquestus, & causis ejus investigatis, fatetur, nondum esse a quoquam historiam Franciæ in ordinem & quasi systema corpusque redactam. Hinc suadet, ut eam hauriamus ex scriptoribus pluribus, ita ut primo historiam & antiquitates Gallorum veterum cognoscamus: deinde historiam Francorum ante occupatam Galliam: denique Franco-Galliæ historiæ. In hac tamen quatuor præmittenda censet, ut ad studium historiæ Gallicæ accedamus paratiores, nempe (1) historiæ de Majestate & ἀρχαιγενείᾳ Regum, (quam in Francia semper fuisse scribit) eorumque juribus ac ceteris rebus ad ipsorum personam pertinentibus, (2) de ministris regni eorumque juribus, (3) de ecclesiæ Gallicanæ libertate, (4) Chronologiam historiæ Gallicæ. Hinc memorat causas, cur tam impeditum sit historiæ Gallicæ studium, curque nondum prodierit perfectum ejus corpus. Duæ nimirum sunt, primo obscuritas & incertitudo, quæ in ævi Merovingici atque Carolingici scriptoribus reperitur: deinde rerum temporibus Capetingicis gestarum copia. Scilicet primis illis temporibus fabularum plena sunt omnia, prætermittæ sunt rerum gestarum circumstantiæ maxime necessariæ, multa occurrunt dubia circa nomina Regum & facta. Addit tamen Noster, non paucorum industria factum esse, ut pleraque veteris ævi obscuritas sublata sit. Horum citat scripta & commendat, in iisque maxime Mezerzum, cujus historiam omnium, quæ ex-

Fff 2

stant,

- stant, perfectissimam judicat. Quod autem ad historiam Capetingici attinet, ob multitudinem scriptores non recenset, sed in Catalogum infra producendum reservat. Interim hic loci notat loca hujus historię insigniora, in quibus paulo diligentius
- p. 93** sqq. versandum sit, addens judicium de scriptoribus potioribus. Hac occasione interferit characterem hodierni Regis, a Bussio expressum, ac generatim ipse describit Regum in tribus stemmatis ceterorum characteres. Non minus longum est *Caput X* de historia Imperii, in duas divisum sectiones, quarum *prima* est
- 108.** de Imperio occidentis in Germania. Notatu dignum est, quod hic Autor formam regiminis in Germania Aristo-Democratico-Monarchicam esse judicat. Describit hinc hodiernum Imperii Romano-Germanici statum, erroribus tamen admissis nonnullis, quos subjectis notulis corrigit Cl. Menckenius. Porro de Jure publico agit, ac monumenta, quibus id nititur, recenset, adjectis præcipuis scriptoribus. Hic præclare sentit de Monzambano, & de Hippolyto a Lapide: de quo in nota Cl. Editor addit, eum quibusdam videri fuisse Joachimum Dranseum, Legatum Suecicum: at infra in Catalogo eum librum refert ad Autorem Jacobum de Steinberg, Equitem Luneburgicum & Confiliarium Suecicum, idque ait confirmari MSto illo codice, qui in tabulariis Regis Suecicę extet. *Sectione II* de Imperio Orientis agit. Nam p. 169 pro *Chapitre II de l'Empire d'Occident* scribit oportet *Article II de l'Empire d'Orient*. Hic non solum docet, qui legendi sint libri in historia Imperatorum Orientis, sed & in historia Turcica. *Cap. XI* historiam ceterorum Europę regnorum paucis persequitur, Hispanię, Portugallię, Italię, Helvetię, Belgii fœderati, Anglię, Scotię & Hibernię, Moscovię, Polonię, Suecię & Danię. Hispanię historicos notat plenos esse miraculorum fidem omnem excedentium, scilicet ut miscendo divina humanis omnia faciant augustiora. Laudat tamen Marianam, (quem cum antiquis componi posse judicavit Rapius) & ceteros pariter scriptores indicat lectu non indignos. Britannicę quoque historię momenta potiora & scriptores singulari
- 232** sq. persequitur diligentia, ita concludens, nullum Regnum habuisse meliores Reges, sed eosdem infeliciores: Reginas contra ad cla-

vua

vam imperii sedentes & belli & pacis temporibus rem egisse prosperrime: Angliam procreasse viros in omni genere maximos. *Caput XII* breviter versatur in historia veterarum orbis partium. *Capite XIII* Autor descendit ad historias specialiores, provinciarum puta, urbium, ordinarum religiosorum pariter & militarium, familiarum principum, item ad vitas virorum Martae, eruditione vel sanctitate illustrium, (quarum lectionem mirifice commendat, additis tamen necessariis cautionibus,) denique ad historias artium & scientiarum. *Cap. XIV & XV* de subfidiis studii historici differit, nempe de commentariis, epistolis, negotiationibus, tractatibus pacis, panegyricis, orationibus funebribus, historiis arcanis, satyris, diplomatibus, inscriptionibus & numis. De commentariis (*Memoires*) quæ differit, perpaucas sunt, sed notatu dignissima, memorandum quoque hic nobis est Menckenii nostri *Schediasma de Commentariis historicis, quos Galli Memoires vocant*, Lipsiæ An. 1708 editum, quod hic loci promittit propediem auctius recusum iri, rogatque eruditos, ut secum communicent, si qua singularia habeant ad hocce argumentum pertinentia. Sed redimus ad Autorem, qui ubique observationes inspergit utilissimas, e. g. quod in Patini epistolis falsissima narrentur, idque numero infinito: id quod exemplis aliorum manifestum facit. *Cap. XVI* differit de methodo adolescentem historiam docendi. Negat, memoriam adolescentum onerandam esse, jubens potissima historiarum momenta firmiter imprimere atque repetere, & singula distinguere meditationibus, quibus vel illorum animi de veritate religionis confirmentur, vel exerceatur judicandi vis, vel denique mores emendentur: id quod elegantibus illustrat exemplis. *Cap. XVII* monita quædam præscribit in lectione historicorum observanda. *Primum* vitare jubet & credulitatem & Pyrrhonismum, *secunda* paucos legere historicos, sed eos optimos, *tertio* plus fidei tribuere historicis, qui suam nationem descripserunt, quam qui peregrinam, *quarto*, antequam ad lectionem alicujus historici accedas, legere judicium de eo, si quod exstat, e. g. Clerici in Curtium, *quinto* scripta supposititia a genuinis discernere. Ut autem in legendis historiis certiora sectemur, Autor tria subjun-

p. 313.

315.

xit capita, quibus ad eum finem tendit. Scilicet *Cap. XIX* characteres boni pariter & mali historici repræsentat, sequentibus incluso regulis. I Historicus bonus est, qui aptus natus est ad scribendam historiam, litteris excultus est, usu rerum pollet, ac denique *ἀναδῶς* scribit. Talis iudicio Nostri Thucydides est atque Thuanus. II Historicus neutri parti debet esse addictus. Hinc Noster Pauli Sarpii Historiam Concilii Tridentini haud magni æstimat, scriptam quippe animo vindictæ cupido in curiam Romanam: itemque rejicit relationem cuiusdam ex Protestantibus (quem esse Jurisum in Apologia Gallice scripta pro Reformatioribus religionis, *Cap. I p. 51* sq. hic addimus,) de S. Francisco & S. Dominico. III Historicus bonus est, qui approbatus fuit illo ipso, quo scripsit, tempore, maxime a viris rerum descriptarum optime consciis: quique non est rumorem secutus, sed commentarios Principum & ministrorum aulicorum. In hanc classem reponit Thucydidem, Cominæum, Guicciardinum, Thuanum. IV Historicus malus est, qui tantum virtutes describit ac laudes Principum aliorumque magnorum Virorum, vitia eorundem præteriens. V Historicus malus est, qui gestit eorum detegere vitia, laudesque eorum obterit, & turpissimas congerit de iis narrationes. Refert in hunc censum Zosimum. Quamquam fortasse minus firmus videri possit hic canon: ac jam olim elegantem pro Zosimo apologiam scripsit Leunclavius. *Caput XIX* regulas exhibet ad iudicium de factis historicis ferendum necessarias, vel potius observationes, utiles quidem illas ad verum a falso dignoscendum. *Capite XX* traduntur regulæ discernendi opera supposititia, quæ quidem jam luculente descriptæ sunt a C. Clerico in *Arte Critica. Cap. XXI*, quod postremum est, ostendit, quis fructus capi possit ex fabulis, ex libris supposititiis, & ex historiis affectu duce scriptis: ut adeo nullus liber tam malus sit, quin aliqua ex parte profit. Atque ita finis huius operi est impositus. Subnexa sunt duo ejusdem fere argumenti opuscula, alterum *Abbatis de S. Real de Usu historiae*, cujus recensione super sedemus, quippe jam facta in his Actis An. 1689 p. 239 sqq. alterum *San-Euremontii Dissertatio de Historicis Gallicis*. Hujus Viri opera conjunctim prodire Amstelodami An.

1706 tomis quinque, seu potius sex, & ultimum aliorum opuscula rariora complexum computemus, quorum recensitionem a nobis tum omiffam petere licet ex Cl. Clerici Bibliotheca selecta T. IX p. 319 sqq. In præfenti Differtatione contendit, Galliam historicos procreasse oppido mediocres, imo ne unum quidem esse inter historicos Galliarum, cujus industria tam fertili argumento sapientum votum satisfecerit. Cujus rei causas perferutatur, simul edifferens, cur Roma vetustior eximios historicos produxerit. Hæc hæcenus ex ipso libro seu Tomo I. De Catalogo, notis elegantissimis distincto, qui alterum Tomum constituit, proximo Mense dicemus paulo uberius.

INSTITUTIONUM IMPERIALIUM EXAMEN Theoretico Practicum, publici Juris factum ab ALB. FRID. BERNEGGERO, Consiliario Aulico Hohent. Barrenseimensi.

Francos. apud Jo. Adolph & Jo. Guil. Rœnnagel, 1714, 8.
Alph. 4.

Compendium illud, quod Celeb. Schutzius ex magni nominis Jureconsulti Lauterbachii Collegio ad Pandectas excerpfit, communi quasi Academiarum nostrarum consensu Professorum prælectionibus ad Pandectas est destinatum. Admirantur in illo plerique ordinem, materiarum selectum & amplitudinem cum verborum brevitate conjunctam, adeoque vix ullum aliud instituto illi magis idoneum esse existimarunt. Verum enim vero ad Institutiones simile quid huc usque desideravimus. Magnum utique habemus numerum compendiorum Institutionum, ast, quod Juris cultoribus non potest esse ingratiſſimum, methodo ab illa, quam Lauterbachius tenuit, plane diversa conscriptorum. Id namque sentiunt incommodi, ut uni methodo adfueti ad aliam plane in Pandectorum collegiis denuo se applicare debeant non sine metu confusionis. Diversas descriptiones divisionesque memoriæ ut imprimant hac ratione necesse est, quæ differentia multos certe dubios reddit atque accipites, cujus doctrinam atque præcepta sequi sit consultum. Accuratori judicii lance hæc perpendit Consultissimus Dn. Berneggerus

neggerus, Confiliarius Aulicus Hohenl. Marteaſteinenſis, iſtis quoque recensuimus, incommodis in hoc Juſtitionum Inpetiali-um Examine Theoretico-Practico obviam ire conſtituit. Ex aſſe illud reſpondet Lauterbachianis principiis, omnes deſcriptiones atque diviſiones, quæ ad Inſtitutiones pertinent, ex Lauterbachiano compendio Conſultiff. Dn. Autor petiit, ipſiſſimis Lauterbachii verbis vel ideo plerumque retentis, ut eo facilius eundem utrinque ſenſum & verba reperirent, nec cum mutatis verbis alium quoque ſenſum quaerere Juris Cultores. Loca parallela ubique ex compendio iſto notavit, rationes, quæ deſiderabantur, ſupplevit, & loca obſcuriora clariffima interpretationis luce perſudit. Omnia certe Conſult. Dn. Autor ita diſpoſuit, ut Juris ſtudioſorum difficiles atque turbatas diſcendi rationis juvaret ac ſublevaret. Interrogationes adhibuit, cum tirones ex illis compendiis, quæ interrogationibus ſolvuntur, facilius proficere ſe poſſe ſibi plerumque perſuadeant. Nihil addimus nec uberiori elogio hunc Cl. Berneggeri laborem ornamus, qui ipſe ſua utilitate tironibus jurisprudentiæ, illisque qui ſtudia illorum dirigunt, certiffime ſe commendabit. Unum id ſaltem adhuc monemus, in Titulo de Actionibus Conſult. Dn. Autorem hac vice generalia tantum propoſuiſſe, & ſpecialia, quæ huc pertinent, peculiari volumini futuris nundinis edendo reſervaiſſe.

EVERARDI OTTONIS DE ADILIBUS COLONiarum & Municipiorum Liber.

Francof. apud Thomam Fritſch, 1713, 8.

Alph. 1 pl. 1.

Autor Cl. hujus libelli ex penu Juris Romani, veterum Auctorum ſcriptis, & monumentis marmori inciſis omnia conſignavit, ut nuſpiam fere, quod ad præſentem rem pertinet, deſiderari quicquam poſſe videatur. Præterea occasione data nonnulla Juris Civilis, aliorumque veterum ſcriptorum loca & inſcriptiones in marmoribus inventas illuſtrare, obſcura ac ſive temporum iniquitate, ſeu negligentia Commentatorum corrupta reſtituere ſucceſſu haud infelici conatus eſt. Ipſum opus

pous per Capita & §. §. distinguit, & in illorum Ide Colonis & Municipiis agit, quorum discrimen elegantissime demonstrat. Colonias enim esse cætus hominum publica autoritate ex urbe in locum certum ædificiis munitum deductos, jura institutaque Quiritium habentes ostendit. Municipia vero civitates a populo Rom. vel subactas, vel sponte ipsi addictas, in munerum i. e. officiorum civilium societatem receptas, separatam tamen a Romanis Rempublicam habentes; hincque evincit, utraque origine & sacris & legibus differre. De variis Magistratibus Coloniarum & Municipiorum, quos velut simias & effigies urbis dominantis Romanis similes fuisse dicit, tractat Cap. II. Sequenti Cap. III. Edilium necessitatem & frequentiam indicat. Et enim cum Reipublicæ maxime interfit, ut abundantia cibi suppetat, dardanarii autem coercantur, ut omnia decenter & ornate habeantur, ut domus omnes unius referant figuram, utque viæ sternantur, muniantur, purgentur, eaque universa ædilitiis curis essent demandata, nullus sane dixerit, populum aut Reip. corpus sine illis inchoari, aut diu consistere posse. Idem magis adhuc elucescit, si plurimorum, quotquot ex antiquitate nobis innotuerunt, populorum consensus frequentem Edilitii muneris usum evidenter commonstret. Id saltem hoc loco brevibus notandum, Edilium munus apud Athenienses duplex fuisse, quippe alii dicti Astynomi, qui curabant ædificia, qua publica, qua privata, imprimis autem vias, e quibus sordes aut feras bestias removeri jubebant; alii vero Agoranomi, i. e. inspectores rerum venalium, qui modestiam exigebant in foro, pretia rebus imponebant, sycophantas expellebant, & puniebant, eosque qui in leges fori peccassent. Cap. IV. etymologiam vocis Edilis ab Edibus sacris deducit, bilinguium coloniarum seu Græcicarum civitatum in Italia ἀρχωνόμους & ἀστυνόμους eosdemque Romanorum Edilibus esse asserens; hos omnes autem studiose distinguit & ab Editu, perpetuis ædis sacre custodibus, quam apperiebant & claudebant, quippe supplicantes ad simulacra adducebant, vasa sacra, opesque in fanis depositas a sacrilegis furibus vindicabant, atque sacerdotibus ministrantes omnia, quæ ad munditiam tutelamve templorum facerent, procurabant; & ab

Ggg

Oecome-

- §. 5. Oeconomis, Arcariis alias nominatis, arcæ publicæ appositis arbitris, qui tributa, redditus & quamcunque pecuniam publicam promebant, condebant, & titulos super inductionibus administrabant; & a Curatoribus civitatum, qui redituum publicorum curam habebant, eosdem in usum civitatis convertebant, pecuniam sub pignoribus idoneis fœnori collocabant, publica prædia cautione exacta locabant, in summa, attendebant, ne quid civitas detrimenti caperet, inde Patres Civitatum a Justiniano, ab aliis quoque Logistæ appellati. Cap. V. Ædiles a Decurionibus ad postulationem populi ex ipso Decurionum ordine creatos, Ædilitatem vero gradum ad altiora munia fuisse tradit; hincque loco Principales & Decemprimos, a Chiffletio cum Ædilibus confusos, a Fabro in Thesaurò pro magistratibus municipiorum habitos, Manutio & Hotmanno vero legationis tantum causa creatos, ipsos Decuriones fuisse statuit, qui genere, patrimonio, ætate, autoritate, usu rerum, numero liberorum, aut munerum amplitudine excellere, vel Principis judicio, pluribusve eodem tempore suffragiis jure Decurionis honorati essent. Immunes ab Ædilitate Sacerdotes & Provinciales & Municipales, milites veteranos, & qui advocacionem impleverunt, viros probos puta, non Rabulistas; Philosophos absque sectæ discrimine, Rhetores Sophistas, non tamen Poetas; item Grammaticos, qui circa Græcæ & Latinæ linguæ curam occupati, jactis rudimentis puerorum animos ad virilem sapientiam preparabant, Medicos denique *περιθευράς*, quo nomine non Circumforanes illi intelligendi veniunt, sed Circuitores, sive Clinici, qui omnes urbis vicos ad sanandos ægros circumeunt, insigniti hocce nomine, ut distinguerentur ab iis, qui domi medicinæ magis student, quam eam exercent, in C. VI pronunciat. Varia Ædiliùm genera Cap. VII proponit, & incertum Ædiliùm numerum fuisse docet, munus verò eorum animo spatio circumscriptum, nec ultra continuari licitum, ac proinde titulum Ædilis Quinquennialis de Censoribus explicandum, in quo tamen haud pauci lapsi. Fuerunt autem alii Ædiles juri dicundo præfecti; aliis annonæ cura mandata; alii parentum egenorum libertis, sumtu publico sustentandis, de alimentis providebant, alimentarii illa de causa vocati;

ē; in aliis civitatibus iisdem univēsa hęc injuncta; in aliis inter singulos distributa, prout civitatis amplitudo postulabat. Porro respectu horum officiorum *Ædiles* dignitate erant diversi; digniores, qui *Ædiles juri dicundo*, vel *Curiales* dicti; minores *Cereales*, qui frumento præerant, *Ædiles annonæ* alibi vocati; ultimo denique loco *Ædiles Plebeji* recensentur, nescio an a Cerealibus adeo sejungendi; horum vestigia Patavii in *Deputatis ad Ecclesias, Cavallieri del Commune, & Deputatis alle biadè*; imo Venetiis in iis, qui *Procuratorum D. Marci, Provisorum salutis, Veteris & Nova justitiæ Ædiliū*, denique *Provisorum frumenti* officii funguntur, hodiernum apparere, ex Sertorio Urano & Guerino Pilone Spacio demonstrat. Cura *Ædiliū* circa ædificia privata, publica & sacra, balnea, vias, annonam resque venales, circa pondera & mensuras, denique circa ludos versabatur, uti fuse omnia explicat Autor Cl. Cap. IIX, IX, X, & Annonæ Curatores ab *Ædilibus* probe distinguendos esse monet, cum illi frumentum saltem compararent, *Ædiles* autem id inter populum distribuerent. Summam *Ædiliū* dignitatem Cap. XI describit. Quævis enim Municipalia parvi pendebant Romani, est *Ædiles Magistros* appellabant; quare tanto fastu efferebantur, ut *Ædilis lupinus & cervix lupina* in proverbium abierint. Hujus autem dignitatis maximum præbent argumentum nummi in ipsorum honorem cusi, & marmora, in quibus is honor vivis vel mortuis inscriptus; ornamenta honoris causa addita, uti cum jus dicerent, biga & bisellium, toga prætexta, i. e. toga alba, cujus ora & limbus per circuitum purpura prætegebatur. Sub hujus Cap. finem Duumviros in Municipiis *Ædilibus* superiores fuisse observat. Jurisdictionem & potestatem *Ædiliū* Cap. XII persequitur. De gravioribus causis in Italia Juridici, in Provinciis Præfides jus dicebant; de levioribus vero *Ædiles*, quæ nec mixti imperii, nec tribunal requirebant, sed de plano dijudicari possent secundum Edicta *Ædiliū Curulium*, inde multam dicebant, pignora capiebant, in via publica posita aut coniecta conscindebant, merces vitio affectas, vel nimis caro venditas protereabant, aut jactabant in præfluentem, corripiebant pondera iniqua, & mensuras minores frangebant, ipsos vero reos flagel-

§. 5.

C. 9. §. 7.

§. 2.

§. 3.

§. 4.

§. 5.

§. 6.

§. 5.

lis cedere, non quidem mercatores majores, sed propolis, & ejusmodi genus homines, liberum ipsis erat. Ministri, quibus stipati Ædiles, & per quos iussa exsequabantur, vocantur Lixæ, Officiales, Apparitores, Limocincti, Statores, *Paßdeyer*. Ultimo Cap. XIII duo insignia Ædilium privilegia, unum, quo a tutelæ oneribus excusati, alterum, quod in coloniis Latine civitatem Rom. per Ædilitatis honorem adipiscerentur, coronidis loco subijcit.

HET NEGENDE ANATOMISCH CABINET
van FREDERIC RUYSCH.

i. e.

FRIDERICI RUYSCHII ANAT. ET BOTAN.
*Profess. nec non Academiae Casaræ Curiosorum Collegæ,
Thesaurus Anatomicus novus.*

Amstelædami, apud Joannem Wolters, 1714. 4.

Plag. 11 ac fig. æn. Tab. 5.

- Præf. **N**umerosiores *Autoris Clarissimi* fuerunt occupationes, quam ut præsentî Thesaurò Anatomico, dudum promisso, ultimam manum citius potuerit imponere, inque eo, præter Apologiam, Listero & Rau oppositam, curiosissima præparata & observata anatomica in emolumentum publicum porro exponere, a nobis aliquantisper nunc delibanda. Ossis videlicet tibie portio superior bisecta eum in finem ex homine a multis annis humato exhibetur, ut dicti ossis ficci ac exsuccî distinctius cernatur cum substantia osseo-spongiosa, tum medulla contenta, non tam mollis, quam indurata, nivea & granulosa, simulque analogia inter pinguedinem humanam & ossium medullam intelligatur, cum & pinguedo sub terra sicca post complures annos duritiem & albedinem ad instar medullæ istius deprehendatur contrahere.
3. Funiculi umbilicalis rarus pariter asservatur tumor durus, in cujusdam lanionis fœtu vivo recens edito post secundam ad umbilicum ligaturam a Nostro detectus, atque arteriæ intercostalis anevrysi magnitudine ovi gallinici, e cadavere juvenis multo cum labore exemptum, qui a longo tempore de præcordiorum anxietate questus fuerat & tandem fummis angoribus

goribus ac lipothymis correptus ex tussi molesta subito fatis cesserat. Portio thoracis pueri eo modo innuitur præparata, ut non solum vasa intercostalia eorumque reptatus, sed & sub pleura, ex parte elevata, membrana cellulosa, atque sub hac perostium, luculenter conspici queant. Quantus habeatur uterus post quatuordecim a puerperio dies, quæ mutatio situs oviductuum, ovariorum & ligamentorum, ac quam patulum orificium uteri internum post partum remaneat, Noster utero puerperæ, a multis annis a se conservato, valet edocere. Non omnes cordis venas ex coronaria produci, sed aliquot earum ex auricula quoque dextra emergere, in corde perspicue ostenditur, quod balsamo induratum fuit atque rubedine propter vasorum sanguineorum repletionem perfusum. Admirandum imprimis videtur, quod cum fœtu vivo robusto & bene formato talis prodierit placenta uterina, cui non modo sub funiculi umbilicalis ingressum ingens atheroma fuerit affixum, sed a latere quoque crus fœtus humani adhæserit, ex osse femoris, extremo pede ac tribus digitis, copiosa pinguedine obfita, absque ullis musculis coagmentatum. Nec minorem meretur admirationem atque considerationem, quod fœmina quædam rite masticari atque articulate loqui perrexit, etiamsi ipsi post salivationem mercurialem duz insignes maxillæ inferioris portiones cariossæ cum ipso processu condyliformi a Chirurgo fuissent extractæ. Summa meningis piæ tenuitas vix verius innotescere asseritur, nisi quando vasa sanguinea, crassitiem ipsius augmentia, dextre fuerint repleta. Quod animalculum, canaliculo simile, anus quædam per vomitum rejecit cum burfula, in qua hæsit, æque describitur ac depingitur, ac fasciculus pilorum, hinc inde substantia lapidea Lithophyti instar obsistorum, per vias urinarias a Matrona quadam una cum materia purulenta rejectus. Testiculus virilis dexter post casum ab alto in tantam molem duram accrevisse commemoratur, ut resectus tres libras cum dimidia pondere adæquaverit ac intra se omnia vascula seminalia obtinuerit prorsus cartilaginosa. In rene humano magnam differentiam inter reptatum arteriolarum & venularum tunc deamum Noster attonitum se cognovisse fatetur, ubi venas renales

p. II.

12.

16 & 53.

18.

29.

27.

31.

35.

38.

42.

p. 46.

seorsim eo artificio ceperit replere, ut & ultimi venularum ramusculi, tomenti vel telæ aranearum instar tenues, oculis armatis luculenter conspiciantur. Hepar, propria membrana cinctum, quamvis non male audiat glandula, glandulas tamen hepatis dictas nil nisi continuationes haberi vasorum sanguineorum, quæ in fasciculos pulposos subrotundos & stellares degeneraverint, sanguinis serositatem contentam emittentes, tali artificiosa demonstratur præparatione, qua, sine coctione, sine excarnatione, sine ulla vi, hepatis humani integri, propria membrana amicti, ultimæ vasorum sanguineorum extremitates in proprio situ & statu naturali oculis objiciuntur.

A SYSTEM OF RATIONAL AND PRACTICAL CHIRURGERY &c. by Richard Boulton late of Brazen-Nose Colledge in Oxford.

i. e.

*RICHARDI BOULTON, COLLEGII ÆNEI
Nasi, quod Oxoni est, nuper Socii, Systema rationale
& practicum Chirurgicum.*

Londini, apud W. Taylor & W. Innys, 1713, 8.

Alph. 1 plag. 2.

Autor Tumorum, Ulcerum, Vulnerum, Fracturarum atque Luxationum theoriam ac therapiam in præsentî explanans Systemate, non nisi compendium Operum Chirurgicorum, quæ *Richardus Wiseman* Chirurgus idiomate pariter Anglico Londini A. 1676 in fol. edidit, ita exhibet, ut multa omisisse, nonnulla immutasse, alia vero addidisse deprehendatur. Omisit namque, non solum varia Capita, v. g. de tumoribus a lacte, de abscessibus uteri puerperarum, de procidentia ani, de strumis &c. sed integrum quoque tractatum ultimum octavum de lue venerea, omnesque observationes, quibus plerique affectus a *Williamano* fuerunt illustrati. Septem autem reliquos tractatus in quinque mutavit partes, dum varia capita, quæ apud *Wisemannum* tractatum 3 de morbis ani, & 4 de strumis absolvent, partim primæ de tumoribus, partim secundæ de ulceribus parti subjunxit, tractatum autem 6 de vulneribus sclopetorum Appendicis loco

ad

ad partem tertiam retulit, fracturasque & luxationes in tractatu 7 conjunctas, seorsim in parte quarta & quinta pertractavit. Præter indicem nihilominus medicaminum addidit cum Chirurgiæ Introductionem, tum accuratiorem ex Anatomia & Philosophia corpusculari theoriam, illam præmittendo, hanc immiscendo, quam utramque paucis nunc indigitasse nobis sufficiet. In Chirurgiæ nempe introductione tam exponit, quid ars chirurgica in genere sit, & quæ a chirurgo debeant attendi, quo rationalem exercent praxin, quam quid per Synthesin, Diæresin, Exæresin & Anaplerosin, veluti quatuor Chirurgiæ partes, intelligatur. Ast theoria exactior, quam interspersit, satis elucescet, si vel rationem apponamus, qua non modo productionem tumorum in genere, sed & activitatem topicorum discutientium, nunc mitiorum, nunc quorumcunque cum repellentibus combinatorum, in primo statim capite partis primæ dilucidat. Cum totius enim nostri corporis, consequenter cujuslibet etiam partis, tanquam organi, structura e variis resultet vasis ac vasculis, varios, qui per ipsa circulantur, humores continentibus, diversos omnino exoriri censet tumores, quoties humores ejusmodi, aut proprio vitio, aut ipsorum vasorum, in vasculis capillaribus subsisterent, hæcque obstructa ab insequenti humore propulso nimium distenderentur, quam intumescentiam successively non minus augeri, quod vascula adsita necessario una comprimerentur, adeoque per hæc itidem circulus humoris impediretur. Discutientia vero mitiora, ex particulis, tum mucilaginosi crassioribus, tum subtilioribus aromaticis, coagmentata, ratione priorum cutem emolliendo doloremque leniendo poros relaxare, ratione autem posteriorum per poros patulos penetrare humoremque stagnantem crassum attenuare autumat, quo talis non tam per transpirationem vix possibilem secedat, quam a vasculis receptus consuetum circulum repetat. Effectum huncce a discutientibus quibuscunque, cum repellentibus sociatis, tanto magis facilitari, quanto potentius repellentia adstringentia simul vascula dilatata constringendo humoris a resolutibus attenuati protrusionem per canaliculos suos promoverent.

DIA

DIATRIBE MEDICO-SACRA DE MORBIS

Biblicis, e prava diæta animique affectibus resultantibus, publice exhibitæ a CHRISTIANO WARLIZIO, Medicinæ Doct. ac Professore P. E. sereniss. Sax. & Anhalt.

Princip. Archiatro.

Vitembergæ, sumpt. Christ. Theoph. Ludovici, 1714, 8.

Alph. 1 plag. 3.

IN recenti adhuc memoria conservantur Commentationes, quas de rebus Medico-Sacris ingenti cum laude, nec minore Eruditorum utilitate, hætenus evulgavit Clarissimus Warlitzius, *Senium, puta, Salomoneum, Valetudinarium senum, Sacra Scripturæ in rebus verecundis modestia, & Lachryma Biblicæ*; imo ampliora subinde, & imprimis *Hortum Biblicum, Aromata Biblica, Resinas Biblicas, Anthropologiam Medico-Sacram* nec non *Cibos & Potiones Sacras* itemque *Passionalia Sacra* meditatur. Impræsentiarum Morbos Biblicos e prava diæta, seu perverso rerum non-naturalium sic dictarum usu resultantes exhibet. Qua occasione non solum, quomodo diæta congrua sit instituenda, & quales noxæ ex prava metuendæ sint, docet, sed & diversa Sacræ Scripturæ dicta hanc rem concernentia vel explicat, vel exemplis illustrat. In duodecim capita liber dispescitur, quorum I de aeris noxæ, II de errore in cibo & voracitate exitiali, III de excessu in potu & ebrietate perniciofa, IV de somni longioris ac vigiliarum nimiarum damno, V de quiete diuturna & motu immoderato, VI de excrementorum retentorum molestiis insalubribus, VII de gaudii enormis ac risus vehementioris detrimento, VIII de mœrore & anxietate consumente, IX de ira furente, X de terrore graviore periculo, XI de curæ affectu & effectu, XII de Venæ enervatione agit. Ut specimina quædam adducamus, postquam in Prolusione de Patriarcharum longævitate locutus est Auctor, p. 35 de aere ex cinere de camino contaminato Exod. IX, 8, 9, 10, 11 uberius agit; p. 59 quid devorare librum, Ezech. III, 3 significet, quidq; guttur in Sacra Scriptura dicatur, Psalm V, 10, explicat; p. 75 in antiquitatem mensæ accumbendi in convivii inquirat. Somnum triplicem occurrere observat, 1) naturæ, Matth. XIX, 24, 2) culpæ seu peccati, Matth. XIII, 25, 3) gratiæ Joh. XI,

Joh. XI, 11, Deuteron. XXXI, 16, p. 251 seq. quid συνοχη Luc. XII, 50, XXI, 25, Συναψις Matth. XXIV, 9, 11, Actus. XIV, 22, 2 Corinth. IV, 17, σενος & σενοχη εἰς ἄλλου, 2 Corinth. IV, 8, VI, 4 significet, explicat; p. 258 mores profectitur veterum mœrore confectorum, dum mulieres manus utrasque super caput collidebant, vel copulabant, Jerem. II, 37, Ezech. XX, 14, manus expandebant ac contrahebant, Thren. I, 17, alii nudis pedibus incedebant, 2 Sam. XV, 30, femora percutiebant, Jerem. XXXI, 19, Ezech. XXI, 12, pectus feriebant, 1 Sam. XXIV, 6, Luc. XVIII, 13, vestes lacerebant, Job. I, 20, 2 Sam. I, 11, comam evellebant, 1 Esdr. IX, 3, Amos. II, 10, Ezech. VII, 18, XXVII, 31, Jerem. XLVII, 5, XLIX, 37, crines radebant, vellebant, & tondebant, Mich. I, 16, Ef. XXVI, 2, 3, Jer. VII, 29, XVI, 6, capillitium circum colla fluere ac errare sinebant, Ef. XLVII, 2, Luc. VII, 38, 44, barbas gerebant promissas, 2 Sam. XIX, 24, caput velabant, 2 Sam. XV, 30, XIX, 4, Jerem. XIV, 3, 4, Esth. VI, 12, vel pendulum vel incurvatum habebant, Ef. LVIII, 5, Judic. IX, 24, Joh. X, 15, Zachar. I, v. ult. sacco vel cilitio induebantur, Ef. L, 3, & cinerem in caput conspergebant, Ef. III, 26, Thren. II, 10, Ezech. XXVII, 30, Matth. XI, 21, 2 Sam. I, 2, XIII, 19, Jon. II, 13, Ezech. XXIV, 17. Denique postquam p. 306 sensum dicti Matth. V, 22 proluxius explicuisset Autor, p. 381 tres de congressu brutorum quæstiones curiosas ultimo capiti annectit, scilicet 1) cur bruta stata Veneris exercendæ seu coeundi tempora habeant, non item homo, 2) cur canes invicem in copula venerea cohzreant? 3) cur felæ feminae in congressu tam vehementer ululent?

HESPERIDUM NORIMBERGENSIUM, Sive de Malorum Citreorum, Limonum Aurantiorumque Cultura & Usu Libri IV, itemque de Floribus rarioribus in Agro Norico cultis, Autore JO. CHRISTOPH. VOLCAMERO.

Norimbergæ, apud Jo. Endteri Fil. & Hæred. 1713, fol.

Alph. 3 plag. 7 & Figg. Tabb. 118.

Nobiliss. Autor, cum Rovereti mercaturæ causa degeret, sibi comparavit hujus culturæ cognitionem, quam experien-

H h h

tia postmodum auxit, cum hortus in suburbio Norimbergenfi, ex hereditate paterna devolutus ad ipsum esset. In hoc quæ ipse observavit, Germanice literis consignavit, quas ab Erhardo Reufchio Latinitate donata hac editione prodierunt, simul cum præmissa ejusdem Epistolari Dissert. ad Volcamerum de Scriptoribus præcipuis, qui de Hesperidum cultura commentati sunt, ubi magnam partem Criticum agit, & secundum ductum historiæ Hesperidum primum Afros, dein Græcos, tum Italos ac Germanos tandem, refert, omiſſis Arabibus, usum malorum aureorum Medicum plerumque tradentibus. Notamus, agmen Scriptorum ducere Jobam sive Jubam, Numidiæ & Mauritaniz Regem, qui, cum in bello Patris cum C. J. Cæsare puer admodum captus esset, Romæ inter alia studia ad rem hortensem se conferens, de Citri nomine scripsit. Omnium autem loco ipsi sunt illi Triumviri, Jo. Jov. Pontanus, Jo. Bapt. Ferrarius & Ulyſſes Aldrovandus.

Lib. I universa exequitur Autor, quæ ad culturam Hesperidum æstivam & hibernam pertinent, additis sub calcem descriptionibus aliquarum Italiz regionum, ex quibus arbores istæ plerumque ad nos deferuntur. Hinc inserit fabulam de tribus Hesperii filiabus, ob rapinam Herculis ex Africa per Græciam in Italiam devenientibus, & hortos ibi colentibus, indeque Librum II inscribit *Æglen*, agentem de Citreis, quod illa cultura malorum citreorum fuerit delectata, Lib. III *Arethusam*, de Limonibus differentem, & Lib. IV *Hesperthusam*, Aurantiis dicatam. Trium istorum fructuum plerasque species æri incisas & accurate descriptas exhibet, adpersis nonnullis de earundem usu.

Eorum in gratiam, qui horticultura delectantur, specimina quædam excerptemus. Lib. I c. 5 ostendit, quod arbores non minus augmentum ac vegetationem ab aere, quam ab aqua & terra, fortiantur, dum ex Observationibus Marcelli Malpighii & Nehemiz Grevv probat, arbores compage plurium valorum viscerumque pro aeris receptione instructas esse. C. 13 experientia comprobatum testatur, arbores Hesperidum hominum quorundam, præsertim insectorum morbo, præsentiam adeo abhorrere, ut contactu solo enecentur. C. 14 adserit, vermiculos in visceribus

feribus pomorum ex putrefacta neququam generari, sed per foraminula subtilissima, oculos nudos fugientia, intrantes sui speciem intus procreare. C. 22 refert, circa Nervum, Genuensium vicum, confitas esse malos citreas nemoribus totis, quæ Austro obversa hieme ipsa & flores ostendant, & fructus ferant. Lib. II, cum c. 1 differentiam citrea inter mala & limonia minus aliquin evidentem explicasset, c. 2 quando de mali citrei usu adversus venenum agit, Atheneum refert, velut novi quid & suo tempore in Ægypto a cive suo compertum enarrare, quod ibidem facinorosi duo ad serpentum morsus fuerint damnati, quibus ad locum supplicii procedentibus, uxor cauponis malum citreum, quod in manibus gestans admorserat, sine dolo malo porrexerit, quo manducato ipsi sine noxa morsus venenatos exceperint. Quare iudex id resciscens, ut ea de re certior fieret, die sequenti alteri tantum dari malum iusserit, factumque inde, ut, qui acceperit, servatus fuerit, alter autem obierit. Hunc tamen usum jam ante Athenæum cognitum fuisse, Autor ex Virgillii Georg. probat. C. 8 commemorat, Malum Coniferum, Ital. *Cedro col Pigolo*, a Judæis illud fuisse credi, quod pependerit de arbore vetita, hincque Paradisiacum vocari. Autoritate quoque Rabbiorum, inductorum verbis Levit. XXIII, 40, quod putent, hoc pomum esse fructum pulcherrimum, sancitum est, ut Septembribus Tabernaculorum feriis pomum ejusmodi, sine macula tamen omni, manu præferentes, Synagogam adeant.

Appendicis loco addit varia, ut: de ratione adumbrandi buxo horologii Solaris in area; modum hortos optice delineandi; descriptiones Obelisci Constantinopolitani, in circo, ubi Orientis Domini hastiludia celebrabant, a Theodosio M. constituti, cum interpretatione characterum in eodem descriptorum.

D. S. SCHMIEDERI, IMP. ACAD. NAT. CURIOS. Soc. Observatio de duplici Phænomeno Lunari nuper d. 24 Maji observato.

DUplex phænomenon fati rarum, spectatu curiosum atque cujus memoria eruditos inter retineatur, dignum, die 24

Hhh 2

Maji

Maji a. c/ cum tota nocte una cum aliis in itinere comitibus Lipsia Dresdam proficisceret ruda publica, in corpore Lunaria me multisque aliis observatum jam exhibeo, in adjecta figura znea accurate representatum. Caelo advesperascente hora nempe octava, & Sole jam sub Horizontem depresso, cum caelum, nubibus antea densis iisque haud paucis conspersum, sudum redderetur & ventus ex Oriente spirare incipiens nubes aquis turgidas dispergeret, inque longos albicantes tractus mutari nubes conspicerentur: una ex his admodum longa albicans in copiosissimos floccos discerpta aeger totum fere caeli spatium ad Horizontem usque Occidentalem sese extendens, corpori Lunari in Oriente adhuc constituto agglutinabatur, ac eleganter quoad figuram (Fig. 1) per semihorulae spatium, jucundo spectaculo, cometæ caudam mentiebatur. Curiosa hac nube disjecta & effluxo duarum fere horarum spatio cum caelum maximam partem nubibus nunc depurgaretur, paucæque saltem hinc & inde in aere adhuc & albicantes & nigricantes hærerent; inopinato sensim sensimque novum, aere tunc temporis denso & vaporibus repleto, oculorum conspectui sese offerebat phænomenon in Fig. 2, aspectu curiosum atque non tantum ob formam, verum quoque quod Luna nondum plena sed adhuc gibbosa apparuerit notatu dignum, cum alias in plenilunio talia sese nobis conspicienda præbeant. *Primo* fat magna Lunam (a) cingebat area seu corona (cccc) albicantis coloris, deinde crux generabatur pyramidalis lutea (bbbb) cum duabus simul in arca Parafelenis (d. e.) quorum una (d) eleganter imaginem Lunæ mentiebatur & cauda admodum lucida & longa instructa erat, altera vero (e) hac paulo debilior, interim tamen satis perfecta apparebat. *Tertio* sub conspectum quoque prædibat Parafelene (f) quæ nubeculae tantum rotundæ & nonnihil lucidæ faciem exhibebat, ac tandem *quarto* splendor albicantis coloris Lunæ falcatae ad instar (g) oriebatur, qui etiam omnium primo cum Parafelene (f) iterum disparebat. Postea crux & halo, ultimo autem Parafelenæ (d. e.) quoque evanescebant. Litteræ in Fig. 2 h & i indicant nubes, quarum illæ (h) albicantem, hæ vero (i) nigricantem habebant colorem, inter-

dum

TAB. IV.

Fig. 1.

Fig. 2.

dum Lunæ faciem obscurabant. Una ex albicantibus (h) ad finem fere usque hujus spectaculi curiosi aream lunarem, ut in Fig. 2 annotavimus, non nihil tegebat. De cruce notandum est, quod ista neququam in locis nostræ observationis corpus lunare interfecerit, neque ad perepheriam areæ usque lineis parallelis sese extenderit, neque etiam æqualem de se splendorem atque claritatem sparserit, ut quidam se vidisse ajunt, sed ex quatuor quasi conflata pyramidibus & corpori Lunari imposita videretur. Brachium enim (α) eleganter clarebat, (β) vero paulo debilius, (γ & δ) autem æquali nitore prædita erant, fortius tamen splendebant quam (β) non nihil autem debilius quam (α). Cujus rei causam quilibet qui Lunæ corpus luce undiquaque nondum perfusum attendit, per facile intelligere valet. Ad materiam ejusmodi phænomenorum quod attinet, missis aliarum sententiarum ineptiis iis subscribimus, qui eam ex particulis aqueis in vaporem tenuem resolutis, intermixtis interdum etiam exhalationibus, nunc paucis nunc copiosis, sulphureis constare, ejusque formam atque colorem ex doctrina optica de reflexione & refractione radiorum in corpuscula pellucida hujus vel illius figuræ & densitatis incidentium deducendam atque explicandam asserunt. Conf. Dn. D. Jo. A. Schmidii pererudita Dissert. de Cruce in Luna visa, M. Christ. Colbii Diss. de Paraselenis, coronis, cruce in Luna aliisque arcibus, Actor. Erud. An. MDCLXXXIV, nec non Ephemerid. Acad. Nat. Cur. Decur. II A. II. Durationem autem nostri phænomeni quod concernit, equidem ab hora X ad XII usq; oculos delectavit, quo tempore elapso sensim sensimq; iterum evanuit, nec tantum admirationis verum etiam variarum de omni sententiarum causa exitit. Alii enim, quia Luna Turcarum insigne est, inque ejus area tres Paraselenæ apparuerunt, horum cum Polonis rebellibus atque Suecis hostilem adventum; alii alia mala nobis significari putabant. Quorum vero omnium sententias ex superstitione vana originein ducere, cum evidens sit atque perspicuum, earum refutationi nobis non esse immorandum censemus. Ceterum simile phænomenon paraselenarum A. 1660 d. 17 Decembr. mane Gedani conspectatum describit *Hevelius* in Phænomenis aereis, quæ tractatui de

Mercurio & Venere in Sole visis per modum appendicis subjunguntur. Theoriam vero ejus optime explicuit Hugenius in *Posthumis*.

A TREATISE OF THE SPHERE &c.

h. e.

TRACTATUS DE SPHÆRA &c. AUTORE
Viro quondam Reverendo, JOHANNE WITTY,
Artium Magistro & Diacono.

Londini, apud Johannem Wyat, 1714, 8.

Alph. 1 & fig. xn. 20.

Equidem præter *Aquilonium* de Sphæræ projectione profunde admodum meditatus *Christophorus Clavius* in tribus, quos de Astrolabio composuit, libris; sed opus ejus adeo prolixum & schemata tam implexa ac intricata, ut *Tacquetus* improbable videatur, quod ab ullo unquam mortalium hæcenus totum perfectum fuerit. Quamvis autem ipse *Tacquetus* Opticæ libro tertio projectionem Sphæræ facilius multo docuerit indeque structuram atque usum astrolabiorum derivaverit; negari tamen non potest, quod *Cl. Wittus* majori perspicuitate ac facilitate idem argumentum pertractaverit & novum hujus doctrinæ usum in problematibus partis Sphæricæ, Astronomiæ atque Geographiæ per constructionem, citra calculi trigonometrici tædia, exacte solvendis ad imitationem celeberrimi *Flamstedii*, in sua doctrina Sphærica eclipsium Solarium constructiones similes exhibentis, monstraverit: ab anno enim 1705 per quindecim menses ipsius hospitio & consuetudine usus est in observatorio regio. Integer Tractatus quatuor capitibus absolvitur. Præmissis definitionibus Sphæræ & circulorum in Sphæra mundana concipi solitorum, nec non projectionum Sphæræ, atque axiomate ad projectiones utili, C. 1 de orthographica Sphæræ projectione agit. Considerat apparentiam circulorum Sphæræ in plano projectionis, tum ad planum perpendicularium, tum inclinatum, tum eidem parallelorum: quorum illi ut rectæ, isti ut circuli, hi ut ellipses apparent. Inde methodos deducit circulos Sphæræ in plano projiciendi, & quomodo divisiones circulorum projectorum fiant in gradus competentes, aperte docet. Regulas,

las, quas tradidit, exemplo illustrat, projectione orthographica Sphæræ in plano primi meridiani seu coluro solstitiorum sub latitudine boreali $51^{\circ} 32'$ facta. Cap. II de stereographica projectione Sphæræ tractat. Eundem prorsus ordinem tenet, quem in præcedente observaverat. Postquam enim demonstravit, qualis sit apparentia circulorum Sphæræ in plano projectionis, quod nempe circuli per polos plani projectionis transeuntes & ad planum perpendiculares represententur per lineas rectas, reliqui omnes per circulos; methodos projiciendi circulos Sphæræ inde deducit, & quomodo in gradus projecti dividantur, ostendit, addito exemplo Sphæræ in plano horizontali sub latitudine boreali $51^{\circ} 32'$, item in plano eclipticæ neque minus in plano coluri æquinoctiorum projectæ. Sequitur Cap. III usus projectionis Sphæræ in plano in solutione problematum astronomicorum ad partem Sphæricam pertinentium, nimirum quomodo Solis ascensio recta, distantia a polo, angulus cum meridiano inveniatur; quomodo ascensione recta & declinatione duarum fixarum atque distantia a tertia sive fixa, sive planeta data, tertiz hujus sive planetæ ascensio recta & declinatio, longitudo item & latitudo ex illarum longitudine & latitudine data reperiatur; quomodo ortus & occasus Solis, longitudo diei atque noctis, amplitudo ortiva & occidua, mora stellarum super horizonte & sub eodem, Solis distantia a vertice ad azimuthum, tempus quo distantia Solis a vertice observata, eclipticæ punctum ad datum tempus culminans, altitudo nonagesimi, angulus quem efficit verticalis cum ecliptica in loco Solis ad datum tempus, parallaxis longitudinis, finis crepusculi vespertini & initium matutini, ortus & occasus fixæ, differentia ascensionalis, ascensio obliqua, ortus & occasus heliacus stellæ determinetur. Mox ostendit, quomodo eadem problemata in projectione Sphæræ stereographica in plano coluri solstitialis solvantur. Denique C. IV invenies usum projectionis Sphæræ in delineatione mapparum Geographicarum tam universalium quam particularium, & in solutione aliorum problematum Geographicorum, quæ alias per trigonometriam sphæricam solvantur. Tandem colophonem inponit tractationi integræ expositio variarum methodorum longitudinem locorum inveniendi, passim ab autoribus traditarum:

tarum: quo etiam spectat problema de longitudine loci in terra dati citra observationes alibi factas dato quocunque tempore invenienda, quod a tot præclaris ingeniis frustra hæcenus tentatum tandem solvisse viros celeberrimos *Whistonum* atque *Dittonum* fama publica constat. Quod si eorum inventum meruerit applausum virorum artis navigandi peritorum &, qui summi hac in re arbitri censi debent, *Newtoni*, *Flamstedii* atque *Halleji*; non exiguus sane splendor inde accedet nationi Anglorum tot præclaris in omni scientiarum genere inventis ab omni ævo nobilitatæ. Ceterum Noster singulis problematibus per Sphæræ projectionem solutis subjicit solutiones per calculum trigonometricum: quo ipso methodi prioris perfectio innotescit. Dolet vero Editor, quod jam anno ætatis 31 Autor diem suum obierit, cum opera ejus, quæ ante obitum publicavit, sub titulo principiorum Deismi moderni confutatorum & rationabilitatis asfentiendi mysteriis Christianismi assertæ ac vindicatæ præclaram ingenii ipsius vim abunde loquantur. Non inanem operam fumeret, qui in Latinam linguam hunc de Sphæræ tractatum transferret.

JANI VINCENTII GRAVINÆ, ÆCTI ET
Antecessoris Romani, Orationes & Opuscula.

Trajecti ad Rhenum, apud Guil' van de Water, 1713, 8.

Alph. 1 pl. 2.

Inconsulto Autore Orationes has una cum Opusculis in lucem produxit Jo. Baptista Ancionius J. C. Gravinæ, celeberrimi Magistri haud degener discipulus, qui eas Sereniss. Principi Eugenio dedicavit. In Oratione I, quæ de *insauratione studiorum* agit, atque ad Clementem XI Pontif. R. directæ est, Cl. Autor monstrat, quomodo studia literarum, quæ a recta institutione deerrarunt, ope educationis in viam sint reducenda. Tenera scilicet puerorum ingenia non sunt Grammaticorum præceptis irretienda, sed nominum & verborum flexione aliisque rudimentis cognitis, ad scriptores adducenda, ex quibus vocabulorum sensum & usum arripiant. In his vero agmen ducat Ludov. *Vivis Exercitationum* libellus, quem Phædri Fabulæ, Terentii *Comædiæ*

Comcediam que Comici, nec materia obscuritate neque oratoria verborum circūtionē molesti, sequantur. Atque cum in aliorum præter Comicos Scriptorum lectione sine fabularum aut historiarum cognitione, videamur per tenebras sine face aberraturi, porro Ovidii libri Metamorphoseon una cum iis, qui & Græci & Romani imperii fata tradunt, sedula manu volvendi. Quo facto ipse tandem Cicero adeundus, Romanæ eloquentiæ princeps, ita tamen, ut ejus lectionem comitentur Livius, Sallustius, C. Nepos & Cæsar. Hos excipiet Poetarum lectio, Virgilii, Horatii & Ovidii, nisi forte propter sermonis proprietatem præire debeant Catullus, Tibullus & Propertius. In traditione præceptorum grammaticorum non leve quidem incommodum pariunt partim obscuritas, cum quæ ad Latine linguæ intelligentiam faciunt, Latine, adeoque obscura per obscuriora tradantur; partim præceptorum & exceptionum multitudo ac copia; ex recentioribus tamen Grammaticis præcipue laudandi Scaliger, Sanctius, Vossius & Scioppius. Absoluta Grammatica Latina, eodem servato docendi ordine literis pueri imbuentur Græcis. In quibus omnium scriptorum iustar erit Homerus, cui interpretando facilitatem afferet summam *Clavis*, quam vocant, *Homericæ*. Eodem tempore, quo Græcas docentur literas, erudiri etiam poterunt communioribus Rhetoricæ præceptis, a quibus ad ratiocinandi & disputandi artem nempe ad Dialecticam decedant, quæ tamen perinde ac Rhetorica fuerit inanis nisi materiam sibi vel ex communibus rebus vel e scientiis contrahat. Dialecticam sequatur Geometria & hanc iterum diligens naturæ studium, in quo si per singula non liceat excurrere, saltem perspicienda universa, donec mens illa deponatur anilis, educatione muliercularum & consuetudine imperitorum somniis atque ineptiis circumfusa. Ubi autem quis generales rerum causas & initia affectionum attigerit, confestim accedet ad causas civiles progressusque Societatis humanæ, ut perspectis moribus hominum cognitisque rebus tum publicis, tum privatis atque communibus, norit de illis, utram velit in partem, honeste disputare atque ad voluntatem suam flectere animos hominum, verbis ac rationibus de morali civilique philosophia petitis: quæ merito locum apud

seniores homines artis Rhetoricæ fabulant. Postquam igitur adolescentes ad sapienter cogitandum recteque dicendum instituti, via tandem ipsis ad scientiam divini humanique juris pandenda. Quod vero quo ex animi sententia votoque procedat, varia eaque saluberrima in medium monita proferantur. Oratio II *pro Legibus Romanis ad Magnum Moschorum Regem* composita est. Omnibus enim iis, quæ usquam Petrus fortiter atque præclare fecit, laudibus in cælum elatis, bona hæc omnia non penuria fore affirmat Cl. Autor, nisi parentum mores fluxi atque instabiles legibus continerentur & ad certam justitiæ formam revocarentur. Seniores autem ea inveniri non posse, quam Græci excogitarunt, in meliorem vero converterunt Romani. Qua occasione in præstantiam dignitatemque LL. RR. excurrit, ac tandem eo voto concludit, ut Moscoviz Imperator transitu aliquando a Græca ad Romanam Religionem facto insignem & pæc omnibus & etiam cœlitibus lætitiæ spargat. Orat. III de *Sapientia universa* ortum, statum & inclinationem doctrinarum, earumque instaurationem indicare monstratur. Hinc animos legentium in altum per ætates regionesque remotissimas ad capita fontesque doctrinarum evectos ad nostra usque tempora jucunda peregrinatione reducit, ac quid utile quidque noxium sit, ubique ostendit. Potest autem omne doctrinarum fatum in VII tribui conferri; ætates, ita ut ab Orpheo ad Pythagoram producatur seculum Poeticum; a Pythagora usque ad Alexandrum Philosophicum: ab Alexandro ad Augustum Oratorium: ab Augusto usque ad Constantinum seculum Juridicum: a Constantino ad D. Bernardum Theologicum: a D. Bernardo ad Leonem X Scholasticum: a Leone X ad nostra usque tempora Physicum simul & Criticum. Oratione IV de *Jurisprudentiâ ad suos juris civilis auditores* jus Romanum extollit Autor, ejusque facta exponit. Ubi autem inter alia quæ ab opinione communi recedunt, etiam hæc sævitas paradoxa videbitur sententiæ, quod Romani non honoris, non gloriæ, sed virtutis propagandæ instinctu arma talisse dicantur. Ecce ipsa celeberrimi Autoris verba: „Sane Græcorum populus non cultor „&c. modo sed autor atque inventor erat honestatis; verum quia

quia suam angustias intra fines continuit imperium, se ipsum
 tantum publice, et externos privata disciplina Philosophorum
 excoluit, minime vero nationibus integras barbarie spoliavit; sci-
 licet hanc Dea O. M. gloriam atque felicitatem Romanis re-
 servaverat, ut suis praeiis condoceret genus humanum, gen-
 tesque ab se devictas non iugo premerent servitutis, sed a ferinis
 moribus, & ab immanitate ad veram libertatem, nempe ad ho-
 nestatem & rationem, suis revocarent legibus, quibus tantum
 propagandis Pop. Rom. felici victoriarum cursu a divina Pro-
 videntia rerum humanarum arbitrium videtur accepisse. Non
 enim hominibus illi bellum indicere, sed vitia, atque ut huma-
 nitatem homini redderent, arma surserunt; cum ii qui Roma-
 nis vivebant legibus, non tam victori populo parerent, quam
 imperio recte rationis obtemperarent., *Orat. V de reſta in Ju-
 ro disputandi ratione agit, eamque X his includit canonibus: 1* So-
 phistarum captionibus abſtinento, contraque perfectam veri-
 tatem ingenium ne contendunto. 2 Verbis perspicuis commu-
 niſque loquendi more utantur: atque dum ratio pateſcit de ar-
 gumentorum forma Sophistarum exemplo ne laboranto. 3 Pri-
 us in theſibus poſtea in hypotheſibus exercentor. 4 Altercare
 modo alternis ex tempore; modo ſcriptis perpetua oratione di-
 ſputare gaudento. 5 Argumentum ſatis expoſitum ne reſerun-
 to, neve obſtinanto, ac ſi diutius contendere libeſſit, aliunde pe-
 tunto. 6 Objectionibus reſponſione ſolida renituntor: ſi deſit ho-
 neſtius, tacento. 7 Contra oppoſitam ſententiam lege aliqua repu-
 gnanto, legesq; legibus committunto, & in ſpeciem diſſentientes,
 abſtruſa ſententia eruenda, in concordiam redigunto. 8 In fo-
 renſibus quaſtionibus agitantis Accuſiani, at in veris ſenſibus
 Legum eruendis Cujaciani praeforuntor. 9 Si Legum repugnan-
 tia nulla ſuat, communes juris regulas opponunto: ſi nec eſcint,
 primo vetuſtum jus ex hiſtoriis; deinde morales rationes a Grae-
 cis Philoſophis mutuanteor. 10 Qui ſocus faxint, blaterones habentor,
 doctorum coctibus excluduntor, erroribusque ſuis perpetuo
 torquentor. Oratio VI de repetendis ſonſibus doctrinarum tres
 nullo non tempore fontes doctrinarum patuiſſe docet: naturam
 ſcilicet rerum, quae ſedes eſt Philoſophiae: ſacros Codices, qui
 ſunt

sunt germanæ Theologiæ templa: & juris R. Justinianæ volumina, quibus integra Jurisprudentia conservatur. Ab omnibus autem his fontibus ad putidas paludes esse descitum; quæ cum rectis saluberrimisque originibus ut vicissim commutentur, verè sapientiæ interesse quam maxime. Oratio VII *de Canonis interiori* eo tempore dicta est, cum recurreret annus dies fune- ris illius, unde nobis beatæ vitæ processit æternitas. Hinc eo potissimum tendit, ut ii, qui a civili scientia docentur alios regere, simul discant regere semetipsos nec modo cum civibus, dum in hac vita mortali morantur, verum & cum propriis affectibus tuto ac tranquille ad beatam spem immortalitatis habitare. Con- cludit denique orationum seriem VIII illa pro *Legibus Arcadium*: Quæ cum inter Opuscula anno 1696 edita & a nobis Anno se- quenti recensita inveniat, missam eandem una cum opusculis simul recufis facimus, verè interim facti, quod paucos ætas nostra Gravinas ferat.

JO. FRIDERICI MAYERI, D. ET P. P.
Bibliotheca Biblica.

Lipsiæ, apud Jo. Mart. Burckmannum, 1711, 4-
Plag. 21.

CAROLI ARNDII, P. P. ROSTOCH. BIBLIO-
*theca B. MAYERI Biblica eaque
continuata.*

Rostochii & Lipsiæ, apud C. G. Garmannum, 1713, 4-
Plag. 21½.

Decem dissertationibus de notitia Autorum Pontificiorum, Reformatorum & Lutheranorum; imo & Judæorum, qui in Scripturam Sacram commentarios scripserunt, absolvitur Bi- bliotheca Biblica, quam Theologus magni nominis, Jo. Frid. Mayerus, separatim in Academia Gryphiswaldensi publicæ lu- ci exponere cœpit, ac deinceps A. MDCCV junctim edidit. In præsentem utimur tertia editione, & notamus statim, quod prima dissertatio

dissertatio Scriptores Pontificios, qui catalogos commentatorum in sanctissimum Codicem evulgarunt, nominatim Sixtum Senensem cum Notgero, Antonium Possevinum, Angelum Roccham, Fabianum Justinianum, Andream Schottum, Antonium Sanderum, Jacobum Pamelium, Bibliothecam Jesuiticam Alegambii, Hispaniam Nicolai Antonii, Catalogos Thuanæ aliarumque Bibliothecarum, Lud. Jacobum a S. Carolo & Richardum Simonem exhibeat. Secunda Scriptores Judæos & Christianos, e quibus notitia Ebræorum in V. T. Commentatorum peti possit, recenset, ac tertia tum Reformatos, Conr. Gesnerum, Thomam Jamesium, Gisbertum Voetium, Jo. Henr. Hottingerum, Gerhardum Meyerum, Jo. Henr. Heideggerum, & Guil. Crovzum, tum Lutheranos, Petr. Besodnerum, Georg. Draudium, Paul. Bolduanum, Mich. Waltherum, Phil. Henr. Friedlieb, Jo. Korleberger, Dan. Springinsgut, Jo. Georg. Dörschzum, Aug. Pfeifferum & Mart. Lipenium, qui simile quid moliti sunt, enumerat. Quarta & quinta de Autoribus, qui perpetuos in Scripturam S. five universam five plurimos ejus libros scripserunt commentarios, ex Pontificiorum ordine videlicet Rabano Mauro, Anselmo Laudunensi, Dionysio Carthusiano, Hugone de S. Victore, Nicol. Lyra, Paulo Burgensi, Matth. Thornione, Bibliis glossatis Duacensibus, Isidoro Clario, Jo. Benedicto, Thom. de Vio Cajetano, Thom. Malvenda, Luca Brugenfi & Theologis Lovaniensibus, Antonio de Escobar & Mendoza, Guil. Estio, Franc. Haræo, Jac. Gordonio, Jo. Mariana, Eman. Sa & Petr. Lanffelio, Jo. Steph. Menochio, Corn. a Lapide, Jac. Tirinio, Jo. de la Haye & Franc. Garzia de la Valle agunt. Sexta, septima, octava & nona ad Reformatos progressuntur, atque ex Interpretibus Jo. Calvinum, Conr. Pellicanum, Franc. Junium, Eman. Tremellium, Jo. Drusium, Jo. Piscatorem, Lud. & Jac. Capellos fratres, Jo. Lightfootum, Jo. Coccejum, Lud. de Dieu, Nic. Arnoldum, Abrah. Gulichium, Jo. Deodatum, Sam. Maresium, Jo. Eduardum, versionem Belgicam pariter atque Piscatoris Germanicam, & Paul. Tossanum producunt. Decima tandem de Bibliis Criticis Anglicanis & Poli

Synopfi differit, ac in fine spem facit, fore, ut Commentariorum in libros Apocryphos Synopsin, quam Vir celeberrimus, Jo. Albertus Fabricius, in supplementum Poliani operis meditatur, aliquando habeamus. De Lutheranis scriptoribus, qui vel universum Codicem sacrum, vel plerosque ejusdem libros commentariis illustrarunt, nihil addidit B. Mayerus; unde post ipsius obitum clarissimo Viro, Carolo Arndio, qui Ebrzeam linguam ac Theologiam Catechetica in alma Rosarum publice proficitur, defectum illum supplere visum fuit. Quomodo vero supplementum in duo capita dispescitur, ita in priori potissimum de Interpretibus Lutheranis, nimirum Bibliorum Vinariensium Autoribus, Abrah. Calovio, Dan. Cramero, Jo. & Gottfr. Oleariis, Phil. Henr. Friedlieb, Luc. Osandro, Jo. Quistorpio, Andr. Prücknero, Aug. Varenio, Sebast. Schmidio actum esse animadvertimus. Posterius enim commentatores in singulos sacrorum Bibliorum libros in scenam affert, optimosque eligit, ac illos nunc ob brevitatem nunc ob solidam rerum tractationem commendat, passimque de iis doctorum Virorum judicia magno numero interspergit.

NOVA LITERARIA.

ROterodami Fritschius & Boehmius specimen Dictionarii Bzliani dederunt, quale tertia jam editione apud illos prodit. Relicta ab Autore supplementa ac emendationes, quae justum volumen implerent, si seorsim excuderentur, suo quaevis loco inferentur. Magnamque adhibitum iri diligentiam promittunt, in tollendis orationis vitis, quique in citationes Autorum, temporumve notae irreperunt, erroribus: utque per omnia natori operis, & lectorum commodis, praecipue in ordinandis annotationibus, citationibusque, & digerendo indice consulatur; quod vel ideo mature nuntiandum putavimus, quoniam novam libri editionem sine supplementis quidem aut emendationibus Genevae nunc procurari intelleximus. Jo. Masson, qui nuper in Angliam ad munus Ecclesiasticum obeundum discessit,

fit, Dordraci haecenus prelo subiecit *Μηρολόγιον διαφόρων πό-
δων* e Codice Mediceo descriptum. A Burmanno vero Quinti-
lianum & Ovidium expectamus.

E Diario Veneto, cujus Tomum XVI & XVII accepimus, constat, novam Scientiarum Academiam, in qua Medicina, Physica experimentalis, Historia naturalis, Astronomia, ac reliquae disciplinae Mathematicae publice doceantur, Bononiae anni hujus d. 13 Martii solenniter inauguratam esse. Debet illa originem Comiti Marfilio, qui bibliothecam suam, & supellectilem mathematicam & antiquariam, nec non curiosorum naturae apparatus eum in finem Senatui Bononiensi donavit. Amplissimas in eosdem usus aedes concessit Pontifex maximus, in quibus etiam Academia Pictorum, Sculptorum & Architectorum Clementina, itidem Ill. Marfilii consiliis instituta, conventus suos celebraret. Eundem nunc occupari ajunt studio veteris Romanorum armaturae ex numis, signis marmoribusque eruendae.

Joachimus Fridericus Fellerus, Secretarius Vinariensis, Cl. Viri, Joachimi Felleri, filius unicus, patriarumque virtutum haeres, utilissimum aggreditur institutum, dum *Monumenta varia inedita variisque linguis conscripta* singulis trimestribus ex instructissima penu promere parat. Et primum quidem *Trimestre*, quod nuperrime prodit, complectitur 1 Epistolam Gallicam Ill. Leibnitii ad amicum de peccato originali, 2 Excerpta ex Chronico Coloniensi antiquo manu in membrana scripto, quod in Bibliotheca augusta Guelfebytana asservatur, res potissimum Imperatorum, Henrici V, Lotharii Saxonis & Conradi III aevi, nec non a Guelfis gestas illustrantia, 3 Caesarum Ottonis II & III diplomata tria e Sagittarii Antiquitatibus Marchionatus Thuringici MS. excerpta, e quibus de vetustate & situ quorundam Thuringiae locorum constat, 4 Excerpta e Tobiae Oelhafen relatione A. 1658 manu exarata, de conatibus Legati Gallici, ut Electorem Bavarum Ferdinandum Mariam in dignitatem Caesarem eveheret, tum 5 Catalogum plusquam centum historiae Germanicae Scriptorum passim adhuc in schedis latentium, quem Cl. Editor Observationibus haud vulgaribus passim distinxit.

. LIBRI

LIBRI NOVI.

DE Patricia Consentina Nobilitate monumentorum epitome, Autore D. Fabricio Castiglione Morelli, Patricio Consentino, genere Mediolanensi e principibus Antiochenis. Venet. 1713, f.

Hieron. Baruffaldi, Pb. D. Ferrariensis, *diss. de praeficiis ad illustrationem urnae sepulchralis Fl. Quartilla praefica*; acc. Josephi Lanzoni, Med. Ferrariensis, *adversaria de luctu mortuali veterum*. Ferrar. 1713, 8.

Esperienze, & Osservazioni intorno all' origine, sviluppi, e costumi di vari insetti, con altre spettanti alla naturale e medica storia, fatta da Antonio Vallisnieri, pubblico Professore primario di Medicina Teorica nell' università di Padova. In Padova 1713, 4.

Rime scelte de' Poeti Ferraresi antichi, e moderni. Aggiuntevi nel fine alcune brevi notizie istoriche intorno ad essi. In Ferrara, 1713, 8.

Pauli Hulfii *Historia sacra turpitudinis incestae, continens Dissert. de honestate & extensione legum Levit. XVIII.* Groningae, 1714, 4.

Principes de Physique rapportez à la Médecine Pratique, par M. Chambon. A Paris, 1714, 12.

Traité des Metaux & des Mineraux, & des remedes qu'on en peut tirer, par le mesme. A Paris, 1714, 12.

L'Iliade, Poeme, avec un discours sur Homere, par M. de la Motte. A Paris, 1714, 8.

LECTORI SAL.

CUm compertum nobis sit, deprehendi aliquos, qui, nescimus qua invidia vel insania commoti, exteris persuaderi cupiant, Actorum nostrorum exempla integra nunc prostrare omnino nulla; publice hoc loco indicandum duximus, utique apud Directorem nostrum prostrare exempla Actorum integra non pauca inde ab A. 1682, quadraginta Tomos (non computatis quippe hujus anni Actis) complexa.

ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsia

Calendis Octobris Anno MDCCXIV.

LETTRES CHOISIES DE Mr. BAYLE, &c.

h. e.

PETRI BÆLII EPISTOLÆ SELECTÆ,
cum Annotationibus.

Tomi III.

Roterodami, apud Fritschium & Boehmium, 1714, 12 maj.

Alph. 2 pl. 9.

Quemadmodum epistolæ Gallicæ Guidonis Patini, tribus Voluminibus Coloniz A. 1691 editæ, (quarum priorem editionem A. 1684 p. 248 recensuimus,) historiam litterariam inde ab A. 1645 usque ad A. 1672 illustrant: sic continuationis instar Bælianæ hæc epistolæ notitiam, partim etiam judicium continent de libris ab A. 1673 usque ad A. 1706 publicatis. Debemus autem has Bælii, quem A. 1704 p. 433 in his Actis merito vocavimus Virum πολυμαθές & celeberrimum Belgii Varronem, epistolas curæ Domini Des-Maizeaux, ad quem ipsum permultæ hic exstant. Is, uti e Præfatione patet, non omnes, quas habuit, edidit Bælii epistolas, sed selegit eas, ex quibus fructus aliquis redundare ad lectores possit: quo consilio & ex iis, quas jam emittit in publicum, inutilia rescicere non dubitavit, e. g. verba honoris, mandata, gratiarum actiones, & id genus alia. Notat etiam ingenue, in his epistolis Bælium subinde liberaliorem fuisse in erogandis laudibus Virorum doctorum eorumque librorum, idque eum fecisse partim ex civitate, partim animum gratum testandi gratia iis, qui in ipsius gratiam laborem aliquem litterarium susceperant. Scilicet judicium de Viris doctis ad ipsos perscripta parum habent apud

Kkk

cordatos

cordatos homines ponderis: idque ipse Bælius in Dictionario suo (voce *Grotius* not. M) Salmasii exemplo comprobavit, qui in literis ad ipsum Grotium datis eum divinis ornatat laudibus virumque appellarat *supereminensissimum*: contra in epistola ad Sarravium missa vix tantum laudis ei concessit, ut mediocribus hominibus annumerari posset. Recordamur historix *παλαιολογία* ex Buchneri epistolis, ubi lib. I epist. 150 Pastorium, ad quem scribit, eximie laudat, e contrario epist. 162 ad alium scripta eundem Pastorium mirifice exagitat. Sed redimus ad Bælii epistolas, quibus & annotationes larga manu adjectæ sunt, in quibus librorum, de quibus in epistolis mentio fit, autores, tituli, editiones, interdum etiam historia & argumenta, indicantur. Harum notarum, indice Præfatione, duo sunt autores. Eæ, quibus nullum subjectum est signum, profectæ sunt a laudato Dn. Des-Maizeaux: illæ vero, quibus subjecta est littera M, autorem habent eum, qui composuit Præfationem, id est, ut perhibetur, Prosperum Marchandum, doctum bibliopola Parisinum. Præfationem excipiunt Additamenta & Emendationes, quibus id genus librorum vix carere posse, facile intelligitur. Sequitur Elogium Bælii, repetitum ex Basnagii Historia Operum eruditorum. Verum cum nos in his Actis A. 1711 p. 103 sq. Vitam Bælii Anglice scriptam satis diffuse recensuerimus, nunc nihil aliud nobis faciendum restat, quam ut paucis indicemus, Anglicam illam vitam esse quidem pleniorē & accuratiorē Balnagianā, sed nec hanc lectu indignam esse ob varia optimæ notæ inspersa iudicia. Ceterum cum utrobique referatur, Bælium nunquam pro factu sui ingenii agnoscere voluisse *Commentarium philosophicum de tolerantia religionum*, Annotator hoc loco ex quadam harum epistolarum locum adducit, ubi Bælius se profitetur autorem, sub cuius nomine etiam superiore anno illud opus recusum est, & a nobis recensitum hoc ipso anno supra p. 55.

Ipsam hoc epistolarum syntagma, si connumeremus paucas ab aliis ad Bælium missas, (inter quas una a Regina CHRISTINA, una a Societate Regia Londinensi, una a Societate literaria Dublinensi,) complectitur epistolas 253, quarum pleræque scriptæ fuerunt ad Ancillonium, Clericum, Constantiam, Costeum,

Costeum, Lenfantium, Des-Maizeaux, Minutoli & Rou. Ex his bellaria quædam more nostro Lectoribus oblaturi fumus. Prima statim epistola, quæ longissima est, docet, A. 1673 Geneva singulis hebdomadis convenisse eruditos quosdam Viros, præfide Dn. de Rocoles. Suadet igitur Bælius, ut in literariis his conventibus disquirant de rebus ad historiam philosophorum Græcorum pertinentibus: cum Vossii opusculum *de sectis Philosophorum* sit nimis sterile. Ipse sectas eorum statuit tres, Dogmaticorum, Academicorum, & Pyrrhonorum sive Scepticorum: quorum illi credunt, inventam sibi esse veritatem: isti veritatem inveniri posse negantes, hoc ipso saltim unum dogma atque unam scientiam admittunt: hi credentes, se nondum invenisse veritatem, eam per omne vitæ spatium quæzunt. Postremi, Bælio iudice, cautissime philosophantur. Nam in omnibus tantum probabilitatem inesse dicitant, ipsum illud axioma stultum primum, quod de omnibus dubitari possit, in dubium vocantes, adeoque omnem omnino scientiam profligantes. Largitur tamen, Academicos & Pyrrhonios facile in unum eundemque ordinem redigi posse. Docet etiam, maximos ceterorum sectarum viros propendisse in Pyrrhonismum, ex recentioribus Mich. Montanum & Mothium Vayerium aperte, Gassendum occulte; ex præcis Pherecydem, Socratem, Democritum, Cicero-nem, Augustinum, Horatium. Utilitatem Pyrrhonismi in eo versari addit, quod talibus liceat disputando impugnare quasvis opiniones, ipsi tamen non habeant metuere, ne forte idem sibi faciant alii. Id quod jam ante Bælium observavit Minucius Felix, *cap. XIII Octavii n. 3* de Scepticis scribens: *Hoc genere philosophari & caute indocti possunt, & docti gloriose. Epist. 17 p. 71 sq.* contra Vavassorem contendit, non Planudem, sed ipsum Æsopum esse Autorem fabularum sub hoc nomine exstantium, *Epist. 21 p. 91* docetur, *Evangelii Novi Cardinalis Pallavicini, in ipsius Historia Concilii Tridentini proditi*, autorem esse *Le Noir*, Theologum Sagiensem in Normannia: huncque librum sub alio titulo (*Politique & Intrigues de la Cour de Rome, écrit par le Cardinal Pallavicin*) vendi postea cœpisse. *Epist. 24 p. 109* mentio Dialogi adhuc inediti, a Des-Preaux (Boileau) scripti, in quo contendit,

contendit, fieri hodierno tempore non posse, ut perfecte scribamus Latine, maxime versibus: cum nobis usus illius lingue non sit satis perspectus, nosque indifferenter adjectivum anteposimus substantivo, cum tamen Romanus nemo dixerit, e. g. *Conscripti Patres*. *Epist.* 42 p. 172 docet, libri sub titulo *le Protestant pacifique, ou Traité de la paix de l'Eglise &c.* contra Jurizuum editi, præscripto nomine Leonis de la Guitonniere, autorem esse Albertum de Versé, qui munere sacerdotis abdicatus sit a Reformatis ob Socinianismum, & ex illo tempore vitam parum laudabilem egerit. *Epist.* 54 p. 204 Autor libri, *Memoire sur l'inspiration des livres sacréz*, creditur esse Jo. Clericus. *Epist.* 78 p. 270 docet, Autorem *Elementorum Mathematicorum* non esse Malbranchium, sed Prestetum, Patrem Oratorii. *Epist.* 79 p. 274 prodit, librum, *Avis sur le Tableau du Socinianisme*, deberi Jaqueloto. Conf. p. 285 sq. De Balth. Bekkeri, Frisii, *Mundo fascino* plura hic deprehendimus singularia. Scilicet (p. 349) Consultoria, Synodi, Classes eum librum sub examen vocarunt, resque illa magnum peperit rumorem, permultis Bekkeri sententiam approbantibus. Hinc (p. 359) Bekkerus fulmen sacrum metuens, dedit Retractionem, in eaque promittit, se ejecturum esse e libro suo, quæ Theologis displicuerint. Tamen (p. 375) A. 1692 munere suo fuit privatus. Tot autem libros occasione operis Bekkeriani scriptos ait, maxime lingua Belgica, ut fere centum francis constent. In primis (p. 454) Joannes van der Waeyen, Theologus Franekeranus, A. 1693 magnum emisit opus contra Bekkerum. Occasione (p. 395 sq.) exauctorationis Bekkeri A. 1692 cula fuit moneta, representans Diabolum, Sacerdotali amictu indutum, asino infidentem, & vexillum præferentem: eaque re indicatum, Diabolum in Synodis Anti-Bekkerianis retulisse triumphum. Eodem anno prodisse dicit scriptum Belgicum, quo illa moneta fuerit explicata, simulque enarratum, quid in hoc negotio gestum sit in Synodis, classibus & consistoriis: eoque in scripto adversarios Bekkeri vocari Diabolistas, quasi solus Bekkerus oppugnaret Diabolum, isti vero ejus essent advocati ac patroni. Ad *Epist.* 109, ubi Bælius de Joanna Papissa disserit, Annotator memorat, in Bælii *Supplemento Dictionarii Historici & Critici*, quod

quod jam prelo paretur, longum haberi caput de illa Joanna, in quo historia hæc referatur in censum fabularum, quarum falsitas multis modis possit redargui. Ex *Epist. 112 p. 430* discimus, quinque postremos Tomos *Bibliotheca Universalis* autorem habere Cl. Bernardum. Ut Bælium referamus inter *Philosophos martyres*, inducimur fere *Epist. 118*, ubi *p. 456* testatur, se munere suo abdicatum esse ob editum librum *de Cometis*. Testatur etiam *Epist. 119 p. 459*, se officium facere philosophi Christiani, & adhuc magna gaudere tranquillitate animi. Addit, se non esse sollicitum de adipiscendo novo munere, quippe cum nec opum nec honoris cupiditate flagret, immo se ne recepturum quidem ullam novam vocationem, sed in posterum sibi canturum esse & Musis. *Epist. 136 p. 524* docet, librum, *le Testament politique du Duc de Lorraine*, esse librum suppositium, ejusque Autorem credi Cardinalem Furstenbergium. *Epist. 137 p. 533* mentio fit Astrologi, cui nomen *Picatrix*: & in subiecta nota de hoc Autore disseritur. Eum cum omissum videamus a Cl. Fabricio *Bibl. Græc. lib. III cap. 20*, ubi catalogum Astrologorum exhibet, liceat hic repetere titulum libri, qui nonnisi MStus habetur. Ex titulum: *In nomine Domini, incipit liber, quem sapiens philosophus PICATRIX in Nigromanticis artibus ex quampluribus libris composuit: sapiens enim philosophus nobilis & honoratus PICATRIX hunc librum ex ducentis libris & pluribus philosophia compilavit, quem suo proprio nomine nominavit. Ad laudem & gloriam altissimi & omnipotentis Dei, cujus est revelare suis predestinatis secreta scientiarum; ad illustrationem doctorum, etiam Latinorum, quibus est inopia librorum ab antiquis doctoribus editorum; Alphonsus, Dei gratia, illustrissimus Rex Hispaniarum totiusque Andalusie, praecepit hunc librum summo studio summaque diligentia de Arabico in Hispanicum transferri, cujus nomen est PICATRIX.* Conf. Additiones ad *p. 534*. Autorem libri, *Histoire des Favorites*, esse Mademoiselle de la Roche-Guilhen, quæ ob religionem ex Gallia profuga Londini sedem fixit, disceremus ex *Epist. 141 p. 546*, nisi id jam publice constaret. Vid. Acta nostra *A. 1704 p. 46*. Quæ fuerint Dictionarii Bæliani fata in Gallia, Anglia & Hollandia, docent *Epist. 139 p. 538*, (conf.

p. 556) *Epist.* 152 p. 592, & *Epist.* 163 p. 623/99. In annotatione ad *Epist.* 109 p. 414, & ad *Epist.* 131 p. 694 indicatur, *Supplementum* illius *Dictionarii* jam in ordinem redigi, ac propediem in lucem proditurum esse, in eoque præter emendationes & additiones innumeras multos apparituros esse *articulos novos* curiosissimos, copiosissimos atque utilissimos, e. g. de Joanna Papissa, Jacobo Clemente, Jo. Thoma Freigio, Simone Grynæo, Josepho Hallo, Jano Huarto, Augustino Nipho, Martino Polono, Jo. Rusbroschio, Hieron. Savanarola, Guil. Xylandro, &c. Ac sane optandum est, ut satisfiat desideriis multorum, qui jamdudum mirati sunt, maximorum quorundam Virorum in Bæliano *Dictionario* omissam esse mentionem. Nam quis putet, se nullum ibi reperiturum esse Caput de *Zuinglio*, (quem omissum esse, eo magis mirum, quod Bælius nomen suum professus est inter Protestantes, quorum caput & antesignanus est Zuinglius, unde & Zuingliani primum dicti fuerunt, uti Lutherani a Luthero, de quo copiosissime Bælius egit, pariterque de Beza & Calvino, maximis post Zuinglium Reformatorem Theologis,) de *Epicteto*, *Euclide* Geometra, *Alexandro Alensi*, *Thoma Munzero*, de quo tamen se acturum receperat voce *Anabaptistes*; porro de *Certeſio*, de *Wilhelmo*, Principe Auriaco, de *Philippo II*, Rege Hispaniæ, de *Antisthene*, conditore sectæ Cynicorum, de *Mazarino* Cardinali, de *Socrate*, *Porphyrio*, *Nesradamo*, &c. Ut omittamus alios, quos a Bælio omissos queritur Cl. Reimmannus *Hist. litter. T. III p. 463*. Quid? quod ne de *Hollandia* quidem singulare caput exhibuit Bælius, Sed pergimus in recensione nostra. *Epist.* 180 p. 689 docet, Autorem libri, *Le Clef du Cabinet des Princes de l'Europe* esse Claudium Jordanum, eundemque composuisse *les Voyages Historiques de l'Europe*, cujus libri & Germanicam versionem habemus a Talandro, hoc est, Augusto Bohſio, concinnatam. *Epist.* 197 p. 749 docet, Autorem libri, *L'Esprit des Cours de l'Europe*, esse Guedeſvillium, Exmonachum, eundemque scripsisse *Critique generale des Aventures de Telemaque*. Libelli, *La Religion des Hollandois*, autorem esse Stouppium, uti docetur *Epist.* 208 p. 739, jam *A. 1698 p. 291* in his Actis nos quoque indicavimus ex Ancillonianis. *Epistola* 237 a Barone de Waleſ, & sub-

& subsequens a Comite Albemarlo scriptæ sunt, qui Bælium obnixissime rogitant, ut Hågam se conferat, victurus in familia Albemarlii, & omni prosperitate ex voto fruiturus. Sed ipse *Epist.* 239 se excusat, proveciorem prætexens ætatem & veterem vitæ consuetudinem. An ex *Epist.* 251 & 252 Bælius referri possit inter philosophos ἀντιόχευτας, disputandum relinquimus aliis. Certe scribit, se in morbo suo supremo noluisse medicamenta sumere, quia illa tantum productura essent morbum, non sublatura. Scilicet re ipsa facit, quod Seneca ait in Thebaide *Act. I v. 46, 47*:

*Omitte penas languidas longe mora,
Mortemque totam recipe.*

Hæc sufficiant ex Epistolis. Ex Additamentis unam afferemus annotationem, quæ pertinet ad p. 930. Nimirum A. 1697 Londini prodiit *Lusa Mellieri Fides primorum Christianorum, ex Cornaba, Herma & Clemente Romano demonstrata, Defensio Fidei Nicæna D. Georgii Bulli opposita*. Docetur hic, nomen illud esse anagrammaticum, sub eoque latere Samuelem Crellium, Joannis Crellii, notissimi Sociniani, nepotem. Additur, eundem Amstelodami A. 1700 διωνύμῳ Ⓞ edidisse *Cogitationum novarum de primo & secundo Adamo Compendium*: quem quidem librum meminimus etiam in his *Actis Suppl. T. III p. 483 sqq.* recensitum, ejusque *ερεπδοζία* notatam esse. Progredimur ad Indicem harum Epistolarum raro sane exemplo locupletissimum, quippe 286 paginis constantem, in quem ad recentiorum clarissimorum Virorum nomina diligentissime relatam est, quicquid de iis legitur in his epistolis, ut adeo plurimum notitiæ inde hauriri possit de fati eorum ac scriptis, e. g. ipsius Bælii, de quo decem folia sunt completa, trium Bafnagiorum, Argonnii, (qui sub titulo *Vigneul-Marville* edidit *Mélanges d'Histoire & de Littérature*.) Jac. Bernardi, Gilberti & Thomæ Burneti, Chauvini, Jo. Clerici, Gideonis Huetii, Jaquelotii, Petri Jurizii, Greg. Leti, Jo. Lockii; Petri Des-Maizeaux; Minutoli, Casimiri Oudini, Jo. Serrani, Spinozæ.

CATA:

CATALOGUE DES PRINCIPAUX HISTORIENS, avec des Remarques critiques &c.

i. e.

CATALOGUS PRÆCIPUORUM HISTORICORUM, una cum observationibus criticis, judicia de Autoribus optimis que editionibus complexis. Editio nova plurimis libris ac notulis aucta a J. B. MENCKENIO, Consiliario & Historiographo Regis Pol.

Lipsiæ, apud Jo. Frid. Gleditsch & Fil. 1714, 8.

Alph, 1 pl. 7.

Postquam Mense superiori de prima Operis hujus parte, quæ Methodum historiarum elegantem complectitur, quantum res postulare visa est, dictum fuit; operæ pretium existimavimus hoc loco alteram quoque partem, hoc est, Catalogum eoncinnò ordine dispositum, paucis perlustrare. Inter scriptores Hist. Eccl. veteres a Valesio editos Theodoretum, semel quippe tantum Par. editum, rarissimum esse Autor censet. Tillemontium miratur intra quadraginta annorum spatium sex tantum seculorum historiam absolvisse 15 Voluminibus, in 4, quibus duo adhuc accessura spondet. Bartholomæi de Pisis *Librum conformitatum vitæ S. Francisci cum vitæ Jesu Christi*, cujus editionem Mediolanensem A. 1513 præfert, quod in posterioribus multa fuerint omiſsa, librum vocat blasphemum eo, quod multo plures in eo virtutes S. Francisco quam ipsi Christo adscribantur. Inter editiones Taciti, minimum imò nullum pretium statuit Parisiensi, quæ in usum Delphini prodiit. Germanum in L. IV Artis diplomaticæ Mabillonianæ, de palatiis veterum Regum Francorum, Valesii Notitiæ Galliarum solam fere secutum esse, ipse Valesius, Nostro teste, dissimulare haud potuit. Johannis du Tillet, quem a fratre Jo. Tihò, autore *Chronici de rebus Francorum a Pharamundo ad Henricum II*, diversum ait, opus Gallicum *Recueil des Roys de France* ob actorum publicorum copiam miris modis Autor commendat. Frossarti & Monstreleti editiones literis Gothicis conspicuas recentioribus longe præfert, atque illum quidem a Dionysio Sauvage corruptum magis quam

quam illustratum fuisse docet. Dum *Francisci facta ab A. 1539 ad 1539*, a Steph. Doletto edita, memorat, eundem Doletum, quem rogo impositum 1547 novimus, nonnullis Francisci I filium naturalem creditum fuisse innuit. Aubignium, *Historix universalis ab A. 1530 ad 1610* autorem, Protestantibus admodum addictum, 216. *Maintenoniz* avum vocat. *Cl. Grangei Philippicam in Sixtum V* non diffitetur scriptum acerrimum, sed quo excipi meruerit Sixtus; his enim præmiis dignos esse Pontifices, qui Reges folio deturbare cupiant. Hieronymi de la Garde libellum *Memoire sur la mort d'Henry IV* rarissimum vocat, cujus duo tantum exempla, impressum alterum, alterum manu exaratum se vidisse refert. Commentariorum Pontifici autorem esse ait Thomam du Fossé, qui Sacii Comm. in S. Literas continuavit, additque: *comme ces Memoires sont d'un Devot, il y medite pieusement de divers personnes.* Victorem Siri, Historiographum, Gastonis Ducis Aurelianensis stipendia meruisse, eoque non uno in loco haud satis æquum deprehendi; ejusdemque Memorias multo quam Mercurium rarius proflare, pronuntiat. Comitibus d'Estredes Commentarios, a nobis in Act. Suppl. T. V p. 97 recensitos, vix dimidiam partem, et quidem mendose satis, impressos esse, meliora adhuc latere refert. Carolus le Cointe ideo *Annales* suos Eccl. Francorum fusius exarasse putat, ne, si citius absolvisset, excideret annuis redivis sibi a clero Gallicano concessis. Franciscanos tradit persuasisse Gallorum eloquentissimo Esprit Flecherio, ut Ximenii Cardinalis, quem in Divorum numerum referri optabant, vitam scripturus sanctitatis colorem illi conciliaret (*de vouloir bien donner une teinture de Sainteté sur la vie de ce Cardinal*) quæ causa fuerit, cur Ximenium exercitus inter preces & suspiria ducentem representaverit. Aliam vero rationem secutum esse Marfolerium, qui sagacitatem in illo potius, quæ Politicum deceat, quam pietatem agnoscat. Librum Leonh. Augustini, qui sub tit. *La Sicilia di Philippo Paruta descritta con Medaglia*, Romæ 1649 in fol. prodit, utpote rarissimum, magno pretio constare, alterum vero sub tit. *Phil. Paruta Sicilia numismata*, Panormi 1602 in fol. editum multo minoris esse valoris testatur. *Historis fœderis Cameracensis* elegantis, in Actis 351.

A. 1710 p. 41 memoratæ autorem esse, Noster ait, Abbatem dñi Bos, qui & libellum *Interests d' Angleterre mal entendus* scripserit. Historiam Hollandiæ, ut & Russiæ, quæ sub nomine *Balt. Hezencil de la Neuville* prostat, Ballieto deberi, ex nominis anagrammate evincit, quasi dixeris: *Baillet, de la Neuville en Hez*, quod prædium est prope Claramontium in agro Bellovacensi, ubi natus Ballietus. Quantum ad Sammarthanorum Historiam Genealogicam Galliæ, probe observat Autor, utramque editionem, secundam nempe Par. 1628, 2 Voluminibus, & tertiam ibi 1647 totidem Vol. impressam, comparandam esse historiæ Galliæ cupidis, ideo quod prior non destituta est genealogiis Principum regii sanguinis, quæ tertium volumen posterioris constituere debebant, quod nescimus qua de causa nondum prodit; ceterum posteriorem hic illic multis modis auctam fuisse. Stephani Baluzii Historiam Genealogicam familiæ Alverniz, in Act. 1710 p. 179 memoratam, Regio jussu ideo suppressam fuisse refert, quod multa in illa monumenta hactenus ignota & fraudis suspecta contineantur. Libellum Gall. *Traité historique & critique de l'origine & de la Genealogie de la maison de Lorraine, par le Sr de Balescourt, a Berlin 1712*, verum autorem habere Hugonem, ex ordine Præmonstratensium Lotharingiz, nec Berolini sed Nanceji impressum fuisse, ac formulis ad concitandam seditionem accommodatis scatere, eoque decreto parliamenti Parisiensis eodem anno d. 17 Dec. jure meritoque fuisse damnatum.

Quantum ad ea, quæ Cl. Menckenius in supplementis suis præstitit, notamus generationem, tum ea capita, quæ ad autores historiæ Germanicæ non minus ac Juris Publici (quos tractatum præliminarium historiæ Germ. nomine Noster complectitur) spectant, scriptoribus longe plurimis, qui omitti omnino non debebant, locupletata, tum & reliqua, quæ Galliæ, Hispaniæ, Angliæ, Italiæ, Belgii &c. scriptores exhibent, haud perfunctorie passim, imo & integris capitibus de Historicis Eccl. Angliæ & Belgii, de controversiâ Comacensi &c. aucta fuisse atque exornata; ut nunc demum affirmari possit, Catalogum hunc Bibliothecam historicam omnibus prope numeris absolutam continere. Nec inelegantes Menckenius subinde adspersit notas, in quibus

bus ipsum etiam Autorem aliquando emendat. Sed operæ præ-
 tium fuerit, ut ex his quoque pauca quædam speciminis loco de-
 libemus. In historicis universalibus dum Boxhornii fit mentio, p. 15.
 de quo Autor parum magnifice sentit, ejus curam in originibus
 nationum diligenter eruendis commendat Menckenius, nec dif-
 fitetur, appendicem rerum ab A. 1650 ad 1660 parenti suo Otto-
 ni deberi. Librum Gallicum, *le Grand Theatre historique*, Lugd. 16.
 B. 1703 V Vol. impressum, & a nobis A. 1714 p. 518 memoratum,
 e Germanico Imhofii, Solisbacensis consiliarii, libro, *der neu er-
 öffnete historische Bilder-Saal* inscripto, quod tum nondum
 nobis constabat, translatum esse, observat. Theatri ac Laby- 18.
 rinthi Ziegleriani Continuationem primam, plurima lectu di-
 gnissima complexam, nunc sub prelo esse nuntiat. In scripto-
 ribus Juris Publ. præter alios complures, Goldasti, Myleri ab Eh-
 renbach, Lunigii & similium opera omnia diligenter recenset,
 & inter alia falli eos observat, qui Goldasti Politica Imperialia 103.
 cum ejusdem libro *Politische Reichs-Bündel* convenire cre-
 dant, cum a se longissime differant. Freheri Scriptores rerum 116.
 Germ. refert hoc tempore recudi Argentorati, cum notis histori-
 cis Cl. Struvii. Joh. Schilteri *Scriptores rerum Germ. a Carolo M.* 117. 125.
ad Fridericum III., Arg. 1702, f. ab *Aenez Sylvii vita Friderici III*
&c. ib. 1685 edita non nisi titulo differre, eoque deceptos aliquos
 eundem librum bis in bibliothecis suis servare observat. Lipsiæ 119.
 typographos quosdam de Thesauro integro rerum Germanica-
 rum aliquot voluminibus edendo, qui veteres scriptores omnes
 justo ordine complectetur, quod Autor optaverat, utique cogi-
 tare, Menckenius adserit. De Hortledero notat, Francofurtana 128.
 nam editionem Gothanz omnino præferendam, additque, li-
 brum septimum, quamvis magnam partem impressum, lucem
 publicam nondum aspexisse, asservari tamen in Archivo Vina-
 riensi. De Khevenhülleri Annalibus Ferdinandis, libro rarissi- 130.
 mo, quædam hæud vulgaria animadvertit; de quibus pariter in
 Actis Erud. Germanicis dictum est. Commentarius de vita Lu-
 dovicæ Julianæ Palatinæ, quæ mater fuit Friderici V, tum sub 153.
 hoc tit. *Le tableau d'une Princesse representant divers mysteres*
& intrigues de nos temps; tum sub altero illo: *Memoires de*
Louise

p. 162.

Louis de Julienne profutare refert. Inter anecdota historiz Saxonicæ memorat Jo. Georgii Wilckii *Annales Joh. Friderici I. El. spemque facit, se Rerum Misnensium Scriptores* editurum, & recenset in Bibliotheca sua exstantes, *Erasmum Stellam de origine & regionibus Misnensium*; Jo. Garzonis *rerum Saxon. libros 2 cum notis MS. Tenzelii*; ejusdem Tenzelii *Vitam & fata Friderici fortis sive Admorsh*, librum prelo prorsus paratum; Ge. Spalatini *vitae Electorum quorundam*; Ge. Arnoldi *Vitam Maurisii El. & Bernh. Freidigeri Vitam Henrici D. Sax.* Ita alibi quoque MStorum codicum, quos in manibus habet, mentionem facit, quales sunt Ern. Brotuffii *Chronica Saxoniz* p. 162, Christoph. Manlii *res Lusaticæ* p. 164, Jo. Guil. de Bonheim, nobilis Germani, *Cyclopica laniena Parisiensis* p. 223 &c. Pergimus ad Gallicos, in quibus quæ Chæfnius sub Alani Charterii nomine ediderat 1617, nec Charterio, nec Berrio, quem idem postea substituerat, adscribenda Noster putat, potiusque cum Thaumasserio vindicat Egidio de Bouvier. *El. Ant. Nebrissenfem in rebus a Ferdinando & Isabella gestis* nihil aliud egisse ait, quam ut *Chronica Hispanica Ferdinandi de Pulgar* Latine verteret, & suo quidem nomine vulgaret. Ebsrtum, Prof. Francofurtanum, Ludovici de Cabrera vitam Philippi II R. Hisp. Latina civitate donatam prelo paratam habere nuntiat; qua de re nos quoque nonnihil diximus Anno superiore p. 192. Hier. Conestaggii *Historiam unionis Lusitaniz & Castellæ* Johanni de Sylva, Comiti de Portalegre, qui ab Hispanis legatus cum Emanuele in Africam trajecerat, vindicat. Inter Angliz Scriptores generales imprimis commendat recentissimum scriptorem Laur. Echard, cujus *History of England* Lond. 1707 in fol. prodiit.

203.

300.

308.

306.

145.

158.

208.

Denique ut emendationes quoque perpaucas producamus, Petrum de Rewa in *Monarchia Hungariz*, quem Autor alios secutus res ad A. 1653 producere tradit, non nisi ad A. 1619 pertingerè Noster probat; ac falli porro eundem post alios, docet, ubi a Nic. Reusnero recognitas Fabricii origines Saxonicas refert, quod de L. Elia Reusnero potius intelligendum. Similem etiam errorem observat in Belcarii rebus Gallicis admissum, quas Autor, titulo libri deceptus, ad A. 1580 deduci credidit, cum

EX

ex ipso libro pateat, eas non nisi ad A. 1567 produci. Quæ porro de editionibus Commentariorum Morlæi & Sullii, tum & de Mercurio Gallico Autor minus accurate tradiderat, singulari cura emendat, nec ubivis obvia prodit. Suritzæ Annales Arragoniz non septem sed sex tomis constare, nec ad A. 1616 verum 1516 pertingere demonstrat. Pseudo-Dextræ Chronicon nequaquam a Calderono, sed potius a Romano de la Higuera confictum fuisse docet, cujus & artibus Maximi, Braulionis & Helecz, tum & Juliani Perez, aliaque Chronica supposititia deberi asserit. Stettleri Annales Helveticos, quamvis in titulo restantur ad A. 1626 polliceantur, omnino reliqua quoque usque ad A. 1630 complecti, ex ipsa libri inspectione evincit. Leonis ab Aizema *historiam pacis Belgicæ*, librum modicæ molis in 4, cum ejusdem vasto opere, *Saken van Staat en Oorlogh* inscripto, quod aliquot in fol. Volumina complectitur, perperam confundi ab Autore aliisque, quos ille secutus est, declarat. Cetera Lectosi permittimus, id tantum adhuc monentes, quod nomina autorum & annos impressionis innumeris fere locis, collatis libris ipsis, emendaverit Cl. Menckenius.

ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΗΘΑΙΤΕΙΩΝ ΒΙΒΛΙΟΙ Ι.

h. e.

PLATONIS DE REPUBLICA LIBRI X. VER-
sonem emendavit, notasque adjecit EDMUNDUS
MASSEY, Trin. Coll. Cantab. A. B.

Tomi II.

Cantabrigiæ, Typis Academicis, 1713, 8 maj.

Alph. 2 pl. 3.

NOVAM Platonicæ Reipublicæ editionem daturus Vir Clarissimus, de Codicibus primum omnium fuit sollicitus, sed eos nullos invenit, præter duos, recentes admodum, & paucis ahhinc annis Roma in Angliam delatos; hinc operæ pretium haud esse putavit, si eos conferret. Usus est ergo editionibus, quas hæcenus vidimus, Aldobrandina, Basileensi, Parisina, cum annotationibus Henr. Stephani & Marfilii Ficini, quarum ali-

quas etiam retinuit. Versio, quæ hic apparet, est Marfilii Ficini, sed plurimis in locis a Viro Cl. emendata, ubi vel sensum Autoris eum plane ignorare deprehenderat, vel ubi ratio Latini sermonis id postulare videbatur. Notæ non admodum multæ sunt, tales tamen, quæ Lectorem in legendo Platone multum juvare possunt. Sic in principio cujuslibet vel libri vel discursus brevis aliqua dispositio occurrit, ex qua lector brevi quasi tabula totum sermonis filum perspicere, & sic ad ea legenda bene præparatus accedere potest. Neque crisin in eis desiderabis: textus enim variis in locis, quamvis breviter vel ex conjectura, vel rationibus adductis restituitur. Vide p. 62, 70, 89. Porro loca ex Aristotele, Seneca, Cicerone, aliis, quæ vel ex Platone desumpta, vel ipsa parallela sunt, cum studio annotata videas, quale quid statim principio libri primi observabis, ubi varia loca ex Catone Majore Ciceronis occurrent, quæ non infeliciter e Platonis fontibus derivata videbis. Scripturæ Sacræ quoque, quam Platonem in Ægypto evoluisse credibile est, loca proferuntur, quibus similia apud Platonem nostrum leguntur. Sic locum ex libro 2: *ἀλλὰ γὰρ ἐν αἰῶσι δίκην δώσομεν ὧν ἂν ἐνθάδε ἀδικήσωμεν, ἢ αὐτοῖς, ἢ παῖδες παιδῶν*: conferri jubet cum Exod. XX, ubi Deus se peccata in tertiam & quartam generationem puniturum comminatur.

p. 108. Item ad alium locum, ubi Plato: *παῖδας γὰρ παῖδας Φασὶ καὶ γένεσθαι κατόπιδον λείπεσθαι τῆ ὀσίᾳ καὶ εὐδαιμονίᾳ*; non solum ostendit convenientiam cum verbis Psalmi 127: *Ὅσοι βέλη ἐν χειρὶ δυνατῆ, ἕτως υἱοί. Μακάριοι ὅς πληράσεται τὴν ἐπιθυμίαν αὐτῆ ἐξ αὐτῶν*. Sed etiam addit, tum apud Judæos tum Gentiles singulare divinæ benevolentiæ genus habitum fuisse, si cui numerosa contigisset soboles: suspectamque mulierem, quæ binos peperisset, ab adulterii suspitione fuisse liberatam. Alia occurrunt, sed quæ a nobis brevitati studentibus jam non observabuntur.

100.

Ceterum id Lectorem celare non possumus, non adeo bene a typographis curatam esse novam hanc editionem. Nam, licet in chartæ pariter & typorum nitore nihil facile desideres, menda tamen eam plurima sædant, quæ in singulis fere paginis observavimus. Pauta quædam sub finem voluminis adnotata sunt, sed illis

His multo plura poterunt adjungi, quæ lectorem aliquando nimium quantum morabuntur.

Historische Gedächtnis-Münzen.

five

NUMISMATA HISTORICA ANNI MDCCIV.

Norimbergæ, sumtibus Joh. Andrea Endteri, 1713, fol.

Alph. 1 pl. 8 cum iconibus 96 insertis.

Quinta hæc particula operis præstantissimi est, quod ex merito suo laudavimus in his Actis An. 1712 & 1713. Idem studium, quod antea, pergunt Pl. Rev. Interpres & curiosissimus Collector applicare felici industria. Neque enim verendum est, ut publicæ literaræ rei gratum non sit susceptum negotium. In quo enim tam scite aliorum memoria defenditur ab oblivione, id ipsum necesse est ferre ætatem. Sic efficitur scilicet, ut, qui faciunt scribenda, infligent alios, ut scribant de his legenda.

Sunt autem in ista *Sectione quinta* Theauri Numismatici Seculi XVIII numi omnino XCVI, eleganter expressi, de rebus gestis memorabilibus Anni MDCCIV, quem ut Galli horumque socii nigerrimo, ita Germani ex adverso Britannique & Batavi candidissimo calculo signandi causas habent. Plenus est adeo hic annus maximorum & inprimis nunquam expectatorum eventuum, quos artificum manus in aurum argentumque retulit, ut eo diutius perdurarent. Equidem alienum foret a propositi nostri forma, recensere istos numos omnes, jucundius multo spectandos in ipso opere, & commentario eleganti explicatos; aliquos tamen seligemus.

Rudolphi Augusti, Ducis Brunsvic. & Luneburg. mortem, quæ incidit in diem XXVI Januarii An. 1704, indicant numifinata tria; velut alia quatuor exitum vitæ *Elisabethæ Julianæ*, natæ Ducis Holstatz, uxorisque, quem nuper ereptum sibi deslere cepit Brunsvicensis regio, *Antonii Ulrici*, Ducis Brunsvic. & Luneburg. die 4 Februarii 1704, postquam non diu ante consummaverat institutum a se Cœnobium Virginum Salzdalumense, *divini Nominis honori, juxta Chæri & Ottes* dicatum. Nec prætereundus silentio est *Christianus Ulricus*, Dux Wurtembergicus & Oels.

Pag. 341.

342

359.

Pag. 36r.

367.

372 sq.

384

399.

Oelsnensis in Silesia, cœlestem animam reddens cœlo die 5 Aprilis, hoc symbolo, quod numus XVIII ostendit, usus memorabili: *Principes Dii sunt pietate & justitia*. Non diu post fato etiam suo obiit Ser. Princeps Anhaltinus in Cœthen, *Emanuel Lebrecht*, d. 30 Maji, optimi Princeps exempli, in quem fuz pietatis monumentum extitare voluit conjux relicta, illustriss. *Gisela Agnes de Ratzen, Comes de Nienburg*, septem numismata scite efficta. Die 23 Junii exemta est vitæ humanæ Ser. *Anna Dorothea*, Dux Saxo-Vinariensis, Abbatissa Quedlinburgica; in cujus honorem qui signati sunt numi exsequiales, repræsentant, præter imaginem Principis fœminæ, *isthinc* aquilam, in aerem versusque Solem graviore nisu evolantem, cui adscriptum est: *Ardua Difficilis Adscensu*; sed *illuc*, navem plenis provectam velis, cui additur: *Adversis Decor Additus*; & *hinc* tandem, Solem occidentem, cui adpositum est: *Abitu Decoratur Ameno*. Singula ista verba symbolica continent in se nomen titulumque *Anna Dorothea Abbatissa*. Hos inter lamentabiles Germaniæ Principum casus longe gravius premebantur accolæ Rheni Danubiique & Mœni; quippe cum Gallis Bavariz Colonizque Electores, occupata magna & Suez & provinciarum Rhenensium parte, jam imminebant etiam Franconiæ, hac subacta facilis penetraturi vel in ipsam Austriam, vel quocumque ferret hostilis impetus. Factum est autem omnipotentis auxilio Numinis, ut arma Britannorum, cum Germanis juncta & Batavis, everterent spes istas præcipitatas, illata hostibus prima clade ad Schellenbergium prope Donawerdam urbem, d. 2 Julii, & altera mox, quæ similem sui per secula multa non habuit, haud procul oppido *Hœchstatt*, prope Danubium, d. 13 Augusti mensis. Dignissimus hic eventus visus fuit, quæ, ut alta mente, sic vario etiam metallo, reponeret gratum pro tam insigni beneficio seculum. Delectabile est inventum, quo Augusta Vindelicorum, urbs inclyta, sed intolerabilem experta vim hostium nihil merita, coluit memoriam fuz liberationis, quæ paucis a prælio Hœchstadiensi diebus ipsi contigit insperata. Una *numi angularis* imago spectandum præbet cœtum puellorum puellarumque orantium, sublatis in cœlum manibus; circum Jehovæ nomen legitur

legitur ex Esaiæ LXV, 24: *Wenn sie noch beten/ will ich hören/* id est, *adhuc loquentibus eis, audiam*; infra exstat: *Augspurgi- scher Kinder-Friedens-Fest*; id est: *Augustianorum puercorum puellarumque solennia pacis*; altera facies numi hæc verba habet, anni numerum in se complexa, simul cum loco prælii, singulari felicitate: *Der sIset an Der hÖChsten stätt hattis selnDes List getILget*; id est, *qui solio infidet supremo, delevis insidias vim- que hostium*. Victoriæ hanc incomparabilem fugamque com-
 munium inimicorum excepit expugnatio urbis munitissimæ, Ulmæ Suevorum, imo & Bavariz totius, Landavizque ad fines Alsatiæ; ut alias taceamus. Ceterum arcem regiam Berolinensem; numo majori insculptam admodum expresse a celebri *Medaliatore*, Christiano Wermuthio, videre licet, velut & imaginem templi Cruciani, seu ædis, quam ornat Gymnasium principale cum Seminario Theologico, Ifenaci. Interim hoc ipso anno faventem sibi belli fortunam experta est Czæra sua Majestas, oppressis ubique, & in Livonia potissimum, Suecorum, Poloniam inire turbantium, armis; illam vero declarant numi duo, quorum *unus* trophæum representans LIVONIAM RECEPTAM indicat; *alter* aquilam currenti leoni infidentem, petentemque rostro ejus oculos; cui describitur: SIC SOLEO INIMICOS. De Gallis Hispanisque triumphum quoque agebat maritimum Anna Britanniz magnæ Regina, post expugnatam clavem freti Hispanici, urbem *Gibraltar*, quæ *Calpe* est antiquorum, d. 4 Augusti, fractisque d. 24 ejusdem mensis Gallorum navibus prope portum Malacensem. Quæ de fœdere Polonorum adversus legitimum Regem Augustum II iniquissimo, deque frustra electo in ejus locum Stanislaio Comite Leszinski, acta sunt hoc ipso anno, representantur etiam in numis aliquot satis ingeniose; quorum unus isthic spectandum præbet Augustum Regem; cum Sole, nubes DISSIPANDO sibi oppositas conspicuo; heic bolidem accensam, quæ IN SPLENDOREM RAPITVR, velut Stanislaus, cujus imago adest, ad coronam Polonicam. Elegans quoque numus est, honori Celsissimi S. R. I. Principis, Dn. Maximiliani Caroli, Comitæ in Löwenstein-Wertheim, S. Czæ. Maj. Consularii intiumi, Admini-

401-430.

378-

380.

382.

405.

409.

410.

421.

M m g n

stratocis

Pag. 444.

firatoris Bavariz, & per annum fere ejusdem Legationis in
 Comitibus Ratisbonensibus, dicitur; qui uno latere ipsius
 nem affabre sculptam, altero templum apertum, ad ejus
 res leonem robustum procubantem circumspicientemque
 libet, addito: VIGILANTIA CUSTOS. Nec præterea
 fitentio est munus, quem Ser. Dux Saxo-Weissenfelsensis, *Jo-*
hannes Georgius, hoc anno cudi curavit, pro memoria instituta
 se *se mibi requestris*. Cujus hæc est ratio: ordo hic novæ Gal-
 lico idiomate *Société de la noble passion*, id est, *Societas nobilis*
passionis appellatus, non aulæ modo Weissenfelsensis præcedit
 & ministris summis, sed Comitibus etiam, Baronibus, aliisque
 exteris fama celebribus destinatus, hac quidem lege, ut ininceps
 Principes Saxo-Querfurtenses ordine successionis ad regnum &
 præsidium quasi ordinis perveniant, posteri vero eorum, ex se
 prognati, ipso nativitatis jure pro Societatis membris habeantur.
 Quam hæc ordinem cooptari desiderat, cum nobili genere
 ortum, & integra quoque fama esse oportet; perpendenda in-
 super omnibus membris sunt merita ac dotes ejusdem, ut judicari
 possit, an dignus sit honore Societatis, nec ne? Insignis Socie-
 tatis est stella aurea, in medio literis J. G. tanquam Societatis
 Capite & Autoris monogrammate, quod in parmula
 stilo œrulea nitet, ornata. Pone illam crux rubra cernitur, fa-
 scia candida, limbum aureum gerens, circumdata. Pæciz in-
 scripta leguntur Gallica isthæc: *J'aime l'honneur, qui vient par la*
vertue; id est: *est mibi gratus honor, sed qui virtute paritur*.
 Alterum hujus signi latus occupant insignia Principatus Quer-
 furtensis, cum Gallica inscriptione: *Société de la noble passion in-*
stituée par J. G. D. S. Q. id est: *Societas nobilis passionis instituta*
per Job. Georgium Ducem Saxo-Querfurtensem. Pars illius
 hæc Societas etiam proprio sigillo gaudet, cuius unguis pars
 Serenissimi Autoris imaginem representat, postquam præcedat
 Insigne sociale, Symbolo ante memorato circumscriptum. Deni-
 que cum scopus Societatis novæ sit gloria Nummi digni, &
 commendatio virtutis, tenentur, quicumque eam impetrantur,
 in ærarium Societatis, unde milites munari ali quibus, aliquid
 conferre, quod beneficium singulis annis in sua Parallela re-
 peten-

petendum. Leges hujus ordinis primus publicavit Collega noster, *Christianus Juucherus*, Rector Scholæ Altenburg. nuper eheu defunctus, in Dissertatione historica Germanice scripta, de *equestribus aliisque ordinibus Sereniss. Electorum Ducumque Saxoniae*. Tandem, quæ memoriam illustrissimi Dn. Alexandri Hermannii, Comitis in *Wartensleben*, Regis Boruff. Campi Marschalli Generalis, Perill. Dn. Joh. Pauli *Bignon*, Regis Galliarum Comitis Consistoriani, & Celeberrimi Dn. Georgii *Wolfgangi Wedelii*, Medicinæ Doctoris & Professoris Jenensis, conservant, exponuntur Numismata, cum iis, quæ Franciscus Comes seu Princeps *Ragoczi*, vindicationem libertatis Hungariæ affectans, cudi curavit, inventu hæctenus rariora.

Pag. 448.

490.

AN ESSAY TOWARDS SOME FARTHER EVIDENCE
of our Saviour's Divinity.

i. e.

TENTAMEN UBERIORIS EVIDENTIÆ DE
Divinitate Servatoris nostri inveniendæ; Autore JOHAN-
NE HUGHES.

Londini, apud Joh. Laurentium, 1712, in 8.

Plag. 2.

FErventi nunc cum primis in Anglia controversiæ de S. Trinitatis mysterio & præcipue de suprema Filii Dei Divinitate lucem quandam sceneraturus Clarissimus Autor, id potissimum egit, ut ex Scripturis desumeret argumenta, recentissimis exemplis edoctus, quam lubrica sit in Patribus scrutandis in errores via, & quam nulla cogitari possit tam absurda hypothesis, quæ non cum vero similitudine quadam ex ipsorum verbis queat defendi. Divinitatem itaque Servatoris nostri ex Scripturis deducturus, ante omnia brevi Introductione præmissa monet, mysteria in Relig. Christiana rationem superantia a nemine æquo judice negari posse, ad eam vero Divinitatem Jesu Christi *Decebat quædam* referri debere tanto minus cuiquam dubium esse posse, quod neque impossibile illa sit, neque improbabilis. Impossibile esse divinæ naturæ cum humana in una Jesu Christi persona unionem nemo

M m m 2

dixerit,

dixerit, cum ipsum hominem in una persona esse mirum in modum a se diversas naturas continere, spirituales & materiales, omnibus sit manifestum. Quia ulterius progressus monstrat, impossibile esse, ut duæ personæ distinctæ unam constituant complexam, atque adeo in Christo ipso personæ div. & humana, in unam tamen personam abierint, idque tanto magis sibi probabile fieri dicit, quod alioqui, si divina natura cum humana ad unam personam dicatur unita, sequitur, ut Patrem ergo & Spiritum & pariter incarnatum esse, (cum enim divinæ nomen omnes tres includere,) cum potius una divina h. e. Filius Dei personam humanam assumpsisse dicitur possit. Hanc tamen conjecturam, cum ad Nestorii heresim accedat, quam par erat, accedere non nemini videri possit, non potest ve asseri, sed considerationi Theologorum proponi poterit. Probabilem Divinitatem Servatoris nostri nemini non futuram docet, qui omni studio difficultatem & divinitatem ardui redemptionis operis a Christo confecti recte pensaverit, & ad se revocaverit. Ut vero non tantum probabilem, sed certam esse non eam esse evincat, triplicem classem argumentorum scripturæ, quibus ipse potissimum convictus fuerit, etiam ceteras ea non æque ac alia considerentur, enarrat. Prima ab ipso Christi ratione, qua se in terris gessit, petita hoc libello deducitur, reliquæ classes ab Apostolorum ac ipsius denique Patrum auctoritate erga Servatorem nostrum sese gerendi modo alii tractantur & reservantur. In ipsius Servatoris nostri gessis documenta Divinitatis ostenduntur primum in modo, quo miracula fecit, quæ sunt divino. Quanquam enim non negari possit, alios quoque genios malos bonosve mira posse operari, ipsosque Prophetas & Apostolos nomine Dei miracula stupenda patrassè, in quibus divinam & longe ab omnibus diversam majestatem Christi apparuisse, quod non tantum infinita & nusquam restricta potestate ista signa ediderit, sed etiam iis verbis ea effecerit, quæ nulla Dei Patris mentione facta ipsum supremum Naturæ Dominum manifeste monstraverit, qualia exempla cum alibi satquentur, tum imprimis Marc. IV, 39, 41, Matth. VII, 2, 3, 5, Marc. V, 41, 42, Luc. VII, 14, 15, præcipue Matth. IX, 2, 3, obvia

obvia producit, quo ultimo loco manifestum est, ipsos Phariseos modum agendi prorsus divinum agnovisse & blasphemiz accusasse. Id vero Virum sanctissimum, & gloriæ Patris studiosissimum nunquam haud dubie facere sustinuisse probat, ut omni mentione Patris omitta, solo velut *ἀυρον πατρωνῶν* dicto suo usus homines eo induceret, ut vel blasphemiz ipsum arguerent, vel Deo Patri æquarent, nisi Patri se æqualem esse sibi ipsi fuisset certo conscius; nec suffecisse solitariam semel factam declarationem, qua se nihil a se ipso facere fuerat testatus, quæ, si errores spectatorum debuisset prævenire, semper nec tacite sed aperte fuerat repetenda, alioqui non nisi humanæ cum divina conjunctæ naturæ in Christo documentum exstitura. Prophetas autem eodem *ἀυρον πατρωνῶν* modo miracula fecisse, probari non posse; Moisen quippe vel virga, divinæ missionis indice, vel verbis: *Ita ait Dominus*, superiorem potestatem agnovisse, Josuam Soli & Lunæ imperasse, sed postquam *locutus fuerat ad Dominum*, Jos. X, 12, Elisam pluviam interdixisse Israelitis, sed addita confirmatione: *Ita vocis Dominus, Deus Israelis*, omnes alios auctoritatem Dei, cujus nutu miracula patrarent, simul professos esse, unum Servatorem verbis, ei, quo Deus mundum creavit, modo prorsus respondentibus, propria, hoc est, divina auctoritate plerumque signa ista edidisse. Eandem divinam & soli Deo propriam majestatem Noster in ejectione Dæmoniorum a Christo facta ostendit, quæ tantum abest, ut Christo velut alienæ potestatis usurpatori insultaverint, ut potius dicto audientia cesserint, nulla Patris adjuratione, solo verbo Christi pulsa, quod neutiquam juratos ejus hostes facturos probabile sit, nisi Deum supremum eum agnovissent, originaria sibi, non communicata auctoritate adversus Dæmonas agentem. Quæ unius dicti majestatis convitiatores eo induxit, ut a reliquis Exorcistis toto cælo diversum, Principem Dæmoniorum Beelzebub eum vocarent, cum *ἐξουσία* scilicet imperantem. Similia supremæ Divinitatis documenta divinus Spiritum S. discipulis suis conferendi & miraculorum potestatem tribuendi modus nobis exhibet, in quo eadem prorsus, qua Pater gaudet *ἀυθεντία*, se quoque agere condocet. Hæc in agente Christo Divinitatis argumenta. Sequuntur

tur in quibus passive tantum se habuit, ejusdem majestatis indicia. Probat itaque Noster, Servatorem eam cultus ratione aliis admisisse, quam nemo nisi Deus admittere possit, non *κρίσιν* tantum, sed plenam fiduciam invocationem, & leporem Matth. VIII, 2, Centurione, Apostolis Joh. XVII, 22, XXI, XXI, 17, imo Patrem filii demoniaci parum sibi tribuentem ea de re objurgasse, Marc. XX, 22, 23, quæ in virum tam sanctum supremæ Majestatis sibi fuisset conscius, non cadant. Propter infinitam satisfactionem, pro peccatis totius mundi a Christo standam & re ipsa præstitam, creature vel Deo proximo non ita excedere, ut justitiæ Dei infinitæ non nisi per maximam æque infinitum h. e. divinum satisfieri posse, vel ipsa ratio nobis satis evidentem persuadeat. Succedunt denique dicta Christi Divinitatem ipsius loquentia, inter quæ primo memoratur modus, quo futura prædixit, non velut a Patre sibi receptata, sed eorum Prophetarum instar: *Ita ait Dominus*, dicitur, *ἐγὼ εἶπα* & sic de; *Ego dico vobis*, quæ dicenti ratio, esse Deo comparatur, *ὡς εἶπα* & sic de; *ὡς εἶπα*, ita sit comparata, ut inter creaturam & Deum *ὡς εἶπα* & sic de; *ὡς εἶπα* loqui neutiquam integrum sit, ne quidem, ubi veritas supremi Dei, quæ inter se ipsam vastissimam distans, ubique & verbis & agendi modo profiteri creaturam, & maxime a Deo delegatam, oporteat. Deinde ipsa effata, quibus Servator nihil tam divinum prætermisit, quod sibi ipsi non præteriret, breviter, quandoquidem ab omnibus iveris fidei testimoniis arguuntur; v. g. Joh. X, 30, coll. 33, V, 17, 18, XIV, 7, 12, 13, III, 13, XVII, 5, X, 15, Apoc. II, 23, quæ omnia sine manifestis blasphemias tribuere sibi ipsi haud potuisset, nisi certo de summa Divinitate sua ipsi constitisset. Quæ omnia Caput postremo adversus objectiones cum Arianorum, tum Socinianorum prædicare laborat.

AN HISTORY OF THE GOVERNMENT OF THE
primitive Church,

i. e.

HISTORIA HIERARCHIÆ ECCLESIÆ PRIMITIVÆ per tria secula, & initium quarti, quæ docetur de Ecclesiâ prima ista ætate, pariter ut perpetuo deinceps, per Episcopos

scopos Presbyteris superiores fuisse gubernatam, consideratis simul Davidis Blondelli in contrarium suggestionibus; Autore FRANCISCO BROKESBY, S. Th. Bacc. & quondam Collegii S. Trinitatis Cantabrigiæ Socio.

Londini, apud T. Taylor, R. Gosling, & H. Clements, 1712, 8.
Plag. 20.

TRitissimam controversiam contra argumenta, cum primis a doctissimo Blondello in Apologia pro sententia Hieronymi adversus Episcopatum mota, decertare constitutum est Autori Clarissimo, subsidiis celeberrimi Dodwelli, quod ipse in Dedicatone gratus fatetur, mirum in modum adjuto. Præmittitur Dissertatio præliminaris, qua præjudiciis quibusdam adversus regimen Episcopale conceptis obviam itur, imprimis a silentio Scripturæ S. de hujuscemodi institutione. Eam enim hac de re altum habere silentium non miratur, siquidem Actorum Apostolicorum historia iis temporibus desinat, quibus, durante adhuc extraordinaria per Apostolos Ecclesiasticarum rerum administratione, ordinaria munera nondum erant constituta, Christi porro intentio, Apostolorum praxis & in septem Asiæ Ecclesiis facta constitutio affatim in Scripturis innuantur, ac denique nullum vel Diei Dominicæ vel Pædobaptismi disertum indicium ibidem habeatur, quæ tamen ab Episcopalis regiminis adversariis magna religione nihilominus observentur. Expenduntur deinceps argumenta Blondelli alia, a promiscuo vocum ἐπίσκοπος & πρεσβύτερος in N. T. usu, a nomine sacerdotum utriusque ordini tributo, ab appellatione Presbyterorum Episcopis quoque data, ab iisdem functionibus utriusque ordini communibus, denique a Synodorum quarundam recentiorum constitutionibus, quibus eminentia Episcopatus unice videatur deberi. In ipsa Historia Cap. I status Ecclesiæ vivente Christo consideratur, quem electione XII Apostolorum & LXXII discipulorum jam tum disparitatem munerum Ecclesiasticorum innuisse, & LXXII quidem non ad tempus saltem vocasse, sed post reditum Luc. X, 18, 19, iterata commissione officii confirmasse existimat. Cap. II Ecclesiæ infantiam considerat, Apostolis adhuc Hierosolymæ subsistentibus, ea tamen ætate jam tum credentium numerum ita crevisse, ut possibile haud fuerit,

fuerit, una eos congregatione comprehendere, aduersus eos qui Episcopos uni tantum congregationi praefectos fuisse voluerunt, observat. Cap. III in Ministros ab Apostolorum dispensatione in primis credentium coetibus sacra admissitantes inquiri, probabile existimans, eo tempore eos, qui *προεμαρτυρησεν* pollebant, nulla alia vocatione precedente sacris ministris esse, donec succedente paulatim ulteriore revelatione Presbyteri ab Apostolis primum instituerentur, quod partim exemplo Aponia & aliorum, partim testimonio Pseudo-Ambrosii ad Eph. Di. 10, qui diserte omnibus inter initia concessum fuisse & evangelizare & baptizare, & Scripturas in Ecclesiis ordinare affirmat, probatur, sed ad exemplum nostri temporis insensantibus donis istis trahi posse omnino negatur. Prima Episcopalis regiminis fundamentum in *μαρτυρια* Hierosolymitana per Jacobi Minoris ordinationem, Cap. V enarrat, quem in Sancta Urbe subtestatur Scriptura Act. XII, 17, XV, 13, Gal. II, 14, Act. XXI, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 912, 913, 914, 915, 916, 917, 918, 919, 920, 921, 922, 923, 924, 925, 926, 927, 928, 929, 930, 931, 932, 933, 934, 935, 936, 937, 938, 939, 940, 941, 942, 943, 944, 945, 946, 947, 948, 949, 950, 951, 952, 953, 954, 955, 956, 957, 958, 959, 960, 961, 962, 963, 964, 965, 966, 967, 968, 969, 970, 971, 972, 973, 974, 975, 976, 977, 978, 979, 980, 981, 982, 983, 984, 985, 986, 987, 988, 989, 990, 991, 992, 993, 994, 995, 996, 997, 998, 999, 1000.

minatur, & silentii apud Justinum pariter ac Tertullianum de
 Episcopis in Apologiis ipsorum obvia ratio redditur. Idem Cap.
 LX de Ecclesiis Egypti, speciatim Alexandria probatur, & sy-
 nodi Nicenae judicium partim de schismate Meletiano, partim
 de ordinatione Ischyri pro invalida habet, tanquam in sine
 Episcopatus ubique introducti argumentum urgetur. Cartha-
 ginensis & reliquarum Africanarum Ecclesiarum subjunguntur Cap. I, &
 quantum Episcopali dignitati testimonia Cypriani affundunt
 splendore, quamque ea omnia longe aliam Episcopi curam,
 quam quae ad unam saltem congregationem extendatur, loquan-
 tur, ostenditur; denique Cap. XI Hispanicae, Gallicae atque alias
 Occidentales Ecclesiae considerantur, & Concilio Arelatensi A. D.
 314 Episcopos Britanniae nonnullos, Eborum Eboracensem, Re-
 stitutum Londinensem interfuisse docetur. Ea vero occasione
 Cap. XII primum Scoticarum Ecclesiarum regimen exponitur
 Clar. Autor, & fabulam vulgatam, qua ante Palladii adventum
 in Scotiam jam tum alios Christiano sacra ibi administrasse, non
 Episcoporum sed Presbyterorum dignitate conspicuos, & cete-
 roquin monasticam vitam agentes, confutat, & quomodo a S.
 Columba, Scotorum Apostolo, Abbatum monasterii ab ipso in In-
 sula Hy fundati, inusitatum privilegium, quo non modo Laicis, sed
 & Clero ipsorum; insulae Episcopo superior declarabatur Abbas, sine
 praesudicio Episcopalis dignitatis a S. Columba potuerit conferri,
 prolixè enarrat. Cap. XIII in Chorepiscoporum officium ac-
 curate & imprimis ex Dodwelli mente inquiritur, quorum no-
 men ante Concilium Ancyranum A. 314 in Ecclesiis non cog-
 nitum fuisse ipse Blondellus concesserat, rem ex Clementis Romani
 Epistola jam tum deduci posse asseruerat. Ros igitur prohi-
 idoneis & eruditis documentis vere Episcopos, non vero Presby-
 teros fuisse, in Regionibus sive *episcopis* magnis Civitatibus subje-
 ctis constitutos, ut Episcopo in vasta diocesi administranda sup-
 petias ferrent, *επισκοποι τῶν ἐπισκοπιῶν, οἷς οὐδαμῶς οἱ δὲ
 τὴν ἐπισκὴν εἰς τὰς πτωχὰς*, ut verba habent Concilii Neo- Caes-
 arensis A. D. 314, privilegiis quoque Episcopalibus gementes,
 quibus, ut in Synodi nomina sua subscriberent, tanquam
definitores, ut literas formatas aliis Episcopis mitterent, impri-

mis, ut Subdiaconos Lectoresque, etiam absque speciali Episcopi civitatenfis, cui suberant, consensu, non autem sine illis literis diferte confirmato Presbyteros Diaconosque ordinarent, in omnibus tamen subordinati Episcopo ejus civitatis, cujus jurisdictioni *χωρα* ista parebat. Quod officium in oriente primo introductum, in occidente non ante A. D. 349 cognitum, cum ad contemptum haud dubie vergere videretur reliquorum Episcoporum, a Synodo Laodicensi A. D. 365 fuit abrogatum, qua diferte constitutum est, non debere Episcopos constitui in pagis *και εν χωραις*, sed *περιουρως*, latine *Visitatores* dictos. Hoc vero *περιουρωτων* munus non novum fuisse in Ecclesia, sed jam ab Ignatio ad Philadelph. C. 10, & ad Smyrneos, sub nomine *θεοπροβιτου*, ut Pearsonus ibi legit, & ad Polyc. C. 7 sub *θεοδωμου* appellatione indigitatum, ac Presbyteris vulgo proprium, hic tantum resuscitatum fuisse, ut Episcopus in ampla Diocesi visitanda sublevaretur, Autor erudite docet, & in his omnibus nihil esse, quod Presbyterianos juvare possit, observat. Ultimo demum Capite celebratissimus Hieronymi locus ex Commentario in Epistolam ad Titum excutitur, & quam parum in eo roboris sit adversus confirmatam omnium seculorum suffragio hierarchiam Episcopalem, ex scopo Hieronymi, aliisque ejusdem locis, contrariam sententiam manifeste prae se ferentibus, monstratur.

**SPICILEGIUM OBSERVATIONUM AD
Capitulationem Caroli VI.**

Francof. ad Moenum, ap. Jo. Maximil. Sande, 1714, 4.
Alph. 2 pl. 16.

Legum publicarum studio, superioribus seculis densa ignorantiae caligine obducto, tandem nostrorum temporum felicitate & indefessa Virorum Celeber. opera lux serena affulgere visa est, magis indies exsplendescens. Testatur id Caroli VI Imp. Capitulatio, quae vix typis vulgata Illustris Viri industria cum Perpetua & Josephina collata, notisque vernaculis exornata, adjectis scriptis publicis, quae ad eam rem facere videbantur, cujus editionis mentionem anno superiori 1713 Mens. April pag. 151 fecimus. Novus ad eandem nunc se sistit Commentarius, titulo Spicilegii

Spicilegii Observationum ad Capitulationem Caroli VI insignitus, in quo id præsertim Autor induxit in animum, ut instituta accurata hujus cum Capitulatione Josephina, subinde & Perpetua, collatione, momenta singula Jus Publicum Imperii statumve ejus alterantia, insertis documentis authenticis, ingenue annotet; interim Observationes suas saltem Supplementorum egregii Commentarii Nizschiani ad Josephinam Capitulationem, Franc. 1711, 4 editi, conscriptas esse fatetur. Nomen suum modeste quidem reticuit Autor, attamen cum *Dissertat. de jure Libertatis Ordinis Cisterciensis libertate a superioritate Territorialibus & Advocatiis* sibi vindicet, facile patet, has Observationes Georgio Henrico Wegelino, Heilbronnensi, deberi. Ipsum opus paucis perlustrabimus. Affectu Curie Pontificie vulgo asserunt, Electo Romanorum Regi Imperatoris Rom. nomen ante coronationem Romæ peractam haud competere, cum e contrario constet, consensu ipsius Pontificis, Maximilianum I elogio Electi, vel ut alii volunt, designati Romanorum Imperatoris usum; Pontificem vero vellet annuisse, ut Imperatoris animum, instaurandis Imperii juribus per Italiam intentum, averteret. Noster existimat. Tituli Archi-Ducis Regis antepositi, Regis vero Germanie prorsus omitti, hanc causam reddit, quod Principem ipsa nascendi sorte Germanum in folium Imperatorium eventum ostendere vellent Electores; Germanie vero Regis nomen, a Maximiliano I elusis technis sub Pontificie admittum, consulto negligi, cum hodie Pontifices adeo effrenes omnino haud sint metuendi. Archi-Cancellariatum Trevirensis Regni Arelatenfis terminis circumscribi, ex ipsius Capitulationis verbis notat. Status Imperii etiam ab Imperatore nomine *defensorum & protectorum fidei* coonestari, quod plerumque soli Imperatori tribuunt, autoritate R. L. de anno 1524 demonstrat. Immediata præcise bona requirit, ut quis votum & sessionem in Comitibus Imperii obtineat; dari vero Status Imperii, qui territorio immediato destituantur, exemplo Prælatorum quorundam Suevici tradit. Comitibus Imperii immediatis, qui dignitatem Principalem consequuntur, facilius longe Sessionis jus tribui in Circulo Imperii, cujus antea membra extiterunt, cum & Comites ibi

pag. 14.

5.

6.

7.

15.

25.

- pag. 77. personalibus suffragiis gaudeant, quam in Comitibus notat. De-
bium olim subortam (nam restitutum nunc Bohemiarum Rege idem
penitus sublatum) utrum monita sua ad Capitulationis negotium
perficiendum Regi Bohemiarum explicare fas sit, affirmando deci-
dit, cum & in electione Leopoldi I monitorum Regis Bohemiarum
rationem habere non abauerit Collegium Electorale, & in Ele-
ctione Josephina monita quaedam legati Bohemici Capitulationi
99. inserta legantur. Limburgicis, sava satorum necessitate nunc
quoad masculos extinctis, Pincernatum Imperii sub ipsis Suevicis
Imperatoribus fuisse concessum, contra Hoffmannum vindicat.
104. Subofficialibus Imp. ne in functionibus suis ab aliis turbarentur,
aut commoda ipsorum interciperentur, jam olim fuisse cautum,
106. ex antiquo privilegio Maximiliani I probat. Quod controver-
siam inter Electorum Legatos & Subofficiales attingit, cum Schü-
zio & Mauritio Legatos in Coronationis Imperatoris solennibus
ad prælationem insignium, Subofficiales vero ad reliqua munera
143. obeunda præ illis admitti debere arbitratur. Jus Fœderum
309. Statibus antiquis jam temporibus integrum fuisse, multis demon-
stravit, de Clientelariis etiam Fœderibus erudite quaedam com-
pilavit, quæ tamen singula hic referre longum nimis fuerit.
186. Quod ad litem, inter Abbatem San-Gallensem & Helvetios sum-
ma animorum pariter & armorum contentione agitatum, hoc
intermissam onerum feudalium præstationem ad exemptionem
Abbatis totalem applicantes, erudite refellit, cum res facti Imperii
204. juribus obesse nequeat. Civitates Imperiales a multis retro
seculis jus tributorum sibi vindicasse asserit, cujus quidem
adeo tenaces extiterint, ut nec privilegii Imperatoris exemptio-
num ab Ecclesiasticis aliisque personis impetrari solitis, nisi con-
sensu istarum suffultis, intra limites jurisdictionis sive locum
concesserint, vel saltem determinaverint, quantam vim inesse
talibus privilegiis vellent, cujus rei illustre exemplum ex diplo-
mate Civitatis Lindaviensis ob oculos ponit. Pontificam artes,
223. quibus Germanos pecunia emungebant, atque neglectis solenni-
bus Nicolai V Concordatis juræ Cleri violabant, ad Art. XIV pro-
226. ponit, Ecclesiarum Gallicanarum libertatem summa virtute jam
sub Merovingis defensam, Angliæ & Hispaniarum possessionem ni-

bil Pontifici dandis & Polonorum Statutum, quo Annata in defensionem & conservationem Reipubl. conversæ sunt, deprecatur. Jus succedendi in bonis proscriptorum Feudalibus Agnatis a crimine puris saluum servatum in Art. XX Capit. Carol. ad liberos etiam, præsertim ob verba: und allen andern / so Anwartsung und Recht dran haben / extendendum sibi persuadet. Si quid tamen scrupuli hic superfit, id authentica interpretatione Cæsaris & Statuum Imperii facile amotum iri confidit. Status Imperii in dispenlandis titulis a Cæsare licet concessis parciores sese præbere posse censet, si jurium suorum insignem deminutionem inde metuant, vel actu patiantur; eaque de causa Principes Imperii Sabaudia Duci titulum Regis Celsitudinis, ab Imperatore 1690 ipsi concessum, tribuere noluisse, ne hoc titulo prærogativam aliquam in illo viderentur agnoscere. Notatu quoque non indignum visum, quod, cum Collegium Comitum Wetteravicorum 1710 ad Conventum pacis condendæ ergo in Belgio institutum Legatum secundi ordinis misisset, Ordines Federati Belgii diu hæsitant, non assurgere illorum desiderio vellent, quod Legati secundi ordinis haud secus ac primi characterè representativis moribus hodiernis gaudeant, Comitibus autem jus mittendi tantum Mandatarios plena potestate instructos adhuc competierit, donec argumentis Illustrissimi Legati B. ab Edelsheim extimulati desiderio ipsius satisfacerent. Nec silentio prætereundum, Regis Bohemæ in distributione exemplarium Capitulationis Authenticorum nullam rationem fuisse habitam, quamvis haud ita pridem omnium Electoralium jurium compos fuerit redditus, forte quod superfluum existimaretur, peculiari hujus Capitulationis exhibitione Regem Bohemæ nuper electum Imperatorem sibi met ipsi velut adstringere. Imperatorem ad normam Ordinat. Exec. Circul. obstrictum per Capitulationem fuisse constat, quod ad solum proscriptionis casum restringit Illustr. Dn. Lyncker, idem vero ad alios quoque casus, ne verba in Capit. als in andern Fällen otiosa existant, applicare Nostro visum est.

pag. 267.

276.

284.

335.

373.

DU POUVOIR DES SOUVERAINS ET
de la Liberté de Conscience &c.

h. e.

DE POTESTATE SUMMORUM IMPERATORUM, & Libertate Conscientie, Orationes duæ
DI van NOODT, in Acad. Lugd. Bat. Antecell. ex persona
Gallicæ JOH. BARBEYRACI, Jur. & Histor. Lausanensis
& Academia Regiæ Scientiarum Berol. Socii. Editio altera emendatior & notis auctior.
JOH. FRID. GRONOVII de Lege Regiæ ab eodem
BEYRACO Gallico idioma donato: usque
de Natura Sortis dissertatio.

Amstelodami, ap. Petrum Humbertum, 1707.

Plag. 16.

Comparuerunt jam anno 1707 duæ illæ Orationes
mi. Noodt peregrino habitu adeo, venuste ab
Barbeyraci iudicio; ut nec nativo decori illius
tractum agnosceret patet, nec sequi vestigia
dubitarer, qui Anglicam nobis versionem
Nunc vero denuo istæ prodeunt, sic quidem,
summorum Imperatorum potestate inscribitur, quæ
parte genuinam mentem famossimæ illius
comes velut data sit Joh. Friderici Gronovii de
to Oratio; alteri vero, quæ libertatem Conscientie
Natura Sortis jungatur disceptatio.

Prima est Gronovii patris, ut antea
Regia Oratio, quam Vir doctissimus d. 8 Febr.
Lugdunensis Academiæ Magistratu se abdicavit
mortem suam, quæ eodem adhuc anno contigit, præ
doctæ me hercule, & quæ reliquis omnibus qui in
vendo hætenus defudarunt, facile palmam præcipiat.
vero de natalibus legis illius tantopere variant, homin
ditorum sententiæ, ut cui te tuto committas, hæc in
fit. Nonnulli, quod Bachovium etiam observant
non satis attendentes, eam non ab auctore, sed arguente
tractabat,

tractabat, ita appellari, imprudenter admodum eam cum legibus, a regibus Romanis latis, qui error *Franciscus Balduini* fuit, confuderunt; aut, quod eodem recidit, in *Ltvi* loco L. 34 c. 6 *vetus Lex Regia simul cum ipsa urbe nata?* deprehendisse cum *Francisco Hottomanno* sibi visi sunt. Non procul abfuerunt ab hac ipsa opinione viri alias magni nominis *Paulus Manutius*, *Giphanius* & alii, qui illam ipsius Romuli legem esse crediderunt, sepultam ejectis regibus, sed postliminio restitutam temporibus principum Romanorum. Rursus alii decepti verbis *Ciceronis* L. 3 c. 3 de LL. *Regio Imperio duo sunt in praeuendo, iudicando, consulendo, Praetores, Judices, Consules adpellantur*, illius originem ad XII Tab. legem rejecerunt, qui, si cogitassent, Ciceronem ibidem non veram sed idealem quandam cum Platone rempublicam effingere, facile ab eo errore cavere sibi potuissent. Porro alii, quod *Clapmarius* fecit, initia ejus in Vespasiani aeo collocant, tabula procul dubio Capitolina permoti; alii vero, quos inter *Franciscus Connanus*, & qui majori adhuc conatu id egit, *Martinus Sobookius*, figmentum sequioris seculi, hariolantur; alii denique veram quidem esse largiuntur, sed praeter nomen solum amplius quid superare, cum *Scipione Gentili* negant. Hi omnes uti a vero declinarunt, ita *Gronovius* noster legem regiam describit *Instrumentum publica auctoritate conditum, cuius potestas summa ex decreto senatus, & populi consensu in unum collata fuit.* Observat autem, legem hanc non solemniter, ut alias moris erat, nec sub ejusmodi appellatione, nec eo tempore latam, quo libertatem invaserunt Julius & Octavius, sed collectam ab his per intervalla potestatem summam, in successoribus autem jam minus eam dissimulantibus, inde ab initio inaugurationis eorundem uno actu per SC. confirmari solitam, ea tandem tempestate, qua regium nomen pati didicerant Romani, a Ictis, rem, ut erat, vero elogio mactantibus, regiam legem dici coepisse. Atque quidem nullam talem legem, quae regia diceretur, quaeve jus omne Populi in unum conferret, in Comitibus publicis inque Campo Martio, vel in Caesaris vel in Augusti favorem, rogatam esse, praeter silentium scriptorum *συνηγοριαι*, duo cum primis evincunt, odium Romanorum erga Regium nomen

ment, deinde studium principum Romanorum, quo relictis veteris libertatis imaginibus fucum populo faciebant, ac si de servanda ea magis quam opprimenda essent solliciti. Recensentur hac occasione callidæ Julii, Octavii Tiberique regnandi artes. Porro quæ illi Jura Majestatis diversa diversis temporibus subque variis Magistratum titulis pristinam reipublicæ formam mentientibus adquisiverant, ea cuncta successores inde ab initio inaugurationis sæ ex decreto Senatus simul accepisse ostendit; inque hunc censum refert tabulam illam æneam Capitolinam mutilam Capite sed genuinam & eximium antiquitatis monumentum, quæ prolixa recensione partium summi Imperii singularum potestatem ita facit *Vespasiano* UTI. LICUIT. D. AUGUSTO. TIBERIOQUE. JULIO. CAES. AUG. TI. CLAUDIO. CAES. AUG. GERMANICO. Hunc morem conficiendi ejusmodi decreta in singulis deinde principibus infecutis usque ad tempora *Augustuli* continuatum fuisse, persuasissimum habet Gronovius, etsi injuria ævi ad nos haud transmissa inveniantur. Decreta autem illa complexum summi imperii continentia tandem a Jctis Romanis eo tempore, cum Regium nomen Romæ jam minus exosum frequentari cœpisset, Regiæ Legis encomio indigitata esse, valde fit probabile. Observat hic *Gronovius*, Papinium Statium sub Domitiano primum extitisse, qui eundem Imperatorem Silv. L. IV. Carm. I v. 46

*Longamque tibi, REX MAGNE, juventam
Annuit, atque suos promisit Jupiter annos,*

alloqui non dubitaverit, quem deinde Historiæ Augustæ, ut vocantur, scriptores, liberaliter secuti sint, quod tota testimoniorum nube demonstrat. Quæ contra Dionis locum, qui oblitare Gronovio videbatur, monenda erant, infra adducemus. Id pag. 41. unum addimus, Virum doctissimum *Calculum Minerva* concessum Julio Cæsari a Populo scite admodum de jure aggratiandi exponere.

Secunda est ipsius Cl. *Barbeyraci de natura fortis* Dissertatio. Continet illa, quod monuisse sufficiet, vindicias contra Cl. *Foncurtium*, qui epistolis quatuor de Ludis fortunæ, *sur les jeux de*

de *bazaris* superiori anno Haga Comitum edis librum Auctoris de eodem argumento antea *terminum* vellicaverat.

Tertia est Consultissim. Noodtii *de summorum imperatorum potestate* mactata & erudita oratio. Bipartita ea est. Prior parte differentia Principem inter bonum & Tyrannum expensis, ostenditur, illos, quibus imperii habenas moderandas fors dedit, non ideo ad culmen hoc evectos esse, ut licentiose cuncta agant, sed ut tutores velut status publici omnia ad hujus salutem referant. Neque enim credendum esse, potestatem summam in effreni & impuni licentia consistere, etiamsi detur, immediate illam a Deo proficisci, quod tamen quam falsum sit, ex æqualitate hominum, quam a natura habent, & digressione ad causas & initia societatum civilium facta, luculenter evincit. Reges nimirum fruendæ justitiæ causa libera subjectione a populis ordinatos, ut singulos ab injuriis & violentia malefactorum tutos præstarent; nec probabile fieri, Gentes formatas jam Rebus publicis a fine hoc recedere noluisse. Obtinere isthæc, etsi imperio Principis lex commissoria adjecta non sit, aut ille nihil repromiserit; nam & tunc plus juris in eum translatum haud videri, quam ante in se singuli habuerint, & societatem civilem naturalia jura corrumpere non posse. Eo etiam casu, quo populus se suæque & divina humanaque omnia in ditionem alterius dedit, id ab eo agi, ut fervetur & conditionem suam tolerabiliorem efficiat. Si quem forte moveat, singulos libertatem suam vendere & in servitutem alteri addicere posse, cur talia non liceant integris populis? illi respondet, non equidem quæri hic, an servire debeat servus, sed an, si Dominus suo in servientem imperio abutatur, hic in pristinam libertatem vindicandi se jus nanciscatur? Male supponi, Dominum servo uti re alia quavis in patrimonio existente abuti posse: servum hominem manere, forte non natura talem fieri. Sive autem captivitate, sive conventionem servus evaserit, priori quidem casu, utpote statu bellico adhuc durante, omnia alteri adversus alterum licere, posteriori vero finem a servo intendi, conservationem sui, a Domino præstationem operarum. Velle autem servire in servum & conditionem ejus ipsa morte duriolem facere, nec Domini ipsius

inerte, nec cum ferri intentione & tacita passione conuenit.
 Quae de iure ad genus applicat. Cum vero animaduer-
 sum sit ad Legem Regiam & diuinam Ulpiani, *Principum legibus*
saltem esse, hic provocare, dno mones, quibus, ut
 aut non de natali liberis sed civilibus legibus, neque
 bus, sed de Julia saltim & Papia, qui, quod postea
 inscriptione fragmenti probat. Alterum, *Regiam Legem*
 dicimus, Principum Romanorum, neque ab omnium
 civilium observatione, neque eodem tempore liberum
 rasse. Graviter equidem obflare videtur. Dio
 de Imperatoribus loquens *ἀλλοιωτοί*, inquit, *ἡ δὲ*
*αὐτὰ τὰ λαλῶντα ἐφημερὰ λέγει. Τέρτιον, ἰδιώτην ἀποκρί-
 ἀναγκάσας ἰσχυρῶς εἶπεν; καὶ εἶδεν τὸν γεραιότερον*
 optimum non alia auctorem hic aut adulatione
 Græcæ legem Romanam loquendi formulam
 SOLI, ut intellexisse, ex ipso Dione, quod
 neminem ex eo, sed a nemine hactenus oblatum
 fiat, Augustus ex eodem Senatus Decreto
 no & iuramentum arbitrium accepisse &
 esse. Primum enim, eodem narrante, Augustus
 sterius eodem decimum consulatum gerente
 immunitas legem saltem *Cincianam* respicit
 nec tenetur. Secundo idem Dio testis est, Augustus
 sua demum Tribunitiam potestatem per
 concessam confirmatumque esse, ut quoties
 vellet, ad eundem, etiam si Consul non esset, r
 consul intraret & in provinciis imperium
 tem haberet. Quinto C. Sentio & Q. Lucretio
 Senatui, ut de Republica statuendi, leges novas
 suo nomine vocandi penes eundem arbitrium
 colligitur Augustum ante ad rem publicam institutio
 Tertio idem Dio L. 59. probat, Cæsarum Senatus Con-
 contra Legem Juliam & Papiam adiutus esse, qui in
 celibibusque, ne ex testamento quidquam inherere
 bant; ex quo iterum apparet, Augustus & Tiberius
 non indultum fuisse. Si urges, formulam
 inuenis apud Dionem ut & Ulpianum de legibus in genere non

de una saltem alteraveloqui, in promptu esse, at, Estinae linguarum, pluralis in numerum pro singulari saepe apud optimos Auctores plane in eodem casu poni, quod idoneis ex Cicero, Suetonio aliisque pluribus testimoniis confirmat.

Quarta locum occupat ejusdem celeberrimi Viri de nobilissimo argumento *de Libertate conscientia* & quae ex hac pendet, *tolerantia sectarum*, diserta & locuples oratio. Priori parte Religionem omnem, quatenus de Deo divinisque rebus sententiam finit, internoque cultu absolvitur, Imperio Civili exemptam esse, traditur. Res eo redit, Religionem esse societatem Deum inter & hominem, donum Dei, quod unicuique concedat, inspiret, finem ejus salutem animae, quam dum appetit homo, integrum ei esse debere eligendi libere media, quae ad consequendam eam omnium maxime conducere existimat. Intellectum facultatem necessariam esse, & ut nemo conscientiae suae ita imperare potest, ut aliter credat, ac ideas animo concipit, ita neminem alterius judicem esse in rebus proprium ejus commodum spectantibus, aut si certe velit, tantumdem in se quoque alteri concedere debere. Quemlibet, quam profitetur, sectam meliorem aliis esse persuasum habere, paucissimos ad dijudicandam veritatem natos. Nullam rationem convincentem tolerantiae sectarum opponi posse, modo secta, quod honestati aut securitati societatis humanae adversetur, nihil admittat. Concludit inde, nemini, quo minus re melius perspecta ad aliam sectam se transferat, interdicendum esse; nomen tamen dantem societati cuidam Ecclesiasticae regulis illius parere debere; modo alia non sint, quam quae fini Religionis, unioni Hominis cum Deo, inserviant. Rebus igitur Ecclesiae non in minis, tormentis, poenis, quibus corpus solum affligitur, sed in consiliis, instructionibus lenibus pacificisque consistere. Neque vero putandum, plus juris hac in re competere Principi, quam in se vel alios singulis hominibus ante institutas Civitates, cum quod quis juris ante societatem non habuerit, id nec in Principem potuerit transferre. Neque opus etiam fuisse amplioem ipsi vim tribuere, cum causa & finis societatum civilium introductique Principatus non Religio sit, sed securitas & tranquillitas publica, & omne id imperantium potestati exem-

tura esse confari debeat, quodcumque ad scopum eum obtinendum non cooperetur. His in rebus in parte altera ad confutandum sententiarum objectiones se addingit, quarum potissimum hinc adducemus. Atque quod illi sunt, non solum ad vitam & salutem iter esse, & officio summorum magistratum incumbere, ut errantes vitam in rectam viam reducant, ad id quod eadem via se adducit. Reperit enim, quamlibet sententiam veram esse, veramque, Jus Gentium, de quo ipsi sermo est, non vera sit, non deficiat, sed cuilibet liberam electionem potest. Deinde aut Principis aut Senatus Ecclesiastici ab eo ordinis iudicio standum fore? Quid si vero Princeps rerum eorum, si quis sit, quid si rationibus non vincat, an periculo suo, an periculo dum cuquam esset, medium salutis inveniendae, an non? Quid si eadem reprobanda occurrant in Senatu, si majoris majoris suffragiorum parti cedendum erit, remedia, si non tam adhibenda sunt tollendas apto? Num ideo infamiam, si non nem percipimus, ut alienam sequamur? Contra naturam religionem, quantumvis optimam, colere, quae non est, non agnoscit, nunquam ad salutem ea via pertingit, si non pia erit, & in contemptum Numinis, indifferenter, si non pocrificia sic demum omnis abit religio. Si porro contra naturam Dei hoc exigere, bonum finem pro oculis, si non naturam aberrantium metu poenae infringenda, si non det: vitia, merita interna, per quae solas Deum laedere, vindictae religui. Is cum illico punire queat, non hominis non esse prorogare terminos, nisi si bene rationi suae non subiectas. Deinde pertinaciter, si rationes non satisfaciunt, constantius magis laudem, si non tiz, quam semel veram quis agnoscat, firmiter in se, si non rursus urgeas, datum id Principi esse, ut cultum, certum, si futura factorem defendat, id quidem non negat, sed in eodem modum. Proinde religionem, quasi ipsam se ruci poenae, si non mis defendatur. Alia iam omittimus, si e *Loebio*, *Berolico* aliisque largiori manu nobis data sunt, ideo, si non non perdunt, quippe in compendium velut a Non, si non orationis luminibus eleganter picta.

ARCHIBALDI PITCARNII OPUSCULA MEDICA,
quorum nunc multa primum prodeunt. Editio tertia
Edinburgens auctior.

Roterod. apud Fritsch & Boehm, 1714, 4.

Alph. 1 plag. 13.

Prima dissertationum Medicarum Medici insignis *Pitcarnii* editio prodit Roterodami A. 1701, altera Edinburgi A. 1713. In prima continentur 1 Oratio Autoris inauguralis, sub auspiciis Professionis Medicæ Lugduni Batavorum d. 26 Aprilis A. 1692 habita, qua ostendit, Medicinam ab omni Philosophorum secta liberam esse: 2 Theoria morborum oculi, in qua ex distantia foci a crystallino colligit, nullorum in cornea, sed in aqueo humore sitorum corporum imagines in oculo pingi, quod ultra 3 semidiametros crystallini cum semisse ab eo distent: 3 Dissertatio de circulatione sanguinis per vasa minima, edita Lugduni Batavorum A. 1693, ubi Geometrice ostendit, secretionem non requirere poros figuris particularum similes & poris figuram circularem, orificiis eorum amplitudinem diversam vindicat: 4 Dissertatio de causis diversæ molis, qua fluit sanguis per pulmonem natis & non natis, edita 1693, in qua communem plerorumque Medicorum opinionem destruit, quod aer in pulmonibus sanguinis misceatur & cur foetus in utero sine respiratione vivere possit, in lucem vero editus minime, disquirat: 5 Dissertatio de motu, quo cibi in ventriculo rediguntur ad formam sanguini reficiendo idoneam, edita 1693, in qua contendit, cibos in ventriculo digeri solo ventriculi motu, sine ulla putrefactione, concoctione, fermentatione, solutione (hypothelin hanc, nuperrime a Cl. *Hecqueto* Medico Parisino quoque propugnatam, strictim proposuimus in Actis A. 1713 p. 556): 6 Solutio problematis de inventoriibus, edita Edinburgi 1688 & auctior Lugduni Batavorum 1693, qua regulæ nonnullæ proponuntur ad inventores agnoscendum utiles Nostro visæ: 7 Dissertatio de circulatione sanguinis in animalibus genitis & non genitis, edita 1693, ubi expendit affectiones aliquas circulationis sanguinis ab aliis non observatas: 8 Dissertatio de curatione febrium, quæ per evacuationem instituitur, edita Edinburgi 1695, in qua impugnat receptam opinionem de febrium ex vitio partium sanguinis fermentescentium ortu, & e-

Ooo 3

vincere

virescere studeat, depelli non modo febres sed & alios morbos melius per secretionem articulare seu transpirationem, quam per ventralem: 9 denique Dissertatio brevis de opera, quam præstant corpora acida vel alcalica in curatione morborum. Quævis vero hæc dissertationes hactenus in omnium fuerint, qui ultra vulgus Medicorum sapere volunt, ut adeo hæc vitæ nea censeri possit prolixa earundem recensio; cum tantissima selecta & notata digna in eisdem occurrant, nonnullis præsertim inde deperire & in usum naturæ curiosorum huc transitur libet, antequam ad eas dissertationes pedem promoveamus. Quæ tertiæ editioni nunc accesserunt, distinctius a nobis commemorandæ.

Causarum physicarum investigationem, qualem Philosophi instruere solent, Medicis neque utilem, neque esse censet, cum in medicina pro principio assumenda sit, de quo disputant Viri mathematico docti & minimè irriti. Quoniam vero Medicorum est, ut morbos elementorum vires, quæ per operationes inveniri solent, ad leges revocent, non autem ut causas physicas infudent, quæ non nisi ex principibus viriam legibus fieri possunt, nec inventæ Medico profuturæ; ideo hæc studiorum institutum sibi imitandum proponentes, circa morbos morborumque auxilia conferant, & in opinionum variatione ex eo, quod fieri solet, quid festinandum colligant. At tum demum Astronomos, quos Medici, si illorum more observationibus & experimentis incumbant, si studio Mathematico præsertim sublimi quoddam acumen & meditandi habitum sibi comparaverint, denique Astronomiz operam servabunt, ut, quos in medicina obstatimur nocent. Nostro in præse judicio studia solidiora proponit methodus tractandi Medicinam *Pitæarniana*: ab his enim non persuadeamus, quod Doctores ignorantis in felices *Pitæarni* interpretes, quo desidi placeant turbæ, ingeminare solent, quod studio Mathematico, Physico, Anatomico, Chymico, & Philosophicis sensam esse. Morbi plerique, iudice Nostro, vitio, & in rebus minimis oriuntur: quæ cum pondum facti

non miratur, quod, inventa ab *Harveo* sanguinis circulo, non major in arte Medica facta sit mutatio. *Willisio* propositum esse judicat, Medicæ artis fundamenta evertere, quod omnis ejus ars nitatur incerta sanguinia in omnem partem divagatione & liquoris præsertim nervei per quascunque vias spontaneo itu redituque: in ejus scriptis non alia contineri nisi vetera novis vocibus involuta. Quod per poros diversimode figuratos semper transmittantur figuræ diversi generis, non tantum unius, ut vulgata fert sententia, ita demonstrat. Sit cribrum foraminulis circularibus pertusum: per hoc transibunt spheræ, quarum diameter non excedit diametrum foraminulorum. Sit præterea spheroides, cujus diameter longior major, brevior autem minor diametro foraminuli: unus erit casus, quo per cribrum non transibit, nempe si diameter longior fuerit diametro foraminuli parallela; alii infiniti sunt casus, quo transibit, nempe si diameter brevior diametro foraminuli parallela aut sub quocunque angulo ad eandem inclinata. Sint adeo conditiones admittentes = a , excludentes = b , vices admissionis = m , exclusionis = n : erit expectatio admissionis $(am + bn) : (m + n)$ per ea, quæ in Actis hujus anni dicta sunt. Est vero n respectu ipsius m infinita, adeoque ob m & am quantitates infinite parvas, valor expectationis $am : m$ seu a . Patet adeo, admissionem semper fieri. Eodem modo demonstrat, exclusionem semper obtingere, si in secretionem requiratur pororum & partium congruentia. Ad *Richardi Lovveri* experimentum, quo sanguini in pulmonibus aerem permisceri probat, quia in arteriam pulmonis atrum impelli, at ex vena pulmonis floridum & rubicundum prodire observatur, respondet, Autorem ejus non probasse (quod tamen maxime fieri debebat) mutationem illam coloris non posse oriri aliunde quam ex aeris permissione, cum ab alterna compressione vasorum pulmonis & hinc nata partium fluidi transcurrentis solutione, ab aere elastico & gravi irruente &c. pendere possit. Ex *Job. Mayowii* experimento, quo sanguinem jam pridem emissum non adeo se in vacuo *Guerickiano* expandere ac arteriosum recentem constat, inferri posse negat, quod ideo plus aeris in illo contineatur, cum fluidum aliud alio facilius aerem elabi patiatur. Et hoc quidem

quod

quod Noster gratis assumit, experimentis sepius iteratis aliquot
 annis comprobavit *Cl. Noster*. Cum enim ipse sentiret, spi-
 ritum vini in vacuo *Gurriciano* expandi, non quod plus ac-
 rissimè eo contineatur, quam in aqua, sed quod aqua, si in se-
 vior existat, non ignoraret, fluida per calorem in aquam
 reddi, aquam, in urinam, &c. vel ad fornacem haurire, & sic
 & eandem in omniis fluidis expansionem notavit. In his quod
 notatu dignum est, aqua lenitas calofacta, ut tactus calorem vix
 discernere, in tantum volutem expansa, etiam si in vacuo
Gurriciano ante foisset privata. Similiter sanguinem ex auri-
 bus emissum & per horam ac amplius in vase detentum, post-
 de expandi didicit, ac si recenter emissus esset, modo ad fornacem
 collocaretur, ne calor omnis in auras avolaret. Calor nimirum
 non modo gravitatem fluidorum specificam imminuit, verum
 etiam elaterem aeris inclusi intendit, ut facilius erumpat. In-
 ventorem censeri debere statuit *Cl. Pitcairnius*, qui primus ea
 tradidit, ex quibus id ipsum facilius deduci potest, quam ulla pri-
 mi *Euclidis* propositio ex ejusdem axiomatis, definitionibus & po-
 stulatis, dumque ea traderet, non fuit occupatus in iis corollariis
 deducendis, quæ millies minoris momenti & utilitatis sunt, quam
 illud est, de quo quæritur. At si neque ea tradiderit primus, ex
 quibus inventum ea facilitate colligatur, neque inventum ipsum
 diserte explicuerit, sed prolixè & diserte infinita alia minimi mo-
 menti protulerit, tanquam ex datis emanantia, illum non esse in-
 venti, de quo quæritur, censendum autorem. Addit 2: cum in-
 venti auctorem esse habendum, qui primus de eo publice locutus
 sit & eodem modo, quo postea de eo locuti sunt alii, quibus nemo
 notitiam ejus dubiam reddit, neque simul & quidem æque vel
 magis diserte alia tradiderit invento proposito. At si
 non aliter de eo locutus sit, quam locuti solent, quos nemo non
 fatetur inventi esse ignaros, aliosque plurima sepius diserte
 tradiderit invento illi adversantia, eum inventorem non esse
 censeri. Cum per experimenta *Sancioni* constet, esse in hoc
 per alvum, vesicam & cutem esse utrumque, & non deest
 esse inferi, febriam & morbum quomodoque in aliis
 tum sudando potius, quam cacando deorsum, &c. *Sancioni*
 arguit,

arguit, qui febres continuas per purgantia depellere conantur.

Enimvero nostrum potissimum institutum est, ut de iis dissertationibus dicamus, quæ in editione prima desiderantur. Primum inter eas locum obtinent observationes de fluxu menstruo, sequuntur alie de ingressu luis venereæ, de variolis, de divisione morborum, de affectione scorbutica. His subjicitur dissertatio de legibus historię naturalis edita Edimburgi 1696, tandemque colophonem imponit epistola proluxa *Thome Boeri*, Medici Scoti & in Academia nobili Abredonensi Matheseos Professoris, qua respondetur libello *Astrucci*, Medici Parisiensis & Academię Regię Scientiarum Socii, adversus *Pitcarnii* dissertationem de ciborum digestionem per triturationem solam edito.

Fluxus menstrui causam agnoscit, quod in homine crescendi finem adepto plus sanguinis quotidie generetur, quam ad nutriendum requiritur, eadem manente per aliquot annos ab eo tempore vi ventriculi. Hinc quantitatem sanguinis, quæ supra amissum indies congeritur, inveniri censet, si quantitas expulsi per numerum dierum horarumve inter duas hæmorrhagias intercedentium dividatur. Cur femine fluxum menstruum habeant, non viri, rationem hanc reddit, quod sanguis in femina per aortam descendentem majori momento feratur quam in viris, pluribus quippe ramis in illis quam in his inde prodeuntibus iisque amplioribus, & arteriis in utero aeri expositis. Sanguinem ex parte corporis infima scerni statuit, quia ibi latera vasorum horizonti parallela adeoque vis gravitatis major. Priusquam sanguis fluat, tensiones vasorum dolores comitari; chalybem gravitate sua fluxum provocare & sanguinem ætate provectiore augeri, quod cordis & ventriculi vires in ratione molis augeantur. Vi hujus theorię fluxum menstruum definit per plethoram ad vasa uteri aeri exposita, definitione nempe causali.

Quamvis corporis animalis partem inflammari posse statuit, absque ulla contagii opera, & sine alterius animalis contactu ulcerari, inflammationem inducentis, quicquid sanguinem seminare tadat. Hinc luem veneream oriri posse, nullo transmissio a majoribus contagio præsertim in regionibus australibus, ubi exspiratio major & res venereæ frequentior. Morbum venereum in au-

Australibus tolli usu ligni Guajacæ, radicis Sassa, Orxypalathi, Bardanæ & similibus ex aqua decoctorum, quod sudorem excitent & fordes expirationis circa vasa hærentes abluant: in borealibus metallis gravioribus veluti hydrargyro expelli, quia fordes graviores densioresque quam in australibus. Immo si partes auri adeo atteri possint, ut sanguini innatent; auro tutius atque citius quam hydrargyro luem veneream sanatum iri existimat. Monet, se sæpius arsenicum exhibuisse non sine successu iis, qui doloribus ventris ferocissimis cruciati, nullis auxiliis liberari poterant.

Variolis correptos hac methodo sanari jubet. Febricitantibus sanguinem esse mittendum, etiam cum variolæ jam eruperint, donec cessaverit febris. Hinc ægrum bibere debere aquam aliquam, Pharmacopæis propriam, quæ nihil sapiat, & cui per horas aliquot sterco ovillum infundendum & postea opium addendum, si diarrhœa minatur. Pro potu commendat aquam hordei cum laudano & syrupo papaveris albi. Faciei nihil esse applicandam; die autem post eruptas variolas jusculum ex semine avenæ prodesse. Si die ab eruptione quinto, sexto, septimo vel octavo variolæ evanescant, venæ sectione opus esse & cervici pulverem cantharidum applicandum.

In arthritide sive podagra vomitoria prodesse censet, post illa Mercurium sensim datum. Parti dolenti applicanda esse lintha madida liquore, qui aquæ fontanæ ferventis libras octo, arsenici albi vel flavi uncias duas, calcis vivæ uncias sex recipit, subdito igne lento per 24 horas. Prodesse etiam, si libris 12 vini albi vel cerevisiæ affundantur libræ 4 lactis ferventis & abluto coagule immittatur libra una baccharum oxyacanthi omnibusque per horæ dimidium coctis mane & vespere exhibeatur ægro libra una.

Divisionem morborum quadruplicem affert. Alios enim esse canalium statuit, alios fluidorum, alios ex utrisque compositos, alios denique extra animam sitos. Singulorum exempla affert & inde quædam conellaria ad praxin profutura derivat. Artem medendi nullam esse pronunciat, medicamentorum inventionem casui adscribens. Unde medicinam desinit per memoriam

ritum eorum, quæ quilibet morbo usus ostendit fuisse utilia : Et
gr. causa febricitantes sanari exhibito Cortice Peruviano, qui Chi-
na Chinæ dicitur, neque enim corticis, sanguinis aut motus quar-
tanam excitantis naturam esse motam.

In dissertatione de legibus historiarum naturalis id potissimum
agit Cl. Autor, ut *Roberrum Sibbaldum*, qui A. 1684 Prodrorum
Historiarum naturalis Scotiæ edidit, labori huic prorsus imparem fu-
isse multosque errores commisisse ostendat : quod ut eo eviden-
tius fiat, regulas quasdam præmittit, quæ ex ipsius sententia in
conscribenda historia naturali observandæ. Consuet nimirum 1
historiarum naturalis autorem nulli Philosophorum sectæ debere ef-
se addictum, quæ principiis Mathematicis non nitatur ; 2 non
scribere nisi oculis propriis usurpata ; 3 iis artibus instructum ef-
se, quæ rationem figuras atque facultates corporum ab invicem
secernendi docent ; 4 ante absolutum historiarum opus non delabi
ad problema aliud difficilius, quodque nisi absoluta historia solvi
non potest. Has regulas omnes neglexisse *Sibbaldum* fuisse osten-
dit, ita ut tandem appareat, *Sibbaldi* historiam Scotiæ naturalem
esse nullius momenti.

THE ANATOMY OF HUMANE BODY, &c.

i. c.

ANATOMIA CORPORIS HUMANI, FIGU-
rarum, potiores partes ad vivum adumbrantium, viginti tri-
bus Tabulis æneis illustrata; Autore W. CHESEL-
DEN, Chirurgo & Societatis Regiæ Socio.

Londini, ap. Wilh. Innys & reliquos, 1713, 8.

Plag. 19 & fig. æn. 23.

Autor præsentem Anatomem in usum edens eorum, qui ipsi
in Medicina & Chirurgia proficere annitantur, studio non
solum varias subtiliores, minus necessarias, divisiones omisit,
sed & iis præcipue partibus, quæ figuram & situm constantem
servare solent, suam impendit operam. Cum vero vix quicquam
absurdius videatur, quam unam partem describere per alteram
nondum descriptam & cognitam, idcirco ab omnibus suspicatur,
quod sine hæc muscoli nequeant intelligi ; ea tamen ratione in

- Lib. I* ossa pertractat, ut simul de cartilaginibus, ligamentis & juncturarum glandulis lubricantibus sit sollicitus. Hinc in *Lib. II* ad musculos tanto magis progreditur, quanto minus absque eorum cognitione vascula designari valeant, quæ per illos feruntur. Tum in *Lib. III* viscera cum integumentis tali methodo explanat, qualis potissimum ad œconomiam animalem cognoscendam possit conducere, utpote præter integumenta communia & membranas, distinctis capitibus glandulas salivales, omentum, ductum alimentorum & mesenterium, hepar, folliculum fellis, pancreas & lienem, vasa lactea, pulmones, pericardium & cor, arterias & venas, vasa lymphatica glandulasque concomitantes, meningem duram & piam, atque cerebrum, cerebellum, medullam oblongatam & spiralem, exhibens. In *Lib. denique IV* circa urinæ & generationis in utroque sexu organa, foetum in utero degentem, atque oculos & aures occupatur, tum huic, tum reliquis Figuras subnectens, quæ partes descriptas ad vivum repræsentent, hinc inde autem Observationes proprias interspergens, e quibus sequentes suffecerit apposuisse. In duobus nempe corporibus a se dissectis collum ossis femoris fractum detexit, ob quam fracturam per abbreviatus occasionem dederit femur luxatum falso conjiciendi. In femina, a tumore aliquo suffocata, per anatomen deprehendit, quomodo talis tumor vere scirrhusus 26 unciarum pondere in altero latere a sterno usque ad glandulam parotidem extiterit protensus. Tanillas scirrhi affectas haud omnes censet extirpandas, quo aliqua eorum portio relicta cibum masticatum in pharyngem adhuc queat dirigere. In subiecto muliebri tres aliquando lienes, in virili autem hepatis molem, 14 libras & 4 uncias adæquantem, pariter annotavit, ac in alio ex ictero denato ductum choledochum communem a pancreate scirrhuso compressum, e diverso bilis folliculum, ductus felleos & cyst-hepaticos multum dilatatos. In muliere ab hydropo extincta semilunares aortæ valvulas lapide calcario vidit operatas, hydropem eatenus post se relinquente, quatenus earum munere sic sublato sinister itidem cordis ventriculus a sanguine, hunc nimium replente, nimiumque distendente, in contractione sua fuerit impeditus. In nona nemine, qui cum gutta serena vivere

vere defuit, omnes cerebri ventriculi lymphæ turbidi apparuerunt, ac thalami nervorum opticorum nervique optici, dum e cranio elabuntur, ad planitiem compressi. De cetero in Præfamine Noster operam, à D. Douglas Anatomico & Green atque Ferne Chirurgis sibi præstitam, gratus extollit, variasque Figurarum Tabulas non minus, ac exactiorem musculorum descriptionem laudato Douglas fert acceptas. Quemadmodum vero Librorum contenta & introductionem, constitutarum corporis animalis partium designandarum gratia, præmisit, ita syllabum, sive indicem humani corporis partium anatomicum sub calcem adjecit, in 35 Prælectiones distinctum.

*LIBRI NOVI RUSSICO IDIOMATE
conscripti.*

DUm in eo sumus, ut librorum quorundam Russici idiomatis mentionem faciamus, non est nobis dissimulandum, Russos hodie ad exemplum Polonorum vicinorum vocabulis exoticis Germanicis pariter atque Gallicis, illis præcipue, quæ ad Juris prudentiam, Politicam, Architecturam artemque bellicam pertinere videntur, copiose uti ab aliquo tempore consuevisse. Quam dicendi rationem non tantum in scriptis diligenter observant, sed etiam in variis sermonibus, quos quotidie inter se invicem miscent, necessitate non urgente cum summa sollicitudine & affectatione quadam retinent, eo potissimum consilio, ut pro doctioribus in posterum haberi velint. Esti vero seniores puritatem linguæ Slavonicæ, quæ omnia animi sensa sufficienter exprimere potest, nec peregrinis notionibus indiget, amare pergant, eandemque omni modo conservare conentur, attamen hæc consuetudo inter reliquos indies invalescit.

TRUDI MARSA ROSSIISKAGO &c.

*LABORES MARTIS RVSSICI, SIVE BELLICÆ
expeditiones S. Czareæ Majestatis adversus hostes.*

Petropoli, 1713, fol. cum 26 fig. æn.

Quemadmodum præsens libellus ad illustrandam modernorum bellorum historiam multum conferre potest, ita eo ma-

horum fidem meretur, quod ipse Augustissimus Cæsar, cum plerisque omnibus præliis, obsidionibusque præfuit, auspicio in lucem exierit. Figura, uti incisa, partim urbæ & Ruffiæ occupatæ, Narvæ, Revaliæ, Pernaviæ, Elbingæ, Rigæ, Sectionum aliarumque, partim prælia ad Calisiam, Pultavam & reliqua inde ab anno 1702 ad nostra tempora representant, quibus singulis descriptio topographica æque ac historica omnium rerum gestarum, nec non occisorum, valentorum captivorumque recensio adpiscitur. Non possumus vero, quin primæ tabulæ mentionem faciamus, quandoquidem in ea caput supremæ Rufforum Monarchiæ laurea coronatum inter trophæa & insignia artium tam bellicarum quam liberalium conspicitur, cum inscriptione rhythmicâ Rufficâ in hæc fere sententiam:

Orbis Hyperborei moderator, maxime Cæsar,

Quæ Tibi bellandi gloria major erit?

Finibus anæ Tuis favos fugasse tyrannos,

An regis Regis adseruisse suis?

Etenim per favos tyrannos infidèles indigiteri nullum nobis est dubium?

GEOGRAPHIA ILI KRATKOE SEMNAJO

kruga opisanic.

i. e.

GEOGRAPHIA, SIVE BREVIS TERRARVM

orbis descriptio.

E typographia quæ Molcuz est, 1710, 8.

Dividitur opus in quatuor partes, quarum prima Europam delineat, ac in specie de Hispania, Gallia, Italia, Germania, Belgio, Dania, Polonia, Anglia, Hungaria & Tartaris Crimæis agit, trium vero reliquarum contenta circa regiones Asiæ, Africæ & Americæ versantur. In Prolegomenis de globo, circulo æquinoctiali, æquatore, zodiaco, zonis, ac polis disseritur; in ipsa vero tractatione de Rufforum Imperio, cujus memorabilia & instituta commemorari debuissent, pauca saltem præferuntur, forsitan ideo, quod Autori non nisi versionem aliorum Compendiorum Geographicorum hac vice adornare, ac in posterum plura superaddere visum fuerit. Interea unum vel alterum annotare juvabit.

juvabit. Sic p. 16 observatur, Hispaniæ vocabulum esse Slavonicum, quod veteres coloni in Pania h. e. Ex Pania, provinciâ Afiz, migrantes regno dederint. Pag. 27 *Kesarskaja Zemla* h. e. Cæsarea terra sive Germania describitur, Germanisque inter alias artes inventio typographiæ tribuitur. Pag. 50 linguam Hungaricam cum nulla alia quam cum Jugorica convenire asseritur, ut alia taceamus. Illud unum adhuc notamus, Virum nobilissimum, Dn. *Paus*, ipsius Imperatoris Russici jussu, in integro quodam Geographiæ systemate Russico idiomate concinnando nunc occupari.

ISTORIA O ORDINACH &c.

i. e.

HISTORIA ORDINUM SIVE DIGNITATUM MILITARIUM & equestrium, eorundemque fundatio, praxis, requisita & insignia; Autore ADRIANO SCHOONEBECK.

Moscuz, 1710, in 8. Alph. 1 pl. 8 & figg. 21. 40.

UT meliora feligeret Potentissimus Cæsar statuta ac mores equitum, pro ferendis legibus instituti a se ordinis S. Andreæ, hunc librum, Amst. 1699 Gallice editum, in linguam Russicam transferri, novam versionem figuris elegantissimis, ab ipso Autore, czlatorum principe, qui hæcenus in Moscovia commoratus, nuper illic vitam finivit, exornari jussit. Nos rereensione operis nunc facile superfedemus, cum de Gallica editione abunde dictum sit Tomo III Supplem. p. 534 sq.

ISTORIA O RASSORENIE &c.

i. e.

HISTORIA DE POPVLATIONIS SANCTÆ arbis Hierosolymitanæ per Imp. Romanum Titum A. D. 72.

item

WTORAIA O WSIATII &c.

i. e.

DE EXPUGNATIONE CELEBRIS METROPOLeos Græciæ Constantinopoleos per Turcorum Sultannum Osmanum Mahometi, A. post C. N. 1453 factæ.

Mos-

Moscuz, 1713, mense Novembri, 8. Plag. 18 & figg. xn. 5.

Iunctim hæc descriptiones iussu S. Czarez Majestatis in lucem prodeunt, quarum prior ex Flavii Josephi libro sexto de bello Judaico deprompta est, posteriori aliunde decerptæ delineatio Constantinopoleos, additis numeris, quibus palatia, fana, & balnea designantur, adjungitur. Figuræ famem Hierosolymitanorum ac matrem proprios filios mactantem, varia prodigia urbi interitum præfigientia, supplicia & cruciatus aliaque ob oculos ponunt. In fine p. 301. annexa est inscriptio Græca, reperta in sepulchro Constantini Magni, quam Cl. Bandurus etiam Antiqq. CPtanarum Tomo I Parte III p. 184 sqq. cum explicatione erudita inferuit. Tum hujus explicatio literarum seu abbreviaturarum Græcarum interprete Gennadio Patriarcha, in lingua Græca, eademque inscriptio Slavonice explicata legitur.

OPISANIE ISTORII W NEISGE PISCHET
o rasoretnii Grada Troi.

INDEX HISTORIÆ BELLITROJANI.

Moscuz, 1712, mense Junio, 8.

Circa hunc librum nihil amplius monendum erit, quam quod scripta Dictyos Cretensis & Daretis Phrygii de bello & excidio Trojæ, quorum editionem recentissimam in Actis 1702 p. 49 sqq. memoravimus, ad mandatum Potentissimi Cesaris in linguam Slavonicam translata hic legantur.

APOPTHHEGMATA, TO IEST; KRATKICH
witicwatych i nrawoutschitelnich retschei.

APOPTHHEGMATA, SIVE BREVES SÆLE
condite & morales sententia; Libri tres.

Moscuz, 1712, 8.

EX Diogene Laertio, Plutarcho, Stobæo, Erasmo aliisque præsens collectio desumpta, ac in tres libros divisa est, quorum primus multorum Philosophorum sapienter dicta enarrat, secundus Imperatorum Romanorum, Regum, Ducum, Senatorum aliorumque illustrium Virorum sententias politicas recenset, & tertius Lacedæmoniorum sæles Articos enucleat.

N. XI. 437
A C T A
ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendæ Novembris Anno M DCC XIV.

HISTORIÆ PATRIARCHARUM ALEXAN-
drinorum Jacobitarum.

Parisiis, apud Franciscum Fournier, 1713, 4 maj.

Alph. 3 pl. 14 $\frac{1}{2}$.

QUINQUE affluerunt anni, ex quo Io. Bapt. Sollerii *Tractatum Historico-Chronologicum de Patriarchis Alexandrinis* laudavimus, simulque meminimus, Cl. *Davidem Wilkins* locupletissimam Ecclesiæ Alexandrinæ Historiam composuisse, prelo jam paratam. Non deterritus his Cl. Eusebius Renaudotius, qui nomen suum in titulo omnissum Dedicacioni præscripsit, cujusque aliud Opus, Historiam Ecclesiasticam illustrans, *A. 1711 p. 532* recensuimus, jam in publicum emittit præfens multis annis elaboratum Opus, in quo se multo plura, quam Sollerius, & certiora ex variis autoribus collegisse profitetur, quæ si non totius Ecclesiæ Alexandrinæ, saltem partis illius, quæ per Dioscorum & ejus successores a Catholica Ecclesia avulsa est, historiam illustrent. Statim in Præfatione fontes indicat, ex quibus Historiam suam hausit, atque adeo, addito de cujusque fide & autoritate judicio, Historicos Orientales recenset cum editos, Elmacinum, Eutychium, Abulfaragium, Benarrahebum, tum ineditos, Severum, Aschmoninæ Episcopum, (autorem Historiæ Patriarcharum Alexandrinorum, ex qua Renaudotius scribit colligi posse magis accuratam rerum Ægyptiacarum Christianarum historiam, quam ex editis scriptoribus quibuscunque,) Severique continuatores, Michaellem, Episcopum Taneos, Mauhubum, Marcum filium Zaraa, & Abulbircatum. Dicit quoque sententiam suam de Kircheriano Patriarcharum Alexandrinorum Catalogo, quem plane

A. 1709.

p. 536.

539.

Q99

ne factitium esse & ab Ægyptio aliquo imperite concinnatum scribit: item de Jobi Ludolphi Historia Æthiopica, quam multorum, magnorumque rectorum ream facit: deinde de Wanslebi Historia Ecclesie Alexandrinæ, quam de inlustre vita commendat. Hactenus Præfatio.

Initio statim Operis fatetur Autor, Orientalem Historiam non esse semper sinceram, sed multis passim corruptam fabulis, adeoque se relaturum traditionem Orientalium, prout eam in ipsorum scriptoribus invenerit. Sicilli de Marco Eusebio, qui primus fertur Alexandrinus Patriarcha, tradunt, eum non Judaicæ fuisse originis, sed Africanum, ac Barnabæ habuisse patrum: postea cum neptem Barnabæ uxorem duxisset, hunc Apostolus, hac occasione Marcum in amicitiam Petri pervenisse factumque Christianum esse. Ut miracula, quæ ei tribuunt, prætereamus, porro scribunt, Marcum fuisse unum ex Christi Discipulis, item unum ex ministris illis, qui in Canæ Galilææ celebratis hauserunt aquam in vinum convertendam. Ceterum cum Seldenus ex Eutychie relatione de quodam presbyteris a Marco constitutis probatum invenit, quod eorum Episcoporum & Presbyterorum, Noster sollicitè eum non ostendens, Seldenum ignoratione linguæ Eutychie non interpretatum esse, & quæ is de electione dixerat, eorum traditione: prætereaque totam Eutychie narrationem, quæ eorum quam falsam & inanem. Decimus Patriarcha sancti Demetrius, notissimus Origenis adversarius, a cujus ævo cum multis aliorum sit historia Ecclesie, tractata quippe a Græcis & Latinis scriptoribus, Noster subinde Orientalium traditionum, quæ eorum modo obscuritatem illustrat, modo falsitatem detegit, adducit, e. g. insulsas de Origene fabulas. Inter hæc alia in præfationibus non ingrata, ut cum de appellatione *Papa* differit, quod nomen cum olim multis Episcopis & Patriarchis esset commune, duobus tantummodo proprium remansit, Romano & Alexandrino: cum Arabicæ hæreseos meminit, cujus autorem scribit fuisse Beryllum, Bostrenum Episcopum: cum Orientalium traditiones refert de Manete, Manichæorum parente: cum ostendit, Canones Nicænos, quos præter legitimos viginti illos

Orien-

Orientalis Ecclesia agnoscit permultos, non quidem esse proprie Nicænos, uti contenderint Franciscus Turrianus & Abrahamus Echellenfis; sed nec esse supposititios & ab inopstore aliquo confectos, sed esse Corpus Canonum Ecclesiæ universæ, multis interpolatum additionibus: cum observat, historiolarum de Athanasii baptismo puerorum ignotam esse scriptoribus Orientalibus, adeoque non immerito in dubium vocari. Sed redimus ad Historiam Patriarcharum, quorum vigesimus quintus, *Dioscorus*, Cyrilli Anti-Nestoriani successor, Nestorianus fuit. Ab hoc Jacobitæ suorum Patriarcharum successionem deducunt: contra Melchitæ seu orthodoxi (hæc enim divisio ab illo inde tempore postea perduravit) Dioscori successores damnant, nec in Episcoporum habent numero. Hinc ingens in historia perturbatio ex successionis istius diversitate, quam explicare quidem conatur Noster, quoad fieri potest, ita tamen ut, cum non tam ecclesiæ Alexandrinæ, quam sectæ Jacobiticæ res persequatur, de hæreticis illis patriarchis, quorum hucusque memoria fuit obscurissima; plura omnino, quam de ceteris, proferat. Jacobitæ autem illi, etsi aperte damnant Eutychem, veri tamen Eutychniani, sive Monophysitæ sunt. Dioscoro successit, ejecto Proterio, Timotheus Ælurus, pariter ab orthodoxia æversus: nec tamen usque ad Muhamedana tempora hæretici tanquam integre obtinuerunt Ecclesiam Alexandrinam. Immo per totum illud tempus, quod a Justini Justinianique imperio cefluxit usque ad captam Ægyptum, non modo cathedram Alexandriæ non habuerunt Jacobitæ, sed nec Ecclesiæ, in quibus sua sibi sacra facerent, habere per leges Imperatorias illis licuit. Unde coacti sunt recipere se in Thebaidis monasteria, ubi sedem fixerunt eorum Patriarchæ usque ad Benjaminem, qui demum A. C. 640 ex illis latebris emerfit, & æqualem cum orthodoxo Patriarcha libertatem dignitatemque obtinuit, qua adhuc successores gaudent. Ceterum Timotheo, quem diximus, successorem Jacobitæ dederunt Petrum Moggum, famosum in historia ecclesiastica virum, quem Kircherus male confundit cum Petro Gnapheo, qui quidem & ipse fuit Jacobitarum Episcopus, sed Antiochenus, non Alexandrinus. Sub trigésimo seundo

p. 85 lq.

24.

118.

122.

- P. 136. Patriarcha, Timotheo juniore, qui A. C. 535 obiit, ~~est~~ Jacobus ille Zanzalus, a quo Jacobitz nomen acceperunt. Postea vero, quam Muhamedani Egypto sunt potiti, hi commune jus concesserunt æque Jacobitis ac orthodoxis. Hinc ex illo tempore ad præfens usque duos Alexandria habuit Patriarchas, orthodoxum, qui vulgo Melchitarum appellatur, & hæreticum Jacobitarum. Hoc etiam inter eos intercedit discrimen, quod orthodoxi Græca, Jacobitz Coptica lingua sacra faciunt. Ceterum hac occasione Cl. Autor non solum chronologicam Califarum sive Muhamedanorum Principum successionem accurate constituit, e. g. p. 167, 174, 198, 212, 240, 309, &c. sed etiam historiam eorum diligenter persequitur. Pæsim etiam enarrat Muhamedanorum in Christianos persecutiones, sæpe dirisimas. Verum non licet nobis omnia persequi. Unde & hic excerptisse quædam sufficiat. Dignum relatu videtur, quod sub Marco, Patriarcha XLIX, seculo IX Abrahamus quidam Episcopus realem negavit præsentiam corporis & sanguinis Christi in Eucharistia. Legitiam mereantur, quæ de Almamonis, septimi Abbasidarum, qui A. C. 833 obiit, meritis in rem litterariam prædicantur. Sic & accurate copioseque agit de Eutychio Batricide, Melchitarum Alexandriz seculo X Patriarcha, ostenditque, Seldemum in ejus historia multa peccasse, eo quod in historia Orientali, judice quidem Nostro, esset infantissimus. Memorabile non minus est, quod de Califa Hakemo, qui A. C. 1020 obiit, legitimus. Is in vita crudelissimus fuerat homo, & acerbissimis vexationibus Christianos erat persecutus. Post ejus mortem multi impostores, qui eum aliquatenus referabant, se ipsos esse mentiebantur: atque ita multi in eam adducti opinionem sunt, in vivis adhuc esse Hakemum. Inter illos præcipuus fuit ~~Ch~~ *Charusus* quidam, Hakemo simillimus, qui per multos annos a plurimis pro Hakemo habitus atque cultus est, licet ~~sciret~~ *sciret*, & omnibus silentium & secretam imperarit. Neque mirum esse debet, (ita pergit Renaudotius,) homines credulos & superstitiosos, qui *Mehedim*, hoc est, Messiam quendam expectabant, ut illum adhuc Perfæ expectant, talibus fabulis deceptos fuisse circa Principem, qui ex ea familia esse credebatur.

ex

ex qua prodire debebat Messias ille seu Mehedi. Porro etiam p. 480 sqq.
 refert Noster traditionem, a multis relatam autoribus, quod Rex
 Æthiopiæ Nili fluxum aliam in regionem avertere possit at-
 que ita Ægyptios in summam adducere miseriam. Sed non
 est credulus huic fabulæ, addens, Balthasarem Tellezium,
 Jesuitam, in sua Historia Æthiopiæ demonstrasse, causam in-
 crementi Nili esse imbres, qui in Æthiopia continui ac largif-
 simi decidant mense Majo, & immensam illam viam aquarum
 producant, quæ Nilum augeant tantopere, ut Ægyptum
 omnem inundet. Ad historiam litterariam pertinet, quod de 536 sq.
 Salaheddini, qui seculo XII imperium Ægypti occupavit,
 bibliotheca tradit constanti centies mille voluminibus. Non
 mirabitur, inquit Noster, tantam librorum multitudinem, qui
 sciet, exstare apud Muhametanos infinitam eorum copiam.
 Sola Hadgi Calfæ, qui ante paucos annos Constantinopoli vi-
 vebat, bibliotheca quadraginta & amplius millia titulorum
 complectitur, quorum librorum plerique non uno volumine
 comprehenduntur. Ita ante annos circiter ducentos Ismael
 quidam Abulcacem invitatus a Noah filio Almanforis Samani-
 de, ut ad se veniret, excusavit se, quod libros suos transferre
 vix posset, quibus deferendis quadringenti cameli vix suffice-
 rent. Hæc Renaudotius. Nec præterit Rasche Galut sive 594 sq.
 Æchmalotarchas Judæorum in Ægypto, demonstrans, quam
 vana sit Judæorum de illis gloriatio, cum Æchmalotarcha eo-
 dem prope jure Judæos regat, quo Patriarcha Christianos, &
 ut iste a Clero & primoribus laicorum, ita ille a Judæorum
 optimatibus & plebe eligatur, ejusque electio confirmetur a
 Principe Muhamedano: ut adeo Æchmalotarchæ illi non
 Principes sint, sed Doctores. Septuagesimus quintus Alexan- 599.
 drinorum Jacobitarum Patriarcha fuit Cyrillus, A. C. 1243 mor-
 tuus, in quo desinunt historix Alexandrinæ scriptores, quos
 Noster secutus est. Igitur successorum ejus ad nostram usque
 ætatem Catalogum duntaxat exhibet, multis tamen observati-
 onibus distinctum, quem primus publicavit ex Abulbircato
 Wanslebius. Ultimus isque centesimus tertius est *Ioannes*
Tukbi, qui A. C. 1703 Christma magno apparatu consecravit:

Q 9 9 3

id

id quod ducentis retro annis factum non fuerat. Ceterum subinde etiam recensentur miracula, quæ jactant Jacobitis. Fatetur tamen Noster, se istis narrationibus nihil fidei habere. Maxime notanda sunt ejus verba p. 407: *Miracula hæc non aliter accipienda sunt, quam vana otiosorum hominum fabule, quas non tam fallendis aut sectam suam commendandis studio excogitant, quam ut Christianos durissima Saracenorum feruitate confictos talibus miraculis in officio contineant, & a fide abneganda deterreant.* Denique Noster Autor promittit in fine Præfationis Dissertationes de Ecclesia Nestoriana, quod promissum repetit in ipso libro p. 112 & 155: item p. 118 Dissertationem de fide Jacobitarum: p. 150 aliam de Maronitis: p. 337 de Ecclesia Æthiopica: p. 408 de ritibus penitentia: ac demum p. 421 Notas ad Liturgias.

Geschicht-Schreiber von dem Bischofthum Bitzburg.

h. e.

RERUM HERBIPOLITANARUM SCRIPTORES IN
unum corpus redacti; Autore IO. PETRO LYDO-
VICO, ICto.

Francofurti, apud Thomam Fritsch, 1713, fol.

Alph. II pl. 20 & fig. 21. 60.

EDitor Celeberrimus, magnum hactenus inter ICtos & Historicos nomen consecutus, in eleganti operi huic præfixa præfatione rationem susceptæ hujus collectionis reddit. Nimirum Juris publici singularium Germanicæ provinciæ usum agnovit eximium tum in tractandis patriæ legibus & consuetudinibus, quarum occasiones ex historia patria nobis bene sunt cognitæ: tum in cognoscenda Domini & ordinum conditione, ne quis plus sibi, quam par est, tribuat: tum in firmandis subditorum Juribus, ne illa a Domino pessundentur. Accedit quod sine accurata juris publici provincialis cognitione nemo solidi quidquam in Jure publico Romano-

mano-

mano-Germanici, in jure feudali, in jure denique patrio civili ejusque cum Romano differentiis præstare possit. Huic ergo defectui ut medelam aliquam, quantum in ipso est, Vir Celebrerrimus pararet, hoc volumine Herbipolensium rerum Scriptores edere cœpit, non quod Franconicus circulus aliquid præ aliis habeat prærogativæ, sed quod primum ad manus essent harum rerum scriptores, qui justo volumini complendo sufficerent.

Primum ergo locum in hoc volumine occupat *Anonymi introductio ad specialem Franciæ Orientalis historiam*, quæ non elegantissimi solum stilo, sed accurate quoque & a Viro ejus historiæ non ignaro scripta est. Is c. I generalia quædam de Germania præfatus, scilicet de abusu illorum scriptorum, qui ab arca Noæ historiæ suarum initium facere consueverunt, de falso denegata Germanis ingenii docilitate, & quæ alia hujusmodi sunt, ad generalem Germaniæ divisionem, ejusque populorum descriptionem progreditur, ad orientales Francos c. 10 demum reversus. Ibi gloria populi universam fere Germaniam quondam subjugantis, Romanumque imperium in se transferentis, decantatur, comparatio quoque eorundem cum Saxonibus, quos solos subjugare non poterant, instituitur. Sequuntur ritus ipsorum & consuetudines tum pacis tum belli tempore, paucis, sed quantum in re antiqua satis est, delineatæ. Succedit jam ipsa Francorum historia, quæ a Valeriano Imp. usque ad Clotharii Francorum Regis tempora deducitur. Prima nempe Francorum apud Romanos mentio fit illo tempore, quo aliquot centum ipsorum Aurelianus Moguntiaci Præfectus nihil tale metuentes occidit & cepit. Gallieni tempore Franci Galliam & Hispaniam invadebant, varia tamen postmodum adversus Romanos fortuna usi. Ubi recte Autor observat, Romanorum historicis non semper fidem esse adhibendam, quum certum sit, nullum potuisse Francorum esse superstitem, si omnes a Romanis enarratæ ipsorum clades veræ fuissent. Sequenti tempore quidam ex Francis ad Imp. Romanorum aulam pervenerunt; imo & Magnentius Francus Imperator salutatus est. Interea Reges, sive, ut alii, Duces ipsorum memorantur, qui, Nostro judice, nationibus aliquot Francicis dominabantur. Primus, qui post collapsum

c. XI.

c. XII.

lapsus Romanorum Imperium, variasque inter Gallos, Vandalos & Francos turbas, universam Francorum Imperium c. XIII sq. pit, fuit Pharamundus. Sucedebant sub Clodionibus & aliis turbulenta in omnibus provinciis tempora, propter hinc inde populorum migrationes, diversasque Romanorum, Hunnorum, Gothorum, Francorum, Vandalorum, Sarmatarum

c. XXIV. & aliarum gentium collisiones. Pertexitur porro historia necesse ad tempora Clotharii III, qui Franciam occidentalem, in Regulos haecenus divisam, iterum conjuavit. Quam vero scriptum hoc titulum praese ferat Introductionis in specialibus Orientalis Franciae historiam, in ejus autem prioribus capitulis in genere de Germania tota agatur, in postremis non nisi de occidentali Francorum Regibus sermo fit, adeoque praeter paucos quosdam ex c. II & III adducta nihil fere de orientalibus Francis occurrat, sufficiamur, opus hoc non integrum hic prodesset, sed reliqua adhuc nobis esse expectanda. Capite ultimo partem de Orientali Francia attinguntur, ubi ex libris Eusebii & aliorum de initiis eius provinciarum commentis, origines gentium ejus a Gotherto, primo eorum, qui christianam religionem complexi sunt, deducit, ad quod circa medium seculi fuisse existimari esse non temere conjicitur.

a. XXV.

p. 333.

Sequuntur *Ja. Mülleri de origine Francorum* & *Episcopis Herbipolenis compendium*. Erat *Ja. Mülleri* Noribergensis scriba, qui, quum ad archivum admitteretur, necesse in historia patria rudis esset, omnium Principum, rerum publicarum & Episcoporum, cum quibus res est Noribergensis, librum contexit, & quae ex usu Reip. sunt, sollicite observavit. Quae opuscula a Noribergensibus cum cura adservantur, nec nisi senatoribus, ut exinde, quid Reipubl. intersit, possint, traduntur.

p. 373.

Præcipuus vero in hoc volumine autor est *Ja. Mülleri*, cujus chronicon maximam ejus partem implet. *Ja. Mülleri* erat *Concellarius* & *Archivarius* Wirzburgensis, Mercurii die obiit, 1491. Laudant in eo præcipue comitatem, quae in *Ja. Mülleri* consistebat, sinceritatem, & singularem in historia diligentiam. Codices hujus operis varios natus *Ja. Mülleri* variates

tates ipsorum adnotare non omisit. Incertum vero est, quousque chronicon hoc produxerit Autor. Quidam enim codices saltem usque ad A. 1495, alii ad A. 1550 historiam exhibent, & narrant aliqui, ultimorum quinquaginta annorum historiam in Herbipolensi archivo adservari, propter multas rerum gestarum, quibus ipse Autor interfuit, inertas circumstantias haud facile publicandam. Citat Frisius alia quoque scripta a se concilia nata, ut, *de ratione & usu linguæ Germanicæ, Genealogiam Caroli M. de Wirzburgici Ducatus juribus & consuetudinibus, & de tumultu rusticano*, quæ si eadem solertia, qua nostrum opus, elaborata sint, & adhuc extant, dignissima certe forent, quæ publice legantur. Sed afferenda sunt quædam ejus dexteritatis specimina. Ubi de translato ad Francos Occidentis Imperio agitur, non inepte de tota re hunc in modum judicat. Cum eo tempore Leo III Pontifex Maximus variorum criminum accusaretur, ac Wirzburgenses præcipue de eo apud Carolum, M. conquererentur, ipse Romam de tota re judicaturus proficiscitur. Pontifex vero non optime sibi conscius Carolum, cum nihil tale suspicaretur, Imperatorem pronunciat. Quo facto Carolus, nostri Autoris judicio, malum nomen acquisivit, dum Pontificibus jus Imperatores constituendi concessione sua tribuit. Quantæ enim inde sequioribus temporibus turbæ ortæ sint, historiarum monumenta fati loquuntur. Accedit quod hoc ipso facto nulla re auctus fuerit Carolus, præterquam titulo, quod inutile nomen Noster vocat. Eadem de causa factum putat, ut imperium post Caroli Crassi tempora ad Saxones transferretur, non, quod nullus esset inter Francos ea dignitate dignus, sed ut, quod injusto titulo Franci possederant, ipsis tandem aliquando eriperetur. Quorsum etiam pertinent, quæ de rebus gestis Friderici Barbarossæ breviter quidem, sed summo cum judicio narrantur. Sub finem operis elegantissima exstat tumulus rusticani Sec. XVI exorti descriptio, in qua præcipue, quæ in ditione Wirzburgensis Episcopi cum rusticis gesta sunt, accurate recensentur. De causis eorum motuum ipse plane fileat, nec eas Luthero (quem tamen scelestum hominem vocat) adscribit, in qua quidem re a plerisque Pontificiis

P. 404.

431.

515.

873.

871.

Rrr

cripto-

- P. 412. scriptoribus recedit. Ceterum, ut alia quoque enotanda originem anserim Martinalium, conviviatorum die S. Burcardi celebratorum & aliarum hujusmodi festivitatum, a clericorum modii ævi consuetudinibus deducit. Proverbi Germanici *Das Glück hat/ führet die Braut heim/* occasionem narravit disse S. Arnonem Episc. Wirzburgensem, qui Bohemæ Ducis filiam Moraviæ Duci desponsatam per insidias subduxit. Nec illud memoratu indignum, quod Seculo X Abbates quosdam sibi Episcoporum nomen sumpsisse Noster notat, unde facile quædam in historia difficultates tolli poterunt. In diplomate A. 1112. cui Wirtzburgense Capitulum subscripsit, duo occurrunt Præpositi, quorum alter ante, alter post Decanum collocatur. Minus hoc nobis primo videbatur, cum vero ad Trithemium pergeremus, occurrerunt apud ipsum inferius p. 994, 997 eadem subscriptiones, sed cum additamento. Nimirum prior Præpositus erat templi Dominici, sive Capituli majoris, alter vero monasterii novi seu S. Joannis, qui Decanum majoris Capituli præcedebatur. Ceterum alias quoque in ejus ævi documentis Præpositum Præposito antepositum esse observavimus. In alio diplomate A. 1192. Henricus III Episc. Wirtzburgensis S. Petri Capituli se Vicarium vocat, ejusque auctoritate Processionem quendam Pentecostalem suis serio injungit. Possent & alia ad Germanicæ præcipue linguæ etymologiam spectantia, cujus genuinam indolem Autor prorsus habuit perspicere, sed brevitas nobis ratio habenda est. Ad alium ergo Auctorem convertimur *Johannem Reinbardum*, de quo vix quicquam sciamus nisi quod Wirtzburgi Magister præsentis fuit. Sic autem vocarunt eum, qui canonicis præsentibus præmia pro horarum lectione distribuebat. Is Frisii chronicon jam laudatum in epitomen quandam redegit, quæ tamen integra hic non est inserta, sed ubi quædam a Frisio vel indicta vel diversa occurrunt, ea Celeb. Editor in ipso Frisii textu post singula capita notavit. Succedunt *Anonymi* quidam, qui brevissimis historiæ Wirtzburgensem inde, ubi Frisius desit, ad nostra tempora continuaverunt, nec non *Casp. Bruschii Catalogus Episcoporum Wirzburgensium*, de quibus ob nimiam brevitetem nihil addimus.

Vita S. Kiliani, qui primus Herbipolensium Episcopus habetur, p. 966.
 ab *Anonymo* quodam conscripta, & a *Nic. Serrario* notis illustrata, in quibus varia quæ tum ad totius Franconiz tum ad Wirtzburgensem historiam faciunt, leguntur. *Job. Trithemii chronicon monasterii S. Jacobi apud Herbipolim*, in quo ipse sub extremum vitæ tempus Abbas fuit. De eo Editor in præfatione operis varia narrat, præcipue, quanta gratia apud Joachimum, Brandenburgensem tunc Marchionem, fuerit Trithemius, uti ex literis aliquot amœbæis ipsorum in bibliotheca Berolinensi adservatis atque integre hic insertis ostenditur. *Chronicon Wirtzburgense* a Baluzio Miscellan. tom. I p. 501 editum, quod excerpta tantum chronologica pro ipsorum temporum more brevissima continet. *Jo. Trithemius de origine gentis Francorum*, qui a belli Trojani tempore usque ad seculum VI Francorum Reges & Duces breviter describit. Accedit Appendix variorum omissorum & addendorum ex MS. chronici Reinhardiani adjectorum, in qua varia capitula, consuetudines & ceremoniz continentur. Sub finem quoque præfationis quædam de insignibus Wirtzburgensibus adferuntur, nec non de titulo Ducis Franconiz, quo Episcopus gaudet, ubi rejectis aliorum sententiis mens Nostri breviter eo redit. Episcopos, postquam superioritatem territorialem sibi adtribuerant, primum Principis, postea & Ducis Franconiz nomine usos fuisse. Quumque alii Franconiz Principes repugnarent, reversalibus tandem Episcopi literis factum esse, ut hic titulus aliis fraudi esse nequeat, quum de nomine potius quam de ipsa re fuerit controversia.

993

1004

1011

1046

Historie des Lutherthums.

h. e.

VITI LUDOVICI A SECKENDORFF HISTORIA Lutheranismi Germanice conversa, in novum ordinem digesta, & variis accessionibus locupletata.

Lipsiæ, apud Jo. Frid. Gleditsch & filium, 1714. 4 maj.

Alph. 9 plag. 3.

Quoniam opus illud Seckendorffianum, quo historiam re-

Rrr 2

pur-

purgatz a Luthero religionis ex authenticis monumentis descriptam tradit Ill. Autor, simulque contra Mainburgii depravationes vindicat, eruditis mire placuerit, & ab omnibus summo cum plausu receptum fuerit, non pauci optarunt ut idem in communem usum vernaculo sermone translatum & d. d. Mainburgii textu, iusto ordine dispositum legeretur. Latorem ergo hunc suscepit Vir Reverendus, Elias Frick, in eade Dominica apud Ulmenes Verbi Divini minister, qui ut octava summa cum laude prestitit, ita accessionibus quoque nonnullis opus locupletavit. Nimirum ita omnia haec disposuit Vir doctissimus, ut sub anno quovis occurrat, primo quidem, quid in Imperio ejusque Comitibus & Conventibus publicis religionis causa actum fuerit, porro quid Lutherus ejusque sectae in religione restauranda passim laboraverint, quales Exangelii doctrinae progressus in variis regnis, provinciis & urbibus fecerit, tandem quibus conatibus & persequutionibus ejus cursum adversarii impedire allaboraverint. De accessionibus porro ut constet, quarum maximam partem in praefatione percenset ipse Cl. Editor, nos quasdam ex hujus operis evolutione producemus. Ubi de Lipsiensi dissertatione A. 1519 habita sermo est, post duas Mosellani epistolae, quae eandem describit, tertiam a Seckendorffio omissam, a Luthero vero in libro de Libert. Ecclesiarum Germ. editam inserit. Describit vero characteres Lutheri, Carolostadii & Eusebii separate fatis, ut adeo ex hac additione historia ejus disputationis non parum illustretur. De oratione Mosellani sub ejus disputationis auspicio habita, refertur, Jac. Cellarium, Praefatorem Hebr. Linguae, tradidisse, eam non memoriter sed ex schedula declamata fuisse. Contrarium tamen afferit Petrus Suavenius peculiari scripto, quod Mosellano inscripserat, quodque in Ulmenensi bibliotheca hodieum adservatur. In eadem quoque extat volumen Actorum hujus disputationis, ex quo hic illic quaedam afferuntur. A. 1521 Lucas Cranach, celeberrimus pictor, imagines quasdam edidit hoc titulo: *Christi & Anti-Christi*. Harum subscriptiones Luthero praestitaeque tribuunt, quas tamen, ipso absente editas, & a Michaeli

tone

tone potius & Schwerdfegero Jcto confectas esse, ostendit Noster. De literis, quibus Lutherus ad comitia Wormatiensia citabatur, salvo item conductu Imp. quædam notatu non indigna proferuntur. Nimirum in tomis Altenburgensibus traditur, literas citatorias & salvum conductum unum & idem fuisse, quod tamen aliter se habere probatur. Vindicatur quoque Lutherus contra Arnoldum, qui de eo scripserat, ipsum omne bellum Christianis illicitum pronunciasse, quod ex verbis ipsius in medium productis refellitur. In Caroloostadii vita multa adduntur, quæ apud Seckendorffium non legebantur, præcipue de repetita ejusdem emendatione, & ad deteriorâ propensione. Non obscurum nomen in historia Reformationis est *Hartmuthi von Cronenberg*, Nobilis Franci. At epistolâ sub ejus nomine publicatâ Luthero ipsi adscripserat tomorum Altenburgensium editor Jo. Christfried Sagittarius, id quod a Nostro accurate refutatur. De Francisco Sickingio, Nobili Franco, iterum Nostro vapulat Arnoldus, quod eum Imperatoris Consiliarium intinum & Campi Marschallum vocaret, quorum munerum neutrum administrasse legitur: tum & quod turbas ejusdem a Luthero ejusque locis probatas fuisse tradit, in quo quidem, Nostro teste, omnes historicos sibi dissentientes habet. In actis annorum 1529 & 1530 multa suppleuntur, emendantur, & illustrantur ex Celeb. Viri Jo. Joach. Mülleri, Archivarii Vinariensis, historia Protestationis & Augustanæ Confessionis, quæ singula suo loco inserta & tascinulis inclusa sunt, ne cum Seckendorffianis confundantur. Insuper quoque ex Ulmenfi archivo articuli in Schwabacensi conventu concinnati, quos in Vinariensi archivo frustra quæsierat Seckendorffius. Binæ præterea epistolæ Lutheri hæctenus ineditæ, & A. 1536 occasione unionis ecclesiarum superioris Germaniæ cum Wittenbergensi, quod ad articulum de Sacra Cœna spectabat, conscriptæ in opere nostro occurrunt: nec non alia ad hanc unionem pertinentia, quæ Noster ex Relatione Martini Frechtii, Ecclesiastæ Ulmenfis, qui ipse huic negotio interfuerat, defumfit. Prætermittimus plura alia, illud tantum monentes, quod Noster Seckendorffium in chronologicis subinde emen-

p. 343.

415.

479.

520.

574.

575.

936. seqq.

965.

1535.

daverit. Sub finem tres addidit indices, quorum primo omnia Lutheri scripta ordine chronologico recenset, & ostendit, quonam loco in variis Operum ipsius editionibus evolvi queant; alter res hoc opere contentas, tertius doctrinas nostras & adversariorum, de quibus in hac historia fit mentio, ordine alphabetico magno Lectorum commodo exhibet.

Einleitung zu der Wapen-Kunst ꝛc.

h. e.

JOHANNIS WOLFGANGI TRIER INTRO- ductio ad doctrinam de Insignibus.

Lipsiæ, apud Joh. Frid. Braunium, &

Alph. 2 & fig. zn. pl. 17.

Consultissimus Autor, Collega noster perindustrius in præfatione de Heraldica, cujus publica Professio in Academia nostra ante aliquot annos ipsi primo demandata est, agit, etque nomine intelligit doctrinam de nobilitate tam superioris quam inferioris, inprimis vero de summis imperantibus hominibus insignibus, familiis, regionibus & juribus. Hujus scientiæ culturam ut eo magis promoveret, instituit ante biennium Collegium Heraldicum, de quo relatio sub finem prolegomenorum extat. Constat illud ex nonnullis doctis Academiæ nostræ civibus, qui ex scriptoribus juris publici & historiarum, aliisque monumentis, præsertim rerum Germanicarum, memorata dignissima, quæ ad insignia, familias, regiones, & publica jura pertinent, excerpunt, suo tempore edenda. Quod ad librum ipsum attinet, is in duas partes, generalem & specialem, dispartitur. In priore principia doctrinæ de insignibus duodecim capitibus, non quidem fuscæ, sed tamen magna diligentia adhibita atque ita traduntur, ut sufficiens omnino ejus cognitio inde hauriri possit. Exempla insignium, quibus regulæ præpositæ illustrantur, ligno affabre incisa regulis ubique subjunguntur. Pars specialis insignia Imperatoris Regumque Europæorum, Principum, Comitum & Civitatum liberarum Imperii, nec non præcipuorum Principum exteriorum & liberarum Re-

rum.

rumplicarum æri insculpta exhibet, additis descriptionibus notisque historicis atque ad jus publicum pertinentibus. Harum notarum ut specimen quoddam demus, ex descriptione insignium Regiorum Polonicorum pauca delibabimus. Notatur error Scriptorum nonnullorum, qui aquilam argenteam, Regni insigne, fascia aurea in pectore ornatam exhibent: cujus sententiæ occasio ex eo orta esse asseritur, quod Sigismundi tres & Stephanus, Reges Poloniarum, pectori aquilæ literam primam nominis sui imponere consueverunt. Circa originem crucis Patriarchalis, quæ est in scuto equitis Lithuanici, rejicitur opinio illorum, qui eam a Ludovico Rege Poloniarum & Hungariæ (hujus enim Regni insignia crucem ejusmodi exhibent) arcessunt. Quandoquidem Ludovicus Lithuaniam nunquam rexit. Conjicitur vero, a Ludovici successore Uladislao Jagellone crucem hanc in honorem religionis Christianæ recens agnitæ fuisse assumptam. Præterea verosimile esse, Papam, qui olim primo Regi Christiano Hungariæ crucem Patriarchalem, in insignia postea receptam, misit, eandem munificentiam erga Uladislaum exercuisse. Fuscæ etiam Autor explicat parmulam mediam, quæ insignia Archimareschallatus Imperii & Ducatus Saxoniz insit. In primis de figura, quæ a plerisque fertum rutaceum appellatur, multis agit, & diversas aliorum sententias refert atque expendit. Memoratu quoque dignum putat, media hac parmula omnes fere colores in insignibus usitatos contineri. Auream ex parte esse aream insignium Ducatus Saxonici, argenteam aream dimidiam insignium Archimareschallatus, utramque nigro distinctam, gladios esse rubeos, fertum viride: quibus addi potest color purpureus mitræ electoralis scuto incumbentis, & color naturalis pellis Ponticæ, qua mitra facta est. Solum colorem cæruleum deesse. Exinde putat patere sensum genuinum, quo accipi debeat celebre vaticinium Polonicum, quod Serenissimo Regi nostro *Diversicoloris* characterem tribuit. Nimirum interpretationem quærendam esse in insignibus, e quibus etiam multa ex ceteris vaticiniis ejusdem vatis de præcis Regibus Poloniz interpretanda fuerunt. Ita enim de Henrico legi, *flor de valle*

vallis, quod lilia in insignibus gereret, & esset e familia Valefiorum ortus. De Iohanne Calimiro, *manipulus sterilis*, quod clypeus ejus gentilitius manipulum frugum præferret, & quod liberis careret. De Michaelē, *noctis breve scdur*, quod tessera familiariz ejus esset luna, & quod brevi tempore regnaverit.

ATHANASIVS CONVICTED OF FORGERY &c.

i. e.

ATHANASIVS DE IMPOSTURA CONVICTUS, IN Epistola ad Thirlbyum, Collegii, quod a Jesu nomen habet, in Academia Cantabrigiensi alumnus; Autore GUILIELMO WHISTONO, A. M.

Londini, impensis Autoris, 1712, 8. Plag. dimidiat. 4.

EN Dissertationem Epistolicam, Responsioni, quam Cl. Thirlby ad Whistoni XVII Fundamenta suspicionum adversus Athanasium motarum edidit, & nos in Actis nostris anno M DCC XIII p. 169 sqq. recensuimus, oppositam. Cl. Autor ejus ab initio significat, se indicia de Athanasii imposturis maximam partem debere duobus aliis Eruditis; se ipsum tamen testimonia ab illis suppeditata evoluisse, & alia quædam una cum variis observationibus & corollaris addidisse. Antequam vero illa in medium proferat, cogitata sua circa Thirlby Responsionem octo Observationibus & septendecim Animadversionibus includit. Observat autem, (1) quod Cl. Thirlby suspicionum loco manifestam probationem & indubitam evidentiam requirat. Cui respondet, posse aliquem sufficiens habere fundamentum integritatem alicujus in dubium vocandi, licet ipsum imposturæ reum demonstrare nequeat coram iudice. (2) Quod relationes Athanasii non satis antiquæ sint ad satisfaciendum nobis his in rebus; cum non antea incipiant, quam circa annum vigesimum quintum post Concilium Nicænum, & decimum quartum post Concilium Tyrium, Hierosolymitanum & Constantinianum. (3) Quod vindicæ Athanasii vel auctoritate ipsius Athanasii, vel asseclarum ejus, Basilii, Nazianzeni, Socratis, aliorumque nitantur. Hoc vero non posse non, maxime si Socratem respiciamus, præcipuum de illo testem, pro insigni fraude

de haberi putat; cum ipse Socrates H. E. II, 1 prolixè referat, se mutasse illas historiz partes, quas ab initio ex Rufino maxime desumeret, ut illas relationibus Athanasii accommodaret. Sozomenum vero in multis sequi Socratem, & consequenter & Athanasium. Imò Theodoretum ipsum, qui omnium diligentissimus fuerit, & fide dignissimus, & multa produxerit ab aliis omissa, & hæc inter non pauca originalia, haut raro sequi Athanasium. Unde Rufinum antiquiorem & recentiorem Theodoretum maximè auctoritatis historicos in causâ præsentî habendos Cl. Autor pronunciat, reliquos vero duos Sozomenum proximè, & Socratem ultimè auctoritatis esse; ita tamen, ut nulla illorum testimonia cum genuinis Eusebii, vel ejuscemodi cœvi scriptoris monumentis comparari possint.

(4) Quod, cum Athanasius res maxime incredibiles enarrat, tamen Patroni ejus ad assensum nos obligare velint. Huc iterum refert, quæ Athanasius de cæde Arsenii accusatus de vita Arsenii, de Legatis Synodi Tyriz nomen ipsius tantum de crimine, quasi comineatum annum ex Ægypto Byzantium destinatum præcludere minatus sit, deferentibus, de Dionysio item Alexandrino ἡ ὁμοιοία favente, & Eusebio mentionem faciente epistolarum quarundam Romæ circa hæresin Sabellianam scriptarum, memorat; non alias quidem rationes addens, quam quod, præter testimonia ab ipso Athanasio profecta, alia iis in rebus non habeamus. (5) Quod non solum monumenta Arianorum, sed etiam Eusebii, Epiphani, Rufini, Hilarii, Phœbadii, Faustini & Marcellini, imò & haut raro Socratis, Sozomeni & Theodreti Athanasio contradicant. (6) Quod optima via sit in omnibus causis, utendi libris & locis originalibus, non vero iis, quæ a recentioribus partium studio abreptis inde adducantur. Itaque monet Cl. Autor, ut, si quis rectum formare judicium velit, an rationes Athanasii contra Arianos firmæ sint, an minus, ipsius Athanasii Orationes legat, non verba Photii. Et sic de aliis. (7) Quod miracula Antonii Monachi, aliorumque parum convenerint cum veris a Christo & Apostolis factis, manifeste tenderint ad sustinendas doctrinas & πρῶτες prima antiquitate non fundatas, facta item dicantur eo tempore, quo

p. 4.

5.

6.

7.

8 fig.

10.

- Evangelii miracula cessaverint, & in desertis illis locis, unde parum evidentiæ expectari potuerit, imo & inter indoctos & superstitiosos Monachos; atque adeo maxima & de illis, & de Historico illorum Athanasio suspicionis causa sit. Quod proinde nuperi admiratores, epitomatores, & editores Operum Athanasii valde proclives videantur, ad Vitam Antonii Monachi, nisi *γρηγορίου* ejus certa esset, spuriiis Athanasii scriptis adscribendam. (8) Quod, cum Athanasiani pro se allegent Patres vel Concilia, auctoritas illorum statim sacra sit; si vero Arianii pro causa sua allegent plerorumque Patrum Antea-Nicænorum, Concilii item Tyrii, Hierosolymitani, CPolitani, Seleuciensis, & Ariminensis testimonia, fides illorum nulla sit, & ipsæ synodi magis audiant Hæreticorum Conventicula, quam
- 13 sqq. Ecclesiæ Concilia. His præmissis Observationibus, Cl. Autor septendecim addit Animadversiones, quibus Responsiones absurdas reddere conatur. Quibus tamen, non opus, ut immoremur; cum fundamenta, quibus hic nititur, ex Observationibus modo recensitis jam innotuerint. Potius nos convertimus ad caput rei, quo ad declarandam Athanasii imposturam
18. tria demonstrare aggreditur. (1) Quod Athanasius aliquoties diserte affirmet, Concilium Nicænum in Anathematibus suis condemnare Arianos, dicentes, quod Salvator noster creatus sit; quodque ex Anathematibus illis loca proferat, quibus clausula inserta, quod Arianii propterea condemnati sint. (2) Quod tamen certum sit, hoc Concilium non inseruisse verbum *κρίσειν* in hæc anathemata; sed potius omittingo illud, directe ejus condemnationem evitaverit. (3) Quod propterea Athanasius reus sit manifestæ & voluntariæ fraudis & interpolationis, in hac magni momenti materia; imo voluntariæ propagationis hujus manifestæ imposturæ ad orbem Christianum. *Prima* propositionis membrum *prius* probat ex Athanasii Epistola de Decret. Synod. Nic. §. 3 & 20 & ad Afr. §. 9, *posterius* ex Epist. ejusdem ad Jovian. p. 781, 782, Theodoreti H. E. IV, 3. Athanasii de Decret. Synod. Nic. §. 4, Socratis H. E. I §, Gelas. ap. Labb.
- 21 sq. T. II c. 35 p. 256. *Secundam* probat allegando magno numero antiquitatis monumenta Seculi IV & V, quibus Anathemata
- Fidei

Fidei Nicænzæ repetita sunt ; in quibus tamen nulla mentio sit Anathematis in illos, qui Salvatorem Nostrum *creatum* esse dicunt. Ita nominat Eusebium Epist. ad Diœcesin suam apud Theodoret. H. E. l. 12, Cyrillum Hierosolymitanum Catech. V. Sect. 8, Hilarium Pictavorum Episcopum de Synod. Sect. 84, Luciferum Caralitanum in Sardinia Ep. ad Const. Sect. 84, Autorem Expositionis Fidei in Op. Athanasii p. 1278, 1279, Basilium Op. T. II Ep. 60 p. 336 & Ep. 78 p. 892, Epiphanium Anchor. Op. T. II p. 123, 124, Ambrosium de Fid. Op. T. II col. 467, ignotum Autorem libri de Fide Orthod. contra Arianos apud Ambros. Append. col. 345 & Nazianzen. Orat. 49 p. 727, Rufinum H. E. l. 6, Exemplar Africanum hujus Fidei & ejus Anathematum apud Dionys. Exig. p. 117 & ap. Bevereg. Pandect. Vol. I p. 513, 514, Acta tertii Concilii Generalis Ephesini apud Labb. T. III col. 672, 1183, Sozomenum H. E. l. 21, Acta Quarti Concilii Generalis Chalcedonenfis, apud Labb. T. IV Col. 339, 342, 563, 582, 286, Gelasium Cyzicenum in Act. Synod. Nic. c. 26, apud Labb. T. II p. 226. Inde vero corollariæ deducit, quod exigua dubitandi ratio sit, quin verba *κτισμα*, & *γεννημα*, quæ legantur in Epistola Synodica Concilii Nicæni apud Socratem H. E. l. 9, pariter ab Athanasio interpolata sint. Athanasium ergo, quod ad *tertiam* Propositionem spectat, manifestæ & voluntariæ fraudis & interpolationis reum esse, Cl. Autor existimat, & voluntariam maxime imposturam ejus fuisse, probat exinde, quod Athanasius Concilio Nicæno præsens noverit, quid condemnaverint : quod clausulam illam Epistolæ Eusebii inseruerit : quod denique Ecclesia Alexandrina in exemplari suo hanc interpolationem non habuerit. Inde vero rursus quinque Corollaria deducit, eo potissimum spectantia, quod Athanasio in relationibus suis, & novis, quas vocat, doctrinis, imo & maxima parte Historiæ Ecclesiasticæ seculi quarti exigua fides tribuenda, contra Athanasium in suspicionem imposturæ non vocandus sit.

PRIMITIVE INFANT-BAPTISM REVIV'D.

PRIMÆVUS INFANTUM BAPTISMUS RESUSCITATUS, sive Historia Doctrinae & Praxis priorum auctoritatorum circa Baptismum infantum, ipsius Sacramenti & primævorum Scriptorum verbis; Auctore GULIELMO WHISTONO, A. M.

*Londini, impensis Autoris, 1712. 8.

Plag. dimidiat. 6.

Quilielmum Whistonum V. Cl. ut in aliis maximi momenti articulis, ita & in doctrina de Baptismo ab Ecclesia Apostolica dissentire, & auctoritate Constitutionum Apostolicarum, in seipsum sibi natum, aqua immersum baptizasse, ex Act. A. M. DCC. LXXI p. 558 constat. In hoc scripto, quod nunc exhibemus, plenas mentem suam de illo exposuit. Occasionem illi dedit, in faciente, locus Irenæi L. II c. 39, apud Galeum in Antiquarum personibus ad Walli Historiam Pædobaptismi; ex quo patet, stat, decem annorum infantes ipsius tempore baptizatos. Propositio autem, quam hic præcipue probandam sibi proposuit, ab initio præmittit, sequens est: „Per infantes, Baptisma Christiani subjecta, non intelligendi sunt illi, qui paucorum dierum & mensium ætatem habent, sed illi, qui catechetice informationis ante baptismum capaces sunt.“ Cui propositio firmamandæ non solum Scripturæ N. T. sed etiam Barnabæ, Hermæ Pastoris, Clementis, Constitutionum, Ignatii, Rebogastii, Justinii Martyris, Irenæi, Polycratis apud Eusebium, Tertulliani, Origenis loca, quæ ad Baptismum referri possunt, subiungit, interspersis hinc inde explicationibus suis, & observationibus; quarum exempla quædam adducere juvat. Sic per *ἄνευ* apud Matthæum & Marcum, & *βρέφον* apud Lucam, intelligit infantes intra vel non longe supra duodecim annos ætatis habentes, non alia quidem ex ratione, quam quod vox *ἄνευ* Marc. V. 34-42 quater de puella reperiatur. Verba 1 Cor. XV. 20 *ὡς νεκροὶ ὑπὲρ τῶν νεκρῶν* hoc innuere putat, quod nonnulli Christianorum in dormitoriis baptizati sint, vel super sepulchra mortuo-

mortuorum & martyrum, spe resurrectionis illorum. Eodem modo loqui Constitutiones L. VI c. 30 de Christianorum conventibus, lectionibus, cantationibus &c. quas factas referant *ἵνα τῶν νεκροποιημένων μαρτύρων, super martyres mortuos, vel in spe resurrectionis illorum.* Ex L. VI c. 30 Confut. Ap. dedit, Christianam initiationem per baptismum alludere ad quotidianas lotiones vel baptismos Judæorum, non vero ad circumcisionem, vel baptismum Profelytorum. Adductis vero Scripturæ N. T. & Patrum laudatorum testimoniis, plura nos de Baptismo infantum non habere ante seculum quartum, præter Cypriani in Africa, Cl. Autor adferit. Atque inde nos dicere, quod, cum in Africa tempore Tertulliani de absoluta necessitate baptismi ratiocinari, & infantes catechetice institutionis incapaces, ad minimum in casu necessitatis, baptizare cœperint, postea Cypriani tempore opinio illa & praxis ibidem multum prævaluerit, & a Concilio Africano stabilita sit. Ibi etiam tempus circumcisionis Judæorum in argumentum verum, & infantes ante diem octavum baptizatos; imo & in capita Clinicorum, immersione liberatorum, aquam saltem effusam esse. Ne vero aliquis putet, quod seculi quarti monumenta unanimiter nostro infantum baptismo favent, Cl. Autor ex Walli *Historia Baptismi Infantum* testimonia Concilii Elibertani, Neocæsarensis, Pseudo-Dionysii Areopagite, vel veri, ut putat, Didymi Alexandrini, Optati, Nazianzeni, Basilii, Ambrosii, Chrysostoi adducit, & contrarium inde probare annitur. Denique ex omnibus huc usque dictis sequentes observationes deducit. (1) Infantes per tres annos catechetica informatione imbutos baptizari debere. (2) Baptismum infantum eiusdem informationis nondum capacium primæ antiquitatis fundamento carere. (3) Susceptores & Susceptrices non antiquiores esse, quam baptismum ejuscemodi infantum, qui pro se responderi non potuerint. (4) Has & alias *ἠρεῖες*, doctrinas & consuetudines pro Romanis, Occidentalibus, & Anti-Christianis corruptionibus habendas, & rejiciendas esse. (5) Constitutiones Apostolorum hac ex parte confirmari N. T. libris, & omnibus antiquissimis Ecclesiæ monumentis, atque adeo in omnibus simili-

23.

40.

41 sqq.

44

45.

bus causis maxime autoritatis esse. Hanc observationem, quae
 que, quamvis sensu inferiori, ad Recognitiones extendendam
 cupit. (6) Baptismum, aequae ac Eucharistiam, a Sacerdotibus
 non mulieribus, vel Laico, imo ne quidem ab inferioris gradus
 Clericis, vel Diaconis administrandum esse. (7) Neque mulieres
 foeminas, neque puellas decenter baptizari posse, nisi deo-
 nissae rursus introducantur. (8) Confirmationem a Baptismo se-
 parari non debere. (9) Submerfionem, imo trinam immerfionem,
 non asperfionem, esse sacram atque legitimam. (10) Baptizandos
 prius docentes, & postea submergentes, hac ex
 parte Christianorum esse purissimos. (11) Illorum tamen bap-
 tisma adhuc valde imperfectum esse; cum neque Diaconibus
 habeant in baptizandis foeminis, neque nudos baptizent, neque
 unctione ante baptismum, neque trina immerfione in baptismo,
 neque manuum impositione post baptismum utantur. (12) Do-
 ctrinam de Peccato originali ab infantum baptismo derivatam
 infirmo niti fundamento. (13) Admissionem infantum cateche-
 tica disciplina nondum imbutorum ad baptismum, recentiori
 aetate magnam perditae & dissolutae vitae occasionem ducit.
 (14) Constitutionibus Apostolicis neglectis & mutatis, statum re-
 ligionem Christianam corruptam esse, neque Ecclesiam primo
 statui restitutam iri, donec doctrinas illarum & regulas post-
 liminio recipiat.

PETRI DUIRSEMA JC. CONJECTURALIUM JURIS
Civilis Libri Duo, in quibus nonnulla Juris Romani
capita explicantur & emendantur.

Groningae, ex officina Johannis a Velsen, 1714, 8.

Plag. 18.

DUm otio suo, quod habere se dulce atque utile ait Christi-
 mus Autor, fruitur liberius in indagandis juris nostri capi-
 tibus, sustinetque varia ac difficillima quaedam illorum applica-
 re, nonnulla modeste a vitiis purgare, alia ab interpretum vitiis
 dicare manu critica, praeter expectationem nascuntur ei haec
 Conjecturalia. Procul autem est hic arrogantia, dum neminem
 irreverenter se habuisse profitetur: non viventis, non mor-

tua

tui læfisse famam, sed ingenue judicii libertate, quam omnibus æque tribuat natura, usum. Osoribus etiam Criticæ opponit verba Inpp. Theodosii & Valentiniani ex *L. un. C. Theod. de Responf. Prud.* Ubi Papiniani, Pauli, Gaji, Ulpiani atque Modestini scripta universa ita firmannt, & eorum præterea scientiam, quorum sententias prædicti suis operibus miscuerunt, ratam esse censent, ut Scævolarum, Sabini, Juliani atque Marcelli omniumque, quos illi celebrarunt, *fitamen eorum libri, propter antiquitatis incertum, codicum collatione firmentur.* Recitabimus igitur pro instituto ex illis duobus Libris priorem, qui perinde ut alter, novem absolvitur capitibus. Vidit enim Noster, hæsitare ac dissentire Interpretes in conciliando textu Ulpiani in *L. 7 §. 13, 14 solut. matrim.* cum textu Javoleni in *l. fin. pr. de fund. dot.* Mens igitur ipsius est, marmor in lapicidina repertum semper ad maritum pertinere, quia semper est in fructu, sive renascatur, sive non. Et Ulpianum negare tantum, quod marmor pergat in fructu esse. Si igitur fundus dotalis factus sit pretiosior a marito, per impensas illius in lapicidinam, non debere hæ ei restitui; quia marmor hoc casu non pergat in fructu esse, nisi renascatur. Si fundus dotalis etiam respectu mulieris sit factus fructuosior, puta si remanserit aliquid marmoris in fundo, in utilitatem uxoris post divortium, iterum nihil deberi marito; quia lucrum mulieris compensetur cum damno & detrimento. Sæpe enim per lapicidinam talem fundam aliqua ex parte fieri deteriorem. Accedere distinctionem Ulpiani in *L. 3 §. 1 de impens. in rem dotal.* Hactenus de §. 13. Jam & §. 14 d. L. 7 exponit: *si vero sint cretifodinae vel argentifodinae &c. utique haberi eas in fructu, i. e. semper & continuo, absque ulla distinctione haberi pro fructibus, respectu mariti & uxoris.* Hoc sensu occurrere *utique* in verbis Pauli *L. penult. de jur. dot.* similiter apud Pomponium, *L. 22 de re jud. & L. 38 de condict. indeb.* Concludit Noster, sensum §. 14 esse, si fodinae adhuc durent etiam soluto matrimonio, & non desierint, postquam maritus impenderat, utique illas esse in fructu; quia renascantur, & fructus quotannis præsto sint, quoties domino fundi eos lubet extrahere. In his enim fodinis pergat materia illa in fructu esse, & semper est in

C. L.

- a. II. in promptu. Similiter exponit Noster *L. 11 §. 2 de Interdict. quod vi aut clam.* Recitari ab Ulpiano sententiam primo Juliani, deinde Aristonis, & subijci his opinionem ipsius Ulpiani. Ultima hæc subobscura est. Primum ait: Si post in diem additionem fundus precario traditus sit emptori, puto illum hoc Interdictum habere. Deinde, si aut nondum traditio facta est, aut etiam facta est precarii rogatio, (supplet D. Durifirma, *si facta est quidem ab emtore precarii rogatio, sed nondum secuta a venditore illius concessio*) tunc venditor habet hoc Interdictum, non emtor. Et hoc esse illud Græcorum *ἀναρτησίδωρον*. Tertio ait Ulpianus: Si tamen precario sit in possessionem, videamus, ne jam Interdicto uti possit? Hic Noster agit de casu plane alio, & longe diverso, quique nondum sit vel a Juliano, vel ab ipso Ulpiano memoratus. An scilicet is quoque, qui non possidet animo sibi habendi, sed alieno nomine in possessione est, hoc Interdicto gaudeat? idque illustrare satagit ex *L. 6 §. 2 de precar.* Sequatur duo textus Scævolarum, *L. 28 §. 4 (ex Libro 16 Dig.) & L. 31 §. 2 (ex Libro 3 Responsorum) de liberat. Leg.* ceu pugnantes. Recte ait Noster, negasse Scævolarum in priore, pecuniam tutori legatam non videri, quæ pupillæ est & apud tutorem posita manet. Ne autem id ipsum affirmare censeatur in posteriore, delèvisse multos non particulam. *Nihil proponi, cur non pecunia, quæ pupillæ esset, & apud tutorem remaneret, legata videretur.* Bachovium, cum aliis distinguere pecuniam, quæ jam pupillæ est, ab ea, quæ ipsi adhuc debeatur. Sed hujus distinctionis nec minimam apud Scævolarum fieri mentionem. Utramque legem loqui de pecunia, quæ est pupilli, & ex tutela apud tutorem remansit. Emendat igitur textum *L. 31*, retenta negativa, *nihil proponi, cur non pecunia* -- *negata videretur.* Potuisse forsitan & hic accusari Scævolarum, quod amicitie aliquem dederit locum in Responsis, ut alibi monuerit Clarissimus Noodt in Probabilibus. Sed eam litem adhuc esse sub iudice: hominem tamen fuisse, & eandem cum reliquis mortalibus subiisse sortem. Ne igitur tanta ei inuratur macula, honesta potius crisi explicandum fuisse.
- c. IV. Sextus Pomponius *l. 29 de statu lib.* dixerat, a ceteris servis nihilo

hilo pene differre statu ~~liberos~~. Et ideo in publicis judiciis quoque easdem pœnas pati. Ulpianus contra *L. 9 §. ult. de pœnis*, statu liberum quasi liberum cum jam puniendum, *D. Pius rescriptis*. Laudat hic D. Duirfema Rævardum: Pomponium loqui de regula, quæ ante D. Pii (non Antonipi Pii, sed Caracallæ, sub quo floruit,) rescriptum obtinuerit. Probari hoc ex particula, *jam*, quæ usus de temporibus suis Ulpianus. Pro *liberum cum*, legi non male, *liberum esse*. Sed mallet Noster, *liberum reum*. Porro miratur Noster, hæctenus non observasse Viros doctos, non loqui Ulpianum congrue verbis finalibus *L. 14 §. 3 de alim. & cib. leg.* Quum enim antecedit de servitute gestandi, in tuo uvas premendi, vel area tua ad frumenta & legumina exprimenda utendi, non potuisse ipsum repente dicere: *hæc enim AQUA persone relinquitur*. Nîmis remotum hoc esse a superioribus, nam *est haustus aquæ*. Noster ergo Duirfema seriem verborum proximorum intuens, legit: *hæc enim AREA persone relinquitur*. Capite sexto videbatur obscuritas quædam esse in voce *ultimo*, *l. 2 pr. ad L. Rhod. de jactu*. Existimat igitur, eam hic idem esse, quod *amplius, in super*. Et hunc sensum ab interpretatione Gujacii non admodum distare. Cum eodem Cujacio etiam legit, *at si non totam navem conduxerint*, pro *conduxerit*. Utraque hæc difficultas est superabilis. Magis dogmaticum est iterum Caput VII quam criticum. Dicit: errasse hæctenus & errare quotidie Viros in arte nostra summos & præclaros, quando ajunt, illas demum actiones ex delicto ortas non dari contra heredes, quæ sint pœnales. Ipse autem: ad hoc ut actiones non dentur in heredes, sufficere, quod sint ex delicto ortæ, nec requiri pœnam. In *L. un. C. ex delict. def.* nullam fieri mentionem pœnæ. Actionem judicii mutandi causa ideo non dari in heredem, quia videatur ex delicto dari; neque illam esse pœnalem. *L. 4 §. 6 L. 6 L. 7 de alienat. jud. mut.* Sic in *L. ult. C. Rer. amos.* actionem non competere in solidum, quia sit ex delicto; similiter Interdictum unde vi; quia datur ex maleficio & ob factum atrox. *L. 1 §. 3 L. 3 §. 1 & ult. L. 9 de Vi & Vi arm.* Contra in *L. 47 de act. empt.* etiam heredem condemnari in pœnam; quia illa non est ex vero delicto, sed contractu. Et actionem ex

c. V.

c. VI.

c. VII.

Edicto *Adil. dariis heredem*; quia venit ex contractu; et iudicatur esse poenalis. De hac regula juris constante & firma loquitur Paulum in *L. 20 de Panis*; *Receptum est commentatio juris iure ad heredem transeat poena*. Exceptionem ab eadem esse in *L. 5 de Calumn.* Constitutum est, turpia lucra heredibus quoque interrogari, licet crimina extinguantur. Hoc est singulari iure & contra regulas juris esse constitutum, ut uno hoc casu heres teneatur ex delicto defuncti. Stricti tamen juris rigorem voluisse, heredem teneri, siue esset factus locupletior, siue nihil ad eum pervenisset. Et hanc duritiam fuisse nimiam. Vidit B. Dairfema, Justinianum in §. 1 de *perpet. & temp. act.* discrete actiones ex maleficiis vocare *poenales*. Respondet, recte ita dici: sed a sensu contrarium non concludendum ad regulam contrariam. Ergo etiam illa actio, quae datur ex maleficio alieno in heredem, in id quod pervenit, haec tenetur esse poenalis. Vidit ac timuit, actionem ex *L. Aquilia*, §. 9 d. t. ideo non dari in heredem, quia *poenalis est*. Debuisset Tribonianum dicere, quia *ex delicto est*. Respondet, hanc esse miram figuram dictionis, anonymiam scilicet effectus pro sua causa. Actionem poenalem poni pro delicto, illam involvente, nam ideo quia causa istius sit poenalis, eam non transire ad heredes. Solam Pauli *Logem* §. 4 de *act. rer. amot.* tantas turbas movisse Viris doctis contendit Noster, in verbis: *Heres mulieris tenebitur ex hac causa* (rerum amotorum) *SICUT conditionis nomine ex causa furtiva*. Et conditione haec tenetur recepta textum non posse evolvi. Nam haec in conditione furtiva tenetur in solidum. *L. 9 de condit. furt.* Cum hoc ergo comparari non posse heredem mulieris amoventis. Hunc enim teneri in id, quod pervenit. *L. ult. C. rer. amot.* Erudite & subtiliter Ulr. Huberum, in Eunomia, Paulum accipere de conditione, quae ut in actione furti, sit in actione rerum amotorum habeat locum. *L. 24 b. t.* Comparari utramque conditionem tantum, qua in heredem datur utroque non ultra. Ut ergo juvetur Huberum, tentat Noster trajectionem itorum, *heres mulieris ex hac causa tenebitur conditionis nomine, sicut ex causa furtiva*. Parvum superest litigium de vocula negante apud Ulpianum in *L. 23 §. 1. de Edict. ut nec quae nihil amplius*

c. VIII.

c. IX.

plius confignatur, quam (nam) haberet, si venditio facta non effet. Credidit Noster, in ipso Codice Mediceo particulam illam comparere, liberam ab omni circulo. Cumque is omnibus aliis potior sit, vel saltem esse debeat, non abjiciendam omnino eam negationem, sed retinendæ concinnitati mutandam in *nunc: quam nunc haberet &c.* Et hoc modo textum hunc non pugnare cum *L. de h. s.* Gauderent de tam erudito discipulo eruditissimi præceptores, Cornelius van Eck, & Antonius Schultingius, quos eo nomine laudat ipse L. i. c. 5 & Lib. 2. c. 5. Ceterum quæ ad nos occasione hujus libelli perscriptit Vir Consultiss. D. C. Wächterus, proximo Mense referemus.

DISSERTATIONES JURIDICÆ DE PIGNORIBUS
& Hypothecis Secundum Jus Commune, Boëmicum & Saxonicum Theorico-Practice deductæ.

Vetero-Pragæ, apud Wolfgangum Wickhard, 1714, 4.
 Plag. 19.

CUM is sit Jurisprudentiæ Germanicæ habitus, ut præter Civile Justinianeum, Canonicum & Longobardicum in subsidium saltem recepta, præterque sanctiones in Imperio universales, quælibet insuper Provincia peculiaribus suis Legibus & consuetudinibus sit instructa, quæ ubi de ordinandis negotiis, dirimendisque litibus agitur, primo loco consultandæ sunt, id fere evenit in foro suo exercitatisimis, ut in alieno hospites deprehendantur. Quemadmodum vero ea, quæ alterius Jurisdictionis propria sunt, haud impune ignorare permittunt mutua Territoriorum commercia, ita utilem navant operam illi, qui Provinciæ suæ, in qua degunt, jura excutientes illa cum Jure communi aut singularibus etiam aliarum Provinciarum Legibus moribusque conferunt, ac hoc ipso ad augendam inilitatorum domesticorum notitiam symbolam suam conferunt. Præstitit hoc ex Jure Bohemico in argumento speciali de Pignoribus & Hypothecis Consultissimus Autor. Opusculum id octo Dissertationibus in Academia Pragensi publice propositis absolvitur, quarum prima, *quid sit pignus & hypotheca, & quadruplex, & secunda,*

da, quæ res pignori seu hypotheca subijci possunt, & quæ in hypo-
theca generali veniant, in scriptis ultra Juris communis thesaurum
excurrunt. Tertia, quibus modis hypotheca & pignus extinguun-
tur que speciei contrahatur, docet, nullam rei immobilis alienationem,
oppignorationem aut translationem possessionis apud
Bohemos rem efficere, quam quæ in tabulas Regni, aut libros
Civitatis, vel ejus Jurisdictionis, sub qua fundus situs est, relato
sit, quem actum *Intabulationem* Noster vocat. Porro illa ipsa
Intabulatio, utemur enim isto termino artis, fit vel per confes-
sionem, parte utraque in judicio in persona comparente, aut si
contigerit, partes extra provinciam versari, per oblationem in-
strumenti, clausula intabulandi ac duorum testium subscriptio-
ne muniti. Eodem loco monetur, hypothecarum rerum *mobili-
um*, in instrumento actis haud inserto constitutam, actionem
hypothecariam minime producere, sed solis chirographariis
anteferri. Dissertatio IV de constituentibus Hypothecam, & qui-
bus constitui possit, agit, ex qua id saltem observamus, acqui-
rendæ hypothecæ incapaces esse Judæos, incolas item, qui in-
depta majorenitate homagium nondum præstiterunt, nec
non Cives intuitu prædiorum provincialium *de re fund. Sæter 7*
nisi ex beneficio privilegium impetraverint, quales sunt qui Pra-
gæ, Pilsnæ, & nonnullis aliis in locis res soli possident. Quinta
effectus considerat, ubi Noster triplicem immissionis speciem
format; prima *Uwazani*, ex hypotheca conventionali vel legali
competens, eadem fere in se continet, quæ apud Saxones in ac-
tione mere personali exercitio, & eam subsequens immissio
complectitur. Secunda *Uwedoni*, si heres, qui non est ex de-
scendentium numero, quippe qui soli apud Bohemos adeunt
hereditatem, sive ex testamento, sive ab intestato in possessio-
nem hereditatis immittitur. Tertia *Zwod*, quæ ex re iudicata
impetratur; quarum singularum formam in subsequens tradit.
Sexta de concursu creditorum & qui posterior in pignore babe-
antur tractat, cui subjuncta est utilissima Sciagraphia, differentias
Juris communis, Bohemici & Saxonici secundum quinque classes
in tabula referens, Prima Classis eorum est, qui res suas jure
dominii vindicant; inter quos comparat Venditor in iure pretii

NON

non soluti, etiam si hypothecam in re vendita sibi non reservaverit. Secunda eorum est, qui jus prælationis cum vel sine hypotheca habent; quem in censum veniunt Salaria Advocatorum, & sportule judiciales. In tertia collocantur hypothecarii conventionales intabulati, & legales, observato temporis ordine, excepto venditore in re vendita, & locatore in rebus illatis investisque, quorum uterque reliquis antefertur. In quarta demum occurrunt des Uxoribus non intabulata, legata ad pias causas ex testamento tertii præstanda, fidei in bonis officialium & quæ ipsi debentur ex contractu, pupilli in bonis tutorum, quatenus his per cautionem expressam prospectum non est. Quinta exhibet eos, qui ad reparandum & conservandum fundum, aut sine usuris pecuniam mutuam dederunt, hypothecas item non intabulatas, & alia. Dissertatio septima de modis pignus vel hypothecam solvendi, & octava de pactis iisdem apponi solitis, nihil quod magnopere a communi Jure abeat, depromunt.

APPARATUS, ET INSTRUCTUS ARCHIVORUM, ex usu nostri temporis, vulgo von Registraturen und Renovaturen Collectore JACOBO WENCKERO, Argentoratensi.

Argentorati, apud Jo. Reinhold Dulflecker, 1713, 4.
Alph. 2 pl. 15.

Archivorum apparatus ut majores nostri penitus neglexerint, illud in causa esse videtur, quod de scientia ea ordine instruendi (nam de jure illorum, de quo plurimum extant scripta, dicere nihil attinet) paucis constaret. Primus fere Jacobus a Rammingen 1771 libelli tribus *de Registratura & Renovatura* illam methodo quadam digestam divulgavit, quem secutus Georgius Æbtlin novo libello obscuriora Rammingii dilucidare conatus est, eumque vix adhuc nomine notum Cl. Wenckerus noster, cum novæ artis autor ipse appellari potuisset, vanæ gloriæ haud cupidus iterum in lucem emisit, atque in hoc opere primum esse jussit, viri cujusdam hujus artis probe gnari

p. 157.

- & suis observationibus, exemplis & testimoniis, ubicunque opus
 p. 15. visum fuerat, adjectis. Huic insuper *Repraesentationem histo-*
 32. *ricam Registratura laudatissimi Archivi Argentoratensis; For-*
 43. *nam Registratura generalis civitatum Imperialium; atque suc-*
cinctam narrationem causarum, quare infructus & Apparatus
 87. *Archivorum superioribus seculis rudius factus & quomodo in me-*
lius magis magisque caperit ordinari; Marci item Ottonis, Rcip.
 138. *Argentoratens. Consiliarii, Schedium de Registratura; Anonymi*
 148. *Consilium de Registrandis, & quomodo Actorum Judicialium*
Registratura commode instituerenda; & Jac. Bernardi Mulzii Or-
 32. *dinationem Archivi, locis commodis inseruit. Originem Ar-*
 chivi (ut nonnulla decerpimus) Civitatum Imperialium ad
 annum 1523 refert, cujus instruendi ratio præcipua fuit, ut ex
 Actis Comitiorum Imperii summa industria collatis votum de-
 cisivum a ceteris Statibus denegatum sibi vindicarent; & liber-
 tatem ab Episcopis haud una vice impugnatam tetarentur. Ju-
 47. dicia Imperatorum & Imperii Provincialia antiquis tempori-
 bus sua potestate abuti cœpisse, & Civitates præsertim Imperii
 levibus de causis proseripisse, ex schedula pervevissa probat.
 53. Inter Archiva superiorum Statuum, quæ primum in meliorem
 ordinem redigi cœperunt, Bavaricum sub Ludovico IV, Bohe-
 micum sub Carolo IV, A. 1548 maximo Bohemorum damno igne
 64. absumtum, Palatinum sub Ruperto, tandemque Viennense
 55. Friderici III & imprimis Maximiliani I cura adornatum laudi-
 bus extollit. Clericorum rapacitati, qua sequioribus temporibus
 laicorum bona nimium divexabantur, modum tandem statuere
 necessarium duxerant Civitates Imperii, ut privilegiis Impera-
 torum & facultate acquirendorum immobilium, quibus redditus
 publici diminuiebantur, Clericis, sive emtionis sive hereditatis
 titulo quid caperent, penitus interdiceretur, quorum plura
 exempla Noster in medium producit. Clerum autem Interre-
 60. gui tempore, cum secularium favorem ad externam vim pro-
 pulsandam ambiret, & Germanorum sermo natus, rejectis
 Latinis, magis indies in scriptis publicis adhereretur, a Proto-
 68. collis, Capcellariis & omnibus rebus gravioris momenti pau-
 latim fuisse remotum edocet. Germanos moris & juris patrii
 semper

semper fuisse tenacissimos, vel illud exemplo esse potest, quod Caroli V tempore, cum Ordinatio Criminalis promulgata fuisset, plures Imperii Civitates se ab antiquo jure minime discessuras, publico nomine profiterentur. Ut feuda Imperio aperta in fiscum publicum redigantur, per *Recessus Imp. Capitulationum* 2vo majores fuisse cautum, ex Moguntini Oratione quadam ostendit. Ad conservanda publica monumenta Status Imperii ea in certos libros transcribi curarunt, unde tamen evenit, ut ipsa authentica, quæ vocant, minus curarent, istaque temporis injuria corrumperentur. Scriptorum deinde, qui sua ex Archivis consignarunt, mentionem faciunt, interque eos Lehmanni Chronicon Spiraense nunquam satis laudandum enumerat, tanti olim a Colberto summo isto Gallie ministro æstimatum, ut illud Gallico idioma donaret, quæ versio in celeberrimo ipsius librorum thesauro hodiernum asservatur. Secundolo-
 co Autor noster exhibet *Rerum Germanicarum præsidia seu diplomata & alia monumenta publica, partim ad prædictarum observationum & memorabilium probationem ac confirmationem, maxime vero ad historia & status publici per aliquot secula illustrationem, ordinis Chronologico disposita*, e quibus pariter notatu digniora brevibus indicabimus. Jus naufragorum bona furripiendi, quod olim vocabatur *die Grundrube* jam Sec. XII ab Henrico VI severe prohibitum fuisse ex ipsius constitutione patet. Ludovicus IV Imperator in literis ad Argentoratenses, Imperii insignie vocat *Unsern wiedersehenden Adler; Aquilam respicientem*. Carolus IV, ejusque filios, Wenceslaum & Sigismundum Imperatores, Vicarios Imperii, quoscunque vellent, absentibus ipsis constituisse in vulgus notum est; sed Electores, ceterique Imperii Principes, ejus tandem rei pertusi, constituerunt, nullum se Vicarium isto modo designatum in posterum agnituros, *quod solum Vicarium constituendi potestas non pene ipsum Dominum Regem, sed potius apud eosdem Dominos Principes veluti Regni Electores resideret*, uti ex Actis depositionis Wenceslai probat. Morem istum antiquum, quem nonnulli tradunt, ut Cæsar haud unanimi Electorum consensu electus Francofurto obfesso & capto demum legitimus existimaretur,

P. 72

78

103

160

191

220

EX

- ex schedula quadam antiqua sic confirmatur. **Quocirca de J-**
 p. 248. 329. dicio Vehmico, & plura huc pertinentia passim ~~in~~ his
 sq. 383. & decreta Imperatorum & federa Statuum ad versus ~~in~~ **Imperium**
 229 sq. Tribulariam, item nonnulla circa depositionem **Wenceslai**
 267. 299. subjungit. Eundem vero non omne jus in Germaniam statim
 dimisisse, ex literis, in quibus censum Imperialem a Civitati-
 bus Imperii sibi solvi desiderat, & federe clandestino cum Car-
 dinalibus, ostendit. Quantum ad Successores **Wenceslai**, plu-
 rimi quidem **Henr. Mutii** autoritate moti **Jodocum Moravi-**
 270. 304. **Palatinum** enumerant; **Noster** autem **Fridericum**, atque hoc
 mox occiso, **Rupertum**, & ultimo demum loco **Jodocum** fuisse
 electos, monumentorum fide corroborat. Eundem **Ruper-**
 tum suspitione laborasse, quasi Statuum jurâ diminueret volue-
 276. rit, præsertim cum federa Statuum & Civitatum Imperii inhi-
 290. bere conaretur, ex **Moguntini** querelis asserit. Non **Sigismun-**
 308. dum ipsum, ut plerique fabulantur, sed legatum ipsius **Johan-**
 nem **Burggravium Norimbergensem** electioni ipsius interfuisse,
 314. ex literis Electorum comprobat. Concilium **Constantiense**,
 quod plurimi **Cardinalium Argentinz** præoptassent, in gratiam
 Suevorum, quorum magna pars Imperatoris aulam isto tem-
 pore sequebatur, **Constantiam** ab Imperatore convocatum,
 312. 340 sq. **Argentoratenses** autem id non ægre tulisse, refert. **Confilia** de
 constitutione **Circularum** ad pacem publicam firmandam, **Sig-**
 357 sq. **ismundi, Alberti II & Friderici III** temporibus agitata passim
 occurrunt. Ex illis quæ de emendatione monetæ afferuntur,
 apparet, **Electores & Civitates** quasdam jam **Ruperti & Frideri-**
 379. **ci III** tempore de certa monetæ bonitate inter se convenisse. **Ele-**
 ctores anno 1461 **Comitia Francofurtum** indixerant, vocato
 ad eadem **Fridrico III** Imperatore, quod quidem ipse adeo mo-
 leste tulit, ut **Civitates Imperii** eo convenire getaret, & alia
 392. **Norimbergam** indiceret. Denique circa quærelas **Statuum Ca-**
 rolo V 1529 exhibitas notandum, serio tunc fuisse postulatam,
 ne officia hæreditaria, præsertim **Vicæ-Cancellarii** munus, alii
 præterquam **Germano** demandarentur, neve fructibus officio-
 rum ratione percipiendis amplius derogaretur, & ut monu-
 menta

menta publica Archi-Cancellarij Imperii imposterum asservanda traderentur. His tandem Noster *Anonymi Methodum Renovandi; Designationem titulorum, iis qui libris Censualibus conficiendis incumbunt, perutilem*; Paridis a Puteo, Icti Neapolitani, *Praxin & formam Renovationis seu Redintegrationis*; Frederici Wiegeri, Icti Argentoratensis, *Dissertationem de Renovationibus Bannorum; & Indicem materiarum tam in Tractatione de Archivis, quam in subjunctis Praefidiis contentarum, juxta seriem Capitum, Observationum & Documentorum ordinatum*, subnequit, specialem indicem, & peculiarem Tractatum de Cancellarij & Archivis eorundemque juribus imposterum pollicitus.

p. 414, 426.
433.
446.

CONSIDERATIONI INTORNO ALLA GENERAZIONE DE VIVENTI.

i. e.

MEDITATIONES DE VIVENTIUM, ET SPECIATIM MONSTRORUM, GENERATIONE a D. FRANCISCO MARIA NIGRISOLI ad P.P. Dionysium Andream Sancassani conscripta.

Ferrariz, apud Bernhardum Barbieri, 1712. 4.
Alph. 2 plag. 3 figur. 20. Tab. 4.

QUI Medicus Ferrariensis *Febrim China China expugnatam* A. 1687 primum Ferrariz suppresso nomine in lucem emisit, in *Actis nostris 1688. Mense Februario* p. 87 recensitam, is ipse in titulo postmodum secundae editionis, A. 1700 evulgatae, comparuit, cujus de generatione viventium, ac in specie monstrorum, meditationes annotationibus illustratae nunc nobis veniunt commemorandae. Cl. namque *Autor* doctissimo Sancassani gratificaturus, postquam ab hoc monstrum felinum cum ipsius de eodem discursu dono accepisset essetque rogatus, ut suam pariter de monstrorum generi aperiret mentem, e re fore judicavit omne abstrusum generationis viventium negotium in genere prius recludere, quam productionem monstrorum tum universonum, tum nonnullorum particularium, speciatim extricare.

Introd. I.
Part. I.

U u u

tricare.

- Medit. 1.** tricare. Ante omnia itaque in cunctarum foeminarum, etiam viviperarum, ovariis ova contineri, a se non minus e duobus cadaveribus muliebribus A. 1687 & 1688 exenta & examinata, inque ovis istis omnium animalium viviparorum quoque generationem fieri, cum Recentioribus tanto verius demonstrat tantoque certius a variis Sbaragliæ dubiis vindicat, quanto evidentius, naturam eodem semper modo operari iisdemque semper instrumentis pro eodem fine uti, adversus postremum æque ac Bonanni propugnat, quantoque pluribus difficultatibus factus in utero primordium ex utriusque parentis genitura commixta, quod Veteres volvere, declarat involutum. Huic omnes reliquas rationes, quibus Sbaraglia viviparorum generationem ex ovo in dubium vocare allaboravit, ita refellit, ut in utriusque sexus cohabitatione foliacea tubæ alterutris ornamenta sæpius ad ovarium applicari per experientiam Vallisnerii atque Litre confirmet, ac spirituosiores feminis masculini particulas a crassioribus moleculis, post liquoris genitalis mulierum admiscelam præcipitatis, ad ovarium pariter elevari, per hujus aut membranarum poros, aut canaliculorum æthereorum a Bellino detectorum oscula patentia introrsum ferri ac unum plerumque, rarius plura ovula, foecundari, eo probabilius autemet, quo clarius inæde, cur non semper in quolibet congressu ova reddantur foecunda, simul patescit. Tum in ovulo tali embryonem sive foetum cum omnibus partibus, a nutrimento succesive in majorem molem extendendis, comprehendi, partim analogia seminum vegetabilium, ipsas plantas ante continentium, quam terræ concredantur, partim exemplo ovorum gallinarum, ovalorum ranarum & ovulorum hominum comprobatur, ceu in quorum hisce Kerckingius & Ruyfchius, in illis Swammerdam, & in istis Fabricius ab Aqua pendente, Harvæus & Malpighius, integrum annotaverint embryonem, nec dubitat spontaneæ Veterum ex putredine generationi ovula anguillarum & semina lentis palustris, a Vallisnerio detecta, opponere. Cum vero inter Recentiores Bonanni cum primis atque
- Medit. 2.**
- Medit. 3.**
- Medit. 4.** Triumphetti omnia ex ovo produci pernegent, idcirco *Notæ* porro ad examen primum argumenta & experimenta vocat, quibus

bus Bonanni vel cochlearum ac reliquorum testaceorum absque ullo feminio proventum evincere, vel Redi atque Marfigli objectionibus satisfacere, vel spontaneum nonnullorum vegetabilium ac insectorum exortum stabilire fuit annifus, inter alia insecta pulicum ovula Vallisnerii & Cestoni observatis, muscarum vero in gallis ovula singulari Castelli observatione corroborans. Deinde Triumfetti rationes, quibus hanc propositionem: omnia ex ovo; ille impugnat ac plantarum in specie nonnullarum aliam, quam ex semine, originem propugnat, plantulæ autem in feminio præexistentiam negat, non modo diluit, sed & contrarium, i. e. integram plantam in semine jam latere, priusquam terræ illud committitur, oculari inspectione cum Rajo, tum Grew, (cujus Anatomem plantarum cum suis observationibus expectare jubet,) ostendit. Ut de principio tamen activo demum constet, a quo factus in ovulo primordium dependeat, Læuewenhæckium non minus cum suis vermiculis in semine masculino, ac Morlandum cum novo florum usu in plantarum productione, a nobis A. 1705 Mense Junio p. 275 ex Actis philosophicis Anglic. excerpto, repudiat. Neque tam Sturnio aliisque, in solum Deum absque creaturarum activitate, generationem animalium æque, ac omnia, referentibus subscribit, veluti quos triplicis præjudicii arguit eorumque rationes rejicit, quam iis, qui intrinsecum agens seminale in formando factu agnoscunt. Pro tali videlicet ipsam in brutis animam materialem, in hominibus autem agens analogum, i. e. lucem modificatam, ita venditat fufiusque declarat, ut excussa illorum sententia, qui omnis animæ in generationis negotio concursum, ceu minus necessarium, explodunt, ab aura omnino spiritiuosa seminis masculini cum simili aura foemina sociata factum in aliquo ovulo eatenus efformari contendat, quatenus vi motus legis, a summo Creatore principio ejusmodi impressæ, omnes sic partes, non nisi ruditer a laudato mulieris agente jamdum elaboratæ & ovuli colliquamento innatantes, rite in vicem conjungantur ac magis magisque perficiantur. Atque tot meditationibus Pars absolvitur *prima de viventium generatione in genere*, rerum quoque indice atque contentorum syllabo in-

Medit. 5.

Medit. 6.

Medit. 7.

Medit. 8.

Medit. 9.

Uuu 2

structa

structa; quamprimum vero pars altera de monstrorum ortu in genere, atque tertia de monstrorum nonnullorum productione in specie ad nos commeaverint, haud deerimus in iisdem similiter cum L. B. communicandis.

**L. CHRISTIANI FRIDERICI GARMANNI ET
aliorum Virorum Clarissimorum Epistolarum Centuria, e
Museo L. IMMANUELIS HENRICI GARMANNI,
Phys. Provinc. & Praef. Schneeberg.**

Rostochii & Lipsiæ, sumptibus Christiani Gotthold Garmanni,

1714, 2.

Alphab. i. plag. 6.

Varii sunt argumenti Epistolæ, quas beate defunctus Garmannus ad Viros *ουρχεῖτες* clarissimos vel dedit, vel ab iisdem recepit, in hunc fasciculum collectæ. Rem Physico-Medicam quæ concernunt, speciminis loco nunc fumus relaturi, neglectis tamen illis, quæ vel in Miscellaneis Naturæ Curiosorum, vel in Majoris Chirurgia Infusoria alibive jamdum leguntur.

In *Epistola IV, XXXIIX, & LX*, de Chrysanthemo monstroso, aliisque plantis monstruosis agitur, quarum monstruositas causæ in *Epistola XX* allegantur, partim materiæ excessus, & anomala succi nutritii fermentantis ad indebitas plantarum partes lætio; partim ars, quæ solertem hic sese modo infitioe, modo aliis ab artifice excogitatis modis præstat; partim cœli humiditas; partim casus. In *Epistola XII* contra principia chymica eosque, qui ex elementis sal, sulphur & mercurium elicere satagunt, disputatur. In *Epistola XXXII* macularum scorbuticarum post mortem efflorescentia in virtutem caloris præternaturalis extincto naturali transfertur. Per calorem vero præternaturalem intelligitur putredinalis, qui aliquando tantus est, ut ægrotantium corpora gelidissima aut frigidissima marmora excalefaciant, imo post mortem calidiora sint, ac fuerint in vita; nam luxurians putredine sanguis turgentesque humores, calore naturali, cujus dominio subiecti erant,

rant, extincto, sui juris facti ebulliunt, ac impetu, quocunque libet, facto erumpunt, unde cadaverum maculæ, livores, rubores, stigmata & cruentationes contingunt. In scorbuticorum potissimum cadaveribus hoc phænomenon observatur ob salium sylvestrium & inter se contrariorum, in ipsorum sanguine abundantium, ebullitionem & pugnam, qualem quoque in præparatione tartari vitriolati videmus. Nec harum macularum propulsio naturæ robori semper, sed non raro materię copię imputanda est. Pediculos vero, in sanguine ob nimiam ejus corruptionem genitos, ex poris cutis agminatim alias excurrentes, & cadaver denegata sanguinis dulcedine deserturos, ob ingratos, tetros, & malignos ex cadavere tali exhalantes vapores, inanimes quasi ac debilitatos ulterius progredi non voluisse, atque ita ibidem detentos fuisse existimatur. In *Epistola XXXVII* causa, quod injectionem medicamentorum in chirurgia infusoria vomitus sequatur, in ventriculi partim tonum a morbo læsum; partim in pravos humores in ejus cavitate stagnantes rejicitur; præcaveri igitur poterit præmissio leni purgante symptomata istud molestissimum. Medicamenti qualitas purgans huc etiam facit; ab alterantibus enim in venam immisis nec nausea nec vomitus observatur, si a cruditatibus liber existit ventriculus. Concludendam exinde, causam vomitus non semper in ipso ventriculo latere, sed etiam in vasis, quod in febribus ad oculum patet, ut male idcirco semper nauseam & vomitum vomitu curandum existiment. In *Epistola LX* thermarum probationes per præcipitationis modum institui posse, ita ut genuina earum principia mineralia aqueo tegmine velata exinde possint in apertum produci, negatur. Cum enim per modum effervescentię salium mineralium cum venis minerarum, in specie metallicarum, generari videantur thermæ, sane in ista effervescentia ex reciproca actione & mutuo concursu & agens & patiens insigniter alterari, & utrumque non leviter immutari, novumque ita productum in aquis thermarum ex utrisque compositum generari videtur; ita ut, licet instituatür præcipitatio quædam artificiosa, præcipitata tamen non in forma nativa, aut natura propria, sed potius ex concursu nova induta larva apparitura sint. Adhęc

omnes præcipitationes cum fiant additione cujusdam tertii, quod vel præcipitandæ rei se jungendo eam ad fundum trahit, vel liquori continenti se uniendo præcipitatum ejus poris extrudit, sane utroque in casu per tertium præcipitans & liquor continens, & præcipitatum ipsum nova facta unione cum præcipitante, novo producto a nativa facie multum diverso, sensibus denuo illudet. In *Epistola LXXXIIX* viri mentio fit doctissimi, qui quoties in schola vel alibi puerum quendam castigare, braccas privari, ac ferulis cædere videt, illumque plorantem audit, toties sine membri virilis tensione atque tentigine semen copiosius emittere cogitur, tanta animi commotione, ac si in lipothymiam incidere deberet, quod etiam ei dormienti sæpius accidit, quando hæc de re somniat. In *Epistola XCI & CXIII*, an ovorum humanorum progenies Veteribus cognita fuerit, disquiritur. In *Epistola CXIV* hydropici mentio fit, per scroti apertionem curati. Mittimus, quæ in *Epistola XXXIII* de serico, in *XXXIV* de pulvere lycopodii & pini differuntur, & Liquorem resectivum Sachsi una cum spiritu terræ solaris, qui in *Epistola L*, describuntur.

JOHANNIS RAJI SYNOPSIS METHODICA
Avium & Piscium; opus posthumum.

Londini, impensis Guilielmi Innys, 1713, 8.

Alphab. i. plag. 1 cum fig. æn. Tab. 4.

Quatuor jam præterlapsa sunt lustra, cum liber iste ab Autore clariss. elaboratus, propriaque manu diu ante obitum ipsius limatus & perfectus fuit, nuper admodum in cujusdam bibliopolæ scrinio forte fortuna repertus, pulvere ibi obrutus & cum tineis certans; prout hoc in præfatione, libro præfixa, testatur, qui editionis hujus curam habuit, W. Derham. Eandem methodum sequitur Clariss. Rajus in hac Avium & Piscium Synopsi, quam in Historia Insectorum servasse eum, in Actis hinc Anno 1711 p. 212 monuimus; post divisionem scilicet generalem avium pisciumque, singulas describendo species. De divisione hac quædam nunc commemorabimus.

Aves sunt vel terrestres, vel aquaticæ; terrestres vocantur, quæ

quæ aquas minime frequentant, sed in ficcloribus plerumque locis degunt, & in terra victum quærunt; suntque vel rostro & unguibus aduncis, γαμψώνυχες Græcis dictæ, vel rostro & unguibus rectioribus, minusque hamatis. Γαμψώνυχες vel sunt frugivoræ, ut psittaci, vel carnivoræ, & rapaces, ut reliquæ. Rapaces sunt vel nocturnæ, quæ inter noctu evolant, & prædantur, capitibus magnis, & velut felinis. bubones & nocturæ dictæ; vel diurnæ, hæque vel majores vel minores. Illæ observantur vel generosiores, ut aquilæ, vel ignaviores, ut vultures; hæ itidem vel generosiores sunt, ad aucupium institui solitæ, accipitres dictæ, quas accipitrarii distinguunt in macropteras, i. e. alis longis, & ad caudam fere extremam extensis donatas, & brachypteras, i. e. alis brevibus & ab extrema cauda multum deficientibus præditas; vel ignaviores & sylvestres, ut buteo, milvus, lanus, seu collurio. Aves rostro & unguibus rectioribus minusque hamatis instructæ, sunt 1) maximæ, singulares & sui generis, ob corporum molem & alarum parvitatem volatui inidoneæ, ut struthiocamelus, castorarius & dodo; 2) mediæ magnitudinis, seu majores, quæ vel sunt rostris magnis, crassis, validis & oblongis, ut genus corvinum & picorum, vel rostris minoribus & brevioribus, nonnihil incurvis, ut gallinaceum & columbinum genus; 3) minores, ut turdinum genus; 4) minimæ, quæ aviculæ dicuntur, & in tenuirostris, & crassirostris dividuntur. Aves aquaticæ modo circa aquas versantur, & in aquis plerumque victum quærunt, aquis tamen non innatant, omnes fissipedes, & observantur vel maximæ, ut grus, vel minores; hæque vel piscivoræ, vel insectivoræ, aut limosugæ; minores istæ vel rostris longissimis aut rectis, ut scolopaces, aut curvis, ut arquatæ, vel rostris mediæ longitudinis, ut himantopus, vel rostris brevissimis donatæ sunt, ut vannellus, phivalis, &c. Aves aquis innatantes sunt vel fissipedes, digitis in nonnullis ad latera membranis acutis, vel palmipedes, exque vel longiciruræ, & anomalæ, ut phœnicopterus, avosetta, trochilus, vel cruribus brevioribus præditæ. Istæque vel tridactylæ sunt, digito postico carentes, vel tetradactylæ; quibus vel digiti omnes membranis intercedentibus connexi sunt, ut onocrotalus,

22/27

ACTA ERUTITORUM

anser bashianus, corvus aquaticus; vel tres tantum, postico soluto, atque hinc iterum vel latirostræ, quæ hinc soluta in genus asserinum, & aratinum; cujus generis aves sunt aut mirinæ, & urinatrices, aut fluviatiles & lacustris; vel angustirostræ, sive rostro in extremo acuto, recto, aut modice tantum inflexo; quæ duorum sunt generum 1) brachypteræ, & urinatrices, quarum nonnullæ digitos habent divisos membranis tantum lateralibus auctos; 2) macropteræ & volaticæ, sive rostro in extremo adunco, quæ duorum pariter generum sunt, 1) rostro ferrato, seu ad latera utrinque dentato, ut mergi; 2) rostro lzvi, seu dentium experte, ut avis diomedea.

In Synopsi piscium alia utitur Clariss. Rajus methodo ac naturæ magis convenienti, quam in Willugbeji Ichthyologia a se edita. Quanquam igitur piscis nomen, si proprie & philosophice loqui liceat, ad illa solum animalia restringendum esse fateatur, quæ branchiis respirant, & unicum tantum ventriculum obtinent; ne tamen a recepta sententia deviet, & opinioniones paradoxas sectari videatur, exanguia aquatica & cetaceum genus impræsentiarum itidem pro piscibus habet, piscemque in genere describit, animal aquatile, pedibus carnis, planis natans, squamis, vel cute nuda, glabra & depili contractum, in aquis perpetuo degeas, nec unquam sponte in sicem exiens. Divisionem piscium, qua natura ipsa in iis disponendis utitur, a respirandi & generandi modo, partibus & accidentibus unicuique propriis defumit. Sic pisces in genere primaria divisione distinguendi sunt in pulmone respirantes, & branchiis respirantes. Illi bellæ marinæ sunt, seu cetaceum genus; hi dividuntur in ova magna concipientes, qui & cartilaginei sunt & vivipari, vel longos, ut lamia, canis, catulus seu salmon; vel latos, ut raja, pastinaca, torpedo; & in ova parva concipientes; qui vel sunt plani, in latus projecti natantes, sive longiores, ut solea, sive latiores, ut rhombus, passer, vel dorso erecto natantes, qui pinnarum respectu dividuntur in eos, qui vel nullos habent neque ad branchias neque in ventre pinna, vel unum tantaxat earum par, v. g. ad branchias; & in eos, qui duos habent in prona corporis parte pinnarum paria. Primi generis pisces

pisces sunt vel longi, lubrici, & anguilliformes, ut muræna, lampetræ, anguillæ, mustelæ &c. vel corpore contractiore & asperiore, seu minus lubrico, ut orbis; posterioris generis pisces a pinnarum, quæ dorso innascuntur, numero & constitutione distinguuntur in eos, qui dorso sunt 1) tripinni, ut aselli, 2) bipinni, vel utraque pinna molli & flexili, seu cartilagineis radiis instructa, ut merlucius, gobius & truttaceum genus; vel anteriore spinis osseis radiata, posteriore cartilagineis flexilibus, ut lupus, mugil, mullus, draco, trachurus, perca &c. 3) unipinni pinna vel radiis omnibus cartilagineis & flexilibus, vel anterioribus rigidis & spinosis, posterioribus cartilagineis donata. Prioris generis alii pinna longa sunt, & per totum fere dorsum continua, ut Hippurus Rondeletii, sive dorada; alii pinna brevior, eaque vel circa centrum gravitatis sita, atque hi vel marini, maxillis asperis, ut harengi & congeneres; vel fluviatiles seu aquarum dulcium, malacostomi dicti, ut cyprinus, barbus, cephalus, tinea, rutilus, gobio, vel in infimo dorso hærente, ut lucius, acus. Posterioris generis multæ sunt species, tum marinæ, tum fluviatiles, sed præcipue marinæ, ut aurata, sparus, sargus, moenas, boops, scorpius. Datur etiam una vel altera species dorso unipinni, radiis omnibus aculeatis.

Vollkommene Beschreibung eines
Berg-Bohrers,

h. e.

DESCRIPTIO EXACTA TEREBRÆ METALLO-
scopice &c. Autore D. JOHANNE CHRISTIANO LEH-
MANNO, Phys. P. P. & Med. Extr. Acad. Leopold.
& Societ. Pruss. Membro.

Lipsiæ, apud Hæredes Lanckisianos, 1714, 4.

Plag. 5 Tab. æn. 1.

Terebra metalloscopica, quam Cl. Autor vocat, est terebræ quoddam genus, quo in metallifodinis ad explorandam fo-

Xxx

li na-

hinc utuntur. Noster c. 1 omnes ejus partes accurate describit, mediantibus cochleis inter se jungendas, tum ut terebræ longitudo produci & contrahi possit, prout usus tulerit, tum ut pars infima variari queat, prout solum terebrandum vel magis vel minus durum existit, vel pulvis a terebratione residuus expurgari debet. Figuræ partium variandarum parum differunt a figuris terebrarum ordinariarum, quæ in similes usus adhibentur, a nobis adeo prætermittendæ, quoniam præsertim sine multo figurarum apparatu explicari nequeunt. Progreditur Cl. Autor c. 2 ad describendas operationes, quæ ope hujus terebræ in metallifodinis fiunt, ut usus singularum partium manifestior evadat. Mox c. 3 utilitates commemorat, quæ in fodinis metallicis ab hac terebratione pendent: his addit alias in æconomiam redundantes, e. gr. si fontes quærantur, si fundamentorum excitandorum gratia solum exploretur, si aggeres piscinarum perfodendi ad aquas aliorum derivandas. Denique c. 4 sumtus computat in istiusmodi terebram faciendos, qui 47 thaleros excedunt. Notandum vero, quod cum hactenus terebræ istiusmodi minores fieri fuerint, Noster varias partes mediantibus cochleis jungens tantæ longitudinis eas fieri jubeat, ut ad aliquot mille pedum profunditatem terebratio commode institui possit.

ECLIPSIS TOTALIS SOLIS ET TERRE A. S. M DCC XV d. 3 Maji in boreali terræ hemisphærio observanda, pro illustrando calculo eclipsis solarium & terrestrium ex fundamentis trigonometricis & tabulis Riccioli, Longomontani, Kepleri, Streeteni supputata & descripta a M. JO. BERNH. WIDEBURGIO.

Helmstadii, typis Georgii Wolfgangi Hammii, 1714, 4.

Plag. 12 fig. 21. 4.

Difficillimus est in tota Astronomia calculatoria Solarium Solarium calculus, propter sensibiles hinc parallaxes tum in longitudinem, tum in latitudinem, quæ novilunium a viso & longitudinem ac latitudinem veram a visa distantia faciunt. Operæ itaque pretium fecit Cl. Autor, quod præcepta hujus

huius calculi per varia problemata explicata & demonstrata de-
 dunt in *typis*, & que ex *typis* *typis* vero *typis* *typis*.
 Quibus enim non dum cognitus est eclipsium Solarium calculus,
 iis non immerito Cl. Autoris laborem commendamus. Sunt
 autem duæ ejus partes, Prima eclipsios Solaris, quatenus, ut
 occultatio Solis a Luna facta consideratur, calculum methodo
Ptolemaei per parallaxes enodat: altera vero eandem eclipsim
 more *Kepleriano* instar privationis luminis Solaris in terra factæ
 considerat & problemata ea de re apud Astronomos recentiores
 passim obvia declarat. Parallaxes longitudinis & latitudinis
 methodo antiqua *Ptolemaica* investigat; methodum vero *Ke-*
plerianam, qua calculus multum abbreviatur, non attingit. No-
 bis suffecerit specialius commemorasse solutionem problematis,
 quo corporis in data trajectoria elliptica juxta legem *Kepleria-*
nam lati anomalia eccentrici inveniri jubetur. Inferatur, in-
 quit, ut sinus totus ad æquationem maximam, ita sinus ano-
 malix datæ ad æquationem primam. Hæc æquatio in primo
 semicirculo (ab apogæo ad perigæum) ab anomalia data subtra-
 hatur, in secundo (a perigæo ad apogæum) eidem addatur, ut
 summa vel differentia indicet anomalam primo æquatam. Fiat
 rursus ut sinus totus ad æquationem maximam, ita sinus rectus
 anomalix primo æquatæ ad æquationem secundam. Æquatio
 secunda anomalix datæ rursus addatur vel subtrahatur juxta
 monitum præcedens, ut fiat anomalia secundo æquata. Conti-
 nuentur hæ operationes, & querantur anomalix etiam tertio,
 quarto &c. æquatæ, quæ tum sibi ipsis invicem, tum quæ sitæ
 magis magisque appropinquent, donec tandem omnis sensibi-
 lis differentia evanescat, tum inventa pro vera quæ sita habebi-
 tur. Exemplum hoc ad. Sit anomalia media 10 S. 2 58
 28. Quoniam æquatio maxima 1° 1' 52" seu 3712, reperietur æqua-
 tio prima 300" five 51' 54", adeoque anomalia primo æquata 303
 50 22. Quod si porro inferatur, ut sinus totus ad 3712 ita sinus
 303 50 22 ad æquationem secundam; reperietur hæc 3083
 seu 51 23: quæ cum a priori saltem aliquot secundis differat, id-
 eo eam pro vera retinet & anomalix mediæ 10 S. 2 58 28 adjicit,
 ut prodeat anomalia eccentrici 303 4 51.

X x x 2

Unter-

Unterricht von der Kunst der Menschen zu erforschen etc.

i. e.

**INSTITUTIONES ARTIS COGNOS-
cendi hominum mentes, in quibus examinatur, quid veri
falsve, certi vel incerti, huic arti insit, edita à JULIO
BERNHARDO de KOHR.**

Lipsiæ, apud Jo. Christianum Martini, 1714, 8.

Plag. 20.

Postquam Autor generosissimus pauca de hac arte solide con-
scripta esse deprehendit, ipse de utilitate illius convictus,
operæ pretium duxit, eandem pro ingenii, quo valet, viribus in-
vestigare. Capite I agit de arte noscendi hominum mentes in
genere, describens illam per habilitatem, ex quibusdam notis
certis passionibus hominum vel certe definiendi, vel saltem
conjectandi. Hac explicata, objectiones, quæ contra hanc ar-
tem moveri possent, diluit. De Scipionis Claramontii libro,
quem de conjectandis cujusque moribus & latitantibus animi af-
fectibus inscripsit, judicat, multum requiri operæ ad eruendas
paucas veritates, in hoc libro contentas, plurimisque falsitati-
bus involutas. De scriptis pariter Thomasi & Trierii, quæ de
hoc argumento ediderunt, libere fert judicium. In fine hujus
capitis usum, quem hæc doctrina in contrahendis matrimoniis,
negotiis pragmaticis, contractibus, & in prædicendo probabili
actionum suarum eventu præbere possit, indicat. Capite II
causas simulationis & dissimulationis allegat, edocetque, qua
ratione & quam firmiter veræ passionibus a fucatis & simulatis di-
gnosci possint. Applicat hæc postea tribus vitiis, nimirum avari-
tiæ, ambitioni ac voluptati. Cap. III de inconstantia & muta-
bilitate passionum humanarum differens, ostendit, secundam
adversamque fortunam, morbos, matrimonium, diversas æta-
tis vices, verbum Dei, lectionem certorum librorum, clima-

centos

certos cibos, ereptam vel oblatam occasionem, laborem, otium, sodales & similia affectus mortalium vel penitus vel ex parte mutare posse. In fine hujus capituli fatetur, sapius quidem seria meditatione adhibita causas mutationis a nobis reperiri, impossibile tamen esse, illas omni tempore explorare, ac literis consignare, cum singula objecta sensus externos serientia certas passiones in nobis producere, illasque diversimode variare valeant. Quis vero res omnes, quæ cogitationes in nobis excitant, in classes distribueret, cum, quamdiu harmonia corporis & animi cum notionum nexu nos latet, tamdiu etiam causæ, quæ passiones tam mire variant, impervestigabiles futuræ sint? Cap. IV regulas suppeditat, ex sermone interiora animi explicandi, & expendit, quæ in primis hac de re notanda, ac quomodo diversis quæstionibus mentes hominum explorari possint. C. V docet, ut ex actionibus, exempli gratia, conversatione cum fœminis, ebrietate, ludis, vestitu, libris, sodalitiis, modo erogandi pecuniam, educandi liberos, gubernandi domesticos &c. animi mortalium cognoscantur. Cumque interdum tempus & occasio non ferant, ut per crebram & diuturnam conversationem, sermones & actiones hominum observemus, idque ob simulationem plurimis quoque obnoxium sit difficultatibus, Cap. VI totus est Noster in investiganda probabilitate fidei, quæ aliis, dum actiones alterius referunt, & de illorum moribus judicant, adhiberi possit. In his in primis considerandum esse inquit, num amici vel inimici ejus, de quo judicant, prudentes an imprudentes, divites vel pauperes, veritatis studiosi sint, nec ne, multa vel pauca loqui ament, aliasque circumstantias perpendendas, priusquam eorum relationibus vel judiciis tuto quis inniti possit. Capite VII de tribus vitiis cardinalibus, avaritia, ambitione & voluptate, disputat contra Ill. Thomam. Desinit hic avaritiam per cupiditatem opes inhoneste acquirendi, acquisitas vero iniuste conservandi; ambitionem per desiderium apud alios honorem, laudem & gloriam per id, quod affectibus maxime conveniens est, consequendi; distinguit ambitionem in honestam, aulicam, doctam, voluptuariam & stolidam

deum. Voluptas in se est desiderium cupiditate per se, que externis sensibus imprimis adulantur, expulsi. Et eadem eadem, plerisque homines aut ex his tribus affectibus, vel avaritie, vel ambitioni, vel voluptati esse deditos; non vero sibi adduci posse, inquit, ut credat, quod cognita una passione, scilicet dicta primaria, reliqui affectus secundarii quoque per se ipsi statim fiat. Ridet igitur illorum laborem, qui generatim omnes affectus una tabula construere, & ex una reliquis passionibus deducere volant. Capite VIII. doctrinam temperamentorum exemplat, ac postquam in principio capitis historiam huius doctrinæ recensuit, omni eam destitui fundamento, & nec a priori nec a posteriori solide demonstrari posse, imo in noscendis & inveniendis mentibus magis officere, quam prodesse, assertit. Capite IX. viam ostendit se ipsam exacte cognoscendi, in qua præsertim admodum theologicis. Capite X. regulas in prioribus præsertim prælatas Sempronio applicat, ac ostendit, quomodo in hac doctrina beneficio ipsius indoles explorari possit. Plerasque præsertim illi illustrat, tectis tamen nominibus. Ceterum præsertim prælatum hunc delineationem & prodromum magis præsertim prælat. Cuiusque hæc materia necessario Metaphysicæ, Mathematicæ, Physicæ, doctrina morum, & doctrina Logicæ præsertim prælat & conjecturis præsupponat, thesibus Philosophicis præsertim prælat meditatur, absolutis, pleniorum & solidiorum præsertim prælat hæc de re pollicetur.

NOVA LITERARIA

Decessit nuper in Italia Vir toto orbe celeberrimus Augustus Magliabechius, de quo, dum iustum vitæ ejus exemplum ab Italis expectamus, nunc saltem pauca eius præsertim prælat re communicamus. Nimirum natus is die 20. Decembris, præsertim prælat teris a parentibus destinatus non esset, insigni præsertim prælat amore ductus & memoria imprimis adjutus in ceteris præsertim prælat librorum cognitionem paulatim acquisivit, ac præsertim prælat haberet naminem, eoque dignus haberetur, qui præsertim prælat Ducis Bibliothecæ præsertim prælat. Et quamvis præsertim prælat proprio nomine haud edidit, multis tamen eruditis extrinsecum ali-

quid

quid in re literaria condentibus ex instructissima penu observata sua liberaliter subministravit. Ita de Academicis Florentinis a se collecta intulit libro, sub titulo *Notizie Letterarie ed Istoriche intorno agli Uomini illustri dell' Accademia Fiorentina*, Flor. 1700 edito, ac plurima suppeditavit Leonhardo Nicodemo Additiones suas ad Nic. Toppi Bibliothecam Neapolitanam edituro, ut alios taceamus, quos per litteras consultus egregie instruxit. Ceterum vires ad extremam fere senectutem habuit integras, tandemque mense Januario hujus anni in conventum Dominicanum B. Mariæ novellæ se recepit, quo se adversus frigoris atrocitatem tueretur, atque illic exspiravit die IV Julii, publico beneficio relinquens bibliothecam suam, reliquas autem facultates Jesu Christi pauperibus in alma urbe patria. Hujus Viri summi loculo Antonius Franciscus Marmius, ejus per viginti tres annos in munere Bibliothecarii vicarius, inscriptionem sequentem plumbo insculptam consecravit:

D. O. M.

HIC REQUIESCUNT OSSA DOCTISSIMI ERUDITISSIMIQUE ANTONII MAGLIABECHII QUI NATALEM SORTITUS EST XXIX OCTOBRIS ANNO ÆRÆ CHRISTIANÆ MDCXXXIII EX MARCO MAGLIABECHIO OPTIMO MORIGERATOQUE CIVE FLORENTINO ET GINEVERA BALDORIOTTA HONESTISSIMA PISSIMAQUE FOEMINA CONJUGIBUS ULTIMUM VERO ÆTATIS SUÆ CLAUSIT SENIO CONFECTUS IV JULII ANNO REPARATÆ SALUTIS MDCCXIII APUD COENOBITAS HUIUS INCLITI MONASTERII POST EXPLETUM PROSPERA VALETUDINE VITÆ SUÆ CURRICULUM IN HONORIFICA PALATINÆ BIBLIOTHECÆ PRÆFECTURA REGIÆ CELSITUDINIS COSMI III MAGNI DUCIS ETRURIÆ CUI PERCARUS SEMPER FUIT NEC NON ALIIS QUAM PLURIMIS PRINCIPIBUS OMNIBUSQUE SCIENTIARUM ET HUMANARUM LITTERARUM CULTORIBUS TOTO ORBE DIFFUSIS.

Pari-

A C T A ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Decembris Anno MDCC XIV.

NOUVELLE BIBLIOTHEQUE CHOISIE.

h. e.

NOVA BIBLIOTHECA SELECTA.

Tomi II.

Amstelod. apud David Mortier, 1714, 12.

Alph. I pl. 5.

Commentatio hæc deberi videtur Cl. *Rich. Simoni*, Deppæ anno 1712 d. 11 April. anno ætatis 67. defuncto. Quamvis enim in præfatione maximam partem accepta feratur Dn. *Barat*, ante paucos annos in Collegio Mazariniano defuncto, Amicus tamen ille, cuius opera exscriniis nunc in lucem ita profertur, ut accessionibus ejus auctior reddita sit, *Simon*, quem diximus, esse videtur, qui hoc ipso opere Bibliothecam suam Criticam, quatuor voluminibus editam, continuare voluit: quemadmodum sane quorundam librorum recensioni manum ejus haud obscure referunt. Bibliotheca itaque hæc sistit sciographiam librorum variorum nunc nudam, nunc, quod plerumque fit, observationibus eruditis auctam. Tomus prior, LI capitibus constans cap. I, Porphyrii librum *περὶ ἀποχρῆς τῶν ἐπιφύσεων* proponit, & primo quidem *Jo. Bernardi Feliciani* Latinam versionem, ad paraphrasin proprius accedentem, tanquam præstantissimam commendat, deinde vero vitam Porphyrii ex dissert. Holsteniana huic Porphyrii libro præmissa enarrat, ac quid in ejus editione præstitum sit, commonstrat. Nos hac occasione monemus, Cl. *Thomam*, Suidnicensem, nunc maxime in eo esse, ut novam hujus libri editionem ad MS. Lipsiensis fidem recognitam & nova ver-

X y y

sione

sione Lat. infractam adornet. Cap. II destinatum est Origenis libris octo contra Celsum, *Gual. Spenceri* opera *Castellani* 1677, 4 editis, quorum diversae editiones, in quibus Origenes hallucinatus est, enumerantur & distinguuntur, deinde vix ex libro ipso afferuntur quaedam cum recte tum perperam dicta, speciatimque Arianismi vestigia in eo observari monentur. In editione Origenis Haeciana Graecum textum fideliter, prolixa MSS. Codd. inventus est, exhiberi agnoscit p. 28, etiam in scriptis, in quibus sententia, doctrinae Ecclesiae repugnans, proponitur, qua in re fidem non probat versio Ferrarii, quam Haecius tamen non correxit. Cap. III *Jacobi Fabri Stapulensis* Pentateuchum quintuplex, Gallicum, Romanum, Hebraicum, *Vetus & Conciliatum Paris. 1509 & 1513* fol. editum laudat, & later eorum observat, Dupinium minus recte editionem *Cadomensis* 1513 & *Paris. 1523* memorare. Cap. IV & V Eusebii Praeparationem demonstrat. Evangel. ex edit. *Paris. 1628* a *Vigerio* diligenter curatam commendat, praeterea vero ex posteriore impressione doctrinae & diligentiae Eusebianae specimina afferunt, deinde aetatem ejus vers. Lat. fieri optat, cum Donati Versione non exacta sit. Cap. VI *Euthymii Zygabeni* operarecenset, praeterratur Autor, neminem de his Graece & Latine ecclesia solitam fuisse, cum tamen omnia in Biblioth. Regia Graece inservantur. De *Panoplia* ejus speciatim p. 49 monet. MS. quondam ejus Codicem, in eadem Biblioth. obvium, a versione Lat. quae astat, passim abire, qua de re alias fufius dicemus, cum edit. Graecam *Tergovisti* in Walachia 1710 fol. curatam, quae Nihilominus invenit, recensebimus. Cap. VII Lexicon Ciceronis a *Stephano Paris. 1557*, 8 excusum, Cap. VIII *Virgii* opera a *Joh. Ludov. de la Cerda Col. Agripp. 1647* fol. edita, Cap. IX *Oracula Joh. Opsopaei* opera *Paris. 1599*, 8 edita, & *Blondelli* de Sibyllis tractatum *Paris. 1649*, 4 editum, recenset. Cap. XI *Themistii* Orationes a *Petavio Paris. 1610* fol. ed. Cap. XII Promtuarium Sacrarum Antiquitatum a *Nic. Camuzat Tricassino* Augustae 1610, 8 vulgatum, Cap. XIII Commentarium breve a *P. Galefio* de Bibliis Graecis LXX Int. a Sixto

Rom. 1587 vulgatum, profert, monetque, eo non exhiberi ne-
tas in LXX Int. quod Dupinius scripsit, sed conditionem tan-
tum ac præstantiam Codicis Vaticanæ, ad cuius fidem hæc edi-
tio curata sit, delineari, quo in negotio alium rectius quam Ga-
lesinium verfatorem fuisse, Noster aliquot animadversionibus
ostendit. Cap. XIV *Grossippi* (i. e. *Casp. Scioppii*) Prædagogum Præ-
dagogorum in Germania 1612 ed. oculis subjicit, quo libro paræ-
nelis ad assiduam, veram ac fructuosam S. Bibliorum lectionem,
quam titulus sperare jubet, vel potius in vectiva in Grammaticos
comprehenditur. Cap. XV *Mart. Dorpii* oratio habita in Audi-
torio Theologico Lovaniensi, ed. Basil. 1520, in qua ut tractatio-
nem spinosarum & inutilium in Theologia questionum abomi-
natur, ita linguarum originalium, Græcæque speciatim, studi-
um commendat. Cap. XVI *Sexti Empirici Opera* Genev. 1621
fol. edita in memoriam revocat. Cap. XVII *Jac. Ufferii Annales*
V. & N. T. Paris. 1673 fol. nominat, de cetero vero
criminationes in Ufferium temere conjectas ex vita ejus tan-
quam falsas rejicit, diligentius autem Cap. XVIII in recensenda
ejus Historia Dogmatica Lond. 1690, 4 edita occupatur, non sine
stricturis hinc inde ex Pontificiorum sententia adjectis. Cap. XIX
Etymologium Magnum a Commelino 1594 fol. ed. Cap. XX
Georgii Amira Grammat: Syrac Rom. 1596, 4, in qua inter cetera
Syriacæ linguæ antiquitatem & utilitatem autor adstruere co-
natus est, repræsentat. Cap. XXI libro *Cosri* impenditur, cujus
versio Hispanica, notis instructa, *Jac. Abendana* debetur, Latinæ
Buxtorfianæ, si Nostrum audimus, præferenda. Editiones Hebr.
ait p. 144 existare binas, utramque Venetam, alteram sine com-
mentario, alteram Muscati commentario instructam. Addis
his tertiam, quam MS. vidit, eamque commentario, a Muscati di-
verso, munitam. Poterat addere *CPolitanam* 238 C. 1528. Cap. XXII
Elia Levita הכחור ספר *librum electum*, i. e. Grammat. Hebr.
a *Seb. Munstero* Lat. conversam profert, sed non tam de libro,
quam de Elia ejus autore commentatur, notato obiter, sed præ-
ter rem, Cl. *Jacobo le Long*, eo quod Eliam nomine *אליהו* di-
ctum esse scripserit in Bibl. Sacra. Noster enim *Bacher* non *E-*
liz sed Grammaticæ hujus nomen esse contendit, quod posterius

ut verum est, ita prius (sive aliunde, sive ab ipso hoc librum periti hoc acceperit) præter rationem & contra perpetuum factum adhuc viventium, quibus plerumque ita appellatur, mutetur cogatur. De cetero Noster p. 147 recte monet, Eliam non Romanum, aut Italum, sed Germanum fuisse, id quod Genshardi testimonio ex lib. IV Chronographiæ confirmat, fortius autem ex *Seb. Munsteri*, Eliæ familiaris, præfat. ad *Opus Grammaticum consummatum* probare licet. Cap. XXIII *Henr. Gregorij Protoprofejæ* ad lectionem Senecæ 1586, 8 ed. Cap. XXIV *Abelæ* librum de Poetica ex ed. *Dan. Heinsii* Lugd. B. 1611, 2, Cap. XXV *Franc. Patricii* Discussionum Peripateticar. Tomo IV Basil. 1581, Cap. XXXVI *Jac. Mazzoni* de triplici *Interdum* vita, activa, contemplativa & religiosa libros tres *Georgii* 1577, 4 vulgatos, contuetur. Hæc commentatio 1597 quælibet absolutam omnes Platonis & Aristotelis, multas vero aliorum Græcorum, Arabum & Latinorum de universo Scientiarum orbe discordias componit. Cap. XXVII *Didaci & Staphilæ* comment. in Jobum Toleti 1584 ed. Cap. XXVIII *Riccardi* *Historiam* Status præsentis Imperii Ottomanici laudat, eademque opera in nonnullas ejus hallucinationes animadvertit. Cap. XXIX *Simeonis* Archiep. Thessalonici. *Giasii* in Moldavia 1637 fol. ed. Cap. XXX *Nili* libb. 2 de Primatu Papæ Lugd. Bat. 1595, 8 ed. Cap. XXXI Acta & scripta Theologorum Wirtenbergens. 1584, fol. Cap. XXXII *Conr. Kircheri* Concordantias V. T. *Francis* Francof. 1607, 4, Cap. XXXIII *Marii de Calasio* Concordant. Bibl. Hebr. Rom. 1621, fol. Cap. XXXIV *Henr. Anstworthi* eorum in Pentateuchum Lond. 1627, fol. recenset, eumque ceteris omnibus præferendum esse statuit. Cap. XXXV *Steph. Sagarini* Pannonii Tabulas Analyticas præcipuorum librorum S. Scripturæ, Cap. XXXVI *Leonis Mutinensis* Novum Dictionarium Hebræo-Italicum, in quo difficiliore Codicis Hebr. voces hæc exponuntur, *Patav.* 1640, 4 secunda vice auctius in usum Judæorum Italicorum editum, laudat. Cap. XXXVII *Joh. Cas. Sacerri* Thesaurum Ecclesiast. Amstelod. 1682, fol. ed. Cap. XXXVIII *S. Clementis* ad Corinthios epistolam priorem *Oxon.* 1642, 8 ed. Cap. XXXIX *Historiam Orientalem* de incrementis Ecclesiæ *Carol.*

in convertendis Christianis a S. Thoma appellatis persequitur, quæ quidem lingua Lusitan. ab *Anton. Govea* scripta, a *Franc. Munosato* Hispanice & a *Jo. Bapt. de Gier* Gallice conversa est & ed. *Bruxellis* 1609. Cap. XL *Jus Belgarum* circa Bullarum Pontific. receptionem *Leodii* 1645, 24 secundum ed. Cap. XLI *Thoma a Jesu* de provocanda salute omnium gentium Schismaticorum, Hæreticorum, Judæorum, Saracenorum, ceterorumque Infidelium, lib. 12 *Antwerp.* 1613, 4, Cap. XLII *Artis Cabbalist. Scriptores* a Io. Pistorio *Basil.* 1587, fol. ed. Cap. XLIII *Adr. Turnebi* lib. 30 *Adversariorum* Argentor. 1599, fol. recufos, Cap. XLIV *Jani Gruteri* *Thesaurum Criticum* Francof. 8, Cap. XLV *Jo. Fabrini da Figbine* versionem *Horatii* Italicam *Venet.* 1534, 4, Cap. XLVI *Erasmi* *Chiliadas*, Cap. XLVII *Brissonii* lib. de *Formulis* Paris. 1583, fol. Cap. XLVIII *Budæi* de *Græca* L. commentarios, Cap. XLIX *Jo. Schefferi* lib. 4 de *Militia Navali* *Upsal.* 1654, 4, Cap. L. *Cl. Salmasii* de *Annis Climactericis & antiqua Astrologia* diatriben 1648, 8, Cap. LI denique *Platonis Opera* ex Jo. Serrani interpretatione 1578 ab *Henr. Stephano* edita, brevibus lineis ductis, describit.

Hæc de priori Tomo sufficiant: posterior octodecim capitibus absolvitur, ubi Cap. I exhibet *Isaaci Haberti* *Ἀρχιερατικὸν* seu librum Pontificalem Ecclesie Græcæ ex MSS. Euchologiis &c. collectum & Paris. 1643, fol. ed. Hujus exempla bene multa formis exscripta effecisse observat Noster, ut statim sub initium nimis obvium redderetur, cum vicissim Goari Euchologium, cujus pauca exstabant exemplaria, rarius esset. Deinde singula fere totius operis capita recensentur, ex quibus hic tantum repetemus, quod Habertus ex Euchologio Græco, quod tunc temporis Latine nondum exstabat, tum alia bene multa tum ritus quoque in Ordinatione apud Græcos receptos Latine posuerit, sicut & integrum caput ex *Pseudo-Dionysii Hierarchia Ecclesiastica* notis suis munitum inseruit. Cap. II *Ὀμνίον Αναστασίου Σιναιτα* ex rara, quæ sola datur, *Gretseri* editione *Ingolstadt.* 1606, 4 curata persequitur, monetque, longe accuratius & melius eundem ope MSS. Bibl. Regiæ & Colbertinæ edi posse, quemadmodum & *Albertinus* in commentario suo de Sacra-

mento Eucharistiae tribus Bibl. Regiae Codd. ad iustus multa ex
 attulerit, quae examen mereantur: quae quidem occasione
 us de hoc libro sententia contra sinistra quorundam iudicia
 dicatur. Cum eo enim Noster affirmat, *Ὁδηγὸν* illum non esse
 iustum opus ab Anastasio elaboratum, sed potius collectionem
 ex variis scriptis, male conjunctis, natam. Sic praecipuus
 Regiae Codex collectio esse dicitur, quae varia Scriptorum Ec-
 clesiasticorum testimonia & loca comprehendat, contra haereti-
 cos illius aetatis & nominatim Acephalos adhibenda, inter quae
 etiam excerpta ex scriptis Anastasii, qui proinde male, habentur
 pro auctore, legantur. Idem confirmat Noster p. 26 ex Codice
 Colbertino, qui duo tantum priora hujus *ὁδηγῆς* capitula, & se-
 cundum quidem imperfectum habet, & in cuius *ἑκτάτῃ*
 haec verba leguntur: *Τὴ ἐν ἀγίοις πατέρος ἡμῶν Αναστασίου
 ἡγουμένου τῆ ἀγίῃ ὁδοῦ Συνα ὁροί ἐκ τῆς βιβλῆς αὐτῆ τῆς λεγο-
 μένης Ὁδηγῆς.* Quibus verbis collector discrete monet, excerpta
 tantum dicti libri hic legi, de quibus id praeterea observandum
 est, quod scholiis fuerint instructa, quae in editione Gretseriana
 non satis diligenter, ceu ex MSS. Codd. apparet, ab excerptis
 ipsis sint distincta, id quod exemplis nonnullis Noster mani-
 festum facit p. 28 sq. & in alia quaedam ed. Gretser. errata emen-
 davit. Denique monet p. 34 sq. exemplo suo omnem illam, quae
 multae sint, lectionum varietates ex MSS. petitas allevit, &
 Latinam quoque Gretseri versionem, minus exactam esse, & in
 pretis in his rebus imperitiam, passim emendat. Haec sum-
 minis loco sufficiant, ut intelligat Lector, quae ratione Noster
 hoc Tomo versetur. Reliqua strictius persequemur. Cap. I
 Jo. Goropii Opera Antwerp. 1580 excusa representat: & non
 solum, sed & aliorum quorundam similes in re Etymolo-
 gica conatus ex merito ridet, & quamlibet linguam
 tiva venditari posse censet, & in Goropianis argumen-
 buerit. Cap. IV Athanasii Kircheri Oedipum, ac speciem
 mum II excutit, in quo, sicut & in ceteris hujus
 observationes exquisitas & eruditas agnoscit, ita
 siderat, cum autor insolentium rerum nimis fuerit
 Cap. V. *Edwardi Pocockii* Appendici notarum Miscellanea

Portam Mosis Maimonidæ Oxon. primum 1664 editæ & Lipsf. 1705, 4 recusæ destinatur. Hujus Viri observationes & scripta cetera omnia communi applausu ex merito excepta esse statuit, cum insignem eruditionis apparatus cum pari acumine judicii conjungant. Cap. VI *Henrici Whartoni* Angliam Sacram Lond. 1691, fol. delineat fufius, non sine interspersis hinc inde industriz & doctrinæ laudibus. Cap. VII occurrit *Claudii Hemerei* Doctoris e Societate Sorbonæ Theologi liber de Academia Parisiensi, qualis primo fuerit in insula & Episcoporum scholis, Paris. in 4 ed. qua occasione faciem illius Academiz antiquam Noster depingit, & inter alia p. 128 observat, in ea olim Scripturam S. tantum, omiffis tricis & quæstionibus Scholasticis, tractatam esse. Cap. VIII occupatur in evolvendis *Claudii Bouteroue* Observationibus curiosis de numis & monetis Gallorum, Paris. in fol. ed. quo opere non solum Gallorum sed aliorum quoque populorum rem numariam considerat, ac nominatim Hebræos etiam numos tangit, quanquam rerum & linguæ Hebr. parum fuerit peritus. Cap. IX *Jo. Ludov. Vivis* libri VII de causis corruptarum artium *Brugis* 1731, 8. ed. commemorantur, quorum lectio maximopere commendatur, eo quod egregiis observationibus literariis præclara monita ad mores & religionem spectantia jungantur. Cap. X sultit *Jo. Morini* commentarium historicum de disciplina in administratione Sacramenti Pœnitentiæ Paris. 1651, fol. cujus libri lectionem, qua præ ceteris dignus sit, per longum satis intervallum a Theologis adeo esse neglectam Noster testatur, ut intra decem annos vix unum exemplar a Bibliopola venditum fuerit. Monet etiam p. 156, Bibliopolam non potuisse novum privilegium, quo opus illud recudendum præmuniretur, nancisci, sed in Belgium typis iterum exscribendum misisse, quamvis repetita editio *Antverpiæ* nomen referat. Cap. XI conspiciendam præbet *Fidem Ecclesiæ Orientalis*, seu *Gabrielis Philadelphensis* opuscula e Græcis conversa, cum notis uberioribus cura *Richardi Simonis*, Paris. 1671, 4. Illa quidem opuscula eo consilio edita fuisse dicuntur, ut Claudio responderi posset rectius, qui scripta Græcorum circa sententias eorum dijudicandas ipsi opposita suspectæ fidæ esse

se semper curatus sit, quem praeterea his applicatis in ali-
um allatis Noster putat penitus expirasse. Inter cetera
p. 172 monetur, Rich. Simonis constitutum fuisse, Lit-
erales cum versione Latina in lucem edere, & Amicis
dam ejus eas in scriniis ejusdem paratas vidisse, qui tamen
tutum hoc inutile crediderit, cum omnes illae Orientales
turgiae a Graecis sint defun-
Cap. XII *Alcoranum* Arabicum
cum Latina versione *Ludov. Maraccii* Patavii 1699, qui
confiderat, ac sub initium monet, *Gul. Postellum* nec
unquam Alcoranum, quod nonnulli sibi persuaserant, esse
edendo illi idoneum fuisse, *B. Henschmannum* vero An-
1694, 4, sed sine versione edidisse, ad quam concinnam
zantii, Presbyteri Oratorii Paris. & ex Judaeo primo
dani, deinde vero Christiani, operam frustra impendit. Ne-
quidem in medio hoc relinquentes, monet dicitur
B. Henschmannum in erudita sua ad Alcoranum
stari, cum *Andr. Mullero Greiffenbaggio* de Latina
sione communicanda actum fuisse. Cap. XIII *Alcoranum*
Schupartzii dissertationes de Secta Karzorum, quibus
laude commemorat, & interspersis quibusdam
vationibus nonnunquam quasdam de illis Simonis
supplemento ad Leonem Mutinensem de ritibus
centiorum prolatas, confirmat. Cap. XIV *Dissertatio*
cenz a *Georgia Bullo* scripta & Oxon. 1699, 4
Cap. XV *Erasmi* declarationes ad censuram
Antwerp. 1532, 16. Cap. XVI complectitur observationes
dam in Cl. *Isac. Basnagii* Historiam Judaeorum, in qua
Auctorem recentiores quosdam Scriptores, cum
buisse, in rebus vero Judaeorum, quae ex ipse
exponi debebant, recensendis ideo minus
se, quod eos in lingua
nibus, v. c. *Vorfiana* & *Emach David* nunc
quieverit, Deinde hic quaedam, in quibus
passus est *Basnagius*, v. c. de *Aaron*
manum facit, de *Bompharid*, qui *Constantino*
Cap. XVII *Dominica* S. I. Illiana de autoritate

pturæ Hispali 1588, in scenam producit, quem a *Fausto Socino* primum Italice scriptum, deinde vero Latine conversum fuisse tradit. Cap. XVIII *Hebed Jesu* catalogum librorum Chaldæorum tam Ecclesiasticorum, quam profanorum Rom. 1673, 8 ex versione Latina *Abrah. Eccbellensis* editum laudat, & simul *Hebed Jesu* vitam breviter perstringit. Atque sic toti Collectioni finis imponitur, de qua id ultimo loco notamus, quod & chartæ & typorum conditio prodat, librum non Amstelod. sed Parisiis impressum esse; nominaque propria negligentius hic tractentur, quando v. c. pro *Catumfyrus* *Catumfirilus*, pro *Schabtai* *Scebtai*, pro *Schrieckius* *Scieckius*, pro *Hakkeraim* *Hakkeraim* &c. scribitur.

ARTICULUS DE CHRISTO SPONSORE ET
Satisfactore thetice & polemicæ expositus a JO.
 WOLFFG. JÆGERO.

Tubingæ, apud Jo. Georg. Cottam, 1714, 4.

Alph. I pl. 16.

DOctrinam de Christo, qua tota nostra salus continetur, expositurus S. Rev. Autor, initium facit ab incarnatione, docetque Servatorem θεάνθρωπον necessario esse debuisse. Negat eandem esse originem humanæ Christi naturæ & nostræ. Nam naturam Servatoris humanam differre omnino ratione originis a nostra natura, cum illa sit ex benedictione secunda: *S:men mulieris conteret caput serpentis*, & non ex prima: *Crescite & multiplicamini*. Has enim benedictiones prorsus diversas esse, ad oculum patere putat ex earum executione, ex Servatoris item conceptione & nativitate. Nam Christi nativitatem non esse ex cohabitatione maris & feminae, sed ex virgine, qualis partus non habeatur ex benedictione prima. Porro si Christus in Adamo fuisset *ονεγαυτμός* & naturaliter, sequi, legi eum fuisse subiectum, & labem contraxisse de prima culpa Adami peccantis. Quod utrumque tamen falsum sit. Nam si massa, ex qua Christus humanam naturam traxit, etiam de culpa prima aliquid traxisset, tum sane prius ei satisfaciendum fuisse pro

p. 10.
 II.

Zzz

se ipso,

- se ipso, quod saniori Theologiae repugnet, Ebr. VII. 16. Absurde certe sequi, quod humana Christi natura, quoad materiam remotam, labe fuerit infecta, & sic a Diabolo victa, atque in servitutem redacta. A quo enim quis victus sit, eius servum factum esse. His aliisque argumentis motus, utrum Christum esse corruptae massae Adamiticae particulam. Christum enim ex Adamo descendisse non feminali & naturali propagatione, sed Evangelica promissione; Genes. III. 15. Sociorum Poireti & Burignonae opinionem, quod Filius Dei jam in Paradiso ante lapsum Adami fuerit incarnatus, refellit. Docet incarnationem *λόγος* factam esse non in persona tantum, qua tantum, sed etiam in natura divina, ad personam Filii Dei determinatam.
14. Defendit Francofurtensis Concilii decretum, quod Christus secundum naturam humanam non adoptivus, sed naturalis Filius sit. Vi unionis personalis communicationem idiomatum dari, evincit. Inde ad finem incarnationis progressus de officio Christi mediatorio ejusque oeconomia doctè & accurate docetque, Christum nostrum mediatorem esse per modum inter-nunciæ, arbitri, intercessoris, sponsoris & expræsentantis. Ubi Filium a Patre missum dicit, triplicem missionis modum ostendit. Possesse enim aliquem mitti vel per modum *imperii*, vel *delegationis*, quo *αγγελος* a Medico mittatur ad balneum, ut convalescat a morbo: atque hos duos modos imperfectionem continentem notare in persona, quae mittatur & in Filio Dei. Priorem enim importare subjectionem, alteram *αβουλιαν* & ignorantiam. Superesse igitur tertium modum *αποστολῆς* & *προέξουσης*, quo sensu Filius Dei missus sit, quia *ἀποστολή* originem habeat a Patre, id quod nullam imperfectionem involvat. Legem Sinaiticam ratione *ἐπιτοκίου* & *ἐπιτοκίου* factam, *νόμον* habere Evangelicam, ejusque repetitionem esse fuisse Filii Dei, ut mediatoris. Si vero consideretur *ἐπιτοκίου* se, & substantiam, præsciendando a fine & circumstantiis, illud fuisse repetitionem fœderis operum. Insuper esse illam fœderis legalis repetitionem, ut esset *ἐπιτοκίου* & *ἐπιτοκίου* & miseræ apud Israelitas. Deinde ut esset instructio
- 17.
- 27.
- 39.
- 51.
- 67.69.
- 75.
- 76.
- 81.
- 91.
- 99.

de necessitate satisfactionis. Tertio ut esset pædagogus ad Christum, a quo unico satisfactio pro peccatis & adimpletio fœderis operum potnerit sperari. Tandem disquir, an Christus ratione naturæ humanæ in statu exinanitionis fuerit omnipræfens? Notum est hanc quæstionem sub initium superioris seculi magnas lites excitasse inter Theologos Giesenses & Tubingenses. Huic liti postea Saxonicos Theologos, & noviter B. Scherzerum sese immiscuisse & tertiam sententiam adornasse, Jagerus dicit. Quamvis autem hanc controversiam refuscitare nolit, nihilominus tamen cum *Quenstedius* in Systemate suo Theologico, quod multorum manibus, in ipsa etiam Wurtembergia, teratur, multa de hoc argumento scripserit, & sententiam Theologis Tubingensibus imposuerit, quæ ipsi in mentem nunquam venit, secesseritque a Theologis Saxonis, ideo vindicias tum pro Theologis Tubingensibus, tum pro Saxonis voluit adornare. Ante omnia tria suorum Theologorum producit argumenta, quorum *primum* a personalitatis communicatæ infinitudinæ; *alterum* ab unione duarum in Christo naturarum, earumque *περὶ ἀλλήλων* reali ac mutua; & *tertium* a descriptione incarnationis, quæ 1 Tim. III. 16, Col. II. 9, aliisque in locis *habitatione* definiatur, desumptum est. Postea enarrat sententiam Theologorum Saxonorum, & ostendere conatur, eos cum Tubingensibus sensisse, & *Quenstedium* a majorum suorum doctrina recessisse. Tandem addit, recentiore[m] Doctorem B. Scherzerum in eadem opinione fuisse, & multis argumentis, e quibus sex hoc loco seliguntur, omnipræsentiam carnis Christi in statu etiam exinanitionis propugnasse. Ultimo loco ad difficultates, a *Quenstedio* contra hanc sententiam motas, respondet.

DEMONSTRATIONS SOLIDES DE LA VERITE &c.

i. e.

DEMONSTRATIO SOLIDA VERITATIS RELIGIONIS Evangelicæ, contra religionem Catholicam.

Anno MDCCXIII, 8. Plag. 21.

AUtor hujus libelli, veritatem repurgatæ religionis solide demonstraturus, initium facit ab illis præjudiciis, quæ nobis a

Zzz 2

ROMANA

Romana Ecclesia obijciuntur, ostenditque, nec Pontificum & Conciliorum decreta, nec traditiones & sententias Patrum pro credendi norma & regula admitti posse. Probat etiam, sacrorum repurgatores vocationem atque jus reformandi habuisse, nec tam se ipsos separasse ab Ecclesie Romanæ communionem, quam exclusos esse Pontificum diris. Defectum miraculorum, novitatem doctrinæ, ejusque varietatem, & alia vitia nostræ Ecclesie objecta, docte apteque diluit, ac docet, non minores esse diffensiones inter ipsos Pontificios, quam inter Protestantos. Neque ob multitudinem sectarum, post Reformationem ortarum, improbari posse ipsam sacrorum emendationem, tanquam vitiosam. Negat, nostram religionem flagitiis & vitis impietatis patrocinari, docetque, id rectius dici de doctrina Jesuitarum morali, paganorum Philosophorum placitis multum deteriora. Capite II præcipuam cultus Romani partem aggreditur. Missam videlicet, contenditque, Papatum nil aliud esse, quam *Christianismo paganisè*, quam Christianismum paganum. Missam ipsam nomen non aliunde accepisse, quam a veteri sacrificiorum Egyptiorum formula *λαϊκῶν ἁφ᾽ ἑσῆς, populi missio aut missæ*, quæ fuerint sacra in Isis honorem instituta. Cap. III, IV & V habet examen vocat septem Ecclesie Rom. Sacramenta, invocationem divorum, cultum imaginum & reliquiarum, aliaque Romanensium placita atque ritus, quos divinis literis adversos, superstitiosos, ab ingenio excogitados, impiosque esse probat. His Cap. VII subjungit præjudicia, quæ Papatui jure meritoque oppositi possunt, qualia sunt idololatria, odium adversus Scripturam, animus salutis incertus, perpetuoque fluctuans, servile obsequium erga Rom. Pontifices, quorum plurimi fuerint idololatra, heretici, flagitiosi, & literarum prorsus ignari. Quibus addi solent ceremonias a Judæis & gentilibus vetustisque hereticis nullo acceptas, imperium crudele erga dissentientes, quibus nulla fides fervetur. Cum igitur Rom. Ecclesia in doctrina sit heretica, in cultu idololatrix, & in conscientias tyrannica atque ferrox, colligit Autor ac infert, salutem in ea acquiri non posse.

E LITERIS CHRISTFRIDI WÆCHTLERI
 JC. ad J. B. M.

Verba L. un. C. Theod. de Responf. Prud. ita illustravit Jac. Gothofredus, in emendatos passim codices jam ista etiam ætate circumferri sueviffe, stupore librariorum, causisque aliis. *Quid mirum*, inquit, *si emendationes Juris hodie quoque post tot secula, ad antiquissimos potissimum codices vel etiam ex ingenio, sed bona fide, viri docti pollicentur?* Inter illos nomen suum refert suo jure V. Cl. Petrus Dursēma, cujus Conjecturalium Libros duos, ab ipsis, quod laudes inprimis, annis juvenilibus accepimus non ita pridem. Tum vero gratiam qualemcunque ab eodem merebimur, si capitā quædam ab illo tacta discussimus. Recte opinor dixit Labeo *L. fin. de fund. dot.* marmor viri esse, qui in fundo dotali lapidinas marmoreas aperuerat, ibique marmor casum habebat, neque impensam viro præstandam, facto divortio; quia nec necessaria esset ea impensa, & fundus deterior esset factus, si agri partem occupavit & agriculturæ nocuit. *L. 4 de impens. in rem. dot. L. 13 §. 5 de usuf.* Sed demus, maritam quærendorum fructuum causa impensas has fecisse, atque etiam ad colendam ipsam rem speciemque ejus, ex suo fecit, nec deducet ex dote. *L. ult. de impens. in rem dot.* In hunc locum Labeonis cum incideret Javolenus, recte itidem annotavit, præstandas a muliere non tantum necessarias, sed & utiles, per regulam *l. 1. §. 16 solut. matrim.* Compensari tamen cum fructibus illius anni *d. L. 7 pr. §. 16 L. 42 §. 1 d. t.* Quod si ad perpetuam utilitatem pertineant, & lapides ibi crescere possint, certe tunc fundum non esse deteriorem. *L. 3 §. 2 d. t.* Hactenus autem nec Labeonem nec Javolenum oppugnavit Ulpianus in *L. 7 §. 13 sol. matrim.* Sed addit tantum, nisi lapis ibi crescere possit, ne quidem in fructu esse, nec marito cedere; non magis scilicet, quam si thesaurus in agro dotali fuerit ab eo per impensam suam inventus. Nam neque hic in fructum computabitur, quasi in alieno repertus: neque arbores, quæ vi tempestatis ceciderunt. Sic si arbores caduæ non fuerunt, tenetur maritus, quasi ex doto fundum deteriorem fecerit,

εἰς βλάβην τὸν ἀγορῶν, L. 7 §. 14. Et hanc additionem negam
 Labeo neque Javolenus egre ferre potuit. Extendit autem
 Ulpianus §. 14 etiam ad crotifodinas &c. de quibus iterum
 cogitarant illi. Scholiastes Græcus, *δοκεῖν γὰρ, καὶ ἰδοῦναι
 τὰς περὶ ταύτας καὶ ἀργύρου καὶ χρυσῶ ἔχειν*. Verba ipsa Jave-
 leni & Labeonis non habent Græci. Marcianus autem in L. 11
 §. 11 de public. §. 11 videtur loqui de illicita fabrica marmorum
 Ulpianus non meminit hic marmorum Italix: fecit id canon
 Plinius L. 36 c. 15; *inter alia Italia miracula, marmora in Lapet-
 dinis crescere auctor est Pappyrus Fabianus: exemptorum
 affirmans, compleri sponte illa montium ulcera*. Jam ecci
 cium Plinii: *quæ si vera sunt, spes est nunquam deficiet impetrat-
 riam*. Sed purius Græci iterum, *ὅσα τὰ περὶ τοῦ καὶ
 πέτρας*. Et, *εἰ μὴ τῶν ἀνυπακούτων ἢ τὸ μὴ ἔχον*. Sed L.
 11 de interdict. quod vi aut clam; nihil occurrit circa
 membrum. De altero dubites, an mens Ulpiani & Marciani
 terum ferat Nostri supplementum. Nam si facta est
 rogatio, videbitur haberi pro impetrata. Ita Ulpianus L. 11
 de precar. cum quid precario rogatum est, hoc impetratum
 sumus. Hic preces adhibuit, & impetravit uno actu. L. 11
 §. 4, L. 5, L. 6 §. 1, 2, 3, L. 3 §. 3, 5, 8, L. 10, L. 11 d. t. In
 rii rogatio & concessio junctim. In L. 15 §. 4 occurrat
 cario rogavit, & qui rogatus est. Venusta dictio. *Veni-
 quis precaria dominum rogaverit, ut sibi retinere
 jam titulo possessam, apparet, hunc eo ipso, quod
 rio possidere. Vis enim desinere ex prima causa
 cipere ex precario habere, quoniam aliquid ad te per
 rogationem pervenit, i. e. possessio, quæ aliena est. Id
 igitur capio §. 12: Si aut nondum traditio facta est, aut
 dum) facta est precarii rogatio; ἀπὸ κατῶ. Tertium
 ideo de quocunque alio quam emtore intelligi videtur.
 Ulpianus bis dicat idem. Sed de eodem hunc locum
 horum arguit: Si tamen precario sit in possessore
 ne jam, post factam sc. rogationem, idem ille
 sit, qui antea non poterat. Confutaverat Julianum
 quod interfit emtoris, vi aut clam opus non fieri; ostendit*

c. II

præterea, magis facit quod jam etiam qualiter qualiter possidet. Origo enim a solo proficitur. L. 8 quod vi aut clam. Atque hæc est nova illa qualitas, quæ per hanc precarii rogationem ad eum pervenit. Non ergo idem bis dixit. Repetit autem similiter in §. 14. quod de Juliano antea §. 10 dixerat. Et L. 2 §. 1 recurrit in L. 19 §. 2 de precar. Idem emor nunc possidere precario dicitur, L. 4 §. 1 d. t. nunc morari tantum in fundo precario & non possidere, sed possessio remanere apud eum, qui concessit. L. 6 §. 2. nunc penes utrumque est, diverso habendi modo. L. 15 §. 4. Bachovius attulit sane distinctionem istam, quam Noster commemorat, sed statim addit, *quam tamen eadem formula responsionis utrobique vix patitur*. Maluitque adeo expungi negativam. Et sine ea hunc textum a Bartolo ipso lectum fuisse, ex illius summario apparere, eamque lectionis varietatem ibidem notasse Accursium. Liberatus est ergo Bachovius. Wiffenbachius autem transcripsit hic totidem verba Bachovii, ac, ne plagii fieret reus, nomen illius non dissimulavit. Omittere tamen non debuit verba prægnantia, *quam formula responsionis utrobique eadem vix patitur*. Annotavit etiam Accursius, negativam non esse apud omnes Editores. Et Covarruvias legit textum absque illa. Summarius Bartoli fortius expresit adhuc sive Hottomannus sive Contius; *non, si tutori liberatio a reddendis rationibus legatur, iccirco ei pecunia, quæ apud eum ex tutela superest, legata intelligitur*. Perperam itaque retinuerunt hanc maculam Editores recentiores forte omnes: frustra expunctionem urgentibus Cypr. Regnero, Hahnio, Brunne-manno, Eckolto, Struvio, Titio: qui omnes Wiffenbachium secuti fere sunt. Homo fuit utique Scævola. At nec reliqui mortales responsa sua dant fordibus & gratiæ. D. Noodt arbitratur vestigia istius moris apud Gellium L. 1 c. 3 in Theophrasti, Ciceronis atque aliorum præceptis reperisse. Theophrastus autem videbat omnino, turpitudinem hic & insaniam quandam, cum lacuna fame, subesse. Gellius etiam caute eum & sollicite & religiose dixit disputasse, non tamen decrevisse etiam cum fiducia. Ciceronem autem aperte carpit, quod hunc locum strictim tactum & cursum transgressus sit, & anxietatem illam,

c. III.

nus d. L. 1 §. 3 *ecce nondum liber erit*, citra temporum D. Pii respectum. Abundant autem, *eum, & esse, & eum*. Nobis enim sat est, puniendum. Certe in L. 29 Pomponius non meminit reorum. Fateor, ordinem verborum dissectum in L. 14 §. 3 *de alim. & cibar. leg.* videri posse. Forte melius fluent, si legantur ultima loco paulo altiore: *nec videri inutile esse fidei commissum, quasi servitute prædii non possessori vicina possessionis relicta*. Hic scribam: *Hæc enim aqua personæ relinquitur. Nam & haustus aquæ &c.* Mens Ulpiani: Non semper servitus prædii relinquenda possessori vicino; potest etiam personæ relinqui. Sequuntur varia exempla, quibus id comprobetur. Potero tamen, missa traiectione, etiam aliter respondere ex mente Ulpiani ad dubium ab ipso motum. Non videtur fideicommissum inutile. Primo κατ' ἐνστασιν. Nam & haustus aquæ est servitus, personæ tamen ejus, qui vicinus NON est, NON inutiliter (geminatur hic negativa) relinquitur, &c. Deinde directe, & a priori. *Hæc enim aqua*, de qua loquitur fideicommissum, similiter personæ relinquitur; quia testator personam magis, quam prædium demonstravit, L. 4 d. S. P. R. & ideo talis aqua ad heredes non transmittitur, L. 37 d. t. Quam vellem vero tacta a Nostro etiam verba ista §. 2 d. L. 14: *Si quis alimenta, quæ vivus præstabat, reliquerit*. Accipiunt lucem e textu Modestini Græco L. 4 pr. h. t. qui perperam scriptus vulgo, nec recte translatus est. Bis enim ἡλευθερώσω pro ἐλευθερώσω. Tum vero illa, ἐπιτῶ καὶ ὅσα, verte, ea tamen conditione, ut quoque ea omnia, quæ vivente me acceperint, nomine cibarii & vestliarii eis constituantur ac superaddantur. Vulgo, ἐτοι χεῖδας. Alibi ἐτοι κείδας. Iterum alibi, putet quis, in Florentino MSC. legi σοι χεῖδας, nam prima litera non omnino certa illic est. Prohibuit etiam hic Justinianus, ne quis audeat comparare cum codicibus melioribus ea, quæ nunc adeo depravata sunt, neque transposita in melius, sed misere lacerata? Non omnino prohibuit barbara vocabula tollere & genuina reponere. Noluit autem involare quæquam in potestatem ipsius legislatoriam, quæ nobis suprema lex: & παρατιθέναι τὰ νῦν τοῖς ἔμπροσθεν, collidere invicem leges vetuit. Taurello debemus, legendum

- dum potius, *ἐν κείνῳ*. Possis etiam, *ἐπιπέδῳ* *ἐν κείνῳ*, uno omnia sensu. Hic nobis igitur optinet com-
le Gronoviano. Atque utinam Dionysius Gothofredus pro
centonibus suis servasset nobis emendationes Taurelli peritiss-
as, quod nemo certe prohibuerat. Sensum *L. 2 pr. ad L. de bal-*
de jactis, hunc esse opinor: Domini mercium amissarum, & con-
silio Servii, possunt agere cum magistro navis, ut ceterorum,
qui nihil amiserunt, merces tantisper retineat. Neque refert
hoc Ulpianus. Plane enim commodum esse retinere, si illi far-
cinas habeant. Magistrum tamen navis *ultra*, i. e. statim, non
posse ex locato cum iisdem reliquis, ut praesent portionem om-
ni neque adeo expectandum esse eventum retentionis. Quid
si enim aliqui illorum nullas habeant farcinas? Hic nulla est
retentio. Quid si alii, qui habent, non conduxerint totam na-
vim? Adhuc magister navis contra eos agat ex *condictio* *per-*
inde sicut vectores agerent contra magistrum. Lego igitur:
atque, est non totam navem conduxerint, ex conducto agit. His-
rum sperabam, manum a Nostro admoveri L. 9 h. t. Ubi Vir Am-
plissimus, D. Ger. Noodt, L. 1 observ. c. 13 pro Italia, in textu
Græco legit, Ἀρβάλια: facientes naufragium ad litus insule
istiūs. Exulat omnino hic omnis Italia: sermo est enim naufragi-
is de Mari, tum vero de Aegeo. Respondet etiam Imperator,
de Mari, ὁ δὲ νόμος, τῆς θαλάσσης κύριος, Lex, domina maris.
Quis est autem, qui tubo iterum armato inspexit MSC. Floren-
tinum? Forte ibi scriptum erat, aut debuit scribi, *ναυφερέμων*,
ποιήσαστες ἐν τῇ Ἀργεῖα vel *Ἀργαῖα, θαλάσση* nimirum. Nam
& duo illa loca Livii & Plinii, quibus nisus est D. Noodt, non
constant sibi per omnia. In Capite VII merebatur exponi,
quid sit apud Paulum, *L. 20 de Penis, Jus commentitium*. Bu-
dæus putabat esse jus novum & recens excogitatum; atque
sumptum vel translatum. Extraxit hunc Beroaldus, *de*
ton. August. fol. 208. Fretus loco Svetonii in Claudio, ἡ
non usitata modo, sed etiam commentitia. Dispicitur id Dionysio
Gothofredo. Esse enim hic antiquum potius, & ex antiquitate
repetitum. Sed exulat mens Pauli ab illo significato. Sacerdotii
Canon perpetuus & æternus hic innuitur: penam *etiam* *perlo-*

personam. Hæc est illa *castissima juris regula*, §. 1. *de perp. & temp. act.* *Σαφές καὶ ἁπλὸν* Theophilo. De eodem dicitur *ὁμολόγηται*, notum est omnibus & constat, §. 9. *l. de L. A. quil. Civilis Constitutio* hic non est commentum Juris civilis, *L. 1. pr. de priv. delict.* sed absolutissimi juris regula, neque ditari alieno scelere, neque ideo puniri, *L. un. C. ex delict. def.* quam ignorare nemo debuerat. *L. 15 C. de furt.* Marcus Lydama *L. 1. eclog. 9* putabat, poenam fingi mori cum eo, cui irrogatur; ideoque non posse transire ad heredes. Paulus autem diserte, ipsam emendationem poenæ desinere cum eodem. Nam & beneficium personæ cum persona extinguitur. *L. 12, L. 13. solut. matrim.* Idem Paulus *L. 42 de furt.* vulgarem formulam vocat, ut servus noxæ dedatur, quia semper sequitur caput; quod sumptum ex *LL. XII. Græci, τὰ ἀμαρτήματα τῆς ἰδίας κατὰ χεῖρας ἀδύναται*. Talis notio communis vocatur Priscis *ἔννοια, ἐπίνοια, νόημα*, & prisca Latinorum lingua *cogitatio mentis, conceptus animi, sententia*, cujus perpetuo remissimur, ac semper in mento versamus. Id vero veteribus erat *commisisci*. Glossæ Cyrilli & Philoxeni, *καμμέναιον, ἐπίνοια*, & contra: *ἔννοια, cogitatio, notio*. Vestigium cogitationis hujus apud eundem Paulum in *L. 10 §. 10 §. 1 de L. Rhod.* ubi gaudeo de assensu Illustris D. Bynckershoeck *L. 3 c. 12* indignantis, priscas istas significationes vulgo ignorari. Ergo & in nostro textu exaudiendus est Paulus de prisca literatura. Fuisse enim ipsum Græce doctum, vel sola suffecerit *L. 37 de S. P. R.* Sed & alibi comprobatum, ea quæ caventur ex *L. XII Tabb.* recte aliquando dici ipso jure gentium, id est, jure naturali effici. Neque exceptio a nostra regula est in *L. 5 de calumn.* Ut enim teneatur heres in id, quod pervenit, cum ipsa regula conveniens est. Cessat poena, quia cessat representatio. Ut autem ex dolo defuncti heres non lucretur, neque ditetur alieno scelere, pars regulæ est. Nam neque damnum heredis illa intendit, sed sufficit ei, heredem hic non in lucro versari. *L. 3 pr. & §. 18, L. 9 pr. de Vi & Vi arm.* Circa actionemque Edicti odilit, ob stare sibi locum Ciceronis de *Offic. 3, 17* rebatur Noster, *Hereditum alia causa est.* Neque pertinet hæc *L. 42 de R. J.* quæ loquitur de exculatione

a mora solvendæ. Noverat Cicero mentem Edicti hujus, cui diu ante ipsius ætatem conditi, quod noto ad p. 144, et nominatim id laudat. Non potuit igitur eum latere, heredum eatenus esse aliam causam, quod teneantur in id, quod pervenit. Quam juris rationem fufius alibi forte persequitur. Nec memini ullibi occurrere duritiem illam juris stricti. Metonymiam Nostri non plane averfabor. Delictum tamen & pœna quia sunt simul, & statim debetur pœna illi statuta, *L. 244 de V. S.* consequitur hinc verum effectum poni hic pro vera causa atque ita nihil fere lucrabimur per illam figuram. Nam de veritate suæ causæ testatur veritas effectus. Non requiritur equidem effectus ad influxum causæ, sed influxus causæ exerit se per effectum. Actio ex *L. Aquila* est pœnalis, utpote ex maleficio, & ideo non transit ad heredem. Querenti ergo, quare id non fiat, respondebo a priori, quia est ex delicto, a posteriori autem, quia quod ex delicto est, pœnale est. Non ergo pœnale hoc opponitur maleficio, sed ei tantum subordinatur. Neque adeo timeamus porro. Hoc certe obtineat Noster, actiones illas, quæ & quæ dantur in heredem in id quod pervenit, non recte vocari hæctenus ortas ex vero delicto, neque adeo pœnales, sed neque mixtas esse appellandas. Utruna tollatur omnis difficultas e textu Pauli in *L. 6 §. 4 de act. rer. amov.* per iniectionem, non liquet. Si enim tenetur heres effectum eodem sicut ex causa furtiva, tenebitur adhuc in solidum. Retine ergo ordinem verborum. Comparat Paulus actionem nostram cum conditione furtiva, etiam in *L. 21 §. 1 b. r.* non sane absolute & per omnia, sed eo, quod non fit annalis. Docetque simul, hanc actionem, licet ex delicto uxoris nasci negari nequeat secundum rigorem juris, tamen ob reverentiam personarum consistere rei persecutionem, adeoque simplicem: quamvis alii conveniantur in quadruplam, *L. 16 b. r.* Quam itaque lenius coerceretur mulier amoveps, *L. 29. b. r.* lenius etiam coerceri heredem, qui extra delictum plane est, oppido erat consentaneum. Imo ipsa actio rerum amotarum conditio est, *L. 26 b. r.* Tam vere tenetur heres mulieris hic, sicut in conditione furtiva, sed non tam rigide. Sic pater non tenetur, nisi quatenus ex ea res est locus

c. VIII.

locupletior. *L. 35. ult. h. t.* Et hæc lex Paulina est clavis textus Paulini nostri, prorsusque consentit cum *L. ult. C. cod.* A tertio autem possessore bonæ fidei res ita amotæ non usufruuntur, sed crescit æstimatio, ut in conditione rei furtivæ, *L. 29 h. t.* Ubi scholiastes, *καὶ μὴ δὲν εἰς αὐτὸν περιῆλθεν.* Neque potuit is pervidere, quomodo exhauriendum ipsi esset iudicium rerum amotarum; ratus id plane interdictum esse *παρὰ κατόνε, καὶ παρὰ τὴν ἀκρίβειαν.* Vidit haud dubie Noster etiam palpabilem lapsum librarii in *L. 21 §. 1 h. t. quamvis servus in facinoribus domino dicto audiendus audiens esse non debeat.* Lego cum emendatis editionibus, *domini dicto audiens.* Unde autem itreperit *audiendus*, D. Duirsema e codicibus aperiet. Similiter Græci, *εἰ καὶ τὰ μάλιστα ὁδὸς ἐν τοῖς ἀμαρτήμασιν ἐκ ἐφίλει τῆ δεσποτῆ κειθαρχεῖν.* *L. 2 §. 1 de Nox. act.* Non pungebatur *L. 23 §. 1 de Edil. Edict.* cum *L. 60* etiam si toleremus negationem. Ludere enim in negativis particulis subinde Nostros, & eo fortius voluisse negare, aliunde constat. Potuit tamen Ulpianus etiam scripsisse, *ut uterque nihil amplius consequatur, quod, pro quam, non habere, si venditio facta non esset.* Religiosam vestem Virginis Florentinæ summa veneratione retexit Laur. Theod. Gronovius, ut difficile sit satyræ non scribere. Si enim toties supra scripta sunt ab aliena manu verba spuria, si sepia nunc rubra apparet, nunc ab alia manu nigrum atramentum superinductum est, si ipse etiam Taurellus alicubi in textum admisit, quod ignava manus in marginem notaverat, *p. 9, 10, 13, 15, 35, 39, 41, 43, 44, 70, 72, 74, 78,* quanta quæso est hæc religio? Omnes tamen maculæ istæ observatione & fida custodia plurimorum antiquitatis infucatæ vestigiorum largiter compensantur. *Celari quidquam horum omnino non oportuit, neque hodiernum celari oportet, et si vel vitiosissimum videretur. Debuit id, & debet adhuc, publicari, si non propter se, utique ob omnes illos, qui MSCto Florentino ab eo tempore vim intulerunt. p. 63. Et p. 8r: Si libuisset Taurello sequi lectionem antiquissimi huius Manuscripti puram putam, certe, et sibi et Manuscripto pristinam auctoritatem servasset.* Ut igitur recuperetur penæ amissa, denuo lectio ista edenda est. Q. E. D.

c. IX

JOANNIS WOODWARDI, MEDICINÆ IN COLLE-
gio Greshamensi Professoris &c. *Naturalis Historia Tuburis
illustrata & aucta. Una cum ejusdem defensione, præsertim
contra nuperas objectiones D. El. Camerarii, Med. Prof.
Tubingens. Accedit Methodica & ad ipsam Naturæ
normam instituta Fossilium in classes
distributio.*

Londini, impensis R. Wilkin. & J. Vaillant, bibliopol. Rectorod.

1714, in 8.

[Constat Plag. 97.]

IN his Actis, nempe Tom. III Supplementorum p. 7 & seq. prolixè recensimus Tentamen celeberrimi *Woodwardi* circa historiam naturalem, quod postea a Cl. *Scheuchzeri* in linguam Latinam transferri meruit, ut nostratibus etiam aliisque cæteris lingue Anglicæ imperitis innotesceret liber, qui ad omnium Naturæ curiosorum notitiam pervenire debebat. *Woodwardi* is applausu ubique exceptus & nostratium, *Scheuchzeri* præsertim, *Bayeri*, *Mylli*, atque *Böttneri* excitavit. *Woodwardi* hæc hactenus in his oris argumentum de fossilibus, quæ hactenus cum cura excolerent diluviique vestigia a Viro perspicacissimo monstrata agnoscerent. Sed ea non satis manifestè visa sunt Viro præclaro D. *Elie Camerario*, qui ideo in *Dissertationibus* *Taurinensibus* *Tubingæ* A. 1712 in 8 editis, quarum præfatione occasionem proxime habuimus in Supplem. Tom. VI. ea in pag. 90. aggressus est, sed quemadmodum Noster ostendit, parum feliciter. Etenim nunc candorem desiderat Vir celeberrimus, nunc errores ejus perstringit, nunc contradictiones & incoherentias ostendit, nunc temeritatem in judicando accusat. Ipse *Woodwardi* opusculo erudito præmittit, ex quo totius pertractationis ratio clare innotescit. Dividit *Dissertationem* suam in tres partes: quarum prima conquiretur, quæ sua per se, & sine alio quocumque exposuerit, nec satis validas objectiones in se contineret; *Camerarius*; secunda monstrat, in quibus is hæc præfatione fecerit; tertia ipsius dogmata ad examen revocat. *Pars* hæc maxime digna inpergit, ut non modo Antagonistam confellit, verum etiam lectorem erudiat. De singulis specimina quædam pro-

proferre lubet. Quod non satis candidè egerit *Camerarius*, Noster inde probat, quod ipsi tribuerit a mente sua prorsus aliena. E. gr. quaerit *Camerarius*, ad quodnam animalium genus belemniten referat *Woodwardus*? Sed hic in ipsa historia naturali profectus est, belemnitas ex omnium consensu fossilia vere mineralia esse. Sine ratione perpetuam fundi marini tranquillitatem a *Camerario* in dubium vocari, ex *Boylis* Relationibus de fundo Maris & urinatorum experientia probat. Ab eodem falso contendit, quod plura conchyliia in Anglia, quam in regionibus aliis ex terra effodiantur, non modo observationibus exterorum evincit, verum etiam proprio *Camerarii* testimonio probat, quippe qui ipse affirmat, totos in Germania montes esse, qui nil nisi conchas monstrant. Enimvero non hanc unam contradictionem incusat; quin plures cumulat. Inscitiz exemplum est, quod contra originem & formationem conchitarum, cochlitarum, echinitarum ceterorumque istiusmodi corporum a Nostro traditam objicit *Camerarius*, ea admitta, lapides figuratos non tam externam, quam internam concharum figuram referre debere, neque enim unum reperiri, qui externam conchae figuram referat. Non commemoramus ea, quae de situ conchyliorum, metallorum & mineralium, stratorum lapideorum, & terrestrium juxta leges gravitatis specificae contra *Camerarium* urget; sufficit nobis annotasse, quod Noster eisdem concedere nolit, lapides hodiernum crescere, etsi concedat, saxum sub terra humidum & molle durius evadere, ubi aeri exponatur. Omittimus quoque multa, in quibus *Camerarii* candorem desiderat *Woodwardus*, hallucinationum quaedam specimen ex parte altera dissertationis in medium allaturi. Noster itaque contendit, *Camerarium* res natura longe diversas promiscue exhibuisse, cum testas, corpora in testis formata, lapides & nativa fossilia in unam classem retulerit & nomina rerum inepta finxerit, qualia esse censet *ombria*, *brontia*, *gryphites*, *hysterolithos*, *bucardites*, *balanoides* &c. Ipsum de conchyliorum inter fluctuum lapidumque vim integritate servanda a se ipso dissentire; perperam glossopetras animalium marinorum dentes non agnoscere, quod eorum destillatio salem volatilem,

tilem, spiritum & oleum non ea, quæ expectabatur, copia prodiderit, nec in carbonem (quod *Fabius Columba* tradiderat) sed in calcem fatiscant; contra experientiam dubitari, quod corpora terrestria & mineralia in diluvio fuerint dissoluta, animalibus ac vegetabilibus illæsis; frustra eum desiderare arguuntur, quibus abyssus seu ingens aquarum subterranearum thesaurus probeatur, cum insufficientia jam præsent in Geographia physica; contra annalium fidem affirmare, quod in ætate antiquæ in altum fuerint montes terræ motibus, neque hinc hinc afferri posse hujus rei exemplum. In tertia tandem quaestione refellit *Camerarium* asserentem, conchas forsan aliquas ante diluvium ac in prima aquarum a sicco separatione esse repositas fuisse, pleraque vero marina a diluvio eo subitis terræ hiantis fissuris præcipitata, immo a particularibus inundationibus eo delata & e mari in terræ gremium per meatus subterraneos advecta fuisse, nec repugnare quicquam, ut ea a Deo in tellure ad similitudinem marinorum ab initio mundi creata esse dicamus. Argumenta, quibus utitur, apud ipsum Autorem, evolvi possunt.

Methodicam fossilium in classes distributionem celeberrimi *Newtoni* nomini inscripsit, eumque potissimum in finem ejus hortatu conscripsit, ut usui esset illis, qui in colligendis fossilibus operam suam collocant. Distribuit ea in sex classes: prima terras, secunda lapides, tertia salia, quarta bitumina, quinta mineralia, sexta metalla continet. Terras subdividit in eas, quæ ad tactum læves & quasi sebaceæ, atque illas, quæ ad tactum sicca & scabra. Priores distinguit in eas, quæ linguæ adhærent, & in illas, quæ linguæ non adhærent. Lapides ipsi sunt vel mole majores, vel minores: illi vel compositionis laxioris ad tactum scabri, vel spissioris ad tactum læves, vel adeo duræ & compactæ, ut ad nitorem poliri queant; hi vel figuræ & constitutionis incertæ atque indeterminatæ, vel figuræ extus variæ, texturæ vero internæ determinatæ ac regularis; vel compositi e fibris parallelis, flexilibus & elasticis; vel compositi e laminis planis & parallelis, flexilibus pariter & elasticis; vel in partes angulares divisi; vel fissiles; vel compositi e crustis

crustia sibi mutuo superinductis, vel figura & constitutionis certæ, regularis ac determinatæ, vel opaci, plerumque unicolores, interdum variorum colorum; vel semipellucidi, cum verficolores, tum coloribus permanentibus tincti; vel pellucidi, tam colorati, quam coloris expertes. Ad salia refert sal marinum fossile, tam rupeum, quam gemmeum, sal Ammoniacum, nitrum veterum, nitrum recentiorum, nitrum officinale, sal acidum fossile, unde sulphur, alumen, vitriolum oriantur. Bitumina in liquida & solida; mineralia in fluida, solida ac igne fusilia, sed non ductilia, metalla in aurum, argentum, cuprum, ferrum, stannum & plumbum dividit.

Sub finem additur syllabus rerum corrigendarum in versione Latina *Scheuchzeriana* Geographiæ Physicæ *Woodwardiana*, cum varia sphalmata in eam irrepsisse confiteatur ipse interpres *Scheuchzerus*, quod linguæ Anglicæ non satis fuerit gnarus.

Europaisches Hoff-Ceremoniel/xc.

h. e.

CEREMONIALE EUROPÆUM AULICUM; AUTORE
GODOFREDO STIEVE, in Academia equestri
Lignicensi Profess. Polit. Hist. & Eloqui.

Lipsiæ, ap. Jo. Frider. Gleditsch & Filium, 1715, 8.

Alph. 2 pl. 3.

CL. Autor monumentis fide dignis & multorum annorum experientia edoctus, id agit in hoc opere laudatissimo, ut ceremonias, quibus Proceres inter se uti seque ipsos distinguere solent, explicet ac viam paret ad scientiam, quam *Ceremonialem* dicunt. Quinque Sectionibus integrum opus absolvit; quibus ea, quæ huc in primis pertinent, attingi atque illustrari posse existimavit. Tradit Cap. I, quid plerique per *Ceremonialia* intelligant; & Cap. II fundamenta generalia, quibus Proceres Europæ præcedentæ prætensiones superstruant, recenset. Solent in primis Monarchiæ atque Christianismi urgere antiquitatem, cui potentatum sive potentiæ magnitudinem, regnorum multitudinem, titulos honoris, quibus fulgent, summam ac mi-

Bbbb

uus

nis circumscriptam potestatem, beneficia in Pontificam Catholicamque ecclesiam, ac dignitatem subjectorum sibi seu Vassallorum addunt. Universa verbosius persequitur Cl. Autor, ac in primis ex historiarum monumentis declarat, quo tempore quodvis Europæ regnum ortum, & quando summi illius Principes christianam fuerint professi religionem: posteriora vero prerogativæ momenta exemplis quoque reddit clariora. Imperator Rom. Germ. jure ac possessione primus est Christianorum Principum, quoniam quartæ monarchiæ reliquus a Carolo Magni temporibus imperat, ac propterea l. 9 II. ad l. Rhodiam *Mundi Dominus* dicitur, quod etiam Italix Jcti Lotharii Imperatoris ætate graviter defenderunt, & Carolus IV comprobavit; prerogativam alii etiam Europæ Reges sæpius agnoverunt; præter hæc dicitur Romanæ sedis advocatus; primus est, qui fidei Christianæ se addixit; illi qui ipsi sunt subjecti, maximis possent viribus; ut cetera, quæ Autor pluribus Cap. III exponit, taceamus. In sequentibus Hispaniæ, Galliæ, Angliæ, Sæviæ & reliquorum Regum argumenta, quibus prerogativæ præteniones nituntur, commemorat; postremo vero capite potissimum Electorum Imperii controversiam cum Cardinalibus, liberumque Rerum publicarum legatis tractat, argumenta utriusque partis præfert, & Electorum causam optimam esse, satis dilucide declarat. In Sectione secunda duodecim capitibus exponit, quænam ceremoniæ observentur, quum proceres ipsi alter alterum conveniunt; quibusve ceremoniis Imperator tam in Comitibus quam Viennæ, tum & Electores, Imperii Principes &c. soleant uti. In tertia Sectione, describit Legatos a Latere & Nuntios Apostolicos Regumque legatos primi ordinis, (*Ambassadeurs*) & secundi (*Envoyés*) quorum discrimen egregie explicat. Persequitur præterea, quibus ceremoniis soleant Legati fuscipi, quæ ad Legatorum pompam pertineant, quæque sit Legatorum cum plenis potestate, Residentium item, Consulium, Agentium, Secretariorum, Commissariorum & Deputatorum ratio. In quarta Sectione versatur in controversiis, quæ de ceremoniis temporibus pacificationum ortæ sunt, simulque notat, quæ ad Pacis, quos vocant, Tractatus Præliminares, Mediatore, Salvos Conductus &

& Linguam, qua pacis leges solent consignare, maxime spectant, additque plura, quæ quoad ceremonias, tempore Pacis Westphalicæ, Pyrenææ, Aquisgranensis, Neomagiensis, Ryfwicensis & Ultrajectinæ observata sunt. Ultima demum Sectione legatorum immunitates, jura ac privilegia aliæque quæ huc faciunt optime exponit, ac cuncta exemplis parum obviis illustrat. Quamobrem librum hunc, quem Viris summis harum rerum gnaris perplacuisse novimus, politiorum literarum cupidis apprimè commendamus.

LATINA LINGUA NON EST EX GRAMMATICORUM libris comparanda. Oratio JACOBI FACCIOLATI, habita in seminario Patavino, pro studiorum instauratione. Accedit synagmabreviissimam de lingua Latina ortu, interitu, ac reparatione, deque ejus scriptoribus ad seculum usque XVII.

ORATIO M. T. CICERONIS PRO P. QUINTIO, ejusdem FACCIOLATI notis & animadversionibus illustrata.

Patavii, ex typographia Seminarii, 1713, 8.

Constant plag. 9.

Suadet Latinæ linguæ studiosis Orator noster, ut alte infixis animo rudimentis syntaxeos, paucisque præterea ex etymologia & orthographia delibatis, profodia vero aliquanto diligentius tractata, totos se lectioni atque imitationi veterum tradant. Minutiis Grammaticorum parum inesse ad comparandas illas elegantias subsidii, contendit. Grammaticam ex ipsis illis scriptoribus effectam esse, neque utcumque multas illius regulas infinitæ variationi sermonis sufficere, unde nonnulli ridicula præsumptione ipsi Ciceroni solœcismos objecerint. Principes in illa arte viros immane inter se dissentire, ac suas tantum quemque conjecturas magni facere. Interim alacrioris ingenii pueros fatigari tot regulis, & ex illo fastidio literarum odium nasci. Qui vero & omnes edidicerint, anxios semper ne qua offendant & titubantes, aridum plerumque dicendi ge-

nus habere, nec priscam illam verborum numerique vim, quæ non tam verbis describi potest, quam judicatur auribus, facile assequi. Optimos scribendi artifices oblivisci fere illorum, quæ pueri memoris mandarunt, atque continuo veterum usui sua debere. Accedit his rationibus ab autoris exemplo commendatio, qui idem Seminario suo consilium dat, eique patris Romanæ eloquentiæ Ciceronis orationes legendas verandasque diligenter proponit. Quis non miretur, tot insignes Viros tam multa in illo opere reliquisse, in quibus ingenii periculum posterius faciant, nonnulla etiam, quæ manifeste laborent? In unica pro E. Quintio oratione plurima ejusmodi Fæciolatus deprehendit, quæ brevibus statim notis indicata, peculiaribus in fine animadversionibus explicavit, & quibus duas speciminis loco attingemus. Locus Ciceronis c. 13 *moribonesta sæpe vitam quoque turpem exornat: vita turpis ne mortis quidem honesta locum relinquit*, sibi prorsus non constat: Notæ supplet ex conjectura *vita ita turpis* (ita videturque ei favere quæ sequuntur, & quod facile librarius alterutram vocem, cum totidem fere & eisdem utrobique ~~hæc~~ essent, negligere potuerit. Cap. XXVI e verbis, *prætor sufficit; opinor, si vellet, si valeret, si jus diceret, si nemo recusaret, qui ex ipsius decreto & satisfaret, & judicium accipere vellet, intempestivam Lambini, quem Passeratius & Grægius sequuntur, correctionem si nemo recusaret, quin &c. recte efficit. Si enim quis satisfacere ac judicium accipere vellet, Prætor non poterat Nævium in possessionem bonorum Quinti mittere. Sed in primis Merouillii, qui in Delphini quondam usque orationes illas edidit, oscitantia passim accusatur. Denique & Ludovici Dolce interpretationem Italicam Venet. 1761 editam, ac multis in deliciis habitam, quam male sæpius Ciceronis mentem reddat, exemplis aliquot convincit. In indicem conjecit illustrationem vocum phrasiumque singularium, quæ cum sæpius illæ occurrant, uno loco incommode explicata fuissent.*

Erulans

Exulanten Register 2c.

i. e.

DIPTYCHA EXULUM LUTHERANORUM, QUI OB doctrinam Evangelii in exilium missi, divinam auxilium experti sunt; Auctore D. JOH. HENRICO GOEZIO, Super. Lubec.

Altenburgi, 1714, 8. Plag. 18.

CUm inter Scriptores Pontificios quidam catalogos ediderint eorum, qui divortio a Religione per Lutherum restituta facto Papisticam amplexi sunt, eo fine, ut, plures ad mutationem hanc allicerent, occasione hac motus Autor maxime Reverendus, hunc Exulum Catalogum in lucem publicam emisit, ut Pontificiorum votis ac expectationi resisteret, demonstrans quippe, quod ii, qui constantes in retinenda vera religione fuerint, licet in reformationibus & persecutionibus Papicolarum variis sedibus expulsi, tamen a Deo protecti, ac aliis in locis in Ecclesiæ Reique publicæ usus constituti fuerint. Diptycha Exulum vocat, ut ad Ecclesiam veterem respiciat, qui in more positum fuit, vel Episcoporum, officiis rite functorum, vel Magistratum præcipuorum, vel mortuorum Christianorum nomina libris inserere, quos ista compellatione inscribebant, de quibus Diptychis veterum variis ex instituto egerunt. Tres instituti sui classes constituit. P. I Theologos, Pastores & Scholarchas, II Nobiles, Magistratus personas & alios civilibus officiis variis functos, III Mercatores, Artifices, Opifices, aliosque Oeconomos recenset. Cumque partibus his 50 tantum Exules attingat, in continuatione prætermisissos se suppleturum spondet. Jam hoc tantum notamus, Parentes celeberrimorum Academix Lipsiensis Theologorum, Valentini Alberti, ac Joh. Ad. Schertzeri, exulum fata expertos esse: & alterius quidem Patrem, Valentinum Alberti, Pastorem Lehenensem Silesium, bis in exilium ejectum; alterius vero Jeremiam Schertzerum, Practicum Egeranum, 1629 a Pontificiis exterminatum, filium, ante annum demum natum, miserix comitem habuisse. Nihilominus utrosque, in exilio oberrantes, postea domesticas in Ecclesia sua columnas constituit Deus.

Bbbb 3

INDEX

INDEX AUTORUM,

quorum Libri aut Inventa hoc volumine
recensentur.

I. Libri Theologici & ad Historiam Ecclesiasticam spectantes.

A Nonymi <i>Discursus de cogitandi libertate.</i>	229
<i>Demonstratio solida veritatis religionis Evangelica contra religionem Catholicam.</i>	547
Arndii (Caroli) <i>Bibliotheca B. Meyeri Biblica continuata.</i>	436
Bayle (Petri) <i>Comm. Philos. in verba Christi: compendiosa tra- re.</i>	55
Bentleji (Rich.) <i>Animadversiones in nuperum discursum de cogi- tandi libertate.</i>	312
<i>Biblia Sacra quadrilingua ex ed. Chr. Reinccil.</i>	50
Buddei (Jo. Franc.) <i>Dissertationum Theolog. Syntagma.</i>	385
<i>Meditationes Sacrae, seu Prolegomenorum Festarum Deces.</i>	389
Bos (Lamberti) <i>Exercitationes Philol. in quibus nonnulla loca Novi Fœderis ex Autoribus Graecis illustrantur.</i>	163
<i>Dissertatio de Etymologia Graeca.</i>	163
Brokesby (Franc.) <i>Historia Hierarchiae Ecclesiae primitivae per tria secula.</i>	462
Carpzovii (Job. Gottlob) <i>Introductio ad libros historicos Vet. Test.</i>	401
Frick (Eliæ) <i>Historia Lutheranismi Seckendorffiana Germanice versis accessionibus aucta.</i>	409
Fœrtichii (Michaelis) <i>Controversiarum sacrarum recensio com- pleus.</i>	144
<i>Manuductio ad Theologiam comparativam.</i>	188
Gaulmini (Gilberti) <i>Observationes de vita & morte Moysi.</i>	397
Gœzii (Job. Henr.) <i>Diptycha Exulum Lutheranorum.</i>	565
Germon (Barthol.) <i>de veteribus Haereticis, Ecclesiasticorum ordi- cum corruptoribus.</i>	67

Gsellii

INDEX AUTORUM.

Gsellii (<i>Davidis</i>) <i>Veteris Testamenti sacrificia exposita.</i>	357
Heumannii (<i>Chr. Augusti</i>) <i>Meditatio de modo, quo viseri sinus Deum in vita aeterna.</i>	108
Hughes (<i>Job.</i>) <i>Tentamen uberioris evidentiae de divinitate Servatoris.</i>	459
Hulfii (<i>Henr.</i>) <i>Commentarius in Israelis prisca Prærogativas ac bona sub Vet. Test.</i>	353
Houylenbroucq (<i>Alphonse</i>) <i>Societatis Jesu Vindicationes alteræ.</i>	64
Jægeri (<i>Job. Wolffg.</i>) <i>Theologia Moralis.</i>	404
<i>Articulus de Christo sponfore & satisfactore thetice & polemice expositus.</i>	545
Ittigii (<i>Thomæ</i>) <i>Opuscula varia.</i>	334
Lenfant (<i>Jacobi</i>) <i>Historia Concilii Constantiensis.</i>	279
Marckii (<i>Job.</i>) <i>in præcipuas quasdam Pentateuchi partes Commentarius.</i>	159
Martini <i>Tractatus de religione naturali.</i>	406
Mayeri (<i>Jo. Frid.</i>) <i>Bibliotheca Biblica.</i>	436
Montfauconii (<i>Bernb.</i>) <i>Nota in Origenis Hexapla.</i>	1
Van der Muylen (<i>Guil.</i>) <i>Dissertationes philol. de die mundi & rerum omnium natali, complectentes historiam creationis a Mose descriptam Gen. I & II.</i>	115
Origenis <i>Hexepla ex edit. B. Montfauconii.</i>	1
Oweni (<i>Caroli</i>) <i>Scena illusionum in descriptione historica pseudo-prophetiarum imposturarum detecta.</i>	88
Phileleutherus <i>Lips v d. R. Bentlejus.</i>	
Philograpi (<i>Timothei</i>) <i>Responsio ad aliquot Quæstiones de Scriptura.</i>	223
Pycroft (<i>Sam.</i>) <i>brevis Disquisitio de libertate philosophandi in rebus ad religionem spectantibus.</i>	289
Regii (<i>Urbani</i>) <i>formule cause loquendi de præcipuis Christianæ doctrina locis.</i>	92
Reineccii (<i>Christiani</i>) <i>Editio Bibliorum S. quadrilinguim.</i>	50
Renaudotii (<i>Eusebii</i>) <i>Historia Patriarcharum Alexandrinorum Jacobitarum.</i>	489

Schmidii

INDEX AUTORUM.

Schmidii (Jo. Andr.) <i>Decas Dissertationum Historico-Theologicarum.</i>	336
A Seckendorf (Viti Lud.) <i>Historia Lutheranismi Germanice conversa & accessionibus aucta.</i>	499
Simonis (Richard.) <i>Bibliotheca nova Selecta. Tomi II.</i>	537
Starckii (Herr. Bened.) <i>Nota selecta in loca difficiliora Pentateuchi, Josua, Jud. &c.</i>	119
Tommasii (Jos. Maria) <i>Institutiones Theologiae Antiquorum Patrum. Tomus III.</i>	103
Triglandi (Jac.) <i>Diff. de Karais.</i>	398
Warlitzii (Christ.) <i>Diatriba Medico-Sacra de Morbis Bibliis.</i>	424
Wedelii (Georgii Wolffgangi) <i>Exercitatio de usu rationis humanae in Sacris.</i>	40
Whiston (Guil.) <i>primævus Christianismus resuscitatus. Volumina V.</i>	26
<i>Animadversiones in Grabii tentamen circa duas MSas Arabica.</i>	359
<i>Athanasius de impostura convictus.*</i>	504
<i>Primævus infantum Baptismus resuscitatus.</i>	508
Wolfii (Jo. Christoph.) <i>Notitia Karaorum ex Mardochai tractatu haurienda.</i>	398

II. Libri Juridici.

A Nonymi <i>brevis delineatio Processus, sive judicii instituendi, juxta Jus Rom. Casareum & Saxonicum, ad mandatum S. Czarea Maj. adornata.</i>	99
Barbeyrac (Job.) <i>Nota in quasdam Noodtii & J. F. Gronovii Orat.</i>	470
Berneggeri (Alb. Frid.) <i>Institutionum Imperial. Examen Theoretico-Practicum.</i>	45
Bönigl (Godofredi) <i>Digesta Juris Civ. Rom. in ordinem naturalem reducta ad usum fori accommodata.</i>	324
Chiavettæ (Bened.) <i>Institutionum Juris Can. Liber I de personis Ecclesiasticis.</i>	124

Duirfema

INDEX AUTORUM.

Duisfema (Petri) Conjecturalium Juris Civilis Libri duo.	519
Gribneri (Mich. Henr.) Principia processus judiciarii &c.	293
Gronovii (Joh. Frid.) Oratio de Lege Regia.	470
<i>Dissertatio de Natura Sortis.</i>	<i>ib.</i>
Neumann de Pucholtz (Wenceslai Xaverii) Dissertationes Jurid. de pignoribus & hypothecis secundum jus commune Bobemicum & Saxonicum.	519
Van Noodt (Gerhardi) Orat. de potestate summorum Imperantium & libertate conscientiae.	470
Otonis (Everardi) de Edilibus Coloniae & Municipiorum liber.	416
De Pucholtz vide Neumann.	
Thomasi (Christiani) Nota ad singulos Institutionum & Pandectarum titulos.	157
<i>Nota ad Institutiones Justinianas.</i>	226
Trier (Jo. Wolfg.) Introductio ad doctrinam de Insignibus.	480
EWzchtleri (Christoffridi) Literis Excerpta de J. van de Water Observat. Juris.	366
<i>Excerpta de P. Duisfema Conjecturalium Libris 2.</i>	549
Van de Water (Joannis) observationum Juris Rom. libri tres.	320
Wegolini (Henrici) Spicilegium Observationum ad Capitulationem Caroli VI.	466
Wenckeri (Jacobi) Apparatus & Instructus Archivorum.	517

III. Libri Medici & Physici.

A Academia Regia Scientiarum Hispaniae Annus 1710.	193
Anonymi Relatio de novo Barometrorum & Thermometrorum concordantium genere.	300
Boultou (Richardi) Systema rationale & practicum Chirurgicum.	422
Büttner (Dav. Sigism.) Coralliographia subterranea.	326
Cheselden (W.) Anatomia Corporis humani.	483
Creilingii (Joh. Conr.) Compendium Physicarum definitionum.	332
Garmanni (Christiani Frid.) & aliorum Epistolarum Centuria.	524
CCCC	Gaugeri

INDEX AUCTORUM

Gaugeri <i>Mechanica ignis, seu ars augmentandi ejus effectus tantum Jamsum compendio.</i>	135
Geilfufii (Job. Gotthofredi) <i>Tract. de terra scillata.</i>	136
Gœlicke (Andr. Ottomari) <i>Historia Chirurgia recensior.</i>	143
Heubneri (Jo. Leonb.) <i>Descriptio speculorum nitidiſſimorum, quæ parantur Svarzenberge.</i>	153
Hierne (Urbani) <i>Acta & tentamina Chymica in Regio Laborato- rio Habnicensi elaborata.</i>	158
Hofmanni (Frid.) <i>Dissertationum Physico-Medicarum Selectio- rum Decas.</i>	205
Lehmanni (Jo. Christiani) <i>Descriptio exacta cerebrae Microſco- pica.</i>	159
Liebknecht (Job. Georghi) <i>Dissertus de diluvio maximo, occasione ne ligni in mineram ferri mutati.</i>	330
Newton (Isaac) <i>Philosophia Naturalis Principia Mathematica.</i>	132
Nigrifoli (Franc. Maria) <i>Meditationes de vivitibus & Societatem monstrorum generatione.</i>	322
Fitcarni (Archibaldi) <i>Opuscula Medica.</i>	477
Raji (Job.) <i>Synopsis mechanicæ Arithmeticae & Physicæ.</i>	526
Ruyſchii (Frideric) <i>Theſaurus anatomicus novior.</i>	420
Santvoortii (Theodori) <i>Curioſitates Philoſophicæ de principiis rerum naturalium.</i>	242
Schmiederi (Salomonis) <i>Observatio de duplici Phœnomeno Lunari nuper a 24. Maji observato.</i>	427
Senguërdii (Wolferdi) <i>Annotationes circumſtantiarum ſingulari- um circa cobarcenſium hemiſphæriorum concavorum & cylin- drorum ſolidorum.</i>	82
Timonii (Emanuelis) <i>Historia variorum, quæ in hæmorrhoidibus excitantur.</i>	372
Valentini (Mich. Bernb.) <i>Musei Muſcorum Tomus II.</i>	376
Vieuſſenii <i>Tract. de digeſtione & morbis ventericæ.</i>	172
Volkameri (Jo. Chriſtoph.) <i>Hesperides Noribergentiſſe, item de ſo- ribus rarioribus, Norib.</i>	405
Warltii (Christiani) <i>Diatriba Medico-Sæcra de morbis Babil- onis &c.</i>	404

Wer-

INDEX AUTORUM.

Werloshnig (Jo. Bapt.) *Curacionis Verno-Autumnalis, purgationi, venesectioni, vomitioni &c. innitenti, abusus.* 303

IV. Libri Mathematici.

A <i>Academia Regia Scientiarum Historia Annus 1710.</i>	192
Bernoulli (Jacobi) <i>Ars conjectandi.</i>	17
<i>Tract. de seriebus infinitis.</i>	17
<i>Epistola de ludopila.</i>	17
(Johannis) <i>Meditationes de Natura centri oscillationis &c.</i>	257
<i>Tentamen nova Theoria manuarie Nautica.</i>	272
Gärtneri (Andr.) <i>Observationes architectonicae de adibus contra incendia munitendis.</i>	344
Grandi (Guidonis) <i>Solutio duorum problematum Mechanicorum.</i>	85
Hanschii (Mich. Gottlieb) <i>Designatio Operum Joh. Kepleri.</i>	242
Hoppenstedt (Christ. Casp.) <i>Tentamen Mathematicum de Machina Planetaria.</i>	277
Newton (Isaaci) <i>Philosophia Naturalis Principia Mathematica.</i>	131
De Roffi (Dominici) <i>Architectura civilis studium in ornamentis portarum & fenestrarum Romae.</i>	16
Voigtel (Nicolai) <i>Geometria subterranea auctior.</i>	87
Witty (Joh.) <i>Tractatus de Sphaera.</i>	430
Wolfii (Christiani) <i>Elementa Matheseos universa. Tomus I.</i>	249
Wideburgii (Jo. Bernh.) <i>Eclipsis totalis Solis & Terrae An. 1715 3 Maj. in boreali terra hemisphaerio observanda, pro illustrando calculo eclipsium &c.</i>	530

V. Libri Historici, Geographici &c.

A <i>Nonymi Historia succineta civitatis Erfurtensis.</i>	186
<i>Elogium Gottlieb Gerhards Titii.</i>	390

INDEX AUCTORUM

<i>Historia Brevis Guelforum</i>	30
<i>Nuntiata Historica anni 1704.</i>	35
<i>Labores Martis Russici, sive S. Czaris Magni Imperatoris bellica.</i>	45
<i>Geographia sive brevis Terrarum Orbis descriptio.</i>	46
<i>Historia depopulationis S. Urbis Hierosolymitanae per Imp. Rom. Titum.</i>	47
<i>de expugnatione Constantinopolos.</i>	47
<i>Index Historiae Belli Trojani.</i>	48
<i>Basnagii (Jac.) Antiquitates Judaicae.</i>	48
<i>Czaris (C. Julii) Commentarii cum notis Samuelis Cluverii.</i>	49
<i>Ad Cominzi (Philippi) Commentarios Historicos supplementa.</i>	50
<i>Danielis (Gabr.) Historia rerum Gallicarum a condita usque in Gallicis Monarchia.</i>	52
<i>Fabricii (Jo. Alb.) Bibliotheca Graeca Libri VII Pars prima. Vol. VI.</i>	53
<i>Du Fresnoy (Langlois) Methodus tractandi fontium Historiarum.</i>	57
<i>Catalogus praecipuorum Historicorum auctoritatum cum notis criticis.</i>	58
<i>Gotteri (Frid. Gottbelf) Elegia Clarorum Altenburgensium.</i>	64
<i>Hederichii (Benj.) Notitia auctorum antiqua & mediae aevi.</i>	64
<i>De Larray Historia Angliae, Scotiae & Hiberniae.</i>	67
<i>Ludovici XII R. Gall. & Ge. Ambrosii Littae.</i>	64
<i>Ludovici (Jo. Petri) Scriptores rerum Heribergianarum.</i>	64
<i>Menckeni (Jo. Christiani) Notae ad Methodum Fontium Historiarum.</i>	68
<i>Accessiones ad Catalogum praecipuorum Historicorum auctoritatum.</i>	68
<i>Mulleri (Jo. Joachimi) Theatrum Comitatus Imperialis sub Imp. Frederico V detectum.</i>	77
<i>Ottonis (Everardi) de Edilibus Colonialium & Municipium.</i>	80
<i>Pitisci (Samuelis) Lexicon Antiquitatum Romanarum.</i>	84

Schoo-

INDEX AUTORUM

Schoonsbeck (<i>Adriani</i>) <i>Historia Ordinum militarium in linguam Russicam versa.</i>	487
Simon (<i>Richardi</i>) <i>Bibliotheca nova selecta. Tomi II.</i>	537
Stieve (<i>Godofredi</i>) <i>Ceremoniale Europaeum aulicum.</i>	561
Turre (<i>Philippi</i>) <i>de annis Imperii M. Aurelii Antonini Elagabali &c.</i>	307
Vignolii (<i>J.</i>) <i>Dissertatio de anno primo Imperii Severi Alexandri Aug.</i>	302
<i>Epistola de numo quodam Antonini Pii.</i>	303

VI. Libri Miscellanei.

A nonymi <i>Tabula Aegyptiaca hieroglyphicis exornata.</i>	127
<i>Discursus de cogitandi libertate.</i>	229
<i>Apophtegmata, sive breves sententiae & morales sententiae.</i>	488
Bayle (<i>Petri</i>) <i>Comm. Philosophicus in verba Christi: compelle intrars.</i>	33
<i>Epistola selecta. Tomi III.</i>	442
Bernoulli (<i>Jacobi</i>) <i>Ars conjectandi.</i>	17
Cellarii (<i>Christophori</i>) <i>Orationes Academicae.</i>	94
Fabricii (<i>Jo. Alb.</i>) <i>Bibliotheca Graeca Libri V pars altera, seu volumen VI.</i>	393
Facciolati (<i>Jacobi</i>) <i>Oratio de Latina lingua non ex Grammaticorum libris comparanda.</i>	563
<i>Syntagma de lingua Latina ortu &c.</i>	ib.
<i>Nota in Orationem M. T. Ciceronis pro P. Quintio.</i>	ib.
Fontanini (<i>Iusti</i>) <i>Catalogus Bibliotheca Card. J. R. Imperialis.</i>	218
Garmanni (<i>Christ. Frid.</i>) <i>& aliorum Epistolarum Centuria.</i>	524
Giberi <i>Continuatio judiciorum de viris eruditis a Bailletto collectorum. Tomus I.</i>	28
Gravinz (<i>Jani Vinc.</i>) <i>Orationes & opuscula.</i>	423
L. B. Gros de Trockau (<i>Christ. Adam</i>) <i>Recreationes Academiae Grosianae.</i>	82
Houanni (<i>Jo. Frid.</i>) <i>Adminicula sapientiae atque eloquentiae.</i>	342

INDEX AUTORUM

Lochneri (Mich. Frid.) <i>Papaver ex omni antiquitate</i>	170
Ludovici XII & Georgii Ambrosii <i>Litterae.</i>	174
Lutini (Aloysii) <i>Tract. de compefcendis animi affectionibus.</i>	172
De S. Maria (Honorii) <i>Meditationes de regulis & alijs Criticis.</i>	175
Maffey (Edmundi) <i>Nota ad Platonem de Republica.</i>	168
Ouseel (Philippi) <i>Introductio ad accentuationem Gallicam metricam.</i>	170
Peregrini (Lelii) <i>de noscendis & emendandis animi affectionibus liber singularis.</i>	172
Placcii (Vinc.) <i>Moralis doctrina succincta biforta.</i>	172
Platonis <i>de Republica libri X cum notis Edm. Maffey.</i>	168
De Rohr (Julii Bernhards) <i>Institutiones artis cognoscendae numerum mentes.</i>	172
Schurzfleischii (Hepp. Leonb.) <i>Acta Literaria.</i>	174
Simon (Rich.) <i>Bibliotheca nova selecta. Tomi II.</i>	174
Stieve (Godofredi) <i>Ceremoniae Europaeae Antiquae.</i>	174
Trier (Jo. Wolffg.) <i>Introductio ad doctrinam de Infinito.</i>	170
Vulcameri (Jo. Christoph.) <i>Hesperides Noribergenses.</i>	175
Wenckeri (Jacobi) <i>Apparatus & instructus ad usum nostrum temporis.</i>	177

INDEX RERUM NOTABILIORUM in hoc Volumine obviarum

<p>Abbates Episcoporum nomina adsciscunt. 178</p> <p>Abdominis musculorum vis. 178</p> <p>Academia Scientiarum Bononiensis quando inaugurata? 179</p> <p>Accentu duplici cur voces quaedam vocantur? 34</p>	<p>Accentuum quod sit & quomodo trici. ratio. 178</p> <p>Acidi signa. 178</p> <p>Acidorum vis in curantibus morbis. 178</p> <p>Actio rei bonorum raptorum contra raptorem, qui in ipso facto</p>
--	--

NOTABILIORUM

<i>factio non reprehenditur, introducta.</i>	323-374	Ætatis resistētia per oscillationes pendulorum, investigata.	134
<i>Actiones ex delicto an competant adversus heredes, et si penales non sint?</i>	513	elater defensio.	193
<i>Aënis magnetice declinatio.</i>	193	noxa.	424
<i>195</i>		Ætatum gradus varii.	206
<i>usus in Geometria practica.</i>	85	Æthiopiæ Reginum fluvium Nili alio dīnoscere possit?	493
<i>Acusticorum tuborum & concharum descriptio.</i>	379	De Æthiopiæ Ecclesia Dissertatio promissa.	494
<i>Ædiles Romanorum quotuplices?</i>	418 sq.	Alcali signa.	330
<i>dignitate illustres.</i>	419	Alcalicorum vis in curandis morbis.	478
<i>apud Athenienses duplicis generis.</i>	417	Alexander (Nat.) notatus.	148
<i>Ædilitate quinam immunes?</i>	418	Alvi retentionis causa.	183
<i>Ædiliū jurisdictio.</i>	419	Amarorum medicamentorum operatio.	181
<i>privilegia.</i>	420	Ambitio quotuplex?	533
<i>necessitas.</i>	417	Americani paucis morbis laborant.	208
<i>Æditui qui?</i>	417	Analyseos infirmorum indoles.	352
<i>Ægyptiorum ratio annos Imperii Elagabali numerandi.</i>	309	Analyfis ad quæstiones politicas, morales & civiles applicata.	18 sq.
<i>cultus animalium.</i>	314	De Anastasii Sinaita libro, Οδηγός inscripto, varia.	541 sq.
<i>Æolipila.</i>	378	Anastasio cui tribuendus liber Οδηγός?	71
<i>Æquationum construendarum methodus Slusiana vindicata.</i>	200	Anatomia corporis humani.	483
<i>proprietas explicata.</i>	352	Aneurisma arteria intercostalis.	420
<i>Aer in pulmonibus sanguini non miscetur.</i>	477-479	Anglorum encomium.	432
<i>quid commodi præbet arboribus?</i>	426	morbi.	207
<i>Aeris ad argenteum vivum ratio.</i>	336	Animalia monstrosa.	377

Anima

INDEX RERUM.

<p>Animalium culas in <i>Agypto</i> oratio. 304</p> <p>Annonæ curatores ab <i>Ædilibus</i> diverſi. 49</p> <p>Annorum climactericorum ratio. 200</p> <p>Annuli Saturni cauſa. 279</p> <p>Anodynorum operatio. 182</p> <p>Anomalia eccenſeri ut inveni- antur? 59 ſq.</p> <p>Anonymus deſcriptus. 465</p> <p>Anorexiæ cauſa. 183</p> <p>Antichriſtus quoniam? 224</p> <p>A' <i>ſyluſtor</i> quid? 337</p> <p>Antix pneumatiæ inventor. 378</p> <p style="padding-left: 40px;">deſcriptio. 378</p> <p>Anus et concharum. 196</p> <p>Anxietas præcordiorum unde? 420</p> <p>Aorta a corde abrupta. 197</p> <p><i>Αναερὶ</i> quid? 165</p> <p>Apheliorum motus. 138</p> <p>Apoſtoli an uxores duxerint qui? 339</p> <p>Apoſtolorum conſilia quot quoniam? 30</p> <p>Aqua unicum concha nutrimenta. 196</p> <p>Aquæ motus per foramen in do factum. 197</p> <p>Aquæ ductuum doctrina fundatur? 197</p> <p>Aquila duas interpretationes Scriptura S. edidit. an loca Scriptura S. edidit?</p>	<p><i>Mefſiam ſpectantem</i> conſidera- rit? 6</p> <p style="padding-left: 40px;">an idem cum <i>Opulentiſſis</i>? 9</p> <p>Araneæ bene ſortium. 195</p> <p>Aranearum nutrimenta. 195</p> <p>Archicancellariatus <i>Tyroſinæ</i> termini. 467</p> <p>Archi-Ducis titulus cur <i>Regis in</i> <i>Capitulationibus</i> præſertitur? 467</p> <p>Archivorum inſtrumenta et eteres neglecta. 467</p> <p style="padding-left: 40px;">qui deſcripſerint? 467</p> <p style="padding-left: 40px;">Galliæ? 467</p> <p style="padding-left: 40px;">Bavarici, Babulæ, Palati- ni, Viennæ? 467</p> <p>Arbores cur <i>ſyluſtor</i> officina? 467</p> <p style="padding-left: 40px;">Hoſpitalium humanam quorundam præſentiam non ferunt. 426</p> <p>Arboris utriusque fructus quid? 467</p> <p>Arboribus quid conſiderari præſertit acer? 467</p> <p>Arborum figura variæ. 377</p> <p>Ardores ventriculi cur? 196</p> <p>Arenam cur denotet? 196</p> <p>Argentum nativum et artificium. 197</p> <p>Argentorum, quid conſiderari debet? 197</p> <p style="padding-left: 40px;">ſpecies? 197</p> <p>De Ariftotele Hiſtoriæ. <i>Et</i> in pretium quid ſenſationum? 6</p>
---	--

Arith.

NOTABILIORUM.

Aritmetica infinitorum Belligerandi notata.	21	Aurum an lucem venerem sol- lat?	482
promota.	214	natum & factitium.	377
Ars conjectandi Bernoulliana commemorata.	18	Audientia vox unde?	165
natura auxiliatrix.	211	Axiomata Mathematicorum a Wolfio demonstrata.	250
Artis conjectandi fundamenta.	18		
axiomata.	23		
definitio.	22	B acchi triumphus.	172
Arfenicium dolores ventris fa- nat.	482	& Cereris cista mysti- ca.	172
Arterii carent concha.	196	Bælius an auloxeig?	447
Arthritis remedia.	482	Bakhuinus (Franc.) notatus.	491
Asbesti definitio.	332	Sr. de Baleicourt quis?	450
Astoria in Africa.	379	Balthasar Hozenil de la Neu- ville quis?	450
Astinus Aegyptiacus.	377	Baluzii (Steph.) Historia Alver- nia cur suppressa?	450
Altissimum & Obolorum Ori- genis quæstio, quæ usui?	7	Banana arbor.	377
Ad Asthma humorale Pareira brava.	198	Bandurus (Anselmus) Magliab- chii successor.	316
Astronomiæ usus in Medicinâ.	478	Bahni ecclesiastici apud Russos usus & forma.	104
Athanasii suspecta fides.	504	Baptismus arena an factus?	338
Athanasius vocatus in Con- cilio Nicæno infervieris?	506	an infantibus imper- tiendus?	508
Atheroma phacusa utrorum.	481	pro mortuis, quid?	308
Avaritia quid?	533	infantum, quando ce- perit?	309
Augustus summus potestatis jura seorsim acquisit.	474	quædamque idem quod ΠΟΥ.	119
Augustus Imperator Poloniæ in un- ticinio diversicolor dicitur?	673	Barat avon Bibliotheca. Sel.	537
Avium Synopsis Methodica.	526	Barometra concordantia.	380
Aurantiorum cultura & usus.	425	Barometri. phenomena.	195
		In Barometro latitudo maxima Mercurii.	195
		Dd dd	Baro-

INDEX RERUM.

Barometrorum species.	378	Bragnolas (Bened.) quis fuerit?	76
Bartholomæi de Pisis liber con- formitatum Francisci & Chri- sti blasphemus.	448	Brunechildis utrum innocens?	216
Basnagius (Jac.) notatus.	544	Bruta cur statura communi comparata habeant, non bona?	45
Batata fructus.	377	Bufurmanni Russe qui?	104
Batavorum morbi.	208	Bynckerhoek notatus.	324
Beckeri (Balth.) fata.	444		
Bellorius Angloni editor nota- tus.	308	C Abreze (Ludovicus Philippus II Latino versa.	452
Bellum omne an Lutherus illi- citurum duxerit?	501	Cacochymia est cur chymani- cum.	33
Bernoullianorum inventorum character.	277	Cadaver hominis habitus huma- rum encati.	104
Bibliotheca Card. Imperialis commendata.	219	Cæsar (Jul.) enumeratus.	49
Bibliotheca Orientalium ma- gna.	493	Calculi generum enumeratio differentiis inventio Leibnitii logarithmorum æstima- tio.	43
Bileam vel Bilham quis?	162	U integralis	
Biliofi humores unde?	179	clementia.	253
Bilis res ficta est.	335	Calculi in corpore feminae efflu- aguaris.	197
Biszestia apud Russos quid?	104	Calculus Minervæ quid?	472
Bödinus (Job.) notatus.	227	Calor ut augmentandus? gravitatem specificam fluidorum immutat.	186
Bohemix Regi num. liceat ali- quid monere in causa capitula- tionis?	468	Caloris ratio.	131
Berolinensis arx regia in numo expressa.	457	Camelpardalium.	377
Bos Indicus.	377	Camera obscura.	379
Du Bos Historia fœderis Cameracen- sensis autor.	420	Cameracensis fœderis Historia autor du Bos.	450
De Bouteroue (Claudii) Observ. de numis Gallicis iudicium.	543	Camitarius (Elias) refutatus.	508
Brenckmanni (Henr.) studium in Pandectis Flor. evolvendis laudatum.	367		

Camini

INDEX RERUM.

Christi genus an Medicum bo-	Chymica principia impugnata,
<i>rum esse praestet?</i> 334	524
Chirurgia infusoria cur inje-	<i>acta & tentamina.</i>
<i>ctionem medicamentorum se-</i>	128
<i>quatur vomitus?</i> 525	Chymicae operationes perperam
Chirurgorum imperitiae causa.	<i>in Medicinam introductae.</i>
143	175
Chorepiscopi qui? 465	Chymicum Laboratorium Hol-
Christi divinitas probata. 460	<i>miae cur institutum?</i> 128
<i>cognitio secundum car-</i>	Ciborum digestio motui ventri-
<i>nem & spiritum quid sit?</i> 224	<i>culi debetur.</i> 477
<i>& Prophetarum mira-</i>	Cicero emendatus. 375, 564
<i>culorum discrimen.</i> 460 sq.	Circulatio sanguinis in anima-
<i>natura ut a nostra diffe-</i>	<i>libus genitis & non genitis.</i>
<i>ras?</i> 545 sq.	477
<i>nativitas qualis?</i> 545.	Circulationis sanguinis affectio-
546	<i>nes.</i> 477
Christiani ab infidelibus capti	Circulus sanguinis artem Medi-
<i>num hodie fiant servi?</i> 227	<i>cam parum mutavit.</i> 479
Christus an oculis corporis Pa-	Citrea inter mala & limonta
<i>trrem in terris viderit?</i> 115	<i>differentia.</i> 427
<i>num in statu exinanitio-</i>	Citreorum cultura & usus. 425
<i>nis fuerit omnipraesens.</i> 547	427
Chronologia librorum N. T. e	De Claramontii (Scip.) libro de
<i>Constitutionibus Apostol. con-</i>	<i>conjectandis moribus judici-</i>
<i>struta.</i> 29	<i>um.</i> 532
Chrysoloras (Manuel) ubi &	De Clarkii (Sam.) libro de Tri-
<i>quando mortuus?</i> 288	<i>nitae sententia Whiston.</i> 39
<i>ejus epitaphium.</i>	Clavii (Christoph.) opus de A-
288	<i>strolabio notatum.</i> 439
Chrysopeia num possibilis? 334	Clerici a conscribendis Actis pu-
Chrystalli Islandici refractio.	<i>blicis remoti.</i> 518
202	Clericis acquirendorum immo-
Chylificatio motu ventriculi ab-	<i>bilium facultate inter dictum.</i>
<i>solvitur.</i> 477, 479	518
	Cochlea praeclari operis. 17

Cochlea-

NOTABILIORVM.

Cochlearum motus progressivus.	194	Comitum Imperii Legati secun-	469
Coeundi temperata cur bruta		di ordinis admissi.	
habeant, non homo?	425	Concha acustica.	379
Cogitandi libertas & generatim		Conchæ alimentum per anum	
& in rebus religionis defensa.	130 sq.	accipiunt.	196
Cognitio abstractiva quid sit?	108	rartores.	377
intuitiva quid sit?	109	Concharum sub tellure origo.	560
Cognitione spiritali an corpo-		in Germania multi-	
rali num semus visuri Deum?	110	tudo.	559
Le Cointe (Car.) cur Annales		fluviatilium descri-	
suos suos exaraverit?	449	ptio.	196
In Coitu cur canes coherant?	425	Conchitz.	376
cur seles clamitent?	425	Concilia Apostolorum quot &	
Colibri aves.	377	quam?	39
Colicæ stomachicæ causa.	183	Concordia barometrorum &	
Colli tumor scirrhusus.	484	termometrorum detecta.	389
Coloniz quid?	417	oncubinæ Regina quondam	
Colorum in præcipitatione ob-		dicta.	76
servatio.	131	Concubinatus a veseribus im-	
Ad Colossenses Epistola contra		probatas.	369
quos scripta?	357	an licitus fuerit	
Columnæ nullius ordinis.	17	apud Græcos?	370
Columnarum capitula variata.	17	a Constantino M.	
Combinationum doctrina ubi		successoribus prohibitus.	372
tradatur?	20, 252	Concursus creditorum sciagra-	
in arte conje-		phia secundum Jus Bohemi-	
ctandi usus.	21	cum.	516
Cometarum motus.	140	Confirmatio a baptismo an se-	
cauda controversa.	140, 141	paranda?	510
		Conjecturis quando non sit lo-	
		cus?	23
		Conjicere quid significet?	22
		Contingentis definitio.	22

INDEX RERUM

Conscientiarum <i>Libertas de-</i> <i>fenſa.</i> 475, 476	Cruz <i>Conſtantiniana</i> <i>ſiſa</i> <i>qua-</i> <i>nam fuerit?</i> 393
De <i>Conſtitutionibus Apoſtolicis</i> <i>ſententia Whiſtoni.</i> 28 ſq.	<i>Patriarchalis in inſigni-</i> <i>bus Polonicis unde?</i> 593
Corallia <i>laſce & conuulſa pri-</i> <i>vantur rubedine.</i> 197	Cupri <i>minera curioſa.</i> 377
<i>foſſilia unde?</i> 327, 329	Curz <i>affectus & effectus.</i> 424
<i>rara.</i>	Curatio <i>verno-autumnalis reic-</i> <i>ta.</i> 333
Coralliorum <i>foſſilium examen.</i> 328	Curatores <i>civitatum quorundam</i> 418
<i>marinorum deſini-</i> <i>tio.</i> 327	Curſus <i>Mathematicus Wolffii</i> <i>commendatus.</i> 256
<i>tinctura ut pa-</i> <i>randa?</i> 198	Cylindrorum <i>ſoliditas cohe-</i> <i>rentia.</i> 17, 15.
Coralliographia <i>ſubterranea.</i> 126	Cynocephali. 377
Cordis <i>vena quadam ex auricula</i> <i>dextra emergunt.</i> 421	D aniel (<i>Gabriel</i>) <i>ſtatutus.</i> 218
<i>vis vibratoria quanta?</i> 176	Dealtri <i>cum pectore pulſa.</i> 171
Cornua <i>rariora.</i> 377	Decipula <i>pulſa.</i> 379
Coſmi <i>libri verſio qua optima?</i> 539	Dei <i>ideam mundi ſtatutus?</i> 142
Coenam <i>S. mortuis impertiendi</i> <i>ritus unde?</i> 336 ſq.	<i>deſcriptio.</i> 142
Criſteus. 377	<i>influxus in hominum vitio-</i> <i>nes quis?</i> 354
Critica <i>quid?</i> 145	<i>vox quid connoſcet?</i> 142
Criticz <i>necesseitas & uſus.</i> 146	Deiſini <i>principia confutata.</i> 432
<i>hiſtoria.</i> 147	Demonſtrandi <i>ritus commen-</i> <i>datus.</i> 251
Cruditatum <i>ventriculi cauſa.</i> 183	Demonſtrationis <i>principia evo-</i> <i>luta.</i> 250
Cromwellii <i>res geſta.</i> 299	Dentitas <i>quando eadem?</i> 177
<i>mortis cauſa.</i> 299	Dentitates <i>Planetarum deſcri-</i> <i>pta.</i> 138
Cruz <i>circa Lunam obſervata</i> 429	Deviationis <i>navis ut deſeruiſſan-</i> <i>da?</i> 274, 275
	Deus <i>ex ſtructure mundi cogno-</i> <i>ſcendus.</i> 339
	Deus

NOTABILIORUM.

Deus cur colatur?	142	Duodenum plurimorum morbo-	
ut agnoscat?	142	rum sedes.	207
Dixta congrua ut instituenda?	424	Dupinius (Lud. El.) notatus.	71, 148, 538, 539
E Dixta prava resultantes mor-	424	principibus persentis	
bi Biblici.	424	in prelio.	81
Dixta prave noxe.	424	Dyekii liber de se ipso &c. com-	
Diana cum papaveribus picta.	172	mendatus.	405
Digestio fit per triturationem.	177	E brietas an sanitati proficua?	
Digestionis ventriculi ratio.	172	perniciosa.	334 424
Digestor Papini.	379	Eccentri anomalia ut invenien-	
Dignitas apud Canonistas quid	125	da?	531, sq.
distet a Personatu?	125	Ecclesiarum foundationes & le-	
Circa Dignitates que observan-	126	ges particulares derogant iu-	
de regula?	126	ri communi.	125
Diluvii universalitas probata.	330 sq.	Echini marini.	377
Diluvium maximum illustra-	330	Eclipsium Solarium constructio-	
tum.	330	nes a Flamstedio inventa.	430
Diversicolor cur in vaticinio di-	503	calculus ex-	
ctus Augustus II Rex. Pol.	503	plicatus.	430
Divinitas Servatoris probata.	440	Elagabalus quando occisus?	307
Doctores Juris o Senatu & Sca-	159	Elagabali numi explicati.	306
binatu Lipsiensi ejeti & re-	159	anni imperii quot?	312
stituti.	159	Elater aeris defensus.	193
ignorantia notati.	478	Elementa non continent sal sul-	
Doctrina Apostolica liber an	359	phur & mercurium.	524
geminus?	359	Elementorum numerus quater-	
Doctrinarum fata in septem a-	434	narius.	129
rates distributa.	434	Elias Levita quis?	540
Dolce (Lud.) notatus.	564	De Eloquentia corrupta causis	
Dolores ventris ut fugandi?	482	Dialogus emendatus.	78
		Emancipatio tacita rejecta.	228
		Laurentiniiana e-	
		xaminata.	228
		Eman-	

INDEX RERUM

Emancipationis Germanorum	Exulum Lutheranorum exem-
<i>species.</i> 228	<i>pla.</i> 565
Epiphaniai <i> censura.</i> 76	
Epiphaniai hereticorum nomi-	
<i>na finxit.</i> 124	F amis <i> canina causa.</i> 184
Episcopali regimini <i> an silenti-</i>	F astidii <i> ciborum causa.</i> 183
<i>um Scriptura S. obstat?</i> 463	Febres <i> ubi prorsus exulenti?</i> 208
Episcopalis regiminis <i> primum</i>	Febrii <i> sudando fugatur.</i> 48
<i>fundamentum.</i> 464	Febrium <i> intermittendum cu-</i>
	<i>ra.</i> 207
<i>usur in</i>	<i>cura per evacuatio-</i>
<i>prima ecclesia.</i> 464, sq.	<i>nem.</i> 477
Episcoporum <i> residentia num ju-</i>	<i>causa num utrum parti-</i>
<i>ris divini?</i> 120	<i>tium sanguinis fermente-</i>
Episcopus Wurzburgensis <i> vica-</i>	<i>scientium.</i> 477
<i>rius S. Petri dictus.</i> 498	Feles <i> in coitu cur clamitenti?</i>
	• 425
<i>cur Ducis titulo gaudeat?</i> 499	Festum <i> musica.</i> 379
Erfordiz <i> urbis origo.</i> 166, sq.	Felix Ep. <i> Orgelitanus num cor-</i>
<i>fata.</i> 167	<i>ruperit Hilariam?</i> 72, sq.
Ergot <i> quale frumentum?</i> 199	Fellerus (Jo. Frid.) <i> autor vari-</i>
D' Estrades <i> Commentarii imper-</i>	<i>orum scriptorum ineditorum.</i>
<i>fecte & mendose impressi.</i> 449	439
Evacuaciones <i> consueta an pos-</i>	Fenestrarum <i> ornamenta.</i> 16
<i>sint intermitti?</i> 334	Fermentatio <i> in corpore humano</i>
Eventus <i> rerum fortuiti ut con-</i>	<i>locum non inveniunt.</i> 174, 177
<i>jectandi?</i> 20	<i>præternaturalis mor-</i>
Eugenii Pont. Rom. <i> agendi ratio</i>	<i>bos non producit.</i> 179
<i>cum Principibus Germanis.</i> 98	Fermenti <i> fumarialis natura &</i>
Eusebius <i> vindicatus.</i> 297	<i>proprietas.</i> 173
Eusebii <i> Preparat. Evang. ed. io-</i>	Fermentorum <i> doctrina unde in</i>
<i>nes.</i> 538	<i>scholam Medicam fuerit in-</i>
Eusebii <i> varii.</i> 364	<i>troducta?</i> 174
Excerpendi <i> ars methodica qua</i>	Fermentum <i> acidum ventriculi</i>
<i>in re consistat?</i> 342	<i>nullum datur.</i> 177
Excrementorum <i> retentorum</i>	Ferrez <i> mineve Laubacenses.</i> 331
<i>molestia.</i> 424	Ferri

NOTABILIORUM.

Ferri productio in dubium vocata.	331	Fossilium figuratorum origo.	331
<i>minera curiosa.</i>	377	<i>ordo & distributio.</i>	560
Feuda Imperio aperta olim in fiscum publicum redacta.	519	<i>Sq.</i>	
Ficus Indica.	377	Franciæ Orientalis Ducum origo.	496
Figurarum curvilinearum in fluido motus.	275	Francorum Regnum modo hereditarium, modo electivum.	213
Flatum causa.	183	<i>res narrantibus scriptoribus Romanis num fides habenda?</i>	495
Flores multiplicati.	377	<i>Sub Friderico V Imp. Comitum historia.</i>	99
Fluida calida cur in vacuo insigniter ebulliant?	480	Frisius (Laur.) Chron. Herbig. autor, quis?	496
Fluxu menstruo cur femina laborent, non viri?	481	<i>qua scripserit?</i>	497
Fluxus & refluxus maris observationes accuratae.	193	Fructus multiplicati.	377
<i>num cum motu Luna medio coincidas?</i>	194	Frumenti nigri & cornuti examen.	199
<i>regula.</i>	194	Fulguris definitio.	332
<i>mensuram definitio.</i>	481	Fumariorum constructio.	187
<i>causa.</i>	481	Fumus camini ut a conclave ardens?	186
Fœminæ & puella quando baptizanda?	510	Fungi figurati.	377
Fœtus cur in utero non respiciat?	477	Furnologia Beckleri commendata.	185
Folia in capitulo Jonico adhibita.	17		
Fontes salientes.	379	G allorum morbi.	209
Fornaces calorem multiplicantes.	183	G allenensis Abbas num ex-emptus imperio?	468
Fornacum construendarum principia.	186	Gangrena singularis.	199
Fortunæ definitio.	22	Gaudii enormis detrimentum.	424
Fortunam num requirat Medicus?	334	Gemmæ figuratae.	376, 377
		Generatio viventium.	521 sq.

Ecco

Gene-

INDEX RERUM

Generatio equivoca non datur.	Grundruhe quid?	519
522 sq.	<i>De la Guard</i> (Hieronymi) liber	
monstrorum. 521	Memoire sur la mort de	
Geometrix elementa a C. Wolfio	Henry IV. rarissimus. 449	
omnium rigidissime demon-	Gubernaculi optima dispositio.	
strata. 250	274, 275	
subterranea Scri-	Gueudeville autor libri : l'	
ptores. 87	Esprit des Cours de l' Euro-	
Germaniæ facies tempore Fride-	pe. 446	
rici V. 99	Gulo animal. 377	
Germanorum morbi. 208	Gurtleri (Nic.) elogium. 190 sq.	
Gonorrhæa ex imaginatione de-	scripta. 191 sq.	
pravata. 526	Gutta serena laborantis anat-	
Gothofredus (Dion.) notatus. 554	me. 484 sq.	
Grabii (Mart. Sylv.) scripta. 93		
Græci paucis laborant morbis.	H æretici num corruperint	
208	Scripturam S. 68	
Graduum inæqualitas in Meri-	num corruperint Pa-	
dianis Telluris insensibilis.	tres? 70	
139	Hakemus Califa ab impostoribus	
Granadilla. 377	post mortem simulatus. 492	
Gravitas non oritur a causa me-	Halleji systema declinationis a-	
chanica. 142	cus magnetica observationi-	
Gravium motus. 254, 255	bis repugnans. 193	
Grœnlandiæ incole. 377	Haionis exemplum rarum. 428	
Gronovii (Jo. Frid.) Oratio de	Hebraicæ literæ aliter quon-	
L. Regia laudata. 470	dam lectæ atque hodiæ. 13	
Gronovius (Laur. Theod.) lau-	Hebræarum literarum ductus	
datur. 557	antiquiores diversi ab hodiern-	
In Grossippi Pedagogo Pedagogo-	nis. 5	
rum quid contineatur? 539	origo	
Gruteriana Inscriptio explicata.	ex sententia Tolandi. 389	
304 sq.	Hemisphæriorum evacuatorum	
Gruteriani Thesauri inscriptio-	cohesio. 82 sq.	
num errores ut emendandi?	Henrici VIII R. Angl. & Maxi-	
77	milianæ I Imp. dissidia. 157	
	Hepar	

NOTABILIORUM

Hepar magnum.	484	Hispania vocabulum quoddam?	
Hepatis glandula quid?	422		487
Heraldica doctrina quid fit?	502	Hispanorum morbi.	208
Heraldicum Collegium Lipsiense.	502	Historia de ecclesia Nestoriana promissa.	494
Herba sensitiva.	377	Historiz Orientalis scriptores.	489
destillatoria.	377	fnis.	409
Herbz figurata.	377	naturalis conscribenda	
Herbarium diluvianum.	195	de Regula.	483
Hermaphroditz sunt concha.	196	In Historiz lectione qua regule observanda?	442
De Hesperii filii fabula.	426	Historici boni ac mali character,	414
Hexapla Origenis, quo ordine versionem V, VI & VII exhibuerint?	4	Hominis pedibus manibusque truncati opera admiranda.	380
quando edita?	3		
quando perierint?	12	Horologium Polare bucco adumbrandum.	427
In Hexaplis Origenis versiones V, VI & VII an quondam in omnes V. T. libros existerint?	4	Hortleteri editio optima.	451
		Hortos delineandi modi.	427
De Hexaplis quid sentiendum?	10	Hottentotzii.	377
		Hussi (Jo.) doctrina.	280
Hexaplorum notæ marginales quid complexæ?	4	causa damnationis.	283
varia appellationes.	2	predictiones ante mortem num recte ei tributa?	284
Hieronymi Pragenses duo.	281	In Hussi (Jo.) supplicio num fides publica violata?	283
Hilarii Liber II de Trinitate.	72	Hussus (Jo.) num fugere Constantia voluerit?	281
Hippopotamus.	377	num restitutor calicis in Bobemia?	280
Hircus cur adhibitus infesto ex-piationis?	356	Hydrocele ex nucum & castaneorum usu.	207
De la Hire (Phil.) notatus.	139		

Eccc 2

Hydro-

INDEX RERUM.

Hydrope <i>defuncti anatomic.</i>	484	Imperatorum Rom. num. nomen competat ante coronationem Rom.	467
Hydrops per <i>scroti apertionem</i> <i>curatus.</i>	520	Imperialis (J. R.) <i>Card. Biblio-</i> <i>theca commendata.</i>	229
Hygrometra,	378	Imperii Status <i>defensores fidei</i> <i>ab Imperatore dicti.</i>	467
Hypolemniscorum <i>usus.</i>	7	parci in titulis <i>di-</i> <i>tribuendis.</i>	469
Hypothesis <i>Astronomica Wardi</i> <i>phenomenis non satisfacit.</i>	201	si bona <i>immediata</i> <i>non possideant, votum & ses-</i> <i>sionem in comitiis haud ha-</i> <i>bent.</i>	463
Hypotheses <i>in philosophia expe-</i> <i>rientali non toleranda.</i>	142	Impossibile <i>quid sit?</i>	22
Iacob cur <i>in Aegypto sepeliri</i> <i>voluerit.</i>	160	Indorum <i>morbi.</i>	208
Jacobi II R. <i>Angl. res gesta.</i>	301	Infinitorum <i>Aritmetica Bulli-</i> <i>aldi notata.</i>	21
De Jacobitarum <i>fide dissertatio</i> <i>promissa.</i>	494	ta.	254
Jacobiticae <i>sectae in oriente res-</i> <i>ta.</i>	491	Inflammationis <i>causa.</i>	481
Ictero <i>defuncti anatomic.</i>	484	Influxus <i>Dei in hominum actio-</i> <i>nes quis?</i>	354
Ad Icterum <i>Parcira brava.</i>	198	Infusa <i>vegetabilium purgantium</i> <i>efficaciora quam decocta.</i>	197
Jejunii <i>quadragesimalis regi-</i> <i>men.</i>	173	Inscriptio <i>Gruteriana explicata.</i>	304 sq.
Jephthae <i>filia num immolata?</i>	356	Inscriptionum <i>Theauri Grute-</i> <i>riani errores ut emendandi?</i>	77
Ignatii <i>epistole breviores haud</i> <i>genuina ex sensentia Whisto-</i> <i>ni.</i>	27	Insecta <i>rariora.</i>	377
Ignis <i>clementaris sedes.</i>	129	limaces <i>infestantia.</i>	197
quomodo <i>calefaciat?</i>	187	In Insignibus <i>Polonicis error no-</i> <i>tatus.</i>	503
ut ab <i>adibus arcendus?</i>	344	Instituendi <i>pueros ratio.</i>	432 sq.
ratio.	131	Instrumentorum <i>Geometris sub-</i> <i>terra-</i>	
Immissionis <i>triplex species ex</i> <i>jure Bohemico.</i>	516		
Imperator <i>Rom. Germ. cur alios</i> <i>Principes precedat?</i>	562		

NOTABILIORUM.

<i>servantis necessarium de</i>	Julius II bellicosus & Gallorum
<i>scriptio.</i>	inimicus. 155. § 9.
<i>Instrumentum antiquum vendi-</i>	Juno Lucina cum papaveribus
<i>tionis.</i>	picca. 172
<i>Intabulatio apud Babemos quid?</i>	In Jure qua ratione disputan-
	dum? 426
<i>nisi facta fuerit, nul-</i>	Juridicorum collegiorum in Sa-
<i>la fit oppignoratio & aliena-</i>	xonia, dissensus notatus. 294
<i>tio immobilium.</i>	Juris Justiniani receptio an pro-
<i>Intestinum rectum disruptum.</i>	banda fit ab allegante? 159
	Doctores e Senatu & Scabi-
<i>duodenum malorum</i>	natu Lipsienfi rejecti & restitui.
<i>plurimorum sedes.</i>	159
<i>Inventores unde agnoscantur?</i>	Jurisdictionis Patrimonialis o-
	rigo. 227
<i>Invocationis nominis divini in</i>	Jurisprudentiæ objectum Meum
<i>instrumentis origo.</i>	& Tuum. 227
<i>Jordanus (Claudius) autor libri</i>	Jus Justinianicum exponendum
<i>Le Clef des Cabinets.</i>	diversa studia. 226
<i>Ira furens.</i>	Jus commentitium quid? 554,
<i>Irænei locus vindicatus.</i>	555
<i>Iridis scutella.</i>	Justiniani juris receptio an
<i>Ad Ischuriam Pareira brava.</i>	probanda fit ab allegante? 159
<i>In Isidia facris papaver usitatum.</i>	K Arzorum origo unde? 399
	Karaimi epocha tres. 408
<i>Isochronismi gravium in cycloi-</i>	Kalcedon quid? 164
<i>de demonstratio.</i>	Kircherus (Arban.) notatus. 542
<i>Italorum moris.</i>	Kepleri hypothesi in Luna non
<i>Judzorum crimina qua servan-</i>	satisfacit. 201
<i>tur.</i>	
<i>Echmalotarcha in</i>	L Abotorii Chymici Holmi-
<i>Egypto quinam?</i>	ensis fundatio & finis. 128
<i>Judaicarum rerum ignorantia</i>	Lacertæ variores. 377
<i>apud Ethnicos.</i>	Lacrymæ vitreae. 379
<i>Juliz Paulz nuptus explicatus.</i>	E e e e 3 Lacy

INDEX RERUM

Lacy (Jo.) neo-Prophetarum de- fensor.	89	Legibus solvi formula.	474
Lambinus emendatus.	564	Legis Straitica ratio.	546
Lampades veterum descripta.	376	Legum emendatio ut in Germa- nia institui debeat?	52
Lancelotti Institutiones lauda- ta.	125	quarundam emendatio.	367/9-549/9.
Landgrafiorum Thuringia jus in Erfordiam.	168	Lemnicorum & hypolemnisco- rum qui usus?	7
Lapides figurati Flandria atque Gallia.	195	Lentium in tubis spissitudo.	202
Lapidis bezoardici descriptio.	197	Leones rariores.	377
corni rara species.	328	Leopardus rarior.	377
Lapidum figuratorum descri- ptio.	376	Lerius seu Hay animal.	377
Lapis corneus quid?	327-329	Lex Regia Romanorum quid?	411
Latan arbor.	377	Libellarum varia genera.	82
Eaterna magica.	379	Libere cogitantium in Anglia character.	312
Latina lingua ut addiscenda?	563	philosophari quid sit?	290
Laubacensis Comitatus descri- ptio.	331	circas di- vinas ut convinciat?	290
Lauterbachii Compendium Pan- dectarum laudatum.	415	Lienes tres.	484
Lectiones variantes N. T. defen- sa.	317	Lienterix causa.	184
Legati secundi ordinis hodie charactere representatio gaudent.	469	Ligna fossilia rara.	328
De Lege Regia varia erudito- rum sententia examinata.	471	Ligni usus nimis in aedificiis vi- tandus.	344
sententia Gro- novii commendata.	471 sq.	Lighorum parsimonia quibus cordi fuerit?	185
Leges particulares derogant Juri communi.	125	Lignum in mineram ferri muta- tum.	30
		Limacum insecta.	197
		Limbürgicis Pincernatus Impe- rii vindicatus.	468
		Limonia inter & citrea mala differentia.	427
		Limonum cultura & usus.	429
		Lipflia-	

NOTABILIORUM

Lipfensis Disputatio inter Lutheranos & adversarios. 500	Lunage phenomenon duplex. 427 sq.
Litium protelationes unde? 158, 295	Lupi rariore. 377
Litteratorum in Suecia infelicitas. 128	Lutheri (Mart.) disputatio Lipfensis. 500
Liturgias Orientalium cum eedere consultum? 544	salvus conductus cum a citatione diversus? 501
Ad Liturgias nota promissa. 494	Epistola inedita. 501
Locorum Geometricorum doctrina explicata. 253	num sine Litera Hartmuthi von Cramenberg? 501
Logistica decimalis ad Geometriam subterraneam applicata. 88	Lutheranismus Seckendorffii meliori ordine digestus & auctus. 499 sq.
Lomeierus (Jo.) notatus. 76	Lutheranorum exulum exempla. 56
Le Long (Jac.) defensus. 530	Lux Salis ut gignatur? 279
Longevitas Patriarcharum? 424	Lycopodii pulvis. 526
Longitudinem inveniendi methodi varia. 431	M achina trituratoria. 379
maris inveniendi modum excogitarunt Whistonus & Dittonus. 434	planetaria nova. 278
Ludolphi (Joh.) Historia Ethiopica notata. 490	Machinae planetariae Hugenianna perfectio. 277. 278
Ludovicus Gradadensis laudatus. 406	Magdeburgici juris Codex novus promissus. 295
Lues venerea unde? 481	Magliabechii (Ant.) vita & mors. 537 sq.
Luis venerea remedia. 482	Magnes. 389
ortus. 481	Circa Magnitudines ex observationibus angustis calculo eliciti errores descripti. 251
Luisini (Aloysii) libri de compescendis animi affectionibus editiones varia. 42	Mahlischa unde? 218
Lunae variatio quanta? a terra distantia. 139	Malacix causa. 134
theoria emendata. 261	Malthusii usus adversus ventum. 427
diameter apprens. 261	locus commodissimus. 276

Malum

INDEX RERUM

Malum coniferum num arboris vetita fructus? 427	Maxillæ inferioris portiones ab- scisse absque masticationis & loquela lesione. 422
Del Mançano (Franc. Ramos) laudatur. 322	Maximiliani I & Henrici VIII R. Angl. diffidia. 157
Mandiocca. 377	Maximilianus I Imp. Pontificia dignitatis candidatus. 158
De Manillo (Jac.) iudicium Schurzsteischii. 77	Mazeppa ab ecclesia Ruthenica in bannum coniectus. 104
Manuariz nautica obiectum. 272	Mechanicorum instrumento- rum catalogi. 320
theoriam falsam tra- didit Renaldus. 272, 273	Medendi ars nulla. 482
veram dedit Bernoullius. 273	Medicamenta casti inventa. 482
Manum ponendi in femore ri- tus qualis? 160	Medicastro an interdendum practi? 334
Manumissio ex testamento mo- ribus Germanicis contraria. 228	Medici <i>περιουδου</i> qui? 418
Marcafitæ rariores. 377	quidnam sit? 478
Marcus hereticus quando vide- rit? 30	opera quando opus? an num Astronomos imitari debeant & quo modo? 478
quis ex sententia Orien- tialium? 490	senes an junioribus pra- ferendi? 334
Marianæ (Jo.) duo libri falso tributi. 66	num de mercede pacisci debeant? 334
Marci fundus perpetuo tran- quillus. 559	Medicina ab omni secta Philoso- phorum libera. 477
historia. 195	In Medicina observationum uti- litas. 478
Circa Maris ætus observationes. 193	Astronomia usus 478
Marmor italicum. 550	Medicinæ definitio. 483
De Maronitis Dissertatio pro- missa. 494	Medicumne an Chirurgum bo- num esse præset? 334
Marsupialis Americanus. 377	Medicus novus an novum ceme- terium postulat? 334
Martialia gravitate sua mensis provocant. 481	an requirat fortunam? 334
Martinus V Papa an Marinus dicendus? 284	Me-

NOTABILIORUM.

Melancholici humores unde ori- antur? 179	Molarum genera varia descri- pta. 256
Melancholicus succus res. ficta. 233	De Moneta conventiones num antiqua? 520
Mellier (Lucas) quis? 447	Monstrorum generatio. 522
Melonam species. 377	Monstrosarum plantarum cau- sa. 524
Mentis accumbendi in conviviis antiquitas. 424	Monzambani liber variis ad- scriptus. 418
Mentes hominum ut cognosce- nda. 530	Moraliter certum quid sit? 22 impossibile quid? 22
Mensium fluxum cur femina non viri patiantur? 481	Morbi per transpirationem opti- me pelluntur. 478
martialia pro- vocant. 48	sudando fugantur. 480
Menstrua mixtorum. 130	certis regionibus pe- culiaves. 207
Menstrui fluxus causa. 481	metallurgis proprii. 212
descriptio. 481	ventriculi. 172
Mercurii altitudo maxima in barometro A. 1710. 195	atarum. 209
Mercurius universi qualis? 130	endemi. 207
Meridiana linea non mutatur. 203	Biblici e prava dieta & animi affectibus resultan- tes. 424
Meronvillius emendatus. 564	Morborum origo. 478
Metallurgia morbifera. 211 sq.	diversa. 482
Mezeræus laudatus. 411	oculi theoria. 477
Microscopiorum usus. 379	Morgengabæ origo. 228
Mignon cur arenam denotet? 171	De Morini (Jo.) Comm. de di- sciplina in sacramento Peni- tentia varia. 543
Mignones pisces. 171	Mors cur cum papavere pinga- tur? 172
Millius notatus. 51	subitanea ob aortam a corde abruptam. 197
Mineralia per triturationem di- geruntur. 178	FFF
Miraculorum Christi & Pro- phetarum discrimen. 460 sq.	Moses
Missatici sacrificii origo. 386, 548	
Mærore confectorum mores. 425	
Mæroria noxa. 424	

INDEX RERUM

Moses an Cabbala autor?	348	Nature armamentarium novum	
Motus pars in fluido amittenda.			376
	125	Naufragorum bona furrupicendi	
Jovis & Saturni perturbatur prope conjunctionem.		jus ab Henrico VI in Germania sublatum.	519
	137	Navis aerea.	378, 379
Lunares per theoriam gravitatis computati.	140	Nausea causa.	183
corporum ex percussione.		Necessarium quid sit?	22
	256	De Nestoriana ecclesia historia promissa.	494
immoderati noxa.	424	De la Neuville vide Balthasar.	
Mullerus (Jo.) autor libri de origine Francorum quis?	496	Newtoni (Is.) philosophia commendata.	131, 142
Multifectio.	252	Nicæni Canones an genuini?	492
Mundus quo anni tempore conditur?	116	De Niem (Theod.) quando mortuus?	289
Municipia quid?	417	Nilum num alio divertere possit Rex Ethiopia?	493
Mures rariores.	377	Nodorum satellitis extimi Jovialis motus.	139
Musci rariores.	377	Le Noir autor Evangelii novi Card. Pallavicini.	443
Musculorum anatome.	484	Nota ó y quid significet?	x
Museorum celebrium descriptio.	377	Nubes curiosa Cometa caudam mentiens.	428
Museum Muscorum.	376	Ex Nucum esu Hydrocele & Sarcocole.	207
Musica asinorum felium.	379	Numæ lex de pellice.	372
Mysteria fidei defensa.	292	Numerorum figuratorum summatio.	21, 251
Mysteriorum Christianismi rationabilitas asserta.	432	Numi Elagabali explicati.	306
		mortem Rudolphi Augusti	
		D. Lun. indicantes.	455
Nativitas Infantis ex parentibus decrepita senectutis.	194	de victoria Hæchbeden-	
Natura quid?	211	si.	456
Nature rariores descriptio.	377		
vis. medicatrix	20		

Numi

NOTABILIORUM.

Numi Asiatici cur papaveribus ornati? 172	Origenis contra Celsum editiones examinata. 538
Numus Juliae Paulae explicatus. 305	De Origenis Tetraptis, Hexaptis &c. varia. 2 sq.
Nutritio quid? 173	Opdoloquē vox unde desumpta? 358
De la Nuza (Joh. Bapt.) aut autor Comm. in Prophetiam Hildegardis? 66	Ossis femoris collum fractum pro luxatione habitum. 484
O Beliscus Cyprianus explicatus. 427	Ostracitæ. 376
Obelorum Origenis qua ratio, qui usus? 7	Ova mira figura. 377
Oblervantia num consuetudini aequipollens? 227	Ex Ovis omnia animalia. 522, 523
Observationes Astronomicae. 201	Ovorum humanorum progenies num veteribus cognita? 526
in Medicina utilis. 478	P achelinus (Gul.) autor libri: Protocatastasis. 66
Obstructionis causa. 179	Pædobaptismus quando caperit? 509
Oculi artificialis descriptio. 379	Pagius (Ant.) notatus. 76
morborum theoria. 477	refutatus. 306
Oeconomus S. Arcarii qui? 418	defensus. 310
Officium Canonistis quid? 125	Pæudla & Βεββη quid? 508
fieri potest dignitas ex fundatione Ecclesiarum. 126	Palli Episcopalis descriptio. 126
Omina sinistra Caroli I R. Angl. regnum precedentia. 297 sq.	Panacea Werloschnigii. 334
Opiatorum operandi ratio mechanica. 209	Pandectarum nova methodus. 324
Oracula Gentilium ab impostoribus ficta. 350 sq.	compendium Læterbachianum laudatum. 418
Orbitæ ellipticae Planetarum demonstratae. 201	Florentinarum comeditio, & quid de iis consensus? 557
Ordo equestris dictus: Societas nobilis passionis. 48	Papaver in numis quid indicet? 170
Origenis editio nova promissa. 536	in sedis sacris usitatum. 171
	De Papavere varia. 170 sq.
	Ff ff 2. Papa-

INDEX RERUM

Papaveris patria.	170	Peregrini (Lalii) libri de animi affect. editiones varia.	43
Paradisus terrestris ubi?	118	Περσόδευτος quando primum exstiterint?	466
Parallaxis Solis quantitas?	138	Perjurorum pena apud Russos.	105
Parallaxium Lunarium inventio a Keplero facilitata.	530	Permutationum doctrina ubi tradatur?	20, 252
Parallelogrammum delineatorium.	379	in arte conjectandi usus.	21
Paraselenarum observatio.	428	Personatus quid?	125
theoria.	430	Pestis prima origo, propagatio & remedia.	210
Pardus rarior.	377	Petrucius (Matth.) laudatur.	405
Pareira brava descriptio.	198	Petrofacta corpora.	376
Parisiensis Academia quae olim ratio?	543	Petrus an & quatenus petra Matth. XVI?	113
Passionalis Christi & Antichristi libri subscriptiones cui tribuenda?	500 sq.	Philosophantium libere in Anglia character.	313
Passionum humanarum insensibilitas.	532 seq.	Philosophari libere quid sit?	290
Pastorum dynastia olim in Aegypto quanam?	347	circa res divinas ut oporteat?	290
Patres Deum materialem statuentes accusati.	314	Philosophorum sectae.	443
Patriarchae Alexandrini.	490	Phosphorus novus.	198
Patriarchatus in Ecclesia Russica sublatus.	105	Physica diluviana promissa.	326
Paulus 3 ^{us} Graecae doctus.	555	Physicæ definitiones.	332
Peccata typica quanam?	380	Picæ causa.	184
Peccatum in Spiritum S. quid?	225	Picatrix Astrologus.	445
Pediculi in cadaveribus unde?	524	Pilorum fasciculus cum urina excretus.	421
Pediculus marinus.	377	Pincernatus Imperii Limburgi-ensis vindicatus.	468
Pendulorum motus.	255	Pini pulvis.	526
Perduelles transfuga apud Russos in bannum ecclesiae incidunt.	104	Pisces volantes.	377
		rariores.	377
		Piscium	

NOTABILIORUM

Pitium <i>synopsis methodica.</i>	328	Poggius <i>Flor. ubi MS. Quintiliani iuenerit?</i>	289
Pitisci (Sam.) <i>studium in colligendis antiquitatibus Rom.</i>	14	In Polonicis <i>insignibus error.</i>	503
Pituita <i>res ficta est.</i>	333	Pomorum <i>vermes unde?</i>	426 sq.
Pituitosi <i>humores unde?</i>	179	Pondus <i>argumentorum in quo constat?</i>	23
Placentæ <i>uterine atberoma.</i>	421	Pondera <i>corporum in diversas Planetas.</i>	137, 138
Planetarum <i>vires per ignem ad terram deferuntur.</i>	129		in <i>diversis terra regionibus.</i>
			138, 139
		Pori <i>vesicæ quales?</i>	256
		Pororum <i>in glandulis figura circularis.</i>	477
		Porphyrii <i>editio nova promissa.</i>	537
		Portarum <i>ornamenta.</i>	5
		Possibile <i>quid sit?</i>	22
		Postlinimi <i>fictio an ad conferenda testamenta in captivitate decedentium hodie sit necessaria?</i>	227
		Potgieferi (Jeach.) <i>libri de statu servorum apud Romanos commendati.</i>	228
		Potus <i>excessus noxius.</i>	424
		Præcipitationis <i>usus.</i>	130
		Preftetus <i>autor Elementorum Mathem.</i>	444
		Principales <i>scu Decemprimi qui?</i>	418
		Principia <i>corporum ut investiganda?</i>	130
			rerum <i>naturalium.</i>
			142
		Chymica <i>impugnata.</i>	524
			524

INDEX RERUM.

Probabile <i>quid sit?</i>	22	Purgantia <i>quotuplicia?</i>	333
Probabilitas <i>ut investiganda?</i>	24	Purgantium <i>efficacia in morbis</i>	
		<i>ventriculi.</i>	181
Probitatis <i>definitio.</i>	22	Purgatio <i>quid?</i>	333
Projectilium <i>in fluido elastico</i>		<i>verno-autumnalis re-</i>	
<i>motus.</i>	134	<i>jecta.</i>	333
Projectionis <i>sphaerae usus.</i>	430	Purpureae <i>vestes.</i>	171
Projectorum <i>motus.</i>	256	Putrefactio <i>in ventriculo non est</i>	
Prophetiae <i>donum num hodie</i>		<i>admittenda.</i>	177
<i>expectandum?</i>	90	Pyrites <i>est corallium antedilu-</i>	
Proprii homines <i>servi Germanorum.</i>	227	<i>vianum.</i>	322
		Pyritis <i>species.</i>	328
<i>cur pro liberis</i>			
<i>a quibusdam habiti?</i>	227	Q uadrata <i>magica promota.</i>	200
Proserpina <i>cum papaveribus picta.</i>	172	Quarta <i>arrogato emancipato im-</i>	
Proto-Notariorum <i>Apostolicorum prerogativa.</i>	126	<i>puberi praestanda, an coinci-</i>	
Proverbia <i>vet. das Glücke hat &c. origo.</i>	498	<i>dat cum quarta omnium bono-</i>	218
Provincialia <i>jura Germanorum excutiendi utilitas.</i>	515	In <i>Quesnelliana causa libri scri-</i>	
Ex <i>Prunis non satis extinctis in cella mors.</i>	194	<i>pti.</i>	296
Pulicum <i>decipula.</i>	379	Quietis <i>diuturna noxa.</i>	424.
In <i>Pulmonibus aer sanguini non miscetur.</i>	477	Quintiliani <i>codex a Poggio Flor.</i>	
Pulsus <i>natura & usus in praxi.</i>	209	<i>reperitus.</i>	289
		R adicibus <i>carent planta</i>	
Pulsuum <i>differentia.</i>	209	<i>marina.</i>	189
Pulveris <i>pyritii vires per instrumentum ut aestimanda?</i>	378	Radicum <i>prope verarum ex a-</i>	
Pupilla <i>quomodo dilatetur?</i>	196	<i>quationibus extractio.</i>	253
Purgantia <i>febris non conveniunt.</i>	481	<i>figura curiosa.</i>	377
		Ratio <i>quid in Sacris possit?</i>	40
		<i>sq.</i>	
		Raufcherus <i>(Hier.) Consul Lips.</i>	159
		De <i>Recognitionibus Clementis</i>	
		<i>sententia Whistoni.</i>	23 sq.
		Refec-	

NOTABILIORUM.

Refectivus liquor Sachsis.	526	Rhabarbari vis purgativa.	197
Refractio siderum a ventis variatur.	201	adstringendi in dubium vocata.	197
Regium nomen Romanis exosum.	472	Rhevmatismus per balneum frigidum curatus?	196
Principibus Romanis demum tributum.	472	Richardus Cromwelli successor baud diuturnus.	300
Reichenthal (Ulr.) notatus.	279	De la Rocheguillen autor libri: Histoire des Favorites.	445
Reinhardus (Jo.) Epitomator Chronici.	498	Romanensium in Gallia cum Reformatis agendi ratio.	56
Religio Protestantium contra Pontificios defensa.	548 sq.	Ructuum causa.	183
Ad Religionem nemo cogendus.	58 sq.	Ruinarti Acta Martyrum notata.	151 sq.
Religionis diversitas antoleranda?	59 sq.	Rusli alienas linguas suas miscent.	485
Reliquiae sacra Pontificiorum.	377	antiquitus nullis scriptis legibus usi.	100
Residentia Episcoporum an juris divini?	126	Russorum Imperatoris elogium.	536
Resistentia mediorum fluidorum per experimenta investigata.	135	leges militares novae.	102
solidorum.	202	legum collatio a quo primum facta?	100
medii.	202	collectionis	
in machinis explicata.	256	Versio Latina.	101
Respirationis necessitas.	477	S Abaudix Duci titulus Regiae Celsitudinis ab Imp. concessus, a Statibus Imp. negatus.	469
Reus se sistens nec tamen respondens num possit condemnari ad legitima impedimenta?	294	Salis astralis descriptio.	130
Rex Rom. num ante coronationem Rom. dicendus Imperator?	465	Salium figura.	130
		Sammarthanorum Historia Geneal. editiones.	450

Sanguis

INDEX RERUM

Sanguinis circulatio per uasa minima.	477	Scorbuticarum macularum post mortem efflorescentia unde?	524
mistio quid?	334	Scriptura S. quousque corrupta dici possit?	69
operatio.	175	Scripturae S. loca illustrata:	
motus utilitas.	211	Gen. II, 2, 18.	119 sq.
Sanguis pridem emissus in vacuo non ebullit ut recens.	478	24.	117
quid sit?	175-333	III, 14, 22.	120
num possit fermentare?	179	IV, 1, 7, 23.	121 sq.
Sanitas quid?	179	26.	349
Saponaria arbor.	377	XIX, 26.	121
Sarcocele ex esu nucum ^{ca-} staneorum.	207	XX, 16.	121
Satellitum Saturni matris.	137	XLIX, 1.	161
Satyri.	377	29.	160
Saxonice domus jura in Erfordiam.	168	Exod. IX, 8-11.	424
historia anecdota.	452	XX, 4.	111
Sezvola accusatus.	512	Num. II, 20.	162
defensus.	551. sq.	XXIV, 17.	163
Scaligeri (Jof.) stupenda memoria.	70	Deut. XXXI, 16.	425
Schurzfleischius (Comr. Sam.) laudatus.	75	Sam. III.	347 sq.
Scioppius (Casp.) quando mortuus?	65	Pf. V, 10.	424
autor variorum librorum contra Jesuitas.	66	VIII, 6.	335
Scire quid sit?	22	XCVI, 10.	335
Sclavonice lingua usus apud Russos.	100	Jes. XXX, 20.	389
Sclopetum pneumaticum.	378	Ezech. III, 3.	424
Magdeburgicum.	378	Mattb. I, 8.	53
Scoticarum ecclesiarum primum regimen quale?	465	V, 22.	425
		VI, 3.	43
		VIII, 24.	424
		XIII, 25.	424
		Marc. VI, 13.	337
		Luc. XII, 50.	425
		Job. I, 15.	164
		XI, 11.	425
		Act. III, 20.	165
		Act.	Act.

NOTABILOIRUM.

<i>Az. XIV, 22.</i>	425	<i>Serierum infinitarum usus.</i>	253
<i>XXVII, 14.</i>	318		<i>doctrina.</i>
<i>1. Cor. VIII, 1.</i>	164		26
<i>2. Cor. IV, 8, 17.</i>	425	<i>Serosi humores unde oriuntur?</i>	
<i>Jacob. V, 14.</i>	337		179
<i>Heb. II, 9.</i>	335	<i>Servitus an inter Christianos re-</i>	
<i>X, 19.</i>	104	<i>Et dicatur sublata?</i>	227
<i>Apoc. IX, 15.</i>	41	<i>Sibaldus (Rob.) notatus.</i>	483
<i>In Scripturam S. Commentato-</i>		<i>Sickingus (Franc.) quis?</i>	501
<i>res.</i>	473 sq.	<i>Sigismundus Imp. non interfuit</i>	
<i>Scutellæ tridis.</i>	377	<i>electioni Wenceslai.</i>	520
<i>Secretio non requirit poros di-</i>		<i>num sua creationi</i>	
<i>versa figuræ.</i>	476, 479	<i>interfuerit?</i>	520
<i>animalis non fit per</i>		<i>Signa in precipitatione obser-</i>	
<i>fermentationem.</i>	177	<i>vanda.</i>	130
<i>fit per tri-</i>		<i>Signaturæ Gratiæ & Justitiæ in</i>	
<i>surationem sanguinis.</i>	179	<i>aula Romana.</i>	126
<i>Secretionis animalis ratio.</i>	477	<i>Simiz rariores.</i>	377
	479	<i>Similitudinis definitio.</i>	250
<i>Sectionum conicarum affectio-</i>		<i>Similium in Mathesi demonstra-</i>	
<i>nes palmaria calculis analyti-</i>		<i>tiones nova a Wolfio reperta.</i>	250
<i>cis erusa.</i>	253		
<i>usus in con-</i>		<i>Simon (Rich.) notatus.</i>	152, 539
<i>structione problematum soli-</i>		<i>Simonis (Rich.) obitus.</i>	537
<i>dorum.</i>	253	<i>Singultus causa.</i>	183
<i>Seldenus notatus.</i>	490, 492	<i>Sinuum tabule ad usum Geome-</i>	
<i>Semidiametri Telluris magni-</i>		<i>trarum subterraneorum re-</i>	
<i>tudo.</i>	138, 139	<i>ducta.</i>	88
<i>In Semine latet integra planta.</i>		<i>scala loco tabularum in-</i>	
	523	<i>serviens.</i>	88
<i>Septentrionalium populorum</i>		<i>Siphones pro exploranda speci-</i>	
<i>morbi.</i>	208	<i>fica gravitate fluidorum.</i>	379
<i>Serici ab araneis & bombycibus</i>		<i>Siphonis Anatomici Wolfiani de-</i>	
<i>confecti quantitas.</i>	196	<i>scriptio.</i>	256
<i>Sericum.</i>	526		
<i>Serici Leibnitiana pro circulo</i>			
<i>demonstratio.</i>	254		

Gggg 2

Siri

INDEX RERUM

Siri (<i>Victor</i>) non ubique equus.	Stochastices defunctio.	22
	449 Strumarum ortus.	207
Sitis causa.	182 locus natalis.	207
Societas nobilis passionis.	458 Stumpsius (<i>Jo.</i>) notatus.	280
Solutionis usus.	130 Succu Minerale.	377
Somni longioris damna.	424 Succinum.	377
Somnus cur cum papavere pin-	Sudorifera febribus depellendis	
gatur?	172 conducunt.	480
triplex.	424 purgantibus	num
Soni tempore unius minuti se-	præsent?	480
cundis propagati via.	130 Sudoris falsedo unde?	177
Sonus harmonicus per æolipilam	Sulphur mineralium & vegeta-	
ut excitandus?	378 bitium idem.	197
Soricum rex.	377 universi quale?	130
Sortis in ludo æstimatio.	21 Sulphurea effluvia nocent.	212
Specula caustica celebra.	379 Sylvii hypothesis de morborum	
Speculorum foci ut invenian-	207 origine.	207
tur.	202 Symbolorum fidei qui usus?	
in dioptrica usus.	291	
204 Symmachus laudatur.	9	
chalybeorum in-	quando & an duas	
ventum novum.	204, 205. N. T. interpretationes edide-	
effectus.	205 rit?	9
causticorum, de-	Synedrium quanta antiquita-	
scriptio.	379 tis?	349
Sphærx vitrea fragore disjecta.	T Abis stomachi causa.	182
193	Tænia in tinca reperta.	197
projectionem quinam	Talci Parisiensis refractio.	202
scriptis illustrarint?	430 Tecta adium qualia fieri debe-	
Spiritus subtilissimus corpora om-	ant?	344
nia pervadit.	141 sq. Telescopiorum usus.	379
Stanni minera curiosa.	377 Telluris semidiameter quanta?	
377	138 sq.	
Staticæ & Mechanicæ elementa	Tellus, Magna Deum Mater,	
Wolfii commendata.	254 cum papaveribus picta.	172
Status Imperii vide Imperii Sta-		
tus.		Tene-

NOTABILIORUM

Terebræ metalloscopica descriptio.	529	Thomæ Suidæ. nova versio & editio Porphyrii promissa.	537
	usus.	Thomæ (Jac.)	159
Terra quanto excessu ad æquatore[m] altior, quam ad polos?	138	Tibialia ex serico aranearum confecta.	195
Laudacensis sigillata.	331	Tillemontius notatus.	148 sq.
Terræ curiosa.	376	Du Tillet (Jo.) laudatus.	448
Solaris spiritus.	526	In Tinea tania.	197
Terroris gravioris periculum.	424	Titii (Gottl. Gerbard) vita & scripta.	390
Tesseræ lapidea.	376	Tolandus refutatus.	312 sq.
Testamenti vox pro instrumento.	228	Tolerantia sectarum defensa.	475 sq.
Testiculi scirrhus.	421	Tonfillæ scirrhusæ omnes non exstirpanda.	484
Tetrapla num ante Hexapla edita?	3	Traditionis rationalis regula.	154
quo ordine versiones V. T. exhibuerint?	3	Trib. Pot. in numis sine numero an primam semper denotet?	305 sq.
Tetraplorum Origenis variæ appellationes.	2	Tributorum jus num habeant civitates imperiales?	468
Theobaldus notatus.	280	Trinitatis mysterium an ab elinguatis predicatum?	338
Theocratix reliquia apud Judæos etiam post Reges creatos.	355	Trithemius (Jo.) gratia pollet apud March. Brandenb.	499
Theodotion qui & qualis interpret?	9	Triturationis chymicæ & ventriculi convenientia.	178
Theologia comparativa ut excutenda?	188 sq.	Trogloditæ Bona Spei.	377
Theorematum inventio per calculum Algebraicum.	252	Tuba stentoreoponica.	379
Thermarum probatio per precipitationem rejecta.	525	Tuba magna liber contra Jeshu-tas emissus quid contineat?	65
Thermometra varia.	378	Tubus acusticus.	379
concordantia.	380	Tunicæ vesicarum ex pluribus lamellis compositæ.	256
Thermometrorum phenomena singularia.	194	Tussis ferina curatio.	207
		Gggg 3	Tute-

INDEX RERUM

Tutela & cura apud Germanos non differunt.	229	Ventriculi caloris origo & essus.	174
Tygris rarior.	377	intemperiei causa.	182
V Acuum assertum.	137	fermentum acidum non detur?	177
Vallechijs refutatus.	303, 308	robur.	178
Valvula Boyleiana.	378	morbi unde?	180
Variolarum curatio.	48, 482	debilitas unde?	181
per insitionem excitarum historia.	382	Venus cur cum papaveribus pingatur?	172
Vasorum emulgentium reptatus.	422	Vermes pomorum unde oriuntur?	426
Vaticinium de Regibus Polonia explicatum.	503 sq.	De Versé (Abb.) autor libri: Le Protestant pacifique.	444
Vegetabilia per triturationem digeruntur.	178	Versionis LXX Interpret. capita & versiculi non iidem olim, qui hodie?	8
Vegetationum artificialium varia genera.	198	Novi Test. Seb. Schmi-dii sphaemata.	52
Veli situs optimus.	274	Versus Baubusani variationes.	20
curvatura est catenaria.	276	Vesicæ pori qualis?	256
ut determinanda?	277	Vesicarum tunica e plurimis lamellis composita.	256
Venefectio quid præstet in morbis ventriculi.	181	Vestes papaverata.	171
verno - autumnalis rejecta.	334	Vestis, qua Servator ab Herode fuit indutus, qualis?	171
Venditionis instrumentum antiquum.	311	Vetula ex decropito marito concipiens.	194
Veneris enervatio.	424	Vicarii Imperii quinam olim? a quibus constituti?	519
Venis carent concha.	196	Vigiliz emulsione papaveracea sublata.	179
Ventriculi inflationis causa.	18	qua damna ferant?	424
doloris causa.	183	Vini potus num vini noxam solvet?	334
inflammatio.	211	Vires	
ratio digestionis.	172		
morbi.	172		

NOTABILIORUM.

<i>Vires centrales demonstrata.</i>	256	<i>Vomitoria in arthritide pro-</i>	
<i>fluidorum in superficies</i>		<i>sunt.</i>	482
<i>planas impingentium quan-</i>		<i>Vomitus non semper vomitu cu-</i>	
<i>ta?</i>	273	<i>randus.</i>	525
<i>Virga divinatoria.</i>	379 sq.	<i>Voracitas existialis.</i>	424
<i>Virium centripetarum proble-</i>		<i>Vortices caelestes impugnati.</i>	141
<i>ma inuersum solutum.</i>	200	<i>Urnarum descriptio.</i>	376
<i>proprietates nonnullae.</i>	132	<i>Urni rariores.</i>	377
<i>mortuarum & viventium</i>		<i>Uterus puerperae delineatus.</i>	422
<i>definitio demonstrata.</i>	254 f.	W <i>enceslai Imp. successores</i>	
<i>Vis acceleratricis in cycloide</i>		<i>quis?</i>	520
<i>ratio.</i>	133	<i>Van de Water (Jo.) laudatus.</i>	
<i>centripeta Lunaris inven-</i>			369
<i>tio.</i>	137	<i>notatus.</i>	367 sq.
<i>magnetica qua ratione de-</i>		<i>Whistoni Articuli communionis</i>	
<i>crestat?</i>	137	<i>pro Christianis ecclesiis.</i>	40
<i>Luna ad mare movendum</i>		<i>In Whistoni causa motus in Syr-</i>	
<i>quanta?</i>	140	<i>noda Eccl. Angl.</i>	27
<i>Vitio Dei num sit futura spiri-</i>		<i>Whistonus refutatus.</i>	36 sq.
<i>tualis, an corporalis?</i>	110 sq.	<i>Willisus notatus.</i>	479
<i>Vitæ definitio.</i>	332	<i>Wilhelmi III. Angl. R. res ge-</i>	
<i>Vitra tonantia.</i>	379	<i>sta.</i>	302
<i>Vitrioli exhalationes corrosivæ.</i>		<i>Wolfii (Christiani) experimen-</i>	
	212	<i>ta de acre in fluidis contenta.</i>	
<i>Vitriolum ubi eruat?</i>	212		480
<i>Vives (Jo. Lud.) commendatus.</i>		<i>Cursus Ma-</i>	
	543	<i>thematicus commendatus.</i>	249
<i>Umbilicalis funiculi tumor.</i>	420	<i>Wurzburgensis Episc. vide Epi-</i>	
<i>Umbra terræ in eclipsibus non</i>		<i>scopus.</i>	
<i>est circularis.</i>	139	Z <i>orowki (Hier.) autor Mo-</i>	
<i>Unicornu fossile quid?</i>	327, 329	<i>nitorum secretæ Societa-</i>	
<i>Volatilium medicamentorum o-</i>		<i>tis.</i>	66
<i>peratio.</i>	182	<i>Zecora, asinus Ægyptiacus.</i>	377
<i>Voluptas quid?</i>	534	<i>Zygabeni (Euthymii) operum</i>	
<i>Volutarum in capitulo compo-</i>		<i>MSa ubi existens?</i>	538
<i>sito multiplicatio.</i>	17		Omissa

INDEX RERUM NOTABILIORUM.

Omiffa in Indice Rerum.

<p>Leges emendata, illustrata, conciliata.</p> <p>l. 14 π. de Transact. emendata & cum l. 3 pr. cod. conciliata. 321</p> <p>l. 1 §. 1 π. Depositi emendata. 321 vetus lectio afferta. 368</p> <p>l. 4 §. 1 π. de condit. instit. l. 114. §. 14 π. de legat. 1. & l. 109 de condit. & dem. explicata. 323, 373</p> <p>pr. l. de vi bon. rapt. l. 52 §. ult. l. 80 §. 3 π. de furtis illustrata. 323</p> <p>l. 52 §. 3 π. pro Socio emendata. 323, 234</p> <p>l. 65 §. 1, 3, 4 π. de acqu. rerum dom. emendata & sibi conciliata. 324, vindicata 375</p> <p>l. 7 §. 13, 14 π. solut. matrim. &</p>	<p>l. fin. pr. de fundo dotali collata & conciliata. 511</p> <p>l. 11 §. 10, 11, 12 π. de interdito quod vi aut clam explicata. 312, 550</p> <p>l. 31 §. 2 π. de liberat. legata emendata & cum l. 28 §. 4 cod. conciliata. 513</p> <p>l. 29 π. de statu liberis cum l. 9 §. ult. π. de pennis conciliata. 513</p> <p>l. 14 §. 3 π. de alimentis. & cib. leg. emendata. 513, 553</p> <p>l. 6 §. 4 π. de act. rer. amot. tentata. 514</p> <p>l. 23 §. 1 de Edilit. Edicto emendata & cum l. 60 cod. conciliata. 514, 515</p> <p>l. fin. π. de fundo dotali defensa. 549</p> <p>l. 2 pr. ad L. Rhod. de jactu explicata. 554</p>
---	--

E R R A T A

Pag. 238 lin. 9 leg. *pulpita* ; p. 239 lin. 16 leg. *Eurymidonte* ;
p. 475 lin. 28 pro *rebus lege rem* ; pag. 476 lin. 33 pro
e Lockio lege a Lockio.

